

XXIII
C-1
8

BLASII à BENJUMEA
O P E R A
PHILOSOPHICA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

2.

COMMENTARII
IN OCTO
PHYSICORUM
ARISTOTELIS LIBROS.

Ad mentem Doctoris Subtilis JOANNIS DUNS SCOTI,
Theologorum facile Principis.

AUTHORE R. A. P. FR.

BLASIO à BENJUMEA.

Ordinis Minorum Bæthicæ Provinciæ Lectore Jubilato, Sanctæ Inquisitionis
Censore: dictæ Provinciæ quondam Provinciali Ministro, Exdiffinitore
Generali, Ordinis, suæque Provinciæ perpetuo Patre.

*Ad observantissimam honorabilcmque Andalusicam Provinciam, suam semper in
Christo matrem dilectam.*

LUGDUNI BATAVORUM.
Apud THOMAM LOPEZ DE HARO. cLo Io c LXXVII.

T se vende en Sevilla en la Calle de Genova.

A U T H O R I S
EPISTOLA DEDICATORIA.

*Religiosissimæ, ac Sapientissimæ Minoriadum Bæthicæ Pro-
vinciæ ac Provinciarum Principi, ejus proclivis filius*

F. BLASIUS de BÉNJUMEA

felicitatem exoptat.

Abuntur ad fretum naturali pondere flumina; ut
quod mirificè per terræ latebras guttatim bibe-
rant, hoc ipsum affatim ipsi impendant. (1.) Sic
ille ego, qui quondam (sacra mea parens grata-
que semper Provincia) rivulus exiguus ex tuis
visceribus procreatus, quod à te quasi parvulus suxi; ad te
pondere gratitudinis labitur. Sed proh dolor! Tu semper
chara mihi mater: ingratus ego, non semper filii debitum
solvi. A tuis (inquam) accepi mammis rudimenta Virtu-
tum; ex te ab incunabulis pabula sacra sumpsi: per te Mun-
dum deferens, ejusque retia rumpens, apertis oculis cœ-
lum aspicere cœpi. Inprimis tuo Astapensi recollectionis in-
clusus atrio, (velut proprius dicam viridario) quem Sancti-
tatis odorem meo olfactui non propinasti? (2.) Ibi demum
Religionis Votis me alligatum esse fecisti. O utinam ibi in-
cola per multa sæcula forem! Ab hinc velut sublimis Aquila
ad altiora me protrahens, juxta sapientiæ Solem lumina mea
examinare contendis. Sistis me ergo Lauretano Collegio:
(3.) Quo primum liberalibus disciplinis, Dialecticisque præ-
ceptis imbutum ad sacratiores scientias me disponebas ido-
neum. Profeci paululum: gloria tua est: quis vero (modo
te non despiciat) à te non didicit, ut alios possit abunde do-
cere? Felix ille, qui à te in disciplinam assumitur, & in tuis

(1.) Ad
locum unde
exiit flumi-
na, revertitur,
ut iterum
fluat. Eccle-
siast. c. 3. v. 7.

(2.) Asta-
pena quoddam
villa est, qua
Hispanice
vocat. E-
stapa, Diocesi
Hispani-
si, propriam
Antoniæ Pa-
triciæ.

(3.) Facit
hoc Collegium
in
Hispani di-
stans quasi
tria miliaria
Drepana de
loco sacro;
in quo recolit
Hispani ho-
jus Bæthicæ
Provinciæ
historia can-
cent.

(4.) *Bestus,*
quoniam elegit,
& assumptis
his in atria
tuis. Psal.
64. 3.

atriis commoratur. (4.) Igitur ad sacram audiendam Theologiam me in tuo Hispalitano Doctoris Seraphici Divi Bonaventuræ Collegio materno amore recepisti. Quam cumulata charismata ibi mihi grata es impartita, non sunt facilia dictu. Illic namque, ultra scripturam sacram, Theologaliaque dogmata, perfectionis apices, urbanitatis regulas religiosamque politicam ex perenni fonte Doctoris Seraphici exhaustam, accuratè monstrasti. O utinam aliquid ex præclara tua doctrina meo semper pectori impressum cernerem! Hucusque ut discipulus tua peragravi Collegia. Accessit tandem maturior ætas: & ut expers mater parum de filii confisa talentis, antequam suggestus ascenderem; utrum idoneum, experiri voluisti. Sed maternus amor impatiens perperam ferebat temporis pretiosum inaniter labi. Quapropter (nescio quo ore munera tanta recolo?) post Physicam expositionem, Commentariosque Aristotelicos; iterum ad Venturinum lycæum gressus dirigere jubes: ubi meæ tenuitatis, imbecillisque ingenii oblita, ad sententiarum libros Doctoris Subtilis exponendos, me cogis, inibi multos per dies primariam regentem Cathedram. Ingenuitate fateor, quod si elatio expediret, in nullo extollerer, quam in Minerva tanta me contemplari Magistrum. Et merito: ut omnibus namque notissimum est, in cuncto Minorum Ordine, prout ad Hispanos spectat, autoritate Pontificia erectum, unicum est, & simile non habet hoc de propaganda fide insigne Collegium. Ast quasi hæc parva essent, mihi majora addidisti; jam in prædicto Collegio conclamatum Rectorem: jam in magno illo (non modo Provinciæ, verum & totius Religionis maximo) Hispalensi Conventu (ita loquor, nam sic omnes testantur) supra vires meas in Guardianum electum; omnes tuos, demum, limites Provincialatus Ministerio me ambire fecisti. Et ut uno proferam verbo, nil in me est, quod à te liberaliter non acceperim; & nil in te emicat quod alias Provincias ad æmulationem non provocet. Si de Regulari tua observantia, Monastica austeritate, recollectione eremitica sermonem instituam; incipiam fortè, sed non inve-

inveniam tuis laudibus metam. Quid ergo si de tuis litteris velim laureata encomia recensere? Alieni dicant, fama loquatur. Unum tamen non desinam audacter proferre, nempe: quod in læto climate, situatione sæcunda, ingeniorum acumine, institutisque præclaris cum nulla pateris Provincia conferri: nam quæ plures nobilitant, in te una congesta videntur. (5.) Tu ergo moribus, litteris, sanctitateque sæcunda non tantum cælesti Regi, verum & terreno alacris deservire contendis. Tu enim fidei zelo flagrans, Catholicisque Hispaniarum Regibus fideliter obsequens, in Indorum plagas, ad imitationem priorum, non paucos misisti fratres; qui ita Dominicam Vineam in illo novo Orbe excoluerunt: ut merito ab omnibus uno ore novi Regni vocitentur Apostoli: de quorum numero plures alios mittere hucusque non deferis: ut per te non tantum Catholica amplificetur Ecclesia, verum etiam Hispaniarum Regnum longe, lateque diffusum Orbis spatia repleat. (6.) Nec contemnendum iudico famulatum, quem filii tui nostro Catholico Regi impendunt: siquidem præsidia omnia, quæ in oris Oceani Maurorum Africæ furibundum iterum comprimunt, non nisi à tuis fratribus, ex decreto Regio, in Divino ministerio inserviuntur. Et aliquando accidit, ut celeberrima illa Gaditana Civitate ab Anglis obsidione compressa, & militum penuria laborante; non modo à fratribus in Castra alimonia tam Divina, quam humana asportabantur, verum etiam præcinctis lumbis manibus ad arma datis, mœnia coronabant.

Parce mihi Mater: certus sum enim meis non indigere præconiis; sed pluribus titulis ad tuas proferendas laudes coarctor: Divinitus namque nobis præcipitur Parentibus honorem præbere: quanto magis tu, quæ spiritualis mater existis, ab isto filiolo exaltationem exposcis? sed quid? Gloria tua in ore hominum sistit? Apage. Non enim humanum testimonium inspicitur, ubi Divinum suffulgit. (7.) Prætereo plurimos è tuis cœnobiis viros, qui præclara sanctitatis fama è vita discesserunt; ut jam, Deo volente, cum de tuis gestis specialiter, summatimque pertractetur, omnibus no-

tum

(5.) Com-
Ha. siquidem
undisemā oc-
cipiat huma-
nitas in te ge-
minata scien-
tiam, Patria;
genus, insti-
tuta præcæ-
: quoniam si u-
num nobili-
tatem com-
plet, in se cel-
lesta plus fa-
ciunt. Cossu-
dorus 1. For.
42.

(6.) Wæ-
ding. t. 8.
Ann. ad ann.
1523. n. 28.
In præsidio
omnibus, quæ
ad Mariæ O-
ccidentis Ora-
bilitate spe-
rant, huius
Provincia
fratres Capu-
lani Regis vo-
cantur. Co-
Regio stipen-
dio Conventus
illi perfrui-
tur.

(7.) Ec-
pellenda non
sunt, estiman-
tia humana,
cum præce-
dant Divina.
S. Cyprian.
lib. 2. Epist. 9.

S. Didacus.
& B. Francis-
cus Solani
ex alma Be-
thica Provin-
cia filii.
Isai. 49. 6.

(8.) Cum
tibi diversa
Provincia
cogitissis me-
ritarum lau-
dum prece-
niis quasi ar-
cum erigant
triumphalem:
ego Vir plebe-
ius stridente
fistula iuculii
eloquii librum
hunc ad bona-
rum tuum vel-
ut lapillum
in acervo pra-
conum con-
iiciam: quia
sicut non ha-
bet unde pla-
ceat ex re-
misse, sic ex
devotione scri-
bentis non po-
teris dispice-
re. Joan Sa-
vis bar Prælog.
Pollicitat.

(9.) Scri-
bam ego quod
vis, sed meo
more. Sen. ep.
30.

(10.) Gen-
dis quidem
de gratia, sed
temperat fa-
teor pro tanto
ferre lati-
tiam, quod
eundem mihi
faciorum non
opus, sed opi-
nis acquisi-
vit. D. Bern.
Epist. 19.

(11.) Pan-
ca sunt quæ
dantur, sed
illa animus
bene excep-
rit, contem-
platur, & ex-
surgit D.
Bern. Epist.
11.

tum fiet. Solum in medium afferam stuporem illum, humi-
litasque exemplum S. Didacum laicum Confessorem; qui
tuis nutritus Virtutibus, ad Catholicam Ecclesiam lustran-
dam Canonizatam Sanctitatem promeruit. Insuper Indo-
rum illum Apostolum, Regnique Peruani Generalem Patro-
num Beatum Franciscum Solanum ex tuis visceribus pro-
creatum: ut non modo hunc Orientalem plagam, verum
etiam Occidentalia Climata à tuis alumniis rutilantia nite-
scent; & à solis ortu usque ad occasum filii tui te laudabilem
reddant: ut meritò ad te transferam, quod Divino extat ora-
culo > dedi te in lucem gentium, ut sis salus Domini usque
ad extremum terræ. Tibi ergo, generosa propago, opuscu-
lum hoc meum venerabundus sacro. Audacia est: sed non
me pudet ubi alii aurum offerunt, lapillum hunc injicere:
nam quod operis entitas inficit, totum amoris ardor venu-
stat. (8.) Tu quam me scribendi facultatem tribuisti, cala-
mum manus adaptaisti; sed non potuisti genium proprium
evellere. (9.) Magnificisti scripta mea aliquando: vul-
garis rumor hoc fecit, non verò substantia operis. Commen-
do gratiam; sed temperatur læticia, quod non opus, sed sis
sequuta opinionem. (10.) Donum ergo hoc parvulum
est; sed si tibi placet, benigneque recipias, ex quo ad tuas
pervenerit manus, exurget in altum. (11.) Igitur, pia
Mater, quidquid sit de hoc munere, fiducialiter ad tuos pro-
volvor pedes, ibique munusculum hoc appono: sciens quod
licet ego nequam sim filius; tu nunquam ut vera Mater es
perpessa me habere repulsum. Humile istud obsequium non
dedigneris admittere; sed fac, ut improbus iste tui servuli
labor cedat in Dei laudem, & gloriæ, tuique nominis ex-
cellentiam. Vale

Percelebris Wandalica Provincia Commenda-
tissimaque mea SACRA PATENS;

Osculatur tuos, & omnium singillatim pedes tuos humilli-
mus, haud dignusque filius

Fr. BLASIIUS de BENIUMEA.

FACUL-

FACULTAS ORDINIS.

*Fr. FRANCISCUS MARIA RHINI de Policio totius ordinis
fratrum Minorum Seraphici P. N.*

S. FRANCISCI Minister Generalis, & Servus,

*Dilecto nobis plurimum R. P. Fr. BEASIO de BENJUMEA,
lectori Iubilato, Sanctæ Inquisitionis Qualificatori Provinciæ
nostræ Bæthicæ, Patri, & exdiffinitori Generali Ordinis, salutem
in Domino sempiternam.*

CUM, sicut accepimus, Opus Philosophicum à V. R. Paternitate elaboratum
fuerit, & illud Typis mandare cupiat; Votis tuis Paterne annuentes, te-
nere præsentium cum merito salutaris obedientie facultatem tibi facimus,
quatenus præviis examine, & approbatione ejusdem Cursus Philosophici
faciendus à P. P. N. Joanne Suarez lectore Iubilato, & Guardiano nostri
Conventus Hispalensis, Fr. Francisco de Guzman lectore Iubilato, & Dif-
finitore Provinciæ nostræ Bæthicæ, & P. F. Joanne del Olmo etiam Iubi-
lato Lectore, & simul ejusdem Provinciæ Diffinitore, prælo dare possis, ser-
vatus servandus juxta decreta Sacri Concilii Tridentini, & Regias Sanctio-
nes, nostrique Ordinis Constitutiones. Vale nostri in tuis Orationibus me-
mor. Datis in Conventu nostro Sancti Francisci Matritensi die 21. Fe-
bruarii anni D. 1673.

Fr. FRANCISCUS MARIA RHINI
de Policio Minister Generalis.

de mandato sua Reverendissima Paternitatis.

Fr. ANTONIUS de LESSADA
ENRIQUEZ. Secret. Gen. Ordinis.

*Censura R. A. P. Fratris Ioannis Suarez Sacrae Theologiae Lectoris Iubilati
 & Baethicae Provinciae ordinis Seraphici S. P. N. Francisci Patris, &
 R. R. P. P. Fratris Francisci de Guzman, & Fratris Ioannis del Olmo,
 qui Lectores Iubilati. & dictae Provinciae actuales diffinitores sunt, super
 illis in Physicam commentariis secundum Doctoris Subtilis mirabilem
 doctrinam.*

DE mandato, & commissione Reverendissimi Patris nostri fratris Francis-
 ci Maria Rhini de Policio, totius Minorum ordinis S. P. N. S.
 Francisci Ministri Generalis, nos, qui Censuram subscribimus istam, sedu-
 li voluptate perlegimus, & attentè examinavimus Commentaria valde
 subtilia in octo Physicorum libros Aristotelis plenè eruditione compo-
 sita à R. A. P. Fratre Blasio à Benjumea Sacrae Theologiae Lectore Iubilato,
 Sanctae Inquisitionis Qualificatore Seraphicae Provinciae Baethicae, Patre
 perpetuo, nec non totius ordinis Franciscani Patre, sicut olim diffinitore ge-
 nerali. In quibus Scoticae doctrinae viget cum novitate veritas, & cum ve-
 ritate ingenii Auctoris subtilitas fulget. Cur & Auctor opus, & opus, ut
 legenti patebit, semper laudabit Auctorem. Nihil in hoc Commentariorum
 physicialium opere fidei Catholicae dissonum, nil à Christianis moribus devium
 reperitur. Quapropter haec Commentaria luce publica digna esse, ut Peri-
 patetica doctrina clarior appareat, & studentium utilitas vigeat, & Sera-
 phici ordinis honor splendeat magis, & Subtilis Magistri doctrina plus
 eniteat, iudicamus, ita censemus in hoc Hispanensi cœnobio Seraphico Patri
 nostro Sancto Francisco Saero sacramento. Die 20. Decembris. Anno à Christi
 Domini nativitate 1673.

FR. JOANNES SUAREZ.

FR. FRANCISCUS de GUSMAN.

FR. JOANNES del OLMO.

*Censura R. A. P. Iosephi de Leiva Societatis Iesu in Celeberrimo Hispan-
 lensi Collegio Divo Hermenegildo Regi, & Martyri sacro, sacrae Theolo-
 gie publici professoris.*

Philosophia Reverendissimi P. F. Blasii de Benjumea Sanctae fidei Tribu-
 nalis Censoris, Ordinis S. Francisci Generalis Diffinitoris, & huius
 Provin-

Provinciae Baeticae Patris perpetui, per illustrissimum Principem Archiepiscopum Hispalensem D. D. Ambrosium Ignatium Spinolam & Guzman mihi commissa, nil sanctae doctrinae, vel bonis moribus continet contrarium, sed multa solida, & acuta ad mentem Subtilis Doctoris Scoti apposita: quare nemo est, qui eam inoffenso pede non valeat percurrere. Hispali in Collegio Sancti Hermenegildi Societatis Iesu, die 29. Decemb. An. 1674.

JOSEPHUS de LEIVA.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

D. Ambrosio Ygnacio Spinola y Guzman por la gracia de Dios, y de la santa sede Apostolica Arzobispo de Sevilla, del Consejo de su Magestad &c.

Damos licencia por lo que anos toca para que se pueda ymprimir un libro intitulado *Commentaria in octo libros Physicorum Aristotelis*. Compuesto por el M. R. P. F. Blasius de Benjumea, Lector tubilado Calificador del Santo Officio Diffinidor General de la Orden de San Francisco, y Padre de esta Provincia de Andalucia; sin que por ello yn cuerra en pena alguna; atento ala Censura y aprobacion del Padre Joseph de Leiba, de la Compania de Iesus, Cathedratico de Theologia en el Collegio de San Hermenegildo de esta dicha Ciudad. Dada en Sevilla a 20. de Febrero de mil, seiscientos y setenta y cinco años.

AMBROSIO YGNACIO

Arzobispo de Sevilla,

Por mandado del Arzobispo mi Señor

FRANCISCO FERNANDES.

AUTHORIS

A D

LECTOREM PRÆLUDIUM.

A Micorum, discipulorumque Votis annuens (studiose Lector) potius quam flagrans desiderio scribendi, in lucem prodeunt opuscula hæc mea Philosophica. Ingenue fateor, arduum esse, hisce temporibus aliquem propalare tractatum: cum vix aliquis, (imo nullus) a reprehensione liber videatur. (1.) Et sic hæc garrula quosque scriptores invadit, nescio qua fronte tennes has lucubrationes tuis reponam manibus? sed restor iterum, in meis non esse ut Typis mandentur: promisi semel, solvo debitum; namq; Hispanus sum, ex promissione factus sum debitor: & nulla est major anxietas, quam semper esse debito obnoxium. (2.) Leniret forsitan mei animi angustias, si id, quod in scriptis est humile, sublimaret scribentis autoritas: nostra enim tempestate non tam substantia operis, quam persona dictans respicitur. (3.) Sed nec hæc mihi fiducia superest, semper enim meipsum novi, & nil laudabile reperi. Sed quid demoror? Nunquam seminare agricola, si observaret ventum, nec meteret fructus, si nubes pertimesceret. (4.) Eia ergo mens mea, timor omnis abigatur: unum quippe scio, quod aut amicus plaudit, aut inimicus reprehendit: si inimicus irrupit, utique sustinebo: si amicus errat, leniter temperabo, & si docet, auditione dignus censetur. (5.) Non tamen definam aliqua tibi commonere, mi Lector; in primis scias, labores istos eadem prorsus veste, qua in Gymnasio teneris Scholasticis dictans, ex ore meo prodierunt, ipsissima methodo nulla castigatione præmissa iterum ad lumen exeunt. Non me latet, aliud esse inter domesticos parietes legere, & aliud ad publicam palestram scribere; ad hoc namque stilus altior exigitur, seriorque loquela postulat. Ita sane

(1.) Insuper
nunc id quod
que existima-
tur, nec timet
et sine aliquo
reprehensione
tractatum.
P. m. in pro-
log.

(2.) Semper
pro debere
anxieta est
fratres, sem-
per tristitia
bis vincit
aliqui. Chry-
sol. ser. 88.

(3.) Tem-
imbecillitas
iudicia huius
temporis; at
hic, qui le-
gunt, non tam
considerant
quid legant,
quam cujus
legant. S. Pau-
lus. Epist. 4.

(4.) Qui
observat ven-
tum, non se-
minat, & qui
considerat im-
bet, nonquam
metet. Ecclesi.
5. 4.

(5.) Dic-
tum aut in-
imicus repre-
hensus est,
aut amicus;
si inimicus in-
sultat, form-
idat; & ami-
cus autem si
errat docen-
das, si docet
audientia. De
Ave. lib. 2.
de Temet.

fane sentio , & sic facere attentaveram ; sed Deus aliud decrevit , sic me plagis , infirmitatibusque verberando , ut vix è lectulo caput levare possim. Et equidem quantus labor , defatigatio curaque , & vigilia hoc in ministerio expendatur , solus expertus sapiet. Ast cum veterana Rebecca proferam : in me sit ista maledictio , ut dilectis filiis complaceam.

(6.) Nonnullos etiam errores ab incerta codicum translatione exortos , invenies ; sed ni fallor , veniales ipsos reputo apud prudentes viros , nam materialis est error , non autem reprehensibile crimen. (7.) De mendis aurem , quæ ad

Typographos pertinent , mentionem haud facio ; nam facilius judico Herculi clavam , Jovi fulmen , Homero versum quam à Typographis errata tollere. Si vero in substantia o-

peris (si qua est) aliquid minus utile , arrogans aliquid , vel sine cautione prolatum aderit ; ad tuos , & omnium provolutus pedes , veniam suppliciter oro. De eo autem quod laude dignum reppereris , non nobis , Lector , sed Deo gratias repende. Vale.

(6.) In me

fit ista maledictio

filiis

quorum audi

Græc. 27. n.

23.

(7.) Sim-

plex transla-

to habere po-

test errorum

non crimem

D. Hier. Epist.

103.

Fr. BLASIUS de BENJUMEA.

I N D E X DISTINCTIONUM, QUÆSTIONUM

• E T ARTICULORUM.

Distinctio unica Proæmialis Philosophiæ pag. I.

Quæst. I.

Uodnam sit ob-
jectum formale,
materiale, & ad-
æquatum Philo-
sophia? 2

Art. I. Ubi aliqua præmittuntur ad enuclea-
tionem quæsitæ necessaria. ibid.

Art. II. Varia Adversariorum placita refe-
runtur, & simul refelluntur. 4

Art. III. In quo vera Doct. Nost. Subtilis
sententia adaperitur, & ejus mens, ut no-
stra firma conclusio probetur. 7

Argumentis Contrariorum sit satis. 9

Quæst. II. De habitu Physica secundum se
considerato. 18

Art. I. Utrum Philosophia naturalis sit scien-
tia. ibid.

Art. II. Utrum Philosophia sit scientia pra-
ctica vel speculativa. 19

Art. III. Utrum Physica sit una unitate nu-
merica, specifica seu generica. 20

Liber primus Physicorum. 22

Dist. I. In primum librum Physicorum, in
qua de principii corporis naturalis in com-
muni disputatur. ibid.

Quæst. I. De natura, & quidditate princi-

piorum corporis naturalis in communi. ibid.

Art. I. Varia principii acceptiones explican-
tur. 22

Art. II. Aliqua sententia circa naturam, &
quidditatem principiorum referuntur & re-
felluntur. 24

Art. III. Ubi primi Articuli quæsitio sit satis,
& quidditas principiorum Corporis natu-
ralis elucidatur. 28

Argumenta contra dicta. 30

Quæst. II. Quotnam sint corporis naturalis
principia, tam in fieri, quam in facto esse? 34

Art. I. Ubi aliqua pro clariori intelligentia
prænotantur. ibid.

Art. II. Ubi vera mens Scoti de numero prin-
cipiorum corporis naturalis tam in fieri,
quam in facto esse adaperitur. 35

Argumenta contra dicta. 40

Art. III. Utrum cujuscunque transmutationis
naturalis principia sint contraria? 47

Argumenta contra dicta. 51

Dist. II. De primo, tam corporis, quam trans-
mutationis naturalis principio, quod est ma-
teria prima. 54

Quæst. I. Quanam sit vera materia prima
quidditas, & essentia? ibid.

Art. I.

INDEX QUESTIONUM.

Art. I. Ubi aliqua acceptiones materia pramittuntur, & varia ejus nomina proponuntur. ibid.

Art. II. An detur materia prima in rerum natura, & supposito, quod sic, qua certitudine, & firmitate sit tenendum talem materiam dari? 57

Art. III. In quo questione quaestio fit satis, & qua sit quidditas, & essentia materia prima ex nostro Scoti elucidatur. 61

Art. IV. Utrum materia sit ita pura potentia passiva, ut nullum includat actum Metaphysicum, Physicum, vel entitativum? 66

Pars I. In qua aliqua pramittuntur ad intelligentiam quaestio necessaria. ibid.

Pars II. In qua ad quaestum articuli per quaestor conclusiones fit satis. 72

Argumenta contra dicta. 77

Art. V. Utrum iste actus entitativus, quem materia prima concedimus, sit existentia materia vel ab illa distinguatur, & dato, quod sic; utrum materia prima existat existentia forma? 84

Quaest. II. Utrum esse puram potentiam subjectivam sit essentiale quid materia prima. 88

Art. I. Vbi aliqua ad intelligentiam quaestio pramittuntur. ibid.

Art. II. Vbi ad quaestum quaestio per conclusiones fit satis. 90

Argumenta contra dicta. 93

Quaest. III. Utrum potentia receptiva materia respectu formarum tam substantialium, quam accidentalium, sit naturalis, violenta, vel neutra? 97

Art. I. Vbi aliqua ad intelligentiam quaestio pramittuntur. ibid.

Art. II. Vbi ad petrum in questione ex mente Scoti per conclusiones fit satis. 99

Argumenta contra dicta. 102

Quaest. IV. De Appetitu materia prima. 104

Art. I. Quid sit appetitus, & an materia prima convenire possit? ibid.

Argumenta contra dicta. 106

Art. II. An unico, vel multiplici appetitu materia ad omnes formas inclinetur? 107

Art. III. Utrum materia prima aequaliter appetat omnes formas? ibid.

Argumenta contra dicta. 109

Quaest. V. Utrum materia saltem per divinam potentiam absolutam possit existere sine omni forma substantiali, vel accidentali; absoluta, vel respectiva. 110

Art. unicus. Vbi materiam sine omni forma posse existere ex mente Scoti demonstratur. ibid.

Argumenta contra dicta. 112

Quaest. VI. Et ultima in hac distinctione, utrum materia prima corporum celestium, & sublanarium sit ejusdem speciei infima? 116

Art. I. Vbi aliqua ad quaestio intelligentiam pramittuntur. ibid.

Art. II. Vbi materiam primam celestem, & sublanarem esse ejusdem speciei infima de mente Scoti stabilitur. 117

Argumenta contra dicta. 118

Dist. III. De secundo transmutationis substantialis principio, quod est privatio. 120

Quaest. unica. De eis, quae ad privationem spectant secundum quod ad praesens attinet institutum, ubi de quidditate, natura, & existentia privationis. 120

Dist. IV. De forma substantiali, quae est secundum corpus naturalis principium. 121

Quaest. I. De quidditate, & existentia forma substantialis. 122

Art. I.

INDEX QUÆSTIONUM.

Art. I. Vbi aliqua nomina, quibus solet communiter nominari Forma, proponuntur, & ejus existentia demonstratur.	ibid.	altera ex parte forme, vel una solum in- mens, & denominans utranque, materiam videlicet & formam?	146
Art. II. Quid Forma substantialis sit, & quod- tuplex, demonstratur.	ibid.	Argumenta contra dicta.	147
Quæst. II. Vtrum forma Physica substantia- lis, vel accidentalis educatur de potentia materie prime.	124	Dist. VI. & ultima, de composito substan- tiali.	149
Art. I. Vbi quid siteductio declaratur, & a- liqua pro intelligentia poni proponun- tur.	ibid.	Quæst. I. Quid sit corpus naturale substan- tiale, & angenerationis substantialis sit ter- minus?	ibid.
Art. II. Vbi ad quesitum in questione sit sa- tis.	126	Art. I. Vbi aliqua præmittuntur ad intelli- gentiam quesiti.	ibid.
Argumenta contra dicta ponuntur & solvuntur.	128	Art. II. Vbi ad quesitum per tres conclusiones respondetur.	ibid.
Quæst. III. Vtrum per divinam potentiam absolutam possint plures forme substantiales completæ, & non subordinatæ eandem nu- mero informare materiam, vel una forma plures numero materias distinctas, & idem dico de formis accidentalibus.	133	Quæst. II. Vtrum corpus naturale, siue com- positum substantiale distinguatur realiter à suis partibus, simul sumptis, & unitis?	150
Art. I. Vbi aliqua, ad intelligentiam quesiti necessaria, præmittuntur.	ibid.	Art. I. Vbi status controversia adaperitur, & aliqua notabilia pro majori intelligentia quesiti præmittuntur.	ibid.
Art. II. Vbi ad quesitum per conclusiones sit satis.	134	Art. II. Vbi totum Physicum à suis partibus Physicis simul sumptis, & unitis realiter di- stingui de mente Scoti & Philosophi proba- tur.	151
Argumenta contra dicta.	136	Argumenta contra dicta.	154
Dist. I. De Unionemateria & forma sub- stantialis.	140	Liber secundus Physicorum.	158
Quæst. unica. Quid sit unio, & an materia, & forma unione à se distincta uniantur?	ibid.	Dist. I. De natura, violento, & arte.	ibid.
Art. I. Vbi aliquæ acceptiones unionis præ- mittuntur, & circa ejus naturam varia o- pinationes referuntur.	ibid.	Quæst. I. Quid sit natura & an à Philosopho rectè definitur.	159
Art. II. Quid sit unio de mente Scoti demon- stratur.	143	Art. I. Variæ acceptiones præmittuntur.	ibid.
Argumenta contra dicta.	144	Art. II. Quid sit natura explicatur, & rectè à Philosopho definitam esse ostenditur.	160
Art. III. Vtrum in composito substantiali dantur duæ uniones, una ex parte materia,		Argumenta contra dicta.	162
		Art. III. Vtrum definitio natura conveniat principio activo, an passivo?	163
		Argumenta contra dicta.	166
		Art. IV. Vbi divisio natura statuitur in sua membra.	168
		Quæst. II. De violento & arte.	169
		Art. I.	

INDEX QUESTIONUM.

- Art. I. *Quid sit violentum.* ibid.
 Art. II. *Quid sit ars, & quomodo artificia-
 lia à naturalibus distinguantur.* 170
 Art. III. *& ultimus in hac distinctione, u-
 trum ars possit producere opera natura?* 171
Argumenta contra dicta. 172
 Dist. II. *De causis in communi, & univer-
 sali.* 174
 Quæst. I. *Ubi definitio cause ut sic tradi-
 tur.* ibid.
 Art. I. *Quid sit causa ut sic?* ostenditur. ibid.
 Art. II. *Ubi traditur divisio causa ut sic in
 sua inferiora.* 175
 Quæst. II. *Utrum omnis causa sit prior ali-
 qua prioritate suo effectui, & qua sit hæc?*
 176
 Art. I. *In quo statuitur necessario omnem
 causam esse suo effectui priorem, & qua ta-
 lis prioritas sit,* ostenditur. ibid.
 Art. II. *Utrum causa sit prior dignitate,
 seu perfectione suo effectui?* 181
Argumenta contra dicta. 183
 Quæst. III. *De ordine perfectionis, & ex-
 istentia, quem servant cause inter sese
 comparata.* 185
 Art. unicus. *Ubi ostenditur qua causa sit prior
 alia, tam prioritate existentia, quam per-
 fectionis.* 185
Argumenta contra dicta. 187
 Quæst. IV. *Utrum idem numero effectus
 possit à duplici causa totali simul ejusdem
 ordinis, & subordinatis totaliter, & adæ-
 quatè produci, sive causari?* 188
 Art. I. *Ubi aliqua ad majorem quæstii intel-
 ligentiam præmittuntur.* ibid.
 Art. II. *Ubi aliorum placitis relictis vera Do-
 ctoris nostri Subtilis stabilitur sententia.* 189
Argumenta contra dicta. 194
 Quæst. V. *Utrum idemmet numero effe-
 ctus ab una causa productus, potuisset ab alia
 produci?* 202
 Art. I. *Ubi aliqua pro majori quæstii intelli-
 gentia præmittuntur.* ibid.
 Art. II. *Utrum effectus jam productus, &
 existens in re ab una causa, possit ab alia
 causa produci naturaliter?* 203
 Art. III. *Utrum effectus jam productus, qui
 perierit, possit ab alia causa iterum reprodu-
 ci?* 204
 Art. IV. *Ostenditur de mente Scoti eundem
 numero effectum, qui ab una fuit causa pro-
 ductus, potuisse in suo fieri ab alia causa e-
 jusdem rationis produci.* 205
Argumenta contra dicta. 208
 Dist. III. *Physicalis de causis intrinsecis, ma-
 teria & forma.* 212
 Quæst. I. *Quid sit causa materialis, & qua
 ejus causalitas?* ibid.
 Art. I. *Quid sit causa materialis?* 213
 Art. II. *Quæ & qualis sit cause materialis
 causalitas?* 214
 Pars I. *In qua status difficultatis adaperitur,
 & aliqua pro veritatis enucleatione præ-
 mittuntur.* ibid.
 Pars II. *In qua aliorum sententia referun-
 tur, simul & reselluntur, & vera Doctoris
 nostri Subtilis sententia stabilitur.* 215
 Quæst. II. *De cause formalis quidditate, &
 causalitate.* 219
 Art. I. *Ubi quid sit causa formalis declara-
 tur.* ibid.
 Art. II. *Quenam sit cause formalis causali-
 tas?* ibid.
Argumenta contra dicta. 221
 Art. III. *Utrum Deus possit supplere causali-
 tatem materialis cause, vel formalis?* 224
 Dist. IV.

INDEX QUÆSTIONUM.

- Dist. IV. *Physicalis de causa efficiente.* 225
 Quæst. I. *Quid & quoduplex causa efficiens.* ibid.
 Art. I. *Ubi traditur definitio efficientis causæ, nec non & ejus divisio.* ibid.
 Quæst. II. *Utrum causa efficiens substantialis immediate per se ipsam attingat alterius substantiæ productionem?* 228
 Art. I. *Ubi opposita sententia referuntur, & simul refelluntur.* 229
 Art. II. *Ubi aliquibus præmissis vera Doctoris nostri Subtilis stabilitur sententia.* 233
Argumenta contra dicta. 236
 Art. III. *Appendix, ubi aliqua enodantur dubia, ut clarius, quæ in superioribus diximus, appareant.* 244
 Quæst. III. *De causalitate, sive influxu causæ efficientis.* 248
 Art. I. *Ubi aliqua ad intelligentiam questionis præmittuntur.* 249
 Art. II. *Ubi ad quæsitum per questiones fit satis.* 250
Argumenta contra dicta. 253
 Quæst. IV. *De dependentia causa secundæ a primæ.* 256
 Art. I. *Utrum omnî causa efficiens creata, vel alia quæcumque causa dependeat à Deo in causando, sive operando?* ibid.
Argumenta contra dicta. 257
 Art. II. *Ubi aliqua enodantur dubia pro majori intelligentia quæsti.* 263
 Art. III. *Utrum Deus concurrat immediate cum omni causa creata tam efficienti, quam finali, materiali, & formali?* 266
 Quæst. V. *Utrum Deus præmoveat, sive prædetermineet causam secundam ad operandum?* 269
 Art. I. *Ubi aliorum sententia referuntur, & simul refelluntur, & Doctoris Subtilis sententia stabilitur.* ibid.
Argumenta contra dicta. 273
 Quæst. VI. *De causa instrumentali.* 277
 Art. unicus. *Ubi quod sit causa instrumentalis ostenditur, & per quid à causa principali distinguatur, demonstratur.* ibid.
 Quæst. VII. *De causa conservatiua.* 279
 Art. I. *Quid sit causa conservatiua, & quomodo à primæ productiua distinguatur.* ibid.
 Art. II. *Utrum tanta virtus requiratur ad conservandum, quantum ad primò producendum?* 282
 Dist. V. *De causa finali & de aliis ad ipsam spectantibus.* 283
 Quæst. VIII. *Quid & quoduplex causa finalis sit?* ibid.
 Art. I. *Quid sit causa finalis ostenditur, & quoduplex sit demonstratur?* ibid.
 Art. II. *Per quid constituatur causa finalis in actu primò potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit?* 285
Argumenta contra dicta. 287
 Art. III. *Circa quos actus, sive operationes finis suam exerceat causalitatem?* 289
 Art. IV. *Utrum omni agenti conveniat operari propter finem?* 291
 Dist. VI. *De causa exemplari.* 292
 Quæst. unica. *Quid & quoduplex sit causa exemplaris?* ibid.
 Art. I. *Ubi ad quæsitum fit satis.* ibid.
Argumenta contra dicta. 293
 Art. II. *Ad quod genus causæ causa exemplaris reducat.* 295
 Dist. VII. *De causis ut sic inter se comparatis.* 297
 Quæst. unica. *Utrum causæ possint sibi invicem esse causæ?* ibid.
 Art. uni-

INDEX QUÆSTIONUM.

Dist. uni-

INDEX QUÆSTIONUM.

Dist. unic. De distinctione & unitate motus, & de ejus contrarietate.	ibid.	Quæst. III. & ultima, de termino magnitudinis, & parvitas entium naturalium.	389
Quæst. unica. Sub qua ad quæsitum sit satis.	ibid.	Art. I. An viventia habeant determinatum terminum magnitudinis & parvitas?	ibid.
Art. I. Unde sumenda sit unitas specifica motus?	ibid.	Art. II. Vtrum entia naturalia non viventia habeant terminum suæ magnitudinis & parvitas?	390
Argumenta contra dicta.	370	Argumenta contra dicta.	391
Art. II. Unde sumenda sit identitas, vel distinctio numerica motus?	372	Liber septimus Physicorum.	393
Argumenta contra dicta.	ibid.	Dist. unica. Quæ distinctio requiratur inter movens & motum?	ibid.
Art. III. De oppositione motuum inter se, & cum quiete.	374	Art. I. Vtrum quod movetur ab alio moveatur?	ibid.
Art. IV. Ad quæ prædicamenta detur per se motus?	375	Art. II. Vtrum causa effectiva motus potest esse conjuncta mobili, ad hoc ut agat in illud, nec ne?	395
Liber sextus Physicorum.	376	Quæst. II. & ultima, de principio activo motus violenti gravium, & levium.	398
Dist. unica, De continuo quoad ejus compositionem differtans.	ibid.	Art. unicus. Vbi divisio motus violenti gravium, & levium in sua inferiora traditur, & quod sit ejus principium effectivum ostenditur.	ibid.
Quæst. I. Quid sit continuum, & an ex partibus, vel potius ex indivisibilibus componatur?	ibid.	Argumenta contra dicta.	400
Art. I. Vbi ad quæsitum sit satis aliquibus prænotatis.	ibid.	Liber octavus Physicorum.	401
Argumenta contra dicta.	380	Dist. unica, De duratione Mundi differtans.	ibid.
Art. II. Vtrum partes ex quibus componitur continuum sint actualiter distinctæ inter se, & an infinite vel finite?	382	Quæst. unica. Vtrum mundus potuerit esse ab eterno? tam quoad res successivas, quam permanentes.	ibid.
Argumenta contra dicta.	385	Art. I. Vbi aliquibus præmissis ad quæsitum sit satis.	ibid.
Quæst. II. De inceptione, & desitione rerum.	387	Argumenta contra dicta.	403.
Art. unicus. Quomodo incipiant esse, tam entia permanentia, quam successiva, & quomodo esse desinant?	388		

PROOEMIUM.

AD magnum Philosophicum culmen, nisi prævio Logico fundamento, pervenire, licet impossibile nunquam sit arbitratum, rem tamen difficile valde fateri necesse est. Sed hoc mihi solatium unicum inveni, quòd labor improbus omnia vincit. Labor igitur nobis est permaximè necessarius, cum ad magnum præmium, qualis est scientiæ splendor, honos, & excellentia, non aliter, quàm per assiduos labores pervenire possitis. Philosophia igitur, ut à nominis etymologia desumamus exordium, duabus his Græcis dictionibus, *φίλος* videlicet, & *σοφία*, nomen est coadintegratum. Quarum prima *amor*, secunda *sapientia*, ut ait Clemens Alexandrinus lib. primo Stromatum, interpretatur. Unde Pythagoras interrogatus, qua arte & sapientia polleret, respondisse describitur se non *sophum*, id est, sapientem, sed *philosophum*, id est, amatorem sapientiæ esse. Et merito quidem cum jure optimo sapiens censendus non sit, qui desiderio, & amore scientiæ, cui vacat totis viribus adhærere negligit. Solet etiam communiter Physica nostra Philosophia appellari, eò quòd vox Græca, *physis* naturam significat. Unde Physica idem est ac scientia naturæ, sive naturalis, & inde fit, quòd scientia, quæ de rebus naturalibus agit Physica appelletur. Multipliciter igitur Philosophia ab authoribus usurpari consuevit: Primò pro omnium scientiarum cumulo, & aggregatione, in quo sensu Philosophi appellari consueverunt, qui in omni scientiarum genere experti versati sunt, ut videre licet in Aristotelis libro 1. Metaph. cap. 2. Secundò sumitur Philosophia pro scientia, quæ sistit in veritatis contemplatione, quo pacto omnis speculativa scientia Philosophia appellatur, & cum inter has primum sibi vindicet Metaphysica locum, ipsa antonomastice Philosophia appellatur communiter. Tertiò pro scientia naturali, in quo sensu plures libros sub se Philosophia comprehendit, videlicet octo de Physico auditu, sive Physicorum, quatuor de Cælo, & Mundo, duos de ortu, & interitu, sive de generatione & corruptione, totidem Meteorologicarum

quæstionum, tres de anima & alios. Sed quælibet harum acceptio nimis communis est, ut ad nostrum attinet institutum, quando quilibet horum tractatum suum peculiare vindicat formale objectum. Quapropter de Physica in his nostris Commentariis agemus, prout sub se octo de Physico auditu libros comprehendit, in quibus agitur de omnibus rerum naturalium principiis, causis, & affectionibus.

In his tamen nostris Commentariis vestigiis Philosophorum Principis Aristotelis inherere decrevi, ita tamen ut in omnibus, & per omnia Noster sapientissimus Joannes Duns Scotus sit nobis sequendus Magister. Et ejus more tractatum hunc in distinctiones, distinctiones in quæstiones, quæstiones in articulos, & si opus fuerit articulos in partes dividam. Auspice Numine excelso ejusque Genetricis Mariæ absque labe originalis Culpe conceptæ auxilio, nec non Seraphici Doct. Nostri Divi Bonaventuræ munus juvamine, jam jam ad Physicæ proœmialia accedam. Quapropter sit titulus,

Distinctio unica

PROOEMIALIS PHILOSOPHIAE

CUM omnis scientia in sui cognoscibilitate pendeat ex cognitione sui objecti, & de Physica naturali impræsentiarum sit nobis sermo instituendus merito quodnam sit ejus objectum examinare ante omnia decrevi; quapropter sit

QUÆSTIO PRIMA,

Quodnam sit objectum formale, materiale, & adequatum Philosophiæ?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua præmittuntur ad enucleationem quæsti necessaria.

PRO majori quæsti intelligentia per prius notare decrevi quòd nostra Philosophia, ut ait Scotus in secundo lib. Physicorum, q. 6. n. 2. §. de primo notandum est, quod non dicitur naturalis (verba sunt Scoti) eò quòd insit à natura, quia quælibet scientia nostra est acquisita de novo, ut patet l. posteriorum textu 20. & sic nulla esset naturalis scientia, quæ talis nuncupa-

retur. Secundo non dicitur scientia naturalis Physica, eò quòd sit à causis naturalibus genita, quia sic quælibet scientia diceretur naturalis, nam quælibet scientia est ab intellectu una cum adjutorio sensus, & objecto exteriori, quæ sunt causæ naturales. Ideo dico, quòd scientia dicitur naturalis eò quod est de rebus naturalibus sub ratione, qua dicuntur naturales, & est illa ratio, qua dicuntur naturæ, vel habentes naturam, sed quia natura non dicitur absolute, sed in comparatione ad motum, ideo res dicuntur naturales in ordine ad motum. Hactenus noster Scotus.

2. Ex quibus Scoti verbis satis luculenter apparet, quod non ex eo dicitur Philosophia naturalis scientia (nec alia quæcunque hoc appellatur nomine) quia insita, sive genita sit à natura, vel ipsi congenita, quia cum omnis scientia sit vel decursu temporis, vel industria, & labore acquisita, vel infusa ab authore natura; nulla esset scientia, quæ naturalis possit nuncupari: Et similiter non ideo dicitur Philosophia naturalis, quia genita causis naturalibus, quia sic omnis

nis

nis scientia acquisita eo quod genita ab intellectu, & objecto medio adiutorio sensus diceretur naturalis.

3. Ratio ergo formalissima quare Philosophia naturalis dicitur est, quia agit de rebus naturalibus, tanquam de objecto, sub ratione, qua dicuntur res naturales, sive naturæ; & cum natura desinatur in ordine ad motum, est enim natura principium motus, & quietis, etiam in ordine ad motum dicuntur res naturales.

4. Secundò est notandum, quòd ratio, quæ attingitur à scientia, est ejus objectum materiale; sed ratio sub qua talis res consideratur à scientia, est ejus objectum formale. Ut v. g. corpus medicabile est objectum medicinæ, ita ut corpus quod medicatur sit objectum materiale, sed ratio medicabilitatis in corpore est ratio formalis sub qua attingitur corpus à medicina. Objectum verò adæquatum est, quod ex materiali, & formali confurgit.

5. Tertiò suppono quod specificativum scientiæ non est objectum materiale, cum plures scientiæ specie distinctæ eodem materiali objecto possint gaudere, ut patet de Philosophia, Mathematica, & Medicina, quarum quilibet habet pro objecto materiale corpus, licet sub diversis rationibus formalibus, ut latè probat Scotus lib. 6. Metaph. q. 1. n. 10. 11. & 12. & similiter quòd idèò scientia specificari dicitur ab objecto; ut ait Scotus n. 12. *quia differentia intrinseca specifica sunt ignota*; unde illa scientia dicitur ab alia diversa, quæ diversum specificativum formale habet.

6. Quartò est observandum, quod multipliciter dicitur aliquid esse naturale, pri-

mò prout distinguitur contra supernaturale, in quo sensu quidquid sit à causa naturali absque speciali concursu supernaturali Dei dicitur naturale, etiamsi in se violentum sit, ut aquam calefieri, lapidem per impulsum elevari sursum &c. Secundò prout distinguitur contra violentum, in quo sensu dicimus naturale esse igni calefacere, id est juxta suam innatam insitantiq; exigentiam. Tertiò pro eo quod alicui competit à nativitate, quo pacto cæcus à nativitate dicitur cæcus à sua natura. Quartò sumitur naturale pro essentia cujusunque rei, quæ natura etiam vocatur. Quintò prout distinguitur contra artificiale, quo illud dicitur naturale, quod est motus, & quietis principium.

7. Quintò est notandum, quòd hic non ventilamus quodnam sit Physicæ objectum sumpta Physica pro omni scientia naturali, sive quæ agit de rebus naturalibus & prout sub se comprehendit libros de Cælo, de anima, de ortu, & interitu, &c. sed de Philosophia parva, quæ solùm agit de his octo libris, qui de Physico auditu à Philosopho nuncupantur.

8. Sextò est permaximè advertendum, quòd hic non est sermo de objecto magis principali, quod in Physica consideratur, neque de objecto adæquato prædicationis, cum nullum sit objectum, quod adæquatè de omnibus, quæ tractantur in Physica valeat in quid prædicari in ratione objecti, licet in ratione entis possit de omnibus aliqua ratio communis abstrahi, & prædicari; sed inquirimus quodnam sit objectum adæquatum per se Physicæ, ad quod, tanquam ad objectum primò per se intentum à Physica, omnia, quæ tractantur in Physica, reducantur.

9. Septimò est notandum quòd quadrupliciter possunt aliqua, quæ tractantur in aliqua scientia ad illam pertinere; vel per se primò, quia ratio per se primò intenta: vel per se, licet non primò, ut sunt partes subjectivæ objecti propriari per se, sive inferiora sub illo contenta: vel reductivè, ut partes integrantes, sive componentes objectum: vel per accidens, ut sunt accidentia subsequenta ad tale objectum, & ab ipso petita, & dimanantia. His præjactis ad adversariorum placita diluenda deveniamus. Quapropter sit titulus:

ARTICULUS SECUNDUS;

Varia Adversariorum placita referuntur, & simul refelluntur.

10. **P**rima sententia affirmat, quòd ens mobile sub ratione formalissima mobilitatis est objectum adequatum Philosophiæ. Hanc patrocinatur sententiam Divus Thomas in suo Physico proœmio his verbis: *cujus objectum (Philosophiæ videlicet) est ens mobile simpliciter, non dico autem corpus mobile &c.*

11. Sed hæc sententia sic impugnatur: de ratione objecti adequati cujuscunque scientiæ est, quòd neque objectum excedat scientiam, neque excedatur ab illa, sed sic proportionentur inter se, quòd nihil habeat objectum prout tale, quòd non attingatur à scientia, & nihil attingat scientia quòd non sit sub ratione talis objecti; sed ens mobile in tota sua latitudine sumptum excedit Philosophiam: ergo nequit esse objectum adequatum Philosophiæ. Major habetur ab Scoto q. 3.º prologi sub n. 4. 5.

ad primum, his verbis: *Tertia conditio; subjectum debet esse adequatum ita quòd non excedat considerationem scientiæ, cujus est subjectum*; & ab omnibus admittitur. Minor vero probatur; Angelus est mobilis de loco in locum, & de cognitione in cognitionem; & similiter accidentia eucharistica quatenus localiter moventur sunt vera entia mobilia, & tamen de his non agit Physica, in quo tamen ex octo Physicorum agitur, nec de motu Angeli, nec de accidentibus eucharisticis? Ergo ens mobile, in tota sua latitudine sumptum, excedit Physicam: Ergo nequit ejus objectum adequatum putari.

12. Secunda sententia, quæ etiam tribuitur D. Thomæ in proœmio ad libros de Cælo asserit, quòd corpus mobile est Physicæ adequatum objectum sub ratione formalis mobilitatis; hanc tementur sententiam Albertus Magnus, Egidius, & alii quamplures. Verba D. Thomæ sunt hæc, *Opusc. 42. cap. 14. ex dictis igitur patet, quòd ens mobile, quòd est corpus communiter acceptum &c.* ubi idem intelligere videtur per ens mobile, ac per corpus mobile. Sed quidquid sit de sententia D. Thomæ, sic impugnatur.

13. Quia vel per corpus intelligit quodcunque corpus prout abstrahit à Physico, & Mathematico, substantiali, & accidentali, completo, & incompleto, vel non? Si primum; sic hanc impugno sententiam: corpus in sua communissima ratione sumptum est æquivocum ad completum, & incompletum, Physicum, & Metaphysicum, substantiale, & accidentale: Ergo nequit esse alicujus scientiæ objectum. Consequentia

quentia probatur, quia æquivocum non est definibile: Ergo neque alicujus scientiæ scibile. Antecedens probatur; quia à corpore Physico prout Physico, & Mathematico prout tali nequit aliqua ratio Physica univoca abstrahi, cum quidquid à Physico abstrahitur Physicum sit, sicut quod abstrahitur à Mathematico prout tali, Mathematicum est necessariò; & similiter de corpore completo, & incompleto, quibus prout talia implicat ratio univoca conveniendi. Idem dicito de substantiali, & accidentali: Ergo corpus prout abstrahit in sua communissima ratione nequit esse Physicæ adæquatum objectum.

14. Præterea; corpus ut sic non habet proprietates demonstrabiles in Physica, nec principia, quibus possint demonstrari: Ergo non est objectum. Probatur antecedens; non habet naturam prout ab Aristotele 2. Physicor. cap. 1. textu 4. traditur, ratione cujus habeat mobilitatem, & quiescibilitatem ortam à natura: Ergo non est objectum Philosophiæ.

15. Si verò dicant, quòd corpus mobile intelligunt corpus completum de prædicamento substantiæ; contra: nulla scientia probat suum objectum; de ratione enim objecti est, quòd supponatur ad scientiam, tanquam causa ad suum effectum, sed mobilitas substantialis, sive corporis substantialis probatur in Physica: Ergo mobilitas non est ratio sub qua agitur de corpore substantiali, naturali in Physica. Major est certa, & minor probatur; quia Philosophus 3. Physicor. text. 6. probat dari corpus mobile ex eo quòd datur natura corporea substantialis, quæ est principium motus, & quietis: Ergo &c.

16. Tertia sententia est nostri Joannis Canonici in Physica q. 1. art. 1. conclusione 5. Antonii Andreæ in eodem 1. q. 1. & aliorum Scotistarum asserentium substantiam naturalem creatam prout abstrahit à corporea, & incorporea esse Physicæ adæquatam Objectum; sed hæc sententia sic impugnatur; illud est objectum adæquatum Physicæ, cujus principia, & partes considerantur in Physica, & passionibus demonstrantur; sed substantia prout abstrahit à corporea, & incorporea nulla habet Physicæ principia, vel partes, quæ considerantur in Physica, nec passionibus in ipsa demonstrabiles: Ergo nequit esse Physicæ objectum. Major est evidens; minor probatur; principia, quæ considerantur in Physica sunt in materia, forma, & privatio, de quibus agit Philosophus 1. Physicor.; sed substantia prout abstrahit non habet materiam, & formam, & privationem in fieri, cum solum ista in substantia corporea corruptibili, & generabili inveniatur: Ergo &c. quòd non habeat partes Physicas etiam ex se patet, quia quòd non est Physicè compositum non habet partes Physicas componentes: Ergo &c.

17. Quarta sententia est Jatareti in Physico præmio §. sciendum quartò, quem aliqui ex modernis in suis manuscriptis sequuntur; qui affirmat, quòd ens finitum in sua communi acceptione sumptum sub ratione naturalitatis est objectum adæquatum Physicæ; & pro sua fundamentali sententia asserit, quòd Physica dupliciter consideratur, vel prout trahita à primo parente Aristotele, vel prout à nobis Catholicis habetur. Si consideratur (ait Jataretus)

A 3

prout

prout tradita ab Aristotele, nulli debet esse dubium, quin ejus objectum sit corpus naturale, cum solum de illo de ejusque principiis, & proprietatibus egerit Philosophus: Si vero consideretur prout est in Catholico, latius se extendit, quam ad corpus naturale, & sic ejus objectum ens finitum debet poni, ut comprehendat sub se motum angeli, & eucharistiæ accidentia.

18. Sed certè vellem doceri à Jatareto, in quo libro Physicorum agitur de motu Angeli, vel de mobilitate accidentium eucharisticorum; cum in nulla Physica Catholici Authoris viderim de his disputari: ex quibus infero hanc conclusionem, quòd vel omnes, qui Philosophicum tractatum instruxerunt non sunt Catholici, cum de his non egerint, vel quod tractaverunt quod ignorarunt; neutrum horum est dicendum: Ergo neque illud, ex quo sequitur.

19. Præterea, Angelum esse intelligentiam spirituales, & loco motivum, & similiter eucharistica accidentia esse separata à substantia, & moveri absque subjecto, cognoscuntur à Catholico Philosopho, non per principia naturæ, sed media, revelatione, & fide: Ergo nec possunt pertinere ad scientiam, cujus objectum est res naturalis, & ideo naturalis nuncupatur, & acquiritur industria, & labore.

20. Insuper illa, quæ in sua cognoscibilitate dependent à cognitione principii naturalis, non possunt habere idem objectum formale, ac illa quæ in sua cognoscibilitate pendent non à principio supernaturali, sed à revelatione supernaturali divina: Ergo de his, & de illis nequit aliqua ratio communis abstrahi, quæ sit alicujus scientiæ for-

male motivum, & specificativum. Antecedens probatur: illa scientia, quæ pro objecto formali habet aliquid naturale, nititur suo naturali fundamento, & motivo ad illationem consequentiæ naturalis, & illa quæ habet pro objecto aliquid credibile, nititur autoritate revelantis, ut in aliquo principio præternaturali; sed naturali, & præternaturali non potest dari unica ratio scibilis, cum diversis nitantur principiis: Ergo non potest dari aliqua scientia, quæ habeat pro objecto aliquid scibile prout abstrahit, & sub se comprehendit principium, seu objectum naturale, & præternaturale.

21. Et impugnatur hæc sententia: ens finitum in sua communissima ratione acceptum non est mobile, nec de illo potest verificari mobilitas, quæ est passio demonstranda in Philosophia: Ergo ens finitum in hac communi acceptione non est objectum Philosophiæ. Probatur Antecedens: ens finitum in tali acceptione non est natura: Ergo non est mobile. Probatur Antecedens; natura ex Philosopho est *principium motus, & quietis ejus, in quo est primo, & per se & non secundum accidens*; Sed hæc definitio naturæ ut ex se constat nequit convenire accidenti: Ergo ens prout abstrahit à substantia, & accidenti, non est natura: Ergo neque mobile: probo consequentiam, cui repugnat principium mobilitatis internæ etiam mobilitas repugnat, sed principium mobilitatis, quod est natura, non competit accidenti, sed solum substantiæ corporeæ completæ: Ergo de accidenti non potest verificari mobilitas Physica.

22. Secundò impugnatur: datur aliquod accidens, cui repugnat accipi sub ratione natu-

naturalitatis: Ergo datur aliquod ens finitum, cui repugnat esse objectum Philosophiæ: probo Antecedens: charitas, fides, spes, actus beatificus sunt entia accidentalia supernaturalia; sed ens supernaturale prout tale implicat esse naturale: Ergo datur aliquod ens finitum, cui repugnat accipi sub ratione naturalitatis. Minor probatur; quia implicat, quod aliquod ens concipiatur sub ratione formali, quæ non invenitur in ipso, immo est sibi repugnans: Ergo implicat, quod ens finitum supernaturale consideretur à Physico sub ratione naturalitatis.

23. Tertiò impugnatur: mobilitas, quæ est passio demonstranda in Philosophia repugnat alicui enti finito: Ergo non quodlibet ens finitum pertinet ad objectum Philosophiæ. Probatur Antecedens, omni relationi repugnat motus, tam subjectivus, quàm terminativus: Ergo datur aliquod ens, immò quam plura, quibus mobilitas per se repugnat, quæ est passio demonstranda à Physica. Antecedens probatur, quia teste Philosopho 5. Physicor. Ad relationem prædicamentalem non datur per se motus, neque relatio ut talis potest esse principium motus, cum non sit productiva, neque subjectum, cui inhæreat motus, relatio enim non movetur, neque est mobilis, neque terminat motum: Ergo &c.

ARTICULUS TERTIUS,

In quo vera Doct. Nost. subtilis sententia adaperitur, & ejus mens, ut nostra firma conclusio probetur.

Aliorum placitis, & sententiis relatis, & confutatis jam ad nostram stabilien-

dam sententiam accedamus. Sit ergo nostra prima, & firmiter defendenda conclusio. Objectum adæquatum Philosophiæ est corpus substantiale sub ratione naturalitatis acceptum, tanquam sub ratione formali. Hæc conclusio licet sit inter Scotistas communis, & pro ea Doctorem nostrum subtilem omnes adducant patronum, nullus tamen verba Doctoris adducit, ut ex eis mens ejus aperiat; & si quis textum adducit Scoti, illum citat, ubi forte tale non somniavit; sed nil mirum, si nunquam textum tanti Magistri legerunt.

25. Accipite igitur verba Scoti pro nostra solidanda sententia, quæ profert in lib. 2. Physicor. q. 6. sub n. 2. §. de primo notandum est, in fine: *Ideo dico, quod scientia dicitur naturalis* (loquitur de Philosophia) *eo quod est de rebus naturalibus, sub ratione, qua dicuntur naturales, & est illa ratio, qua dicuntur natura, vel habentes naturam, vel secundum naturam. Sed quia natura non dicitur absolute, sed in comparatione ad motum, ideo res dicuntur naturales in ordine ad motum*: Ergo ex mente Scoti corpus substantiale sub ratione, qua dicitur natura, tanquam sub formali ratione est objectum Philosophiæ.

26. Secundò probo conclusionem ex eodem Scoto 6. Metaph. q. 1. n. 11. §. sed hæc ratio, prope finem, in qua questione dividit Scotus scientiam speculativam realem in Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam: Et postquam in dicto §. ait, quod substantia prout ens pertinet ad Metaphysicam, eadem substantia corporea prout radix quantitatis ad Mathematicam, ait: *Uterius eadem substantia corporea non con-*
struitur

tracta ad inferius, sed alio modo considerata, scilicet in quantum habens formam, quæ est principium determinata operationis & motus, & quietis, habet multas passiones sibi inbarentes, & scibiles per viam sensus (notate hæc verba scilicet scibiles per viam sensus) ergo quoad illa erit alia speculativa, quæ dicitur Physica, sive naturalis. Ecce quomodo ex Scoto habetur nostra conclusio.

27. Tertiò probò hanc eandem veritatem ex Scoto, qui ibidem num. 13. §. ex ista distinctione, in fine ait: *Physica verò considerat substantiam corpoream, in quantum in conceptu, quem de corpore habet, includuntur principia motus, & operationis; ideo per materiam sic definit, non quòd motum ponat in definitione, quia ille est passio apud eum*: Ecce quomodo luce meridiana clarius apparet nostram conclusionem esse expressam mentem Scoti. Alias possem adducere auctoritates, sed in re adeò nota, eis non esse opus judicavi.

28. Sed quia ex verbis ex Scoto allari potest quis contendere, ut aliquem contendere vidi in suis manuscriptis, Scotum idem intellexisse per corpus substantiale naturale, ac per corpus mobile; quod nunquam intellexit Scotus, ut in verbis relatis consideranti patebit: Accipite nihilominus alia pro hac parte clariora verba, ut ejus mens splendidius clarescat. Ait siquidem Scotus in hac eadem questione ex 6. Metaphysicæ n. 16. §. consideratur etiam in medio: *Unde valde inconvenienter videtur mobile poni formalis ratio subiecti in Physica cum sit passio remota valde*. Non igitur intellexit Scotus idem esse; mobile, ac corpus naturale. Insuper sub n. 17. ejusdem questionis §. con-

tra ait: *Mobile significat aptitudinem ad motum, quæ aptitudo, si intelligatur remota inest substantia Physica ex principii proprii substantialibus*. Itaque per istam determinationem non ponitur motus quomodocunque sumptus propria ratio formalis subiecti Physicæ.

29. Quartò probatur nostra conclusio ratione: illud est objectum adæquatum altius scientiæ, cujus partes, & principia considerantur à tali scientia & passiones demonstrantur; sed partes, & principia corporis naturalis completi substantialis considerantur in Physicæ, & ejus passiones demonstrantur: Ergo corpus substantiale completum sub ratione naturalitatis est objectum adæquatum Physicæ. Major ab omnibus est admissa; minor verò probatur; nam in 1. Physicor. agitur de principiis corporis naturalis; in secundo de causis; in tertio de natura; & in reliquis libris de ejus proprietatibus accidentalibus, puta finito secundum quantitatem ubi, loco, situ, quando &c. Ergo corpus substantiale completum sub ratione naturalitatis est objectum adæquatum Philosophiæ.

30. Et confirmatur; quia illius solum principia considerantur in Physicæ, quæ definiuntur à Physico; sed materia, forma, & privatio solum definiuntur à Physico, tanquam solius corporis completi substantialis, & naturalis principia: Ergo solum corporis naturalis substantialis principia sunt, quæ considerantur à Physico: Ergo corpus naturale substantiale completum est objectum Physicæ.

31. Sit secunda conclusio: corpus naturale substantiale est objectum materiale Physicæ. Hæc conclusio potius indiget explica-

plicatione, quàm probatione; sed nihilominus ex ejus probatione, ejus explicatio patebit. Illud est objectum materiale, cui primò, & per se competit objectum formale, & sub ratione formali attingitur à scientiâ; sed naturalitas prout definitur à Philosopho 2. Physicor. primò, & per se competit corpori substantiali completo, & sub ratione talis consideratur à Physico: Ergo corpus completum substantiale est objectum materiale. Major est certa; minor probatur; quia naturalitas definitur à Philosopho per esse principium intrinsecum motus, & quietis, & operationis; sed esse principium motus, & quietis, & Physicæ operationis competit corpori substantiali completo, corpus enim substantiale completum est principium quod cujuscunque Physicæ operationis, quod movetur, quod est in loco, quod quiescit &c. Ergo corpus substantiale completum est objectum materiale.

32. Sit nostra tertia conclusio: objectum formale, sive ratio sub qua agit Physica de corpore substantiali est natura, sive naturalitas, prout est principium motus Physici, & Physicæ operationis, & quietis. Hæc conclusio probatur; illud est objectum formale, sive ratio sub qua in Physica, quod determinat objectum ejus materiale ad hoc ut sit potius Physicæ objectum, quàm alterius scientiæ; sed ratio naturæ, sive naturalitatis determinat corpus ad hoc ut sit Physicæ objectum potius, quàm alterius scientiæ: Ergo ratio naturæ est objectum formale, sive ratio sub qua Physicæ.

33. Major est certa; ab objecto enim formali, & specificatur scientia, & deter-

minatur ejus objectum materiale, ut ad scientiæ talis considerationem expectet. Minor verò probatur; illud est determinativum formale objecti materialis ad Physicam, quod deservit ut medium demonstrandi passiones, & proprietates de objecto materiali sub tali ratione; sed natura ut principium motus, & quietis est medium demonstrandi passiones, & proprietates de objecto materiali Physicæ: Ergo est ejus formale objectum. Minor probatur; quia mobilitas hæc demonstratione manifestatur de corpore substantiali: quod habet naturam est mobile, & quiescibile formaliter; sed corpus substantiale completum habet naturam: Ergo est formaliter mobile, & quiescibile, nec non & operationis Physicæ principium. Et similiter hæc demonstratione utitur ad probandas proprietates; omne quod habet naturam Physicam completam est in loco, est quantum &c. Ergo natura est medium ad demonstrandas proprietates de corpore substantiali: Ergo est ratio formalis objecti Physicæ. Cætera, quæ hic considerantur ex argumentorum solutione patebunt.

Argumentis Contrariorum fit satis.

34. PRIMò arguitur contra nostram conclusionem fundamento, quo nititur Jaretus probare ens finitum sub ratione naturalitatis acceptum esse objectum adæquatum Philosophiæ, quod tale est: illud est objectum adæquatum Philosophiæ, cui primò competit passio potissimè demonstranda in Philosophia; sed mobilitas, quæ est passio demonstranda in Philosophia competit primò, & per se enti finito sub

B

ratio-

ratione naturalitatis accepto, & non corpori substantiali completo: Ergo ens finitum sub ratione naturalitatis, & non corpus substantiale completum est objectum Philosophiæ. Minor probatur, mobilitas verificatur de omni ente finito sub ratione naturalitatis accepto: Ergo mobilitas primo, & per se competit enti finito, & non corpori substantiali naturali. Patet consequentia; quia quod competit aliis à corpore substantiali, non competit corpori in ratione talis, sed illi inest ratio alicujus prædicati communis, quod etiam in aliis reperitur, hujusmodi est mobilitas: Ergo &c.

35. Antecedens probatur, quia hæc est vera propositio formalis: substantia spiritalis est mobilis localiter, Physicè, & intentionaliter, Angelus enim divisibiliter Physicè movetur motu successivo, & divisibili, per divisibile spatium: perficitur similiter Physicè aliqua forma accidentali: & similiter ista: accidens etiam à substantia separatum movetur de facto, ut patet in eucharistia: Ergo est mobilis: quia de actu ad potentiam bene valet consequentia: Ergo mobilitas Physica convenit substantiæ corporeæ, spiritali, & accidenti: Ergo convenit illis per aliquam rationem communem; quæ in omnibus istis invenitur; sed talis ratio nequit esse alia, nisi ens finitum: Ergo enti finito competit primo, & per se mobilitas, quæ est passio potissima in Philosophia demonstranda: Ergo est objectum formale adequatum Physicæ, siquidem ratione sui competit subjectivis partibus, id est suis inferioribus.

36. Ecce validissimum Jatareti fundamentum, quo probat suam sententiam de

ente finito; & cui nitiitur Joannes Canonicus ad probandum substantiam prout abstractentem à corporea, & spiritali esse Physicæ objectum, etiamsi neget ipse mobilitatem accidentibus nisi per accidens adaptari.

37. Huic argumento solent communiter respondere Scotistæ, ut in aliquibus manuscriptis sæpe sæpius perlegi, quod bene verum est, quod Angelus sicut & anima separata movetur, & est vere, & formaliter mobilis, sicut & accidens separatum consentitur moveri, ut videre est in eucharisticis accidentibus: Attamen quia esse accidentia in eucharistia sine subjecto, & separata moveri, sicut & esse Angelum loco motivum, cum sit spiritalis substantia, nobis non constat, nisi ex principiis fidei, quibus huic veritati assentimur: ideo duplicem Philosophiam adducunt, alteram prout à Philosopho traditam, & hujus esse corpus substantiale naturale objectum ajunt; alteram prout à nobis Catholicis habetur, & hujus objectum aliud magis commune, quam corpus naturale substantiale consentitur haberi. Et de Physica in prima acceptione dicunt inquirere objectum, & esse naturale corpus, de secunda vero non esse sui instituti, & sic nil probare contra ipsos argumentum.

38. Sed miror valde viros aliis doctissimos hac esse solutione, seu ut verius loquar tergiversatione contentos, maxime cum asserant doctrinæ Jatareti, & Joannis Canonici minimè velle ad hære, immò potius illam fortiter impugnare, ut videre licet in suis scriptis. Quis non videt hos duplici contradictorio laborare oneratos, & sequi, quod sequibile negant, & negant sequibile quod sequuntur.

39. Sed

39. Sed omiffa eorum in Doctrina inconfequentia fic contra illos infurgo: Ergo Phyfica prout in nobis Catholicis gaudet alio objecto, ac gaudet prout in suo inventore Philofopho: concedunt confequentiam. Tunc ultra: Phyfica prout in nobis Catholicis habetur diftincta fcientia eft effentialiter à Phyfica prout in Philofopho: patet confequentia, quia objectum eft fpecificativum fcientiæ: Ergo ubi datur diftinctum fpecificativum, dabitur & diftincta fpecificata fcientia. Ulterius; ergo fub ratione, qua agitur à Philofopho de principiis corporis naturalis, de natura, de corpore fubftantiali, de loco &c. non agitur à nobis Philofophis de eifdem; patet confequentia; quia fi objectum formale fpecificativum illius eft diverfum, ratio fub qua agitur ab illo de eis debet effe diverfa, fub qua ergo ratione agitur à nobis de his? cum omnes definitiones à Philofopho traditas tanquam media demonftrandi, & nos amplectamur?

40. Præterquàm quòd fi aliud eft objectum Phyficæ in nobis, & aliud Phyficæ à Philofopho traditæ, Philofophiæ prout abftrahit à nobis quod erit objectum ejus prout Philofophia in fe confideratur? non quod assignavit Philofophus, neque quod nos Catholici adftituimus; erit ergo aliud tertium, quod nec hoc, nec illud fit, & de hoc philofophabitur neque à nobis Catholicis, neque meris Philofophis, feu Philofophi difcipulis; à quibus ergo de tali agitur objecto?

41. Nos igitur, qui aliam non novimus Philofophiam, præter illam, quam ejus primus inventor, & Pater assignavit; longè aliter ad argumentum refpondere tenemur.

Quapropter fic in forma refpondeo concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem quòd Angelus per fe movetur, & fimiliter accidens; quod probat exemplo de quantitate euchariftica diftinguo: Angelus per fe movetur, & fimiliter accidens, motu Phyfico orto à principio intrinfecco naturæ, nego; motu alio, qui de per accidens folum expectat ad Phyficam, & de per fe ad alias fcientias, puta Metaphyficam, & Theologiam, concedo.

42. Hanc folutionem etiam apud Scotiſtas aliquos inveni, fed apud nullum reperio, quænam fit ratio Phyfici motus, ut appareat, quòd motus, quo movetur Angelus non fit Phyſicus, & quo movetur corpus, Phyſicus fit appellandus: & fimiliter de motu accidentium euchariftiæ cum ejufdem rationis videatur cum motu, quo corpus movetur.

43. Quia igitur in elucidanda natura Phyfici motus ſtat difficultatis punctum, ideo permaximè eft notandum, quòd motus Phyſicus, ſive Phyſica mobilitas, quæ eft paſſio Phyſica demonſtranda eft ille in ordine, ad quem Philoſophus definit naturam, dum ait, quòd natura eft principium motus, & quietis; id eft talis motus, qui oritur tanquam paſſio à natura, tanquam à principio intrinſecè, & radicaliter mobile.

44. Inſuper eft notandum, quòd natura (ut ſuo loco Deo dante dicemus) eft principium paſſivum motus, non vero activum, cum ille motus dicatur naturalis, qui quaſi forma informat, & determinat mobile in potentia paſſiva.

45. His prænotatis dico, quòd motus Phyſicus naturalis eft motus ſenſibilis corporis

porcus ortus à principiis intrinsecis natura corporeæ substantialis. Itaq; solum ille motus est per se Physicus, qui est sensibilis, hoc est perceptibilis à sensu, & potest naturaliter via sensus dici à nobis.

46. Doctrina hæc expressa est D. N. S. quam ejus verbis confirmo. Ipse enim D. subtilis lib. 6. Metaphysicæ. q. 1. sub n. 9. §. secundo videndum est, postquam scientiam speculativam realem dividit adæquatè in Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam, inquit sub isto §. quomodo intelligenda sit hæc divisio scientiæ? ait in fine §. *intelligendum est* (supple hanc divisionem esse) *de speculativa possibili inquiri ab homine ex naturali lumine intellectus, scilicet ex principiis cognitis via sensus, quia cognitio nostra oritur à sensu, primo posterior. textu, & comm. 1. per quod excluditur speculativa cognitio de substantiis separatis quantum ad propria ipsarum: Ergo ex mente Scoti secluditur scientia naturalis, qualis è Physica à cognitione de substantiis separatis, eo quòd de substantia tali nullam cognitionem sensibilem, sive per viam sensus habere possimus ex naturali lumine intellectus: Ergo solum illa substantia, & ille motus expectat ad Physicam naturalem, qui est sensibilis, sive à sensu perceptibilis, vel formaliter, vel radicaliter.*

47. Item idem fuit. Doct. in eadem q. n. 11. §. sed hæc ratio, in fine ait, *eandem substantia corporea considerata in quantum habens formam, quæ est principium determinata operationis, & motus, & quietis, habet multas passiones, sic sibi inhærentes, & scibiles per viam sensus: Ergo quoad illas erit alia speculativa, quæ dicitur Physica, sive*

naturalis: Ergo solum illa passio, quæ oritur à principio intrinsecæ naturæ, & est cognoscibilis via sensus pertinet ad Physicam.

48. Et n. 11. §. intelligendum est, in fine: *Uterius secundum membrum subdividitur in scientiam de substantia incorporea, quæ non est nobis possibilis pro nunc; & in scientiam de substantia corporea.* Si ergo scientia de substantia incorporea non est nobis (& loquitur Scotus cum Catholicis, & ut Catholicis) possibilis pro nunc, restat ergo, quòd de illa non sit Physica, cum pro nunc Physica sit, & hæc sit de substantia corporea, cujus cognitio etiam pro nunc possibilis est, immo de facto datur.

49. Et num. 12. §. assignantur, hæc profert verba: *Assignantur & alia distinctiones istarum (scilicet scientiarum) quia Metaphysica est circa maximè intelligibilia, videlicet circa ens; & Mathematica circa imaginabilia, nempe circa substantiam quantam, sive ut radicem quantitatis naturalis circa sensibilia.*

50. Hanc Doctrinam, utpotè D. S. expressam sequitur & amplectitur N. Franciscus Pitigianus in annotatione, quæ habetur in textum Scoti n. 12. super quem §. ex secundo Physicor. ubi ait: *Nota, secundò Physicam habere pro objecto substantiam non quamlibet, non enim cujuslibet substantie passiones, causasque speculatur, sed solum illius, quæ motus principium habet, & mutationibus sensibilibus est subiecta; erit igitur substantia, de qua Physicus considerat sensibilis, & naturalis.*

51. Ex quibus omnibus apparet, quòd Philosophus solum agit de motu Physico, & sen-

& sensibili, qui est nobis perceptibilis via sensus, sive de quo per viam sensus possumus in ejus cognitionem devenire, & similiter patet quod illud est præcise principium Physicum motus, & quietis, sive natura, quod est corpus substantiale completum sensibile, seu cognoscibile per sensum, sive media operatione sensuali. Et ille motus perceptibilis est à nobis per sensum nec oritur à principio intrinseco sensibili; etiam motus Angeli non fit sensibilis, sive perceptibilis via sensus; quodcumque enim mobile non est sensibile, nec perceptibile sensu, ejus motus insensibilis est, hinc fit quod motus Angeli, & ejus substantia non ad Physicum institutum, sed ad alias expectet scientias.

52. Sed ut nil intactum remaneat, adhuc contra dicta insurgo; motus Angeli est verè sensibilis formaliter: ergo ex hac parte ad Physicum expectat. Probo antecedens; motus Angeli est formaliter successivus, corporeus, divisibilis, & continuus: ergo est vere sensibilis. Antecedens patet, quia Angelus, etsi possit aliter moveri, puta in instanti, de quo modo non disputo, sapissimè tamen movetur, ut in plurimum pertranscundo prius partem spatii, per quod movetur, quam totum, puta si descendit de Cælo Angelus prius pertransit ignis sphaeram, postea aërem, & in his prius partem aëris, vel ignis, quam totum aërem, vel ignem: ergo talis motus verè, formaliter est divisibilis, continuus, & ejusdem rationis cum motu nostro: ergo sensibilis: & sic &c.

53. Respondeo ad argumentum distinguendo antecedens; motus Angeli est verè

formaliter corporeus, sensibilis, divisibilis &c. corporeitate, sensibilitate, & divisibilitate petita ex parte mobilis, qui est Angelus, nego antecedens: divisibilitate, & corporeitate &c. petita ex parte spatii, per quod Angelus movetur, concedo antecedens. Itaque ad hoc ut motus sit Physicus necessariò requiritur non solum quod motus sit corporeus, & divisibilis, & sensibilis ex parte spatii in se, sed quod sit talis ex intrinsecis principiis motus, quale est natura Physica sensibilis substantialis; quod cum non habeat motus Angeli, inde est quod à Physica consideratione secludatur.

54. Quod ut clarius percipiatis nota; quod ex duplici capite potest evenire, quod motus sit successivus (loquor de motu locali, in quo clarius apparet) vel ex divisibilitate mobilis, quod movetur, vel ex divisibilitate spatii, per quod fit motus; ex divisibilitate mobilis, quia habet partes, secundum quas prius mobile acquirit ubi parziale, sive secundum primam partem, quam ubi totale, & secundum partem secundam, vel secundum omnes. Quod patet de homine aulam ingrediente, prius ingreditur secundum pedem, quam secundum se totum ingreditur. Ex parte spatii, quia spatium per quod fit motus est divisibile, & prius mobile est in una parte illius spatii, quam in alia; & ex hac duplici causa, quarum quælibet est sufficiens etiam per se, & ab alia separata provenit divisibilitas motus.

55. Ita habetur expresse ab Scoto in 2. dist. 2. q. 9. sub n. 31. §. potest ergo concedi ubi respondendo ad tertium argumentum principale, quod habetur num. 1. ejusdem quaestionis, quod intendit probare,

bare, quod Angelus, eo quod indivisibilis sit, non potest continuè moveri successivè, hæc profert verba: *oportet intelligere, quòd in motu locali est successio ex duplici causa, videlicet ex divisibilitate mobilis, & ex divisibilitate spatii, quarum utraque causa, si esset per se, & praeclara esset sufficiens ratio successione &c.*

56. Et n. 38. ait Scotus; *negat igitur Philosophus, & bene, quòd indivisibile, quantum est de se positi moveri, ita quod sit mobile habens in se rationem completam mobilis continui, non tamen est illud, cui repugnat per se moveri accipiendo ab alio continuitatem motus.*

57. Ergo ex mente Scoti, si Angelus movetur continuè successivè motu divisibili non est ratione sui, sed per accidens ratione spatii, & cum Philosophus non agit, nisi de mobili per se, quod per se ex sua Physica natura divisibiliter, & sensibiliter moveatur; inde est, quod non agit de motu Angeli, neque Angelus sit mobilis ex se Physicè, & sensibiliter.

58. Restat nunc respondere ad illud de eucharisticis accidentibus, & cum hæc motu Physico, sive sensu perceptibili, seu sensibili moveantur, ut patet in quantitate panis de ecclesia in domum infirmi deportata, quod ab omnibus quotidie videtur, oportet aliam exhibere solutionem. Et licet possum respondere ut merus Philosophus negando suppositum, quod accidentia sunt sine substantia; tamen ut Theologus Catholicus ad argumentum respondeam.

59. Et ita in forma respondeo: accidentia eucharistica de facto moventur motu Physico, & sensibili orto à natura acciden-

tium, nego, immò nego suppositum, quòd accidentia sint natura; motu accidentali, & de per accidens convenienti accidentibus ab extrinseco movente, concedo.

60. Hæc Doctrina etiam habetur ab Scoto nostro lib. 2. Physicor. q. 5. sub n. 3. §. tertia conclusio, accipite verba Scoti: *nullum accidens est natura; probatur, quia nullum accidens est principale activum alicujus transmutationis: ergo nullum accidens est natura.* Quod latè ibidem probat Scotus: si ergo accidens non est natura, sequitur quòd nullum accidens à principio intrinseco moveatur, sed de per accidens, & ab extrinseco; & cum Philosophus non agat nisi de mobili, quod movetur à natura; inde est, quòd mobilitas, quæ competit accidenti ut à substantia separato sit valde accidentalis, & extrinsecus, & sic non attingatur à Philosopho.

61. Et sub n. 6. ejusdem quæstionis, §. nunc ad instantias. Respondendo ad primum argumentum, quod facit contra se sub n. 4. ubi ait ex Philosopho, *quòd substantia calefacta agit caliditatem, quod non esset nisi caliditas ponatur agere, & hoc virtute propria, ait, dico quod ex illa litera Aristotelis non habetur, quod si caliditas esset separata, quod tunc ageret, sed si ageret, oporteret, quod virtus forma substantialis suppleretur per agens supernaturale scilicet per Deum, quem admodum est de sacramento Altaris.* Ecce quomodo si quantitas eucharistica movetur non est per se, sed per accidens, & Deo supplete defectum substantiæ panis.

62. Sed contra insurgens: motus, qui per se est divisibilis, & sensibilis, seu sensu perceptibilis est, qui per se expectat ad Physicum;

ficum; sed motus accidentalis puta quantitatatis, & non substantiæ est per se divisibilis, sensibilis, sive sensu perceptibilis: Ergo motus accidentis, & non substantiæ expectat per se ad Philosophiam. Major patet ex dictis pro primi argumenti solutione. Minor vero probatur; quia ex Philosopho 1. de anima, substantia non est per se sensibilis, sed ratione accidentium; ita ut substantia si per se separata ab accidentibus esset non posset sensu percipi; & accidens etiam à substantia separatum sensu percipitur: ergo accidentis motus est per se sensibilis, & non substantiæ: ergo motus accidentis per se ad Philosophiam expectat, non vero motus substantiæ.

63. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem: motus, qui per se est divisibilis, sensibilis, sive sensu perceptibilis est qui expectat ad Philosophiam, si talis motus radicaliter sumatur, concedo majorem: si accipiat formaliter, nego majorem; eodem modo ad minorem responderetur; & nego consequentiam. Itaque mobilitas, quæ demonstratur à Philosopho non est motus in actu secundo, quia sic exercitium, & actus secundus primæ mobilitatis est, & nullum accidens est passio, cum passio sit inseparabilis ab intrinseco, & accidens separabile. Itaque mobilitas, quæ est aptitudo remota ad motum in actu secundo est passio demonstrabilis de corpore substantiali, & de ista mobilitate requiritur, quod sit sensibilis radicaliter, non vero formaliter. Ad probationem ex Philosopho, verum est si loquatur de actu secundo, falsum verò si de ea, ut est passio, & in actu primo considerata fiat semper.

64. Hæc etiam solutio est expressa ex mente Scoti quin 6. Metaphysicæ q. sub n. 11. §. contra. Respondendo ad quendam Philosophi auctoritates ait: *Respondeo; mobile significat aptitudinem ad motum, quæ aptitudo si intelligatur remota inest substantiæ: Physicæ ex principiis propriis substantialibus &c.* ergo ex mente Scoti solum ponitur passio mobilitas sensibilis, non formaliter substantialis, sed radicaliter, quæ inest substantiæ Physicæ ex principiis substantialibus.

65. Ad illud quòd substantia separata ab accidentibus si moveretur non esset ejus motus perceptibilis sensu, & accidens si separatum moveretur ejus motus sensu percipitur; verum est si de perceptione actuali loquamur, falsum vero si de perceptione sensibili radicali; quia per hoc quòd substantia sit radix accidentium, ratione quorum sensu percipitur, dicitur, quòd substantia est sensibilis radicaliter; & de hac sensibilitate radicali loquitur Philosophus, non vero de sensibilitate accidentium separatorum, quæ miraculose moventur Deo supplente, ut ait Scotus, defectum subiecti substantialis, à quo omnis accidentis dependet. Ex dictis, si bene attendatur facile ad omnia argumenta, quæ pro hac parte contra questionem possunt efforari responderibitis.

66. Secundò arguitur pro sententia asserente, quòd ens mobile est objectum Physicæ, quæ est Divi Thomæ, & ejus assensu. Mobilitas Physica primò, & per se verificatur de ente, & secundario de corpore: ergo ens est primum, & adæquatum Physicæ objectum, & non corpus. Antecedens

cedens probatur ex Philosopho 3. Metaph. tex. 6. dicente, quòd motus est actus entis in potentia prout in potentia: ergo ex mente Philosophi motus est actus, qui definitur in ordine ad ens, quod est primum sui perfectibile, & non in ordine ad corpus, sed prima potentia, cui primum competit aliquis actus est illa in ordine, ad quam definitur ejus actus: ergo si mobilitas definitur, tamquam actus in ordine ad ens, ens erit primum determinabile per talem actum, & cui primum competit talis actus: ergo &c.

67. Ad argumentum respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem ex autoritate Philosophi, quòd Philosophus intelligit per ens mobile, sive per ens, cuius actus est motus, illud ens, quod ipse Philosophus asserit esse principium motus, scilicet natura; & cum hæc sit compositum substantiale completum, hinc fit, quòd in ordine ad illud motum definiat, etiamsi ejus verba prima facie videantur aliud sonare, sed ad veram intelligentiam Philosophi ex ipso Philosopho debemus attendere ordinem; cum ipsum ordinatè, & non sibi repugnantia necesse sit consisteri locutum; nam si in ordine ad ens, non intelligendo per ens naturam, Philosophus definiret motum, satis inconsequenter esset in ejus doctrina, quòd de tanto Magistro non est fas credere.

68. Tertio arguitur: illud est objectum adæquatum alicujus scientiæ, quod continet sub se, & in se omnes veritates scibiles in tali scientia; sed corpus Physicum completum substantiale non continet in se, & sub se omnes veritates scibiles in Physica: Ergo non est objectum Physicæ adæquatum. Major est per se nota; nil enim debet co-

gnoscere scientia, quod in ejus, est sub ejus adæquato objecto non contineatur. Minor vero probatur: illud non continet sub se, & in se omne scibile in aliqua scientia, quod non se habet tanquam superius respectu illorum, & de omnibus non continet sub se; sed corpus substantiale non continet sub se, tanquam quid superius omnia, quæ tractantur in Physica, quia non locum, ubi, motum, tempus, infinitum, quantitatem &c. Ergo &c.

69. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem; illud est objectum adæquatum scientiæ, quod continet in se, & sub se omnes veritates scibiles in tali scientia, virtualiter, vel potentialiter tanquam objectum prædicationis, vel attributionis; concedo majorem; tanquam objectum solum prædicationis, nego majorem. Itaque bene verum est, quòd objectum prædicationis alicujus scientiæ debet prædicari in quid de omnibus objectis partialibus scientiæ, ut patet de ente, quod est Metaphysicæ objectum adæquatum: at vero objectum attributionis solum requirit, quòd omnia, quæ tractantur in scientia ad ipsum tribuantur, vel tanquam passionem ab ipso dimanantes, vel tanquam partes integrales, ipsum constituentes, vel tanquam causæ ipsum causantes, vel tanquam accidentia ipsum consequentes, & cum omnia, quæ considerantur à Physico, vel sunt principia corporis naturalis, & causæ, vel habent partes illud componentes ut materia, & forma, vel passionem ut mobilitas, corruptibilitas &c. vel accidentia, quæ ad ipsum consequuntur; hinc est, quòd objectum adæquatum attributionis merito constituatur.

70. Quartò arguitur: definitio subiecti est medium potissimum demonstrandi passiones de tali objecto; sed definitio corporis naturalis substantialis non est medium adequatum demonstrandi omnes proprietates, & passiones, quæ demonstrantur in Physica: Ergo non est objectum adequatum Philosophiæ. Maior est evidens; minor probatur; quia ad demonstrandum de corpore, quod sit quantum, quod sit in loco, quod vacuum sit locus carens corpore, aptus tamen repleti, quod infinitum sit in potentia, in quantitate, & alia huiusmodi non possunt demonstrari, ut ex se patet, per hoc medium, corpus naturale substantiale est quid compositum ex materia, & forma, quæ est Physica definitio corporis: Ergo necesse est aliud medium assignare, quod ad hæc omnia demonstranda adequatum medium sit: Ergo illud tale erit Physicæ adequatum objectum, & non corpus naturale.

71. Pro huius argumenti solutione est notandum, quod objectum scientiæ potest esse, vel unum unitate specifica, vel unitate generica. Objectum scientiæ, quod est specificè unum est medium demonstrandi per se, & primario omnes veritates scibiles de ipso in tali scientia, & talis scientia una unitate specifica appellatur. Si verò objectum scientiæ est unum unitate generica attributionis, solum ejus definitio erit medium proximum demonstrandi, quæ tanquam passiones dimanant ab ipso, & medium potentiale, & remotum ad demonstranda alia quæ solum mediare ipsi tribuuntur, & cum objectum Physicæ, quod est corpus naturale sit unum unitate generica solum, & ad ipsum mediare una, imme-

diare altera tribuantur; hinc est, quod ejus definitio solum sit medium proximum respectu aliquorum, eorum videlicet, quæ ab ipso immediate dimanant, & remotum respectu aliorum, quæ mediare ipsi tribuuntur.

72. Ad argumentum nunc in forma respondeo distinguendo majorem: definitio objecti specifici est medium demonstrandi passiones de tali objecto, concedo majorem: definitio objecti, quod est unum genere est medium demonstrandi passiones, & proprietates, quæ in tali scientia demonstrantur, iterum subdistinguo, est medium proximum, vel remotum, concedo majorem; est medium proximum, nego. Et ad probationem minoris eadem distinctione respondetur, per quod patet &c. Hæc doctrina etiam habetur expressè ab Scoto 6. Metaph. q. 1. n. 8. §. inter dictas ergo. ubi ait: duplex potest poni habitus, unus proprius, qui formaliter inclinatur ad speculationem ejus (scilicet objecti) tantumquam naturalis similitudo ex ejus consideratione derelicta: alius communis, qui virtualiter inclinatur ad speculationem ejus inclinando formaliter ad speculationem alterius in quo tale completum virtualiter continetur. Et in fine §. sequentis, n. 9. postquam hæc explicat dicta, concludit: Et ista unitas minima potest dici unitas generis remoti, sed scientia omnes formaliter in illa virtualiter contenta sunt tantum una genere remoto. Argumenta omnia, quæ contra hanc nostram conclusionem possunt efformari, vel ad ista reducuntur, vel ad aliquod ex dictis, & sic si dicta bene considerentur, facilis erit solutio.

QUESTIO SECUNDA.

De habitu Physicæ secundum se considerata.

Postquam de objecto Physicæ egimus, ut media cognitione specificativi in notitiam specificati deveniamus, restat nunc de eis, quæ ad qualitatem Philosophiæ, spectant agere. Quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Utrum Philosophia naturalis sit scientia.

73. **A**D quæsitum respondeo affirmativè cum communi Philosophorum placito: Ita Aristoteles 2. Metaph. cap. 3. tex. 3. & lib. 4. cap. 5. textu 23. & 1. de partibus animalium, cap. 1. & expressa est Doctoris Nost. subte. ipse enim lib. 6. Metaph. q. 1. n. 10. ait, quod scientia adæquate dividitur in Metaphysicam, Physicam, & Mathematicam, his verbis: *Itis visis; ad quæstionem dicendum est, quod scientia speculativa cum triplis determinatione prædicta, sufficienter ab Aristotele dividitur, &c.*

74. Et probatur nostra conclusio ratione: scientia est cognitio evidens rei per causas. Sic Arist. 1. poster. cap. 2. sed Physica est evidens rerum naturalium cognitio per suas causas: Ergo est scientia. Maior est evidens; minor probatur, quia Physica demonstrat per demonstrationem evidentem corpora substantialia moveri, quia habent naturam, quæ est Physicæ principium, & causam innotus; corpus quantum similiter esse divisibile, quia continuum; corpus mixtum corruptibile esse, quia constat ex contrariis; & alia; ergo est vera scientia.

75. Sed contra hanc nostram conclusionem potest sic argumentari ex antiquissimis Heraclito, & Cratilo oppositam sententiam tenentis: scientia ut habetur à Philosopho 1. Metaph. & 4. est de necessariis, & eodem modo semper se habentibus; sed Philosophia est de corruptibilibus, & mutationi accidentali subjectis: Ergo non est scientia.

76. Respondeo concedendo maiorem, & distinguendo minorem: Philosophia agit de corruptibilibus, quoad essentiam, nego minorem; quoad existentiam concedo minorem. Itaque etiam si corpus naturale sit singulari, & quoad existentiam corruptibile; tamen quoad ejus essentiam, & in universali quid in corruptibile est, & eodem modo se habens; nam ita necessarium est corpus naturale substantiale esse corruptibile, ac Angelum incorruptibilem esse; & cum omnis scientia agat de suo objecto in universali sub ratione necessaria, quæ non potest illi non convenire, & non sub ratione singulari, in qua subjicitur mutationi, hunc est, quod agit Philosophia de necessariis, & sit vere, & realiter scientia.

77. Secundo arguitur: omnis cognitio Philosophica incipit à sensibus: Ergo est fallibilis, & potest falso subesse: Ergo non est scientia. Respondeo, quod hoc argumentum contra omnes scientias militat, & tamen distingo in forma consequens: Ergo est fallibilis eo quod à sensibus dependet, nego; immò non possumus habere perfectionem notitiam, quam illam, quam medio ex perimento, & quasi oculari perceptione percipimus: quia dependet à sensibus, & sensibilibus inproportionatè applicatis; &

extra

extra debitam approximationem & distantiam, iterum subdistinguo; est fallibilis ex se intrinsecè, & ex ratione sui objecti, nego: est fallibilis de per accidens, & ratione alicujus extrinseci, concedo. Præterquam quod etiam si sensus exterior multoties erraret, tamen ejus error ab intellectu corrigitur, ut habet Scotus in 1. dist. 3. q. 4. n. 11. & 12.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Philosophia sit scientia practica, vel speculativa.

78. SIT nostra conclusio: Philosophia est scientia simpliciter speculativa. Hæc conclusio ab omnibus utriusque Scholæ sectatoribus sine controversia admittitur; & est expressa Aristotelis 1. Metaph. cap. 6. & 6. ejusdem cap. 1. habetur quæ ab Scoto lib. 6. Metaph. q. 1. §. his visis, n. 10. in qua questione querit Scotus, ut cum divisio scientiæ realis speculativæ, quam tradit Philosophus in Physicam, Mathematicam & divinam, seu Metaphysicam sit sufficiens, & dicto §. ait: *dicendum est quod scientia speculativa sufficiens ab Aristotele dividitur, & hoc primatiam divisione.*

79. Et probatur ratione ipsius Scoti, quæ habetur ibidem sub n. 9. §. secundo. *Scientia speculativa strictè sumpto est illa, quæ ex natura sui, & subiecti ordinatur tanquam ad scire tantum, non autem ad scire, directivum in aliqua operatione, quæ non est essentialiter speculatio, sed Physica ex natura sui & objecti ordinatur tanquam ad finem ad scire, & contemplare naturam corporis naturalis substantialis, & ejus investigare proprietates, & non ad scire direc-*

divum, seu ad dirigendos actus alterius potentia à speculativa, seu intellectu: ergo Physica est scientia strictè speculativa. Major ab omnibus est admisso, minor ex se patet cum ad pullos actus dirigendos Physica transeat, sed solum in sui objecti contemplatione sistat: ergo &c.

80. Sed contra insurgens: Physica non sistit præcise in contemplanda natura sui objecti, neque ordinatur, tanquam ad finem ad scire: ergo non est speculativa strictè. Probo antecedens, nam consequentia ex se patet: Physica quatenus agit de primo modo re excitat, & allicit voluntatem ad sui amorem: ergo transit ad directionem actuum alterius potentia ab intellectu, & non ordinatur de per se ad scire, tanquam ad finem: ergo non est speculativa saltem quo ad istam Physicam partem.

81. Respondendo negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens: allicit, & excitat voluntatem ad amorem Dei, quatenus agit de ipso, ut primo modore, de per se, & ex Physicæ instituto, nego antecedens: nam etiam si non alliceretur & excitaretur voluntas ad ipsum amandum, perfectam haberet de ipso Physicam notitiam, quatenus est primus motor: exercitat; extallicit voluntatem ad amorem Dei de per accidens, & extra Physicæ institutum, quatenus percipit universi pulchritudinem, concedo antecedens: etiam scientia non denominatur speculativa, vel practica ab illo, quod accidentaliter, & præter intentum evenit, sed à fine seu objecto, hinc est quod &c.

82. Secundò arguitur: medicina est practica scientia; sed est pars Physicæ: ergo saltem

saltem quoad istam partem Physica non erit speculativa. Respondeo negando minorem, majori omitta. Nam Aristoteles istas scientias genericas appellavit lib. de sensu, & sensibili addens, quod ubi incipit Medicus definit Physicus; quia utraque circa corpus naturale versatur; sed medicina circa corpus sanabile; & Physica circa corpus prout naturale, & prout est principium motus & quietis. Unde patet ad argumentum &c.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum Physica sit una unitate numerica, specifica; seu generica.

38. **P**RO elucidatione quaesiti est primo notandum ex Scoto 6. Metaphysica, q. 1. n. 2. §. hic primo; quod *scientia est habitus cognoscitivus conclusionis demonstrationis*, seu ut clarius loquar, est habitus cognoscitivus per demonstrationem acquisitus. Ex quo deducitur, quod si demonstratio, per quem habitus scientiae acquiratur est distincto numero vel specie ab alio demonstratione in ipsa scientia, quod etiam illa scientia ab ista alia demonstratione genita erit specie distincta. Ita Scotus in 1. dist. 3. q. 7. sub n. 41. §. cum arguit ubi ait, quod habitus generati ab actibus specie diversis sunt etiam specificè distincti, & q. 3. prologi q. 2. laterali n. 5. & in 3. dist. 36. articulo. 2. §. quantum ad istum.

84. Secundo est notandum, quod bene potest dari in Physica, sicut & in aliis scientiis demonstratio de aliqua passione, sive proprietate objecti, quin detur de alia; & potest similiter dari scientia de aliquo obje-

cto partiali, supposita ignorantia de aliqua objecti proprietate. Ut optime probat Scotus q. citata ex Metaph. sub n. 4. §. item 2. & n. 5.

85. Tertiò est notandum, quod scientia sumit suam unitatem à suo specificativo objecto; ita quæ si objectum, quod specificat scientiam est utrum genericum in ratione scibilibus, etiam scientia erit una unitate generica; & si objectum est unum in specie, etiam scientia erit specificè una.

86. Quartò nota, quod si objecta partialia alicujus scientiae in tantum considerantur à scientia, in quantum attribuntur ad aliquod objectum magis principale, vel ad aliquod respectu, ejus sunt passionēs, vel proprietates, & ideo illud tale dicitur objectum adequatum, & attributionis scientiae: ita similiter omnes habitus ab istis objectis partialibus geniti dicunt unitatem attributionis ad illum habitum, qui per se, & immediate generatur à tali objecto, ad quod cetera alia attribuntur, & omnes illi habitus dicuntur una scientia, & erit talis scientia una unitate attributionis.

87. Ex quibus deducitur corollarium, quod illa scientia erit una unitate specifica, quæ est genita à pluribus demonstrationibus solum numero distinctis sub eadem ratione formali contentis; & illa erit una unitate generica cujus demonstrationes, per quas acquiritur, continentur, sive tendunt ad naturam objecti generici demonstrandi, quod dividitur per differentias solum specificè distinctas immediate; & illa erit una genere remoto, in qua demonstrationes quæ quæ inveniuntur genericè sunt distinctæ, & tamen propter aliquam ordinationem, sive attri-

attributionem ad unum, dicuntur una scientia genere remoto.

88. His præjactis sit prima conclusio: Physica non est una unitate numerica, sive simplex qualitas, sed ex pluribus habitibus aggregata. Hæc conclusio habetur expressè ab Scoto n. 4. & 5. ex q. in Metaph. cit. & ex 2. & 3. conclusione ejus veritas clarescet.

89. Sit secunda conclusio: Physica non est una unitate specifica; & probatur: illa scientia est una unitate specifica, quæ acquiritur per demonstrationes ejusdem speciei; sed demonstrationes, quæ dantur in Physica non sunt omnes ejusdem speciei, quia potest dari demonstratio de mobilitate corporis naturalis cum ignorantia de ejus corruptibilitate: Ergo non est una in specie: patet consequentia; quia de eadem re evidenter cognita nequit dari simul scientia, & ignorantia: Ergo habitus distinctus est in specie illo medio quo dicitur Philosophus sciens unam veritatem, & ignorans aliam.

90. Sit tertia conclusio: Physica non est una unitate generica proxima. Hæc probatur: objectum Physicæ, quod est corpus naturale substantiale non est unum genere proximo respectu omnium scibilium, seu quæ tractantur in Physica: Ergo ipsa non est una genere proximo. Probo antecedens; quia corpus naturale substantiale non est genus respectu ubi, loco, vacuo, quantitatis finitæ, vel infinitæ, quæ omnia tractantur in Physica, tanquam corpori naturali adiacentia, & proprietates ipsum consequentes, quia accidens, & substantia non conveniunt in genere proximo, neque in ratione entitatis, neque in ratione scibilis: Ergo scientia,

quæ de omnibus istis agit non est una genere proximo.

91. Sit quarta conclusio: Physica est una unitate genere remoto, quatenus omnia, quæ tractantur in Physica expectant ad corpus naturale substantiale, vel tanquam principia intrinseca, vel tanquam principia extrinseca ipsius, vel tanquam partes ejusdem subiectivæ, sive inferioris, vel tanquam accidentia, quæ ad ipsum consequuntur: ita ut Physica in plures alias Physicas partiales specie, & genere distinctas dividatur. Hæc conclusio habetur expressè ab Scoto 6. Metaph. q. 1. sub n. 12. §. 8. ad visionem, in fine ubi ait: *Mathematica, sive Physica, in qua tertio gradus sit divisio est una tantum unitate generis remoti, & tertio modo, quarum utraque in plures descendit habentes unitatem secundo modo*: Ergo ex mente Scoti est nostra quanta conclusio.

92. Et probatur ratione: illa, quæ ad eandem pertinent scientiam solum habent attributionem ad unum, & diversi generis sunt, ac est illud unum, sed eodem genere remoto continentur: sed omnia quæ tractantur in Philosophia ad eandem pertinent scientiam, quatenus habent attributionem ad unum, scilicet corpus naturale substantiale, & diversi generis sunt proximè: Ergo solum sub eodem genere remoto continentur: Ergo scientia, quæ agit de illis erit una genere remoto: patet consequentia, qui qualem habet entitatem scibile, talem habet scientia: Ergo &c. Et dicta pro præcemiis Philosophiæ sufficiant, qui plura desideraverit authores consulat.

Libër Primus Physicorum.

93. **O**mnis quæstio unum quærit, & alterum supponit; supponit quidem rem esse de qua oritur quæstio, & quærit quæ nam sit ejus essentia, proprietates, passio, sive quodlibet aliud. Omnis similiter scientia suum objectum supponit ex eo enim quod objectum sit causa scientiæ, & omnis causa ad suum effectum supponatur; necesse est scientiam, ut potè effectum suum objectum supponere, & de ipso quærit proprietates in tali scientia demonstrabiles, nec non, & alia, quæ ad suum objectum expectant. Jam igitur supposito, quod corpus naturale substantiale completum sit nostræ Philosophiæ attributionis adæquatum objectum, ut in nostris proximalibus manet pro meâ tenuitate probatum, restat nunc primò, in hoc primo Physicorum libro agere de ejus principiis, quia ut ait Philosophus cap. 1. hujus libri: *Omni cognitio, & scientia in omnibus disciplinis, quarum principia sunt causæ, aut elementa, ab eorum cognitione proficiscitur. Tunc enim denique aliquid nos scire existimamus, cum causas primas, primæque principia, etiam usque ad elementa cognita habemus.* Secundo de unione media qua corporis mobilis intrinseca principia uniuntur. Tercio de ipso naturali substantiali composito; quod exiis refutbat principiis, & ut clariori ea quæ dixerimus intelligentia percipiantur librum hunc in sex dividam distinctiones, quarum aliqua in aliis subdistinctiones, si opus judicaverim, secabo. In prima de principiis in communi agemus. In secunda de materia primo, quæ est primum corporis

naturalis principium; & de eis quæ ad ipsam expectant disputabimus. In tertia de secundo principio ordine generationis, quod est privatio, erit sermo. In quarta de tercio principio quod est forma substantialis ventilabimus. In quinta de unione. In sexta denique de toto composito substantiali.

DISTINCTIO PRIMA;

In primum librum Physicorum, in qua de principiis corporis naturalis in communi disputatur.

QUÆSTIO PRIMA;

De natura, & quidditate principiorum Corporis naturalis in communi.

UT excussa caligine clariori stylo, & via procedamus, prius agemus de principio ut sic, seu ut conformius loquar de hujus nominis principii variis acceptionibus; qua propter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Varia principii acceptiones explicantur.

94. **A**D majorem quæsti intelligentiam; Principium ait Philosophus lib. 1. Metaph. cap. 1. text. & comm. 1. dicitur aliud quidem (id est alio modo) unde aliquid rei movebitur primum ut longitudinis, & via. Itaque ut ait Scotus ibidem, illud dicitur principium, unde aliquis incipit moveri ut v.g. illud principium motus localis, unde incipit motus.

95. Secundo dicitur principium, ait Philosophus, aliud unde utique optime fiet unumquodque, ut doctrina non à primo rei pri-

principio aliquando inchoandum est, sed unde facillime adisset. Itaque ait Scotus, alio modo dicitur principium, unde oportuit sit unumquodque; & in hac acceptione principium dicitur illud, quod quia magis notum est, per illud incipimus ad deveniendum ad cognitionem minus noti, ut patet in scientiis, ubi semper a magis notis, ad minus nota procedimus.

96. Tertiò dicitur principium illud, unde primum generatur in existente, ut navis scilicet, & domus fundamentum & animalium alii cor, alii cerebrum; id est (ait Scotus) illa pars rei est principium generativum ex qua rei generatio inchoatur, seu quod idem est, quæ primo generatur, in qua acceptione scilicet, sive charina dicitur principium navis, quia est quasi fundamentum navis, super quod omnia alia construuntur; & eriguntur; fundamentum dicitur principium domus, & cor, sive cerebrum pro diversitate opinantium dicitur principium generationis animalis, eo quod sit primum, quod in ipso sit.

97. Quartò dicitur principium, unde motus natus est initiari primum, ut puer ex patre & matre & in hac acceptione pater dicitur principium pueri, eo quod sit a quo est puer, & similiter mater; artifex dicitur artificati principium, & urbium magnates, & procures dicuntur principia motus seditionis civitatis, qui ad eorum motum ceteri moventur; sed tale principium est extrinsecum.

98. Quintò dicitur principium, quod est causa cujusque rei, maxime in genere efficientis; in quo sensu Deus dicitur omnium rerum principium. Omnes enim cau-

sæ sunt quædam principia; ait Philosophus.

99. Sextò dicitur principium unius cujusque rei primum; ut b. v. g. dicitur principium dictionis *βασιπτον*, a dictionis *αλφα*, punctum principium lineæ, & feria secunda hebdomadæ principium, & sic de aliis.

100. Ulterius principium aliud est cognitionis, aliud est principium rei; principium rei aliud incomplexum, & aliud complexum; incomplexum est, quod immediate movet intellectum, & sui cognitionem producit: complexum licet immediate sui cognitionem causare (de quo non disputo modo) est illud, quod media sui cognitione ducit in cognitionem alterius, vel virtualiter in ipso contenti, vel formaliter, vel cum quo habet connexionem, ut præmissa respectu conclusionis, & fumus respectu ignis potest etiam dici principium cognitionis ignis.

101. Principium rei est illud, unde res incipit, vel fit, vel est, & est duplex privativum, ut privatio respectu compositi, & positivum, ut materia; & forma respectu compositi. Positivum principium adhuc est duplex, & extrinsecum rei, ut efficiens, & causa finalis, & intrinsecum, ut forma, & materia, & dicuntur intrinseca, quia manent intra principiatum. Principium intrinsecum, quod manet intra principiatum est duplex, vel principium causans, ut materia, & forma, vel non causans, neque influens esse principiato, ut punctum respectu lineæ, & instans respectu temporis.

102. Rursus principium intrinsecum causans est duplex, vel causans Physicè, ut materia, & forma, quæ intrinsece Physicè causant.

causant compositum; vel Metaphysicè causans, ut genus, & differentia, quæ improprie, & translativè dicuntur causare, & principiare constitutum, ut animal, & rationale respectu hominis.

103. Hæc omnes acceptiones tradit Philosophus loco citato, quas omnes in hac communi ratione, quasi definiendo naturam principii, ut sic, his verbis comprehendit: *Omnium igitur principiorum commune est primum esse, unde aut est, aut fit, aut cognoscitur.* Omne igitur principium in ratione talis debet habere hoc, quod est esse prius suo principiato aliqua prioritate; quod licet evidens sit probatur, quia principiatum est à principio; sed quod est ab alio est ipso posterius aliqua posterioritate: Ergo principium debet esse suo principiato prius. Probatur minor, quia principium ut tale terminat dependentiam sui principiati; sed quod terminat dependentiam alterius est prius in illa lineæ: Ergo &c.

104. Secundo, omni principio est commune esse primum, unde aut est, aut fit, aut cognoscitur; ubi notanda est illa particula *unde*, per quam denotatur, quod principium debet esse, à quo principiatum, aut fit, aut est, aut cognoscitur; id est, debet habere aliquam connexionem cum principiato, seu ordinem, ratione cuius principiatum dicatur principiari à tali principio, & quale fuerit principium, talis erit connexio, & ordo inter ipsum, & principiatum.

105. Ex quo inferitur, quod licet omne principium sit suo principiato prius, non tamen omne quod est prius est principium, quia Petrus senex est prior Paulo juveni, & non ideo dicitur ejus principium, sed requi-

ritur ultra, quod sit unde Paulus incipit esse, vel extrinsecè ut agens, vel in alio exemplo intrinsecè, ut materia, & forma, vel si est principium cognitionis, ut præmissæ respectu demonstrationis.

106. His præmissis de acceptionibus principii ut sic, nunc restat agere in particulari de principii in particulari corporis naturalis, & quia hæc sunt in duplici differentia, alia positiva alia privativa, prius de principio ut sic agemus, & postea de quolibet in particulari. Quapropter sit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Aliqua sententia circa naturam, & quidditatem principiorum referuntur, & simul refelluntur.

107. **A**liqui ex Thomistis sic principia corporis definiunt, ex Divo Thomæ prima parte. q. 33. art. 1. dicentis, verba sunt Divi Thomæ: *principium est omne id, à quo aliquid procedit quocunque modo.* Sed hæc definitio sic impugnatur; effectus aliquomodo procedit à causa finali, & tamen causa finalis non est principium effectus: ergo non omne id est principium, à quo aliquid procedit quocunque modo. Major est certa, & minor probatur; quia *omnium principiorum* (ut ait Philosophus, *commune est esse primum*; sed finis ex sua natura est posterius: ergo causa finalis nequit esse principium; & est argumentum, quod adducit Scotus lib. 5. Metaph. q. 1. n. 1.

108. Insuper impugnatur, quia hæc definitio comprehendit non solum materiam, formam, & privationem, sed etiam omnia

omnia genera causarum, & quascunque conditiones ad fieri compositi, sive effectus requisitas, & sic est nimis lata, & ut talis rejicitur, quia hic solum de principiis corporis naturalis inquirimus, & hic de omni principio agit Sanctus.

109. Alii sic principium definiunt ex Cicerone 3. ex Tusculano. *Principii nulla est origo, nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem ex re nulla alia nasci potest.* Cui concordat Philosophus, qui lib. 5. de generatione animalium, cap. 6. ait: *De ratione principii (supple esse) ut ipsum quidem causa sit multorum, sed ipsum nulla sit superior causa.*

110. Sed has etiam definitiones sicut & præcedentem rejicimus, quia non minus communiter, & in universali de principiis loquuntur, & hic inquirimus de principiis in particulari corporis naturalis substantiis.

111. Alii communiter, tam ex D. Thomæ schola, quam ex D. Subt. affecta, sic ex Philosopho 1. Physicor. cap. 5. textu 142. principia corporis naturalis definiunt. *Principia sunt, quæ neque ex se neque ex aliis, sed omnia ex ipsis sunt.* Alii sic: *Principia sunt, quæ neque ex se neque ex aliis, neque ex alterutro, sed omnia ex ipsis sunt.*

112. Sed hanc etiam definitionem, quamvis à ferè omnibus sit accepta, sic impugno. Definitio cujuscunque rei ita debet esse propria definito, quod illi soli conveniat, & non alteri; sed prædicta definitio competit aliis principiis, quæ corporis naturalis principia non sunt: ergo in hac definitione non definiuntur principia corporis naturalis, nec illis ut propria est adaptanda.

113. Major est per se nota, una enim ex regulis bonæ definitionis est, quod definitio conveniat omni definito, & aliis ab ipso non; unde si definitio hominis aliis ab homine posset adaptari non esset propria hominis definitio, minor vero in qua est difficultas probatur ex verbis ipsius Philosophi textu 42. cit. ubi ait: *illa sunt prima principia, quæ non fiunt ex aliis.* Ex quibus verbis sic foris discursum: omne primum principium cujuscunque ordinis, vel Physicum, vel Metaphysicum, vel Mathematicum habet hoc commune, quod in eâ ratione, & linea, qua est principium non habet aliud principium, ex quo fiat.

114. Nam ut optimè probat Scotus in primo lib. Physic. q. 17. n. 7. *ex quo sunt prima principia non fiunt ex aliis, nam illa alia potius dicerentur prima principia.* Verba sunt Scoti 5. & hoc secundo rationabiliter; neque fiunt ex alterutris, nam illud principium, quod fieret ex alio non esset principium maxime primum, sed jam esset principiatum: Ergo primum principium, sub ratione, qua tale est, & in illa consideratione, qua est primum principium, habet hoc, quod est esse non ex alio, neque ex alterutris, sed omnia principia in illa linea esse à principis primis ejusdem lineæ dependentia, & ex ipsis fieri: Ergo hæc definitio principiorum non ita est propria corporis naturalis principis, ut illis, & non aliis possit adaptari: Ergo per hanc definitionem omni principio communem, non bene propriè principia corporis naturalis definiuntur.

115. Et quod Philosophus loquatur de omni principio in communi patet ex ipso Scoto, qui loco citato ait: *quod omnia fiunt*

ex ipsis; patet, quia aliter non essent prima principia, & communia omnium: Ergo de illis principiis, ex quibus omnia principia fiunt agit ibi Philosophus: Ergo non de principiis in particulari.

116. Præterea quod Philosophus, ut intuenti patebit, & bene notavit noster Franciscus Pitigianus in annotatione ad textum Philosophi, & Scoti q. 17. cit. n. 13. quando dixit illa sunt principia prima, quæ non sunt ex aliis &c. non definit prima principia, sed assumit illud medium ad probandum, quod aliqua prima principia sunt contraria, quod est intentio Philosophi; quod probat Philosophus hac ratione, licet ab ipso non expressè adducta: quæcumque neque ex se, neque ex aliis, sed ex ipsis omnia fiunt sunt principia, sed prima contraria neque fiunt ex aliis, neque ex se, sed omnia ex ipsis fiunt: Ergo prima contraria sunt prima principia: Ergo intentio Philosophi solum est probare, quod prima contraria sunt prima principia, non autem definitionem principiorum corporis naturalis assignare.

117. Insuper quod Philosophus lib. 5. Metaph. cap. 1. ubi latè de principiis egit nullam definitionem pro principio ut sic, nec pro tali principio assignavit: Ergo falsum est dicere, quod Philosophus aliquando talia principia corporis naturalis definivit, quia interrogabo ubi talem definitionem apposuit? Antecedens probatur ex nostro Scoto, qui in conclusionibus ex 5. Metaph. ait, quia in hoc libro procedit (supple Philosophus) non concludendo, sed potius distinguendo, ideo conclusiones ejus assignare non possumus: Ergo Philosophus ibi non concludit aliquam conclusionem de princi-

piis, sed potius distinguit de modis, quibus aliquod potest dici principium.

118. Sed vel definitio tradita habetur expressè à Philosopho tradita pro principiis corporis naturalis, quod nullus probabit, vel ex ejus doctrina, & verbis colligatur, quod aliqui rationibus fortè prædictis convicti consentient, sic contra illam insurgo, & in primis suppono, quod prædicta definitio, ut ipsi ajunt, convenit materiæ, & formæ, & privationi, quæ sunt tria principia corporis naturalis, quæ à Philosopho, & ferè ab omnibus assignantur; & arguo sic: materia, forma, & privatio sunt æquivoca: Ergo non potest illis aliqua una definitio convenire; patet consequentia, quia quibus non convenit idem prædicatum commune, & idem differentiale non potest eadem adaptari definitio; sed materiæ, formæ, & privationi non competit idem prædicatum commune, & idem differentiale: Ergo eadem definitio nequit illis convenire: de forma, & privatione ex se patet, quia entis positivo, & privativo non datur ratio univoca; de materiæ, & forma non modò contendo, infra suo loco dicemus.

119. Præterea, privationi non convenit, quod principium naturale, scilicet corpus sit ex ipsa: ergo privatio non est corporis naturalis principium. Probatur antecedens; quia compositum non est ex privatione compositum, sed ex actu, & potentia. Si dicant quod privatio est principium extrinsecum, & sic est extra compositum, licet possem contra ipsos contendere, quod principiis extrinsecis, & intrinsecis nequit eadem definitio convenire, hac via omissa, sic contra illos insurgo: ergo
hac

hac definitione definitur non solum principium intrinsecum corporis naturalis, sed etiam extrinsecum; tunc sic; sed principia extrinseca corporis naturalis non solum est privatio, sed etiam causa efficiens, & finalis: ergo hac etiam definitione debent comprehendi, & si ista non quia principia extrinseca sunt, quare comprehenditur privatio; cum etiam privatio extrinsecum principium sit? ergo &c.

120. Huic nostræ, vel simili objectioni Patres Combricenses respondent 1. Physicor. cap. 5. q. 1. quod causa efficiens, & finalis, excluduntur à ratione principii per illam particulam *ex* in definitione principiorum positam, dum ait *ex* ipsis omnia fiunt, quia effectus non dicitur, quod sit *ex* efficienti, sed ab efficiente, nec similiter dicitur, quod sit *ex* fine, sed quod sit propter finem; & sic *ex* vi definitionis principiorum solum includitur materia, & forma *ex* quibus propriè dicitur compositum fieri, tanquam *ex* partibus componentibus, & privatio tanquam *ex* termino à quo, & aliz causæ excluduntur.

121. Sed ex ipsorum solutione sic contra illos insurgo; quia etiam effectus seu compositum non dicitur, quod sit *ex* termino à quo tanquam *ex* quo compositum componitur, sed *ex* termino à quo, tanquam terminus à quo incipit generatio compositi: ergo à simili causa efficiens non dicitur principium, tanquam *ex* quo compositum componitur, sed tanquam à quo accipit esse compositum, & similiter causa finalis non dicitur principium, *ex* quo compositum fit, sed tanquam finis propter quem fit: qua ergo ratione cum compositum *ex*

privatio non componatur, non excluditur privatio *ex* vi illius particulæ *ex*, & excluditur efficiens, & finalis, cum prædicta particula *ex* non magis propriè possit privationi adaptari, quàm causæ efficienti, & finali. Dicant & quod dixerint contra illos retorqueant.

122. Præterquàm quod *ex* vi talis particulæ *ex* non excluditur causa efficiens, licet possint contendere, quod finalis excludatur; quod probò *ex* Evangelio Joannis cap. 8. n. 42. Christo dicente: *Qui ex Deo est verba Dei audit*; ubi non potest intelligi, quod Christus dicat, quod qui *ex* Deo est compositus, tanquam *ex* materia, & forma, vel tanquam terminus à quo generationis, vel creationis, verba Dei audit, cum repugnet Deo simpliciter esse materiam, formam, seu privationem respectu alius hominis, nec debemus asserere, quod Christus verba sibi repugnata, & manifestam contradictionem involventia loquatur; sed sic debet intelligi ut videre est in Glossa; & expositoribus sacris videre licet, quod qui *ex* Deo est, vel prædestinatus, vel ordinatus ad ipsum, tanquam ad finem, vel *ex* Deo, id est, est filius Dei per gratiam, & ab ipso adoptatus ad ejus hæreditatem. Idem potest probare *ex* verbis Christi sequentibus n. 44. ubi ait: *vos ex Patre diabolo estis*; id est affecti à diabolo qui vos in peccatum compellit: Ergo Patri, qui est efficiens potest, cum proprietate adaptari particula *ex*, cum dicat Christus, *ex Patre diabolo estis*.

123. Ut igitur magis eorum inconsequentia in sua doctrina omnibus patefiat, quamvis non concedo, quod in prædicta defini-

definitione solum includatur materia, & forma tanquam partes essentielles, ex quibus coalescit compositum, & privatio, tanquam terminus, à quo ejusdem, ex vi illius particulæ ex. Huic argumento quidam respondebunt; unum principium non fit ex alio, ut patet ex definitione tradita, dum aut quod principia sunt, quæ neque ex se, neque ex alterutris &c.; sed forma fit ex privatione: Ergo forma non est principium.

124. Respondebunt profectò, ut aliqui, quos vidi, respondent, concedendo majorem, & distinguendo minorem; forma fit ex privatione, tanquam ex altero principio ipsam componentem intrinsecè, nego; tanquam ex termino à quo, concedo; nam terminus à quo forma est ejus privatio.

125. Sed contra: in illa linea, in qua aliquid est principium corporis naturalis, implicat, quod sit principium alterius principii ejusdem corporis; sed privatio est principium corporis naturalis, tanquam terminus à quo. Ergo implicat, quod privatio tanquam terminus à quo sit principium formæ, quæ est alterum conprincipium. Major patet, quia materia, eo quod secundum quod potentia prima est, est principium corporis naturalis, implicat, quod sit materia prima potentia respectu alterius conprincipii; illud materialiter componens, & similiter forma: Ergo si privatio quatenus terminus à quo est principium corporis naturalis, implicat, quod privatio, etiam tanquam terminus à quo sit forma principium: Ergo manifestam contradictionem in sua doctrina involvunt. Alia plura possem objicere, sed hactenus dicta sufficiant, ut ad nostram stabilendam sententiam deveniamus.

ARTICULUS TERTIUS.

Ubi primi Articuli quæstio sit satis, & quidditas principiorum Corporis naturalis elucidatur.

126. EX tituli intelligentia dependet difficultatis intelligentia, quæ sub hoc titulo investigatur (idem dico de aliis) quapropter titulum examinare necesse est. Titulus igitur petit quænam sit quidditas, natura, & essentia principiorum ut sic corporis naturalis, hoc est, supposito, quod plura sunt corporis naturalis principia, quæ sit ratio omnibus principiis talibus accommodata, sive conveniens ratione cujus, quidquid de uno principio affirmatur, quatenus principium est, possit affirmari de alio, etiam in ratione principii, quatenus omnia principia eadem ratione gaudent.

127. Insuper notandum est, quod quotiescunque datur aliqua definitio conveniens pluribus, necesse est, quod in illis pluribus detur aliqua ratio communis, sive aliquis conceptus objectivus abstrahibilis ab ipsis particularibus, & de ipsis in quid prædicabilis, nec non & contrahibilis per illorum plurimum differentias ad esse talis, ratione cujus de ipsis illa talis definitio verificetur.

128. His præjactis dico primam conclusionem: si privatio ponatur corporis naturalis principium, non potest dari aliquis conceptus objectivus in quid prædicabilis respectu materiæ, formæ, & privationis, & sic principium ut sic Physicum prout abstrahit ab istis tribus nequit definiri. Probatur conclusio quoad primam partem, & ex ea deducitur secunda; quia enim positivo, & negativo nequit aliquis conceptus objectivus convenire; sed mate-

materia, & forma sunt entia positiva, & privatio est quid negativum: ergo eis aliquis conceptus communis objectivus, & de ipsis prædicabilis in quid nequit convenire.

129. Major probatur, quia omnis conceptus objectivus abstrahibilis, & prædicabilis de ente positivo essentialiter est positivus, sicut omnis conceptus abstrahibilis, & prædicabilis de ente negativus est negativus: ergo conceptus abstrahibilis ab uno est essentialiter diversus à conceptu abstrahibili ab alio: ergo non unus conceptus, sed potius plures primò diversi, & oppositi, sed ubi non est convenientia, sive identitas non est unitas: ergo &c.

130. Major probatur; quia omnis conceptus abstrahibilis, & in quid prædicabilis de ente positivo est realiter identificatus cum ipso ente positivo: ergo est positivus, quia nullum positivum identificat sibi negativum, nec e contra: ergo &c.

131. Quoad secundam partem, probo conclusionem; quibus non convenit aliquis conceptus objectivus, qui sit definitus, nequit competere aliquis conceptus formalis, qui sit definitio; huiusmodi sunt materia, forma, & privatio: ergo non potest illis aliqua definitio adaptari.

132. Dico secundam conclusionem: materiae, formae, & privationi, si privatio ponatur principium, (de quo infra) licet non possit aliqua una definitio adaptari, potest tamen aliqua definitio, vel quasi definitio disjunctiva, impropria, descriptiva, sive discernitiva accommodari, qualis est hæc. *Principia sunt, quæ neq; ex aliis neq; ex se sunt compositivè Physicè, aut tanquam ex termino à quo, ex ipsis autem omnia Physica sunt,*

vel compositivè, vel tanquam ex termino à quo.

133. Hanc definitionem, tradit Noster Franciscus Pitigianus in suis annotationibus ad textum Scoti in 1. Physic. q. 17. n. 19. §. alii alium &c. in fine, & concludit dictum §. 7. cum his verbis, & hæc expositio est Scoti in notabili. Videatur Scotus in expositione textus Philosophi n. 8. §. notandum. Sed quòd prædicta definitio sit impropria, & descriptiva probatur, quia nulla essentia constituitur per *vel*: ergo nulla definitio essentialis datur per *vel*, quia cum essentia rei sit determinata, & in hoc, vel illo tali esse determinato, nulla definitio, quæ sit essentialis debet dari per *vel*, sed per prædicata illius essentiae determinata: unde potius talis definitio induit rationem divisionis, quàm definitionis.

134. Dico tertiam conclusionem: materiae, & formae, quæ sunt principia intrinseca corporis naturalis potest dari aliqua propria, & peculiaris definitio, & hæc est talis. *Principia intrinseca corporis naturalis substantialia sunt illa, quæ neque ex se, neque ex aliis Physicè compositivè sunt, sed omnia Physicè composita, ex eis Physicè essentialiter componuntur, sive constant.*

135. Prima particula prædictæ definitionis est, *quæ neque ex se, neque ex aliis*, ratio quasi generica, sive communis, per quam conveniunt principia corporis substantialis, cum aliis primis principiis, cujuscunque generis sint, omnia enim principia ex eo quod talia sunt, in illa linea, & ordine, quo principia sunt, petunt non fieri ex aliis principiis ejusdem ordinis, & lineæ, quia alias non principia prima, sed potius principia dicentur. Secunda particula est

Physicè compositivè non sunt, per quam datur intelligi, quòd licet principia Physica possint ex aliis, tanquam ex genere, & differentia Metaphysicè componi, non tamen possunt Physicè compositivè ex aliis componi, tanquam ex actu, & potentia, sive tanquam ex partibus essentialibus Physicè, & est particula differentialis, per quam principia Physica ab illis principiis, quæ Physica non sunt distinguuntur.

136. Tertia particula est: *Sed omnia Physica composita, ex eis Physicè essentialiter componentur, sive constant.* Per quam particulam explicatur principiatum in ordine, ad quod talia definiuntur principia, quia cum principium dicat ordinem ad suum principiatum, nisi apponatur principiatum, non potest adæquatè, & completè cognosci principium.

137. Quarta particula est, *ex eis Physicè essentialiter constant, seu componentur*; per quam excluditur pars integralis à ratione principii, quia licet compositum substantiale ex partibus integralibus componatur, non tamen ex eis Physicè essentialiter compositum substantiale componitur, sed solum ex materia, & forma, quæ sunt partes essentialis compositi.

138. Hæc quartæ particulæ explicatio habetur expressè ab Scoto in 1. Physicor. q. 19. n. 3. §. quantum ad primum, ubi ait: *non intendimus per principium, quod est pars integralis, quemadmodum dicimus, quod fundamentum est principium domus, sed per principium intelligimus partem essentiali, cujusmodi est materia, & forma.*

139. Sed dicis, quid sunt partes essentialis, & quæ integrales, & quod discernen,

quod inter eas versatur? Respondeo partes integrales eas esse, quantum una sublata tollitur compositi integritas, non tamen tollitur conceptus quidditativus essentialis compositi, ut v. g. si Petro manum abscindas manet Petrus quoad conceptum quidditativum essentialem Petri, non tamen manet Petrus integer, id est cum omnibus suis partibus integralibus, sed mancus. Partes verò essentialis sunt, quantum una sublata, non manet conceptus quidditativus compositi; ut si Petro tollas corpus, vel animam, non manet Petrus, quoad ejus quidditativum conceptum, & ex his patet discrimen.

140. Et quòd prædicta definitio sit propria, bona, & exacta probatur quoad primam partem; scilicet quòd sit propria; illa est propria definitio alicujus, quæ competit illi & omnibus sub ipso contentis, & non aliis; sed definitio data pro principiis intrinsicis corporis naturalis sic se habet: Ergo est propria eorum definitio. Probatur etiam quoad secundam partem; quia illa est bona definitio, quæ datur per genus, & differentiationem, sive per rationem communem, & rationem differentialem; hujusmodi est tradita definitio: Ergo &c.

Argumenta Contradicta.

141. **E**T primò arguitur contra nostram primam conclusionem: non est deviandum à consensu communi Patrum & expositorum sine magno fundamento; sed nullum est fundamentum ad non definiendum naturam principii corporis naturalis, ut sic prout abstrahit à materia, & forma, & privatione: Ergo principium Physicum ut sic

sic prout abstrahit ab istis tribus potest definiri; Minor probatur; quia ratio assignata est, quia nullus conceptus objectivus ut sic potest abstrahi à materia, forma, & privatione, quæ sit definibilis, quia sunt æquivoca, etiamsi in genere entis æquivoca sint, in genere principii sunt univoca: Ergo ab eis potest abstrahi conceptus objectivus definibilis; hæc minor probatur, quia materia, forma, & privatio conveniunt in hoc, quod unumquodque in illa linea, & sphaera, quæ est primum principium non fiat ex aliis, neque ex se, sed principia illius ordinis sint ex ipsis: Ergo in genere principii sunt univoca, & definibilia.

142. Respondeo ad argumentum concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem concedo similiter majorem, scilicet quod fundamentum est, quia sunt æquivoca, & nullus conceptus objectivus in quid est de ipsis abstrahibilis, & prædicabilis, & nego minorem videlicet, quod in genere principii univoca sint materia, forma, & privatio, nam si in genere entis principia sunt materia videlicet, quatenus materia, & forma prout forma, & privatio prout privatio est, & in genere entis sunt æquivoca: Ergo & in genere principii etiam sunt æquivoca, & sic non definibilia, æquivoca enim prius sunt dividenda, quam definienda. Ad probationem vero istius minoris, quod omnia principia conveniunt in hoc, quod non fiunt, neque ex se, neque ex alterutris, neque ex aliis in eodem genere, in quo principia sunt.

143. Respondeo, quod hæc ratio valde communis, ut supra manet dictum num. 20. & 21. quia est, quasi transcendenda-

lis, quæ reperitur in principiis Metaphysicis, Mathematicis, Physicis positivis, & negativis; intrinsicis & extrinsecis, quæ ut ex se patet æquivoca sunt, etiam ratione principii; de positivis & negativis jam visum est. De Physicis, & Metaphysicis sic ostendo; quia principium Physicum taliter principiat principiatum, compositum videlicet Physicum; quod illud Physicè causat, & ab illo realiter distinguitur; **æ vero principium Metaphysicum taliter suum principiat principiatum**, quod illud essentialiter constituit Metaphysicè, non causando, sed constituendo, & ab illo non distinguitur realiter, immò realiter identificatur cum illo; & sic ista ratio valde communis, & æquivoca est, cum convenientia ista sit convenientia solum nominis, & non rei.

144. Quod patet in ista definitione: relatio est ens referens unum ad aliud, in qua conveniunt relatio realis, & rationis, & nullus dixit, quod talis definitio univoca sit, neque quod relatio realis, & rationis univocentur, etiam in ratione referendi, & similiter dicimus, quod ens est, quod habet esse, abstrahendo ab esse reali positivo, & negativo, & rationis, & quanvis omnia entia dicantur convenire, in hoc, quod est habere esse, tamen ista convenientia solum convenientia nominis est, & non rei, cum in re illa omnia essentialiter distinguantur.

145. Nunc in forma respondeo distinguendo minorem: omnia principia conveniant in ratione principii, quatenus omnibus convenit non esse, neque fieri ex se, neque ex aliis &c. Eodem modo, & in eadem linea, nego: diverso modo, & in diverso

verso ordine, & linea, concedo, & sic nil contra nos.

146. Secundò arguitur contra secundam nostram conclusionem: nulla definitio explicat essentiam definiti per *vel* hoc, vel per illud; sed definitio à nobis assignata pro principio, prout abstrahit à materia, forma, & privatione datur per *vel*: ergo non explicat essentiam principii ut sic, quod est definitum. Major probatur; nulla essentia datur, quæ non sit determinata, sive quæ consistat in hoc, vel illo: ergo nulla definitio explicat essentiam definiti, per *vel*, sive per hoc, vel per illud: ergo definitio data est mala definitio.

147. Respondeo distinguendo majorem, nulla definitio explicat essentiam definiti per *vel*, si definitio est rigorosa, & perfecta; concedo majorem: si definitio sit impropria descriptiva, nego majorem; per quod patet ad argumentum. Nam cum definitio tradita (ut dictum est) sit impropria, disjunctiva, & descriptiva, magis quàm quidditativa; inde fit, quod argumentum non concludat contra nos. Sed contra dices: implicat, quòd sit definitio, & non sit quidditativa: ergo ruit solutio: probatur antecedens; quia definitio est modus sciendi explicans essentiam rei; sed definitio explicans essentiam rei est quidditativa: ergo implicat, quòd sit definitio, & non sit quidditativa.

148. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem concedo majorem, & distinguo minorem: definitio explicans essentiam rei per partes essentielles est quidditativa; concedo: definitio explicans essentiam rei per passionem, & proprietates ex-

trinsecas, vel intrinsecas, quæ dicitur per additamentum, est quidditativa, nego; quia talis definitio, quæ explicat quidditatem per proprietates, potius explicat proprietates, quàm essentiam, & sic nihil contra nos, qui explicamus essentiam termini ut sic, per proprietatem in ordine ad principia.

149. Tertiò arguitur contra nostram tertiam conclusionem, & primò contra rationem genericam definitionis traditæ pro principiis: principium ut tale petit, quòd non sit ex aliis; sed materia, & forma sunt ex aliis: ergo non sunt principia corporis naturalis; major ex definitione constat; minor probatur; quia materia, & forma sunt ex genere & differentia: ergo sunt ex aliis; patet consequentia; quia genus, & differentia alia sunt: ergo &c.

150. Respondeo distinguendo majorem: principium, ut tale petit, quòd non sit ex aliis, in eodem ordine, & genere; quo est principium, concedo: in diverso genere, & ordine, nego. Itaque quod petit principium Physicum est, quòd non sit alio principio Physico, non verò quòd non sit ex aliis Metaphysicè. Et sic concedo; quòd sunt ex genere, & differentia, nego tamen, quòd non sint propter hoc principia Physica.

151. Quartò arguitur; & est quasi replica præcedentis solutionis. In eo ordine, & linea, qua aliquid est principium, implicat fieri ex aliis ejusdem ordinis, & lineæ: ergo illa, quæ sunt Physicè principia, implicat fieri, sive componi ex aliis Physicè. Imo sic; sed materia, & forma fiunt, & componuntur Physicè ex aliis: ergo materia, & forma non possunt esse Physicè principia.

cipia. Probatur minor; materia, & forma fiunt, & componuntur ex partibus integralibus substantialibus, five entitativis Physicè: Ergo Physicè fiunt, & componuntur ex aliis. Antecedens probatur; quia unumquodque componitur ex eis, in quæ resolvitur, ut habetur ab Scoto 1. Physicor. q. 19. n. 8. §. manifestum igitur, in expositione textus Philosophi; sed si resolveretur forma, vel materia, utique resolveretur in partes integrales: Ergo ex eis Physicè componuntur: Ergo &c.

152. Respondeo concedendo antecedens, & similiter consequentiam, & negando minorem syllogismi; & ad ejus probationem, scilicet quòd materia, & forma Physicè fiunt, & componuntur ex partibus integralibus, five entitativis, respondeo dupliciter: primum distinguendo antecedens; fiunt ex partibus integralibus, tanquam ex partibus essentialibus Physicis, nego: tanquam ex partibus earum naturarum integrantes, concedo; & ideo ponimus in definitione, quòd compositum componitur ex eis essentialiter; tanquam ex actu, & potentia, quæ sunt partes essentielles Physicæ compositi, & in ista linea non fiunt materia, & forma ex partibus integralibus, tanquam ex partibus Physicis essentialibus, quæ sunt actus, & potentia, sed tanquam ex partibus integrantes earum naturas, & sic ista compositio est alterius ordinis, & linear. Hæc solutio expressis verbis adhibetur ab Scoto simili argumento in 1. Physicor. cit. q. 19. sub n. 12. §. ad nonam, ubi ait: dico, quod non loquimur de principiiis, quæ sunt partes integrales; sed

de principiiis, quæ sunt partes essentialles.

153. Secundo respondeo negando, quòd materia, & forma Physicè componantur ex partibus integralibus, quia Physica compositio rigorosè sumpta non datur, nili ubi partes componentes se habent ad modum actus & potentia Physicè; & cum partes integrales non se habeant una per modum actus, & altera per modum potentia, sed sint partes ejusdem rationis; inde fit, quòd non dicantur Physicè componere totum, quod adintegrant. Ad auctoritatem Philosophi, quæ etiam est Scoti, quòd unumquodque componitur ex eis, in quæ resolvitur; verum est, sed nego, quod quando resolvitur forma, five materia resolvatur in partes integrales, immò definit esse, & transit in nihilum, vel in privationem, tanquam in terminum oppositum; nam licet posset quandoquæ dividi materia, & forma in partes integrales, manentibus etiam partibus integralibus compositi, hoc eis evenit per accedens ratione divisionis quantitatis, quæ est quæ primò dividitur, & ratione sui partes substantiales dividuntur. Utraque habet parvum Scotum, eligite, quam volueritis.

154. Quintò arguitur: unum principium non potest fieri ex alio; sed forma fit ex materia: Ergo forma saltem non est dicenda principium. Major ex definitione constat; minor probatur, quia quælibet forma substantialis corporea educitur de potentia materia; sed educi de materia est fieri

ex ipsa, & ab ipsa dependentèr: Ergo &c.

155. Ad responsionem hujus argumenti est primò notandum ex Scoto in 1. Physicor. q. 17. sub n. 8. §. notandum, quòd multipliciter potest unum fieri ex alio, *primò tanquam ex subiecto* (verba sunt Scoti) & sic dicimus, quòd forma sit ex materia; alio modo tanquam ex termino à quo, & sic dicimus, quòd ex nocte sit dies; tertio modo, tanquam ex parte integrante, & sic dicimus quòd homo sit ex capite, manibus, & pedibus; & domus ex lateribus, & lignis; quartò tanquam ex partibus essentialibus quales sunt actus, & potentia.

156. Nunc respondeo ad argumentum: forma sit ex materia, tanquam ex parte essentiali, sive integrante, nego; nam ut ait Scotus, *unum principium non integrat reliquum*; sit ex materia, tanquam ex subiecto, concedo; & hoc non excluditur à ratione principii, sed solum quòd in illa linea, qua est principium non supponat aliud, à quo fiat in eodem genere principiandi; v. g. materia non supponat aliam materiam, ex qua fiat tanquam ex potentia prima; actus non supponat alium actum, à quo fiat in genere actus; & privatio aliam privationem, à qua, sive ex qua fiat, tanquam ex termino, à quo. Per quod patet ad aliud argumentum, quod sit in hunc modum, & sit.

157. Sextò arguitur: forma sit ex privatione, seu à privatione: ergo unum principium sit ex alio, quod est contra rationem principii. Respondeo distinguendo antecedens, forma sit ex privatione Physicè compositivè, nego: sit ex privatione tanquam ex termino à quo, concedo. Quod incon-

veniens nullum est, nam ut ait Scotus §. citato, in fine: *Omne quod fit, fit à suo contrario, tanquam ex termino à quo*, si dicta bene considerentur facilis erit ad alia argumenta solutio.

QUESTIO SECUNDA,

Quotnam sint corporis naturalis principia, tam in fieri, quam in facto esse?

158. **H**anc difficultatem tractat Scotus in hoc primo Physicor. q. 19. sub isto titulo, Utrum sint tria principia rerum naturalium? & non plura nec pauciora? Sed quia communiter inter Scotistas & ferè omnes Philosophos loquitur de principiis, prout corpus naturale consideratur in fieri, vel in facto esse, ideo illam sub titulo à nobis assignato ventilabimus; aliqua claritatis gratia prius prænotando; quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua pro clariori intelligentia prænotantur.

159. **P**rimò præmittenda sunt verba D. S. ex q. 19. citata, ut status difficultatis aperiat. Doctor igitur Scotus loco citato sub n. 2. §. oppositum arguitur, antequam ad difficultatem ab ipso propositam respondeat, nec ejus mentem adaperiat, ait: *In questione movebuntur duo dubia, primum est, utrum cujuslibet rei naturalis sint tria principia? & secundum, utrum cujuslibet transformationis naturalis sint tria principia?*

160. Ex quibus verbis Scoti apparet, quòd non est idem quærere, quot sint corporis

poris naturalis principia, ex quibus corpus naturale principiatur, sive constituitur? ac querere, quot sint principia transmutationis naturalis substantialis, hoc est generationis substantialis, per quam corpus naturale substantiale generatur, quia corpus naturale est terminus transmutationis substantialis, & essentialiter ab illa distinctum, & transmutatio substantialis, sive naturalis est actio, quæ terminatur formaliter ad corpus, & sic sub duplici dubio de unius, & alterius principii agitur ab Scoto.

161. Secundò est notandum, quantum ad primum dubium de principii corporis naturalis, quòd hic solum agimus, & inquirimus de principii corporis naturalis, quæ sunt partes essentielles ipsius, cuiusmodi est materia, & forma, & non de principio, quod est pars integralis, nec de aliis, sed solum de illis, quæ in tertia nostra conclusione n. 41. definitum manet esse principia, & in hoc sensu primum dubium ventilatur ab Scoto, accipite ejus verba n. 3. in loco citato. Quæ talia sunt: *quantum ad primum notandum, quòd in proposito non intendimus per principium, principium magnitudinis &c., sed per principium intelligimus partem essentialem, cuiusmodi est materia, & forma.*

162. Tertiò est notandum, quòd non est idem fieri compositum, ac compositum in fieri; nam fieri compositi est actio initiativa, sive incompleta, quæ terminatur ad compositum in fieri, & compositum in fieri est terminus, qui terminat fieri compositi, sive actionis, per quam fit compositum, sicut educio formæ est actio, quæ terminatur ad formam, per quam forma educitur de potentia materiæ, at vero formam educi nil

aliud est, quàm formam terminare actionem educitivam, quæ ad ipsam educendam terminatur.

163. Quartò etiam est notandum ex eodem Scoto loco supra cit. n. 8. quod ipse notavit quoad secundum dubium de principii transmutationis substantialis, his verbis: *Quantum ad secundum est notandum, quòd aliquid potest dici dupliciter principium intrinsecum; uno modo quia est pars integralis, vel essentialis ipsius; alio modo quia est necessarium requisitum ad cognitionem ipsius, ita ut illud aliud non possit cognosci, definiri, imaginari sine ipso, & sic dicimus, quòd motus est principium natura, quia sine motu non potest cognosci natura, saltem definitivè.* Sed hæc secunda principii intrinseci acceptio est nimis lata, & potius potest dici principium intrinsecum cognitionis, quatenus per prius petit cognosci, ad hoc ut cognoscatur adæquate aliud, quàm principium intrinsecum constitutionis, quod sit pars essentialis, de quo agitur hic. His prælibatis jam ad quæsitum respondeam, quapropter sit

ARTICULUS SECUNDUS;

Ubi vera mens Scoti de numero principiorum corporis naturalis tam in fieri, quàm in facto esse adaperitur.

164. **O**missis Philosophorum deliriis, qui jam unum, jam infinita, jam ignem, jam terram, & aquam, jam magnum, & parvum, jam huiusmodi alia pro principii corporis assignabant, ut apud aucthores potestis videre. Ad elucidationem mentis Scoti per sequentes conclusiones accedam: quapropter sit

165. Prima conclusio: principia corporis naturalis substantialis in facto esse, & in fieri, sunt tantum duo principia, materia videlicet, & forma, & non plura, nec pauciora. Hæc conclusio expressè habetur ab Scoto q. 19. cit. sub n. 5. 9. tertia conclusio, cujus hæc verba? *Cujuslibet rei naturalis, quæ composita est ex materia, & forma sunt duo principia, & non plura, nec pauciora, & loquor de compositis generabilibus, & corruptibilibus.* Quid clarius pro nostra conclusione? ergo ex mente Scoti corporis naturalis substantialis sunt in fieri, quàm in facto esse duo tantum principia, & non plura, nec pauciora.

166. Sed quia Scotus, ut patet in textu, loquitur de re, quæ est composita ex materia, & forma, non determinando de fieri, vel de facto esse ipsius, ideo possunt respondere, ut de facto respondent, qui plura, quàm duo corporis in fieri assignat principia, qui sunt non pauci, & quod magis est ex Schola Scotica (immemorito quidem nisi me mea fallit Scoti intelligentia, non enim existimavi, neque in his, neque in aliis meum judicium aliorum judiciis præferendum, non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, cui laus sit, & honor, si in nostris commentariis aliquid laude dignum dixerimus, sin verò minus, quàm oportet, majoribus nostris veniam humiliter expostulo) quod ibi Scotus agit de corporis naturalis principiis in facto esse, non vero de corpore, seu compositi in fieri.

167. Sed contra illos sic insurgo: ideo Scotum (ajunt) loquutum de principiis cor-

poris naturalis in facto esse, & non in fieri, quia de fieri compositi non facit expressè mentionem; sed Scotus non facit etiam mentionem de corpore in facto esse: ergo nec de illo est loquutus, cum non sit major ratio unius quàm alterius; vel si hoc non dicatur, dicatur, quòd de principiis tam in fieri, quàm in facto esse, loquutum Scotum fuisse, & fortè erit ejus menti conformius.

168. Præterea; axioma est receptum juris, quòd passim in explicandis sacris scripturis assertur à Patribus, & Theologis, quòd *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*; sed mens, & doctrina Scoti, est lex à nobis inviolabiliter sequenda: ergo ubi ipse non distinguit, nec nos distinguere debemus, sed non distinguit Scotus inter principia corporis in fieri, & principia corporis in facto esse, ut ipsi Scotistæ fatentur: ergo nec nos debemus distinguere.

169. Insuper Scotus loquitur in universali de principiis corporis naturalis, prout abstrahit à fieri, & à facto esse: ergo in illa universalitate intelligendus est: ergo in quocunque statu consideretur corpus naturale, duo tantum principia sunt illi adaptanda, & non plura nec pauciora.

170. Inpugnatur etiam, quia fieri compositi, & factum esse ipsius sunt modi, sive status, in quibus consideratur compositum; sed modus rei, nec status ipsius variant ratione intrinsicam, & essentialem rei, cujus sunt modus, vel status: ergo nec variant principia essentialiter constitutiva ipsius: ergo eadem principia constitutiva compositi sunt

sunt in fieri, ac in facto esse; sed principia constitutiva sunt tantum duo in facto esse: ergo & in fieri.

171. Insuper ostendam ex verbis Scoti, quod loquitur de corpore substantiali tam in fieri, quam in facto esse, quod ostendo sic. Scotus ait, *quod cuiusvis rei naturalis, que est composita ex materia, & forma sunt duo principia, & non plura, nec pauciora; hæc est universalis*, nam signum *enjuilibet* facit universaliter distributive supponere; & est idem, ac si diceret, omnis res composita ex materia, & forma habet duo principia, & non plura, nec pauciora; sed compositum in fieri est res naturalis composita ex materia, & forma: Ergo compositum in fieri habet tantum duo principia, & non plura, nec pauciora; major est Scoti, & debet universaliter accipi sine distinctione; propositio enim universalis non distinguitur, sed vel conceditur, vel negatur; non est neganda propositio Scoti inter Scotistas: Ergo concedenda sine distinctione. Minor ex se patet, consequentia est legitima: Ergo &c.

172. Probatur conclusio nostra fundamentalis ratione, qua cam probat Scotus, q. cit. in expositione textus Philosophi n. 8. §. hinc ostendit, & est hæc. Illa sunt principia per se rerum naturalium, ex quibus, tanquam ex causis primis sunt, & sunt res naturales; sed ex materia, & forma sunt, & sunt res naturales, & non ex privatione: Ergo materia, & forma solum sunt principia per se rerum naturalium, seu quod idem est compositi naturalis substantialis.

173. Major est definitio principiorum, minor probatur; ex illis fit, & componitur Physicè corpus naturale substantiale, à quibus habet corpus naturale substantiale, quod fit tale; sed à forma, & materia, non verò à privatione habet corpus naturale substantiale, quod fit tale: Ergo ex materia, & forma, & non ex privatione, neque ex alio componitur, & fit corpus naturale.

174. Et roboratur etiam ex Scoto q. cit. sub n. 5. §. secundo patet; quia illa tantum sunt principia corporis naturalis substantialis, quæ sunt partes essentielles, essentialiter Physicè illud constituent; sed materia, & forma præcisè ita se habent: Ergo &c. Minor probatur, nam major ex se constat, quia homo (ait Scotus) v. g. componitur ex materia, & forma, & non ex aliis partibus essentialibus, & ita de aliis compositis: Ergo &c. Nec valet dicere (addit Scotus) quod ibi requiritur privatio, quia producta composita desinit esse privatio.

175. Secundò probatur conclusio, quoad illam partem, qua dicimus principia corporis in fieri esse eadem, ac in facto esse. Illa sunt principia corporis naturalis in fieri, ex quibus Physicè compositivè fit, & constat essentialiter corpus naturale in fieri; sed ex materia, & forma præcisè, & non ex privatione constat Physicè compositivè essentialiter corpus naturale in fieri: Ergo materia solum, & forma sunt etiam principia corporis naturalis in fieri. Major est definitio tradi-

tradita principiis Physicis; minor vero probatur, ex illis fit compositum, sive corpus naturale in fieri, quæ sunt ipsius partes essentielles, & sine quibus non potest intelligi corpus naturale in fieri, sed præter materiam, & formam nullas alias partes essentielles habet compositum in fieri, & fuisse illis non potest intelligi, bene tamen sine privatione: Ergo &c.

176. Minor quoad ultimam partem probatur, nam si Deus concretaffet materiam, & formam, daretur utique ex eis compositum in fieri, & in facto esse sine aliqua privatione, quia cum subjectum non præcederet, non daretur in ipso privatio, quia ad hanc requiritur, quod subjectum scilicet materia præcedat privata ante adventum formæ; & quod sit casus possibilis patet de verme, qui generatur ex corruptione eucharisticorum accidentium, ubi nulla est materia, sed concreatur à Deo simul cum forma vermis; & in opinione multorum in formatione cælorum, & terræ, ubi nulla præfuit materia, quæ transmutaretur de privatione ad formam: Ergo &c.

177. Tertiò probatur conclusio: illa præcisè sunt corporis naturalis principia, quibus convenit definitio à Philosopho, & à nobis assignata pro principiis corporis naturalis; sed talis definitio solum competit materiæ, & formæ, non vero privationi: Ergo solum materia, & forma, & non privatio sunt corporis naturalis principia; Major ab omnibus admittitur; minor vero probatur; talis definitio solum competit eis de quibus affirmatur, quod omnia Physicè composita fiant ex ipsis in eo sensu, in quo negatur, quod fiant ipsa principia ex aliis,

sive ex alterutris; sed de principiis negatur, quod fiant ex alterutris, tanquam ex partibus essentialibus, & non quod unum fiat ex alio, tanquam ex termino à quo: Ergo illa sola sunt corporis naturalis principia ex quibus corpus naturale fit, etiam in fieri, tanquam ex partibus essentialibus, & non tanquam ex termino à quo; sed materiæ & forma sunt ex quibus compositum fit etiam in fieri, tanquam ex partibus essentialibus, & non ex privatione: Ergo materia, & forma solum, & non privatio sunt corporis naturalis principia.

178. Sit secunda conclusio negativa: privatio non est principium corporis naturalis in fieri, neque in facto esse per se, sed per accedens. Probatur hæc conclusio primò autoritate Philosophi, qui 4. Metaph. ait: *Ex nihilo nihil fit*; sed privatio est nihil: Ergo privatione nihil fit: Ergo compositum in fieri non fit ex ipsa. Sed quia possunt respondere, quod privatio etsi nihil positivum sit, est tamen aliquid negativum, & per consequens potest fieri compositum.

179. Adhuc contra illos insurgo: ex non positivis non potest fieri positivum, neque ex non ente, ens; sicut ex non substantiis, substantia; sed corpus in fieri est ens Physicum positivum & privatio est carentia ejusdem Physicè positivi: Ergo ex privatione non potest compositum fieri: Ergo &c.

180. Hæc conclusio expressè habetur ab Scoto loco citato in expositione textus Philosophi n. 9. ubi ait: *ponit Philosophus istam conclusionem, quod privatio est principium per accedens: probatur, quia illud non est*

est principium per se, quod non est numerabile inter entia (supple positiva) sed privatio non est numerabilis inter entia: Ergo privatio &c. Major patet, quia illud quod non est, non est principium per se; minor apparet, quia privatio nihil est, quatenus distinguitur à materia.

181. Dico tertiam conclusionem: sumpto composito in fieri, non pro ipso composito, quod est terminus actionis; sed pro fieri ipsius, sive transmutatione naturali, quæ est actio quæ terminatur ad ipsum, nullum est principium intrinsecum essentiale talis transmutationis; patet, quia actio ut talis non componitur Physicè ex aliquibus Physicis principiis, tanquam ex actu, & potentia, licet forte eo quod corporea sit, componatur ex partibus integralibus. Hæc conclusio etiam habetur expressè ab Scoto q. cit. sub n. 8. §. nunc ponitur prima conclusio, & concludit §. Scotus his verbis: *Ex quo sequitur, quod nisi transmutatio capiatur pro composito, quod materia, & forma non sunt principia transmutationis, nisi dicatur, quod sunt principia extrinseca, & non intrinseca.*

182. Dico quartam conclusionem: sumpto composito in fieri, pro ipso fieri compositi, sive pro actione transmutativa, seu transmutatione substantiali, & sumpto principio pro principio extrinseco, ut est illud, sine quo non potest cognosci, definiri, vel imaginari transmutatio, tria sunt principia talis compositi in fieri, sive fieri compositi, sive transmutationis substantialis, quia hæc omnia idem sunt. Hæc conclusio habetur expressè ab Scoto loco cit. n. 9. §. secunda conclusio, & in expositione textus Philosophi, sub n. 9. §.

hic ostendit, ubi ait: *Unde notandum, quod principium dicitur in relatione*, (hoc est in ordine) *ad principiatum, & cum principiatum naturale* (supple dicitur) *vel ponitur compositum, vel ipsa transmutatio, si compositum, tunc solum sunt duo principia, scilicet materia, & forma, si autem transmutatio ponitur principiatum, tunc principia naturalia sunt tria, quia ad transmutationem naturalem, requiritur materia, & forma, & non sufficit materia qualitercunque se habens, sed oportet, quod sit privata dispositione* (hoc est tanquam dispositione) *ad quam est mutatio; hoc est ad hoc ut recipiat formam, ad quam mutatur.*

183. Et probatur conclusio ratione Scoti, quam adducit n. 9. §. secunda conclusio: illa sunt principia transmutationis naturalis extrinseca; sine quibus transmutatio naturalis nequit definiri, intelligi aut imaginari; sed sine materia, forma & privatione non potest transmutatio naturalis definiri, intelligi, neque imaginari: ergo materia, forma, & privatio sunt principia, saltem extrinseca transmutationis naturalis substantialis. Minor probatur; quia major ab omnibus admittitur: transmutatio naturalis substantialis est mutatio totius in totum substantiale: ergo necesse est, quod ponatur subiectum, quod mutetur per formam substantialem forma per quam mutatur; & terminus à quo incipiat talis mutatio: ergo &c.

184. Dico quintam conclusionem: adhuc respectu transmutationis naturalis, ad quam tria assignantur principia extrinseca, quatenus deserviunt ad explicationem, & intelligentiam transmutationis substantialis,

privatio est improprie principium, & potius induit frationem conditionis, quam principii etiam extrinseci. Hæc etiam conclusio habetur ab Scoto n. 9. cit. §. prima conclusio, in medio, ubi sic ait: *Ex quo patet, quod compositi naturalis, vel etiam transmutationis non sunt, nisi duo principia actualiter distincta; tamen ad transmutationem oportet aliquod istorum aliquantulum se habere; & est simile, nam ad actionem sufficiunt agens, & passum, tamen agens, qualitercunque se habens non sufficit, immò requiritur, quod sit applicatum passio, quæ applicatio non est aliud ab agente (supple agens) sic similiter ad transmutationem sufficiunt materia, & forma, licet non sufficiat materia, qualitercunque se habens, immò requiritur, quod sit privata; quod esse privatum non est aliud (supple principium) à materia: ergo ex mente Scoti, sicut se habet applicatio in agente ad agendum, ita se habet privatio in materia ad accipiendum formam; sed applicatio solum est conditio, ad hoc, ut agens agat: ergo privatio solum est conditio ad hoc ut materia accipiat.*

Argumenta contra dicta.

185. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, in eo quod asserit, duo, & non plura esse corporis naturalis principia. Datur aliquod corpus naturale, quod essentialiter Physicè ex triplici coalescit principio: ergo male asseritur principia ut sic, corporis ut sic naturalis, tantum esse duo principia. Antecedens probatur, in composito humano v. q. datur materia, & forma corpo-

reitas in nostra schola, & anima rationalis; sed hæc tria principia sunt, duæ videlicet formæ, & una materia: ergo datur aliquod corpus naturale, quod essentialiter Physicè ex triplici coalescit principio: Ergo male asseritur duo tantum esse principia corporis naturalis; patet consequentia, quia, quidquid de corpore ut sic essentialiter Physicè prædicatur, de corpore tali debet etiam essentialiter verificari.

186. Ad argumentum respondeo primò, ut quidam responderet Scotista, negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: in composito humano datur forma corporeitatis, tanquam forma compositi, nego: tanquam materia, vel coaptans materiam, & unum principium materiale per se constituens cum materia ad recipiendam animam rationalem, concedo. Unde nego suppositum minoris, quòd forma corporeitatis constituat aliud principium à materia, cum ex ipsa, & materia unum adæquatum materiale constituatur, respectu corporis humani sive animæ rationalis.

187. Hanc exhibet ad argumentum suprasolutionem quidam Scotista in suis manuscriptis, quia fortè suis doctrinæ principiis conformiorem judicavit; sed quòd in nostra doctrina non possit sustineri sic ostendo: illa sunt principia corporis naturalis humani, ex quibus omne corpus humanum, seu compositum humanum, Physicè compositivè essentialiter constat; sed Physicè compositivè constat essentialitèr humanum corpus ex materia, & forma

ma

ma corporeitatis, & anima: Ergo materia forma corporeitatis, & anima sunt principia corporis, sive compositi humani.

188. Major ex definitione principiorum constat, minor vero probatur: ex illis constat Physicè compositivè essentialiter compositum humanum, quæ se habent, tanquam partes essentielles illius, non vero tanquam partes integrales; sed materia, forma corporeitatis, & anima sunt partes essentielles compositi humani, non verò integrales: Ergo materia, forma corporeitatis, & anima sunt principia ex quibus Physicè compositivè essentialiter constat compositum humanum. Et quòd non se habent materia, & forma corporeitatis, tanquam partes integrales, probatur, quia ex actu, & potentia non datur compositio integralis, sed Physica: Ergo &c.

189. Quapropter aliter ad argumentum respondeo; & pro illius solutione notate, quòd in homine, sicut & in quolibet vivente alio datur duplex compositio Physica, duplex forma, & duplex compositum, unum completum, incompletum aliud. Compositum incompletum est corpus organicum, & dicitur incompletum, quia forma, qua componitur est incompleta, & subordinata alteri formæ perfectiori, quæ dicitur forma specifica, seu dans speciem, quæ forma in homine dicitur anima rationalis. His præjactis in forma ad argumentum respondeo negando antecedens; & ad ejus probationem, scilicet, quòd in composito humano datur forma corporeitatis, & anima rationalis,

negò suppositum, quòd compositum humanum, prout duplici illa forma constat, sit unum compositum, sed duplex; aliud organicum, aliud specificum, diversa forma unumquodque constans, unum inadæquatum, & incompletum, quatenus per se ordinatur ad componendum aliud; & aliud adæquatum completum, & ultimum, & si vocatur unum compositum est antonomasticè, quatenus perfectius compositum, videlicet specificum continet aliud organicum, & est illo perfectius, & sic dicitur unum, quatenus supponit pro famosiori.

190. Et quòd sint in homine duo composita, unum completum, & incompletum aliud, probò; quia moriente homine, manet idem compositum organicum, quod erat antea, & non manet idem compositum specificum: Ergo hoc compositum aliud est ab illo, quia si essent idem, destructo uno destrueretur & aliud. Ex quo nil facit argumentum contra nos, quia non probat dari aliquod idem compositum ex duplici forma coalescens, quia etiam si compositum specificum ex corporeo composito coalescat, coalescit tamen ex illo, tanquam ex alio composito, & nullum est inconveniens, quòd unum compositum incompletum ad aliud completum ordinetur, nec quòd materia prima, quæ deservit ad unum, etiam deservire valeat ad aliud, cum maxime non sit complete informata per formam imperfectioris compositi.

191. Secundò arguitur: dispositiones naturales requisitæ ad generationem compositi, sunt etiam principia compositi;

F

sed

sed dispositiones naturales, sunt plures, quàm duæ: Ergo principia corporis naturalis plura sunt, quàm assignata à nobis. Major probatur: illud est principium generationis compositi, quod de per se requiritur ad fieri ipsius compositi; sed dispositiones naturales per se requiruntur ad generationem, seu fieri compositi: Ergo sunt principia compositi. Idem argumentum potest fieri de agente, de subsistentia, de unione media, quæ partes compositi uniuntur, &c.

192. Respondeo ad argumentum, negando majorem; ad ejus probationem respondeo distinguendo majorem; illud est principium generationis compositi, quod de per se requiritur ad fieri ipsius compositi, tanquam pars essentialis Physicæ constitutivæ ipsius, concedo: tanquam quid requisitum, ut conditio, vel unio, vel quid extrinsecum, nego. Non enim omne, quod requiritur ad fieri alicujus rei est principium, nec causa ejusdem rei, quia ad fieri effectus requiritur applicatio agentis, & talis applicatio est solum conditio, & non causa, nec principium.

193. Terriò arguitur contra id quod dicimus, quod forma est principium compositi: forma substantialis non est principium corporis naturalis in fieri: Ergo principia corporis naturalis in fieri non sunt illa, quæ à nobis manent assignata. Probatur antecedens, forma substantialis est terminus formalis, ad quem generationis substantialis: Ergo non potest esse principium corporis naturalis. Antecedens est certum, consequentia probatur, terminus ad quem generationis compositi subsequitur ad generationem compositi; sed quod subsequitur ad

generationem, seu fieri compositi, nequit esse principium illius: Ergo si forma subsequitur ad fieri, seu generationem compositi, nequit esse principium illius; quia principium debet esse suo principiatio prius.

194. Respondeo ad argumentum negando antecedens primum, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego consequentiam, & ad ejus probationem omittere majorem, & distinguo minorem; quod subsequitur ad generationem, nequit esse principium illius, id est generationis, ut generatio est concedo minorem: nequit esse principium illius id est compositi, quod habet per talem generationem esse, nego minorem. Per quod patet ad consequentiam; itaque verum est, quod forma non est principium generationis, cum generatio sit actio, quæ non componitur ex materia, & forma; sed falsum est, quod forma non sit principium compositi in fieri, & in facto esse, quod est terminus, qui per generationem fit. Reducite ad memoriam illud, quod supra diximus, videlicet, quod aliud est fieri compositi, & aliud compositum in fieri, nam istud est terminus fieri, seu generationis, fieri vero compositi est actio, quæ terminatur ad compositum, & de fieri compositi dicimus formam non esse principium, bene tamen de composito in fieri dicimus principium esse formam.

195. Quartò arguitur contra id, quod dicimus duo tantum esse compositi, sive corporis naturalis principia: cujuslibet rei naturalis per nos dantur duo principia; sed materia, & forma sunt res naturales: Ergo tam materia, quàm forma, constat duobus principiis: tunc sic, sed compositum constat

stat

stat ex materia, & forma: Ergo constat quatuor, sive pluribus principiis.

196. Respondeo ex Scoto in hac questione 19. cit. sub n. 12. §. ad octavam; quòd materia, & forma, quæ sunt principia non sunt propriè res naturales, sed naturæ, ex quibus compositum dicitur res naturalis, & sic non tenet argumentum; quia res naturalis propriè solum est compositum ex materia, & forma: & quando dicimus, quòd corpus naturale constat duobus principiis, loquimur de corpore naturali substantiali completo, non vero de incompleto. Et sic respondeo in forma, cujuslibet rei naturalis dantur duo principia, distinguo majore; cujuslibet rei naturalis completæ, & quæ propriè dicitur naturalis, concedo: cujuslibet rei naturalis incompletæ, quæ impropriè dicitur naturalis, nego: per quod patet &c.

197. Quintò arguitur, & est argumentum, quod immediatè militat contra primam nostram conclusionem, quatenus asserit, quòd principia corporis naturalis in fieri, & in factò esse, sunt eadem, & non plura, quàm duo, materia, scilicèt, & forma. Corpus naturale in fieri distinguitur essentialiter à corpore naturali in factò esse: ergo principia corporis naturalis in fieri, distinguuntur à principiis corporis naturalis in factò esse. Antecedens probatur, fieri rei, & factum esse ipsius sunt prædicata specificè distincta; sed illa, quibus prædicata specificè distincta conveniunt, specificè essentialiter distinguuntur: ergo si fieri convenit composito in fieri, & factum esse composito in factò esse, compositum in fieri, & in factò esse essentialiter distinguuntur; major hujus probationis probatur, quia

plus distinguitur fieri à factò esse, quàm fieri à fieri, & factum esse à factò esse; sed fieri à fieri, & factum esse à factò esse numericè distinguuntur; ergo fieri à factò esse plus quàm numericè distinguitur: ergo specie distinguuntur essentialiter.

198. Consequentia primi syllogismi probatur, scilicèt, quòd principia corporis in fieri, & principia corporis in factò esse essentialiter distinguuntur. Quotiescunque principiata sunt essentialiter distincta principia constitutiva talium principiatorum essentialiter distinguuntur; sed principiata videlicèt corpus in fieri, & in factò esse essentialiter distinguuntur: ergo principia constitutiva unius, & alterius essentialiter distinguuntur. Major probatur, quia omnis distinctio essentialis per principia essentialia rei constitutiva fit: ergo si res constitutæ distinguuntur, principia debent distingui: ergo non sunt eadem principia corporis in fieri, ac in factò esse.

199. Respondeo ad argumentum distinguendo primum antecedens, videlicèt, quòd corpus in fieri distinguatur essentialiter à corpore in factò esse; corpus naturale in fieri distinguitur essentialiter à corpore naturali in factò esse, reduplicativè prout in fieri, concedo antecedens: specificativè nego antecedens. Et est idem ac dicere, quod fieri formaliter, prout tale, distinguitur à factò esse, etiam prout tale, quia sunt status diversi, in quibus corpus naturale considerari potest: ceterum specificativè corpus, quod est sub fieri, & corpus, quod est in factò esse, hoc substractum, quod denominatur à fieri, & factò esse idem corpus formalissimè indistinctum est; sicut homo

in statu possibilitatis idem formalissimè est, ac in statu existentiae, & eadem prædicata essentialia habet, licet status possibilitatis, & existentiae, sub quibus homo consideratur, essentialiter distinguantur. Idem est dicendum de corpore naturali, quòd eadem prædicata essentialia habet in fieri, ac in facto esse, licet fieri, & factum esse, tanquam status diversi essentialiter distinguantur.

200. Ad probationem ejus respondeo concedendo majorem, videlicet, quòd fieri, & factum, sunt prædicata essentialiter distincta, & distinguendo minorem; illa quibus prædicata essentialiter distincta conveniunt, essentialiter distinguuntur, si illa prædicata conveniunt illis ratione status rerum, nego: si conveniunt illis prout sunt in se, & abstrahunt ab statu, concedo: & cum prædicta prædicata non conveniant corpori naturali, secundum se considerato, sed prout in diversis statibus consideratur, hinc est, quòd argumentum nihil facit contra nos; & per hoc patet ad alias argumenti probationes.

201. Sextò arguitur contra nostram secundam conclusionem negativam, quæ ait, quòd privatio talis, non est corporis naturalis principium, & arguitur sic: ratio primò assignata, quare privatio non est corporis naturalis principium, est, quia ut ait Philosophus *ex nihilo nihil fit*; sed hæc ratio est nulla: ergo &c. Probo minorem, per creationem accipit essentialiter esse tota res, quæ creatur: sed creatio est totalis productio rei ex nihilo: ergo ex nihilo aliquid fit: ergo &c.

202. Respondeo concedendo majo-

rem, & negando minorem, & ad ejus probationem concedo majorem, & distinguo consequens: ergo ex nihilo aliquid fit, tanquam ex termino, à quo, concedo consequentiam; tanquam principio Physico Physicè componente compositum, nego consequentiam, ex quo nihil contra nos.

203. Septimò arguitur contra secundam probationem ejusdem conclusionis, quatenus ait, quòd ex non substantia, non fit substantia, neque ex non positivis &c. Ex non substantiis fit substantia, & ex non relativis relatio, & ex non quantis quantum: ergo ratio assignata est nulla. Probo antecedens: ens, quod determinatur, & contrahitur ad esse substantiæ per differentiam substantiæ, non est formaliter substantia in suo conceptu formali; sed ens, nec differentia illud determinans, & contrahens ad esse substantiæ, non est formaliter substantia, sed differentia substantiæ. Idem dico de relatione ut sic, quæ est prædicamentum relationis, nam ratio entis, quæ in suo conceptu formali non est relativa, determinatur ad esse relationis, per differentiam referendi, & ipsa differentia, quæ non est relatio contrahit illam communem rationem entis, & constituit relationem: ergo ex non substantiis fit substantia, & ex non relativis relatio &c. ergo ratio assignata est nulla.

204. Respondeo ad argumentum distinguendo antecedens primum, ex non substantiis formaliter fit substantia Metaphysicè, concedo antecedens: ex non substantiis realiter fit substantia Physicè, nego. Itaque ut optime probat argumentum ex non substantiis formaliter, id est, ex formalitatibus,

bus, quarum nulla est formaliter substantia, bene potest fieri Metaphysicè substantia; immò ex eo quòd sit Metaphysica constitutio ex illis formalitatibus petitur, quòd nulla formalitas, quæ constituit rem in aliquo genere determinato, putà substantia relationis &c. habeat formaliter ex se denominationem talis, quia nec ratio animalis dicitur homo, quamquàm utraque formalitas possit dici homo realiter, ex eo quòd idem realiter cum homine. Ex non substantiis Physicis potest fieri Physicè substantia, nego antecedens, quia quod non est Physicè substantia non potest Physicè causare substantiam, quia iam effectus esset sua causa perfectior, & sic nil contra nos, quia nos probamus, quòd privatio non potest esse principium, quod sit causa corporis substantialis per Physicam compositionem, & causalitatem ex eo quòd ex non substantia Physicè, non potest fieri substantia Physicè.

205. Sed contra dices: sicut se habent partes Metaphysicæ ad Metaphysicam constitutionem totius; ita se habent partes Physicæ ad Physicam totius Physici constitutionem; sed ex non substantiis Metaphysicis potest constitui substantia Metaphysica: Ergo ex non substantiis Physicis potest constitui substantia Physica: Ergo &c.

206. Respondeo negando majorem, nam diversimodè constituunt partes Metaphysicæ totum Metaphysicum; ac partes Physicæ totum Physicum; quia partes Metaphysicæ constituunt totum Metaphysicum per identitatem formæ differentialis

cum potentia determinabili, & cum exclusione formali à conceptu unius conceptus alterius, seu non identitate formali unius conceptus cum alio: at verò partes Physicæ constituunt compositum Physicum, supposita unionem partium inter se, cum distinctione reali partium, & per Physicum influxum in totum, & inde fit, quòd si partes Physicæ non essent substantia, non possent Physicè habere influxum in substantiam; partes vero Metaphysicæ, cum nullum habeant Physicum influxum in totum Metaphysicum, & alias sint idem realiter inter se, & cum toto, bene possunt licet non sint formaliter substantiæ, substantiam Metaphysicè constituere, ut patet de differentia contrahente rationem entis ad esse substantiale.

207. Octavo arguitur contra eandem conclusionem ex Aristotele, qui 1. Physic. cap. 3. & cap. 6. & 7. textu 58. 60. & 67. ubi enumerans principia corporis naturalis in fieri asserit esse materiam, formam, & privationem: Ergo privatio non debet excludi à ratione principii corporis in fieri: probatur consequentia: ideo materia, & forma enumerantur principia, quia à Philosopho assignantur talia, sed etiam privatio assignatur à Philosopho principium: Ergo non est excludenda à ratione principii: Ergo &c.

208. Confirmatur autoritate Scoti lib. de rerum principio, quæst. 1. art. 1. n. 4. §. circa primum sciendum, in fine, ubi ait: *Unde privatio est principium fieri non vero essendi; materia enim, & forma esse rei generabilis, & corruptibilis constituunt: Ergo privatio est*

principium in fieri, & Scholiator in margine.

209. Respondeo ad argumentum ex nostro Scoto locis supra citatis, & ex Joanne Rodelin in sua Physica, acceptione de principiis, qui eandem sequitur sententiam, quòd Philosophus ibi non enumeravit privationem inter principia corporis naturalis in fieri, sed inter principia extrinseca mutationis substantialis naturalis, quæ mutatio præcedit corpus in fieri, tanquàm via ad terminum; & aliud est loqui de principiis corporis naturalis, quod est terminus transmutationis substantialis, & aliud de principiis ipsius transmutationis, quæ est actio, quæ terminatur ad corpus; unde nego consequentiam, & ex hoc patet ad argumentum &c.

210. Nonò arguitur contra nostram tertiam, & quartam conclusionem, & est argumentum, quod etiam militat contra quintam: implicat quòd materia, forma, & privatio sint principia extrinseca transmutationis substantialis, & quòd sine illis non possit cognosci, definiri, & imaginari ipsa substantialis transmutatio: Ergo si absque materia, forma, & privatione non potest intelligi, definiri, imaginari transmutatio substantialis, materia, forma, & privatio principia sunt non extrinseca, sed intrinseca. Probo antecedens: illud, sine quo res non potest definiri, neque intelligi est de conceptu definitionis, & intelligibilitatis rei; sed quod est de conceptu definitionis, & intelligibilitatis rei, est illi intrinsecum, & essential: Ergo implicat, quòd sine materia, forma, & privatione, non possit definiri, nec intelligi transmutatio substantialis, &

quòd sint principia extrinseca, & non intrinseca.

211. Respondeo ad argumentum negando primum antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: illud, sine quo res non potest intelligi, nec definiri, intelligibilitate absoluta, & definitione purè quidditativa, & essentiali est de conceptu intelligibilitatis, & definitionis rei, concedo majorem: illud, sine quo res non potest intelligi, seu definiri intelligibilitate relativa, & definitione per additamentum, est de intelligibilitate, & definitione rei, nego majorem. Itaque duplex est intelligibilitas rei, & duplex similiter ejus definitio; intelligibilitas alia est absoluta, ut illa, quæ rei absoluta, & quæ non dicit ordinem ad aliud competit; & alia relativa, & est, quæ entitati relativè adaptatur; quod est de intelligibilitate absoluta rei, est ipsi intrinsecum; quod vero est de intelligibilitate rei relativæ potest esse extrinsecum, quia relatio v. g. non potest intelligi sine fundamento, & termino, & tamen terminus, & fundamentum sunt extrinseca relationi.

212. Duplex similiter est definitio, alia purè quidditativa, & est illa, quæ datur per partes intrinsecas, & essentielles, genus, videlicet, & differentiam, ut *animal rationale*: & alia, quæ dicitur quidditativa non pura, sed per additamentum, quia non potest res cognosci, quæ definitur, sine eo quòd ponatur in definitione aliquid, quod sit additum rei, quæ definitur, & ipsi extrinsecum, ut in relationis definitione ponitur fundamentum, & terminus, quæ sunt extrinseca relationi. Deinde relatio est forma accidentaliter referens unum ad aliud; & cum

cum mutatio substantialis sit actio, & ratio non potest intelligi sine eo, quod ponatur materia, tanquam fundamentum, & privatio tanquam conditio, & forma tanquam terminus, & licet hæc omnia sint extrinseca actioni, quæ est transmutatio, tamen sine illis non potest intelligi, nec definiri, & per hoc patet ad argumentum. Alia, quæ contra hanc nostram conclusionem possunt obijci, facile solvetis, si dicta bene perpendatis.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum cuiuslibet transmutationis naturalis principia sint contraria?

213. **P**ræfens difficultas sub titulo à nobis assignato agitur ab Scoto in hoc 1. Physicor. q. 18. à n. 10. usque in finem, quæ ab aliquibus nullam distinctionem ponentibus inter principia corporis naturalis in fieri, & principia ipsius fieri, seu transmutationis substantialis, sub alio titulo investigatur, videlicet utrum principia corporis naturalis sint contraria? nos verò, qui ex mente Scoti, ut patet ex superius dictis, inter utriusque principia posuimus discrimen, de utriusque principii sub isto titulo per aliquam conclusionem agemus, ut clarius uniuscuiusque quæsti veritas pateat.

214. Pro cuius intelligentia est primo notandum ex Aristotele in isto primo lib. tract. 3. cap. 1. text. 41. & ex D. S. Scoto in q. 18. cit. n. 3. §. oppositum arguitur. *Quod quatuor modis invenitur contrarietas in rebus* (verba Scoti) secundum quod ad præfens attinet statutum. *Primo modo oppositio*

inter privationem, & habitum vocatur contrarietas, largè accipiendo contrarietatem, & sic dicimus, quod sonus, & silentium sunt contraria; scientia, & privatio scientiæ, forma, & ejus privatio &c. Secundo accipitur contrarietas pro oppositione inter relative opposita, quæ oppositio vocatur relativa, maxime inter illa, quæ dicuntur de quantitate, & sic dicimus, quod magnum, & parvum (scilicet quantitativè) sunt contraria, & minus propriè intensum, & remissum, etiam contraria vocantur; hoc etiam modo pater contrariatur filio, & filius patri, quæ oppositio dicitur relativa, & est duplex, alia recta, alia disparata: oppositio recta datur inter illa, quorum exempla adduximus inter causam, & effectum, inter unum, quod procedit ab alio &c. Oppositio relativa disparata datur inter illa, quorum unum non dependet ab alio, nec directè opponitur illi, ut inter hominem, & equum, inter Petrum, & Paulum &c.

215. Tercio modo accipitur contrarietas pro oppositione, quæ est inter terminos motus localis, quæ significatur per terminos absolutos de genere ubi, hoc est, qui generant, sive causant distincta ubi, cuiusmodi est oppositio inter oriens, & occidens, vel inter oriens, & auster, & hæc oppositio dicitur localis propter incomparabilitatem locorum, ratione distantie localis, quæ reperitur inter oriens, & occidens, inter Romam, & Hisspalim.

216. Quarto modo accipitur contrarietas pro repugnantia duarum formarum intensibilem, & remissibilem, quarum una nata est alteri inesse, ut in subjecto, nec simul possunt inesse eidem subjecto, & sic oppo-

opponuntur adinvicem caliditas & frigiditas; albedo, & nigredo &c. Et hæc oppositio, sive contrarietas propriè vocatur contraria, potestque sic definiri, ut definitur à nostro Pitigiano in suis annotationibus ad textum Scoti, in hac eadem questione n. 19. *Contraria sunt, quæ sub eodem Genere sunt, & habent fieri circa idem subiectum, à quo propria actione mutuo se expellunt: ut caliditas, & frigiditas, & hæc oppositio contraria solum in qualitatibus reperitur, quia ipsæ solum sunt, quæ ab eodem subiecto propria actione mutuo se expellunt.*

217. Secundò est notandum ex eodem Scoto q. cit. n. 4. *quod non solum dispositiones, vel forma accidentales dicuntur contraria, immo etiam substantia dicitur contraria (supple alteri substantiæ) ratione suarum dispositionum, sic dicimus, quod ignis, & aqua contrariantur, non quod forma substantialis ignis sit contraria forma aquæ, sed qualitas unius qualitatibus alterius, & secundum hoc substantia dicitur contraria.*

218. Tertiò est notandum, etiam ex annotationibus ad textum Scoti n. 12. quòd contrarietas idem est, ac oppositio, unde eo modo, quo aliqua opponuntur inter se, eo modo sibi contrariari dicuntur; unde si opponuntur privativè, dicuntur privativè contrariari, sive relativè, relativè etiam contrariari dicuntur: & sic de aliis.

219. Quartò est notandum, quòd oppositio, sive contrarietas, sumpta contrarietate pro oppositione, ut sumitur hic, est æquivoca; æquivocè enim dicitur de omnibus contrariis, sive oppositis assignatis, cum unumquodque diversimodè suo opponatur contrario, sive opposito.

220. Quintò est notandum, quòd contrarietas sumpta pro oppositione est prima, & maxima; illa, quæ dicitur privativa, & datur inter habitum, & privationem, quia licet ab eodem subiecto propriis actionibus non se expellant mutuè, sunt tamen ita incompossibiles in eodem subiecto, ut nulla potentia, etiam divina, possint simul componi, & in hoc sensu loquitur Philosophus lib. 12. Metaph. cap. 3. tex. 15. quando dixit: *Prima vero contrarietas, habitus, & privatio est*: sed non omnis privatio, multipliciter enim dicitur privatio, sed quæcunque perfecta fuerit.

221. Sextò nota ex Philosopho loco citato, *quod alia autem contraria secundum hoc dicuntur*, id est, ut ait Scotus ibidem, *ostendit quomodo ex prima contrarietate, quæ est privatio, & habitus, alia contraria derivantur.* Itaque illa dicuntur magis contraria, quæ magis sunt incompatibilia in eodem subiecto, & ex hac majori, vel minori incompatibilitate, dicitur major, vel minor contrarietas.

222. Septimò nota ex eodem Philosopho lib. 10. Metaph. cap. 2. text. & commun. 14. *Quod contrarietas est differentia perfecta, ut ait ipse, unde Scotus ibidem sub n. 40. §. reducit, quatuor pro contrariis definitiones apponit ex mente Philosophi, his verbis: Per hoc primam innuit definitionem contrariorum, quæ est, quòd contraria sunt, quæ plurimum differunt.* Ex per hanc definitionem, illa quæ, sive in eodem, sive in diverso genere plurimum, seu maximè differunt, contraria denominantur.

223. Secunda definitio est (ait Scotus) quod

quod contraria sunt plurimum differentia in eodem genere: Ex qua definitione, quæcunque sub eodem genere maxime differunt, contraria appellantur, ita ut si diversi generis sint, non dicantur contraria, sed requiritur, quod sub eodem genere continentur. Sed per hanc definitionem, & præcedentem contraria, sine ordine ad subjectum definiuntur; unde vel sint in subjecto, vel non sint in subjecto, quæ maxime differunt contraria nuncupantur.

224. Tertia definitio est (ait Scotus) *quæ in eodem susceptivo plurimum sunt differentia*: hoc enim verificatur ex dictis: *enim pro quia eadem est materia contrariis, cum habeant adinvicem transmutationem.* Quarta definitio est, *quod contraria sunt quæ sub eadem potentia, id est sub eadem scientia, sunt plurimum differentia.* Sed de hac ultima definitione parum ad nostrum institutum attinet.

225. His præactis ad quæsitum per decem conclusiones respondebimus. Sit ergo prima conclusio: principia corporis naturalis, quæ ut ex dictis constat sunt materia, & forma, & non plura sunt contraria relative, sumpta contrarietate, ut ab Scoto in prima definitione contrarium sumitur. Hæc conclusio probatur: contraria (ut ait Scotus) sunt quæ plurimum differunt; sed plurimum differunt materia, & forma: Ergo sunt contraria. Major est definitio Scoti, quam etiam ex Philosopho desumpsit. Minor probatur; illa plurimum differunt, etiam in ratione principii, quæ quatenus talia diverso, & opposito modo ordinantur ad principiarum; materia, & forma diverso, & opposito modo ordinantur ad corpus in

ratione principiorum ejusdem: Ergo &c. Minor probatur; quia materia ordinatur ad compositum per receptionem formæ, & potentialitatem ejusdem; forma per informationem, & actuationem materiæ; sed istæ rationes, & modi respiciendi principiarum sunt diversæ: Ergo &c.

226. Sit secunda conclusio: ista oppositio relativa, sive contrarietas est immediata, & directa: & probatur: illi opponuntur relative directe (ut patet ex secundo notabili Scoti) quæ datur inter illa, quorum unum procedit ab alio; sed forma procedit à materia: (educitur enim de potentia ejusdem:) Ergo inter materiam & formam datur oppositio directa relativa.

227. Sit tertia conclusio: sumpta contrarietate, ut sumitur ab Scoto ex Philosopho in secunda definitione; materia, & forma sunt contraria; probatur: *contraria sunt plurimum differentia sub eodem genere*; sed materia, & forma sub genere substantiæ ita se habent: Ergo sunt contraria. Minor probatur: materia prima, & forma sunt, & se habent, ut prima potentia, & primus actus in ordine Physico; sed prima potentia, & primus actus sunt totaliter diversa subjective, ut ait Scotus: Ergo sunt &c.

228. Sit quarta conclusio: sumpta contrarietate pro oppositione privativa, qualis est, quæ datur inter privationem, & habitum, quæ primo assignatur ab Scoto q. 18. cit. materia, & forma, quæ sunt corporis naturalis principia non sunt contraria, scilicet privative. Hæc conclusio probatur, quia talis contrarietas solum datur inter positivam formam, & ejus privationem, & non inter extrema positiva; sed materia, & forma sunt

extrema positiva, & neutrum est alterius privatio: Ergo &c.

229. Sit quinta conclusio: sumpta contrarietate ut in tertia definitione definitur ab Scoto, pro illis videlicet, quæ in eodem susceptivo plurimum sunt differentia, qualis est illa, quæ datur, ut ait Scotus q. 18. cit. inter duas formas intensibiles, & remissibiles, quarum una nata est alteri inesse, ut in subiecto, qualis est illa contrarietas, quæ inter formas accidentales contrarias, & mutuò se ab eodem subiecto per proprias actiones expellentes; materia & forma non sunt contraria: probatur; illa sunt propriissime contraria, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt; sed materia nullum habet subiectum, immò ipsa est primum subiectum, nec mutuò se expellunt ipsa, & forma, immò se uniunt naturaliter, & sunt maximè composibiles inter se: Ergo hoc genere contrarietatis, quæ propriissime, & rigorosè contraria vocantur, materia, & forma non sunt contraria.

230. Et confirmatur; quia ut ait Philosophus in prædicamentis, cap. de substantia; substantiæ nihil est contrarium, hoc est (ut ait Scotus) substantiæ non opponitur altera substantia; sed materia, & forma sunt substantiæ: Ergo materia non contrariatur formæ, nec forma materiæ.

231. Sexta conclusio: sumpta contrarietate in hac acceptione, etiam si materia non sit formæ contraria, nec è contra, una forma substantialis, potest esse alteri formæ substantiali contraria, non formaliter ratione substantiæ, sed ratione dispositionum, & accidentium, quæ sunt uni connaturalia, &

alterius accidentibus, seu dispositionibus repugnantia.

232. Hæc conclusio habetur ab Scoto q. 18. cit. n. 4. §. secundò notandum, cuius hæc sunt verba: *Non solum dispositiones, vel forme accidentales dicuntur contraria, immò etiam substantia dicitur contraria, ratione suarum dispositionum, & sic dicimus, quòd ignis, & aqua contrariantur, non quòd forma substantialis ignis sit contraria forma aquæ, sed qualitates unius qualitatum alterius, & secundum hoc substantia dicitur contraria.*

233. Et probatur: contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuò se expellunt, & sub eodem genere maximè distant; sed sic se habent duæ formæ substantiales, quæ in eadem materia sunt impossibiles, ratione suarum qualitatum, quæ contrariantur: Ergo &c.

234. Septima conclusio: in omni linea, & ordine, quo materia, & forma dicuntur contraria, sunt prima contraria, non sumpta primitate contrarietatis pro majori contrarietate, sed pro prima seu priori, & sic possunt dici primò contraria: probatur; quæ omnium sunt prima, & sunt contraria, sunt primò contraria modo explicato: materia, & forma sunt prima, sunt enim principia omnis corporis substantialis, & sunt contraria, quatenus talia: Ergo sunt primò contraria.

235. Octava conclusio: principia transmutationis substantialis, sive generationis, quæ, ut constat ex dictis, sunt materia, forma, & privatio sunt primò contraria: hæc conclusio expressa est Scoti loco cit. n. 7. his verbis: *omnis transmutatio est de contrario in contrarium*: & habetur à Philosopho

boc

hoc I. lib. cap. 5. text. 41. ubi ait: *omnes igitur contraria principia faciunt.*

236. Hæc conclusio quoad materiam, & formam jam manet probata; nunc probatur primò de materia, & privatione. Contraria sunt, quæ plurimum differunt, ut ex primâ definitione constat; sed materia, & privatio plurimum differunt: Ergo sunt contraria. Probatur minor; quia nulla differunt magis, quàm entitas positiva, & negativa; hujusmodi sunt materia, & privatio: Ergo &c.

237. Nona conclusio: sumpta contrarietate pro impossibilitate in ordine ad aliud; materia, & privatio non sunt contraria: probatur, quia non sunt impossibiles, immò composibiles, & privatio est nata inesse materiæ: Ergo non sunt in hac acceptione contraria.

238. Decima conclusio: forma, & privatio sunt contraria privativè, quæ contrarietas vocatur à Philosopho prima, non solum quia invenitur inter prima principia transmutationis substantialis, sed quia maxima contrarietas est in ratione impossibilitatis unius cum alio, quæ sic definiuntur ab Scoto, cujus est hæc formalis conclusio loco cit. n. 7. *Contraria sunt, quorum alterum inest subjecto apto nato; & impossibile est ambo inesse simul.*

239. Et probatur conclusio: illa sunt contraria privativè, quorum alterum necessarium est in subjecto apto nato recipere illud, & taliter sunt impossibilia in eodem subjecto, quòd per nullam potentiam possunt simul inveniri; sed privatio formæ, & ipsa forma sunt natæ esse in subjecto, scilicet materia prima, & per nullam poten-

tiam possunt simul esse in materia: ergo sunt contraria.

240. Et confirmatur ratione Scoti, quia in omni transmutatione substantiali transmutatur aliquod subiectum, scilicet materia, de contrario in contrarium, tantum de termino à quo, ad terminum ad quem, sed terminus à quo transmutatur materia est privatio, & terminus ad quem forma: ergo forma, & privatio sunt contraria.

Argumenta contra dicta.

241. **P**rimo arguitur contra nostram primam, secundam, & tertiam conclusionem, quatenus per illas dicimus materiam, & formam esse contraria; & arguitur sic: substantiæ nihil est contrarium ex Philosopho, & habetur ab Scoto n. 1. hujus quæstionis citatæ; sed materia, & forma sunt verè substantiæ: ergo non potest materia formæ contrariari, nec è contra: ergo materiæ forma non est contraria.

242. Huic argumento respondet Scotus q. 18. cit. n. 11. distinguendo majorem, quæ est authoritas Philosophi, substantiæ secundum suam substantiam, & essentiam, concedo: secundum suas dispositiones privativas, vel positivas, nego, quia dispositiones unius substantiæ sunt contrariæ dispositionibus alterius, & sic substantia potest dici contraria alteri substantiæ.

243. Secundo respondeo distinguendo etiam majorem, substantiæ nihil est contrarium, contrarietate positiva, quatenus una substantia non expellit ab eodem subjecto aliam, concedo; substantiæ nihil est contrarium

trarium relativè sumpta contrarietate pro differentia unius substantiæ ab alia, nego. Hæc etiam solutio habetur ab Scoto n. 3. utraque potest sustineri; & hac distinctione respondetur ad consequens argumenti.

244. Secundò arguitur contra eandem conclusionem, quatenus dicimus, quòd materia, & forma sunt contraria relativè, & est quasi replica ad præcedentem solutionem. Quæ non sunt relativa non opponuntur relativè; sed materia, & forma non sunt relativa, immò absoluta: Ergo materia, & forma non sunt relativè opposita, sive contraria. Major probatur, quia in ea linea, & ordine, quo aliqua sunt, debent esse contraria: Ergo quæ non sunt relativa, sed absoluta, non opponuntur relativè, sed absolutè: Ergo &c.

245. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem, quæ non sunt relativa formaliter, non opponuntur relativè, nego; quæ non sunt relativa fundamentaliter, vel formaliter, non opponuntur relativè, concedo: ad minorem distinguo, materia, & forma non sunt relativa formaliter, concedo; fundamentaliter, nego. Itaq; licet non sunt formaliter relativa, sunt tamen fundamentaliter, quod sufficit ad hoc ut dicantur relativè opposita, quatenus una putà materia, fundat relationem, quæ est formæ incompatibilis, & forma fundat relationem, quæ in materia nequit fundari.

246. Tertiò arguitur contra decimam conclusionem (nam argumenta, quæ contra alias possunt effici, ex dictis manent soluta) quatenus asserit, quòd forma, & privatio

sunt contraria maxima contrarietate, quæ dicitur privativa, & est argumentum, quod etiam mutatis mutandis potest effici contra nostras primam, secundam, & tertiam conclusionem, & contra alias. Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subjecto mutuo se expellunt; sed forma, & privatio non continentur sub eodem genere, quia forma est de genere positivo, & privatio de genere negativo, nec ab eodem subjecto mutuo se expellunt: Ergo non sunt contraria; probatur minor quoad hanc secundam partem, quia quæ se expellunt ab eodem subjecto, sunt pro aliquo instanti in eodem subjecto simul, & mutuo ibi se expellunt; sed forma, & privatio nunquam in eodem subjecto sunt simul: Ergo non mutuo se expellere possunt.

247. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem, contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant &c., contraria positivè, ut frigiditas, & calor, humiditas, & siccitas, quæ sunt alterabiles, & remissibiles, concedo: contraria privativè, nego; & cum forma, & privatio, non positivè, & remissibiliter, vel alterabiliter opponantur, sed privativè, quatenus forma privationi, & privatio formæ; hinc est, quòd argumentum nihil facit contra nos.

248. Quartò arguitur contra hanc eandem conclusionem: forma, & privatio formæ sunt contraria in materia simul: Ergo privatio formæ, & forma sunt simul in materia. Antecedens probatur, quia ad hoc ut materia, A. v. g. habeat privationem formæ ligni, necesse est, quòd ipsa marc-

materia A. & non materia B. habeat ca-
rentiam formæ ligni, & idem vice versa
dico de forma; ad hoc enim, quòd mate-
ria A. habeat formam ligni necesse est,
quòd non habeat privationem ejusdem;
contraria enim circa idemmet subjectum
contrariantur, & non in alio, quia forma
ligni, quæ est in materia A. non opponi-
tur privationi, quæ est in materia B. nec
è contra.

249. Consequentia verò probatur;
quia illa, quæ non sunt simul, non possunt
simul contrariari; sed forma, & privatio con-
trariantur simul in eadem materia: ergo
forma, & privatio sunt in eadem materia
simul; sed consequens est impossibile, vide-
licet, quòd forma, & privatio sint simul
in eadem materia: ergo & antecedens, ex
quo sequitur, videlicet, quòd sint in ea-
dem materia contraria, etiam impossibile
est: ergo &c.

250. Hoc argumentum affert Scotus
confusè q. 18. cit. sub n. 9. §. tertio. Ad
quod respondeo, ut ipse respondet duplici
solutione; primò concedendo antecedens,
& simul consequentiam, quòd forma, &
privatio sunt simul in eadem materia, li-
cèt incompletè, & initiative, quia tunc
subjectum (verba sunt Scoti) *partim pri-
vatum forma, & partim informatum*. Eo
enim quod forma fiat in materia incipit
privari privatione formæ, & postquam
totaliter forma est introducta in materia,
totaliter etiam materia est privata formæ
privatione, itaque fieri formæ est defini-
privationis, vel defici, & fieri privatio-
nis est defectio formæ, & nullum est incon-

veniens, quòd forma in fieri inveniat
cum privatione formæ in facto esse, & è
contra, quia ad introductionem unius de-
finit esse alterum.

251. Sed hæc solutio affertur ab Sco-
to. ut ipse ait *supposito, quod omnis trans-
mutatio sit successiva*, & quod transmuta-
tio substantialis habeat latitudinem parti-
tium, ratione quarum in una parte trans-
mutationis sit forma in fieri, & privatio
incipiat non esse, & in altera parte forma
sit in facto esse, & privatio totaliter non
sit, sed quia Scotus non admittit, quod
transmutatio substantialis sit successiva, im-
mò instantanea, ideo affert ad argumentum
aliam solutionem his verbis.

252. *Aliter dicitur negando consequen-
tiam, sicut enim non sequitur, & posterius
sunt relativa, vel sunt contraria; igitur
sunt* (quatenus si sunt denotat similitudinem
in existendo) quia istud nomen contra-
ria est terminus ampliatus, & etiam re-
lativa, quæ non determinant sibi conver-
tentiam (id est, non necessariò petunt
similitudinem) sed esse sumitur pro intelligi
(hoc est, sunt contraria, debet sumi, intel-
liguntur contraria) ut de istis relativis prius,
& posterius.

253. Pulcherrima sunt profectò verba
Scoti, & ad plura intelligenda necessaria.
Pro quarum intelligentia notat subtilissimus
Doctor, quòd sicut aliqua relativa non pe-
tunt similitudinem utriusq; extremi, immò ali-
qua sunt, quæ ex sua natura petunt, quòd
sit unum extremum, quando non est al-
liud, ut patet in exemplo allato de prio-
ri, & posteriori fundamentaliter saltem;

sic similiter sunt aliqua contraria quæ ex suis formalibus rationibus petunt, quòd sit unum contrarium in subjecto, quando non est aliud, ut patet in contrariis privativè, quorum unum privat altero, & sic concedo, quòd sunt contraria simul, hoc est quod ad invicem contrariantur forma, & privatio, & nego, quòd sint simul in materia, quia ex eo quòd privativè opponantur, petunt, quòd unum sit, & alterum non.

254. Et quando dicitur, contraria sunt forma, & privatio, idem est ac dicere, contraria intelliguntur forma, & privatio simul, ita ut simulatas accipiat pro mutua contrarietate, non vero pro similitudine utriusque extremi in existendo. Nunc in forma respondeo ad argumentum: forma, & privatio sunt contraria simul, concedo; ergo sunt simul forma & privatio, distinguo, sunt simul, id est simul intelliguntur contraria, ratione mutue contrarietatis, oppositionis, & impossibilitatis, concedo consequentiam; sunt simul in existendo, nego.

255. Ad argumenti confirmationem respondeo distinguendo majorem: illa, quæ non sunt simul, non possunt contrariari contrarietate positiva, per positivam incompatibilitatem, concedo: illa, quæ non sunt simul, contrarietate privativa, nego. Utraque solutio est de mente Scoti, elige quam volueris. Ad hanc etiam confirmandam potest adduci exemplum de ente, sive scientia, cujus partes non possunt simul existere, & dicuntur simul partes. Et dicta pro hac questione sufficiant, ut ad alia dilucidanda transcamus.

DISTINCTIO SECUNDA;

De primo, tam corporis, quam transmutationis naturalis principio, quod est materia prima.

256. **P**ostquam ultimam imposuimus manum distinctioni præcedenti, in qua de principiis ut sic corporis naturalis substantialis, nec nova, & transmutationis naturalis egimus, restat nunc de ipsis in particulari tractatum instituire; & cum inter hæc materia prima, generationis, & nature ordine primum sibi vindicet locum (quamquam ordine dignitatis, & perfectionis forma substantialis primatum teneat, hoc enim ordo generationis exposulat, ut quæ sunt perfectione priora, sint generatione posteriora) meritò primo de illa judicavi agendum; quapropter sit

QUESTIO PRIMA;

Quanam sit vera materia prima quidditas, & essentia?

257. **Q**uamquam questio supponat dari materiam primam, de qua queritur quænam ejus quidditas, & essentia sit? tamen hoc quod supponit, quam certitudinem, & veritatem habeat ventilabimus, ut clarius ad quesitum respondeamus; & ut non in æquivoco laboremus, aliqua prius pro intelligentia, tam quæ sit, quam suppositi adjiciemus: quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliquæ acceptiones materie præmissuntur, & varia ejus nomina proponuntur.

258. **M**ateria prima communiter à Philosophis dividitur, licet æquivo-

quivocè, non rei, sed nominis divisione, in materiam ex qua, in qua, & circa quam: materia in qua est omne illud, quod induit rationem subjecti respectu tam formæ substantialis, quàm accidentalis, tam absolute quàm respectivè, sive illud tale, quod se habet tanquàm subjectum in quo, sit substantia, sive accidens: quo pacto corpus organicum, quatenus est subjectum, in quo recipitur anima, dicitur materia; totum compositum, quatenus recipit formas accidentales etiam materiæ nomen sortitur. Denique quodlibet accidens, in quo recipitur aliud, etiam materia denominatur, ut quantitas, quatenus in illa qualitates subiectantur, & relationes, & similiter ipsæ qualitates, quatenus sunt fundamentum, in quo relationes fundantur, vel subiectantur, & in hoc sensu charta dicitur inscriptionis subjectum, & huiusmodi alia.

259. Materia ex qua dicitur illa, ex qua aliquid fit, vel tanquàm ex subiecto, vel tanquàm ex parte integrante, vel tanquàm ex parte artificiali, vel cumuli, tanquàm ex subiecto, ut album dicitur fieri ex parietate, tanquàm ex subiecto v. g. & ex albedine, tanquàm ex forma; tanquàm ex parte integrante, ut homo v. g. fit ex capite, manibus, & pedibus &c. & caput, manus, & pedes dicuntur materia hominis; tanquàm ex parte artificiali, ut delineatio, sive delineamentum dicitur materia ex qua coalescit, & fit pictura; lapides & ligna materia ex qua artificiosè fit domus; & aurum, argentum, & metallum, ex qua fit statua; materia cumuli similiter dicuntur lapides, triticum, hordeum &c. ex quibus fit totum per aggregationem, acervum videlicet lapidum, & hordei.

260. Materia circa quam est omne illud, circa quod versatur aliquod agens, vel per actionem, vel per operationem; per actionem ut lignum v. g. quando igne comburitur, dicitur materia circa quam ignis versatur; per operationem, ut objectum cuiuscunque scientiæ dicitur materia circa quam versatur scientia, & objectum cuiuscunque potentiae dicitur materia, circa quam versatur potentia, ut color dicitur materia visus; sonus, auditus.

261. Materia circa quam, & in qua omnia, materia, ex qua (ut videre licet in Francisci de Murcia Philosophia disp. 5. q. 1.) dividitur communiter à Philosophis in materiam alterationis tantum, & in materiam compositionis tantum, & non alterationis, & in materiam alterationis, & compositionis simul.

262. Materia alterationis tantum, & non compositionis est illa, ex qua mutata, & non permanente, res aliqua efficitur, quo pacto lignum, sive combustibile dicitur materia, ex qua fit ignis, quia ex illo alterato, & non manente fit ignis; semen similiter dicitur materia generationis, quia ex semine alterato, hoc est corrupto, & non manente fit, & generatur animal, idem dicto de semine plantæ &c.

263. Materia, ex qua compositionis tantum, & non alterationis, est illa, ex qua manente, & non alterata sive destructa fit aliqua res; quo pacto lapides dicuntur materia, ex qua fit, sive construuntur domus, quia ex lapidibus in propria forma manentibus, & non alteratis fit, sive construuntur domus.

264. Materia ex qua compositionis, & alte-

alterationis simul, est illa ex qua manente, & aliquomodo alterata sit res aliqua, quæ ratione elementa dicuntur materia mixti, quia ex illis alteratis, & quodammodo manentibus fit mixtum; & hanc divisionem docuit Aberroës 2. Physic. text. 31.

265. Ulterius materia dividitur in materiam primò primam, & in materiam secundò primam, & in materiam tertio primam. Hanc divisionem materię expresse insinuat Scotus in suo lib. de rerum principiis q. 8. art. 3. n. 20. fol. 51.

266. Materia primò prima est illa, quæ ita simpliciter est prima, ut non supponat alteram, hoc est, ita est primum generationis, sive transmutationis substantialis subjectum, ut non supponat alterum; & similiter dicitur, ita materia primò prima (verba sunt Scoti loco citato) quia *ut talis nudè accepta non potest esse subjectum alicujus creati agentis, sed solum agentis simpliciter primi, scilicet Dei.* Et tale est materia nuda à quacunque forma, tam substantiali, quàm accidentali.

267. Materia secundò prima est ipsa, met materia non nudè sumpta, sed affecta aliquibus dispositionibus, quibus materia primò prima determinatur ad aliquam peculiarem formam substantialem, & efficitur subjectum (verba sunt Scoti loco citato) *generationis, & corruptionis, quod mutant, & transmutant agentia creata.* Quo pacto corpus organicum dicitur materia secundò prima, quia per formam corporeitatis determinatur materia primò prima ad hoc, ut sit subjectum animæ rationalis, in genere v.g. hominis,

268. Quæ divisio aliis communiter nominibus solet nominari, videlicet divisio materię in proximam, & remotam; materia remota est materia nudè sumpta, & dicitur remota, quia indiget approximari per aliquas dispositiones, sive substantiales, sive accidentales, coaptantes & disponentes materiam ad hanc formam potius, quàm alteram recipiendam; materia proxima ipsa materia talibus dispositionibus affecta.

269. Materia tertio prima est ipsum compositum substantiale, quod induit rationem subjecti respectu formarum accidentalium, quæ subjectantur in ipso, & omnes istæ materiæ ita se habent, ut tertia supponat secundam, & primam; secunda supponit primam, prima nullam aliam supponit. In præsentiarum igitur solum agimus de materia primò prima, quæ ita est simpliciter primum subjectum transmutationis substantialis, ut alterum non supponat, & ex qua tanquàm ex primo Physicè componitur omne corpus substantiale, & ideo primum illius dicitur principium.

270. Ad secundam partem quæstionis in articulo deveniendo, dico quòd materia primò prima, de qua hic loquimur, solet dici à Philosophis *luna*, vel quia mutat varias formas, vel quia sicut luna luce emendicata à Sole nitescit, sic materia splendescit splendore à forma participato. Secundò dicitur *fœmina*, quia sicut fœmina subjicitur mari, sic materia subjicitur naturali agenti formam inducenti in ea. Tertio dicitur *mater*, quia in ejus gremio, & sinu

omnes

omnes formæ substantiales conservantur, & procreantur. Quartò dicitur malefica, quia est principium omnis corruptionis compositi substantialis. Quintò dicitur informis, quia ex se omni caret forma substantiali Physica. Dicitur similiter basis, quia primum est generationis fundamentum, & similiter aliis quam pluribus solet appellari nominibus, ut videre est in Scoto nostro lib. 1. Physic. q. 20. à n. 3. & infra, & in Coinbricentibus lib. Physic. cap. 4. q. 2. art. 3.

ARTICULUS SECUNDUS,

An detur materia prima in rerum natura, & supposito, quòd sic, qua virtutidine, & firmitate sit tenendum talem materiam dari?

271. **D** Aristoteles primam in rerum natura supponit Aristoteles in hoc 1. Physicor. lib. in quo ferè per omnia capita de illa agit, & 8. Metaphys., & aliis in locis, & cum eo omnes ferè Philosophi, uno, vel altero excepto. S. Thomas in hoc eodem lib. & prima part. q. 66. Divus Bonaventura in 2. sentent. dist. 12. q. 1. N. Magister Scotus in 1. Physicor. q. 20. & 17. & q. 6. & in 2. dist. 12. q. 1. ubi latè de ejus natura, & quidditate agit: & lib. de rerum principio, q. 7. in qua diffusè per plures indugit articulos ejus natura; & alii: licet Neotericus Valles dari materiam primam negavit.

272. Probatur ergo conclusio nostra, quòd datur de facto materia prima ratione Scoti in hoc 1. lib. q. 17. n. 8. §. secunda

conclusio, & sequentibus; quia illa, quæ nunc sunt de novo, sunt præsupposito aliquo subjecto; sed formæ substantiales sunt per generationem de novo: Ergo sunt præsupposito aliquo subjecto. Major probatur, quia si illa, quæ de novo sunt non necessario supponerent aliquid subjectum, aliquando sine ipso fierent, quia si esset possibile (ait Scotus) aliquando contingeret; sed nulla sunt de novo, nisi præsupposito subjecto, ex quo fiant: Ergo requiritur subjectum, ex quo, sive in quo fiant; sed hæc est materia prima: Ergo &c.

273. Et roboratur hæc ratio, quia in hoc distinguitur generatio à creatione, quia creatio non supponit necessario subjectum, ex quo educatur forma, est enim creatio totalis productio rei ex nihilo; & generatio supponit necessario aliquid subjectum, quod sit commune genito, & corrupto, hoc est illud subjectum, quod erat sub corrupto, manet sub de novo genito: Ergo implicat, quòd fiat generatio de novo sine tali communi subjecto; sed subjectum quod requiritur necessario ad generationem est materia prima: Ergo si datur de novo, ut patet experientia, generatio, datur materia prima.

274. Si dicant, quòd verum est, quòd requiritur subjectum ad generationem, & in hoc distinguitur à creatione, sed non requiritur subjectum, quod sit materia prima genito, & corrupto communis, sed sufficit, quòd supponatur compositum corrumperendum; ut v. g. ad generationem ignis, solum requiritur quòd supponatur lignum, ex quo tanquam ex materia ignis generetur.

H

275. Con-

275. Contra est ratio, quam affert Scotus in 2. dist. 12. q. 1. §. positio ista, quia si hoc esset verum, nullum esset discrimen inter generationem, & actionem miraculosam transubstantiativam, media qua panis convertitur in Corpus Christi in Sacramento altaris; probatur, nam in transubstantiatione necessario supponitur subjectum destruendum, panis videlicet, qui totaliter est convertendus in substantiam Corporis Christi: Ergo similiter lignum in exemplo allato totaliter converteretur in substantiam ignis, & sic nullum esset huius, & illius actionis discrimen. Quod hoc sit impossibile inde probatur, quia actio transubstantiativa adeo est miraculosa, ut nullum habeat exemplum in natura, nam ut bene ait Scotus, si haberet exemplum, non esset singulare, & si simile, non esset particulare: Ergo &c.

276. Secundò probatur; quia in artificialibus (est ratio Scoti loco citato) semper præsupponitur subjectum, ad hoc ut de novo aliqua forma artificialis introducat in ipso, ut patet de ligno, quod supponitur ad formam statuae v. g. introducendam: igitur & in naturalibus debet supponi aliquod subjectum primum naturale, in quo recipiatur forma nova substantialis; patet consequentia, quia in utroque est par ratio.

277. Tertiò probatur, quia si non daretur materia prima, quæ esset transmutationis substantialis subjectum, sequeretur, quòd aliqua esset transmutatio, & non esset quod transmutaretur; sed hoc implicat, transmutatio enim est actus transmutabilis, quod necessario transmutabile supponit: Ergo &c.

278. Quartò probatur; quia experimento cognoscimus, quòd quando ignis v. g. generatur ex ligno appposito, quòd neque lignum redigitur in nihilum, neque quòd ignis ex nihilo sit: Ergo necesse est, quòd maneat aliquid ligni, ex quo præexistente fiat ignis; sed hoc præexistens non est forma ligni, ipsa enim corrumpitur: Ergo est materia prima: Ergo datur materia prima existens in rerum natura.

279. Quintò probatur, quia si ad generationem formarum substantialium non esset necessarium aliquod subjectum, ex quo tales formæ fierent, non essent necessariae aliquæ dispositiones ad expellendam formam præexistentem, quæ corrumpitur; sed experientia constat, quòd ut ex ligno fiat ignis prius disponitur materia ligni per expulsionem talis formæ, & alias dispositiones: Ergo &c. Major probatur, quia si non esset aliquod subjectum, quod debeat disponi abijciendo à se formam præexistentem, ut aliam de novo reciperet, tales præviæ dispositiones essent superflue, & impertinentes; contrarium constat: Ergo necesse est ponere aliquod subjectum, quod vocamus materiam primam. Probatur etiam ex Scoto q. 17. n. 5. *quia nullum esset subjectum commune (materia prima scilicet) generanti, & genito, tum ad corruptionem unius non oporteret alterum generari, ex quo nihil esset eis commune*: Ergo &c.

280. His, & aliis rationibus communiter probant Philosophi dari materiam primam in rerum natura, quæ ita potissimè videatur aliquibus, quòd affirmant Coimbricenses in hoc libro, cap. 9. q. 1. & Suarez 1. tom. Metaph. disp. 13. sess. 1. n. 4.

Mur-

Murcia in sua Philos. disp. 5. q. 1. esse ita evidens dari materiam primam, ac est dari transmutationes substantiales; & quod magis est, Vasquez 1. part. q. 44. art. 2. affirmat esse de fide tenendum talem materiam dari, ita ut non possit negari sine errore, quod probat hac unica ratione: Concilium Lateranense sessione 8. decrevit animam rationalem esse verè formam informantem: ergo necessariò supponit Concilium dari aliquod, quod sit verè informatum ab anima; sed verè informatum non est aliud, quàm materia prima: ergo &c.

281. Dico tamen secundam conclusionem ad secundam partem quesiti respondendo, quòd materiam primam esse nulla ratione potest demonstrari, quantumcunque certum sit tenendum ut probant rationes factæ supra. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in hoc 1. lib. q. 20. sub n. 8. §. tertia conclusio, cujus hæc sunt verba: *Nullus processus, quo devenimus in cognitionem materie primæ est demonstrativus*; & assignat rationem, patet ait Scotus, *quia non potest demonstrari, quin omnia fuissent ab eterno, vel etiam, quin omnia de novo generentur secundum se tota &c.*: ergo ex mente Scoti, non potest demonstrari dari materiam primam.

282. Probatur hæc conclusio eadem ratione, qua probant contrarii esse evidens dari materiam sic, non potest magis demonstrari (ut ipsi ajunt) esse materiam primam ac esse transmutationes substantiales, sive novas formarum generationes, sed esse generationes novas, & transmutationes substantiales non potest demonstrari: ergo neque esse materiam primam. Major est

ipsorum fundamentum; minor probatur eorum dictis: illud non est demonstrabile ut ait Scotus q. 6. n. 4. §. Secundò sciendum, quod non est natum fieri evidens per præmissas in syllogismo, sed per experientiam; sed esse novas generationes constat, ut ipsi ajunt, experientia, & per præmissas in syllogismo applicatas non possunt demonstrari: ergo materiam primam esse non est demonstrabile.

283. Et roboratur præcedens argumentum ratione Scotica n. 6. ejus quæst. 6. illa propositio non est demonstrabilis per scientiam naturalem, sive Philosophicam, qua non & aliqua notior in scientia naturali, per quam possit probari; sed materiam primam esse, ut ipsi fatentur, non est aliqua propositio notior in scientia naturali: ergo materiam primam esse non potest demonstrari in scientia naturali.

284. Et si quæras, quæ est propositio demonstrabilis? Respondeo ex Scoto quæst. 6. hujus, n. 4. §. sciendum est, quòd *propositio demonstrabilis est propositio necessaria dubitabilis, nata fieri evidens per præmissas in forma syllogistica ad invicem applicatas*. Unde per hoc, quod dicitur necessaria differt à propositionibus contingentibus, quæ sunt evidentes, ut evidens est mihi, quòd tu sedes; per hoc, quod dicitur dubitabilis excluditur principium per se notum, de quo non potest dubitari; per hoc, quod dicitur nata fieri evidens, excluditur propositio necessariò dubia, quæ nulla via potest declarari; v. g. certum est, quòd altera istarum duarum est necessaria, altera sunt paria, altera sunt imparia, & tamen, quæcunque illarum per nullam viam poterit declarari, per hoc,

hoc, quòd dicitur per præmissas in syllogismo applicatas, excluditur principium acceptum per experientiam, & de quo aliquando est dubitabile, ut v. g. dubium est in experito, an omnis ignis sit calidus, & tamen illud est necessarium natum fieri evidens, & est dubitabile, id tamen non est demonstrabile, quia non est natum fieri evidens per præmissas applicatas in syllogismo, sed per experientiam tantum.

285. Dico tertiam conclusionem; materiam primam esse licet non possit demonstrari, potest tamen cognosci esse per argumentationem, & discursum saltem probabilem; quoad primam partem est Scoti n. 7. ubi supra ait: *materia prima non cognoscitur sine argumentatione, & discursu*. Et quòd talis discursus sit probabilis, patet ex ipso ibidem sub n. 8. §. tertia conclusio, in fine: patet igitur qualiter materia prima cognoscitur per analogiam ad formam, per discursum, & rationem, qui licet non sint demonstrati, sive demonstrativi, tamen verisimiliores sunt aliis viis salvandi generationem, & corruptionem.

286. Non vult dicere Scotus in locis præfatis, ut bene notavit Pitagrianus in suis annotationibus eadem q. n. 26. quòd materia prima ex natura sua, & secundum se non sit cognoscibilis, sed quòd non sit cognoscibilis à nobis, nisi per analogiam ad materiam artificialem, vel alia via, ut ait ipse Scotus in 2. dist. 12. q. 1. §. ad tertium. Probatur ratione Scoti n. 7. illud non cognoscitur sine argumentatione, & discursu, quod non est sensibile per se, vel per accidens; sed materia prima non est sensibilis per se, vel per accidens: ergo &c. Quamnam sint

argumentationes, & discursus per quos cognoscitur materia, ex prima parte hujus articuli patent.

287. Sed contra hanc rationem Scoti ipse insurgit probando, quòd materia prima sit sensibilis per accidens. Illud est sensibile per accidens, cui insunt sensibilia per se; sed materia primæ insunt sensibilia per se, scilicet qualitates: igitur est sensibilis per accidens.

288. Respondet ibidem negando majorem, quia ad hoc ut aliquid dicatur sensibile per accidens, requiritur non solum, quòd sibi insint sensibilia per se, sed quòd denominetur tale ab illis qualitatibus; & cum materia non denominetur à sensibilibus per se, quia non dicimus materia prima est alba, vel nigra, quia tales denominationes non competunt nisi compositò, hinc est, quod compositum dicatur sensibile per accidens, non vero materia.

289. Ex quibus omnibus sequitur corollarium, quòd licet verum sit, quòd datur prima à parte rei, non est tamen verum demonstrabile, nec ita firmum, quòd non possit negari, & argumentis illud probantibus fieri satis probabiliter, ut satis facit Scotus q. 17. hujus; & minus esse hanc de fide tenendam veritatem, ut vult Vasquez, neque autoritas Concilii eoget nos illam fateri, cum possit salvari Concilium per hoc, quod subjectum, quod animæ rationali informatur, simul comproducatùr cum anima, quod non posset ex Concilio improbari. Quibus præactis, jam ad quæstionis petiitum deveniamus. Quapropter sit.

ARTICULUS TERTIUS,

In quo questionis quesito fit satis, & que sit quidditas, & essentia materia prima ex nostro Scoto elucidatur.

290. **C**UM ex dictis appareat, quod omnis cognitio nostra Philosophica dependeat à sensibus, ait enim Philosophus 1. post. text. & comm. 1. quod *nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu*; merito ad indagandam materiae primae naturam per exemplum ad artificialia, quæ sunt verè sensibilia, devenire decrevi; quo exemplo usus est Philosophus 2. Physic. text. & cap. 22. ut refert Scotus lib. de rerum principio. q. 8. art. 3. n. 16. 9. ista distinctio, in fine: *Si natura faceret domum, vel navem, faceret ea, sicut facit ars*. Ars igitur quando facit navem supponit necessariò materiam, in qua formam artificialem navis introducit: Ergo natura quando facit navem corporis substantialis supponit materiam, in qua formam substantialem corporis naturalis introducit.

291. Materia igitur, ut ex dictis articulo præcedenti habetur, non cognoscitur nisi per analogiam, & similitudinem rerum artificialium, ut dicit expressè Philosophus 1. Physic. cap. 7. text. 69. & loco cit. n. 19. 9. quod tertio: insinuavit Scotus. *Subiecta natura*, (id est materia prima) (verba sunt Philosophi) *scilicet secundum analogiam, sicut enim ad statuum as, aut ad leolum lignum, aut aliorum aliquod habentium* (id est introducendum) *formam in*

materia, & informe se habet priusquam accipiat formam, sic ipsa se ad substantiam habet.

292. Vult ergo Philosophus, quod sicut in artificialibus illud appellatur materia, quod in se nulla gaudet artificiali forma, sed est quid informe potentiale, & indifferens ad hanc formam artificialem, vel ad illam, ut patet in ligno, quod de se indifferens materia est, ad hoc ut in illo forma navis, cathedræ, mensæ, statuæ, vel alia huiusmodi introducat in ipso, ita similiter proportionem servata in naturalibus illam materiam primam vocamus, quæ cum quoddam Physicè incompletum, & informe sit, nulla gaudet forma Physica substantiali, immo indifferens quoddam potentiale subiectum est ad hanc formam substantialem ignis v. g. vel ligni habendam, sive quancunque aliam.

293. Ut igitur analogia, similitudo, & proportionalitas inter artificialia, & naturalia undequaque splendeat, nota quod sicut lignum v. g. ex eo quod sit materia, in qua introducitur forma mensæ, seu cathedræ, & similiter cera ex eo quod sit materia, in qua sigillum suam similitudinem exprimit, non dicitur, neque est lignum quid artificiale completum (etiam si in ratione ligni quid completum sit) immo incompletum quid materiale artificiale denominatur, quia est pars materialis artificii, seu compositi ex ligno, tanquam ex materia, & ex forma artificiali, tanquam ex forma coalescentis, seu resurgentis; ita similiter materia prima ex eo quod sit subiectum, in quo introducitur

forma naturalis substantialis, non est quid naturale substantiale completum, immò quid incompletum substantiale naturale denominatur, etiam si in ratione materiæ completa sit, cum ex se, tanquam subiectum formæ substantialis ordinetur ad totum substantiale compositum constituendum, quod ex ipsa materia, & forma substantiali confurgit, & coalescit.

294. Secundò est notandum ex annotationibus in textum Scoti Francisci Pitigliani in q. 20. ex 1. Physicor. sub n. 27. §. potest etiam; quòd sicut Deus optimus maximus cognoscitur per negationem omnium imperfectionum, ut cum dicimus, Deus non est finitus, non est corporeus, non est creatus, non est compositus, non est temporalis &c. & hoc propter suam summam perfectionem, quæ unica definitione adæquatè nequit comprehendi. Sic ex opposito materia prima, propter suam imperfectionem, quatenus omni perfectione proveniente à forma caret, per exclusionem omnium perfectionum provenientium à formis, aliquando negativè cognoscitur; & ita Aristoteles lib. 7. Metaph. cap. 3. textu, & comm. 8. materiam negativè definit his verbis: *Dico autem materia, quæ est secundum se nullatenus, neque quid, neque quantitas, neque aliud aliud eorum dicitur, quibus ens est determinatum.* Idem habet Scotus in lib. de rerum principio. q. 8. art. 1. sub n. 4. §. hoc idem patet.

295. Hoc etiam modo explicandi materiam usus est Augustinus lib. 12. confessionum, cap. 3. dicens: *Non erat (supple materia) aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil.*

Et lib. de natura boni cap. 18. assignat rationem quare sic definiat materiam his verbis, ut videtur in Scoto lib. de rerum principio. q. 8. art. 1. n. 4. §. potes etiam materia. *Sed Hyle (inquit) dico (ait Augustinus) quandam penitus informem, & sine qualitate materiam; unde ista, quas sentimus, qualitates formantur, quæ non per aliquam speciem sentiri, sed per omnimodam speciei privationem cogitari vix potest.* Unde apparet, quòd propter minimam perfectionem, quam sibi vindicat materia, vix potest excogitari, & sic per exclusionem omnium perfectionum definitur.

296. Tertiò est notandum ex Scoto in 3. dist. 22. q. 1. n. 16. §. ad secundum, & ex 4. dist. 12. q. 1. n. 19. vers. & si obijcias, & ex 2. dist. 12. q. 1. n. 20. §. dico igitur; quòd etiam si materia prima secundum se, & sua prædicata essentialia sit cognoscibilis, & definibilis, non tamen est definibilis à nobis propter dependentiam nostri intellectus à phantasmacibus, ut bene notavit commentator Scoti super hanc questionem 1. ex 2. sub n. 11. §. respondet Doctor, & §. dico igitur, & sic solum abstractivè, & argutivè, valet à nobis attingi, & definiri.

297. Quartò est notandum, quòd hæc definitio, quam possumus abstractivè materiæ accommodare, non est definitio purè quidditativa per prædicata intrinseca, & essentialia, sed necesse est illam in ordine ad formam definiri, tanquam in ordine ad actum; unde sicut notavit Scotus loco cit. in 4. sicut accidens non potest definiri, nec cognosci cognitione quidditativa intellectus, nisi definiatur in ordine ad subiectum,

etiam

etiam si subiectum non sit intrinsecum, & essentiali accidenti, immo quid illi extrinsecum, & alterius naturæ; nec similiter forma substantialis potest definiri, nisi in ordine ad compositum, vel in ordine ad subiectum, quod per formam informatur; sic similiter materia prima non potest cognosci, nec definiri, nisi in ordine ad formam, cuius est subiectum potentiale, & compositum, quod ex tali materia, & forma confurgit, & hoc propter limitationem nostri intellectus, qui res, seu objecta, ut sunt in se, & secundum sua essentialia nequit attingere.

298. Quintò nota, quòd hæc mutua coexigentia, ratione cuius non potest intelligi forma sine materia, accidens sine subiecto, & materia sine forma, non est propter dependentiam formæ à materia, nec materiæ à forma, sed quia nulla forma potest habere conceptum quidditativum sui, nisi cointelligatur illud, cuius est forma, nempe materia; nec materia similiter valet habere conceptum quidditativum sui, nisi cointelligatur illud, cuius est materia, nempe forma. Accipite verba Scoti, quæ optimè dicta confirmant ex 4. dist. 12. q. 1. n. 18. §. per istud patet ad secundum dubium, quæ talia sunt: *Respondeo, quòd nec dependentia essentialis, & necessaria est causa, quare terminus dependentia addatur in definitione fundamenti dependentis, tunc enim Deus magis poneretur in definitione cuiuscunque creati, quam substantia in definitione accidentis; sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptum perfectum quidditativum, nisi cointelligatur illud, cuius est forma. Quid clarius?*

299. His præactis sic à Petro Hurtado de Mendoza in sua Philosophi. disp. 2. art.

1. §. 21. materia prima ex 1. Physicor. cap. 9. text. 82. definitur: *Materia prima est primum cuiuscunque subiectum, e quo quidpiam eo fit pacto, ut non per accidens insit.* Quæ definitio, si bene perpendatur, facile poterit sustineri.

300. Accipite nihilominus aliam ex D. N. Scoto q. 20. ex 1. Physicor. ex expositione textus Philosophi. sub n. 35. §. & ponit Aristoteles &c. ubi hanc ex Philosopho loco citato ponit definitionem: *Materia prima est primum uniuscuiusque subiectum, ex quo fit aliquid cum insit, non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid in hoc abibit ultimum.* Quam definitionem sic explicat Scotus ibidem, & dicit Aristoteles *primum subiectum uniuscuiusque*; ad differentiam materiæ secundæ, quæ non est prima, nec communis omnibus, sicut elementa caro, sanguis, & huiusmodi alia; *ex quo fit aliquid cum insit*, ponitur ad differentiam privationis, quæ non est pars inexistens toti: *& ponitur, & si corrumpitur &c.* ad differentiam formæ, inquam, compositum non corrumpitur, quia forma corrumpitur.

301. At quia Scotus solum commentatoricè se habet in prædicta definitione, non approbando, sed præcisè definitionem Philosophi explicando, licet nobis ex verbis, tam Philosophi, quam Scoti definitionem assignare, quæ clariori stylo utriusque mentem adaperiat, & eis, quæ supra ex mente ejusdem Scoti tradidimus, conformior evadat, quæ talis erit: *Materia prima est primum subiectum substantiale, ex quo omne corpus naturale completum, sive compositum substantiale fit, tanquam ex principio materiali,*

riali, cum ei insit primò, & per se, & non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid, hoc est compositum, in hoc abit ut ultimum.

302. Quod autem hæc definitio sit optima discretio materiæ ex ejus explicatione patebit. Prima igitur particula ordine intelligentiæ quamvis in descriptione secunda, est *subiectum*, & est ratio quasi generica, per quam convenit materia compositi naturalis, cum materia compositi artificialis, quia sicut lignum v. g. est subiectum, in quo introducitur forma artificialis cathedræ, sive mensæ, ita materia prima est subiectum, in quo introducitur forma substantialis; convenit etiam per prædictam particulam materia prima cum materia secunda, quæ est compositum substantiale, quia sicut compositum substantiale est subiectum accidentalium formarum, sic materia prima est subiectum formarum substantialium.

303. Per illam particulam *primum* differt materia prima à materia secunda, quæ est compositum, & à materia artificialium, quia materia ideo primum denominatur subiectum, quia ordine generationis est primum subiectum, & principium, quod necessario supponitur, & ad alia comprincipia, & ad principiatum, & potissimè, quia in ratione materiæ, ita est prima in constitutione compositi, quod non supponit aliam materiam primam, quia jam non prima, sed secunda diceretur, at verò materia secunda, id est compositum, sive materia artificialium v. g. lignum, licet sit subiectum, non est primum, quia necessario supponit materiam primam, ex qua, tanquam ex primo subiecto Physicè componitur.

304. Per *si substantiale*, quod est tertia

particula, excluditur subiectum accidentale, ut quantitas v. g. quæ est subiectum aliorum accidentalium, licet non terminet ultimam dependentiam accidentalium, quæ in illa subiectantur; & ideam dico de aliis accidentibus, quæ tanquam subiectum se habent, in quo alia accidentia fundantur, sive subiectantur.

305. Quarta particula est, ex quo omne corpus naturale sit &c. per quam causæ extrinsecæ compositi ut finalis, & efficiens excluduntur, quæ non sunt, ut patet ex dictis in dist. 1. de principiis corporis naturalis. art. 3. §. dico tertiam conclusionem, corporis naturalis principia, & solum convenit per prædictam particulam cum forma substantiali, ex qua, & materia corpus naturale sit; quamvis noster Gaspar de Fuentes in sua Philosophia lib. 1. q. 2. art. 1. n. 3, asserat, per hanc etiam particulam materiam distingui à forma, sed ratio ejus inefficax, & minus ejus principii conformis videtur.

306. Quinta particula, tanquam ex principio materiali. Per quam differt materia prima à forma substantiali, quia licet forma substantialis sit principium ex quo compositum, seu corpus naturale sit, & in hoc cum materia prima conveniat, tamen non sit corpus naturale ex forma, tanquam ex principio materiali, sed tanquam ex actu Physico substantiali.

307. Sexta particula est, cum insit; per quam excluditur materia alterationis (vide quæ n. 264. hujus distinctionis diximus) quæ non manet in composito, licet sit, ex qua, tanquam ex materia alterationis, seu tanquam ex termino, à quo sit compositum;

tam; excluditur similiter privatio, quia ex illa non fit corpus naturale, tanquam principio seu parte intrinsecè componente, sed tanquam ex termino à quo negativo.

308. Septima particula est *primo*, & *per se*, quæ est expositiva alterius, & non secundum accidens. Per quam significatur, & quòd materia est pars intrinsecè & essentialiter constituens compositum (vide te quæ n. 161. 163. & 172. primæ distinctionis diximus) & quòd compositum, si ve causatum ex materia prima non est ens per accidens, sed per se compositum substantiale completum.

309. Octava, & ultima particula est, & *si corrupturatur compositum, in hoc abibit ultimum*. Per quam denotatur, quomodo se habeat compositum, & quoad generationem, & quoad corruptionem, nam quando generatur primum, quod ad ejus generationem requiritur, & supponitur, est materia prima, ut n. 304. diximus, & quando corrumpitur ultimum, quod manet ex corrupto est eadem materia prima, in qua stat ultimum resolutio compositi, hoc est, omnibus aliis corruptis, ipsa sola incorruptibilis manet.

310. Nunc probatur dicta definitio materię per particulas, & *primo* quoad primam particulam, videlicet, quod sit *primum subjectum*. Illud est primum subjectum in aliqua linea, quod non supponit aliud in eadem linea; sed in linea, & ordine generationis, & corruptionis naturalis Physicę, materia prima non supponit aliud subjectum, cum ipsa sit primum: ergo &c. Minor probatur, nam major ex se constat, quia in omni ordine causarum efficientis, formalis, &

finalis, est dare aliquod primum, ne in infinitum processio detur: ergo & in genere materię debemus dare aliquam primam, ad quam altera non supponatur; ergo materia prima est subjectum primum: ex Scotò 2. dist. 12. q. 1. n. 8. §. item.

311. Quoad secundam particulam, videlicet, quòd tale subjectum primum sit substantiale, probatur ratione Scoti ibidem: materia prima est primum receptivum essentialiter in genere substantię: ergo est substantia; probatur consequentia, quia primum receptivum naturale non est nisi in ordine ad primum actum; sed primus actus substantialis est: ergo & primum receptivum naturale debet esse substantia; patet consequentia, quia substantia non nisi in substantia recipitur.

312. Quoad tertiam particulam, videlicet, ex quo omne corpus, si ve compositum naturale substantiale fit, cum ei insit &c., & ad alias usque ad septimam: probatur, quia omne corpus, si ve compositum naturale fit Physicè compositivè ex subjecto, si ve Physica potentia componente, tanquam ex parte materiali essentiali: ergo materia est ex qua compositum substantiale fit: probatur, quia materia prima est pars essentialis, & intrinseca compositi: ergo &c.

313. Quoad ultimam particulam probatur, nam quod est primum in compositione, est posterius in ejus resolutione (ordo enim resolutionis contrarius est ordini compositionis) sed materia prima est primum in compositione compositi substantialis: ergo in resolutione abibit ultimum; & quod maneat incorruptibilis probatur, quia quod est commune genito, & corrupto, nec corrumpitur,

nec generatur; materia prima est communis genito, & corrupto, eadem enim materia, quæ erat in corrupto est quæ inanet postea in genito: ergo nec corrumpitur, neque generatur.

314. Nunc probatur quoad collectionem omnium quæ diximus, quod scilicet sit bona definitio: illa est propria, & legitima definitio, quæ ita competit definito, quod nulli alteri possit adaptari; sed definitio à nobis tradita pro materia prima ita convenit illi, ut nulli alteri possit adaptari: ergo est propria; quod sit bona probatur; quia illa est bona definitio, quæ datur per genus, & differentiam, seu per aliquid quod induat rationem generis, & aliquid quod gerat rationem differentię; definitio tradita sic se habet > ergo est bona.

ARTICULUS QUARTUS,

Utrum materia sit ita pura potentia passiva, ut nullum includat actum Metaphysicum, Physicum, vel entitativum?

315. CUM ex dictis n. 302. appareat, quod materia prima est primum subiectum, ex quo tanquàm ex parte materiali, sive ex potentia Physica compositum substantiale, seu corpus naturale sit, & ex n. 292. & 293. habeamus, quod materia sit, & denominetur potentia, sive quid potentiale, merito inquirimus modò, an ita pura potentia sit, quod nullum includat actum.

P A R S P R I M A,

In qua aliqua præmittuntur ad intelligentiam, quæ sit necessaria.

316. PRO cuius intelligentia est notandum, quod potentia multipliciter sumitur, dividitur igitur primò potentia in Physicam, Metaphysicam, & Logicam, ut videre est in Scoto 9. Metaph. q. 2. sub n. 2. §. hic primò videndum. Potentia Logica (ait Scotus n. 3. ibidem) est modus quidam compositionis factus, ab intellectu causatus ex habitudine terminorum illius compositionis, scilicet, quod non repugnat. Id est, est quædam non repugnantia aliquorum prædicatorum inter se; ut v.g. hæc propositio mundus erit, antequàm à Deo produceretur, fuit vera, quia mundum esse non dicit repugnantiam; & hæc potentialitas Logica, sive non repugnantia in omni ente creato invenitur, quia omne ens dicit non repugnantiam ad existendum, & in hac consideratione opponitur impossibili, & est idem ac possibile.

317. Potentia Metaphysica præcisè sumpta (verba sunt Scoti, ubi supra n. 5.) est ordo illius essentie ad esse: sicut in essentia animæ fundatur potentia ad suum esse. Potentia ergo Logica, sive non repugnantia, quæ reperitur inter animal, & rationale ad uniri in tertio, in homine videlicet, dicitur potentia Logica. Potentia vero Metaphysica est ordo, qui fundatur in animali rationali ad esse existentie, sive ad esse simpliciter, & ista Metaphysica potentia necessariò supponit potentiam Logicam, tanquàm fundamentum, in quo fundatur. Unde (concludit Scotus) hæc propositio, possi-

possibile est hoc esse, plus explicat, quam illa, hoc est possibile, quia illa includit fundamentum, & terminum, secunda verò solum dicit fundamentum, in quo fundatur potentialitas ad terminum, puta existentiam; sed hæc potentie obiectivæ divisio est, non subiectivæ, ut infra dicemus.

318. Ex quibus sequitur corollarium, quòd possibilitas Logica solum dicit non repugnantiam aliquorum in se; ut v.g. possibile est hominem esse album, id est, albedo non repugnat in esse homini; & hæc non repugnantia solum attenditur penes extrema, quæ comparantur secundum suas entitates intrinsecas, abstrahendo ab omni existentia. Unde ut bene notavit Scotus n. 3. si per impossibile nulla esset potentia activa, etiam divina, quæ posset unire hominem, & albedinem in existentia, adhuc esset verum dicere, possibile est hominem esse album; at vero potentia Metaphysica supra possibilitatem Logicam addit ordinem, sive respectum ad existentiam pro aliqua temporis differentia, & illud est possibile Metaphysicè, quod non solum possibile est esse, sed etiam possibile est existere. Vide Scotum loco cit. & in 1. dist. 43. q. 1. §. aliter n. 6. & 7. & dist. 49. q. unic.

319. Ulterius potentia Metaphysica comparata ad Metaphysicum actum, & non ad actum existendi, & illa, quæ in linea Metaphysicæ determinationis caret actu Metaphysico, & est per illum determinabilis, ut animal v. g. quatenus est quid potentiale, & determinabile per rationale, & irrationale, dicitur in potentia Metaphysica respectu rationalitatis, & irrationalitatis: ens quatenus quid contrahibile per finitum

& infinitum; & ens finitum, quatenus est contrahibile quid per decem genera entium, sive per decem prædicamenta, & in hac consideratione solum ens ut sic in sua communissima ratione sumptum, quatenus abstrahit à Deo, & à creatura est in pura potentia Metaphysica, quia ita est quid indeterminatum, & vagum, quod non includit actum Metaphysicum determinatum, cum ex se conceptus potentialis indissolubilis sit.

320. Secundò dividitur potentia Physica in activam, & passivam, & hoc prima sui divisione, ad quam omnis alia divisio potentie debet reduci. Ita expressè Scotus noster 9. Metaphysicæ q. 4. n. 7. cujus hæc sunt verba: *Ex dictis apparet, quòd sufficienter dividitur potentia in activam, & passivam prima sui divisione.* Potentia activa sic describitur à Philosopho nono Metaphysicæ, cap. 1. text. & commun. 2. *est principium transmutationis in alio, in quantum aliud est.* Et 5. Metaph. cap. 11. text. & commun. 17. *Principium mutationis, aut motus, dicitur potestas in altero, aut in quantum alterum.* Sive ut explicat Scotus ibidem & 1. Physicor. q. 14. n. 3. §. quantum ad primum. *Potentia activa est principium transmutandi aliud, in quantum aliud.* Alias subdivisiones huius potentie activæ omitto apud Scotum, quæst. 11. ibidem videndas.

321. Sed quia prædicta definitio non potest accomodari potentie activæ creatæ, quæ non est transmutativa potentia, ut bene notavit Scotus lib. 9. Metaph. q. 4. n. 1. ideo ait n. 8. §. ex prædictis patet, quòd illa definitio potentie activæ, quam tradit Philosophus solum est definitio potentie activæ

activæ Physicæ, & non omnis activæ potentia; & sic aliam tradit definitionem pro activa potentia, quæ sic se habet. *Est autem potentia activa* (verba sunt Scoti in fine §. dicti) *secundum ejus unam significationem, Metaphysice loquendo* (hoc est universaliter) *primum agendi agibile; secundum aliam principium actuandi actuale.* In prima definitione comprehenditur omnis causa activa; in secunda omnis forma, quæ quatenus actuatur actuabile, sive materiam, dicitur causa activa, sive potentia activa.

322. Potentia passiva sic definitur à Philosopho locis supra citatis n. 65. ut habet expressè Scotus in hoc 1. lib. Physicor. q. 14. n. 3. ubi supra. *Potentia passiva est principium transmutandi ab altero, in quantum ab altero.* Et à Scoto loco n. 66. cit. sic describitur universaliter. *Potentia vero passiva secundum unam ejus significationem est principium, ex quo aliquid potest mutari. Secundum aliam est principium actuandi passive ab actu activo; secundum aliam est principium actuabile, sive informabile ab actu sive à principio actuali.* 9. Metaph. q. 4. n. 8. §. ex prædictis in fine.

323. Hac triplici definitione definitur potentia passiva ab Scoto secundum triplicem ordinem, seu respectum, quem dicit passiva potentia ad principiatum, sive compositum in ordine ad quod definitur à Scoto, cum dicit: *est principium ex quo aliquid potest mutari.* Secundò in ordine ad efficiens, quatenus dicit: *est principium actuandi passive ab actu activo.* Tertiò in ordine ad formam, quæ iam recipere potest, quatenus ait: *est principium actuabile, sive determinabile ab actu, sive à principio actuali.*

324. Ita Scotus 9. Metaph. q. 11. n. 2. §. ad quæstionem dicendum, & q. 4. n. 5. in fine, & num. 6. *Quod triplex relatio est potentia passiva, scilicet ad principiatum, ad efficiens, & ad formam, & secundum istum triplicem respectum, triplicem assignat Scotus potentia passivæ terminum, si consideretur in ordine ad compositum, ejus terminus est ipsum compositum ex tali materia coalescens; si consideretur in ordine ad principium activum, sive efficiens, ejus terminus est, quod habet virtutem activam transmutandi, sive informandi materiam, hoc est, quod gaudet viribus ad educendam formam de materia, & illam in materia introducendam; si consideretur in ordine ad formam, ejus terminus est omnis forma, quæ nata est informare, sive actuare materiam, qui actus debet esse realiter distinctus à materia, ut ait Scotus 9. Metaph. q. 10. n. 2. §. ad quæstionem.*

325. Ulterius potentia dividitur in objectivam, & subjectivam, & hæc divisio est maxime hic notanda, prout ad præsens attinet institutum. Hanc divisionem tradit Scotus expressè in 2. dist. 12. q. 1. n. 10. §. est igitur videndum, & 1. Physic. q. 10. & lib. de rerum principio q. 7. art. 1. & 9. Metaph. q. 2. n. 8. & 8. ejusdem q. 4. sub n. 2. §. sed ista via. Potentia objectiva sic describitur à Scoto 9. Metaph. q. 2. n. 8. §. ulterius in medio. *Potest dici potentia objectiva, quatenus totum est in potentia ad existentiam, & non in actu* (& exemplificat Scotus his verbis) *sicut essentia anima creanda est in potentia ad suum esse.*

326. Itaque illud ens in hac acceptione dicitur in potentia objectiva, quod nondum est

est extra causas, sed tantum est in statu possibilitatis ad existendum (vide, quæ diximus de possibili Metaphysico n. 62.) & ista potentia dicitur à Scoto potentia ad esse proprium, & simpliciter illius, quod est in potentia, à distinctione simpliciter possibilis, quod habet esse tantum objective, sive secundum quid, & hoc quod est esse in potentia objectiva est proprium cuiuscunque; essentialis substantialis, vel accidentalis, quia ut ait Scotus, *ita essentia accidentis, sive albedinis est in potentia ad proprium esse suum* (id est ad esse existentielle, quod esse simpliciter vocatur) *sicut essentia anima creanda est in potentia ad suum esse*; hoc est ad propriam existentiam.

327. Potentia subjectiva sic à Scoto ubi supra definitur. *Potentia subjectiva est illius, quod præter esse proprium natum est recipere aliud esse ab alio, & ita quando non habet illud, est in potentia* (scilicet subjectiva) *ad illud*. Et ponit exemplum Scotus his verbis: v. g. *corpus non album est in potentia* (supple ad albedinem) *quod est esse ejus secundum quid, & extrinsecum*. Itaq; potentia objectiva vocatur à Scoto, potentia ad esse simpliciter existentie, ut albedo v. g. quando est in virtute suæ causæ tantum est in potentia objectiva ad existendum, sive ad esse simpliciter, tanquam ad quid intrinsecum albedini: corpus quod jam existit dum non habet albedinem est in potentia subjectiva ad albedinem, tanquam ad quid accidentale respectu corporis, & sic dicitur ista potentia à Scoto, potentia secundum quid.

328. Aliis terminis explicantur à Scoto istæ potentie in 2. dist. 12. q. 1. n. 10. scilicet potentia objectiva vocatur potentia ut

terminus, hoc est illud dicitur in potentia objectiva, quod potest esse terminus creationis, sive actionis productivæ. Potentia vero subjectiva dicitur, quatenus aliqua res potest esse in potentia ut subjectum ad recipiendum aliquod esse ab actu informante; sed ista explicatio coincidit cum prima, & sic jam una, jam altera utitur Scotus.

329. Quamquam igitur prima potentiarum objectivæ, & subjectivæ explicatio, sit explicatio rigorosa, tamen ut è medio omnis æquivocatio tollatur, dico cum Scoto in eodem 9. Metaph. q. 4. n. 11. §. ad argumenta in medio, quod potentia objectiva, seu ut verius loquar, illud ens dicitur in potentia objectiva, quoad habet esse in virtute suæ causæ tantum, & non est productum, sed tantum est producibile, & hoc sive sit substantia, sive accedens, sive forma, sive materia. Et illud est in potentia subjectiva, quod habet esse extra causas, & habet propriam existentiam, potestque recipere aliquam formam ab alio. Scotus 12. Metaph. q. 2. n. 2. Secunda (id est subjectiva potentia) non est cuiuslibet entis, quia non est nisi illius, quod præter esse proprium, natum est recipere aliud esse ab alio, v. g. corpus non album est in potentia ut sit, non simpliciter, sed ut sit album, quod est esse secundum quid.

330. Ex quibus apparet, quod quando Scotus lib. 5. Metaph. q. 9. n. 21. & 9. ejusdem quæst. 2. & aliis in locis ait, quod actus, & potentia dividunt ens, loquitur de potentia objectiva, & de actu entitativo, sive subjectivo; & est idem ac dicere, quod omne ens, vel est in potentia objectiva, hoc est

est in statu possibilitatis, vel in actu entitativo, hoc est realiter extra causas, & habet esse à parte rei. Ita Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. *Sed oportet tunc quòd sit in potentia subiectiva existens in actu, vel actus secundum quid &c. omne illud dicitur esse in actu, vel actus, quod est extra causas suas.*

331. Sed est notandum ex Scoto lib. 9. q. 3. n. 7. & 12. §. ad argumenta. *Quòd divisio entis per actum, & potentiam (verba sunt Scoti) non est divisio generis per differentias essentielles, sed est magis subiecti per passionem oppositas, quæ dicunt modum illius subiecti.* Vult dicere Scotus quòd ens in actu, & ens in potentia non distinguuntur, nisi per nes diversitatem status, in quibus consideratur, quia ens in potentia est in statu possibilitatis, & ens in actu in statu existentie; & sic concludit §. dicens, *quòd prædicta divisio entis quasi divisio animalis per vivum, & mortuum.* Quod patet, quia Petrus possibilis, sive in potentia objectiva non distinguitur essentialiter à se ipso, prout in potentia subiectiva est, sive prout existens, nisi per diversum statum possibilitatis, vel existentie, cum eadem prædicata essentialia habeat Petrus possibilis, ac habeat existens.

332. Insuper est notandum, quòd triplex est actus, de quibus nunc in præsentì articulo querimus, an aliquo eorum gaudeat materia prima, videlicet actus Metaphysicus, Physicus, vel entitativus? actus Metaphysicus in ordine ad potentiam Metaphysicam sic definitur (vide quæ diximus n. 321.) est prædicatum differentiale contractivum, & determinativum alicujus prædicati communis ad esse talis, v. g. rationalitas, quæ est, quæ determinat animal ad

esse rationale, & quodcumque aliud differentiale, sive alia quævis differentia quæ determinat Metaphysicam potentiam, seu prædicatum genericum, & communi ad esse in tali, & tali determinato esse substantie, vel accidentis, & iste actus Metaphysicus in ente creato reperitur, cum omne ens creatum constet ratione communi, quæ dicitur potentia Metaphysica, & ratione differentialis quæ dicitur Metaphysicus actus.

333. Ulterius actus Metaphysicus subdividitur in completum, & incompletum; actus Metaphysicus completus est differentia determinativa alicujus rationis communis, & constitutiva alicujus entis completi, ut v. g. rationalitas, quæ est hominis constitutiva, qui quidem homo est ens completum, & voco ens completum illud, quod per se non ordinatur ad constituendum aliud, tanquam pars ipsius, & hoc sive tale ens completum sit substantia, sive accidens, absolutum, sive respectivum: unde albedo est ens completum, quia per se non ordinatur ad constituendum aliud, & quantitas, & substantia, & omnia illa, quæ in recta linea prædicamentali ponuntur, unde eorum differentie actus Metaphysici completi appellantur.

334. Actus Metaphysicus incompletus est actus differentialis alicujus entis partialis, & incompleti constitutivus, & voco ens partiale, quod de per se ordinatur ad constituendum aliud, tanquam pars illius, ut v. g. materia, & forma, quæ de per se ad constitutionem totius ordinantur, & non ponuntur in prædicamentali serie directè, sed reductivè ratione compositi, & simili-

ter partes integrales hominis, v. g. caput, pedes, brachia &c., quæ licet habeant actum differentialem, vocatur talis actus incompletus, quia ens constitutum per ipsum, quid incompletum, & parziale est.

335. Actus Physicus sic in ordine ad potentiam Physicam definitur, est actus substantialis actuans, & determinans materiam, seu potentiam Physicam materiae, & unum per se compositum cum materia constituens; v. g. forma substantialis aquæ est actus Physicus determinans materiam, ad hoc ut sit materia aquæ, & forma ligni est actus determinans materiam, ad hoc ut sit materia ligni, quæ quidem materia secundum se indifferens Physicè erat ad esse sub forma ligni, potius, quam sub alia. Vide n. 194.

336. Ex quibus sequitur corollarium, quod actus Physicus, & Metaphysicus, sicut & potentia Physica, & Metaphysica multipliciter conveniunt, & multipliciter differunt; conveniunt enim in hoc, quod sicut ens quod est in potentia Metaphysica, animal v. g. est quid indifferens, & determinabile per rationale, & irrationale, ita quod animal secundum se non petit magis determinari per actum Metaphysicum rationalitatis, quam per actum Metaphysicum irrationalitatis; sic similiter materia prima, sive potentia Physica est quid indifferens ad determinari per hanc potius formam, seu actum Physicum, quam per aliam, & sicut rationalitas est actus, qui determinat Metaphysicè animal ad esse determinatum hominis v. g. & irrationalitas determinat animal ad esse bruti, sic forma, sive actus Physicus, ignis v. g. determinat

materiam, quæ secundum se est indifferens ad esse sub hac forma potius, quam sub alia, ad hoc ut sit materia in hoc determinato ignis, potius, quam in alio.

337. Conveniunt similiter potentia Physica, & Metaphysica, in hoc, quod sicut animal v. g. ex se, & in suo conceptu formali, non dicit Metaphysicè, neque includit actum Metaphysicum rationalis, vel irrationalis; sic similiter potentia Physica, sive illud ens, quod est in potentia Physica, non includit, immo excludit à suo Metaphysico conceptu omnem formam substantialem, sive omnem actum, per quem potest determinari, quia unumquodque in ea linea, quæ est potentia, non includit actum.

338. Differunt tamen primò, quia indifferencia, quæ reperitur in animali v. g. respectu rationalis, & irrationalis, est indifferencia Metaphysica solum, quatenus Metaphysicè loquendo non petit animal ad sui constitutionem Metaphysicam rationale, neque irrationale, at vero indifferencia, quæ datur in potentia Physica respectu formarum est indifferencia Physica, quatenus Physicè, & realiter potest esse sine hac, & sine illa forma, & fortè sine utraque. Differunt similiter actus Metaphysicus, & Physicus, quia actus Metaphysicus determinat, v. g. rationalitas animal ad esse determinatum hominis, tanquam differentia, seu actus realiter identificatus cum animali, & cum homine; at vero actus Physicus v. g. ignis, sive forma ignis determinat materiam, ad hoc ut sit potius materia ignis, quam alterius, tanquam actus Physicus realiter distinctus, tam à materia, quam determinat Physicè, quam à composito constituto ut ignis.

339. Diffi-

339. Differunt similiter potentia Metaphysica, & Physica, quia licet animal v. g. quod est in potentia Metaphysica ad hoc ut contrahatur per rationale, & irrationale excludat à suo conceptu formali, tam rationalitatem, quàm irrationalitatem, non tamen excludit rationale, vel irrationale à suo conceptu reali, cum realiter identificetur animal cum rationalitate. At verò potentia Physica non solum excludit à suo conceptu formali actum Physicum, sed etiam à suo conceptu reali, cum realiter potentia Physica à suo Physico actu distinguatur, & sine illo possit (ut inferius dicemus) inveniri, & istæ omnes convenientiæ, & differentiæ sunt maxime memoratæ mandatæ, tam ad huc, quàm alibi dicenda, intelligenda.

340. Actus entitativus nihil aliud est, quàm actualitas rei, sive esse actuale, pro ut terminat actionem dantem illi esse, & secundum quod tale esse distinguitur ab esse objectivo, sive possibili. Ita expressè Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 16. cujus hæc sunt verba. *Dico igitur, quod mihi est contradictio, quod materia sit terminus creationis, & pars compositi, & quod non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia.* Ex quibus apparet, quod actus entitativus non est aliud, quàm prædicata essentialia constitutiva rei in esse actuali, sive actualia, sive ista actualitas sit existentia, sive quid ab existentia distinctum, de quo non disputo modo.

341. Unde hallucinatus est cursus Carmelitanus, quem sequitur Rubio in suo 1. Physicor. tract. 1. de materia prima, q. 1. n. 17. quatenus asserunt D. nostrum S. in-

tellexisse per actum entitativum aliquem actum transcendentelem in omnibus rebus repertum, illisque eo quod existant subsequutum. Quod nunquam somniavit Scotus, cum dicat, quod illud esse, quod habet materia, secundum quod est terminus creationis, est actus entitativus, hoc est esse actuale, quo in esse actuali constituitur; ait enim Scotus: *est mihi contradictio, quod non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia.* Vide Scotum in lib. de rerum principio. q. 7. art. 1. His præactis ad quaesitum per conclusiones respondebo, quapropter sit

P A R S S E C U N D A,

In qua ad quaesitum articuli per quatuor conclusiones fit satis.

342. **DICO** primam conclusionem. Materia prima nullum dicit actum Metaphysicum completum, immo, neque est in potentia Metaphysicè completa. Videten. 78: & 79. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto lib. de rerum principio q. 7. art. 1. n. 7. cujus hæc sunt verba: *illa actualitas materia omnino est indeterminata, nullius generis; vel speciei, nisi per reductionem ad genus substantia decernatur, & specificetur per formam.* Hanc conclusionem debent sequi omnes Scotistæ, qui rigidè doctrinæ Scoti velint adherere, illamque amplexatur Rubio 1. Physicor. tract. primo de materia q. 2. n. 20.

343. Probatur nostra conclusio ex dictis n. 335. & 336. sic: Quod est ens incompletum non habet actum Metaphysicè completum; sed materia prima est ens incom-

incompletum: ergo non habet actum Metaphysicè completum. Major probatur, quod est ens incompletum non ponitur directè in serie prædicamentali; sed quod non ponitur directè in serie prædicamentali non habet actum Metaphysicè completum: ergo quod est ens incompletum non habet actum Metaphysicè completum. Minor probatur; illud est ens incompletum, quod de per se Physicè ordinatur ad constituendum aliud, tanquàm pars ad totum; sed materia prima de per se ordinatur ad constitutionem totius, tanquàm pars illius: ergo est quid incompletum: ergo non habet actum Metaphysicè completum.

344. Dico secundam conclusionem: in materia prima habet actum Metaphysicè incompletum, constatque vero genere, & vera differentia partiali, ratione cujus ponitur, licèt indirectè, reductivè saltem in prædicamento substantiæ. Hæc conclusio est expressa D. N. S. locis supra citatis, quem sequuntur omnes Scotistæ, & quod magis est ex opposita familia Toletus in 1. Physicor. q. 13. Pererius 5. Physic. cap. 13. Suarez in sua Metaph. disp. 13. scss. 4. n. 9. Murcia disp. 5. q. 3. Hurtado de Mendoza in sua Physica disp. 2. scss. 2. n. 22. & 30. estque contra D. Thomam 1. part. q. 66. art. 1. qui omnem actum negat materiæ, quem sequuntur omnes Thomistæ. Ita Complutenfes 1. Physic. disp. 3. q. 2. Conimbricenses hic q. 9. art. 1. & 2. Cajetanus, & alii.

345. Probatur conclusio: materia prima habet aliquam entitatem licèt partialem, quæ reductivè ponitur in prædicamento

substantiæ: ergo habet aliquem actum Metaphysicum, sive differentialem, ratione cujus reducitur magis ad prædicamentum substantiæ, quàm ad aliud. Antecedens probatur; materia prima prout distincta à forma habet sua prædicata essentialia, per quæ in esse materiæ constituitur: ergo habet aliquam entitatem per ista prædicata constitutam. Antecedens probatur, quia esse *primum subiectum* ex quo, sunt prædicata positiva, quæ conveniunt materiæ, prout à forma distinguitur: ergo habet aliqua prædicata sui constitutiva. Prima consequentia probatur; quia illud ens quod reductivè ponitur in uno prædicamento potius, quàm in alio, habet aliquem actum Metaphysicum, sive differentialem ratione cujus potius in tali prædicamento, quàm in alio collocatur; materia prima ponitur saltem reductivè in prædicamento substantiæ, cùm ex se substantia saltem incompleta sit: ergo habet aliquem actum differentialem, ratione cujus ejus entitas potius in prædicamento substantiæ, quàm in alio collocatur.

346. Dico tertiam conclusionem: materia prima non est pura potentia objectiva, sive non est ens in statu mera possibilitatis, prout distincta à forma, sed habet actum entitativum, hoc est materia prima est ens actuale, etiam prout distincta à forma habens actualitatem sibi propriam, ratione cujus potest terminare actionem creativam, per quam accipit esse actuale distinctum à forma. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. & lib. de rerum principio q. 7. art. 1. n. 2.

K

Scotum

Scotum sequuntur omnes ejus discipuli, & ex contrariis Murcia in sua Philosophia disp. 5. de materia 1. q. 3. Gregorius in 2. dist. 1. & 12. q. 1. Gabriel ibidem. Antonius Andreas 7. Metaphysicæ. q. 8. Simplificus, & Themestius 1. Physic. text. 61. Toletus q. 13. Pererius 5. Physic. cap. 13. Durandus in 2. dist. 12. q. 1. Molina prima parte q. 3. art. 4. disp. 2. Suarez 2. tom. Metaph. disp. 31. Vazquez 1. tom. in primam partem disp. 74. n. 9. & 2. tom. disp. 174. n. 19. Hurtado de Mendoza in sua Philosophia disp. 2. de materia 1. sect. 6. n. 55. estque jam hac tempestate à communi omnium fere consensu amplexata.

347. Probatur conclusio rationibus, quibus eam probat Scotus ubi supra: quod est principium intrinsecum entis, sive compositi naturalis habentis verum esse in actu, est ens in actu, sive actuale; sed materia prima est principium intrinsecum compositi naturalis actualis: ergo materia prima est ens actuale, sive in actu entitativo. Probo majorem, quod est principium intrinsecum entis, sive compositi actualis terminat actualem dependentiam sui principii, hoc est compositi; sed quod non est actuale non potest terminare dependentiam actualem alterius: ergo si materia terminat dependentiam compositi actualis nequit non esse actuale.

348. Major hujus confirmationis probatur: Omne principium dependet à suo principio: ergo omne principium dependentiam sui principii terminat: ergo si principium est actuale, actualiter dependet à principio: ergo principium terminat actualiter dependentiam sui principii. Minor

probatur, quia quale est principium tale debet esse principium, & è converso; sed principium, compositum videlicet, est actuale: ergo materia prima, quæ est ejus principium, debet esse actuale. Et roboratur hæc ratio, quia ex principiis non actualibus non potest principiari principium actuale: ergo si principium actuale principietur à materia, materia necessario erit quid actuale.

349. Secundò probatur; quod est per se causa intrinseca entis, sive compositi actualis, debet esse quid actuale, actualiter existens; sed materia prima est causa per se intrinseca compositi actualis: ergo materia prima est actualis, sive actualiter existens. Major probatur; quia causa, quæ actualiter non est, nequit causare quod actualiter est; nam ut ait Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. §. præterea. *Cum principium, & causatum dependeat à causa sua, & à principio suo, si esset nihil, vel non ens (supple actuale) dependeret ens à nihilo vel non ente, quod est impossibile.* Minor probatur ex Philosopho 2. Physic. text. & comm. 28. ubi ait: *Uno igitur modo causa dicitur, ex quo fit aliquid, cum insit, sicut à statua.* consequentia est legitima: ergo &c.

350. Tertiò probatur etiam ratione Scoti: materia prima est pars compositi realis actualis: ergo materia prima est ens reale actuale. Antecedens est Philosophi, qui 7. Metaphysicæ, text. & comm. 24. ait: *Materia pars est, inest enim, & fit hoc.* Et text. & comm. 34. *Et quod ex his est quidem, ut materia pars alicujus dicitur.* Consequentia probatur, quia ex partibus non reallibus actualibus nequit componi compositum

situm actuale reale, nam pars in esse possibili nequit componere compositum in esse actuali: Ergo si materia prima est pars compositi actualis, debet esse pars actualis.

351. Quartò probatur conclusio Scoti-
co fundamento in 2. cit. & lib. de rerum
principio q. 7. art. 1. n. 3. §. item. Se-
cundum omnes Philosophos materia prima
est in potentia ad formas substantiales, & est
omnium formarum receptiva; Ergo habet
aliquam entitatem actualem, ratione cujus
est capax recipiendi formas actuales. Con-
sequentia probatur, quia si materia prima
non esset quid actuale: Ergo esset nihil ac-
tuale, sed nihil ad nihil est in potentia: Er-
go si est aliquid, & in potentia Physica ad
formas substantiales habet aliquod esse ac-
tuale, secundum quod potest ipsas recipere;
patet consequentia, quia illud quod est
in potentia objectiva, hoc est in virtute suæ
causæ, non est capax recipiendi aliquam
formam, ut v. g. Antichristus, qui modo
est in potentia objectiva, sive in esse possibi-
li non est capax actualiter recipiendi actuali-
ter albedinem: Ergo si materia prima est
actualiter capax recipiendi formas substan-
tiales, debet esse quid actuale extra causas,
& non in esse possibili.

352. Quintò probatur ratione Scoti, quæ
habetur sub n. 10. in 2. cit. & §. iterum arguo
sic: materia prima aliter se habet quando
est v. g. sub forma ignis, ac antea se habe-
bat, quando erat sub privatione formæ i-
gnis: Ergo materia prima prout distincta
à forma ignis habet aliquam entitatem ac-
tualem, sive est aliquid ens actuale. An-
tecedens probatur, quia subjectum transmu-
tationis substantialis aliter se habet, quam

antea se habebat; sed materia prima est sub-
jectum transmutationis substantialis: Ergo
aliter se habet per ipsam transmutationem;
consequentia probatur, quia quod est sub
privatione actuali, & transit per mutatio-
nem ad habendam formam, quæ antea erat
privatum, debet esse quid actuale extra cau-
sas, quod enim est in virtute causæ non ha-
bet privationem actualem, nec formam;
materia prima est hujusmodi: Ergo &c.

353. Sextò probatur ratione Scoti, quæ
habetur lib. de rerum principio loco citato
sub n. 3. §. item: posse pati ad materiam
reducitur, sicut posse agere ad formam, sed
quod non est aliquid actu, non est princi-
pium patiendi, nec fundamentum: Ergo
necessariò habet materia actualitatem ab ac-
tualitate formæ. Probatur consequentia,
antecedens enim ab omnibus admittitur:
posse agere supponit actualitatem in forma:
Ergo posse pati supponit actualitatem in
materia; patet consequentia, quia sicut,
quod non est actuale, non potest actualiter
agere, ita quod non est actuale, non potest
actualiter pati.

354. Septimò probatur etiam ratione
Scoti, quæ ibidem habetur: materia prima
in composito substantiali actualiter distin-
guitur à forma: Ergo habet esse actuale,
per quod distinguitur à forma. Antecedens
est indubitatum, consequentia probatur;
omnis distinctio realis actualis, est relatio
realis: Ergo necessariò petit fundamentum
actuale, in quo actualiter fundetur, quia
quod non est non distinguitur: Ergo si ma-
teria prima distinguitur actualiter à forma,
habet esse actuale, in quo fundatur talis di-
stinctio: Ergo &c.

K 2

355. Octa-

355. Octavò probatur etiam ex Scoto in 2. citato : quod est terminus creationis habet aliquod esse actuale extra causas, ratione cujus terminat actionem creativam; sed materia prima prout distincta à forma est terminus creationis, ut omnes fatentur: Ergo habet esse actuale, per quod terminat talem creativam actionem. Major probatur, quod terminat creationem prout ab alio distinctum, accipit esse distinctum ab alio per talem actionem, nam creatio est totalis productio rei ex nihilo: Ergo quod est terminus creationis habet aliquod esse actuale, ratione cujus terminat creativam actionem.

356. Minor præterquam quod ab omnibus est admissa, probatur autoritate D. Augustini lib. 13. confessionum cap. 33. ubi loquens de materia ait : *de nihilo, non à te, non de te facta sunt, non de te aliqua, non de tua, vel qua antea fuerit, sed de concreata, id est simul à te creata materia, qui ejus in-formitatem absque ulla temporis interpositione formasti.*

357. Consequentia probatur : materia prima prout distincta à forma creatur, & terminat creationem : Ergo materia prima ponitur extra causas ex vi talis actionis : Ergo habet aliquam actualitatem condistinctam ab actualitate formæ ; patet consequentia, quia quod est extra causas est quid actuale ; materia prima est extra causas ex vi creationis : Ergo ex vi creationis habet esse actuale distinctum ab actualitate formæ ; patet consequentia, quia inintelligibile est, quod materia prima accipiat esse per actualem creationem, & quod tale esse, quod accipit, non sit actuale.

358. Nonò probatur etiam fundamentò Scotico, quod habetur in 2. citato, n. 10. §. & iterum arguo, sic in fine : quia si materia prima esset ens in potentia objectiva tantum, sive in esse possibili : Ergo jam ex ente possibili, & actuali posset fieri compositio actualis : Ergo ex Angelo in esse possibili, & ejus existentia potest fieri Physica compositio : Ergo omne ens creatum, quod prius fuit in esse possibili, si transeat ad existendum dabitur Physica compositio, quod nullus somniavit ; quod si potentia objectiva non sufficit ad compositionem Physicam cum existentia : Ergo requiritur actualitas potentie ad talem compositionem : Ergo materia, quæ compositum componit necessariò est actualis habens actum entitativum.

359. Decimò probatur conclusio auctoritatibus Divi Augustini, qui lib. 12. confessionum, cap. 3. de materia agens ait : *Non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil.* Ergo ex mente Divi Augustini materia prima est aliquid actuale à Deo factum, atque creatum. Et lib. de natura boni cap. 18. ait : *Habet enim & ipsa (supple materia prima) capacitatem formarum, nam si capere imposuim ab artifice formam non posset, nec materies utique diceretur : porro si bonum aliquod est forma, proculdubio bonum aliquod est etiam capacitas formæ ; sed forma est aliquod bonum actuale : Ergo materia, quæ est capax illius boni formæ est quid actuale, quia quod actuale non est, non est capax boni actualis.* Alias rationes ommitto apud Scotum videndas, & dicta pro hac nostra conclusione sint satis.

360. Dico

360. Dico quartam conclusionem; materia prima est pura potentia subjectiva Physica, nullum includens Physicum actum, seu formam. Hæc conclusio ab omnibus utriusque scholæ admittitur; nullusque est circa illam controvertendi locus; & probatur ratione: in illo ordine, seu linea, qua aliquid est: potentia non includit actum ejusdem lineæ; sed materia prima in ordine Physico est prima potentia: Ergo materia prima in ordine Physico nullum includit essentialiter Physicum actum.

361. Probatur ulterius: materia prima est realiter distincta à forma Physica, & ab illa separabilis. Ergo materia prima nullum includit essentialiter Physicum actum. Antecedens experientia constat; materia enim prima, quæ est sub-forma ligni, destructa forma ligni per adventum formæ ignis, sub ipsa manet, & desinente illa manet sub alia: Ergo nulla est de intrinseca ejus ratione; patet consequentia, quasi aliqua forma Physica esset de intrinseca ratione materiæ, destructa illa forma, destrueretur & materia; sed hoc non evenit: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

362. **P**RIUS arguitur contra nostram primam conclusionem, quæ asserit materiam primam non habere actum Metaphysicè completum, ut videre licet n. 343. Materia prima etiam si quatenus ordinatur ad componendum corpus naturale, quid incompletum, & parziale sit; tamen secundum se considerata, & prout materia prima est, quid completum est: Ergo habet actum Metaphysicè completum. Antecedens pro-

batur: illud est completum in aliquo ordine, quod in eodem ordine non petit compleri, sed materia prima prout talis non petit compleri in ratione materiæ, nec principii: Ergo materia prima prout talis quid completum est.

363. Et confirmatur: illud quod adæquate habet actum Metaphysicè distinctivum, habet actum adæquatum Metaphysicè constitutivum, sed materia prima habet adæquate actum Metaphysicè distinctivum: Ergo habet actum adæquate Metaphysicè constitutivum. Major ex terminis constat; minor probatur: illud habet actum adæquate Metaphysicè distinctivum, quod adæquate secundum se distinguitur à quocunque alio; sed materia prima adæquate secundum se distinguitur à quocunque alio, quod non est ipsa: Ergo &c.

364. Respondeo ad argumentum negando majorem, & ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem. Licet enim materia in ratione materiæ non egeat complemento quoad essentialia materiæ prædicata, tamen quia in ordine Physico ordinatur ad constituendum Physicum totum, Physicè incompleta est, & egeat Physico complemento, quod à forma accipit; & quod in ordine Physico incompletum est; etiam in Metaphysico quid incompletum censetur; Metaphysica enim à Physicis sumunt exordium, in rebus corporeis maxime, & sufficit, quod claudicat in uno ordine, ut in utroque claudicare dicatur; *bonum enim (ut ait Theologorum receptissimum axioma) ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu.*

365. Ad confirmationem verò respondeo concedendo maiorem, & negando minorem, & ad ejus probationem respondeo similiter concedendo maiorem, & negando minorem; distinctio enim cum sit passio, vel proprietas entis, sequitur naturam entitatis, & si entitas est adæquata, adæquata etiam erit distinctio à quocunque alio quod non est tale, & si entitas inadæquata est, erit similiter ejus inadæquata distinctio, quomodo enim ab homine inadæquato, adæquata passio hominis valebit oriri? & licet materia prima per ejus definitionem discernatur à quocunque alio, quod non est ipsa, ejus tamen distinctio, seu differentia est inadæquata; non quia aliquam convenientiam cum aliis admittat, cum nulli alteri ejus definitio adæquate vel inadæquate possit adaptari; sed quia entitas materię inadæquata est, ejus differentialis actus inadæquatus necessariò erit.

366. Secundò arguitur contra eandem conclusionem, & est validissimum argumentum, quod à contrariis potest efformari: etiam si forma substantialis, quæ est alterius principium compositi naturalis in ordine Physico, quid incompletum sit, & Physicè ordinetur ad constituendum Physicum totum, tamen in ordine Metaphysico quid completum est: ergo à simili etiamsi materia prima in ordine Physico sit quid incompletum ordinatum ad aliud Physicè componendum, in ordine Metaphysico quid completum erit, habens actum Metaphysicè completum; patet consequentia, quia in utroque par militat ratio.

367. Antecedens quoad primam partem, videlicet quod forma substantialis in

ordine Physico sit quid incompletum est evidens; quoad secundam vero, quod in ordine Metaphysico sit quid completum probatur primò ex Philosopho, qui 10. Metaphysicæ, text. 14. & 5. cap. text. 9. & aliis in locis sæpissimè ait *quod omnis distinctio est per formam*; sed propter quod unumquodque tale, & illud magis: ergo si omnis adæquata distinctio sit per formam, potiori jure adæquate distinguitur ipsa forma, & habebit actum adæquate constitutivum, & distinctivum.

368. Securò probatur autoritate D. S. qui in lib. de rerum principio q. 7. art. 1. apponens discrimen inter actualitatem, quam materię ibidem concedit, & actualitatem formæ, hæc profert verba, *Differunt etiam quia illa actualitas materię omnino est indeterminata nullius generis, vel speciei &c. actualitas autem forma actu existens est actualitas determinata, quia omnis actualitas forma, vel est cælica, vel vitrea, vel lignea, etiam considerata in se sine materia, & composito*. Hæc ultima pensate verba: ergo ex mente Scoti forma etiam à composito, & materia separata habet actum Metaphysicè adæquatum, ratione cujus ponitur in determinata specie, quod non habet materia, cum nullius generis sit, vel speciei, ut ait Scotus: ergo &c.

369. Respondeo ad hoc argumentum negando antecedens quoad secundam partem, videlicet, quod forma substantialis habeat actum Metaphysicè completum, cum ipsa Physicè incompleta sit, & ad ejus probationem ex autoritate Philosophi respondeo explicando autoritatem, & dico, quod Philosophus ait, quod omnis distinctio

ctio est per formam totius, non vero per formam partis, quæ est alterum principium compositi, de qua nunc agimus, & de prima forma totius verum est, quod Philosophus ait, falsum autem si de forma partis intelligatur (quæ sit forma totius, & forma partis infra suo loco dicemus) & si demus, licet non concedamus, quod Philosophus agit ibi de forma partis, adhuc non tenet argumentum, quia Philosophus ibi non intendit, nisi quod materia non habet ex se esse materiam ignis, vel ligni, nisi à forma ignis vel ligni determinetur, & specificetur, & sic distinctio quæ magis nobis innotescit formæ est, sive per formam, non vero materiam, cum materia per analogiam ad formam (ut ipse ait) cognoscatur, sed non indefinitur, quod habeat actum Metaphysicè completum.

370. Ad confirmationem ex autoritate Scoti eadem distinctione, & explicatione respondeo, quod ibi Scotus ait, quod actualitas formæ ex se, & à composito, & materia separata est, est determinata huius speciei, vel generis ignis; ligni, vel cæli, quod libenter concedo, cæterum non ait Scotus, quod forma separata habet actum Metaphysicum completum, ratione cuius ponitur directè in prædicamento, sed solum intendit, quod forma est, quæ actuatur, & determinatur materiam, ad hoc ut materia cæli, aquæ, vel ligni sit, cum ex se materia indifferens sit utrumlibet; non tamen ex hoc infertur actus Metaphysicus formæ adæquatus, immo ob eandem rationem, qua dicimus materiam non habere actum Metaphysicè adæquatum, idem asserimus de forma substantiali, quæ solum reductivè ponitur

in prædicamento, ex eo quod quid incompletum sit.

371. Tertiò arguitur: ideo materia prima non habet actum Metaphysicè completum, quia de per se ordinatur ad constituendum totum, & ex hoc capite quid incompletum est; sed hæc ratio est nulla: Ergo &c. Major est fundamentum, quo nostra probatur conclusio; minorem, in qua est difficultas, sic probo; datur aliquod ens, quod de per se ordinatur ad constituendum aliud, & nihilominus directè ponatur in linea prædicamentali, habeatque actum Metaphysicè completum: Ergo etiam si materia prima de per se ordinatur ad constitutionem totius, nulla est ratio, quapropter hoc illam excludit à recta linea prædicamentali, & actu Metaphysicè completo. Probo antecedens, etiam si animal de per se ordinatur, tanquam pars, sive genus ad constituendum animal rationale v. g. nihilominus Metaphysicè quid completum est, & directè positum in linea prædicamentali: Ergo ratio, quam adstruimus, nulla est.

372. Et si dicamus, quod illud quod ordinatur de per se ad Physicam compositionem alterius est quid incompletum, non verò quod ordinatur de per se ad Metaphysicam alterius constitutionem, cuiusmodi est animal. Contra insurgo: illud quod ordinatur de per se in aliqua linea ad constituendum aliud in eadem linea, quid parziale est, sed quidquid est parziale est incompletum in linea qua est pars: Ergo si animal in genere Metaphysico ordinatur de per se ad constituendum aliud hominem v. g. in eadem linea animal quid parziale erit, & incomple-

tum & nihilominus ponitur in recta serie prædicamentali: ergo &c.

373. Et adhuc solutione data sic contra insurgo; ergo illud quod ordinatur de per se ad Metaphysicam constitutionem alterius potest poni directè in recta serie prædicamentali, habereque actum Metaphysicè completum: concedent consequentiam stando in dicta solutione. Tunc sic: ergo rationalitas v. g. etiamsi per se ordinatur ad Metaphysicam constitutionem totius compositi Metaphysicè, hominis videlicet, potest per se collocari in recta linea prædicamentali, & idem dico de aliis differentis, quæ ponuntur ad latus, quod nullus sanæ mentis concedit. Hoc argumentum cum suis confirmationibus posui exercitii gratia, solutionem quaerite, si dicta bene consideretis, & ad memoriam revocaveritis condiciones, quæ requiruntur ad hoc ut aliquid directè ponatur in prædicamento, facilis erit solutio, quam consultò omitto.

374. Quartò arguitur contra nostram tertiam conclusionem, quæ n. 348. habetur, quatenus asserit materiam primam habere actum entitativum (nam argumenta, quæ contra secundam nostram conclusionem efformari possunt, ferè nulla sunt, & sic omittuntur) auctoritate Philosophi ex 7. Metaphysicæ text. & comm. 8. ubi ait: *dico autem materia, quæ secundum se nullatenus, neque quid, neque quantitas, neque aliquid aliud illorum, quibus ens determinatur.* fol. 225. sed si materia prima esset ens actuale extra causas, vel esset *quid*, hoc est substantia, vel quantitas, vel aliquid ex prædicamentis, quibus eus determinatur:

ergo si ut ait Philosophus nullatenus aliquid horum est, nullatenus habet actum sibi proprium entitativum.

375. Respondeo ad argumentum ex Scoto in 2. dist. 12. q. n. 8. quod Philosophus non loquitur ibi ex mente propria, sed arguendo contra oppositum opinantes ex eorum fundamentis. Vel si velis dare quòd Philosophus ibi loquitur ex proprio cerebro, respondeo, quòd bene ait Philosophus, quòd materia non est *quid*, nec quantitas &c. formaliter, & directè, quia nullum prædicamentum formaliter prædicatur in quid de materia directè, & adæquatè, ceterum non negat Philosophus, quod de materia uon prædicetur saltem partialiter, quod sit substantia, cum sit pars substantialis compositi, cum ibidem Philosophus affirmet, *alia namque de substantia prædicantur, hæc verò de materia*: ergo ex mente Philosophi substantia prædicatur de materia saltem partialiter, & incompletè, ex quo nil contra nos.

376. Quintò arguitur auctoritate Avicennæ 5. Metaph. cap. 5. ubi ait: *Materia est quoddam quod non habet esse per se ullo modo, neque est in effectu, nisi per formam*: ergo ex mente Avicennæ materia prout à forma distincta, & separata non habet esse actuale, vel entitativum.

377. Respondeo primò quòd sic opinatur Avicenna, & nihil inde contra nos, qui ejus non sequimur sententiam. Secundò propter tanti Magistri auctoritatem respondeo explicando textum, & dico quòd ibi Avicenna solum intendit probare, quòd materia non potest esse naturaliter in effectu, vel extra sine forma, quod nos libenter

concc-

concedimus; cæterum non negat Avicenna materiæ propriam entitatem, & actualitatem condistinctam à forma, cum dicat, *quod materia est quoddam (supple ens) quod accipit esse per formam, supple informationis, & actuationis.*

378. Sextò arguitur autoritate Divi Augustini, qui lib. 12. confess. cap. 6. ait: *Si vellem prorsus omnino informe cogitare, & non poteram; citius enim non esse censebam, quod omni forma privaretur, quam cogitabam quiddam inter formam, & nihil.* Et paulò infra: *Si dici posset nihil, aliquid est, & non est, hoc eam dicerem.* Ex quibus verbis sic formo discursum. Eandem implicationem involvit hæc prædicatio, *nihil aliquid est, & non est*, ac ista materia prima prout præscindit à forma est quid actuale, sed prima non est adpinitenda, ergo neque secunda.

379. Ad primam autoritatem respondeo, quod ibidem vocat Augustinus *materiam prope nihil*, quæ verba authoritati deficiunt, & vocare illam *prope nihil*, non est dicere materiam esse nihil; immo in eodem 12. confess. cap. 3. ait idem Augustinus: *Non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil.* Ergo aliquid. Sed quod intendit Augustinus est, quod materia est tam parvæ quantitatis, & perfectionis, quod est prope nihil. Ad secundam autoritatem ex eodem, respondeo quod conditio illa si nihil ponit in esse, & sic ait Augustinus: *Si nihil posset dici, aliquid est, & non est, hoc eam dicerem;* sed sic est, quod de nihilo non potest dici, quod est aliquid, & quod non est aliquid: Ergo

nec de materia prima, quod est aliquid actuale, & quod non est aliquid actuale, cum necessariò ex eo quod causa actualis compositi sit, petit esse aliquid actuale, & sic nil contra nos.

380. Septimò arguitur autoritate Philosophi, cui nititur omnis Thomistica Schola q. 1. Phisic. text. 78. ait: *Res naturales fieri ex non ente in actu, ente tamen in potentia:* Ergo ex mente Philosophi materia prima non est ens in actu, sed in potentia: ergo nullum includit actum. Et similia verba habet Philosophus 1. de Generatione, cap. 3. Item ex eodem Philosopho, qui 8. Metaph. text. 3. ait: *Materiam vero dico, quæ non hoc aliquid ens in actu, potestate tamen est hoc aliquid.* Et pluribus aliis in locis materiam vocat puram potentiam, & negat esse ens actuale: Ergo non habet actualitatem ullam.

381. Respondeo ad hæc, & similes autoritates Philosophi, quod Philosophus ibi non negat materiam primam esse ens actuale habens propriam entitatem, distinctam ab entitate formæ, sed quod negat est, quod sit ens actuale, hoc est actuatum, & informatum à forma prout ab illa separatum, quod non concedimus. Et quando Philosophus ait, quod materia non est ens in actu, sed in potentia, debet intelligi non in actu Phisico, sive in esse actuatò; sed in potentia Phisica ad formam Phisicam, includens tamen actualitatem, ratione cuius potest esse in potentia ad formas Phisicas actuales. Ita Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 12. & 13.

L

382. Ocia-

382. Octavo arguitur; in rerum natura datur aliquod ens, quod ita sit purus actus, quod nullam includat potentiam passivam, scilicet Deus: ergo debet dari aliquod ens: quod ita sit pura potentia passiva, ut nullum includat actum, sed hoc nequit esse aliud nisi materia prima, quæ est quæ maximè distat à Deo: ergo materia nullum includit actum etiam entitativum.

383. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: ergo debet dari in rerum natura aliquod ens, quod ita sit pura potentia passiva, ut nullum includat Physicum actum, sive formam, concedo consequentiam; ut nullum includat actum entitativum, nego consequentiam; immo nego suppositum consequentis, quod possit dari aliquod ens in rerum natura, quod istum actum non includat, quia est implicatio in adjecto, quod sit ens in rerum natura, & quod non habeat actum entitativum, cum actus entitativus nihil aliud sit, quam actualitas entis in rerum natura existentis.

384. Nonò arguitur, & est argumentum, quod contra se facit Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 2. quia si materia esset ens in actu, sive actuale, omnis generatio esset alteratio, sed hoc est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probo majorem, quia omne, quod advenit enti in actu est accidentale: ergo si materia in actu advenit forma, cum illa constituit ens accidentale: ergo generatio erit alteratio; Antecedens probatur ex Philosopho 1. de Generatione text. & comm. 1. & 23. ex eo probat contra antiquos Philosophos, quod subiectum generationis, non potest esse ens in actu,

ut ipsi affirmabant, quia quod advenit enti in actu est quid accidentale illi: ergo si nos ponimus materiam, quæ est generationis subiectum, esse ens in actu, omne quod advenit materiæ erit accidentale, & sic generatio, quæ terminatur ad istud accidentale, non generatio substantialis, sed alteratio accidentalis erit.

385. Respondeo ex eodem Scoto ibidem n. 75. negando majorem, & ad ejus probationem respondeo explicando authoritatem Philosophi, quæ ponitur pro antecedenti in argumento; omne quod advenit enti in actu completo & Physico est illi accidentale, concedo, nam isto modo quidquid composito, quod est ens completum advenit, illi accidentale, & non substantiale est, cum nihil substantiale ex eo quod completum expectet ad sui complementum: omne quod advenit enti in actu entitativo incompleto est illi accidentale, nego, nam ex eo quod quid incompletum substantiale, sit expostulat substantialiter ab alia substantia compleri: Ad argumentum Philosophi contra antiquos respondeo, quod antiqui ponebant subiectum generationis esse ens completum, alii terram, alii aërem &c. contra quos arguit Philosophus, quia omne, quod advenit enti in actu completo, est illi accidentale, & per consequens generatio non substantialis, sed accidentalis alteratio erit. Quod argumentum tenet contra ipsos, non vero contra nos, qui subiectum generationis ponimus materiam, quæ est ens in actu non completo, sed incompleto.

386. Decimò arguitur: ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se;

sed

sed forma est ens in actu; ut ex se patet, & similiter materia est ens actuale, ut nos concedimus: Ergo ex materia, & forma nequit fieri unum per se totum; sed hoc est falsum: Ergo & illud ex quo sequitur. Major probatur; quia ideo ex subiecto corpore v. g. & accidenti secundum omnes Philosophos fit unum per accidens, quia corpus est ens in actu, & similiter accidens: Ergo si materia est ens actuale, & similiter forma ex eis nequit fieri unum per se.

381. Respondeo ex Scoto ibidem n. 13.

& 15. distinguendo maiorem, ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se, si sint entia in actu ultimato, & completo, concedo maiorem; ex duobus entibus incompletis, & partialibus in actu nequit fieri unum ens per se, nego; immò ad hoc ut fiat aliquod ens per se actuale, requiritur, quòd partes, ex quibus actualiter componitur, sint entia in actu, licet incompleta, & partialia. Ad confirmationem maioris respondeo distinguendo maiorem, ideo ex subiecto & accidenti fit totum per accidens, & non per se, quia sunt entia actualia accidens, & ejus subiectum, nego; quia subiectum, corpus videlicet, est quid completum, & non expectat compleri ab accidenti, concedo; at vero cum materia sit quid incompletum, quod formæ complementum expectat, hinc est, quòd ex ipsa actuali, & forma actuali, etiam tanquam ex duobus per se partibus resultet quoddam ens per se, nempe compositum.

388. Undecimò arguitur: materia prima est pura potentia substantialis: Ergo materia prima caret omni actu substantiali; antecedens patet, nam ex communi Philo-

sophorum consensu, & ex dictis a nobis, potentia substantialis appellatur materia prima; consequentia probatur, in illa linea, & ordine, quo aliqua est, & dicitur potentia, caret actu ejusdem lineæ, & ordinis, sed materia prima est pura potentia in ordine substantiæ, dicitur enim potentia substantialis: Ergo caret actu entitativo substantiali.

389. Respondeo distinguendo antecedens, materia prima est pura potentia substantialis entitativa, nego; est pura potentia Physica substantialis, concedo; & ad ejus probationem concedo maiorem, & distinguo minorem, dicitur pura potentia entitativa, id est carens actu entitativo, nego; dicitur pura potentia subiectiva carens actu Physico informante, concedo, & nego consequentiam; itaque materia prima dicitur pura potentia substantialis, non quia caret actu entitativo substantiali, cum sit entitas actualis, quæ est substantia, sed quia cum sit entitas substantialis, quæ est in potentia subiectiva ad actum Physicum, ipso caret, & est in potentia ad ipsum.

390. Duodecimò arguitur: materia prima nullam habet operationem: Ergo nullum habet actum, etiam entitativum; Antecedens est certum, materia enim prima est potentia passiva, & non activa. Consequentia probatur; omnis actus est alicujus operationis principium; sed materia prima nullius operationis est principium; Ergo nullum habet actum. Et confirmatur, quia si materia haberet actum saltem entitativum esset cognoscibilis per se, & per se posset per suam entitatem movere intellectum, & causare sui cognitionem; sed materia prima

non est cognoscibilis per se ex Philosopho) Metaphysicæ cap. 12. text. 31. fol. 268. n. 87. ubi ait ; *materia quidem ignota secundum se* : Ergo nullum habet actum, qui sit alicujus operationis principium.

391. Ad argumentum respondeo primò concedendo, siue omittendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem distinguo majorem : omnis actus est alicujus operationis principium, si est actus completus, & specificus, concedo ; si est actus entitativus partialis, & passivus, qualis est materiæ primæ, nego. Ad ejus confirmationem concedo majorem, & distinguo minorem, materia non est cognoscibilis à nobis pro isto statu, in quo omnis cognitio nostra dependet à phantasmatibus, concedo ; non est cognoscibilis in se, id est, nequit movere intellectum separatum cauſando sui cognitionem, nego ; videte quæ diximus n. 41.

392. Secundò respondeo negando antecedens, materia enim prima est principium activum, vel quasi activum, tum respectu compositi ; quia ex forma, & materia unitis efficitur causa adæquata compositi, siue tertie entitatis, quæ ab ipsis, quasi effectivè pullulat, & resultat ; tum respectu formæ substantialis, quæ ab ipsa educitur, respectu cuius non se habet merè passivè, sed præbendo influxum effectivum ; tum respectu quantitatis, & aliorum accidentium sibi connaturalium, nam si materia prima sola, & à forma separata conservaretur à Deo, ipsa suam produceret quantitatem, & accidentia sibi connaturalia ; tum respectu relationis, quæ in ipsa fundatur, fundamentum enim est principium

activum relationum, quæ fundantur in ipso ; tum respectu actionis intentionalis, cum possit materia secundum se, sui cognitionem & speciem cauſare in intellectu à phantasmatibus separato saltem ; & sic falsum est, quòd materia prima non sit activa, etiamsi potentia passiva appelletur, quia ejus munus proprium, & principale, non est agere, sed recipere, non tamen ab actione privatur. Argumenta autem quæ contra nostram quartam conclusionem possunt efformari nullius sunt momenti, & sic illa omittimus, & dicta pro isto articulo sint satis, ut ad alia tranſeamus.

ARTICULUS QUINTUS,

Utrum iste actus entitativus, quem materia prima concedimus, sit existentia materia, vel ab illa distinguatur ; & dato, quòd sic ; utrum materia prima existat existentia forma ?

393. CUM ex dictis articulo præcedenti à n. 91. usque ad 104. inclusivè stabilitum maneat, materiam primam habere actum entitativum, quem dicimus materiam habere, etiamsi pura potentia subjectiva sit, meritò in præsentiarum inquirimus utrum iste actus entitativus, quem dicimus materiam habere sit ejus existentia, vel aliquod prædicatum de linea quidditandi, & essentia ?

394. Circa quam difficultatem duplex versatur opposita sententia. * Prima affirmat actum entitativum esse quid distinctum ab existentia. Ita Rubius in sua Philosophia, tract. 1. de materia prima q. 2. ubi post-

postquam n. 15. §. & sit prima assertio, fateatur materiam primam habere propriam existentiam, n. 16. negat ipsam habere actum entitativum. Ita Conimbricenses 1. Physicor. q. 9. art. 1. & 2. Complutenses disp. 3. q. 2. per totam. Fonseca 1. Metaph. cap. 7. q. 3. sect. 8. & alii, qui etiam pro se citant Divum Thomam, & Cajetanum.

395. Sed quidquid sit de sententia Divi Thomæ. Secunda sententia, & à nobis firmiter defendenda conclusio affirmat actum entitativum, quem adstruimus habere materiam primam, nihil aliud esse, quam ejus existentiam. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto locis supra citatis, & præcipuè in 2. dist. 12. q. 1. n. 16. ubi ait: *Dico igitur, quod mihi est contradictio, quod materia sit terminus creationis, & pars compositi, & quod non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia, quod enim aliqua essentia sit extra causam suam, & quod non habeat aliquod esse (supple actuale) quo sit essentia, est mihi contradictio.*

396. Pro cujus intelligentia nota, quòd existentia nihil aliud est, quam actualitas essentiae, quam res accipit, si est creata per eandem actionem, qua accipit esse, & ponitur extra causas. Ita Scotus pluribus in locis, & præcipuè lib. de rerum principio, q. 17. art. 1. n. 2. cujus hæc sunt verba: *Esse existentia, per quam scilicet actu existit in re, in quantum est terminus creationis, vel alicujus actionis.* Et §. 3. hoc patet, quia *cuiuslibet rei acquiritur esse existentia per generationem, vel creationem, vel per aliquam actionem &c.*

397. Itaque idem existere est, ac extra

causas sistere, sive esse; unde omnis res, quæ est in rerum natura extra causas, sive quæ transit de esse possibilis ad esse existentiam, dicitur existens, seu habere existentiam. Quod esse existentia per esse actuale explicatur; unde idem est esse aliquam rem actualem, ac esse existentem, & cum dicimus materiam habere actum, sive esse entitatem actualem, idem est, ac dicere esse existentem.

• 398. Secundò nota, quòd existentia non distinguitur realiter à re existente (utrum autem distinguatur formaliter, nec ne? controversia est ad Metaphysicam spectans) ita Scotus in 3. dist. 6. q. 2. & in 1. dist. 33. q. 1. & in 1. dist. 2. q. 2. quem omnes Scotistæ sequuntur, & ex opposita familia Suarez 1. tom. suæ Metaph. disp. 13. sect. 4. & 3. part. q. 6. disp. 17. sect. 2. Vasquez 1. part. tom. 1. disp. 74. n. 9. Gabriel in 1. dist. 12. q. 2. estque his temporibus fere apud omnes accepta.

399. Probatur primò conclusio: materia prima habet proprium actum entitativum, sive proprium esse actuale distinctum ab esse actuali forma, ut manet probatum: Ergo habet propriam existentiam: patet consequentia, quia esse actuale idem est, ac esse existentiale; habet esse actuale: Ergo & existentiale.

400. Secundò probatur: materia prima accipit esse per actionem Dei creativam: Ergo accipit esse existentiale, quia impossibile est intelligere rem terminare actionem productivam, & non terminare illam per existentiam propriam; probatur, quia existentia est termi-

terminus actionis productivæ rei, ut omnes fatentur : Ergo implicat, quod materia prima per suam entitatem actualem terminet actionem creativam, & quod illam non terminet per existentiam, cum idem formalissimè sint; patet, quia omnis actio eò tendit, ut rem extra causas, & extra nullum ponat in esse actuali, sive existentia.

401. Tertiò probatur, quia impossibile est, quod aliqua res intelligatur in esse actuali reali, quin intelligatur formaliter existens: Ergo ab eodem, quo res intelligitur actualis realis, intelligitur existens; sed ab actu entitativo intelligitur materia prima actualis, & realis: Ergo ab actu entitativo intelligitur formaliter existens: Ergo actus entitativus, & existentia idem formalissimè sunt. Antecedens probatur, quia impossibile est, quod res intelligatur in esse actuali reali, quin intelligatur extra causas producta per actionem veram realem, si est res creata, & si increata, extra statum possibilitatis; sed rem esse extra possibilitatis statum, sive extra causas est formaliter existere: Ergo impossibile est, quod intelligatur res actualis, quin intelligatur existens.

402. Dico secundam conclusionem: actus entitativus, sive existentia, quam materię concedimus, non est prædicatum intrinsecum, & differentiale materię, sed modus distinctus saltem ex natura rei, distinctione formali modalis. Hæc conclusio probatur primò ex Scoto quæst. quodlib. 1. num. 4. §. secundo ad idem: *In omni creatura essentia, eo modo, quo distinguitur ab existentia, videtur esse, prior illa, sicut potentia, & susceptivum est prius actu suscepto.* Et §. ad secundum dici potest, *quod essentia, &*

& ejus existentia in creaturis se habent, sicut quidditas, & modus.

403. Probatur ratione: nullæ creaturæ est essentiale prædicatum existentia: Ergo materię primæ actus entitativus, sive existentia non est illi essentialis. Probatur antecedens: omne prædicatum essentiale semper, & pro omni statu convenit rei, cujus est prædicatum; sed existentia non semper, & pro omni statu convenit creaturæ ulli; ergo non est prædicatum essentiale. Antecedens patet, quia ideo hæc propositio est sempiterna veritatis *homo est animal rationale*, quia in omni statu verificatur de homine, utpote essentialis prædicatio; sed existentia convenit in tempore in statu existendi solum; Ergo non est illi essentialis.

404. Ex quibus omnibus sequitur corollarium ex eo, quod propriam sibi vindicet existentiam, saltem partialem, & incompletam (existentia namque cum sit modus entitatis sive essentię, si essentia est incompleta, sive partialis, etiam existentia partialis erit, & si fuerit completa ejus existentia completa vocabitur) & existentia idem realiter cum essentia actuali sit, nullatenus materia existit, immo nec valet existere existentia formæ, neque compositi, quia nulla entitas creata, vel increata valet existere existentia alterius, quantumcunque unum sit alteri unitum, immo neque identificatum.

405. Hoc corollarium pro 3. nostra firmiter defendenda conclusione constituo ad secundum articuli quæsitum respondens; habetur expresse à Scoto locis supra citatis, valetque probari rationibus, quibus probatur

tum

tum extat materia proprium actum entitativum, five existentiam habere; estque expressa sententia omnium illorum, quos pro nostra patrocinandâ sententia adduximus n. 348. & aliorum quamplurimum.

406. Probatur nihilominus conclusio: illud quod habet esse distinctum ab alio habet existentiam ab alterius existentia distinctam; sed materia prima habet esse distinctum ab esse formæ: ergo habet existentiam ab existentia formæ distinctam. Ille syllogismus jam manet ex dictis probatus; tunc: una entitas ab alia entitate distincta, non potest esse essentia alterius v. g. essentia hominis non potest esse, nec constitui in essendo essentia equi, vel è contra: ergo actualitas unius in existentia, nequit esse ab actualitate alterius, patet consequentia, quia sicut se habet essentia ad essentiam, ita se habet existentia ad existentiam, sed essentia unius nequit suppleri ab essentia alterius: ergo neque existentia unius potest existentia alterius suppleri.

407. Et confirmatur: quia si aliqua entitas posset constitui in esse actuali existenciali ab actualitate existenciali alterius, etiam posset constitui in esse finito, vel infinito à finitate, vel infinitate alterius, & similiter posset constitui à bonitate alterius, & vera veritate aliena; sed nulla res potest constitui finita, vel infinita, quia cum re finita, vel infinita sit unita, nec bona, nec vera, nec sancta &c. bonitate, veritate, vel sanctitate alterius, cum qua unitur: ergo neque existens. Antecedens probatur: quia sicut finitas, vel infinitas, bonitas, vel veritas, vel sanctitas sunt prædicata modalia intrinseca, in primo, vel secundo mo-

do, quæ non possunt alteri communicari, ita existentia, five actualitas est prædicatum modale in primo, vel secundo modo, quæ non potest communicari alteri: ergo &c.

408. Hoc argumentum affert Scotus in 3. dist. 6. q. 1. sub n. 4. §. contra 3. ad probandum, quod natura humana assumpta à verbo divino, non potest existere existentia verbi, cujus hæc sunt verba: *Tunc* (id est tali hypothesi admissa, quod natura humana Christi Domini existeret existentia increata verbi Divini) *natura illa esset formaliter bona bonitate increata, & ita in infinitum diligibilis, & sic de veritate, & aliis &c.* ubi concludit Scotus, quod eadem impossibilitas datur ad hoc, quod natura humana assumpta à Verbo Divino sit formaliter bona, infinita, vera & sancta, bonitate, infinitate, veritate, & sanctitate increata Verbi Divini, ac datur ad hoc ut sit formaliter existens existentia increata Verbi; sed primum est omnino impossibile: ergo & secundum.

409. Secundo probatur conclusio specialiter de materia prima, quia argumentum præcedens concludit de impossibilitate existendi unum alterius existentia in universalis. Productio materiæ primæ est prior naturaliter productione formæ: ergo in illo priori materia prima existit propria existentia, & non existentia formæ. Antecedens probatur; nam materia prima producit per creationem, & forma per generationem, sed generatio necessario supponit materiam, in qua fiat: ergo necessario quando producit forma supponitur materia producta in esse existentia. Consequentia patet, quia quod necessario supponitur

ad:

ad esse existentiae alterius, nequit existere illius existentia; materia prima supponitur necessario ad generationem formae, sive ad esse existentiae formae: Ergo &c.

410. Tertiò probatur: quidquid terminat dependentiam existentis, necessario est existens prius dependente; sed materia prima terminat dependentiam formae existentis: Ergo necessario materia prima existens est prior forma. Major patet, quia existens nequit dependere à non existente, neque à posteriori: Minor probatur, forma educitur, vel saltem inducitur in materia: Ergo forma dependet in sua existentia à materia. Antecedens est certum, consequentia probatur, quia quòd educitur ab alio, dependet in fieri ab illo alio, & quòd inducitur in alio, dependet ab illo in suo esse, sive in conservari: Ergo materia terminat dependentiam formae; sed quòd non est, nequit terminare dependentiam illius, quòd est: Ergo &c.

411. Quartò probatur, quia forma non potest dare effectum formalem existendi subjecto, nisi per informationem subjecti, sive materiae, ut adversarii fateantur; sed nequit forma informare materiam; nisi praesupponatur materia unita formae, & forma materiae: Ergo informatio formae supponit unionem ipsius cum materia; tunc sic, quòd non est existens nequit realiter intelligi unitum cum illo, quòd est: Ergo si materia est realiter unita formae, antequam informetur à forma, materia est existens ante informationem & ante unionem; probo consequentiam, quia fundamentum relationis actualis necessario supponitur in esse actuali ad ipsam relationem;

sed unio est relatio, quae fundatur in materia, & materia fundamentum: Ergo necessario supponitur materia in esse actuali ante unionem; sed unio est prior quàm informatio: Ergo & materia, quia quòd est prius priore, est prius posteriore.

412. Hoc fundamento usus est Scotus in 3. dist. 6. q. 1. sub n. 5. §. praeterea ad probandum quòd natura humana Christi Domini non potuit existere existentia Verbi; accipite ejus verba: *Fundamentum relationis naturaliter praecedit relationem, & secundum esse actuale praecedit rationem relationis actualis; ista unio est relatio, & ejus fundamentum est ipsa natura: Ergo &c.* Et dicta pro hac celebri difficultate sufficiant, ut ad alia transeamus; qui plura de hac re desideraverit auctores consulat.

QUESTIO SECUNDA;

Utrum esse puram potentiam subjectivam sit essentiale quid materia prima.

413. **CUM** ex articulo 4. part. 2. n. 361. & alibi dictis in argumentorum solutionibus habeamus, quòd materia prima sit pura potentia subjectiva Physica, merito inquirimus modò, utrum hoc quòd est esse puram potentiam subjectivam Physicam sit de essentia materiae primae, vel quid ab illa distinctum formaliter, vel realiter?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad intelligentiam quaesita praemittuntur.

414. **P**RO difficultatis intelligentia est primo notandum ex Scoto lib. 9. Metaph.

q. 4. n. 4. §. confimiliter, quòd hoc nomen *potentia* est quiddam concretum dicens pro formali ordinem sive respectum ad actum, & pro materiali dicit entitatem absolutam, quæ denominatur potens formaliter à tali respectu; hæc sunt verba Scoti; *confimiliter dicendum est de potentialitate, potentia, & potente, quòd eandem relationem important, primum in abstracto, alia duo in concreto.*

415. Secundò nota, quòd licet potentia dicat ordinem ad actum, non tamen actus dicit ordinem ad potentiam; ita Scotus in eodem 9. Metaph. q. 2. n. 4. §. ad secundam quæstionem, *quia ratio actus est absoluta; ratio verò potentie est respectiva, unde iste ordo sive relatio, quam dicit potentia ad actum est non mutua, ut relatio scientie ad scibile, & creaturæ ad creatorem, ut ibi exemplificat Scotus.*

416. Tertiò nota, quod potentia subiectiva, quam materię adstruimus, & de qua hic loquimur, potest esse duplex, & propinqua, sive proxima, & remota, ut habet Scotus in eodem 9. q. 2. n. 9. §. secunda potentia in medio. *Potentia propinqua est (ait Scotus) qua per unam transmutationem reduciur ad actum, id est materia disposita per aliquas dispositiones accidentales, quæ illam determinant ad hoc, ut talem, vel talem formam substantialem recipiat potius, quam aliam.*

417. *Materia remota* (verba sunt Scoti) *est illa, qua non potest reduci ad actum, nisi per multas transmutationes medias, & citat pro hac divisione potentie Philosophum lib 9. Metaph. cap. 6. text. & com.*

13. Id est materia remota est materia, sive potentia nudè sumpta ab omni forma substantiali, & accidentali, privataque dispositionibus determinantibus materiam, & indigens illis ad hoc, ut efficiatur proximè in potentia ad hanc formam, & non aliam recipiendam. Videte quæ n. 11. & 12. hujus dist. diximus de materia primò prima, & de materia secundò prima.

418. Quartò nota ex eodem Scoto, eadem quæst. & num. quòd potentia subiectiva materię est duplex; & substantialis, & accidentalis; potentia subiectiva substantialis est quam dicit materia ad formas substantiales, & potentia subiectiva materię accidentalis ad formas accidentales; accipite verba Scoti, *Potentia materia ad esse communicatum sibi à forma potest dici substantialis, & quia ad esse substantiale in se, & quia illud, cujus est illud esse per se facit unum cum materia, potentia autem subiecti ad esse sibi communicandum ab accidente, potest dici accidentalis.*

419. Quintò nota, quòd licet potentia materię ad formas substantiales dicatur substantialis, & ad formas accidentales dicatur accidentalis, non est, quia una potentia sit accidens, & altera substantia, cum utraque potentia, ex infra dicendis, eadem materia sit, quæ quid substantiale est; sed dicitur substantialis, vel accidentalis terminativè, quia ad formas accidentales terminatur, cum tamen in se quid substantiale sit.

420. Sextò nota, quòd licet potentia dicat ordinem ad actum, non tamen ventilamus hic de illo ordine, sive
M respce-

respectu, quem dicit potentia materiæ ad actum, sed de ipsa entitate absoluta materiæ, quæ denominatur potens recipere formas subjective à tali respectu. Ita Scotus 9. Metaph. q. 4. n. 4. cuius hæc sunt verba. *Frequenter quando dicimus potentia non intelligimus de respectu, sed de illo, in quo fundatur respectus.* His prælibatis ad questionem per conclusiones satisfaciam.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad questum questionis per conclusiones fit satis.

421. **S**it prima conclusio: potentia subjectiva materiæ primæ ad recipiendas omnes formas tam substantiales, quam accidentales, est ipsamet capacitas substantialis materiæ, sive ipsamet quidditas, & essentia materiæ, secundum quam quocunque alio circumscripto, quod non sit ipsamet quidditas, & natura materiæ, quæ quidditas est subtractum, sive subiectum denominatum potentia à respectu potentialitatis ad formam, cum ipsa quid absolutum sit.

422. Probatur 1. conclusio autoritate D. S. ex 2. dist. 16. q. unic. sub n. 3. §. præterea, ubi hæc profert verba. *Respectus non est per se de ratione potentialitatis recipientium, quia recipiens, cuiusmodi est materia recipit formas per essentiam suam, non per relationem:* Ergo ex mente Scoti potentia subjectiva materiæ secundum quam est capax recipiendi formas, non est aliud ab essentia, & quidditate materiæ, cum per essentiam suam, & non per relationem, sive aliquid additum materia recipiat formas, & sit eam capax.

423. Secundò probatur ex eodem Scotto 9. Metaph. q. 5. n. 3. §. contra ista arguitur in fine, qui hæc verba profert. *Hoc videtur specialiter de potentia passiva, nam ipsa secundum illam rationem essentialem est pars compositi; & perficitur à forma, quæ est altera pars secundum quam rationem est prior naturaliter principiatio, ut tale principium, hoc autem est præcisè sub ratione absoluta, &c.* Ergo ex mente Scoti habetur nostra conclusio.

424. Tertiò probatur ex eodem loco citato ex Metaph. n. 4. ubi ait: *Causa naturaliter est prior causato, & principium principiato secundum esse absolutum;* & addit. *Hoc modo intelligendo questionem dicitur, quod nihil est de ratione potentia, nisi absoluta aliqua essentia, in qua immediatè fundatur aliquis respectus ad principiatum.* Ergo &c.

425. Item lib. de rerum princip. q. 8. art. 2. sub n. 6. §. ad videndum. *Est sciendum, quod materia & sua potentia, per quam est formarum substantialium susceptiva sunt omnino idem in re, differentia solam ratione:* & n. 3. §. similiter. Dico, quod potentia passiva primò, & per se invenitur in materia prima, in qua sua potentia passiva est ita pura, quod omnino est idem in re, quod substantia materiæ. Etn. 12. Ex his patet, quod sicut materia prima per suam substantiam est susceptiva forma substantialis, ita compositum est per suam essentiam susceptivum accidentium: Ergo &c.

426. Quartò probatur conclusio fundamentali ratione; illud est essentia alicujus rei, per quod constituitur ipsa res, & distinguitur.

giuntur ab omni alio, quod non est ipsa; sed per esse potentiam subjectivam omnium formarum capacem constituitur materia in esse talis, & distinguitur ab omni alio, quod non est ipsa: Ergo esse subjectum receptivum formarum est essentia materię primę. Major est per se nota, & minor probatur, tum ex definitione materię primę, tum ratione: circumscripta per intellectum saltem capacitate recipiendi formas non manet materia primę: Ergo capacitas, sive esse subjectivam potentiam est essentia materię primę. Antecedens probatur, quia secluso hoc, quod est esse capacem materiam formarum destruitur esse primum earum subjectum; sed qui destruit esse primum subjectum formarum, destruit materiam: Ergo &c. consequentia probatur, quia illud sine quo non potest intelligi aliqua res per locum ab intrinseco est quidditas illius; sed per locum ab intrinseco non potest intelligi materia sine capacitate ad formas: Ergo &c. ita Scotus lib. de rerum principio q. 8. art. 2. n. 19. §. item. Augustinus lib. de natura boni cap. 18. *Nam si capere impossitam ab artifice formam non posset, nec materies unque diceretur.*

427. Et confirmatur, quia sicut forma per suam quidditatem absolutam, & essentialem est potens informare materiam, ita per suam absolutam quidditatem, & essentialiam est potens recipere formas; sed esse informativum in forma est ejus quidditas, & essentia: Ergo esse receptivum in materia est ipsa essentia materię, per quam est capax informationis, sive formę. Scotus n. 6. ibidem §. item: *Sicut ergo forma per suam essentiam, & non per aliud re ab ea differens,*

est actus perficiens materiam, sic materia per suam essentiam est receptiva formę.

428. Sit secunda conclusio: potentia subjectiva accidentalis materię primę ad recipiendas formas accidentales (videte n. 316. & 317.) non est aliquid accidentis in materia, sed eademmet substantia absoluta in materia, per quam est potens recipere tam formas substantiales, quàm accidentales. Probatur auctoritate Scoti in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. §. præterea; *quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo non est maxime in potentia respectu earum, & ideo definitur per esse in potentia secundum Aristotelem.*

429. Ex quibus verbis Scoti sic forma discursum; ideo per Scotum definitur materia per esse in potentia, quia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium; sed definitio explicat essentiam rei: Ergo si materia definitur per esse potentiam receptivam formarum substantialium, & accidentalium, esse formarum substantialium receptivam est ipsa essentia, & quidditas absoluta materię, & non aliquid accidentale.

430. Secundò probatur: esse primum subjectum receptivum formarum accidentalium nequit accidenti adaptari, sed substantię: Ergo esse potens terminare dependentiam accidentalium formarum, sive recipere formas non est accidentale materię, sed substantiale & intrinsecum. Antecedens probatur, quia illud, quod necessariò supponit aliud subjectum, in quo sit, & ad quod ultimè terminetur nequit esse primum subjectum respectu accidentis; sed accidentis necessariò supponit subjectum substantia-

stantiale, ad quod ultimatè terminatur ejus dependentia: Ergo nequit esse primum subjectum formarum accidentalium: Ergo substantia materię absoluta est, quę ultimò terminat dependentiam accidentis, quę secundum se est capax formarum accidentalium. Et roboratur, quia omne finitum, imperfectum & limitatum est capax, sive est perfectibile quid per formas accidentales; materia prima per suam substantiam est quid finitum imperfectum, & limitatum: Ergo est capax perfici à formis accidentalibus: Ergo &c.

431. Sit tertia conclusio negativa contra D. Thomam, & ejus sequaces: potentia, sive capacitas, quam habet materia prima ad recipiendas omnes formas substantiales, sive accidentales, non est qualitas de secundo genere, vel aliquod accidens à materia distinctum; probatur, quia si illud, quod reddit materiam capacem recipiendi formas substantiales, vel accidentales esset aliquod accidens distinctum realiter à materia: Ergo materia secundum se non est capax recipiendi tales formas per se ipsam, & per suam substantiam, quod est contra definitionem materię, & communem explanationem ipsius, quę semper explicatur ejus quidditas per esse subjectum receptivum: Ergo materia prima per se ipsam non esset primum, & immediatum subjectum.

432. Secundo probatur; materia prima, vel recipit immediatè per suam substantiam illam qualitatem de secundo genere, vel illud accidens per quod redditur potens proximè recipere formas substantiales, & accidentales; vel non recipit immediatè

illam qualitatem dispositivam; sed mediā alia qualitate, & de illa alia iterum inquiram, vel recipitur immediatè à substantia materię, vel medio alio accidente, & sic in infinitum: Ergo necesse est fateri, quòd saltem illam qualitatem, vel accidens, medio quo conceditur potens materia ad recipiendas formas substantiales recipitur immediatè in substantia materię; si ergo accipit materia illud accidens, quare non recipit alia, & formas substantiales, cum non sit major ratio unius, quàm alterius.

433. Tertiò probatur conclusio, & impugnatur prædictus modus loquendi: ex tali hypothefi sequeretur, quòd forma substantialis non reciperetur immediatè in materia nuda; sed in materia affecta illa qualitate, sive dispositione accidentali: Ergo subjectum proximum formę substantialis non substantia, sed illud totum per accidens ex materia, & illa qualitate resultans foret; immo sequeretur, quòd ipsa qualitas esset magis receptiva formę substantialis, quàm materia, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis: Ergo si materia est capax recipiendi formas substantiales per illam qualitatem, potiori jure ipsa qualitas esset dicenda capax illius receptionis.

434. Quarto probatur conclusio: receptum, & receptibile petunt proportionari, sed magis proportionantur materia prima, quę est subjectum substantiale, & forma substantialis, quàm subjectum accidentale, & forma substantialis: Ergo materia prima est magis proportionatum subjectum ad recipiendas formas substantiales, quàm

quàm est illa qualitas, quæ à Divo Thoma ponitur ad proportionandam materiam ad receptionem formæ substantialis; probatur minor, quia ex Philosopho 5. Metaph. cap. 2. *Cujus est actus, ejus est & potentia*; sed actus est forma substantialis: Ergo & potentia.

437. Sit quarta conclusio: ille respectus, quem dicit materia prima ad omnes formas substantiales, & accidentales, non est intrinsecum essentialiter materiæ, sed illi convenit in secundo modo dicendi per se, tanquam passio, sive proprietas ab illa dimanans. Ita Scotus in 2. dist. 16. q. unic. n. 13. §. præterea, qui ait: *Respectus non est per se de ratione potentialium receptivarum.* & 9. Metaph. q. 5. n. 3. §. contra in fine; *quia si aliqua relatio esset de ratione ejus (scilicet materiæ primæ de qua loquitur ibi) in quantum est pars compositi; illa etiam relatio esset de ratione compositi; & ita nullum materiale esset essentialiter absolutum.* Idem habet q. 17. quodlib. art. 3. in principio, & in 1. dist. 1. q. 4. §. secundum membrum, & 2. report. dist. 1. q. 6. §. secundum principale patet, & in 4. dist. 12. q. 1. §. si dicēs, & aliis in locis, ubi tanquam primum fundamentum supponit, quòd nulla relatio sit de essentia alicujus absoluti.

426. Probatur ratione deducta ex auctoritatibus Scoti; quicquid est essentialiter de ratione principii constitutivi alterius, est etiam de ratione essentialiter constituti per tale principium: Ergo si de ratione materiæ primæ est relatio aliqua, de essentia, & ratione corporis, sive compositi est etiam ipsa relatio: Ergo compositum erit

essentialiter respectivum; patet consequentia, quia cujus principia sunt relativa est relativum: Ergo si materia, quæ est principium compositi, est relativa, compositum relativum erit; quod nullus somniavit.

Argumenta contra dicta.

436. PRIMò arguitur contra nostram primam conclusionem, quatenus dicimus potentiam subjectivam materiæ esse ipsam substantiam, sive quidditatem materiæ auctoritate D. S. qui lib. 9. Metaph. q. 2. n. 10. §. visa itaque divisione prope initium ait: *Ex his sequitur tertium, quòd potentia subjectiva in quocunque, sive in materia, sive in subjecto aliquo, non est eadem essentialiter illi, in quo est:* Ergo ex mente Scoti potentia subjectiva, quæ est, sive reperitur in materia non est illi essentialiter idem: Ergo male adstruimus in prædicta conclusione, potentiam subjectivam materiæ esse eandem essentiam, & quidditatem materiæ.

438. Respondeo, quòd D. S. non adversatur nostræ conclusioni, immo illam confirmat in prædicto loco; nam ibi, ut videre licet in textu, non loquitur de potentia subjectiva fundamentali absoluta materiæ, sed de potentia subjectiva formali, id est de respectu, qui in ipsa capacitate subjectiva materiæ fundatur, nam prosequitur dicens ibidem, *quia illud, in quo est (suppletalis potentia receptiva) manet cum actu, & non numeratur* (hoc est multiplicatur per multiplicationem actuum, sicut potentia respectiva multiplicatur ad multi-

plicationem terminorum, qui sunt actus) *Et secunda ratio est ad hoc, quia illud, in quo est, est absolutum, potentia enim.* Ecce luce clarius, quomodo D. S. agit ibi de respectu, quem importat hoc concretum potentia, & non de per se denominato à tali respectu, hoc est de entitate absoluta materiæ, quæ est, quæ manet cum actu, & ab ipso perficitur recipiendo illum.

439. Secundò arguitur contra eandem conclusionem; potentia materiæ, sive ejus capacitas ad recipiendas formas supponit in aliquo priori materiam in suo esse quidditativo, & essentiali: Ergo potentia materiæ, sive capacitas materiæ ad recipiendas formas non intrat rationem constitutivam materiæ, sive non est ejus quidditas, & essentia; consequentia patet, quia quod supponit aliquam rem constitutam in suo esse essentiali est extra talis rei constitutivum. Antecedens probatur, quia potentia, sive capacitas alicujus rei, est capacitas, sive potentia alicujus rei jam constitutæ, quæ denominatur potens, sive capax à tali potentia: Ergo &c.

440. Et confirmatur; prius est quòd res sit, quam quòd capax, vel incapax alterius sit: Ergo prius est, quòd materia sit, quam quòd capax formæ dicenda sit. Probatur antecedens, quia ideo res aliqua dicitur alterius capax, quia est, non tamen è contra, ideo est, quia capax est. Et roboratur, quia ideo v. g. vas dicitur capax tantæ, vel tantæ aquæ, quia est tantæ, vel tantæ quantitativè extensionis: Ergo ideo res capax alterius est, quia est tantæ, vel tantæ entitativè essentialis perfectionis.

441. Respondeo ad argumentum ne-

gando antecedens, & similiter consequentiam, & ad ejus probationem respondeo primò concedendo antecedens, scilicet, quòd potentia materiæ alicujus sit potentia, nego tamen, quòd alicujus jam constituti, sed alicujus, quod per esse potentiam constituitur, & cum materia per esse potentiam constituitur, inde fit, quòd &c.

442. Secundò respondeo distinguendo antecedens; potentia operativa alicujus rei jam constitutæ est potentia, concedo antecedens; quia prius est esse, quam operari; potentia passiva de qua hic agimus alicujus rei jam constitutæ est potentia, nego; immo potentia passiva est idem, ac res, quæ passivè dicitur potens, & cum hæc sit materiæ primæ potentia, inde fit &c.

443. Tertiò respondeo, & formalitèr, potentia alicujus rei jam constitutæ est potentia, distinguo, potentia formalis, vel respectiva, quæ respicit aliud, & fundatur in illo, quod potens formalitèr à tali ordine, sive respectu denominatur, concedo; potentia fundamentalis, & radicalis, quæ est subtractum, sive subjectum, quod à potentia formali respectiva denominatur, nego; immo est ipsamet quidditas absoluta illius, quod potens denominatur; & cum dicimus, quòd materia, sive capacitas substantialis, secundum quam materia est capax recipiendi formas substantiales, est idem, quod materia prima, loquimur de potentia radicali absoluta, non vero de potentia respectiva, & formali, sive de respectu, quem fundat materia, quia talis respectus, medio quo materia, denominatur potens formalitèr, non est ratio recipiendi formas, immò de per accidens se habet ad hoc, quòd materia

teria secundum se sit capax fundamentaliter formarum, ita quod si per impossibile materia non diceret talem respectum potentialitatis ad formas, esset nihilominus capax recipiendi formas.

444. Ita Scotus expresse 5. Metaph. q. 9. §. relatio. sub n. 12. ubi ait: *Relatio non est, quo agens, nec quo habens potentiam, est potens, nec quo receptivum recipit*. Et paulo infra; *quia absolutum receptivum, immediate perficitur absoluto receptivo, si relatio esset quo, tunc compositum ex absoluto, & relatione esset immediate receptivum*. Et ibidem n. 16. §. concedatur ergo, in medio. *Nunquid potentia dicta pro ipsa relatione principii, vel causa est necessaria ad agendum, vel patiendum?* & respondet, *relatio autem causa, vel principii, concomitatur actionem, nec necessario pravia est*. Vide etiam Scotum in 3. dist. 15. q. unic. num. 8. §. aliter potest. Ergo relatio, quam importat materia, à qua denominatur formaliter potens, non est necessario pravia in materia ad receptionem formæ ex mente Scoti, sed concomitantè accidentèlè se habet.

445. Tertiò arguitur ex autoritate Doctoris subtilis lib. de rerum principio. q. 7. art. 1. sub num. 3. §. item. profert hæc verba: *posse pati ad materiam reducitur, sicut agere ad formam*. Ergo posse pati secundum mentem Scoti, sive quod idem est potentia passiva materiæ non est ejus quidditas, & substantia. Probo consequentiam: illud, quod reducitur ad aliquod, non est illud aliquod, ad quod reducitur formaliter, sed reductivè; sed posse pati reducitur ad materiam: Ergo non est formaliter materia, sed reductivè.

446. Et confirmatur ulterius: sicut agere, seu posse agere reducitur ad formam, ita posse pati ad materiam ex sententia Scoti; sed agere actualiter, sive aptitudinaliter non est de conceptu quidditativo formæ: Ergo nec posse pati est de conceptu quidditativo materiæ. Major est Scoti; minor probatur: omne esse supponitur ad operari actualiter, & aptitudinaliter: Ergo esse formæ supponitur ad operari sive actualiter, sive aptitudinaliter. Quod esse supponatur ad operari actualiter, patet ex se; quod etiam ad aptitudinaliter operari supponatur, probo: quia omnis aptitudo fundatur in aliquo esse: Ergo esse supponitur ad aptitudinaliter operari: ergo etiam esse supponitur ad pati; quia sicut forma ad agere, ita materia ad pati se habet.

447. Respondeo explicando auctoritatem Scoti, & dico, quod Scotus loco prædicto utitur hoc simili ad probandum actum entitativum materiæ, quia sicut posse agere supponit actualitatem, sive existentiam in forma, ita posse pati supponit actualitatem in materia, ut videre licet in ipso textu, & sic quoad hoc tenet exemplum; cæterum non ait Scotus, quod posse pati reductivè pertinet ad materiam, cum oppositum doceat locis supra citatis; nec similiter vult Scotus, quod posse agere reductivè ponatur, sive pertineat ad formam, cum doceat esse ipsammet formam, ut patet ex loco num. 445: citato, & sic idem est, ac dicere, quod reducitur, ac esse proprium, & essentialè, cum ipse Scotus se explicet in hoc sensu; quod si velis contendere ex verbis, dico, quod ad probandum quod ibi intendit Scotus probare, utitur illis.

illis terminis, non curando, quid sit de essentia, vel non sit de essentia, quod parum interest ad id, quod intendit ibi, ut intuenti patebit.

448. Nunc in forma respondeo ad argumentum negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem: posse enim pati non reductivè est materia, immò formaliter, & essentialiter, sicut animal rationale non reductivè est homo, sed formaliter, & essentialiter. Ad confirmationem respondeo concedendo majorem in sensu explicato, & negando minorem quoad secundam partem, & ad ejus probationem distinguo majorem: operari actualiter supponit esse in forma, concedo majorem: operari aptitudinaliter, iterum subdividuo: operari aptitudinaliter radicaliter supponit esse, nego: operari aptitudinaliter formaliter, id est, ipsa formaliter aptitudo supponit esse, concedo. Ad ejus probationem distinguo: omnis aptitudo formalis fundatur in aliquo esse præsupposito, concedo: omnis aptitudo radicalis, nego.

459. Pro cujus intelligentia nota, quòd aptitudo, sicut & potentia est duplex, & radicalis, & formalis: radicalis aptitudo, sive potentia, est radix, quidditas, sive essentia naturæ, à qua dimanat potentia, seu aptitudo formalis. Aptitudo, sive potentia formalis, est quidam ordo, sive transcendentalis respectus, medio quo radix, sive natura respicit suos actus. Prima aptitudo, videlicet radicalis, est quæ dat formæ agere aptitudinaliter, quæ non est aliud ab essentia, & quidditate formæ; & posse pati aptitudinaliter, sive aptitudo radicalis ad

posse pati est essentia materiæ. Secunda aptitudo, sive potentia, quæ est respectus, sive ordo non est nec de essentia formæ, nec materiæ.

450. Quòd arguitur contra nostram secundam conclusionem: capacitas receptiva formarum substantialium non est formaliter capacitas receptiva formarum accidentalium; sed capacitas receptiva materiæ respectu formarum substantialium est quidditas absoluta, & entitativa materiæ: ergo capacitas receptiva formarum accidentalium non est quidditas eadem materiæ.

451. Respondeo distinguendo majorem: capacitas receptiva radicalis formarum substantialium, non est capacitas receptiva formarum accidentalium, nego majorem: eadem enim quidditas absoluta materiæ, & est potens recipere formas substantiales, & formas accidentales: capacitas receptiva formalis formarum substantialium, & accidentalium non est eadem, concedo: quia cum talis capacitas formalis sit respectus ad formas, si formæ sunt distinctæ, etiam ipsa capacitas, quæ est relatio, est distincta; relatio enim à termino specificatur; & cum forma substantialis, & accidentalis sint termini diversi, inde fit, quòd relationes, quæ ab illis specificantur, sint diversæ; ex quo nil contra nos.

452. Quòd arguitur contra nostram tertiam conclusionem: potentia subjectiva ad recipiendas formas destruitur per adventum formæ, & tamen manet materia: ergo potentia subjectiva ad recipiendas formas est accidens separabile distinctum à materia. Patet consequentia; quia quod potest adesse, & abesse, sine subjecti corruptione

ne

ne est accidens ; tale est potentia subiectiva materiae : Ergo accidens est materiae. Antecedens probatur auctoritate Doct. Subt. qui 9. Metaph. q. 2. num. 10. §. visat : *consideranda sunt quaedam , primum est , quod neutra potentia praedicta nec subiectiva , nec obiectiva manet cum actu*. Et confirmatur , quia omnis potentia est qualitas de secundo genere qualitatis : Ergo &c.

453. Ad huius argumenti solutionem est notandum , quod potentia dupliciter potest considerari , vel pro absoluto , & positivo , quod importat pro materiali ; vel negativo , seu privativo , quod dicit pro formali , quia potentia prout talis reduplicative dicit carentiam actus. Hoc supposito in forma ad argumentum respondeo distinguendo antecedens : potentia subiectiva ad recipiendas formas destruitur per adventum formae , distinguo : potentia absoluta , & positiva , quae est , quae dicitur , & denominatur capax , nego : potentia pro formali , quae est privatio illius formae , quae advenit , destruitur per talis formae adventum , concedo : & de hac potentia privativa ait Scotus , quod non manet cum actu. Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens : potentia , id est facilitas operandi , quae in aliquibus potentiis reperitur , ex frequentatione actuum generata est de genere qualitatis , concedo : omnis potentia , nego : per quod patet ad argumentum.

454. Sexto arguitur contra quartam conclusionem : materia prima est essentialiter quid incompletum , & potentiale : ergo essentialiter ordinatur , & petit compleri , & actuari : ergo ille respectus , quem dicit ad formas , per quas completur , & actuatur , est illi essentialis.

455. Respondeo concedendo maiorem , & distinguendo minorem ; essentialiter or-

dinatur , & petit compleri , id est ordo , & appetitus , quem dicit ad formas , per quas completur , & actuatur , est quid essentialiter materiae in primo modo dicendi per se , nego minorem : talis ordo , & appetitus est quid in secundo modo , tanquam proprietas passionalis materiae , concedo. Vel sic : essentialiter ordinatur , & petit compleri , distinguo : ordine , & appetitu fundato in essentia materiae , & ab illa formaliter distincto , concedo : ordine , & appetitu , qui sit formaliter ipsa materia , nego. Et dicta pro hac difficultate sint satis , ut ad alia transeamus.

QUESTIO TERTIA.

Utrum potentia receptiva materia respectu formarum tam substantialium , quam accidentalium sit naturalis , violenta , vel neutra ?

456. **P**ostquam quaestione praecedenti statutum reliquimus potentiam subiectivam materiae esse ejusdem quidditatem , & essentiam , restat impraesentiarum inquirere , quanam sit talis potentia ; sed ut clarius percipiantur , quae nobis praemittenda videntur , apponemus hic , quare sit

ARTICULUS PRIMUS.

Ubi aliqua ad intelligentiam quaesiti praemittuntur.

457. **P**rimo est notandum ex Scoto q. 1. prologi §. ad quaestionem num. 20. quod potentia receptiva (loquitur in universalibus de omni receptiva potentia) comparatur vel ad actum , quem recipit (hoc est ad formam) vel ad agens a quo recipit (id est a quo introducit forma in tali subiectiva potentia) primo modo , id est si potentia passiva consideratur in ordine ad actum , sive formam , quam recipit) ipsa est potentia naturalis , vel violenta , vel neutra ; naturalis , si naturaliter inclinatur , violenta si sit contra inclinationem

tionem naturalem, neutra, si neque inclinatur ad istam formam, neque ad oppositam.

458. Ex quibus Scoti verò s liquet quòd si potentia passiva receptiva inclinatur ad formam, talis potentia passiva dicitur naturalis, & si non inclinatur susceptivum ad formam, neque renuit formam, dicitur subiectum susceptivum esse in potentia neutra.

459. Secundò est notandum, quòd tunc dicitur susceptivum alicujus formæ inclinari à illam, quando perficitur à tali forma, & sub illa congaudet, & quiescit, vel illa forma sit naturalis in se entitative, vel sit supernaturalis, vel introducat prædicta forma ab agente naturali, vel ab agente supernaturali, quam formam esse naturalem subiecto non attenditur, nisi penès hoc, quòd forma sit perfectiva subiecti: unde etiam si gratia, vel beatifica visio sit quid introductum in animam, vel intellectu ab agente supernaturali divino, nempe Deo, dicitur visio, & gratia formas esse naturales animæ, & animam esse in potentia susceptiva naturali ipsarum, solum præcipue ex eo quòd anima à talibus perficitur formis.

460. Similiter est dicendum de potentia passiva, violenta, vel neutra, quia illa forma est violenta, ad quam non inclinatur subiectum, iminò ipsam renuit, & ad oppositam inclinatur, ut lapidem sursum moveri, & manere sursum, aquam calefieri, & his similia, quia licet calor v. g. in se forma naturalis sit, & ab agente naturali; igne videlicet in aqua introducat, eò præcisè dicitur calorem esse aquæ violentum, quia calor solum non perficit aquam, iminò ipsam destruit, & aqua non solum non inclinatur ad calorem, iminò dicit renitentiam ad ip-

sam, cum ad ejus oppositum, nempe frigiditatem inclinetur.

461. Potentia neutra est illa, quæ nec inclinatur ad formam, nec ad ejus oppositum, hoc est neque gaudet sub forma, neque sub illius privatione, sive opposita forma positivè deplorat, sed neutraliter se habet, quia forma talis neque est perfectiva, nec destructiva subiecti; cujusmodi est in artificialibus potentia passiva in ligno ad formam mensæ, vel statuæ, quarum neutra perficitur, nec destruitur lignum; & in naturalibus motus Angeli sursum, vel deorsum, quia Angelus ad neutrum inclinatur, nec sub aliquo illorum destruitur; superficies respectu caloris, motus cœli &c. Et in supernaturalibus ubi sacramentale, quo Christus Dominus in Eucharistia locatur, quod neque est Christi perfectivum Physicè, nec destructivum. Ita Scotus ubi supra & 11. Metaph. q. 12. num. 2. §. ad questionem dicendum.

462. Tertiò est notandum, quod hic non inquirimus modò, utrum potentia subiectiva, quam esse materiæ essentiam statuimus, sit ipsi materiæ naturalis, violenta, vel neutra, quia esset hoc querere absurdum (licet aliqui Scotistæ, primo supposito hoc ventilare non verecundentur) quia esset idem ac querere, utrum essentia materiæ sit illi naturalis, violenta vel neutra? Quid indignius viris aliàs eruditis. Sed quod inquirimus est, an forma substantialis, vel accidentalis sit materiæ primæ naturalis, id est naturaliter perfectiva materiæ, vel potius sit violentia, vel neutra? Et utrum materia quando est sub forma substantiali, vel accidentali congaudet, ex eo quod habeat terminum.

minum suæ inclinationis, vel sit violenta, quia ad oppositam formam inclinatur, & renuit, quam habet, vel neutraliter se habet, nec complacendo, nec renuendo.

463. Quartò est notandum, quòd si susceptivum formæ comparatur ad agens, à quo introducitur talis forma in illo susceptivo, tunc illa potentia est susceptiva naturalis (verba sunt Scoti in prologo citato) quando receptivum comparatur ad tale agens, quod natum est naturaliter imprimere talem formam in tali passivo; & hoc nulla facta comparatione formæ, quæ introducitur in subiecto ad tale subiectum; unde etiam si calor sit violentus aquæ, attenta natura aquæ, & caloris, tamen quia naturaliter potest introduci calor ab agente naturali in aqua, dicitur potentia receptiva caloris in aqua naturalis, sed cum addito respectu agentis; & tunc talis susceptiva potentia dicitur supernaturalis, quando comparatur ad tale agens, quod non est naturaliter impressivum illius formæ in illo passivo; id est ad agens, quod operatur, quando introducit formam, excedendo vires naturæ in tota sua latitudine, quia in naturalibus non datur vis introductiva illius formæ in illo passivo; cuiusmodi est Deus, quando gratiam, fidem, & formas huiusmodi introducit in anima.

464. Quintò est notandum, quòd potentia susceptiva potest etiam dici potentia obedientialis, quatenus subijcitur agenti, cui nata est obedire, scilicet divino, ad recipiendas formas, quas ex se ordine naturæ attento habere non valebat. Sed hæc obedientialis potentia in susceptivo non attenditur penes susceptivi ad formam comparationem, sed penes comparationem sus-

ceptivi ad agens, cui subijcitur, & est impropria potentia passivæ accommodationis, quia potentia passiva solum dicitur naturalis, violenta, vel neutra propriè comparando susceptivam potentiam ad formam; comparatio enim potentia passivæ ad agens est vnde extrinseca, & sic ejus denominatio talis à comparatione ad agens extrinseca dicenda est; magis enim propriè obedientia competit agenti creato, quatenus subditur supernaturali divino, quam potentia susceptivæ, ut ait Scotus 11. Metaph. q. 12. sub num. 3. §. sed quia ordo. *obedientiæ enim propriè significat subjectionem respectu agentis potentis de obediente facere, quod vult.*

465. Qui plura de hac celebri tripartita Scotica potentia susceptiva, & an sit admitenda, desideraverit, consulat Scotum locis citatis, & in 2. d. 18. q. 1. sub num. 6. & in 3. dist. 1. q. 1. & in 4. dist. 1. q. 8. & dist. 43. q. 4. & in quodlib. q. 19. & ex commentatoribus Scoti Dadam 1. tom. contr. 1. §. sed rogabis. Lique tum in 1. sentent. dist. 1. q. 1. Brizeno 1. tomo in primum, prolusione 8. proœmiali à num. 1. & 9. de visione contr. dist. 1. subdist. 2. art. 2. à num. 6. & infra.

ARTICULUS SECUNDUS.

Ubi ad petitum in questione ex mente Scoti per conclusiones fit satis.

466. **DICO** primam conclusionem respondendo ad quæsitum: potentia susceptiva formarum substantialium, quæ reperitur in materia prima, quatenus respicit, ut perfectibile quid suum perfectivum, scilicet

licet formas substantiales, nulla facta comparatione ad agens, à quo forma substantialis est introducenda in materia absolute, & simpliciter est naturalis tam respectu formarum substantialis ut sic, quàm respectu talis formæ determinatæ.

467. Hæc conclusio quamvis quoad primam partem inter Scoti discipulos sit communiter recepta, tamen quoad secundam, videlicet, quòd etiam respectu formarum substantialium in particulari sit naturalis est contra Herreram, qui in 1. sentent. disp. 1. q. 4. ab Scotieis principiis (ut solet) aberrans, & à veritatis scopo devians, negat formas in particulari subjectari in potentia naturali susceptivæ materiæ. Idem tenet Fabrius q. 1. prologi disput. 2. §. hæc inquam. Gasparus Sghrema Panormitanus in suis Scotieis digressionibus in libros Physic. digress. 1. in primum lib. Physic. quæsto 6. sed in potentia neutra.

468. Probatur igitur nostra conclusio ex verbis Scoti; quibus habetur expressè 11. Metaph. q. 12. num. 2. §. ad quæstionem, ubi ait: *Primo modo considerando utramque potentiam illam, dico, quòd nulla est in materia prima, nisi naturalis, quia naturalem inclinationem habent ex se, ut si cuiuscumque compositi pars, & quacumque forma perficiatur, nec potest contra, nec supra inclinationem in aliquo composito esse*: Ergo ex mente Scoti habetur nostra expressa conclusio, quia si nulla potentia est in materia prima nisi naturalis: Ergo non est aliqua potentia in ipsa non naturalis, violenta videlicet, vel neutra, etsi naturalem inclinationem habet ex se ut quacumque forma perficiatur: Ergo non ex-

cluditur aliqua particularis, ad quam non inclinatur.

469. Item idem Subt. Doct. in 2. dist. 18. q. 1. sub num. 6. §. ad illud de violento, hæc sicut verba: *Unde respectu nullius forma potest esse generatio violenta in materia, quia materia inclinatur naturaliter ad quamlibet formam individuum in ea*. Et in 1. dist. 1. q. 1. sub num. 6. §. ad ultimum dico; *quod quacumque forma satiat appetitum materia totaliter extensive; tot enim sunt appetitus materia ad formas, quot sunt forma receptibiles in materia*: Ergo ex mente Scoti ad quamlibet formam in particulari datur peculiaris appetitus in materia, & peculiaris inclinatio: Ergo ad quamlibet habet potentiam susceptivam naturalem.

470. Probatur conclusio ratione: illud subjectum dicitur in potentia naturali esse ad receptionem alicujus formæ, quod præbet inclinationem, & propensionem ad ipsam formam; sed materia prima præbet inclinationem, & propensionem ad omnes formas substantiales: Ergo recipit omnes formas in potentia naturali. Major probatur: quia ideo dicimus in Philosophia esse grave naturaliter deorsum & leve sursum, quia grave appetit ad sui conservationem esse deorsum, & leve, esse sursum. Minor probatur: omne incompletum, sive imperfectum appetit naturaliter compleri, & perfici; sed complementum, & perfectio materiæ, quæ est quid imperfectum, & incompletum, est forma: Ergo materia prima appetit, & inclinatur ad formas: Ergo est in potentia naturali ad illas.

471. Quoad

471. Quoad secundam partem, videlicet, quod sit in potentia susceptiva naturali, etiam ad formam talem, probatur: quia sicut se habet materia ut sic ad formam ut sic, ita materia prima talis ad formam substantialem talem; sed materia ut sic appetit formam substantialem ut sic: Ergo materia prima talis appetit formas tales. Minor probatur: quia ideo materia ut sic appetit formam ut sic, & ad illam dicitur in naturali potentia susceptiva esse, quia forma ut sic est sui perfectivum ut sic; sed etiam forma talis est perfectivum tale: ergo &c.

472. Et confirmatur, quia quidquid convenit superiori, convenit inferiori: Ergo si materia ut sic, quæ est quid superius ad materiam talem, & talem, convenit potentia naturalis passiva ad omnes formas, etiam materia in particulari debet convenire talis potentia. Et roboratur; quia ideo materia ut sic est in potentia naturali ad formam substantialem ut sic, quia materia talis est in eadem potentia ad formam talem, ratio enim abstracta ut sic supponit rationes peculiare contractas, quia quod non est talis homo, non est homo: Ergo potentia susceptiva materiae est talis determinata in ordine ad determinatam formam. Alias probationes omitto apud Scotum videndas.

473. Dico secundam conclusionem: potentia susceptiva materiae respectu formarum accidentalium est etiam naturalis materiae. Probatur ex Scoto in 2. dist. 12. q. 1. m. 11. ubi ait: quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo maxime est in poten-

tia respectu earum: Ergo sicut ad formas substantiales est in potentia susceptiva naturali, sic etiam est in potentia eadem respectu accidentalium. Et confirmatur: ideo materia est in potentia naturali ad formas substantiales, quia formæ substantiales sunt perfectivæ materiae; sed etiam formæ accidentales sunt accidentaliter perfectivæ materiae: Ergo est in potentia susceptiva naturali respectu earum. Minor probatur: quia formæ accidentales, ut quantitas v. g. & qualitas materiae connaturales illam conservant modo connaturali: Ergo illam perficiunt accidentaliter, & potest probari rationibus supra factis.

474. Dico tertiam conclusionem: materia prima, quatenus consideratur in ordine ad agens divinum, quandoque potest dici, quod est in potentia obedientiali, quatenus subditur agenti ad introductionem formæ, quam in tali statu naturaliter nequibat habere, ut si est informata una forma, quod altera informetur, vel quia competit aliquas dispositiones prævias ad habendam talem formam, a quæ v. g. sine talibus dispositionibus præviis potest Deus talem introducere formam, & his similibus in aliis eventibus. Ita expresse Scotus 11. Metaph. cit. sub num. 3. §. sed quia ille ordo. Ubi ait: sed quia ille ordo (supple naturalis), non est necessarius, nisi in quantum materia transmutatur ab agente naturali, ideo hic habet locum potentia obedientialis, secundum quam materia cujuscunque formæ est capax immediate (id est non mediantibus dispositionibus) post quamcumque per transmutationem ab agente, cujus virtuti subest dictus ordo.

475. Probatur: materia prima aquæ v. g. non est capax recipiendi immediatè formam ignis, vel ligni, neque vinum formam aquæ, vel è contra, & tamen potens est agens divinum introducere immediatè dictas formas: Ergo non in potentia naturali respectu agentis est materia ad talem formarum receptionem, sed in potentia obedienciali. Major patet; quia nullum agens naturale, nisi divinum potest introducere tales formas dispensando leges à natura sancitas.

Argumenta contra dicta.

476. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, in qua asserimus potentiam susceptivam formarum esse naturalem in materia: materia prima, quæ est v. g. sub forma ligni, non est in potentia susceptiva naturali ad formam ignis: Ergo potentia susceptiva in materia non est naturalis respectu omnium formarum. Probatur antecedens: si materia prima, quæ est sub forma ligni, prout tali informata forma haberet propensionem, & passivam inclinationem ad formam ignis, sequeretur, quòd esset sub forma ligni violenta: Ergo vel non habet capacitatem passivam naturalem ad formam ignis, vel si habet est sub forma ligni violenta. Probatur antecedens: illud est violentum sub aliqua forma, quod ad oppositam dicit inclinationem, & propensionem, ut habetur num. 458. & 459. sed forma ignis est opposita formæ ligni: Ergo si materia, quæ est sub forma ligni, inclinatur ad formam ignis, violenta est sub illa forma ligni. Et confirmatur: ideo di-

cinus lapidem esse scorsum violentum, quia inclinatur ad ubi deorsum, quod est ejus oppositum: Ergo si materia, quæ est sub forma ligni, inclinatur ad formam ignis, sub forma ligni est violenter.

477. Respondetur ad argumentum negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens: si materia prima, quæ est sub forma ligni, haberet inclinationem ad formam ignis, sequeretur, quòd esset sub forma ligni violenta, si haberet inclinationem determinatam ad formam ignis, & non ad formam ligni, concedo: si haberet inclinationem ad utrumque, & non ad unum determinatum, nego. Ad probationem ejus eadem distinctione respondetur. Ad confirmationem de lapide distinguo: ideo dicimus lapidem esse violentum sursum, quia ad ubi deorsum inclinatur præcisè, & non ad ubi scorsum, concedo: quia præcisè ad ubi deorsum inclinatur, nego: ex quibus apparet, quòd illud dicitur violentum sub aliqua forma, quod inclinatur & propendet ad formam oppositam, & non ad illam, quam habet; at verò cum propensio & inclinatio materiæ sit ad omnes formas, & non ad unam determinatè cum exclusione determinationis alterius; inde fit, quòd sub nulla sit violenter, etiamsi ad oppositam inclinetur, quia inclinatio ad oppositam non aufert inclinationem ad illam, quam habet.

478. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 1. dist. 1. q. 1. in ultimo §. ubi ait: Dico, quòd quies violenta nunquam est, nisi quiescens determinatè inclinetur ad oppositum, sicut exemplificatur de gravi respectu deorsum, vel descendenti, vel quiescentis super

per trahem: materia autem prima ad nullam formam determinatè inclinatur, & ideo sub quacunque quiescit non violenter, sed naturaliter quiescit propter indeterminatam inclinationem ad quamcunque.

479. Ex verbis Scoti nuper relatis aliqui Scotizantes ab ejus vera intelligentia aberrantes, fundamentum sumpserunt ad negandam potentiam susceptivam naturalem in materia ad formas substantiales in particulari; & pro ipsis sic contra secundam partem nostræ conclusionis, in qua talem potentiam etiam ad formas in particulari adstruimus, insurgo; tum ex illis verbis, materia autem prima ad nullam formam determinatè inclinatur; tum ex repugnantia, quam verba allata præ se ferunt ex opposita intelligentia: ideo, materia ligni v. g. non est violenter sub forma ligni, quia ad ejus oppositam non determinatè inclinatur. Ergo si determinatè inclinaretur ad oppositam, violenter quiesceret sub forma ligni. Patet consequentia, quia ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis. Antecedens probatur, quies violenta (ait Scotus) nunquam est nisi quiescens determinatè inclinatur ad oppositum: Ergo si materia prima determinatè inclinatur ad formam oppositam, quiescit violenter sub illa, in qua est.

480 Respondeo primò, quòd quando Scotus profert aliqua verba non fundando suam sententiam, sed pro alicujus argumenti solutione, non sunt prædicta verba ita genuina de mente Scoti, ut oppositum sine præjudicio mutabilitatis non possit teneri, maxime cum sæpè sapius ad argumenta contraria ex contrariorum funda-

mentis respondeat; & hæc sit prima regula ad cognoscendum quid sit de mente Scoti, & quid non. Secundo, quòd quando verba Scoti in aliquo loco aliqua ambiguitate, vel æquivocatione laborant, in illo sensu sunt intelligenda, in quo ipse Scotus se explicat aliis locis, maxime cum stabiliendo suam sententiam procedit; & cum Scotus locis supra num. 469, & sequenti citatis, asserat appetitum, sive capacitatem susceptivam materiæ esse ad omnes formas, & ad quamlibet in particulari, in illo sensu est intelligendus.

481. Sed rogabis, quomodo sibi sic concurrant ibi dicta cum eis, quæ hinc ab ipso Scoto dicuntur? Respondeo, quòd optimè, quia dupliciter considerari potest indeterminatio in aliquo; primò per exclusionem omnis determinationis, quia ad nullum inclinatur, ut determinatio superficiæ, respectu albedinis, vel nigredinis, vel alterius coloris, cum ad nullum inclinetur, & hoc modo materia prima non dicitur indeterminata, immò determinata ad omnes formas, quia ad omnes inclinatur. Secundo modo per exclusionem determinationis alterius, cum ad unum sit determinatè inclinatum, & non ad aliud, ut lapis v. g. qui habet ratione gravitatis propensionem ad centrum deorsum, cum exclusionem determinationis propensionis ad esse seorsum; & hoc modo, ait Scotus, materia prima ad nullam formam determinatè inclinatur, cum exclusionem determinationis ad aliam, immò ad omnes formas inclinatur, & ideo dicitur ejus inclinatio indeterminata, quia non est ad hanc formam determinatam præcisè, & non ad aliam, sed ad omnes, ad hanc, & ad illam. Argumenta,

anenta, quæ contra alias nostras conclusiones possunt obijci, minoris sunt ponderis, & sic illa apud authores videnda omitto.

QUESTIO QUARTA.

De appetitu materia prima.

482. **CUM** ex dictis quæstione præcedenti habeamus, quod materia prima est in potentia susceptiva naturali respectu omnium formarum tam substantialium, quam accidentalium, idque probaverimus ex eo, quod ad tales inclinatur formas; merito in præsentiarum ventilare decrevimus, quid sit talis appetitus, & inclinatio, & an materia primæ conveniat? quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit appetitus, & an materia prima convenire possit?

483. **PRIMò** notandum, quod appetitus prout abstrahit ab elcito, & innato, est quædam propensio, & inclinatio naturæ in bonum appetibile ipsius appetentis. Ita Scotus in 4. dist. 49. q. 10. num. 15. §. ex his sequitur, ubi ait: appetitus enim naturalis est in ordine ad perfectionem ipsius appetentis. Et in 3. dist. 17. q. unica, num. 3. §. sed quid dico, quod appetitus naturalis qualibet in re generali nomine accipitur pro inclinatione naturali rei ad propriam perfectionem, sicut lapis naturaliter inclinatur ad centrum. Primus appetitus (scilicet naturalis) est quidam innatus; unde quod movetur secundum talem appetitum, movetur quædam necessitate, & impetu naturæ. Scotus in 5. Metaph. Arist. cap. 5. num. 37. §. notandum.

484. Dividitur appetitus in naturalem, sive innatum, id est à natura congenitum, & in elicitum: appetitus innatus est quædam propensio, & inclinatio naturæ ad perfectionem sibi debitam, & connaturalem, ut inclinatio lapidis in centrum, inclinatio levis ad esse sursum &c. & hoc sive illa perfectio, sive illud bonum, quod appetitur, sit præsens, sive absens.

485. Appetitus elicitus est actus vitalis potentie appetitive tendens in bonum sibi conveniens, qui appetitus licet possit aliquo modo dici tendere in bonum, quod est præsens appetenti, præcipue tamen in bonum absens terminatur; ex quo illud commune axioma ex 1. Physic. Philosophi text. 81. trahit originem (videlicet) privatio est causa appetitus; non quia privatio influit in appetitum, sed quia ubi est privatio debitæ perfectionis, sive boni naturæ congruentis, ibi datur formalissime appetitus. Vide Scotum in Metaphysicam lib. 1. q. 2. sub num. 6. §. ideo. & num. 8. §. ad secundum, & §. ad quartum. & in 1. dist. 1. q. 5. §. ad argumenta in fine.

486. Appetitus elicitus ulterius est duplex, rationalis, & sensitivus. Rationalis est actus elicitus à natura intellectuali, tendens in bonum sibi conveniens, supponensque actum intellectus, sive cognitionem intellectualem rei, quæ appetitur; qualis est appetitus, qui reperitur in homine v. g. ad beatitudinem, ex eo quod cognoscimus beatitudinem esse bonam nobis. Sensitivus est actus elicitus à natura irrationali in bonum sibi conveniens per sensitivam apprehensionem; qualis est, qui reperitur in

in brutis, in cane enim v. g. datur appetitus elicitus ingrediendi in domum; in qua apprehendit per sensitivam quòd in tali domo bene sibi est, quia ibi capit cibos.

487. Appetitus elicitus ulterius dividitur in appetitum desiderii, & in appetitum complacentiæ: appetitus desiderii est actus elicitus terminatus ad bonum sibi conveniens, prout absens est tale bonum, quod appetitur. Appetitus complacentiæ est actus elicitus tendens in bonam præsens, & in illo complacens, & gaudens; de quo Augustinus 9. de Trinitate cap. ultimo: *appetitus inchoantis sit amor fruētis*; id est ille appetitus desiderii, qui erat in via videndi Deum, sive amandi, in Patria sit amor fruitionis, sive sit fruitio.

488. Hæc etiam divisione solet dividi appetitus naturalis innatus ab aliquibus Scotistis, sed immeritò, quia contra Scotum est talis divisio, qui 1. *Metaph. q. 1. sub num. 7. §. ad primum argumentum in medio* ait: *appetitus naturalis nullius est delectari, lapis enim non delectatur deorsum, unde delectatio tantum videtur esse ejus, cujus est desiderium elicitum. Et num. 8. §. ad secundum: desiderium naturale non corrumpitur habito ipso volito, tale enim (ubi supra) velle naturale unius rationis est in voluntate, & in lapide.*

489. Dico primam conclusionem: appetitus innatus naturalis, qui quidam impetus, & inclinatio naturæ à Scoto appellatur, est quidam transcendentalis respectus fundatus in materia prima, & ab ipsa formaliter distinctus, terminatus ad formam tanquam ad propriam, & debitam materiæ perfectionem. Hæc conclusio est contra aliquos

Scotistas, qui tenent esse eandemmet essentialiam materiæ, quæ per se, & ex se inclinatur ad formas.

490. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 3. dist. 17. q. unica. num. 3. §. sed quid, ubi ait: dico, quòd appetitus naturalis in quolibet re generali nomine accipitur pro inclinatione naturali rei ad propriam perfectionem, sicut lapis naturaliter inclinatur ad centrum; & paulò infra: ideo naturalis inclinatio lapidis nil dicit ultra gravitatem, nisi relationem. Et idem habet ibidem §. tunc dico. & in eodem 3. dist. 18. num. 20. §. ad aliud, ait: ideo dico, quòd motus naturalis non est aliquis actus elicitus, sed solum dicit inclinationem voluntatis in bonum, & illud nihil reale aliud voluntati addit, sed si est relatio, est idem voluntati per identitatem realem; unde Scotus in 4. Report. dist. 49. q. 9. num. 5. §. quòd ergo: tolle ergo istam inclinationem, & tolles naturam.

491. Probatur conclusio: appetitus in suo conceptu formali est ad aliud, scilicet ad bonum sibi appetibile: Ergo in suo conceptu formali est relatio, & non quidditas rei appetentis absoluta. Probatur consequentia, quia omne absolutum est ad se, appetitus est ad aliud: Ergo non est absolutum quid, sed relatio est: quod ab intrinseco est inseparabile mutuo: & quòd non sit materia prima probatur: quia in unica materia datur duplex appetitus ad multiplicem formam; sed quando unum multiplicatur altero non multiplicato manente, unum formaliter non est aliud: Ergo &c.

492. Dico secundam conclusionem:

O

in

in materia prima datur appetitus innatus ad formas substantiales. Probatur ex *Philosopho* 1. *Physic. text.* 81. ubi ait: *materiam appetere formam, sicut turpe pulchrum, & femina vitum.* Quod sit Scoti patet ex locis supra citatis 469. & 470. & probatur: omne turpe appetit naturaliter pulchrum, omne incompletum compleri, & omne imperfectum perfici; sed materia prima in ordine Physico est turpis, & potentia incompleta, & imperfecta, ut ex supra dictis patet: Ergo naturaliter appetit appetitu innato formæ pulchritudinem, complementum, & perfectionem. Quoad formas accidentales etiam patet ex dictis num. 451. & 452.

Argumenta contra dicta.

493. PRIMò arguitur contra nostram primam conclusionem ex *Scoto*, qui in 4. dist. 49. q. 10. num. 2. §. respondeo, ait: respondeo, quod duplex est appetitus in voluntate, scilicet naturalis, & liber; naturalem solum dico potentiam voluntati absolute, sed non aliquid superadditum voluntati: Ergo ex mente Scoti appetitus naturalis innatus non est aliquid superadditum materiæ, sed absolute ipsa potentia materiæ. Respondeo, quod Scotus ait, non est aliquid reale distinctum realiter superadditum, non verò quod non sit superadditum formaliter, ut ex verbis citatis ipsius Scoti patet.

494. Secundò arguitur contra secundam nostram conclusionem: privatio est causa appetitus: Ergo respectu illius formæ, de qua non datur in materia privatio,

sive quam habet materia, non datur in ipsa appetitus. Patet consequentia; quia ubi non datur causa, non datur effectus. Respondeo distinguendo antecedens: privatio est causa appetitus naturalis innati, nego: elicit, iterum subdividuo: est causa influens in appetitum, nego: quia privatio cum sit quid negativum, & appetitus elicitus quid positivum, negativum nequit habere influxum in positivum: est causa per accidens, sive occasionaliter, omitto. Vide num. 485.

495. Tertiò arguitur: materia prima non potest appetere formam, quam habet, nec formam, quam non habet: Ergo nullam. Antecedens probò quoad primam partem: nemo appetit, nec desiderat quod habet, sed quod non habet; rei enim habitæ complacentiam habemus, & non appetitum, sive desiderium. Unde Avicenna 8. Metaph. cap. ultimo, ait: scias, quod delectatio cujuslibet virtutis plena est acquisitio suæ perfectionis. Nec formam, quam habet, cum hæc sit formæ præexistenti in materia: impossibilis, appeteret suam destructionem: Ergo nullam.

496. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens quoad primam partem: nemo appetit, quod habet appetitu elicitu, qui est, qui complacet rei possessione, concedo: appetitu innato, nego. Vide 479. & 180. cuius enim est gaudere de re possessa, ejus est non desiderare appetitu elicitu, ceterum non appetitu innato. Ad autoritatem Avicennæ dico, quod loquitur de delectatione elicitu, non verò de innata, ut patet ex *Scoto* ubi supra. Quoad secundam partem.

tem antecedentis nego, quòd appetat materia formam, quam habet, licet sit impossibilis formæ præexistenti, quia hoc est per accidens, & præter intentum naturæ, & sic ex hoc capite sequitur corruptio formæ præexistentis, hoc præter intentum naturæ appetentis est, videlicet materiæ.

497. Quartò arguitur: quando materia est sub forma perfectiori, nequit appetere minus perfectam: Ergo non omnes appetit formas. Antecedens probatur: quod habet majus bonum in aliquo ordine, non appetit minus bonum ejusdem ordinis; sed forma perfectior majus bonum est in ordine Physico forma imperfectiori: Ergo materia prima quando habet formam magis perfectam, quæ majus bonum est, non appetit imperfectiorem.

498. Respondeo dupliciter, primò negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: quod habet majus bonum in aliquo ordine, non appetit appetitu elicitò, & ordinato minus bonum, concedo: appetitu innato, qui rationis particeps non est, nego: quia talis appetitus totum, quod sibi bonum est, est ejus objectum. Secundò negando antecedens, & distinguendo majorem: quod habet majus bonum, non appetit minus bonum, si illud majus bonum continet in se minus bonum, & inamissibiliter habetur, concedo: si non continet in se minus bonum, & amissibiliter possidetur, cujusmodi est forma magis perfecta, nego: ex quo nihil contra nos. Ita Scotus in 1. dist. 1. q. 1. §. ad ultimum. sub num. 6.

ARTICULUS SECUNDUS,

An unico, vel multiplici appetitu materia ad omnes formas inclinetur?

499. **R**espondeo breviter cum Scoto in 1. dist. 1. q. 1. num. 6. §. ad ultimum: quòd materia prima tot habet appetitus ad formas, quot formæ sunt in ipsa receptibiles; verba sunt Scoti: dico (ait Scotus) quòd non quacumque forma satiat appetitum materia totaliter extensivè, tot enim sunt appetitus materiæ ad formas, quot sunt formæ receptibiles in materia; sed formæ receptibiles in materia sunt plures: Ergo & appetitus materiæ plures sunt.

500. Probatur: appetitus materiæ est relatio transcendentalis terminata ad bonum ipsius materiæ, scilicet forma: Ergo multiplicata forma, multiplicatur appetitus. Probatur consequentia: multiplicato termino multiplicatur relatio; sed terminus relationis appetitus est forma: Ergo hæc multiplicata multiplicari appetitus necesse est. Argumenta, quæ contra hanc conclusionem possunt objicere contrarium opinantes, ex dictis facillè solvetis, quia omnia intendunt probare, quòd appetitus innatus nec formaliter distinguatur a re appetente, cujus oppositum de mente Scoti articulo præcedenti ostendi.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum materia prima aequaliter appetat omnes formas?

501. **P**ostquàm statuimus materiam primam appetere omnes formas, & hoc appetitu distincto, vel multiplici pro-

pter multiplicitem formarum, restat nunc
examinare, an materia prima æqualiter ap-
petat omnes formas perfectiores, ac imper-
fectiores, vel magis appetat nobiliorem for-
mam, quàm minus nobilem? Circa quam
difficultatem prima sententia est Patris
Fuentes in 1. Physic. q. 2. diffic. 3. art. 5. qui
affirmat omnes æquali propensione respice-
re; & fundamentum est, quia inclinatio, siue
appetitus materiæ nihil aliud est, quàm ejus
capacitas receptiva formarum, & eùm ca-
pacitas hæc sit respectu omnium formarum
æqualis, quia non magis capax est materia
unius, quàm alterius formæ, inde fit, quòd
æqualiter omnes appetat. Fuentes sequun-
tur quàm plures Scotistæ in suis manuscrip-
tis, & quod magis est in via Scoti.

502. Nos verò, qui ex mente Scoti de-
monstravimus talem appetitum non esse ip-
sam capacitatem substantialem, & absolu-
tam materiæ, sed quendam transcendentia-
lem respectum in ipsa fundatum, nec ejus
fundamento assentire valemus, nec doctri-
næ ejus non dissentire. Sit ergo nostra unica
firmiter defensanda conclusio: materiæ pri-
ma appetitu naturali inquantum inæquali appetit
formas, ita ut formam perfectiorem perfecti-
ori impeu, & conatu, ac propensione
appetat, quàm formam imperfectiorem, &
quò magis, vel minus fuerit forma perfecta,
eo perfectiori, vel minus perfecto appetitu
appetatur à materia.

503. Hæc conclusio expressè habetur à
Scoto in 1. dist. 1. q. 1. §. ad ultimum sub
num. 6. ubi postquam statuit tot esse in ma-
teria appetitus, quot formæ sunt in ipsa re-
ceptibiles, ait: nulla igitur una forma potest
per se satiare omnes appetitus materiæ ad for-

mas, sed una satiat perfectissimè scilicet formæ
perfectissima (hæc verba attentè considerate):
illa tamen non satiat omnes appetitus materiæ,
nisi in illa una forma omnes formæ includantur.

504. Ex quibus sic formo discursum: for-
ma perfectissima perfectissimè satiat appe-
titum materiæ: Ergo appetitus materiæ ad
talem formam perfectius satiatur: Ergo est
talis appetitus perfectior. Probo consequen-
tiam: appetitus specificatur ab appetibili
tanquàm relatio à suo termino, & actus à suo
objecto: Ergo perfectius appetibile perfe-
ctiorem specificat appetitum. Probatur an-
tecedens: ideo appetitus ad beatitudinem est
perfectior omnibus aliis, quia appetibile, ad
quod terminatur, scilicet beatitudo, aliis om-
nibus quid perfectius est: Ergo pari passu il-
le erit perfectior appetitus, qui ad perfe-
ctiorem formam, siue appetibile terminatur.

505. Probatur secundo ex aliis Scoti ver-
bis ex 4. dist. 49. q. 10. num. 3. §. de illo ap-
petitu naturali patet, quòd voluntas necessario,
& perpetuè, & summè appetit beatitudinem,
& hoc in particulari; & quòd summè appetat,
probo, quia summa inclinatio naturæ est ad
summam perfectionem; sic enim arguit Philo-
sophus 1. Metaph. si omnes homines natura sci-
re desiderant: Ergo maximam scientiam ma-
ximè desiderant; sed summa perfectio volunta-
tis est beatitudo: Ergo. Et 4. Report. eadem
dist. q. 9. sub num. 5. §. quòd summè, ait:
si ergo naturæ appetit suam perfectionem: Ergo
summè appetit summam perfectionem.

506. Item in 4. dist. 49. q. 13. sub num.
13. §. ad tertium dico, quòd illud est simplici-
ter violentum, quòd opponitur simpliciter na-
turali, & magis violentum, quòd opponitur
perfectiori naturali, & minus, quòd minus na-
turali.

naturalis. Item Scotus Theoremate 18. fol. 303. num. 2. §. v. g. ait: *similiter aliquo modo ex parte ordinis materia ad formam, nam materia ad talem maxime naturaliter inclinatur, ad alias minus naturaliter; ita quod naturalius quiescit sub hac, cum privatione aliarum, que sunt minus mala, quam sub aliis, ad quas minus inclinatur, & cum quibus est privatio huiusmodi, que est majus malum. Hac Scotus.*

507. Ex quibus evidenter ostendo meam conclusionem: ideo probat Scotus voluntatem creatam appetitu naturali summo appetere beatitudinem, quia beatitudo est summa perfectio naturæ intellectualis: Ergo quo majus, siue perfectius fuerit appetibile, siue res, quæ appetitur, eo perfectior erit appetitus naturalis, quo appetitur.

508. Et confirmatur: ideo ait Philosophus 1. Metaph. in proemio, quod d. maxima scientia (sc. Metaphysica, quam maximam vocat) maxime desideratur ab homine, quia homo naturaliter scire desiderat desiderio naturali: Ergo à simili bene valet, materia naturaliter desiderat formam: Ergo maximam formam, siue perfectiorem maxime, siue perfectiori desiderio, siue appetitu desiderat.

509. Probatur tertio ex Scoto in 3. dist. 17. q. unica num. 11. & 12. quia experientia constat, quod quando imminet percussiois periculum, homo amens, vel parvulus rationis expertus naturaliter movet manum, exponens illam ad periculum ad salvandum caput: signum ergo est, quod homo magis appetit caput naturali propensione, quam manum; sed hoc non est nisi impetu naturali naturæ, quo magis appetit, quod magis appetibile est, scilicet pars magis nobilis, scilicet caput, ad tuendum caput: ergo &c.

510. Quarto probatur à paritate rationis: sicut se habet appetitus elicitus ordinatus ad bonum, siue appetibile sibi conveniens, sic se habet proportionem servata appetitus innatus ad bonum sibi conveniens; sed qui appetitu elicitu v. g. desiderat, siue appetit pecuniam, magis appetit majores pecunias, siue divitias, quam minores; & sic qui appetit mulierem pulchram, eo magis appetit, quod fuerit pulchrior, siue venustior: Ergo à simili, qui appetitu innato appetit propriam perfectionem, majorem perfectionem magis appetet; sed major perfectio materiæ est forma perfectior: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

511. **A**rguitur à Fuentes contra hanc nostram solidam conclusionem, & ab illum sequentibus mechanico fundamento, quod tale est: si materia prima perfectiori appetitu appeteret formam perfectiorem, sequeretur, quod esset sub forma minus perfecta violenter; sed ex Scoto sub nulla forma materia violenter quiescit: Ergo quia omnes appetit æqualiter. Probatur, quia semper materia esset magis propensa in illam formam perfectiorem, quam quiescit sub forma, quam habet minus perfecta: Ergo sub illa esset violenter.

512. Respondeo negando majorem, quia etiam si manus exponitur ad evitandum capitis periculum, quia plus diligit homo caput, quam manum naturaliter, nihilominus naturaliter exponitur, & non est violenter exposita in periculo; & etiam si lapis naturaliter magis appetat centrum terræ, quam medium, siue superficiem, nihilominus neque in medio terræ, neque in superficie manet violenter: & ita simili-

similiter etiam si materia magis appetat perfectiorem formam, quam minus perfectam, ex eo quod etiam si minus perfectam appetat, non manet sub illa violentem, licet concedamus, quod sub forma perfectiori perfectiori modo quiescit, quia illa perfectius faciat appetitum, ut ait Scotus, *una satiat perfectissime, scilicet forma perfectissima*: & magis, & minus in eadem linea non variant speciem, & ita magis perfectus, vel minus perfectus appetitus intra eandem lineam appetitus naturalis manent, sine eo quod constituant in altero extremo violentiam. Alia, quæ contra hanc conclusionem possunt obijci, ex dictis facile habebunt solutionem.

Q U Æ S T I O Q U I N T A,

Utrum materia saltem per divinam potentiam absolutam possit existere sine omni forma substantiali, vel accidentali; absoluta, vel respectiva?

513. **O**stenso jam actu entitativo materiæ, quem esse existentium statimus num. 140. & sequentibus, & materiam existentia formæ non posse existere demonstrato, ut videre est num. 396. usque ad 413. facilis extat præsentis difficultatis solutio, quæ enim hic desiderari contigerit, ibi indicantur, quapropter fit

A R T I C U L U S U N I C U S,

Ubi materiam sine omni forma posse existere ex mente Scoti demonstratur.

514. **O**missa sententia D. Thomæ, qui l. p. q. 66. art. 1. & quodlibet. 3.

art. affirmat materiam sine forma substantiali esse in rerum natura contradictionem involvere; quem sequitur Cajetanus cap. 5. de ente, & essentia q. 8. & aliorum ipsius sequentium: Dico primam conclusionem: materiam esse de potentia absoluta sine omni forma substantiali, vel accidentali absoluta nullam involvit contradictionem. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto 1. Physic. q. 19. 20. & 24. & q. 7. ex 2. Physic. & in 2. dist. 12. q. 2. num. 3. §. respondet ad quæstionem, & aliis in locis, quem sequuntur omnes Scotistæ, & ex contrariis omnes, quos supra in hac dist. q. 1. art. 2. p. 2. num. 347. retulimus proprium actum entitativum materiæ concedere.

515. Probatur conclusio fundamentalis ratione, qua eam probat *Scotus* in 2. dist. 12. q. 2. num. 3. §. respondeo, ubi ait: dico, quod non est contradictio materiam esse sine forma quacunque substantiali, vel accidentali. Quod probatur: omne absolutum distinctum, & prius alio absoluto potest esse sine contradictione sine illo; materia est *ex* absolutum, distinctum, & prius forma quacunque substantiali scilicet, & accidentali: igitur potest esse sine alio absoluto, sive potest esse sine forma substantiali, vel accidentali absoluta. Major patet, quia nullum absolutum prius habet intrinsecam connexionem cum suo posteriori, etiam absoluto, neque ab illo dependet essentialiter. Minor, quod materia videlicet sit quid absolutum, probatur: constitutum per materiam, scilicet compositum est quid absolutum: Ergo materia, quæ est pars illud componens, quid absolutum est, quia absolutum compositum non nisi absolutis partibus componentibus componitur.

ponitur. Quoad secundam, quod scilicet sit prius materia formæ, patet, quia receptivum cuiuscunque formæ est fundamentum ejus: Ergo est prius: Ergo &c. & roboratur: quia aliqua prioritate creatur prius materia quàm forma ex August. 13. confess.

516. Secundò probatur: quidquid Deus absolutum facit in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere per seipsum; sed media forma, quæ non est de essentia materiæ, in quantum materia est, Deus dat esse materiæ, & illam conservat: Ergo Deus sine forma potest creare, & conservare materiam. Major probatur: omnis virtus causativa, quæ reperitur in creatura de genere efficientis, & finalis, quæ sunt causæ extrinsecæ causato, reperitur eminentiori modo in Deo, patet, quia omnis talis virtus est participata à Deo: Ergo Deus per talem virtutem valet solus causare quidquid causat media causa secunda. Minor videlicet, quod forma non sit de essentia materiæ, patet; si esset forma de essentia materiæ: Ergo adveniente alia forma in materia, esset materia alia, & alia essentia: Ergo &c.

517. Tertiò probatur: quidquid Deus immediate creat, immediate conservat, vel potest conservare sine indigentia creati adjuvaminis; sed Deus immediate creat materiam: Ergo immediate potest illam conservare sine forma. Probo majorem: omne absolutum prius alio absoluto, quod à Deo creatur, potest à Deo sine illo alio absoluto, sine quo creatur, conservari; materia prima est quid absolutum, quod crea-

tur à Deo sine forma: Ergo potest à Deo conservari sine illa. Patet; quia Deus potest conservare absolutum sine illo, quod non est de ejus essentia; forma non est de essentia materiæ: Ergo sine forma potest Deus conservare materiam.

518. Quartò probatur: non magis dependet materia à forma, immo minus, quàm accidens absolutum à subiecto, etiam in opinione D. Thomæ; sed Deus potest conservare accidens sine subiecto: Ergo potiori jure materiam sine forma. Quod talis dependentia materiæ à forma sit minor, quàm dependentia accidentis à subiecto, probo ex eorum fundamētis: ex Divo Thomæ accidens existit existentia subiecti, & individuat à subiecto: Ergo etiam si materia existeret existentia formæ, ex eo quod non individuet à forma, minus ab illa dependet, quàm accidens à subiecto. Probatur consequentia: quia illa est major dependentia, quæ est secundum magis intrinsecam dependentiam; sed ratio individualis magis intrinseca est individuo, quàm existentia: Ergo magis dependet accidens à subiecto, quod dependet secundum individuationem ejus, & existentiam, quàm materia, quæ solum (ut ipsi ajunt) dependet à forma quoad existentiam; & nihilominus Deus potest conservare accidens sine subiecto, ut patet de accidentibus eucharisticis: Ergo potiori jure potest conservare materiam sine forma.

519. Dico secundam conclusionem: materiam esse sine omni forma accidentali absoluta nullam dicit implicationem. Hæc conclusio rationibus præcedentibus potest probari, & hac unica ratione nihilominus ostendit.

ostenditur: Deus potest quidquid non implicat contradictionem de potentia absoluta; materiam esse sine omni forma accidentalibus absoluta nullam implicat contradictionem: Ergo &c. Minor probatur: non implicat, quod Deus faciat accidentia sine subiecto: Ergo neque subiectum sine accidentibus. Patet consequentia; quia magis dependet accidens à suo subiecto, quàm subiectum ab accidenti; sed primum Deus facere potest: Ergo & secundum.

520. Dico tertiam conclusionem: materiam esse in rerum natura sine accidentalibus formis relativis, quæ immediate in ipsa nec materia fundantur, ut sine relatione identitatis, sive convenientiæ cum alia materia, & sine relatione diversitatis, sive distinctionis ab aliis, quæ non sunt materia, non dicere, vel dicere contradictionem problematicè ostendo: pro parte negativa probatur: quia relatio talis naturæ est, quod posito fundamento, & termino necessario confurgit, ita quod ex eo quod duo alba sint in rerum natura sine aliqua nova actione, (quia ad relationem tertii prædicamenti, ut ait Scotus, non datur per se actio) necessario confurgit similitudinis relatio: Ergo posita materia in rerum natura, necessario est alteri materiæ idem per relationem identitatis, & formæ dissimilis per relationem diversitatis; sed esse unam materiam alteri materiæ idem, & formæ diversam, ex eo quod extrema sint, non est in potestate Dei, quia talis identitatis, vel diversitatis relatio non expectat actionem divinam: Ergo implicat etiam de absoluto posse esse materiam in rerum natura sine tali relatione.

521. Quod non implicet contradictionem materiam esse sine tali forma relativa, probatur: materia prima est fundamentum talis relationis: Ergo non implicat, quod sit materia prima, etiam posito termino sine tali relatione. Probo consequentiam: non implicat, quod prius sit sine suo posteriori; quod non est de ejus essentia, sed materia, ut fundamentum, est prior relatione, quæ in ipso fundatur, & relatio non est de ejus essentia: Ergo potest esse sine illa.

522. Et robatur, quia Deus potest per subtractionem concursus impedire resultantiam relationis, etiam posito fundamento, & termino: Ergo potest Deus conservare materiam, quæ est fundamentum, & similiter terminum sine tali relatione. Probo antecedens: quia si Deus non posset impedire talem resultantiam per subtractionem concursus, esset maxime, quia Deus non concurrat ad talem resultantiam; sed hoc est falsum: Ergo &c. Probo minorem: quia impossibile est, quod detur aliquod ens in rerum natura, quod non dependeat à Deo in fieri, & conservari immediate; sed si Deus non concurrat ad resultantiam relationis, daretur aliquod ens, scilicet relatio, quæ in fieri, & conservari ab ipso non dependeret: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

523. PRimum arguitur contra nostram primam conclusionem argumento, quod facit contra se Scotus in 2. cit. num. 1. Quanto aliqua sunt magis unum, tanto minus sunt separabilia; sed materia est magis unum cum forma, quàm passio propria cum sub-

subiecto: Ergo minus est separabilis materia à forma, quàm passio à suo subiecto; sed impossibile est passionem separari à subiecto: Ergo impossibile est potiori iure materiam separari à forma. Major est manifestus, minor probatur: materia facit unum per se essentialiter cum forma, passio non facit unum per se essentialiter cum subiecto: Ergo magis unum est materia cum forma, quàm passio cum subiecto. Antecedens patet, quia passio convenit cum subiecto in secundo modo dicendi per se: Ergo non facit unum essentialiter cum illo: Ergo &c.

§ 24. Respondeo ex eodem *Scoto ibidem num. 6. §. ad argumenta*, distinguendo maiorem: quòd aliqua sunt magis unum unitate identitatis, hoc est, quòd magis sunt idem realiter, tantò minus sunt separabilia, concedo maiorem: quòd aliqua sunt magis unum unitate unionis in aliquo tertio, sunt minus separabilia, nego; sed forma est magis unum cum materia, quàm passio cum subiecto, distinguo: sunt magis unum unitate unionis in composito, concedo minorem: unitate identitatis, nego. Ergo sunt minus separabiles materia, & forma, quàm passio à subiecto, nego consequentiam. Itaque duplex est unitas, & unitas identitatis, qua ratione omnia, quæ sunt realiter idem, unum dicuntur; & unitas unionis, qua ratione ea, quæ uniantur, cum sint realiter distincta ad constituendum unum tertium, unum dicuntur. Illa, quæ sunt unum per identitatem, sunt inseparabilia, quia implicat, quòd sint idem, & separari valeant; quæ sunt unum per unionem maxime separabilia sunt, & hoc secundo modo unitatis materia, & forma dicuntur unum, quia sunt unitæ, non

quia sunt idem, & sic sunt separabiles, quia destructa unionem separatæ manent.

§ 25. Secundò arguitur, & est argumentum, quod immediate militat contra primam rationem factam à Scoto in probatione nostræ conclusionis: etiamsi forma, & materia unitæ sint priores naturaliter ipso composito substantiali, utpotè causa illius, & ab illo realiter distinctæ, & quid absolutum, nihilominus nec de potentia absoluta possunt dari materia, & forma unitæ sine composito: Ergo etiamsi materia sit quid absolutum realiter distinctum à forma, & prius naturaliter illa, non inde bene arguitur posse dari materiam sine forma. Probatur antecedens quoad secundam partem, nam quoad primam videlicet quòd sint quid absolutum, inde patet, quod sunt causæ intrinsecæ entis absoluti, videlicet compositi; quòd sint priores, patet, quia sunt causa, & omnis causa est prior suo effectui; quòd sint realiter distinctæ, evidens est in via Scoti, ut infra patebit; quòd non possint dari sine illo, probatur, quia impossibile est, quòd detur forma unita materiæ, quæ est subiectum capax, quin illi tribuat suum effectum formalem informationis, & actualizationis, & quin materia tribuat effectum materializationis; sed ubi datur actus, & potentia actualiter causantes, datur compositum: Ergo impossibile est, quòd dentur materia, & forma unitæ, quin detur compositum: Ergo etiam impossibile est dari materiam, quin detur forma.

§ 26. Respondeo primò negando antecedens, quòd forma, & materia unitæ non possint per divinam potentiam manere sine composito, cuius sunt causæ intrin-

intrinsecæ; quia bene potest Deus subtrahere concursum non influendo ad informationem, & receptionem, sive materializationem, & sic illas conservare unitas sine composito; sicut potest Deus ignem conservare unitum, sive approximatum ligno, quin illud cremet, per subtractionem concursus ad cremationem. Et ad ejus confirmationem nego majorem, videlicet quod non possit Deus unire formam materiæ, quin illi formæ tribuat effectum formalem actuandi, sive informandi; quia cum sit effectus ad extra, potest Deus pro libito suæ voluntatis, vel ad illum influere, vel non influere, & impedire; alias daretur aliquis effectus realis creatus, qui non esset in potestate divina, cum ad illum non daretur Dei influxus.

527. Secundo respondeo, & fortè melius concedendo, quod Deus non potest facere, quod materia, & forma sint unitæ, & quod non resultet compositum, negando tamen quod Deus non possit conservare materiam sine forma; & ratio est, non quia entitas absoluta est forma, & materia unitæ, & priores &c. ideo non possunt esse sine composito à se realiter distincto, immò ex hoc capite bene poterant esse sine illo, sed quia forma unita materiæ per modum informationis est forma causans compositum, & materia unita formæ, per modum materializationis similiter est causa causans, & est implicatio, quod sit causa causans aliquem effectum actualiter, quin sequatur necessariò ejus effectus, tanquam terminus illius causationis, sicut est impossibile, quod ignis sit actualiter cremans, & quod non sequatur ejus effectus; at verò materia prout

distincta, & separata à forma non est causa causans formam, nec habens in illum influxum, & ita materia potest esse, & conservari à Deo sine forma; non verò materia, & forma unitæ possunt esse sine composito, ex eo quod prout unitæ sint causæ causantes compositum. Utraque solutio in via Scoti potest sustineri, eligite, quam malueritis. Alia argumenta, quæ contra nostras alias conclusiones possunt fieri, minoris sunt ponderis, & sic illa omittimus, quia ex dictis habent solutionem.

528. Tertiò arguitur, & est fundamentum Patrum Carmelitarum: si materia prima posset dari in rerum natura sine omni forma substantiali, sequeretur, quod esset sub genere determinato, & quod nullius esset speciei, quæ substantiali genere contineretur; sed hoc implicat, quia omne animal v. g. quod datur in rerum natura, necessario est hujus, vel illius speciei individuum: Ergo & illud, ex quo sequitur. Probo majorem: esset materia sub genere substantiæ, & tamen nullius speciei, vel sub nulla specie earum, quæ sub substantia continentur, esset: Ergo &c. Patet antecedens, quia non contineretur materia sub specie ignis, ligni, terræ, aëris, & sic de singulis: Ergo sub nulla.

529. Respondeo negando sequelam, & ad ejus probationem concedo, quod materia non contineretur sub specie aliqua ex assignatis; sed sub specie propria materiæ, quæ species incompleta est, sicut anima rationalis separata, neque est sub specie hominis, quia anima non est homo, neque sub specie aliqua Angelica completa est; sed sub specie animæ, quæ est species alia incompleta.

530. Quar-

530. Quartò arguitur: sicut se habet figura ad corpus, ita forma respectu materiæ; sed Deus non potest facere corpus sine figura, quia jam esset infinitum in actu, cum nulla figura terminaretur: Ergo nec materiam sine forma. Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem, quia bene potest Deus facere corpus sine figura, & non propter hoc esset infinitum in actu, quia licet in tali hypothefi corpus illud sine figura non terminaretur termino intrinseco, terminaretur tamen termino extrinseco extensionis, quod sufficit.

531. Quintò arguitur: plus dependet materia à forma quàm forma quæcunque à materia; sed formæ naturales corporeæ viventis v. g. non possunt à materia separari, quia essent spirituales: Ergo nec materia à forma. Respondeo omitendo maiorem, & negando minorem, quia sicut Deus potest separare materiam à forma, ita formam quæcunque à materia. Ita Scotus ubi supra num. 10. & tamen non esset forma illa spiritualis, quia sicut quantitas ex eo quod separatur, non efficitur spiritualis, sed ejusdem naturæ manet, ita illa forma ejusdem naturæ maneret. Et etiam potest negari, quòd forma minus dependeat à materia, quàm materia à forma, etiamsi minus perfecta materia sit, quàm forma.

532. Sed interrogabis pro complemento questionis, Utrum Deus in tali casu, quòd materiam à forma separatam conservaret, indigeret majori concursu ad conservandam illam sine forma, quàm modò præbet ad conservandam illam simul cum forma? Respondeo cum *Scoto in eodem 2. sub num. 9. §. si vero*, quòd in tali casu idem nec

concurfus præstaretur ex parte Dei ad conservandam materiam, ac modò præstat, sed miraculum solùm staret in hoc, quòd Deus suspenderet concursum ad introductionem formæ, sive non concurreret ad formam introducendam in materia, & in tali suspensione concursus, alio quocunque circumscripto salvaretur miraculum permanendi materiam sine forma, sicut in suspensione concursus stetit miraculum de non crematione puerorum in fornace Babylonica existentium, nam ex eo quòd Deus cohibuit concursum ad concurrendum cum igne, ignis non valuit pueros concremare.

533. Et si dicas, quòd plus requiritur ex parte Dei ad miraculum, quàm ad actionem naturalem conservandi materiam modò naturali sub forma, requiritur concursus, qui modo datur: Ergo ad conservandam illam sine forma plus requiritur ex parte Dei de concursu. Respondeo negando maiorem; ad miraculum non requiritur nec plus, nec minus, quia solùm salvatur essentia actionis miraculose in hoc, quòd fiat extra totam spheram, & leges ordinarias à Deo sancitas; & cum in tali casu dispensaret Deus leges naturæ, non concurrendo ad introductionem formæ, cum ex vi legum naturalium teneretur concurrere, in tali suspensione salvaretur essentia miraculi.

534. Secundò interrogabis, Ubi esset illa materia sine forma? Dico cum *Scoto num. 5.* quòd sicut Angelus, qui non est quantus, est in loco aliquo definitivè, hoc est, in loco taliter determinato, quod est hic, & non est ibi, non circumscriptivè supposito, quòd sit in universo; si tamen fieret extra universum, ubi locus non est, non esset in

loco definitivè; sic materia si fieret in universo sine forma, esset definitivè alicubi, si autem fieret extra universum, nusquam esset localiter, vel definitivè, tamen esset natura quædam absoluta.

QUESTIO SEXTA,

Et ultima in hac distinctione, utrum materia prima corporum celestium, & sublunarium sit ejusdem speciei infima?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad quæstionem intelligentiam præmittitur.

535. PRIMò est notandum, quòd hic non controvertimus de esse specifico completo, quòd materia accipit à forma, cum qua quoddam completum compositum constituit, quia evidens est composita constituta ex materia & forma tam sublunaria quàm celestia esse quàm plura inter se specificè distincta, sed loquimur, & controvertimus, utrum materia celestium corporum separata à celestibus formis, & secundum suam intrinsecam rationem considerata, & similiter materia corporum sublunarium à formis sublunariis præcisa, attendita sua intrinseca natura, sit ejusdem speciei infimæ, cum illa eadem essentialia prædicata habens, ita ut solùm numero diversificentur inter se.

536. Secundò est notandum, quòd hic non controvertimus, utrum materia sublunaris, & celestis sint ejusdem, vel alterius speciei adæquatæ, quia cum ex dictis à nobis

num. 335. hujus distinctionis, materia sibi vindicet actum differentialem Metaphysicè incompletum, necesse est dicere, quòd sit species Metaphysica incompleta, ut num. 530. diximus.

537. Tertiò est notandum, quòd hic non solùm inquirimus de materia sublunarium ignis v. g. & aquæ inter se comparatis, nec de materia primi, cœli facta comparatione cum materia Solis, vel aëtri, sed tam de istis materiis, quæ in diversis compositionibus sublunariis reperiuntur, facta comparatione inter se, quàm de materiis cœlorum inter se comparatis, & de materia sublunari comparata ad materiam corporum celestium.

538. Quartò est notandum, quòd difficultas supponit cum communi Theologorum consensu contra antiquos Philosophos, quòd corpus cœleste, quodcumque sit, constet materia, & forma Physica; quòd etiam nos hic supponimus, & omittimus disputandum ad libros de cœlo. Videte Scotum in 2. dist. 14. q. 1. num. 2. §. respondeo: cœlum est corpus naturale: Ergo constat materia, & forma, quæ sunt cujusvis corporis naturalis principia. Et lib. de rerum principiis q. 8. num. 26. Si quæstio quærat, an omnia habentia materiam, habeant unigeneam, vel univoce participant materiam? Dico quod sic. Scotus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi materiam primam celestem, & sublunarem esse ejusdem speciei infimæ de mente Scoti stabilitur.

539. DICO primam conclusionem: materia prima corporum celestium,

stium, & sublunarium est ejusdem infimæ speciei, ita ut solum numero diversificentur, eodem prorsus modo, ac una materia sublunaris numero ab alia solum distinguitur: Ita Scotus in 2. dist. 14. q. 1. sub num. 2. §. quod si dicatur, ubi ait: *Quod si dicatur materiam illam (videlicet cœlestem) non esse ejusdem rationis cum materia receptiva diversarum formarum, hoc videtur inconveniens.* Hanc sententiam sequuntur omnes Scotistæ contra D. Thomam, qui 2. contra gentes cap. 16. & 1. p. summæ q. 66. art. 2. ait: materiam cœlestem, & sublunarem esse specificè distinctas; quam sequuntur Cajetanus ibidem. Suarez tom. 2. Metaph. disput. 13. sect. 11. Gonimbricenses 1. de cœlo cap. 3. q. 1. art. 2. & alii.

540. Probatur conclusio ratione deducta ex textu Scoti citato: si materia prima cœli esset alterius ordinis, & rationis, ac est materia prima sublunaris: Ergo darentur duæ materiæ primæ in universo alterius, & alterius rationis: sed dari duas materias primas alterius & alterius rationis, est omnino contra ordinem universi: Ergo implicat dari duas materias cœlestem, & sublunarem alterius & alterius rationis. Major ex se patet, minor probatur: non sunt in universo duo fines primi, nec duo efficientes primi, ex eo quod subverteretur ex tali positione universi ordo: Ergo nec duæ materiæ primæ.

541. Et quod non sint in universo duo fines, nec duo agentes primi, probatur ex Philosopho, qui 12. Metaph. text. & comm. 52. concludit unitatem universi ex unitate finis, ubi ait: *ad unum quidem enim omnia coordinata sunt:* quia si essent

duo fines primi, ad quos omnia coordinarentur, coordinatio unius esset coordinationi alterius contraria, & sic non unus universus, sed duo essent, quod implicat. Si darentur similiter duo efficientes primi, darentur duæ primæ causæ, quarum neutra dependeret ab alia, & ita duo Dii, & duo primi independentes: Ergo sicut implicat duo fines primi, & duo agentes primi, ita implicat duæ materiæ primæ.

542. Secundò probatur: illa, quibus convenit eadem definitio essentialis, sunt essentialiter idem; sed materia primæ cœli, & sublunari convenit eadem definitio materiæ: Ergo essentialiter, & specificè sunt eadem specie materia. Minor probatur: illa, quæ habent eadem essentialia constitutiva, eadem definitione definiuntur, materia cœlestis, & sublunaris habent eadem constitutiva essentialia: Ergo eadem definitione definiuntur. Probatur minor: hoc quod est esse primum subiectum substantiale, ex quo omne compositum substantiale fit, est definitio materiæ sublunaris, & hac eadem definitione definitur materia prima cœlestis: Ergo eadem definitione definiuntur. Quod si ita non est, sed alia definitione materia cœlestis definitur: Ergo non erit materia prima. Patet, quia quod non definitur definitione hominis, non est homo: Ergo quod non definitur definitione materiæ primæ, non est materia prima.

543. Præterquam quod si materia prima sublunaris non habet actum, sive essentiam actualem, vel Metaphysicam

differentiam, ratione cuius in esse talis constituitur, & distinguitur ab omni alio, quod non est ipsa, ut ipsi Thomistæ ajunt, quomodo potest stare, quod ipsa secundum se specificè distinguatur à materia cœlesti secundum se considerata, quia quod in se non est non distinguitur. Vide inconsequentiam in doctrina Divi Thomæ.

Argumenta contra dicta.

544. PRIMò arguitur contra nostram conclusionem à Thomistis, ex auctoritate Philosophi, qui 8. Metaph. text. 2. ait: *in aliquibus cœli, vel non esse materiam, vel non esse talem, qualis in rebus cadueis reperitur.* Et 1. de generat. cap. 6. ait: *ea, quæ mutuo agere, & pati non possunt, non habere eandem materiam*; sed corpora inferiora nullam habent actionem in corpus cœleste, neque in illo agunt mutuo: Ergo horum, & illorum materia, & alia & alia est ex mente Philosophi.

545. Ad has, & similes auctoritates respondeo primò, quòd Philosophus lapsus est in errorem, affirmans cœlum esse corruptibile, & ab æterno ex se necessarium, & sic nihil mirum, quòd vel materiam cœlis non concedat, vel si concedit, asserat esse alterius rationis. Secundò dico propter tanti Magistri auctoritatem, quòd Philosophus ibi non loquitur de materia cœli secundum se, sed de illa prout qualificatus cœlestibus est affecta, vel formis. In quo sensu verum est quòd distinguitur à sublunari non ratione sui, sed ratione formæ cœlestis, ex eo quòd talis forma non habet qualitates ad

corruptionem disponentes, neque illarum est capax.

546. Secundò arguitur: si cœlum haberet materiam ejusdem rationis cum materia corporum sublunarium, sicut corpus sublunare est corruptibile, ita cœlum corruptibile esset; sed cœlum esse corruptibile est contra communem Philosophorum consensum: Ergo habere materiam ejusdem rationis cum nostra, non est admittendum. Major probatur: ideo corpora sublunaria sunt corruptibilia, quia habent materiam, quæ est corruptionis principium: Ergo si cœlum haberet materiam ejusdem rationis cum nostra, esset etiam corruptibile.

547. Respondeo distinguendo majorem: esset cœlum corruptibile ab intrinseco ratione materiæ, quæ est principium intrinsecum corruptionis, concedo: proximè, nego. Duplex itaque est corruptibilitas, alia remota, alia proxima: corruptibilitas remota est, quæ convenit cuilibet habenti materiam, nam cum materia sit ex se omnium formarum capax, & ad omnes dicat appetitum, sive inclinationem, potest informari forma, quam non habet, & amittere illam, sub qua est. Corruptibilitas proxima non solum attenditur penes principium intrinsecum corruptionis, sed petit, ad hoc quòd proximè aliquid corruptibile sit, dispositiones accidentales, quæ quidem qualitates ex eo quòd inter se pugnent, & contrarientur, disponent subjectum, in quo sunt, ad proximam corruptionem. Prima corruptibilitas scilicet remota, & in actu primo est quæ invenitur in corporibus cœlestibus, ex eo quòd materia gaudeant. Secunda verò minimè, quia corpus cœleste non

non habet qualitates contrarias, nec capax earum est, & sic est corruptibile remotè, non verò proximè.

548. Tertiò arguitur: forma cœli est incorruptibilis, ita ut indissolubili nexu uniat cum materia: Ergo cœlum est incorruptibile. Probo antecedens: illud est incorruptibile, quod non potest corrumpi ab aliquo creato agente; sed nexus quo forma cœli cum materia unitur, non potest corrumpi ab aliquo creato agente: Ergo est incorruptibilis talis nexus: Ergo cœlum incorruptibile est. Probo minorem; quia si esset cœlum corruptibile naturaliter, esset aliquod agens creatum, quod esset corruptivum cœli; sed hoc non datur: Ergo &c. Probo: cuilibet potentiz passivæ naturali correspondet aliqua activa naturalis: Ergo si materia cœli esset passivè receptiva naturaliter aliarum formarum, & ex hoc capite cœlum esset corruptibile, daretur in natura aliquod agens activum naturale, quod possit illud corrumpere, & actuare illam materiam: Ergo &c.

549. Respondeo negando antecedens in sensu explicato de incorruptibilitate remota, & ad ejus probationem nego majorem; sufficit enim, quod agens divinum possit corrumpere formam cœli, & aliam formam in materia introducere, ut cœlum corruptibile simpliciter dicatur: & ad ejus probationem similiter nego majorem. Ad confirmationem autem nego majorem: potentia enim passivæ naturali non correspondet agens naturale, sed forma naturalis naturaliter perfectiva talis passivæ potentiz (videte quæ num. 460. diximus de hac potentia) in cœlo enim datur potentia

passiva naturalis receptiva visus, & tamen non datur agens naturale, quod possit talem formam inducere, & si non datur agens naturale, quod possit introducere aliam formam in materia cœli & illam formam cœlicam expellere, hoc enim non est, quia talis materia non sit susceptiva omnium formarum, sed quia est forma carens contrariis dispositionibus, & earum incapax, & sic nunquam potest actualiter corrumpi, etiamsi in se corruptibilis sit.

550. Quartò arguitur: plus distinguitur corpus cœleste à sublunari, quàm corpus sublunare ab alio corpore sublunari; sed materia corporum sublunarium est ejusdem speciei; Ergo materia corporum cœlestium non ejusdem, sed alterius speciei est. Probo consequentiam: quotiescumque principia sunt distincta, principia constitutiva eorum distincta sunt; sed materia corporis cœlestis, & sublunaris est principium constitutivum eorum: Ergo si corpus cœleste & sublunare plus quàm specie distinguuntur, materiæ, quæ sunt principium constitutivum eorum, plus quàm specie distinguuntur.

551. Respondeo concedendo majorem & minorem, & negando consequentiam, & ad ejus probationem distinguo majorem: quotiescumque principia sunt distincta, principia constitutiva formalia sunt distincta, concedo: principia constitutiva materialia, nego. Homo enim, & leo plusquam numero distinguuntur, & homo, & lapis plus quàm specie, & nihilominus materia lapidis, hominis, & leonis, est ejusdem speciei, & ita similiter etiam cœlum plus distinguatur ab homine quàm equus, non inde sequitur, quod materiæ cœli

cœli sit diversa in specie in homine, & cœlo; nam distinctio semper sumitur per formam, non verò per materiam, quæ in omnibus eadem est; sicut distinctio hominis ab equo non sumitur penès animalitatem, quæ quali materia in utroque reperitur eadem, sed penès formas differentiales rationales, & irracionales.

552. Quintò arguitur: forma cœli est incorruptibilis, & non potest desinere nisi per annihilationem: ergo cœlum est incorruptibile. Probat; quia cujus principia sunt incorruptibilia, est incorruptibile; sed principia cœli, materia videlicet, & forma sunt incorruptibilia: Ergo cœlum est incorruptibile.

553. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem nego majorem; licet enim anima rationalis sit incorruptibilis, & similiter materia prima, nihilominus constitutum per ipsam, homo videlicet est corruptibilis, ex eo quod possit anima à corpore separari, si ve à materia in doctrina Divi Thomæ, & ita licet denus, quòd forma cœli sit incorruptibilis, & similiter materia, ex eo quòd materia cœli possit à sua forma separari, non est corruptibile. Et dicta pro hac distinctione de materia sufficiant, ut ad alia transeamus.

DISTINCTIO TERTIA,

De secundo transmutationis substantialis principio, quod est privatio.

554. CUM ex à nobis dictis num. 349. privatio sit transmutationis principium, licet non compositi naturalis, ut patet ibidem num. 198. & privatio prius natura sit in materia, quàm forma, ut ait Scotus in 3. dist. 3. num. 15. & ordo naturæ petit, quòd quæ priora sunt in essendo, sint etiam in cognoscendi ordine priora, actis jam de materia, restat nunc de privatione agere.

QUESTIO UNICA,

De ea, quæ ad privationem expectant secundum quod ad præsens attinet institutum, ubi de quidditate, natura, & existentia privationis.

555. Privatio sic à Scotis in 1. dist. 28. q. 2. & privatio autem ex Philosoph. 3. Metaph. cap. 22. definitur: est carentia forma in subiecto apto. Perly carentia convenit cum negatione, & perly in subiecto apto diversificatur ab illa. Ita communiter omnes tam Philosophi, quàm Theologi.

556. Privationem dari à parte rei communis est Philosophorum consensus; & probatur breviter: à parte ante considerationem intellectus cæcus est privatus visu: Ergo à parte rei datur privatio visu in cæco. Item à parte rei datur lucis privatio. Idem dico de materia informata forma ligni, in qua datur privatio forma ignis, ex eo quod capax sit talis forma, & illam non habeat.

557. Privationem autem esse distinctam à materia, & forma est certum, & apud ferè omnes indubitatum, quia licet Scotus in 1. Physic. q. 19. num. 9. videatur dicere, quòd privatio non distinguitur à materia, loquitur de privatione radicali, hoc est, de radice, si ve fundamento privationis, non verò de ipsa privatione formali; vel si loquitur de ea, loquitur secundum mentem Philosophi, non verò ex proprio cerebro.

558. Dari ergo distinctionem realem negativam inter formam, & privationem, & inter privationem, & materiam, sic ostendo: illa distinguuntur realiter, quoniam unum potest esse sine alio; sed materia potest esse sine privatione, & similiter forma: ergo materia, & forma realiter distinguuntur à privatione. Minor patet; quia quando forma est in materia,

teria, tunc non datur privatio illius formæ. Et quod talis distinctio sit negativa, inde patet, quia alterum extremum, videlicet privatio, quid negativum & non positivum.

559. Privatio igitur in materia, de qua philosophamur ad modum entis, sive formæ positivæ, non quia privatio aliquid positivum habeat, sed propter imperfectionem nostri intellectus, qui illam non potest percipere, nisi ad modum positivi, ex eo quod tam debilis naturæ sit, quod non potest movere intellectum ad sui cognitionem, & inde fit illud axioma commune, privatio cognoscitur per formam, sive ad modum formæ, quia forma est, quæ specificat privationem.

560. Ex quibus sequitur, quod cum privatio sit carentia formæ in subiecto apto, tot privationes dari necesse est in materia, quot sunt formæ, quarum materia est capax, & illas non habet; & cum formæ, quæ possunt esse in materia, sint specificè aliquæ, aliæ vero genericè distinctæ; illæ privationes, quæ sunt formarum, quæ specie distinguuntur, sunt specie distinctæ, & privationes formarum genericè distinctæ; & sic formæ solum numero distinguuntur, etiam privationes earum solum numero distinguuntur, quia privatio à forma specificatur.

561. Secundum tamen est, quod privatio est proprietas negativa subiecti, quod denominatur privatum, quæ necessariò sequitur subiectum, tanquam passio, non quia inseparabilis sit, sed quia implicat, quod subiectum sit in re, & quod non habeat formam, cujus capax est, & quod non habeat privationem illius, quia cum privatio sit non esse formæ in tali subiecto, ex eo quod forma non sit, de necessitate est privatio, & sicut forma positiva necessariò supponit subiectum, in quo

fit aliqua prioritate saltem naturæ; ita similiter privatio, quæ est forma negativa, necessariò supponit subiectum, quod denominatur privatum in aliqua prioritate, antequàm ei insit.

562. Insuper est notandum, quod ad hoc quod uter alicuius formæ in aliquo subiecto, necesse est, quod forma, & subiectum sint realiter distincta; unde inter essentiam, & passiones realiter identificatas nequit inveniri privatio, unde licet in illo signo, sive instanti, in quo intelligitur homo, non intelligatur ejus passio, videlicet risibilitas, tamen in illo signo non datur in homine privatio risibilitatis, quia risibilitas non est nata inesse formaliter homini pro illo signo, sed in signo naturæ sequenti, & in illo signo privatio inest subiecto, in quo subiectum naturæ erat habere formam, & illam non habet.

563. Non esse privationem principium corporis naturalis neque in fieri, neque in facto esse, jam manet num. 178. primæ distinctionis probatum; non posse similiter univocè cum aliis principiis convenire etiam si principium esset, num. 138. probavimus, esse conditionem sine qua potius quàm rigorosè transmutationis principium docuimus num. 188. esse principium transmutationis substantialis lato modo, & extrinsecum patet ex num. 186. & dicta pro hac distinctione de privatione sint satis, ut ad alia majoris notæ transcamus.

DISTINCTIO QUARTA,

De Forma substantiali, quæ est secundum corporis naturalis principium.

POSTQUAM de materia, & privatione, nec non de aliis ad eas spectantibus egimus; restat nunc de forma substantiali agere, quæ

que est ultimum principium tam generationis substantialis, quam corporis naturalis principium est, licet dignitate sit prius, ut jam jam videbimus.

QUESTIO PRIMA,

*De quidditate, & existentia forma
substantialis.*

ANtequam ad petitum questionis respondemus, varia nomina, quibus à Philosophis solet excellentia Formæ laudari proponam, ut ejus dignitas pateat.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua nomina, quibus solet communiter nominari Forma, proponuntur, & ejus existentia demonstratur.

564. **D**icitur imprimis Forma, eo quod formet informitatem materiæ, poliatque ejus ruditatem, sine qua materia rudis, informis, & propè nihil, ut ait Augustinus. Dicitur secundò species, sive decora, eo quod decoram, pulchramque reddit naturam. Dicitur quod quid erat necesse, eo quod à forma principalius sumitur quidditas rei. Dicitur actus, quia sicut materia est pura subjectiva potentia, ita forma est purus actus nil includens de potentia, actuans, & determinans potentialitatem materiæ. Dicitur à Platone proles divina, quia ex eo quod actus præ cæteris creaturis suo assumitur creatori, dicitur character, quia materiam figillat, & per illam devenimus in cognitionem materiæ. Dicitur finis, & terminus, quia finis, & scopus est, in quem

tendit natura per generationem, licet non adequatum, tamen principale.

565. Dari formas substantiales de facto generabiles, & corruptibiles, ita firmum est, ac est dari novas generationes, & corruptiones in universo quotidie, ita definitum extat in Concilio Lateranensi 3. sub Leone X. sess. 8. ibi definit Concilium, animam rationalem esse formam informantem realiter distinctam à materia. Probatur ergo hac unica ratione: compositum substantiale ligni distinguitur substantialiter, & essentialiter à composito substantiali ignis: Ergo habet aliquod principium intrinsecum substantiale, & essentialiter, per quod fiat talis distinctio; sed hoc principium intrinsecum substantiale, & essentialiter, per quod substantialiter, & essentialiter distinguitur, non est materia prima, cum in utroque sit ejusdem rationis: Ergo est aliud intrinsecum principium; præter materiam non est aliud, nisi forma substantialis: Ergo datur forma substantialis.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid Forma substantialis sit, & quotuplex demonstratur.

566. **F**orma substantialis sic à Philosopho in 2. Physic. cap. 3. text. 28. definitur: forma est ratio ipsius quidquid esse. Et 5. Metaph. cap. 2. text. 6. dicitur per quamdam appropriationem, quatenus forma est principalior pars definitionis, & principalis faciens ad quidditatem Dei. Scotus ibidem sub num. 7. §. notandum, & in 1. Metaph. cap. 1. sub num. 90. §. notandum.

567. Communiter igitur sic à Philosophis

phis definitur: *est actus simplex substantialis unum per se cum materia constitutus*. Quæ definitio licet possit sustineri, aliam nihilominus nostris principiis conformiorem tradam: *forma est primus actus Physicæ substantialis, qui neque ex aliis Physicè compositivè sit, sed omnia Physicè composita ex illo per se sunt*. Primus dicitur, quia aliud non supponit; dicitur *substantialis* ad differentiam formarum accidentalium; dicitur *actus*, quia ejus munus est actuare, & determinare materiam; dicitur *Physicus* ad differentiam Dei, & Angeli, qui licet actus substantiales dicantur, non tamen sunt actus Physici. Aliæ particulae ex applicatione eorum, quæ diximus definiendo materiam num. 302. & sequentibus patent.

568. Pro clariori tamen intelligentia formæ, nota quæ num. 293. & 294. secundæ distinctionis de materia diximus, quia omnia vice versa de forma possunt explicari; nam sicut in artificialibus forma v. g. artificialis statuitur est, quæ determinat, exornatque materiam ligni v. g. quæ secundum se indifferens erat, & constituit cum illa formaliter statuum; ita proportionè servata in naturalibus forma substantialis est, quæ determinat materiam, actuat, atque exornat, constituitque cum illa compositum substantiale: & similiter sicut in naturalibus calor v. g. constituit formaliter subjectum, in quo est calidum, & frigiditas frigidum, ita similiter forma substantialis ignis v. g. constituit ignem, & reddit materiam igneam, & forma aquæ reddit materiam aqueam, & sic de aliis.

569. Forma igitur ut sic, prout abstrahit à substantiali, & accidentali dividitur æ-

quivocè in substantialem, & accidentalem: forma substantialis jam manet explicata: forma accidentalis & actus actuans subjectum, & unum per accidens cum illo constitutus, ut frigiditas, calor &c. Forma substantialis etiam æquivocè dividitur in formam inexistentem, & informantem: forma inexisterens est substantia completa spiritualis intinè inexisterens, sive assistens in alio, ut Deus, qui intinè præsens est ubique ratione suæ immensitatis, & Angelus sive bonus, sive malus, qui inexisterens corpori alicui, illud movet, sed non informat, ut aliqui dæmones faciunt permissione divina, aliquod assumens corpus vel verum, vel phantasticum, & de hoc non est sermo nobis hîc. Forma Physica informans, quæ est, quæ intinè uniter per unionem informationis cum materia, & illam actuat, & constituit compositum, est, quæ hîc definitur, cæteræ verò improprie formæ appellantur.

570. Forma substantialis informans ulterius dividitur univocè in corpoream, & spiritualem: spiritualis est anima rationalis, & nullam aliam cognoscimus. Corporea iterum subdividitur in corpoream viventem, & non viventem. Vivens est, quæ constituit vivens formaliter, ut quæ reperitur in plantis: non vivens, quæ reperitur in lapide, aqua, terra, igne &c., & in reliquis non viventibus. Forma ulterius vivens dividitur in sensibilem, & in insensibilem: sensibilis est, quæ datur in animalibus, quæ verè sensibilia sunt; non sensibilis, in plantis, de quibus Deo dante in libris de anima. Circa formam modo explicato nulla ferè sunt argumenta,

ra, & sic illa omittimus apud auctores videnda.

QUESTIO SECUNDA,

*Utrum forma Physica substantialis, vel
accidentalis educatur de potentia
materia prima.*

Celebris difficultas, quæ inter omnes solet controversi de forma est, quam proponit titulus indagandum. Pro cuius intelligentia per prius aliqua notare necesse est, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi quid siteductio declaratur, & aliqua pro intelligentia petri proponuntur.

571. **E**ductio alicujus formæ ab aliquo subiecto in communi omnium consensu nihil aliud sonat, quam dependentiam formæ in fieri, & conservari à tali subiecto. Unde illa forma, quæ à subiecto in fieri, & conservari dependet formalissimè, dicitur educi de potentia talis subiecti; quomodo autem sit intelligenda hæc formæ à subiecto dependentia, vel in quo genere causæ sit, est controversia inter auctores Scholasticos.

572. Alii dixerunt, quòd dependentia formæ in fieri à subiecto stat in hoc, quòd ad fieri talis formæ, necessariò supponitur subiectum, in quo fiat, & exemplificant de sigillo, ad hoc ut suam similitudinem exprimat, necessariò supponit ceram, in qua talem similitudinem expressurum est. Ita similiter ad hoc quòd forma producat, seu

fiat, necessariò supponit subiectum, in quo fiat, & sit; & sicut artifex indiget subiecto, in quo navis, vel mensæ formam artificialem introducat; ita naturale agens indiget subiecto, in quo forma producat, & fiat. Quod confirmant ex Philosopho, qui 2. Metaph. cap. ultimo, ait: si domus esset eorum, quæ natura, sic fieret à natura, sicut nunc ab arte. sol. 693. Scotus. & in 2. Physic. cap. 22. si natura faceret domum, vel navim, faceret ea, sicut facit ars: ita tamen ut ex parte subiecti nullus detur Physicus influxus, sive causalitas ad formam quæ in ipso sit, sed tantummodò passiva receptio, ut in cera respectu sigilli, quæ merè passivè se habet, & in ligno respectu formæ navis, vel mensæ.

573. Hanc sententiam patrocinantur Rubius 1. Physic. tract. 4. de forma q. 1. Murcia disput. 6. q. 1. Hurtado disput. 4. sect. 2. qui citant pro se alios, & quod magis, aliqui Scotistæ in suis manuscriptis autumantes esse de mente Scoti. Sed contra illos infurgo: ideo forma dicitur dependere in fieri à subiecto, quia supponit subiectum, in quo fiat absque aliquo influxu se tenente ex parte subiecti; sed anima rationalis supponit necessariò subiectum, in quo fiat, quia si non esset corpus, non produceretur anima: Ergo anima rationalis esteducta de potentia subiecti, & non creata, quod est contra fidem: idem dico de gratia, & aliis formis supernaturalibus, quæ in via Scoti non educuntur de potentia subiecti, & tamen necessariò supponunt subiectum, in quo fiant, & sine illo non possunt conservari.

574. Alii alia somniaverunt, ut Anaxagoras, quòd formæ, quæ de novo generantur, non propriè generentur, sed pateant, cum ante

ante generationem in materia latitassent absconditæ. Alii ut Avicenna, & Plato negarunt omnem concursum tam ex parte subiecti ad forinæ, quæ de novo producuntur, quàm ex parte agentis naturalis, sed Deum, vel intelligentiam aliquam producere eas affirmant. Alii virtutem seminalem à materia distinctam, quæ esset formarum effectrix, concesserunt, de quo vide Scotum in 2. dist. 18. q. 1.

575. Ut autem nos veram Scoti nostri intelligentiam aperiamus, & quid veritati conformius sit in hac parte tenendum doceamus, est primò notandum, quòd educitio forinæ de potentia materiæ nihil aliud sonat, quàm extrahere formam à materia, sive trahere, & ponere extra materiam, sicut educere aliquem de domo, vel denarium ex marsupio, sonat trahere illum extra domum, & extrahere denarium ex marsupio, quod Hispanicè dicitur: *Sacar a uno de casa, o sacar el dinere de la bolsa.*

576. Secundò est notandum, ut exemplo materiali appposito res clarius evadat, quòd sicut requiritur, quòd denarius sit in marsupio, ad hoc ut ex illo extrahi, sive educi dicatur, sic requiritur, quòd forma sit in materia, ad hoc ut forma extra illius potentiam educi dicatur: hoc tamen discrimine, quòd denarius actualiter formaliter requiritur, quòd sit in marsupio, ut extra illud extrahi valeat; forma verò non sic debet esse in materia, sed virtualiter solum ut in causa, nam hoc sonant illa verba, *eductio forma de potentia materiæ.*

577. Ex quibus apparet, quòd formam educi de potentia materiæ, nil aliud est,

quàm facere, ut forma, quæ antea erat in potentia materiæ, tanquàm effectus in virtute suæ causæ actualiter in materia existat, & producat ab agente naturali coadjuvato à materia, tanquàm ab alia concausa; ita ut illa forma, quæ in virtute causæ continebatur, & in virtute, sive potentia materiæ, ab utroque simul, materia videlicet, & agenti, tanquàm ab una causa integra totali, & adæquata materia, forma extrahatur ab esse in virtute causæ, & ponatur per veram actionem in esse actuali in materia.

578. Ex quibus sequitur corollarium, quod nec agens naturale est causa totalis formæ, nec similiter materia, sed utraque partialis, ita ut nec agens sine materiæ concursu valeat attingere formam, nec materia sine concursu agentis formam producere valeat; ita ut materia non merè passivè se habeat in forinæ educatione, sed præbendo concursum quasi effectivum ad formam, & ipsam cum agente concausando.

579. Tertiò est maxime notandum, quòd cum concursus commensuratur cum virtute causæ, à qua procedit, ille erit perfectior concursus, sive influxus, qui à perfectiori virtute, sive causa emanat: unde cum agens sit perfectius materia, & materia imperfectissimum quid sit in genere entis, sive substantiæ (est enim propè nihil, ut ait Augustinus) est nobis dicendum, quòd quamvis materia, & agens constituent unam causam adæquatam respectu formæ, quæ educitur, sive producitur, tamen concursus se tenens ex parte agentis nobilior, & perfectior est, quàm concursus se tenens ex parte materiæ, tum quia plus causat

de forma, quàm materia; tum quia à perfectioni virtute emanat; & ita licet forma contineatur in virtute agentis, & materiæ, antequam producat, plus continetur, & modo perfectioni in agente, quàm in materia, quia virtus hujus minima, & ejus influxus minimus, & illius perfectior.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad quesitum in questione sit satis.

580. **D**ico primam conclusionem: omnis forma substantialis corporea educitur de potentia materiæ, sive quod idem est, sit dependenter à materia, tanquàm à causa in formam Physicè influente; ita ut materia non merè passivè se habeat ad fieri formæ, sed illi præstet influxum, & efficientiam. Hæc conclusio habetur expressè à *Scoto* in 4. dist. 1. q. 1. num. 33. §. ad aliud de annihilare: Dico quòd solius Dei est annihilare &c. sicut qualibet creatura requirit causam concausantem in fieri, scilicet principium potentiale. Et lib. 7. Metaph. q. 12. sub num. 7. §. ad primum argumentum, apponens discrimen inter generationem, & creationem, ait: propriè autem potest dici creatio, quòd creatio est sic de nihilo, non ut ex termino, sed ut ex subiecto. Quod nullum subiectum habeat in productione illa aliquam rationem causalitatis, ita quod nullum subiectum concuset causatum cum efficiente, cujus oppositum semper accidit respectu naturæ.

581. Item lib. de rerum principio q. 6. art. 1. num. 9. §. tertio sic arguitur, assignans rationem, quare agens creatum non possit creare, divinum vero sic, ait: quæ producuntur de non esse ad esse, quædam so-

lùm sunt in potentia agentis, qualia sunt creata; quædam in potentia agentis, & materiæ, ut generata: quæ autem sunt in potentia materiæ & agentis, non procedunt ab agente, tanquàm à tota causa; omne igitur, quod creatur, procedit à creatore, tanquàm à tota causa. Idem serè habet *Scotus* in 2. dist. 18. q. unica.

582. Probatur nostra conclusio: formam educi de potentia materiæ, nil aliud est, quàm formam in fieri, & conservari dependere à materia tanquàm à causa partiali, & materiali, sed omnis forma substantialis corporea dependet in fieri, & conservari à materia tanquàm à causa materiali, & partiali: Ergo omnis forma substantialis corporea educitur de potentia materiæ. Et confirmatur: quia in hoc distinguitur creatio à generatione, quia formæ, quæ creantur, sunt ex nullo præsupposito subiecto ad fieri illius, quod creatur, concurrente; at verò formæ, quæ generantur, necessariò supponunt subiectum, quod ad fieri formæ Physicè influat, & à quo forma in fieri, & conservari dependeat. Minor probatur: nulla forma substantialis corporea datur, quæ possit nec fieri naturaliter, nec conservari absque subiecto: Ergo omnis forma dependet in fieri, & conservari ab illo tanquàm à causa materiali, quia si talis forma daretur, esset forma completa, & subsistens, & non forma Physica partialis, sive pars compositi, de qua hic loquimur, & esset agens naturale, quod naturaliter posset ipsam formam secundum se totam producere.

583. Dico secundam conclusionem: formæ substantiales etiam cælorum, & element-

mentorum fuerunt in mundi constitutione eductæ de potentia materiæ. Pro hac conclusione citatur *Scotus in Theoremate* 22. & in 4. dist. 1. q. 1. & in *Report. dist.* 18. q. 1. sub num. 5. §. igitur. Et in eodem 4. dist. 49. q. 3. Sed legi, & perlegi textum Scoti, & tale non inveni, vellent certè, cum Scotum adducunt patronum, quod referrent originaliter verba, citarent §. & numerum, sed forte illum nunquam viderunt, qui contra faciunt. Hæc conclusio habetur expressè à *Scoto lib. de rerum principio* q. 8. sub num. 27. §. item, in fine ait: & hoc fit necesse, ut omnia entia determinata, ut elementa, cæli surgant, & orientur, ex uno indeterminato (scilicet materia.) Et num. 28. item certum est, videtur, quod Deus in constitutione mundi hunc ordinem servaverit, ut de uno indeterminato, quod est materia immediatè subjecto, omnem multitudinem rerum fecerit, & quod saltem ordine natura procedat de imperfecto ad perfectum.

584. Probatur conclusio autoritate D. Augustini, qua eam probat Scotus ibidem, qui in principio de mirabilibus Sacræ Scripturæ cap. 1. ait: *Omnipotens Deus ex informi materia, quam ipse prius ex nihilo condidit cunctarum rerum visibilibus, & invisibilibus, hoc est sensibilibus, & insensibilibus, intellectivarum, & intellectu carentium species multiformes divisit.* Et lib. 13. confessi. cap. 33. *de nihilo non à te, non de te facta sunt omnia, sed de concreatâ, id est, simul à te creatâ materia.* Et paulo infra: *mundi autem speciem (id est formam) de informi materia: Ergo prius Deus creavit ex nihilo materiam, & postea formas omnium de potentia materiæ eduxit, fecit, & formavit.*

585. Hæc conclusio est contra D. Thomam, & ejus sequaces. Probatur 1. ratione supra facta num. 583, de formis in communi, quia ibi dicta de qualibet in particulari possunt applicari. Secundò probatur ratione, qua eam probat Scotus loco citato: ex Sacra Scriptura constat, quod Deus in constitutione mundi procedit de imperfecto ad perfectum, instar artificis, qui paulatim perficit artificiatum: aitenim Scriptura, quod terra erat inanis, & vacua: donec tertio dixit Deus: *germinet terra herbam virentem.* Genes. 1. quod tenebra erant super faciem abyssi, donec Deus dixit: *fiat lux, & facta est lux, divisitque lucem à tenebris.* Cælum similiter, quod prima die creavit, quarta exornavit Sole, Luna, & stellis. Aquis similiter, quæ operiebant terram, & permixtæ erant, tertia die imperavit, dicens: *congregentur aqua, quæ sub cælo sunt, in locum unum:* Ergo similiter Deus eundem servavit ordinem, prius producendo informem, & imperfectam materiam, & postea illam exornando formis substantialibus cæli, & terræ, quæ in fieri, & conservari ab illa dependent; nam licet Deus posset per se solum tales formas creare, & postea in materia eas inducere, nunquam tamen Deus ordinem naturæ subvertit, & cum tales formæ ex sua natura petant fieri in materia, & ex illa dependenter, tali modo petito ex natura formarum, creditur Deus eas fecisse; nam ut ait Augustinus, *sic Deus res, quas condidit, administrat, ut suos cursus agere sinat.*

586. Et roboratur: ordo naturalis creaturarum perfectissimus est, utpotè inditus à Deo auctore naturæ; sed ordo naturæ talis est,

est, ut semper procedat de imperfecto ad perfectum, ut patet in generatione naturali, in qua de semine procedit ad formam sanguinis, de forma sanguinis ad embryonem, de embryone ad corpus organicum, de corpore organico ad animam, & idem dico de artificialibus: Ergo eundem ordinem servavit author naturæ, ut de uno indeterminato, & imperfecto, qualis est materia, omnem multitudinem rerum, & formarum fecerit; nam non est credibile, quod author naturæ in prima naturæ formatione, ipsam violentaret naturam non se illius legibus accommodando.

587. Dico tertiam conclusionem: omnes formæ accidentales naturales (& loquor de forma naturali prout à forma artificiali distinguitur, non prout à neutra, vel violenta secernitur) educuntur de potentia subiecti, in quo subiectantur: & dico notanter de subiecto, in quo subiectantur, nec controvertamus modo, an in materia immediate, vel in composito substantiali subiectentur? Probat: quia omnes tales formæ in fieri, & conservari dependent à subiecto: Ergo de ejus potentia educuntur. Quod dependeat in conservari, inde patet, quod naturaliter nequit stare accidens sine subiecto; quod dependeat etiam in fieri, proba, quia si posset agens naturale efficere accidens independentem à subiecto, posset sine illo conservare, quia illa actio, quæ se sola est sufficiens dare esse, sufficiens est conservare tale esse se sola: Ergo &c.

588. Dico quartam conclusionem: forma artificialis quomodocumque fiat, vel per compositionem partium, ut domus, vel navis; vel per subtractionem partium, ut il-

la, quæ sculpsuntur, ut imago stylo ferreo sculpta in ære, sive metallo, vel per transpositionem materiæ, ut quando cera mutatur de una figura in aliam, cum forma improprie sit, etiam improprie dicitur à potentia subiecti, quod artificiatum denominatur, educi: patet, quia talis forma artificialis sit dependenter à subiecto, in quo sit: Ergo &c.

Argumenta contra dicta ponuntur, & solvuntur.

589. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem: illud, quod magis perfectum est, nequit dependere in fieri ab illo, quod minoris perfectionis est; sed forma quæcumque substantialis magis perfecta, quam materia est: Ergo nulla forma substantialis potest dependere in fieri à materia: Ergo neque educi à materia. Major probatur: nam ideo ait Scotus, quod accidens nequit producere substantiam, quia accidens imperfectius est substantia: Ergo &c.

590. Respondeo distinguendo majorem: illud, quod magis perfectum est, nequit dependere ab illo, quod majoris perfectionis est, tanquam à causa totali, & adæquata, concedo: tanquam à causa partiali inadæquata, nego: quia ad hoc quod aliquæ causæ partialiter possint causare aliquem effectum, non est necesse, quod quælibet causa partialis sit æqualis perfectionis cum effectui, sed solum, quod omnes causæ concurrentes ad fieri illius effectus sint æqualis perfectionis collectivè, ac est effectus, & cum materia simul cum agente naturali efficiant unam causam totalem respectu formæ; sufficiens

sufficiens est, quòd forma, quæ educitur de potentia materiæ, sit æqualis perfectionis, ac sunt causæ dantes esse.

591. Secundò arguitur: ad hoc ut aliqua forma educatur de potentia materiæ, necesse est, quòd contineatur virtualiter saltem & partialiter in materia; sed datur aliqua forma substantialis, quæ nec partialiter virtualiter possit contineri in materia: Ergo datur aliqua forma substantialis, quæ non potest educi de potentia materiæ. Major ex dictis num. 570. & 571. hujus patet, minor probatur: forma substantialis viventis sensitiva, quæ reperitur in equo v.g. non potest contineri in materia, quia omne, quod vivens est, perfectius quid simpliciter est quocumque non vivente: unde Augustinus 7. de trinitate: *jure viventia non viventibus anteponiuntur*. Et Ecclesiastes Proverb. 19. *melior est canis vivus leone mortuo*: Ergo forma viventis in materia, quæ vivens non est, contineri non valet nec partialiter: tum quia non vivens nequit influere vitam in alio, quia cum non habeat vitam, nequit illam alteri dare: tum quia ideo dicimus tanquam de fide, quòd anima rationalis non educitur de potentia materiæ, quia anima rationalis spiritualis est, & materia corporea: Ergo sicut corpus, eò quòd inferioris ordinis nequit habere influxum in spiritum, ita materia, eò quòd non vivens, & inferioris ordinis, ac est forma viventis, nequit in illam nec partialiter influere.

592. Respondeo primò concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet quòd forma viventis simpliciter perfectior

sit, quàm materia, & nego consequentiam, videlicet, quòd nec partialiter possit contineri in materia saltem quoad esse substantiale corporeum, quamvis non quoad esse viventis. Pro cujus intelligentia nota, quòd forma viventis dupliciter potest considerari, & prout forma substantialis corporea est, & ex hoc capite potest fieri dependenter à materia ob rationes supra factas: & prout viventis forma est, & ex hoc capite repugnat in materia contineri, cum vita in non vivente contineri non valeat; & sufficit, quòd contineatur quoad esse corporeum substantiale, licet non quoad esse viventis, ut ex illa quoad illud partialiter de materiæ potentia educatur: quod patet de intellectione, quæ secundum quod vitalis producitur ab intellectu; & non secundum quod repræsentativum, & secundum esse repræsentativum producitur ab objecto, & non secundum esse vitale; & in visione beatifica, quæ secundum quod vitalis est, procedit ab intellectu, & secundum quod supernaturalis est, producitur à lumine gloriæ, ita similiter in nostro casu; ratio vero quare anima rationalis non potest dependere à materia in fieri, est, quia omnis actio, quæ procedit à virtute corporea, necessario corporea est, & corpus non potest agere in spiritum, & cum anima rationalis spiritus sit, nequit produci neque ab agente corporeo, neque à materia; non verò quia majoris, vel minoris perfectionis sit.

593. Secundò respondeo, quòd contentia formæ in materia est imperfectissima, sicut & entitas materiæ imperfectissima

R

est,

est, quæ non attenditur nisi penes hoc, quòd forma, quæ in virtute materiæ continetur, petat fieri dependenter à materia, cum extra illam nec fieri, nec conservari valeat, & sic non requiritur quòd perfectè contineatur in materia, sed imperfectè, & hoc secundo modo bene potest forma viventis imperfectè in materia contineri. Ad illud, quòd non vivens nequit alteri vitam dare, verum est de causa efficienti, in qua requiritur, quòd effectus perfectè contineatur, & quòd effectus non excedat virtutem causæ; non verò de causa materiali, qualis est materia; cum hæc ex natura sua petat esse inferioris ordinis, & perfectionis, ac est forma, quæ de ejus potentia educitur. Ad confirmationem de anima rationali jam est responsum.

594. Sed contra dices: forma viventis sensibilis non solum exsuperat virtutem materiæ, sed etiam agentis creati: Ergo ab agente creato nequit talis forma educi de potentia materiæ. Antecedens probatur: quia agens vivens, videlicet sensibile, equus v. g. non agit nisi medio semine, ita ut generante jam mortuo ex semine in matrice sit animalis generatio; sed semen imperfectius est illo, quòd generatur ex ipso, cum semen non sit vivens, & equus v. g. qui generatur vivens sit, & aliàs semen in generationis instanti jam corruptum sit: Ergo ab agente creato nequit talis forma viventis educi de potentia materiæ: Ergo nec datur in materia potentia passiva naturalis ad talem formam, quia omnipotentiz passivæ naturali correspondet alia naturalis activa; sed non datur potentia activa creata, quæ possit illam formam educere: Ergo nec

potentia passiva naturalis, à qua possit educi.

595. Respondeo concedendo totum argumentum usque ad ultimum antecedens de potentia passiva naturali, & activa, quia quavis deus, quòd omnipotentiz passivæ naturali debet correspondere potentia naturalis activa, nego tamen, quòd talis naturalis activa debeat esse creata, sed sufficit, quòd sit increata, & divina, media qua Deus, ut author naturæ facit, quòd natura non valet, supplendo vicem illius, itaque in omni generatione viventium Deus est, qui formas viventes de potentia materiæ educit, cum agens creatum, quòd medio semine operatur, non valet ipsas producere, & sic semper recurrendum est ad Deum: Ita Scotus in 4. dist. 43. q. 2. num. 21. & in 2. dist. 18. q. unica. num. 5. & 6. quia ex hoc argumento non sequitur, quòd forma viventis non educatur de potentia materiæ, sed quòd non educatur ab agente creato, quòd verum est.

596. Tertiò arguitur contra secundam nostram conclusionem, in qua asserimus formas cælorum, & elementorumeductas fuisse de potentia materiæ, & non creatas à Deo in mundi constitutione: cælum, & terram esse creatas, est veritas de fide: Ergo eorum formas non esse creatas, sedeductas de potentia materiæ est contra fidem. Probatur antecedens ex sacra pagina Genes. 1. ubi ait Spiritus Sanctus: *in principio creavit Deus cælum, & terram*: Ergo oppositum hujus asserere hæreticum est & contra fidem.

597. Respondeo, quòd verbum illud *creavit* non sumitur ibi in rigorofo sensu, sed idem

idem est, ac si diceret, in principio fecit Deus cœlum, & terram; & quod in hoc sensu sit intelligendum, & non de rigorosa creatione, patet ex symbolo fidei, ubi dicimus, *credo in unum Deum factorem cœli, & terræ*: ubi Deum factorem nominamus, & non creatorem, quia verbum *creavit* multis in sacra pagina sumitur non rigore, sed pro rei productione, & sic jam uno, jam altero utitur Scriptura verbo; ut patet in ipso 2. Genes. num. 4. ubi ait: *istæ sunt generationes cœli, & terræ*: ubi productionem cœli, & terræ generationes vocat, & non creationes; & prosequitur, *quando creatæ sunt in die, quæ fecit Deus cœlum, & terram*. Et 1. Genes. num. 27. ait Scriptura: *& creavit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ad imaginem Dei creavit illum*. Cum de fide sit certum, quod non fuit hominis productio creatio, quia non hominem ex nihilo fecit, sed de limo terræ: ait enim Scriptura Genes. 2. *formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, &c.*

598. Quartò arguitur contra conclusionem: illæ formæ propriè educuntur de potentia materiæ, quarum privationes tempore præcedunt in materia; sed privatio formæ cœli, & terræ non præcedit tempore in materia in mundi constitutione: Ergo formæ cœli, & terræ non fuerunt educæ de potentia materiæ. Probatur antecedens: illa forma educitur de materia, quæ antea non erat in materia: Ergo illa forma educitur, cujus privatio præfuit in materia aliquo tempore. Et confirmatur, quia ad hoc quod materia influat in formam, necesse est,

quod materia sit prior forma: Ergo in illo priori materiæ erat sub privatione pro aliquo tempore.

599. Respondco negando majorem: sufficit enim, quod pro aliquo signo naturæ intelligatur materia sine forma, ut in secundo signo naturæ possit educi forma de materia: prioritas enim materiæ ad formam non est major, quàm prioritas causæ ad effectum: sed causæ ad effectum prioritas solum petit esse naturæ, & non temporis: Ergo &c. Ut patet de Sole, à quo lux procedit; in eodem enim temporis instanti, in quo est Sol, etiam est lux, etiam si aliqua prioritate natura Sol prior luce sit. Idem dico de materia, quæ prior natura est sine forma, & in secundo signo naturæ est sub forma, ita tamen, ut in eodem temporis instanti materia sit, & cum forma sit, & in illo instanti, in quo materia nata est esse sub forma, si non ponatur sub forma, ponitur sub privatione formæ; & cum materia cœli, quæ in primo signo creata est, in secundo fuit informata, non præfuit privatio, quia in primo signo, in quo materia erat, neque erat sub forma, neque sub privatione formæ, quia sicut forma supponit in aliquo priori materiam, ita privatio in aliquo priori supponit materiam, in qua sit, & hoc maxime nota.

600. Quintò arguitur contra tertiam nostram conclusionem, in qua asserimus formas omnes accidentales naturales pro ut ab artificialibus distinctæ, & à supernaturalibus educi de potentia subjecti: datur aliqua forma accidentalis naturalis, hoc est, non supernaturalis, nec artificia-

Is, quæ non educatur de potentia subjecti; immò quòd sibi repugnet educio: Ergo non omnis forma accidentalis naturalis educitur de potentia subjecti. Probo antecedens: calor v.g. qui producitur in aqua, & omnis forma, quæ est subjecto violenta, implicat, quòd educatur de potentia aquæ: Ergo &c. Probo antecedens: aqua nec formaliter, nec virtualiter est calida, sed frigida ex natura sua: Ergo nequit continere in sua virtute calorem, quia calor, & frigiditas sunt contraria, & nullum continet in virtute sua, quod est destructivum suæ virtutis, sed calor est aquæ destructivum, & violentum: Ergo nequit in aqua contineri, neque ab illa educi.

601. Fateor vim, & difficultatem hujus argumenti, quòd ferè consultò omnes omitunt, quia non audent responsum illi adhibere. Respondeo igitur negando primum antecedens, & similiter consequentiam, & ad ejus probationem similiter nego antecedens, & nego similiter, quòd aqua virtualiter saltem non sit calida virtualiter potentialiter remotè, quia etiam si aqua sit virtualiter frigida, potest nihilominus esse virtualiter calida, quia frigiditas, & calor virtualis non opponuntur, sicut non opponuntur rationale, & irrationale in omnipotentia divina, in qua virtualiter continentur, & sunt idem non solum realiter, sed formaliter inter se, & cum omnipotentia divina, quia effectus virtualiter in causa non est aliud, quàm ipsa virtus absoluta causæ, & similiter spirituale, & corporale. Idem dico de calore, & frigiditate contentis in aqua, quæ non sunt aliud, quàm virtus, & substantia aquæ

valens esse causa caloris, & frigiditatis; hoc tamen discrimine, quòd est causa adæquata non solum passiva, sed activa frigiditatis, & sic magis continetur frigiditas in aqua, quàm calor; & causa inadæquata, & materialis solum respectu caloris, quatenus potest materialiter concurrere cum agente naturali, igne videlicet, ad producendum in se calorem, qui quidem calor, postquam productus est, jam apponitur aquæ, & est illi violentus. Ex quibus apparet, quòd ad hoc ut aliqua forma educatur de potentia subjecti, non est necesse, quòd subjectum sit in potentia naturali receptiva respectu formæ, quæ educitur, ut malè asserunt Scotista aliqui, sed solum requiritur, quòd talis forma fiat dependenter à subjecto, vel sit violenta, vel naturalis, vel neutra respectu subjecti.

602. Sextò arguitur: gratia, fides, charitas, & spes sunt accidentia, quæ in fieri, & conservari dependent ab anima, & nihilominus non educuntur de potentia animæ, sed creantur, ut ait Scotus in 4. dist. 1. q. 1. & in 3. dist. 27. q. unica, & est receptum in omni Schola Scotica: Ergo plus requiritur ad educationem formarum accidentalium, quàm fieri, & conservari dependenter à subjecto. Probo antecedens: illa forma sit dependenter à subjecto, sine quo non valet fieri, nisi adhibeatur major concursus ex parte producentis; sed gratia, fides &c., non valent fieri à Deo extra animam, nisi adhibeatur major concursus ex parte Dei, quàm modo exhibetur: Ergo sunt dependenter à subjecto. Major probatur: major virtus requiritur ad fieri, & conservari accidens extra sub-

subiectum, à quo essentialiter omne acci-
dens dependet, quàm ad fieri, & conservari
in subiecto; patet, quia hoc ab agente natu-
rali potest fieri, & modo naturali; illud non
nisi ab agente divino supplente vicem subje-
cti, ut patet in accidentibus eucharisticis,
quod esse sine subiecto omnes prædicant
miraculum: Ergo &c.

603. Hujus etiam argumenti vim effu-
gientes terga vertunt Scotistæ, & illud si-
lentio commendant. Respondeo igitur
negando majorem, videlicet quòd talia ac-
cidentia supernaturalia nec in fieri, nec in
conservari Physicè dependent à subiecto,
sed à solo Deo, à quo creantur; & ad ejus
probationem concedo majorem, & nego
minorem, & ad ejus probationem distingo
majorem: major virtus requiritur ad con-
servandum accidens naturale, quod in fieri,
& conservari dependet à subiecto extra sub-
jectum, quàm fieri, & conservari in subje-
cto, concedo; ut patet in eucharisticis ac-
cidentibus: ad fieri, & conservari acciden-
tia supernaturalia, quæ à subiecto nullum
participant influxum, sed à solo Deo pro-
ducuntur, & conservantur, nego. Ita quòd
si Deus crearet gratiam extra animam, live
subiectum, & ibi illam conservaret, non in-
digeret majori concursu, quàm modò exhi-
bet creando illam, & conservando in anima,
quia anima merè passivè se habet, & non
coadjuvat ad Physicam gratiæ productionem,
sed solum staret miraculum in tali ca-
su in hoc, quod cum Deus statuisset gratiam
nunquam nisi in anima creare, & conserva-
re, dispenseret in tali decreto, & lege, con-
servando, & creando gratiam extra animam;
sicut si Deus crearet animam rationalem, &

illam non infunderet in corpus, non adhi-
beret majorem concursum, quàm modò
præbet, quando illam creat in corpore, sed
solum staret miraculum in dispensatione le-
gis de non creanda anima extra corpus, cu-
jus est actus. Idem dicito ad argumentum.
Et dicam sint satis, qui plus desideraverit, au-
thores consulat. Argumenta, quæ contra
quartam conclusionem possunt efformari,
nullius sunt roboris, & sic illa omittimus.

QUÆSTIO TERTIA,

*Utrum per divinam potentiam absolutam
possint plures formæ substantiales com-
pletæ, & non subordinatæ eandem
numero informare materiam,
vel una forma plures nume-
ro materias distinctas, & i-
dem dico de formis ac-
cidentalibus?*

ARTICULUS PRIMUS,

*Ubi aliqua ad intelligentiam quæsi ne-
cessaria præmittuntur.*

604. **P**rimò est notandum, quod quæstio
non procedit naturaliter, hoc est,
non quærit, utrum naturaliter sit possibile
plures formas substantiales non subordinatas
esse in materia simul? quia cum sufficienter
sit materia unica forma informata, & de-
terminata, naturaliter nequit plures habe-
re, & cum alias sapissimè forma distincta
distinctas, & forè oppositas dispositiones
petat, ac petit alia, inde fit, quòd hoc
naturaliter non possit evenire. Nec si-
militer quærit de formis substantialibus
partialibus, & in ordine ad aliud ordina-
tis, quia evidens est, quòd caput v. g.
habet

habet formam distinctam partialem, ac habet manus, & manus ac oculus, & oculus ac auditus, cum quælibet dictarum distinctum munus, & operationem fortitur: nec de illis, quæ subordinantur per modum actus, & potentiz, quia certum est in nostra schola, quòd forma corporeitatis est in homine subordinata ad formam rationalem, & tanquam animæ susceptivum.

605. Secundò est notandum, quòd quæstio procedit de formis substantialibus completis, hoc est de illis formis, quarum quælibet nata est completè constituere simul cum materia compositum completum, ut forma lapidis, ligni, ignis, & aquæ, utrum possit Deus eandem numero materiam informare simul forma ignis, & aquæ, vel ligni, & ignis, vel duplicem simul formam ignis ponere in materia, vel duplicem animam rationalem, vel animam irrationalem, & animam equi, vel leonis.

ARTICULUS SECUNDUS,

Vbi ad quæstum per conclusiones satisfiat.

606. **D**ico primam conclusionem: materiam primam eandem de potentia absoluta simul informari forma ignis, & aquæ v. g. vel quibuscunque aliis formis substantialibus, quæ immediatè in materia subiectantur, vel sint formæ ejusdem, vel alterius rationis, etiamsi formæ complete sint, nullam dicit implicationem. Hæc conclusio est contra D. Thomam part. 1. q. 76, art. 3. & 4. & opusculo 33. & quodlib. 1. art. 6. ejus sequaces, nec non & contra Fuentes 1. Physic. q. 4. diff. 3. art. 1. num. 33. & contra alios modernos Scotistas in suis manuscriptis.

607. Hæc conclusio expressè habetur à Scotus in 3. dist. 8. q. 1. §. hic dicitur. V. respondeo num. 7. ubi ait: respondeo, quòd cum in subiecto sint plures potentia ad plures formas ejusdem speciei, si non inducatur aliquis actus, continens omnes actus, qui possunt illi perfectibili inesse, non terminatur tota potentia ipsius suscipiendi, & ideo non est contradictio, quòd aliqua alia forma similis insit. Et in fine §. quia subiectum habens potentialitatem ad plures formas est illimitatum ad illas. Et licet Scotus in prædictis verbis loquatur, ut patet in textu, de formis accidentalibus ejusdem rationis, tamen ratio, sive fundamentum, quòd assumit Scotus ibi ad probandum de istis formis, de omnibus concludit, nam ipse Scotus §. sequenti, sive versiculo num. 8. ait: hæc ratio dicta procedit de pluribus absolutis in eodem perfectibili.

608. Probatur conclusio ratione deducta ex verbis Scoti: quotiescumque aliquod subiectum habet potentiam, sive capacitatem ad plures formas, non fatiatur, nec terminatur subiectum per unicam formam totaliter extensive, nisi talis forma sit ita perfecta, quòd omnes alias contineat; sed in materia prima datur capacitas ad omnes formas, immò tot potentia, sive appetitus, quot sunt formæ in materia receptibiles, ut num. 249. diximus: Ergo non fatiatur materia totaliter extensive, nec ejus capacitas terminatur per aliquam creaturam formam: Ergo est in potentia, & ad recipiendas alias: Ergo potest Deus illas in materia ponere absque ulla implicatione.

609. Et confirmatur: ex parte materiæ datur capacitas ad omnes formas, quia cum capacitas receptivorum formarum sit idem quod

quod materia, ut patet ex num. 505. per unam formam non aufertur à materia capacitas ad recipiendas alias : Ergo ex parte materiæ nulla datur implicatio, neque ex parte formæ, quia substantiæ nihil est contrarium, & nulla substantia est alteri impossibilis, nisi ratione formarum accidentalium ; neque ex parte Dei, in quo datur virtus infinita : Ergo ex nullo capite repugnat, neque ex parte formarum, neque materiæ, neque Dei. Nec valet dicere, quòd quando materia est sub una forma nequit aliam habere, neque est in potentia ad illam : quare contra infurgo : materia, quæ est sub forma ligni v. g. capax est recipiendi formam ignis &c. secundum se : Ergo etiam prout infonnata forma ligni. Probo : quia capacitas est intrinseca, & essentialis materiæ : Ergo semper quod est materia, est capacitas : Ergo etiam sub forma ligni est capax formæ ignis : Ergo potest à Deo introduci in tali materia.

610. Et roboratur : per hoc quòd locus habeat aliquod locatum vas v. g. per hoc, quòd sit aqua plenum, non amittit capacitatem recipiendi aliam aquam, vel colorem ejusdem quantitatis, & potest à Deo introduci in vas per suspensionem expulsionis unius corporis ab alio, sive per penetrationem : Ergo similiter Deus potest conservare unam formam in materia, & introducere aliam, sine eo quòd expellantur, quia expulsio unius formæ per aliam est effectus quasi secundarius formæ ; sed effectus secundarius potest subtrahi à Deo : Ergo potest Deus utramque formam conservare in eadem materia, sine eo quòd una expellat aliam.

611. Dico secundam conclusionem : illæ formæ, quæ petunt ex parte subjecti dispositionem organicam, ut sunt animæ rationalis, & sensitivæ bruti (utrum autem etiam animæ vegetativæ plantarum sub dubio relinquo :) licet possit Deus introducere duas animæ ejusdem rationis in subjecto capaci, in corpore v. g. humano duas animas rationales, & in equino duas equinas, & sic de aliis, ut plantarum rationes supra factæ ; non tamen potest Deus introducere in hominis corpore v. g. animam rationalem, & equinam, vel è contra in organico equino animam rationalem, vel animam equinam in corpore organico leonis, vel è contra, & sic de aliis. Probat : illæ formæ, quæ essentialiter petunt organa specificè distincta, sive corpus organicum distinctum, non possunt in eodem organico introduci ; sed hujusmodi sunt animæ rationalis, & bruti, vel animæ equi, & leonis : Ergo non possunt introduci in eodem organico subjecto. Probo majorem : subjectum talium formarum immediatum non est materia prima, sed corpus organicum : Ergo ubi datur distinctum corpus organicum, non possunt formæ introduci, quæ essentialiter distinctam organizationem petunt.

612. Et confirmatur : distinctum essentialiter susceptivum distinctum susceptum expostulat essentialiter, & distinctum perfectibile distinctum perfectivum essentialiter, sed corpus organicum, humanum v. g. distinctum essentialiter est ab organico equi : Ergo distinctam formam essentialiter petit unum, ac petit aliud : Ergo formæ, quæ sunt essentialiter perfectivæ hujus, & illius, non possunt introduci in uno. Et roboratur

tur: in subiecto, quod non est capax animæ rationalis non potest introduci ipsa anima, quia sequeretur, quod non esset capax, ut supponitur, & quod esset siquidem: Ergo in tali subiecto non potest alia anima introduci, ac petit ipsum subiectum. Et urgo rationem: eadem impossibilitas datur ad hoc, quod anima rationalis introducatur in materia nuda, ex eo quod anima non est actus materiæ, sed corporis, ac datur in hoc, quod anima rationalis introducatur in organico equi, vel è contra, cujus corporis anima non est actus; sed primum non admittitur à Scotto, ut videre est in 4. dist. 11. q. 3. num. 39. §. *contrarium verò, v. contra tertium additum*, quia ut ait Scotus ibidem; si anima poneretur in materia nuda, tale compositum non videretur esse homo, cum non haberet illud, quod est de essentia hominis (videlicet corpus organicum) nec etiam non homo, quia haberet illud, quod formaliter homo est homo, videlicet animam.

613. Dico tertiam conclusionem: unicam formam duas, vel plures informare materias, ut anima rationalis duo corpora, vel una forma ignis duas quascunque materias non dicit implicationem. Probo hanc conclusionem ex priori: ideo dicimus unam materiam unica forma informatam posse aliam recipere, & alia informari, quia habet potentiam ad hanc, & ad illam formam; sed forma etiam habet potentiam, virtutem informandi hanc, & illam materiam: Ergo sicut una materia potest duplici informari forma, ita una forma potest duplicem materiam informare. Probo minorem: omne perfectivum unius rationis respicit omne perfecti-

bile ejusdem rationis, ut anima rationalis v. g. non petit nisi unum corpus organicum humanum, ceterum non hoc determinatè, & non illud, ut corpus organicum humanum non petit nisi unam animam rationalem, ceterum non hanc determinatè, & non illam, ita ut si in corpore Petri v. g. introduceretur anima Pauli, ita quietum, & perfectum esset illud corpus, & illa anima, ita naturaliter perficeret illud corpus, ac perficeret corpus Pauli: Ergo habet virtutem informandi hoc, & illud: Ergo potest fieri à Deo, quia omne illud est omnipotentiae divinæ concedendum, quod manifestam non dicit contradictionem: Ergo &c.

614. Dico quartam conclusionem: duas formas accidentales alterius rationis in eodem subiecto de facto evenit, ut sapor, dulcedo, & calor, quæ sunt qualitates, quas quotidie in eodem experimur, frigiditas, & calor, siccitas, & humiditas in homine, sive in corpore mixto. Dico autem duas formas accidentales ejusdem rationis, ut duas quantitates numero distinctas, duos calores, & duas frigiditates etiam de potentia absoluta in eodem susceptivo esse non implicare arbitramur: Et probatur: susceptivum est capax hujus, & illius: Ergo hac, & illa qualitate, sive forma accidentali potest informari; & omnes rationes supra factæ pro prima conclusione pro ista quarta faciunt.

Argumenta contra dicta.

615. **P**rimò arguitur contra primam nostram conclusionem, & est argumentum, quod etiam militat contra tertiam mutatis mutandis: posse simul pluribus for-

mis

mis informari materiam arguit virtutem infinitam in materia, sicut posse simul plures informare materias arguit infinitatē in forma; sed infinitas repugnat cuilibet creaturæ: Ergo repugnat eandem materiam pluribus informari formis. Probo maiorem: quia si posset duas formas recipere: Ergo infinitas: Ergo arguitur virtutem infinitam. Probo consequentiam: posse recipere istam formam dicit virtutem, & perfectionem in materia: Ergo posse recipere aliam, dicit aliam virtutem, vel maiorem: Ergo posse recipere infinitas arguit infinitatem: Ergo &c.

616. Respondeo negando maiorem, & ad ejus probationem concedo, quid potest recipere infinitas non categorematicè, sed syncategorematicè, hoc est, non tot, quin plures, & nego quòd ex hoc sequatur virtus infinita; & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet quòd posse recipere formam dicat aliam virtutem à priori distinctam; quia cum materia per suam essentiam sit capax recipiendi omnes formas, & materia sit una capacitas ad omnes, non est in una, ita ut eadem capacitas indistincta, quæ datur ad recipiendam hanc formam A, v. g. est ipsamet quidditas, quæ datur ad recipiendam formam B. & si dicit aliquam infinitatem, vel multiplicitem, non est infinitas, vel multiplicitas intrinseca materiæ recipientis, quia hæc una indistincta, & immultiplicata est, sed infinitatē extrinsecam formarum, quatenus ad omnes se potest extendere, ut patet exemplo, amphora v. g. est capax recipiendi aquam in tanta quantitate, & dicitur capax recipiendi hanc aquam, & illam, & illam, & sic in infinitum infinitate se tenente ex parte aquarum, non verò se te-

nente ex parte capacitatis amplioræ, quasi ejus capacitas esset infinita, cum sit limitata, ut supponitur, & si dicitur infinita capacitas amphoræ, est denominatio extrinseca, & terminativè, non verò formaliter, & in se.

617. Secundò arguitur: data hypothesi, quòd materia haberet plures formas, vel constitueret unum compositum cum illis, vel plura? Neque unum, neque aliud potest dici: Ergo neque quòd materia possit recipere plures formas. Quòd essent composita plura, probo: quia ubi dantur duæ formæ, datur duplex compositum: Ergo si haberet plures formas, essent plura composita. Probo antecedens, quia destructa una forma adhuc manet compositum ex alia forma, & materia manentibus: Ergo illa forma destructa non constituebat illud compositum, quòd manet, sed aliud, quia si illud, quòd manet, constitueret: Ergo destructa forma constituyente destrui compositum constitutum necesse foret: Ergo si manet compositum, signum est, quòd non illud, sed aliud compositum constituebat: Ergo essent plura composita: sed hoc etiam est falsum, quia ex una materia non potest duplex fieri compositum, quia non minus est pars essentialis compositi materia, quàm forma. Et roboratur: implicat, quòd una forma duplex constituat compositum: Ergo implicat, quòd una materia duplex valeat constituere compositum. Patet consequentia; quia in utroque par est ratio.

618. Respondeo, quòd in tali casu daretur duplex compositum formale non adæquatum, sed parziale propter multiplicem formam, quæ est pars compositi, & unum materiale propter unitatem materiæ; non

quia tale compositum esse alterius, vel ad constituendum ipsum ordinaretur, sed quia aliqua pars sui, materia videlicet ad constituendum etiam aliud compositum transiret, & ad pluralitatem compositorum requireretur pluralitas principiorum, & sic diceretur duplex compositum ex duplici coalescens forma, & unum secundum quid ratione materiæ, quæ est pars minus principalis. Ad confirmationem de forma dico, quod in casu, quo una forma duplicem informaret materiam, daretur unum compositum formale, & duplex materiale propter dualitatem materiæ.

619. Tertiò arguitur à *Scoto* in 3. *dist.* 1. q. 1. & 2. una natura non potest terminari, nec de potentia absoluta duplici subsistentia: Ergo neque una materia potest duplici forma informari. Probatur consequentia; ideo ait *Scotus*, quod una natura non potest duplici subsistentia terminari, quia nullum dependens potest dependere à duplici termino adæquato suæ dependentiæ in eodem genere: Ergo materia in genere informationis non potest dependere à termino adæquato suæ dependentiæ, scilicet à duplici forma informari.

620. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego consequentiam; & ratio disparitatis stat in hoc, quod subsistentia est ultimus terminus naturæ, & implicat, quod natura sit in ultimo termino, & habeat alium terminum ulteriorem, quia jam primus non esset ultimus, ut supponitur. Similiter subsistentia est terminus adæquatus extensivè, & intensivè naturæ, ita ut natura terminata

subsistentia non appetit aliam subsistentiam, nec ab illa compleri, cum in ultimo termino sui complementi sit. At verò forma respectu materiæ non est ultimus terminus satians appetitum materiæ, immò illam relinquit desiderantem alias formas, quia ut ait *Scotus* in 1. *dist.* 1. q. 1. num. 6. *nulla forma satiat appetitum materia totaliter extensivè, sed tot sunt appetitus in materia, quot sunt forma in ipsa receptibiles*: & sic nulla forma est ultimus terminus, nec adæquatus materiæ, sicut subsistentia respectu naturæ, & ita natura terminata unica subsistentia non potest aliam habere, bene tamen materia unica forma informata alteram habere.

621. Quartò arguitur contra secundam nostram conclusionem, in eo quod asserit, quod duæ animæ rationales possunt informare idem corpus; nam argumenta, quæ contra aliam partem conclusionis, videlicet, quod anima rationalis non potest informare corpus equi, neque è contra facillimè solventur, stando in hoc quod illud corpus susceptivum non est capax informationis alterius animæ, & forma non potest dare effectum formalem nisi subjecto capaci. Ponamus casum, quem admittit conclusio de duabus animabus in eodem corpore existentibus, in tali casu una anima posset mereri, est evidens, quia gauderet sua libertate, & posset præcepta servare, & alia demereri, & esse digna pœna æterna, in tali casu una præmiū assequeretur, & altera supplicio & pœna æterna damneretur; illud corpus in resurrectione generali cum qua anima uniretur? Non cum illa, quæ meruit beatitudine perfrui, quia corpus per

sc-

fenfualitatein, & alia peccata Deo displicuic, nec cum anima damnata, quia per virtutes Deo complacuit, & non posset simul esse in cœlo perfuendo visione, & in inferno cruciando tormentis: quid Ergo fieret in tali casu?

622. Respondeo salvo meliori iudicio, quod si virtus unius animæ magis propensaret, quàm vitia alterius, tunc corpus esset in cœlo, & non in inferno, & si contra eveniret, esset in inferno, & non in cœlo; & si essent æqualia vitia unius, ac virtutes alterius, Deus, qui primum pro suo libito fecit, etiam pro libito in secundo disponderet. Præterquam quod argumentum potius arguit impossibilitatem moralem, quàm Physicam: casus nunquam eveniet, quod nos ventilamus, est, utrum possit evenire? Et videmus non implicare posse divino, cui omnia possibilia sunt; & sic in tali casu, sicut in primo pro suo libito faceret, quod vellet. Vide *Scotum in 4. dist. 6. q. 2. num. 7. §. breviter.*

623. Quinto arguitur contra nostram quartam conclusionem, in qua asserimus duo accidentia ejusdem rationis, ut duæ quantitates, duo calores &c. posse in eodem susceptivo inesse simul: unum numero accidens non potest nec de potentia absoluta esse in duobus subjectis adæquatis, puta in Petro, Paulo: Ergo neque duo accidentia numero diversa, & ejusdem rationis possunt esse in eodem subjecto. Probo consequentiam; quia ex dictis sicut una numero materia potest duplici forma informari ejusdem rationis, ita una forma numero valet duplicem informare materiam. Antecedens probatur ex *Scoto in 3. dist. 1. q. 2. num. 2. §.*

præterea, ait contra se arguendo: *idem accidens potest esse in duobus subjectis: Ergo eadem natura in duobus suppositis.* Et sub num. 7. v. adæquatum, ait; *negō assumptum de accidenti, & subjectis:* Ergo sicut implicat in sententia Scoti, idem accidens esse in duobus subjectis, ita implicat idem subjectum habere duo accidentia ejusdem rationis.

624. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ratio est conspicua, quia bene potest unum independens terminare dependentiam plurium dependentium, ut una causa terminare dependentiam plurium effectuum, & unum punctum terminare plures lineas: cæterum duo independentes non possunt terminare dependentiam unius, sicut duæ causæ totales eundem producere effectum, nec duo puncta æque primò lineam terminare, & cùm accidens sit à substantia dependens essentialiter, non potest esse accidens in duobus subjectis, quin haberet terminum duplicem adæquatum suæ dependentiæ, quod implicat, ut infra suo loco patebit: cæterum substantia, quæ est independens, bene potest terminare dependentiam plurium accidentium ab ipsa dependentium, ut patet in corpore humano, in quo calor, frigiditas, & quantitas, & alia plura accidentia inveniuntur, & sic potest habere plura alterius, & alterius rationis, quare non poterit plura accidentia ejusdem rationis habere, maxime cum ad omnia habet capacitatem ejusdem rationis. Ad confirmationem ex dictis concedo, quod eadem forma substantialis potest duplicem informare materiam, & nego id posse formam accidentalem; & ratio disparitatis stat in hoc, quod forma substantialis non dependet

essentialiter à materia, sicut accidens à sub-
jecto, nam dependentia formæ substantialis
non dependet essentialiter à materia, sicut
accidens à subiecto, nam dependentia for-
mæ substantialis à materia est secundum
quid respectu hujus. Et hæc pro hac distin-
ctione sufficiant.

DISTINCTIO QUINTA,

De unione materia, & forma substantialis.

Postquam de principiis in communi, & in
particulari corporis substantialis natu-
ralis egimus, de materia videlicet, & forma,
quæ sunt principia intrinseca compositi; re-
stat nunc de unione, media qua materia &
forma uniuntur ad constituendum compo-
situm, agere, quapropter sit

QUESTIO UNICA,

*Quid sit unio, & an materia, & forma
unione à se distincta uniantur?*

UNiri materiam, & formam inter se ad
causandum compositum, omnium Phi-
losophorum Schola supponit; utrum autem
per seipsas uniantur immediate, vel per ali-
quid ab ipsis distinctum? est controversia;
nec non & quid sit illud, per quod uniuntur?
Pro cujus intelligentiâ per prius aliquas u-
nionis acceptiones proponam, & postea
sententias oppositas referam, & resellam, &
postea denique ad quæsitum faciam satis,
quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

*Ubi aliqua acceptiones unionis præmi-
tuntur, & circa ejus naturam va-
ria opiniones referuntur.*

625. **U**Nio prima sui acceptione sumitur
pro conjunctione aliquorum cu-

juscumque generis sint; quo pacto homo dici-
tur unitus Deo per charitatem, ex eo quod
conjungitur ipsi per amorem; beatus simili-
ter dicitur Deo unitus per visionem sive frui-
tionem, & quælibet potentia dicitur unita
suo objecto per actum, similiter illa, quæ a-
liqua ratione communi conveniunt, dicun-
tur unita per talem rationem, ut Petrus v. g.
dicitur Paulo unitus per speciem, quia eis-
dem prædicatis specificis gaudent, sed istæ
acceptiones sunt nimis latæ.

626. Secundò sumitur unio à nominis
etymologia per formam unius, quia unire ni-
hil sonat, quam in unum ire; quo pacto illa,
quæ sunt idem realiter, unire dicuntur, quia
faciunt unum reale, sive idem, in quo sensu
Scotus in 2. dist. 12. q. 2. dixit, quod pas-
sio, & subiectum faciunt magis unum, quam
forma, & materia unitate identitatis, non
unitate unionis.

627. Tertiò, & propriissimè sumitur
unio pro nexu, sive vinculo, quo aliqua, quæ
sunt realiter distincta; connectuntur, & co-
pulantur, & tale vinculum, nexus, sive unio
est duplex, aliud indivisibile, ut punctum;
quo partes quantitatis in continuo copulan-
tur; de quo Deo dante in quinto, hujus erit
sermo, & aliud pro medio, quo partes, quæ
se habent per modum actus, & potentia, ut
materia, & forma, accidens, & subiectum
uniuntur, & copulantur ad constituendum
tertium, compositum videlicet, & hoc vin-
culum, quo tales vinculantur partes unio
Physica communiter appellatur, eo quod
ad constituendum totum Physicum ordina-
tur, & de unione in hac ultima acceptione
quærit quæstio præsens, an sit, & quid sit?

628. Dari igitur unionem inter mate-
riam,

riam, & formam prærequisitam ad informationem formæ, receptionem materiæ, & causationem compositi, sic probo, etiam si sit omnium Philosophorum consensu firmatum: forma separata à materia, siue non unita materiæ nequit illam informare actualiter, nec materia separata à forma potest illam actualiter recipere, & ab illa informari: ergo necessariò prærequiritur quòd forma sit materiæ unita, ad hoc ut illi tribuat suum effectû formalem. Probo antecedens: quia sicut approximatio agentis ad passum prærequiritur, ad hoc ut agens agat in tali passo v. g. ad hoc ut ignis cremet lignû, siue illud calefaciat, necessariò requiritur, quòd per prius ignis sit ligno approximatus, ita ad hoc quòd forma informet materiam, necessariò nequitur, quòd forma sit approximata, siue unita per modum actus materiæ: Ergo si de facto datur forma informans materiam, de facto etiam datur unio uniens ipsam cum materia.

629. Prima igitur sententia affirmat, quòd unio inter materiam, & formam requisita ad hoc quòd forma informet materiam, nil aliud est, quàm quædam intima approximatio localis inter materiam, & formam, ut approximatio agentis ad passû, nihil aliud est, quàm conjunctio localis inter agens, & passum. Sed contra hunc modum dicendi sic insurgo: Deus est intimè præsens omnibus rebus creatis, & tamen non est illis Physicè unitus, & Christus Dominus est intimè præsens localiter speciebus sacramentalibus, & tamen non est unitus Physicè illis, & Angelus, qui movet cælum, est illi intimè præsens localiter, & tamen non est Angelus unitus Physicè cælo: ergo conjunctio localis intima aliorum non est unio Physica eorum. An-

tecedens est de fide certum, & consequentia legitima: Ergo &c.

630. Secunda sententia affirmat quòd materia, & forma seipsis uniuntur, nulla superaddita unione ab ipsis distincta; quæ sententia defensusur ab aliquibus Scotistis, hoc solum fundamento nixi, quòd forma ex se est unibilis materiæ, & materia formæ, majoremq; proportionem habent inter sese ad hoc quòd uniuntur, quàm quodecumq; aliud ab eis distinctum, quod habeat rationem unionis. Sed hæc sententia sic impugnatur: forma separata à materia etiam est materiæ unibilis, & nihilominus non est formaliter unita: Ergo plus requiritur ad hoc quòd uniuntur, quàm esse unibiles inter se. Et confirmatur, quia per hoc quòd intelligatur ignis potens cremare, nisi applicetur ad combustibile, siue uniatur, non cremat actualiter: ergo per hoc quòd intelligatur forma unibilis materiæ, non intelligitur formaliter unita.

631. Deinde est expressa sententia Scoti in 4. dist. 43. q. 1. n. 13. §. de secundo. v. ad ultimum: sed quia est simpliciter necessariò requisita ad entitatem totalem &c. ideo verius videtur, quòd unio redibit eadem, & hoc si accipiat pro illa relatione partium unitarum ad invicem; & cum arguitur, quòd illa unio fuit interrupta, dico quòd interruptum potest redire idem numero, non tantum absolutum, sed respectu, si extrema ejus redeant eadem numero. Et dist. 10. q. 4. sub num. 14. §. existentia, v. probo etiam: nam conjunctio animæ ad corpus requiritur ad existentiam substantia compositi. Et in 3. dist. 2. q. 2. num. 11. & ideo illud commenti: ad esse quidem totius necessariò præexigitur unio partium: Et exemplificat de approximatione agentis ad passum.

632. Præterea unio est conditio, quæ requiritur ad hoc ut materia, & forma caufent, ficut approximatîo agentis ad paffum est conditio ad agendum: Ergo est aliud à forma, & materia prout unibiles. Patet confequentia; quia anima rationalis quando feperatur à corpore, manet unibilis cum ipfo, & non manet unio: Ergo unio aliud est ab extremis unibilibus.

633. Insuper impugnatur: nullum fubjectum poteft habere denominationem novam intrinsecam, nifi quia habet formam novam intrinsecè, quam antea non habebat; fed forma, anima v. g. quando est in corpore, habet denominationem novam unitæ ad corpus, & corpus de novo denominatur animæ unitum intrinsecè, quod antea non habebat: Ergo habet aliquam formam, à qua denominatur formaliter intrinsecè tale, quam antea non habebat; fed forma denominans formaliter unitum est unio: Ergo habet unionem, quam non habeat. Major patet; quia ad hoc quod lignum v. g. denominetur intrinsecè calidum de novo, neceffe est, quod habeat intrinsecè de novo calorem, nam omnis denominatio provenit à forma. Probatur in super: quia non poteft fieri transitus de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione intrinsecâ; fed corpus transit de non esse unitum animæ ad esse animæ unitum, quæ sunt contradictoria: Ergo per aliquam mutationem intrinsecam; fed non esse unitum dicit privationem formæ unionis: Ergo esse unitum dicit formaliter unionem. Major est certa, minor etiam; nam corpus, quod non erat unitum animæ, fit deinde unitum; uniri autem, & non uniri sunt contradictoria: confequen-

tia fequitur: Ergo &c. Satis impugnata manet hæc sententia tum autoritate, tum ratione, quare ut ad illa tranfeamus, fit

634. Tertia sententia, quæ est D. Thomæ 1. part. q. 76. art. 1. & aliorum ipsum fequentium, affirmat unionem formæ, & materiæ esse quendam modum substantialem absolutum superadditum materiæ, & formæ, quo formaliter denominantur unitæ, cujus fundamentum pro argumento proponam, referam, & refellam. Sed hæc sententia sic impugnatur à Scoto 3. dist. 1. q. 1. omne absolutum essentialiter est ad fe, & non ad aliud; fed nihil dicitur unitum ad fe, fed ad aliud: Ergo nihil alteri unitur per aliquod absolutum: Ergo unio non est modus substantialis absolutus. Major est certa, minor probatur: hoc quod est esse essentialiter unum alteri unitum dicit formaliter unum ordinari ad aliud: Ergo esse unum alteri formaliter unitum non est ad fe, fed ad aliud.

635. Nec valet dicere, quod talis modus substantialis dicit relationem transcendentalem, etiam si in fe quid absolutum fit; quod sic ostendo: relatio transcendentalis est ratio referendi præcisè illud, cum quo identificatur realiter, & non aliud: Ergo talis transcendentalis relatio fundata, & identificata cum modo illo absoluto, solum est ratio, referendi illum modum, & denominandi ipsum unum, & non aliud: Ergo potius talis transcendentalis relatio crit ratio uniendi ipsum modum absolutum substantialem, quam uniendi materiam, & formam, cum quibus non identificatur, neque in illis fundatur.

636. Et impugnatur: relatio transcendent-

dentalis, ut talis est, non petit terminum necessariò actualiter existentem; sed unio inter materiam, & formam petit actualem existentiam materiæ, & formæ: Ergo non est relatio transcendentalis. Major patet; nam in hoc distinguitur relatio prædicamentalis à transcendentali, quia prima petit terminum actualiter existentem, secunda verò non. Minor per se est nota, quia materia non potest uniri formæ, quæ non est, nec è contra: Ergo necessariò petit terminum existentem: præterquam quòd ille modus in quo subiectatur? Non in materia separata, neque in anima, sine forma: Ergo in utraque unita: Ergo jam supponit talis modus materiam, & formam unitam, tanquam fundamentum, in quo subiectatur.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid sit unio de mente Scoti demonstratur.

637. **D**ICO unicam conclusionem: unio, quæ prærequiritur ad hoc quod materia, & forma causent compositum, & nexus, quo formaliter connectuntur, & uniuntur, est formaliter relatio extrinsecus adveniens. Hæc conclusio expressè à Scoto in 4. dist. 12. q. 1. num. 20. & 25. §. ad quartum, cuius hæc sunt verba: *Dico, quòd ista inharmonia (loquitur de unionem actuali accidentis absoluti) non est per se passio albedinis, sed est accidens per accidens; est enim respectus quidam extrinsecus adveniens, & hoc ad minus cuicumque accidenti absoluto, quia dicit actualem unionem illius absoluti ad aliud absolutum, omnis autem unio absoluti ad absolutum est respectus ex-*

trinsecus adveniens. Idem habet in 3. dist. 1. q. 1. in fine respondendo ad tertium argumentum, & dist. 7. q. 1. sub num. 6. & 7. & in 4. cit. & quodlibet. 10. & alibi; Scotum sequuntur omnes veri Scoeistæ, ut Liqueus, Tartaretus, & Antonius Hicues, ejus fidelissimus commentator.

638. Probatur: unio materiæ ad formam, & formæ ad materiam est formaliter relatio: quod sic probo: unio materiæ ad formam est formaliter ad aliud: Ergo est formalissimè relatio. Probo antecedens: unio materiæ ad formam non potest intelligi, nec percipi ab intellectu, quin intelligatur forma, ad quam unitur, & nec è contra: Ergo est ad aliud. Probo consequentiam: quia ideo Pater dicitur ad aliud formalissimè, quia Pater prout talis non potest intelligi, sine eo quod intelligatur filius; sed materia non potest intelligi unita formæ, quin intelligatur forma, & forma non potest intelligi unita materiæ, quin intelligatur materia: Ergo est formalissimè ad aliud: Ergo est ad aliud.

639. Et quòd talis relatio non sit intrinsecus, sed extrinsecus adveniens, probo: relatio intrinsecus adveniens in hoc distinguitur à relatione extrinsecus adveniēte, quia relatio intrinsecus adveniēns necessariò confurgit posito fundamento, & termino; secunda vero, scilicet extrinsecus adveniēns, minimè, sed expectat aliquam actionem, per quam producat; sed posita v. g. materia, sive corpore organico, & posita anima in retum natura separata non habent unionem, quæ est relatio: Ergo unio non est relatio intrinsecus, sed extrinsecus adveniēns. Major patet, quia positis duobus,

duobus parietibus albis in rerum natura statim dicuntur similes, & habent similitudinis relationem, quantumcumque extrema sint distantia: Ergo si unio animæ ad corpus esset relatio intrinsecus adveniens, quantumcumque esset corpus, & anima distantia, dicerentur unita; sed quando separantur, non uniuntur: Ergo illa unio est relatio non intrinsecus, sed extrinsecus adveniens.

Argumenta contra dicta.

640. **P**rimò arguitur: unio inter materiam, & formam est relatio extrinsecus adveniens: Ergo est accidens: Ergo medio accidente materia & forma uniuntur: sed accidens indiget uniri substantiæ, ad hoc quod tribuat illi suum effectum formalem: Ergo unio indigebit alia unione; tunc sic; illa alia unio etiam est accidens: Ergo indiget ad se uniri alia unione, & sic in infinitum: Ergo ne hoc dicatur, necesse est fateri materiam, & formam per se immediate uniri, & non media unione de genere accidentis. Et roboratur: quod indiget unione ad esse unitum, non est formaliter ratio uniendi; sed unio, cò quòd accidens indiget unione ad esse unitum substantiæ: Ergo accidens non est unio. Major probatur: quod indiget albedine ad esse album non est formaliter albedo, & quod indiget calore ad esse calidum non est formaliter calidum: Ergo quod indiget unione ad esse unitum, non est formaliter unio: Ergo unio materiæ ad formam non est relatio, sive non est accidens.

641. Respondeo concedendo antee-

dens & similiter consequentiam, quòd relatio est accidens, & similiter aliam consequentiam, quòd medio accidente materia, & forma denominantur unitæ; concedo etiam, quòd accidens indiget uniri subjecto ad hoc, quòd illi tribuat suum effectum formalem; & distinguo consequens: Ergo unio indiget alia unione distincta à se realiter, nego consequentiam: alia unione indistincta à se realiter, & formaliter solum distincta, concedo. Unde nego dari processum in infinitum; & ratio est, quia nulla ratio formalis indiget alia ratione formali ad hoc quòd sit tale, & sic cum unio sit ratio formalis uniendi alia, materiam videlicet cum forma, etiam est ratio formalis uniendi se. Et si aliqua distinctio datur inter hoc uniri se, & alia unire, solum est distinctio formalis: non verò distinctio realis, cum cademinet unio, quæ est ratio formalis uniendi materiam cum forma, sit etiam ratio formalis uniendi se cum materia, vel forma. Ad confirmationem respondeo concedendo maiorem in sensu explicato, & negando minorem, quia unio non indiget unione ad se uniri, sed se ipsam unit, cum sit ratio formalis uniendi, nam sicut albedo non indiget albedine ad esse album, nec calor calore indiget ad esse calidum, ita unio non indiget unione ad esse unitam, unio est ratio formalis uniendi se, & uniendi alia, sicut albedo est ratio formalis albandi alia, & etiam est ratio formalis albandi se, hoc est, essendi album.

642. Secundò arguitur fundamento Thomistico: unio essentialiter est ejusdem ordinis, & naturæ, ac sunt extrema, quæ uniuntur; sed extrema, materia videlicet,

& for-

& forma sunt substantia: Ergo unio substantia debet esse, & non accidens. Probo maiorem: unio essentialiter pertinet ad compositum ex partibus unitis constitutum: Ergo essentialiter petit esse ejusdem ordinis, & naturæ, ac sunt extrema, quæ uniuntur. Et confirmatur: ideo unio naturæ humanæ ad verbum divinum est substantialis ex D. Damasceno lib. 3. cap. 3. & ex Patrum consensu: etiam Scoti, qui in 3. dist. 7. q. 1. sub num. 7. §. respondeo, ait: unde ista unio extremorum non conceditur esse essentialis, nec accidentalis, sed substantialis: quia extrema unita humana natura, videlicet, & verbum divinum sunt substantiæ; sed etiam materia, & forma sunt substantiæ: Ergo unio inter ipsas non accidens erit, sed substantia.

643. Respondeo negando maiorem, ad ejus probationem nego maiorem: unio enim non est quid essentialis, nec substantiale compositi, cum non sit pars essentialis, sed conditio sine qua non potest dari compositum. Ad confirmationem respondeo, quod unio inter verbum divinum, & naturam humanam dicitur substantialis, non quia in se substantia sit, sed quia unit substantias; & idem dico de unione inter materiam & formam, quæ dicitur substantialis non entitative, cum substantia non sit, sed denominative, quia extrema, quæ unit, sunt substantiæ; sicut actio, media qua producitur substantia, generatio v.g. dicitur substantialis, quia substantia generata est substantialis, cum in se accidens sit pertinet ad genus, & prædicamentum actionis.

644. Sed contra dices: Ergo nullum erit discrimen inter unionem naturæ humanæ ad verbum, & inter unionem materiæ, &

formæ? Respondeo concedendo consequentiam quoad esse intrinsecum unionis, & essentialis, nam sicut una est accidens, ita & alia, & idem dico de unione albedinis ad subiectum, quod etiam accidens est ejusdem rationis cum unione materiæ ad formam; *diversitas solum stat penes extrema, quæ uniuntur, quia unum accidens, & aliud substantia in unione albedinis ad subiectum, in unione materiæ ad formam utrumque extremum est substantia finita; in unione verò naturæ ad Verbum, natura est substantia finita, & Verbum substantia infinita; & ita ista dicitur perfectissima unionum, non in se quoad essentialia, sed quia perfectissimum est extremum, quod unit, Verbum videlicet.

645. Quare arguitur: agens dat esse immediate effectui, sine eo quod mediet aliqua actio inter causam, & effectum: Ergo forma seipsa perficit, & informat materiam, sine eo quod mediet aliqua unio. Antecedens est certum in via Scoti, consequentia probatur: quia sicut actio non est, qua agens agit, ita unio non est, qua forma informat, nec qua materia recipit: Ergo non est necessaria unio ad hoc, quod forma informet, neque materia recipiat. Antecedens est Scoti 5. Metaph. q. 9. §. relatio sub num. 12. relatio non est, qua agens agit, nec qua habens potentiam est potens, nec qua receptivum recipit: Ergo &c.

646. Respondeo omitendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet quod si sicut actio non est, qua agens agit, ita unio non est, qua forma informat, hoc est, quod neque actio est ratio formalis agendi in agente, nec unio est ratio formalis informandi materiæ,

T

neque

neque recipiendi; nego tamen, quòd unio non sit necessaria ad hoc quòd forma informet materiam, & materia recipiat formam, non sicut ratio formalis informandi, sive recipiendi, sed tanquam conditio sine qua prævia; non enim valet, approximatio non est ratio formalis agendi in agente. Ergo non est necessaria: non valet, quia multa sunt requisita, quæ non sunt rationes formales. Idem dico de unionibus non est ratio formalis informandi, & tamen est necessariò prævia ad hoc quòd forma informet, & materia recipiat. Alia argumenta minoris momenti omitto apud auctores videnda.

ARTICULUS TERTIUS,

*Utrum in composito substantiali dentur
duæ uniones, una ex parte materia,
altera ex parte forma, vel una so-
lùm uniens, & denominans u-
tramque, materiam vide-
licet & formam?*

647. **A**B hac difficultate facillimò nego-
cio me expediam hac unica con-
clusionione: tot sunt uniones in composito,
quot sunt partes intrinsecæ, quæ uniuntur;
unde quia in composito datur materia prima
& forma, totidem uniones reperiuntur.
Hæc conclusio est communis inter Scotis-
tas, & sic à quodam Scotista moderno pro-
batur: distinctæ denominationes essentia-
les non possunt ab eadem forma provenire;
sed informatio formæ, & receptio materiæ
sunt denominationes, & effectus forma-
les essentialiter diversæ: Ergo non possunt
provenire ab eadem unionem, & consequen-
ter necessaria est duplex unio, à qua prove-
niant tales denominationes diversæ.

648. Sed liceat mihi aliquantulum ri-
dere, non enim possum abstinere à risu, vi-
dens confundere rationes formales infor-
mandi, & uniendi, informatio enim effe-
ctus formalis est formæ, non unionis, quia
unio supponitur tanquam conditio ad infor-
mationem, & receptio effectus est forma-
lis materiæ, quia neque unio materiæ reci-
pit neque formæ informat. Unde ergo pro-
bat, quòd informatio sit denominatio ab u-
nitione proveniens, & similiter receptio;
quod neque probabit, nec somniabit pro-
bare. Destruit igitur iste Scotista omnem
veritatem, & falsum imponit Scoto, dicens
esse de ejus mente, quapropter in hac par-
te anathematizanda ejus verba, & à doctrina
Scoti releganda.

649. Probo ergo conclusionem ratio-
ne formalissima Scoti; esse formam unitam
materiæ formaliter distincta denominatio
est, ac esse materiam formaliter unitam for-
mæ: Ergo necessariò est ponenda in for-
ma aliqua ratio formalis à qua habeat talem
denominationem, & in materia similiter
est ponenda distincta ratio formalis, à qua
habeat denominationem unitæ ad formam.
Probo antecedens: esse formam unitam
materiæ formalissimè est formam referri ad
materiam referentia tali; sed formam refer-
ri ad materiam non est formalissimè mate-
riam referri ad formam: Ergo formam esse
unitam materiæ distincta denominatio est,
ac esse materiam unitam formæ. Major ex
dictis constat, minor probatur: esse unum
relativum ad aliud v. g. Patrem ad filium,
non est formaliter filium referri ad Patrem:
Ergo sicut in filio ponenda est alia relatio
filiationis videlicet, quæ sit ratio formalis

refc-

referendi filium ad Patrem, ita in materia ad hoc ut referatur ad formam, & illi dicatur unita, necesse est ponere relationem unionis distinctam ab illa, media qua forma refertur ad materiam, & dicitur materię unita: Ergo duplex unio debet poni in composito, alia, qua forma dicatur materię unita, & alia, qua materia dicatur unita formę.

650. Et confirmatur: unio ut dictis constat est accidens relativum: Ergo nequit æquè primum denominare duplex adæquatum subiectum, materiam videlicet, & formam. Probo consequentiam: nullum accidens potest habere duplex adæquatum subiectum: Ergo nullum accidens potest denominare duplex æquè primum subiectum adæquatum. Patet consequentia; quia accidens non denominatur primum, & per se, nisi subiectum, in quo est; sed non potest habere duo subiecta: Ergo neque illa denominare.

651. Quòd si dicas, ut Thomistę ajunt, quòd non sunt materia, & forma duo subiecta, adæquata respectu unionis, sed unum adæquatum, & totale, quod ex materia, & forma consurgit, contra, & pono exemplum in homine, & infero hanc illationem: Ergo anima, & corpus efficiunt unum subiectum adæquatum unionis, media qua uniuntur, concedent consequentiam; tunc ultra: unio non potest esse corpora, quia nihil corporum subiectatur in subiecto spiritali, quale est anima, neque potest esse spiritalis, quia accidens spirituale non potest recipi in subiecto corporeo: Ergo non erit illa unio spiritalis, neque corpora; sed inter corpus, & spiritum non datur medium, quid ergo erit illa unio?

Ergo ut has angustias evadant, necesse est ponere unionem spirituales subiectatam in anima, media qua anima uniatur corpori, & aliam unionem ex parte corporis, media qua corpus uniatur animę.

652. Ex his sequitur, quòd in homine, sicut in quolibet alio vivente sensibili dantur non solum duę, immò quatuor uniones; una media qua materia unitur formę corporeitatis, quę in doctrina Scoti ponitur in omni vivente, saltem sensibili distincta à forma viventis, alia media qua forma corporeitatis unitur materię primę; tertia media qua corpus organicum unitur animę; quarta media qua anima unitur corpori organico, quę uniones rationibus supra factis possunt probari.

653. Ex quo apparet, quòd falsum ait ille supra citatus Scotista, alique, qui eandem sequuntur doctrinam, dum ait, in omni composito substantiali dari duplicem unionem præcisę, quod sic evidenter ostendo: mortuo homine destruitur unio animę ad corpus, & corpus ad animam, & tamen manet materia prima unita formę corporeitatis, & forma corporeitatis unita materię primę: Ergo in homine non duę uniones dantur, sed plures; siquidem destructę unę, alię perseverant.

Argumenta contra dicta.

Primò arguitur: partes continui unico termino communi copulantur, & uniuntur: Ergo materia, & forma aliqua unionem communi copulantur. Antecedens patet ex Philosopho capite de quantitate, qui ait: *continuum est, cujus partes aliquo ter-*

minio copulantur : Ergo sicut sufficit unus terminus communis, seu indivisibile continuativum, ad hoc quòd duæ partes continui continentur, & copulantur, ita sufficit unica unio ad hoc quòd materia, & forma uniantur : Ergo duplex unio non est ponenda.

655. Respondeo distinguendo antecedens : partes continui copulantur, & uniantur aliquo termino communi, qui sit ratio formalis uniendo ipsas, nego : copulantur aliquo, id est alicui termino communi, quod est indivisibile, media duplici unione relativa, una se tenente ex una parte continui, & altera ex alia, concedo. Unde nego consequentiam. Ad auctoritatem Philosophi respondeo, quòd ly *termino communi* non debet construi in ablativo, sed in dativo, ita ut sit sensus, partes continui termino alicui communi uniantur mediis unionibus, sed non quod uniantur medio ipso termino, quia terminus ratio est terminandi partem, non verò ipsam uniendo : unde nego suppositum consequentis, quòd partes continui non uniantur duplici unione illi termino.

656. Secundò arguitur : unio est nexus, & vinculum duorum : Ergo sicut sufficit unus nexus, & vinculum ad vinculandum duo, ita sufficit una unio. Respondeo distinguendo antecedens : est nexus, & vinculum duorum, utrumque afficiens intrinsecè, nego : est nexus afficiens unum, in quo est, videlicet intrinsecè, & connotans aliud extrinsecè, concedo. Itaque unio materiae afficit intrinsecè materiam, & illam ordinat ad formam, & unio formae afficit intrinsecè formam, & illam ordinat ad materiam, & sic necesse sunt duæ uniones.

657. Tertiò arguitur : ex parte naturæ assumptæ à Verbo datur unica unio, & ex parte Verbi nulla unio datur : Ergo sufficit una unio ad hoc quòd duo extrema dicantur formaliter unita. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens : sufficit una unio, qua denominat unum extremum, in quo est videlicet formaliter unitum, & aliud terminativè realiter, & non formaliter, concedo : ut utrumque extremum formaliter unitum dicatur, nego. Ratio enim quare non datur unio ex parte Verbi ad naturam est, quia Verbum est incapax formarum accidentalium, & cum materia, & forma sint capaces, in utraque datur unio.

658. Sed pro complemento huius distinctionis nota, quod licet ponamus duas uniones, unam ex parte materiae, & alteram ex parte formae, non est quia utraque sit simpliciter necessaria, quòd si una auferretur, & maneret alia per impossibile, non maneret compositum ; quia sicut in natura humana datur unio solum ex parte naturæ, & non ex parte Verbi, & nihilominus Verbum valet terminare naturam humanam in ratione subsistendi ; ita si non daretur inter materiam, & formam nisi unica unio, materia reciperet, & forma informaret, sed ratio est, quia cum sint relativa mutua, necesse est, quòd ponatur unio ex parte materiae, ut formaliter denominetur formæ unita, & alia unio ex parte formae, ut forma dicatur formaliter unita materiae, cum utraque sit capax unionis, & non sit maior ratio, quare una ponatur, quam alia.

DISTINCTIO SEXTA,

Et ultima de composito substantiali.

Erimus in præcedentibus de principiis tam in communi, quam in particulari corporis, sive compositi substantialis, nec non & de unionem partium ipsum componentium; restat de ipso composito agere, quapropter sit

QUÆSTIO PRIMA,

Quid sit corpus naturale substantiale, & an generationis substantialis sit terminus?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua præmittuntur ad intelligentiam quæstii.

659. **P**rimò est notandum, quòd corpus in sua communissima ratione prout distinguitur à spiritu, & sub se comprehendit corpus Physicum, & Mathematicum completum, & incompletum, & quid æquivocum ad sua quasi inferiora, quia linea v.g. & pars substantiæ, quarum quælibet est corpus, & idem dico de puncto, sive indivisibili quantitatis, solum convenient in quadam analogia, & proportionem æquivoca, cum nullus objectivus conceptus in quid de illis prædicabilis includatur essentialiter in illis per aliquas differentias essentielles.

660. Secundò nota, quòd tale corpus licet non quidditative, potest saltè quoad quid nominis, vel secundum quid rei definirè, secundum quod à spiritu distinguitur, quæ talis est corporis definitio: corpus ut sic prout distinguitur à spiritu est ens habens ex-

tenzionem partium in ordine ad se, vel ab ente talem extensionem habente essentialiter dependens. Et dico vel à tali ente essentialiter dependens, ut in tali definitione includatur punctum, sive indivisibile quantitatis, quod licet ex eo quòd indivisibile carcat latitudine partium, dependet tamen à quantitate tales partes habente essentialiter, ita ut ab illa non valeat separari, nisi dependentia absoluta. Ens est ratio generica, qua convenit cum spiritu, & reliquæ partiæ sunt differentiales, per quas à spiritu distinguuntur. Ita communiter omnes tam Scotistæ, quàm Thomistæ ex modernis, nam antiqui non attigerunt aliquid de hoc puncto.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad quæsum per tres conclusiones respondetur.

661. **D**ico primam conclusionem corpus naturale substantiale est quoddam ens per se substantiale Physicum completum habens extensionem partium per se per modum actus, & potentie. Prima particula scilicet ens per se substantiale est ratio quæ genericæ, per quam convenit cum Deo, qui ens per se substantiale est, & cum Angelis, materia, & forma. Secunda Physicum completum ponitur ad differentiam formæ, & materiæ, quæ licet entia per se sint, non tamen Physicè completa, sed incompleta. Et per tertiam particulam scilicet habens extensionem &c., differt corpus naturale à Deo, & ab Angelis; etiam per particulam primam, & per ultimam differt compositum, sive corpus substantiale à toto accidentali,

sive per accidens, quod constat ex rebus ad diversa prædicamenta spectantibus; sed hæc definitio non est Metaphysica rigorosa, sed secundum quid, & sic dicitur Physica definitio, quia per partes Physicas componentes datur. Circa hoc nulla ferè est controversia.

662. Dico secundam conclusionem terminus *qui*, quod, vel ad quem generationis substantialis est corpus naturale completum, quod in prima conclusione definitum manet. Probatur: ille est terminus qui, quod, vel ad quem alicujus actionis, qui primò, & per se intenditur à tali actione, etiamsi in executione posterior sit; sed quod primò, & per se intenditur à generante est compositum substantiale &c: Ergo corpus naturale substantiale completum &c. Major est per se nota, minor probatur: quia quod primò, & per se intenditur ab homine in generatione est alium hominem generare, quod si primò, quod consequitur non est homo, sed aliqua forma, vel aliqua dispositio præviæ, hoc est per accidens ad suam intentum. Et confirmatur: quia quod est prius in intentione, est posterius in executione; sed compositum est posterius in executione: Ergo prius est in intentione. Et roboratur: omne agens naturale intendit generare sibi simile; sed quod sibi simile est, est compositum: Ergo compositum est terminus, finis, & scopus per se intentus à generante. Deinde: illud est terminus ad quem in quo invenitur terminus à quo; sed in composito invenitur terminus à quo: Ergo &c.

663. Dico tertiam conclusionem: terminus quo generationis substantialis est for-

ma substantialis. Probatur: ille est terminus qui, vel ad quem; sed forma substantialis est, qua compositum, quod est terminus ad quem generationis, constituitur: Ergo forma substantialis est terminus quo generationis substantialis. Et confirmatur: terminus quo est forma, quæ invenitur in termino qui; vel ad quem; sed forma, quæ invenitur in composito, est forma substantialis: Ergo &c. Et roboratur; quia terminus quo est quo generans assimilatur genito, sed forma est, qua generans assimilatur genito: Ergo &c.

QUÆSTIO SECUNDA,

Utrum corpus naturale, sive compositum substantiale distinguatur realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis?

664. **N**atura, & quidditate compositi, sive corporis naturalis explicata, restat nunc ventilare, utrum tale compositum sit quid à suis partibus componentibus simul sumptis, & unitis distinctum? Vel potius partes unitæ sint idem, quod compositum? celeberrima quidem est præsens difficultas, & inter Scotistas, & Thomistas plurimum controversa, quam majori claritate possibili, etiamsi ipsa res in se penè imperceptibilis sit, explicabo pro incisis viribus favente numine excello.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi status controversiæ adaperitur, & aliqua notabilia pro majori intelligentia quasi præmittuntur.

665. **P**rimò est notandum, quòd licet quæstio, ut ex titulo patet, non proce-

procedat de toto Metaphysico respectu partium Metaphysicarum, de homine v. g. an ab animali, & rationali, quæ sunt partes Metaphysicæ hominis, distinguatur, nihilominus, ut nil intactum remaneat, de illo agemus ad maiorem intelligentiam dictorum; & etiam de toto per accidens an à suis distinguatur partibus?

666. Secundò est notandum, quòd cum partes totius Physici aliæ sint essentielles, illæ videlicet, quarum una sublata destruitur quidditativus conceptus compositi, quales sunt materia, & forma Physica (vide quæ num. 139. primæ distinctionis diximus) aliæ integrales, quæ ad integritatem compositi deserviunt, ut manus v. g. in homine, pes &c. Quæstio de primis partibus, essentialibus videlicet, procedit, licet etiam de partibus integralibus ventilabitur.

667. Tertiò est notandum, quòd quæstio non procedit de partibus divisivè sumptis, quia evidens est, quòd compositum præter materiam includit formam, quæ realiter à materia distincta est, ratione cuius à materia realiter compositum distinguitur, & aliàs videamus, quòd materia per multum tempus præfuit ante compositum, quòd denovo generatur, & similiter cum compositum claudat materiam, certum est, quòd per illam realiter distinguitur à forma, nec de partibus simul sumptis, non unitis, quia videmus, quòd in mortuo homine manet corpus, & manet anima separata, & non manet homo: Ergo ab eis realiter distinguitur homo, & sic circa hoc nullus est controuertendi locus.

668. Quartò est notandum, quòd titulus petit, an unita materia v. g. corpori or-

ganico, taliter efficiant, & constituent hominem, quòd homo non sit aliud, quàm corpus unum animæ, & anima unita corpori? Et idem dico de aliis compositis substantialibus, an ignis v. g. nihil aliud sit, quàm forma ignis materiæ unita, & materia unita formæ ignis, an potius sit aliquid realiter distinctum ab istis partibus collectivè sumptis, & unitis.

669. Circa hanc difficultatem duplex versatur opposita sententia: prima est Divi Thomæ prima secunda q. 13. art. 1. & 4. contra gentes cap. 81. quem sequuntur fere omnes Thomistæ, qui affirmant totum nullatenus à suis partibus simul sumptis, & unitis distingui, & si aliqua distinctio datur, est distinctio rationis ratiocinantis, nullo fundamento se tenente ex parte rei, & oppositum addunt Thomistæ esse chynericum, & absq; ullo fundamento. Secunda sententia est Doctoris nostri subtilis, ut jam videbimus, quapropter sit

ARTICULUS SECUNDUS.

Vbi totum Physicum à suis partibus Physicis simul sumptis, & unitis realiter distingui de mente Scoti, & Philosophi probatur.

670. **D**ICO primam conclusionem: totum Physicum, sive compositum substantiale ex materia, & forma realiter rei à re distinctione includentis ab inclusio distinguitur à suis partibus simul sumptis, & unitis. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto in 3. dist. 2. q. 2. §. quantum ad primum num. 7. & 8. Metaph. q. 4. per totam, & licet oppositum videatur dicere in

in 1. *Physic.* q. 9. & pro hac parte videatur Pitigianus in suis commentariis ibidem, nihilominus pro parte affirmativa nostræ conclusionis, utpotè magis de ejus mente est standum, quia in 1. *Physic.* vel non procedit fundando suam sententiam, sed materiam præbendo argumentandi, vel si loquatur ex propria mente, ut Augustinus alius retractavit sententiam in 3. cit. Scotum sequuntur omnes veri Scotistæ uno, vel altero dempto.

671. Probatur autoritate ipsius Scoti ex 3. cit. ubi ait: *ostendo, quod totum sit ens aliud ab omnibus partibus conjunctim, & divisim* (probo ait Scotus) *quia alias non esset differentia totius, quod est per se unum ad totum, quod est unum aggregatione, ut cumulus, vel acervus:* & prosequitur Scotus probando conclusionem per sex media. Primum declaro sic: in hoc distinguitur cumulus lapideum, & acervus tritici à toto Physico substantiali, quia primum totum, cumulus videlicet, vel acervus ex 8. Metaph. Philosophi est suæ partes aggregatæ, & unum de per accidens, & secundum quid, & totum Physicum est unum per se substantiale: Ergo hoc non est suæ partes Physicæ, sed aliud à suis partibus. Patet consequentia; quia si esset suæ partes, non distingueretur ab illo. Nec valet dicere, quod totum Physicum, ideo dicitur totum per se substantiale, quia ejus partes sunt substantiales, quia etiam partes, quibus acervus tritici, vel cumulus lapideum componitur, substantiæ sunt, & non dicitur totum Physicum substantiale, sed totum per accidens.

672. Secundò probatur ex Scoto: ter-

minus ad quam generationis substantialis est aliquid habens entitatem propriam per se, quæ de novo generatur; sed compositum substantiale est primus terminus ad quem generationis substantialis, & non suæ partes: Ergo compositum aliud realiter est à suis partibus. Major est per se nota, minor probatur: quod de novo generatur, non sunt partes, quia si corpus v. g. & anima essent separata, posset de illis generari homo, & tamen de novo non producerentur nec anima, nec corpus, quia jam supponitur producta esse: Ergo illud, quod de novo generatur, non est anima, nec corpus, sed homo: Ergo homo aliud est à corpore, & anima. Et roboratur contra Thomistas, qui asserunt animam informare immediate materiam primam: in generatione hominis non generatur materia, quia hæc supponitur per creationem producta, neque anima, quia hæc etiam creatur, & non generatur, & tamen verè, & realiter generatur homo: Ergo homo aliud est à corpore, si à materia prima, & anima simul sumptis, & unitis.

673. Nec valet dicere, quod verum est, quod supponitur materia creata, & anima, & tamen ex illis dicitur generari homo, quia generatio producit unionem animæ ad corpus, sive materiam. Quod sic ostendo: hæc unio est relatio, & quid accidentale, ut supra probatum manet: Ergo si quod de novo producitur est unio, quod de novo producitur est accidens; sed generatio est actio substantialis: Ergo ejus terminus productus nequit esse accidens, sed substantia, & non materia, neque forma: Ergo compositum, Probatur consequentia; quia in hoc distinguitur generatio substantialis ab accidentali
genc-

generatione, quia hæc accidentis est productiva, illa vero substantiæ: Ergo &c.

674. Neque etiam valet, quod talis unio sit modus substantialis, & ideo generatio dicitur substantialis; quia hoc admissio sic insurgo contra: Ergo terminus, qui generatur, est modus, & non homo: Ergo quod corrumpitur est etiam talis modus, & non homo: tunc sic, ille est terminus ad quem generationis, qui est terminus à quo corruptionis; sed qui corrumpitur, est verè, & actualiter homo, sive substantia completa, & non modalis: Ergo quod generatur est vera substantia per se completa, & non substantia modalis, sed vera substantia entis per se existentis, & subsistentis, hominis videlicet: Ergo hæc substantia, quæ generatur, & corrumpitur, alia est realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis.

675. Tertiò probatur: omnis causa Physica, & realis, vel partialis, vel adæquata realiter distinguitur à suo effectu; sed materia, & forma prout unitæ sunt causæ compositi partiales, & ex utraque efficitur una totalis: Ergo materia, & forma unitæ realiter distinguuntur à composito: Ergo compositum, quod est effectus, realiter distinguitur à materia, & forma unitis, quæ sunt ejus causæ Physicæ, & reales. Et roboratur: omnis effectus Physicus realis. realiter dependet à sua causa realiter, & Physicè in ipsum influente; sed idem à seipso nequit realiter Physicè dependere: Ergo necessariò effectus realis realiter distinguitur à sua causa.

676. Nec valet dicere, ut aliqui Thomistæ asserunt, quod materia, & forma prout separatae sunt causæ compositi, & prout unitæ sunt effectus, & compositum. Quod sic

ostendo: materia, & forma prout separatae non causant compositum actualiter: Ergo ad hoc quod actualiter causent, aliquid aliud requiritur; sed hoc aliud, quod requiritur, non est nisi unio, & approximatio in agente: Ergo unio est conditio prævia ad hoc quod materia, & forma causent: Ergo etiam materiæ, & formæ prout unitæ sunt causæ compositi, & non compositum: Ergo realiter distinguuntur à composito.

677. Quartò probatur: passio compositi, & ejus operatio non convenit materiæ, neque formæ, neque unioni, neque divisi vè, neque collectivè: Ergo necesse est concedere aliud ab istis, quod sit passionis principium, & propriæ operationis. Probo: risibilitas v. g. non verificatur de materia, neque de anima, neque de unionè, & idem dico de sensatione, quia anima neque ridet, neque sentit, neque materia, neque unio: Ergo necesse est, quod detur aliquid aliud videlicet compositum humanum, cui primò, & per se possint hæc omnia adaptari. Confirmatur autem esse prædictam sententiam de mente Philosophi, nam 7. Metaph. cap. 14. text. 19. ait: *vis tria non sunt sex, sex enim semel sunt sex.* Et 7. Metaph. text. 17. ait: *syllaba Ba non est B, & A.* Quæ verba sunt exemplificativa ad denotandum, quod compositum ex materia, & forma non est suar partes, sed aliud tertium ab eis resultans, & ab illis causatum.

678. Dico secundam conclusionem: totum Metaphysicum homo v. g. non distinguitur realiter, nec formaliter à suis Metaphysicis partibus constitutivis, ab animali videlicet, & irrationali; & idem dico de aliis Metaphysicis compositis. Probatur: essentia

adæquata rei non distinguitur nec formaliter ab ipsa re; huius modi sunt partes Metaphysicæ constitutivæ hominis v. g. Ergo non distinguuntur ab ipso homine, quavis homo formaliter distinguatur à qualibet parte divisa per inclusionem alterius.

679. Dico tertiam conclusionem: partes Physicæ, quæ non se habent per modum actus, & potentia, sed sunt partes integrales, ut pars manus in homine, pars capitis, & pedis &c., non distinguuntur collectivè, & conjunctim à toto integrali, sed totum integrale idem est ac suæ partes integrales collectivè sumptæ, quavis à qualibet parte seorsim realiter distinguantur per alias partes. Probat, quia tales partes non sunt causæ causantes per verum, & Physicum influxum compositum integrale, sed per unionem: Ergo &c. Idem dico de toto per aggregationem, quod non est nisi omnes partes simul sumptæ, & aggregatæ.

680. Dico quartam conclusionem: totum per accidens ex subiecto, & forma accidentali confurgens realiter distinguitur à suis partibus simul sumptis & unitis. Est sententia expressa Scoti in 3. ubi supra, qui ait: *Vnum per accidens est magis, quam unum aggregatione, & minus unum, quam totum unum per se, & tamen unum per accidens non est sua partis*: illa, quæ se habent per modum actus, & potentia ad causandum aliud realiter distinguuntur ab illo alio, quod causant; sed subiectum, & forma accidentalis se habent per modum actus, & potentia ad causandum totum per accidens, album v. g. Ergo realiter distinguuntur à toto per accidens. Potestque probari serè omni-

bus rationibus, quibus nostram primam conclusionem probavimus. Qui plura de hac distinctione desideraverit, auctores consulat.

Argumenta contradiçta.

681. **P**rimò arguitur à Thomistis ex Philosopho 2. de anima cap. 1. & 5. Metaph. text. 31. & 4. Physic. text. 37. Vbi ait, totum nil aliud esse præter partes unitas. Et ex Augustino 7. de Trinitate cap. 4. Vbi: *homo non est corpus solum, sed anima, & corpus*. Et ex symbolo fidei Athanasii dicentis: sicut anima rationalis, & caro unus est homo: ita Deus, & homo unus est Christus; sed Christus nihil aliud est, quàm humanitas unita verbo divino: Ergo compositum non est aliud præter formam unitam materiæ: Ergo non distinguitur realiter compositum à suis partibus &c.

682. Ad has, & similes auctoritates respondeo, quod nec Philosophus, nec Augustinus, neque symbolum affirmant esse totum suas partes identicè, sed quod partes sunt causæ adæquatae totius, & in hoc sensu sunt intelligendi, & non in alio. Ad rationem deductam ex auctoritate Athanasii respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia particula illa sicut non est assimilativa, sed exemplificativa, & est idem, ac dicere, sicut causæ constituentes ut ita dicamus, Christum sunt Deus, & homo, sive humanitas, ita causæ intrinsecæ constituentes hominem sunt anima, & corpus; hoc tamen discrimine, quod corpus, & anima sunt causæ Physicè causantes, & sic realiter distinguuntur à toto, quod est ca-

rum

rum effectus; sed Deus, & humanitas non sunt causæ Physicæ causantes Christum, sed unitivè se accommodantes ad constituendum Christum. Quomodo sit autem hoc ultimum intelligendum prolixam petit difficultatem ad materiam de incarnatione expectantem.

683. Secundò arguitur: illud, quod est de essentia alicujus rei non distinguitur realiter ab ipsa re; sed materia, & forma sunt partes essentielles compositi, & de ejus essentia: Ergo non distinguuntur à composito. Respondeo distinguendo majorem: quod est de essentia Metaphysica rei, non distinguitur, concedo: quod est de essentia Physica, nego: quia si argumentum aliquid probaret, probaret etiam contra Thomistas asserentes quòd compositum realiter distinguitur à qualibet parte seorsum, non autem ab omnibus partibus collectivè: & ratio est clara, quia partes Metaphysicæ, animal v, g. & rationale inter sese non distinguuntur realiter; at verò partes Physicæ realiter distinguuntur inter sese, & sic à toto realiter distinguì petunt, quia quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, & sic si essent materia, & forma realiter eadem tertio, nempe composito, essent idem inter se; sed hoc non est ita: Ergo neque composito idem, sunt realiter. Præterquamquod quomodo potest fieri, quòd forma realiter distinguatur à composito, & similiter materia pro eodem instanti realiter distinguatur, & quòd materia, & forma non distinguantur simul à composito.

684. Tertiò arguitur: totum realiter distinguitur à partibus: Ergo per aliquid, quod sit in toto, & non sit in partibus. Pa-

ter consequentia; quia nihil distinguitur ab aliquo nisi per aliquid, quòd est in uno, & non in alio: tunc sic; sed nihil est in toto præter materiam, & formam: Ergo non distinguitur totum à materia, & forma unitis. Probo antecedens: nihil est in toto nisi partibus componentes ipsum essentialiter; sed partes ipsum essentialiter componentes sunt materia, & forma: Ergo nihil est in toto præter materiam, & formam: quia si esset aliquid in toto præter partes, inquiram, quid sit illud aliud? Non pars, quia nulla alia pars est in composito præter materiam, & formam, neque totum præcisè, & circumscriptis materia, & forma neque est, neque intelligi potest: Ergo nihil: Ergo non distinguitur totum à suis partibus.

684. Respondeo concludendo antecedens, & negando consequentiam; ad probationem respondeo distinguendo antecedens: nihil est in toto per modum partis præter materiam, & formam, concedo: quia compositum non habet alias partes præter materiam, & formam: per modum tertiæ entitatis ab illis causatæ, nego. Ad confirmationem dico, quòd illud, quòd est in toto præter materiam, & formam, est ipsum totum, sive tertiæ entitas à materia, & forma causata, quæ non potest intelligi, neque esse sine materia, & forma, quia sunt ejus partes essentielles, & tamen aliquid aliud realiter est à materia, & forma, cum sit earum effectus Physicus, & realis; nam hoc versatur discrimen inter effectum causæ efficientis, & formalis, & materialis, quòd effectus causæ efficientis potest intelligi, & esse sine sua causa efficiente, cum hæc non maneat intra effectum ipsum intrinsecè

constituens, & sic causa extrinseca vocatur; at vero effectus causæ formalis, & materialis non potest intelligi, neque esse sine sua causa formali, & materiali talem effectum intrinsece constituente, & ideo causæ intrinsecae vocatur.

686. Quarto arguitur: effectum, totum, sive tertia entitas à partibus unitis causata, vel est tota essentia, & quidditas totius compositi; vel pars essentiae? Si tota essentia: Ergo materia, & forma, quæ ab hac tertia entitate realiter distinguuntur, non sunt de essentia compositi: si pars essentiae: Ergo hæc tertia entitas simul cum materia, & forma constituent compositum, & erit duplex Physica compositio, una ex materia, & forma; & alia ex materia, & forma, & hac tertia entitate; quod est impossibile. Patet, quia hæc tertia entitas forma totius vocatur: Ergo erit forma informans totum: Ergo alia forma totius erit concedenda præter primam, & ad illam alia, & sic in infinitum: Ergo ne hoc dicatur, dicendum erit, quod totum realiter non distinguitur a suis partibus.

687. Respondeo, quod illa tertia entitas est tota essentia totius compositi, & non pars essentiae; & cum dicis: ergo materia, & forma non erunt de essentia compositi, nego, quia materia, & forma includuntur essentia: licet in illa tertia entitate, tanquam partes ejus. Ad confirmationem respondeo, quod illa tertia entitas vocatur à Scoto forma totius, non quia sit forma informans compositum, in composito enim præter formam partis, quæ est actus materiae, nulla alia forma informans datur, sed quia quidditas, & essentia rei dicitur ejus forma non infor-

mans, sed forma essentialis, hoc est, quidditas essentialis rei, & in hoc sensu compositum vocatur à Scoto formalitas, hoc est, quidditas tota ejus.

688. Quinto arguitur: quotiescumque aliqua ita ab intrinseco connectuntur, ut unum non possit dari sine alio, non distinguuntur realiter unum ab alio; sed ita connectuntur ab intrinseco partes unitæ cum toto, ut totum non possit dari sine partibus unitis, neque partes unitæ sine toto: ergo non distinguuntur realiter. Major probatur: ideo Scotus ait, quod relatio creaturæ ad creatorem est transcendentalis, & realiter idem cum creatura in 2. dist. 1. q. 5. & 4. 9. ad questionem num. 21. & in 2. dist. 2. q. 2. in fine, quia nec relatio potest dari sine creatura, nec creatura sine tali relatione: Ergo &c. Et confirmatur, quia ubi non datur signum distinctionis realis, non datur distinctio; sed separabilitas est signum distinctionis realis: Ergo ubi non datur separabilitas, non datur distinctio; sed partes unitæ non possunt à toto separari, neque è contra: Ergo non distinguuntur realiter.

689. Respondeo primò concedendo majorem, & negando minorem, quia licet verum sit, quod partes unitæ non possint esse sine toto, hoc non competit partibus ab intrinseco ipsarum, sed ab unionem, quæ est quid extrinsecum illis, quia unita forma materiae non potest non dare illi suum effectum formalem, cum materia sit capax recipiendi illum, neque Deus potest illum effectum formalem impedire, sicut potest impedire effectum causæ efficientis; & ratio est, quia Deus non concurrit cum forma ad informationem, influendo in ipsam informationem.

tionem, sed conservando entitatem formæ informationis, at verò ad causæ efficientis effectum concurret influendo in ipsum effectum, & sic potest subtrahere concursum ad effectum, & conservare causam, sine eo quod causet, non vero formam unitam materiæ, quia tribuit suum effectum formalem. Ad confirmationem autem respondeo, quòd creatura ab intrinseco petit illam relationem creaturæ ad creatorem; quod non evenit in nostro casu, cum partes possint esse sine toto, quod si quando sunt unitæ non possunt sine toto esse, hoc eis ab extrinseco ratione unionis competit. Ad illud de signo distinctionis dico, quòd signa distinctionis realis sunt plura, & dato quòd signum separationis non inveniatur, invenitur tamen signum causationis realis, quòd est sufficiens, quia materia, & forma unitæ sunt causæ compositi, ut patet in divinis, ubi Pater non potest sine filio ab intrinseco, neque filius sine Patre, & tamen distinguuntur realiter per hoc, quod filius sit productus à Patre.

§ 690. Secundò respondeo, quòd vera est maior, falsa autem minor: quòd bene potest Deus conservare materiam, & formam unitam, sine eo quòd forma informet materiam, neque illi tribuat suum effectum formalem, quia cum informatio sit effectus realis distinctus ab unionem, & forma, potest Deus conservare formam unitam materiæ, & impedire effectum formalem formæ per subtractionem concursus, & sic non resultare compositum. Videte, quæ num. 412. & 419. distinctionis secundæ diximus.

691. Sextò arguitur: totum realiter distinguitur à suis partibus: Ergo potest intelligi sine partibus. Respondeo negando consequentiam, antecedente concessio; quia relatio distinguitur à suo termino, & fundamento, & nihilominus non potest intelligi sine fundamento, & termino, & ita licet totum distingatur à suis partibus, non potest intelligi sine illis, quò sunt causæ intrinsecæ ipsum constituentes.

692. Septimò arguitur: totum realiter distinguitur à suis partibus: Ergo distinctione numerica, specifica, vel generica; sed non prima, quia illa, quæ solum numero distinguuntur, habent eadem essentialia prædicata; neque secunda, quia una species non ordinatur ad constituendam aliam; neque tertia, quia ejusdem generis substantiæ sunt: Ergo nulla. Consequentia patet, quia à parte rei non datur nisi unitas numerica, specifica, vel generica: Ergo distinctio, nisi numerica, specifica, vel generica; quia unitas, & distinctio sunt passionem entis, & quot modis dicitur unum, dicitur ab aliis distinctum.

693. Respondeo concedendo antecedens, negando consequentiam: nam sicut natura humana Petri, & Pauli præcisè singularitatis realiter distinguuntur, & non distinctione aliqua ex illis, sed à seipsis, & Pater, & filius in divinis à seipsis distinguuntur, quæ est alia distinctio ab enumerationis in argumento; ita totum distinguitur à suis partibus distinctione includentis ab inclusò, quæ non est neque numerica, neque specifica, neque generica, sed alia ab illis. Ad confirmatio-

examinare decrevi quid natura sit, ut posita, quæ de violento, quod est contra naturam, & arte dixerimus, clariùs percipiantur, quapropter non ignoramus, quod Philosophus 6. Ethic. ait: omne obscurum, quod inusitatum, & fortè aliquibus obscurum, hoc de violento, & arte videbitur, cum hic de illo agere sit propter usum communem; sed nos qui Scotum habemus Magistrum, non dubitamus, ut ipse fecit, hic de illis tractare.

QUÆSTIO PRIMA,

Quid sit natura & an à Philosopho rectè definiatur.

696. **Q**uamvis non ignoramus, quod Philosophus 5. Jopic. cap. 3. ait; scilicet, quod multipliciter dicitur obscurum facit quid dictum est. Nihilominus, quia ab ipso Philosopho 5. Metaph. cap. 4. text. 11. commenta 5. natura multipliciter dicitur, quare de variis ejus acceptationibus agemus, ut clarius, quid sit natura, de qua est sermo intelligatur quapropter sit.

ARTICULUS PRIMUS,

Varia acceptationes naturæ præmittuntur.

697. **N**atura multipliciter sumitur, primo pro mente divina, quatenus rerum omnium est artifex, vocaturque natura creatrix, & est idem, ac Deus, teste Augustino 15. de Trinitate cap. 7. & cap. 1. Secundo sumitur natura pro ratione communi, quatenus à suis individuis præscindit; quo pacto dicimus naturam communem hominis, leonis, & equi dari à parte

rei. Tertiò pro toto universo, & sic dicitur communiter: nil vacuum, aut otiosum in natura, quatenus in ordine ad operationes consideratur ut radix, & principium. Quartò pro ordine rerum naturalium, sive causarum, quatenus talis est in causis naturalibus ordo, ut omnia, quæ faciunt, ad finem ordinentur determinatum, quo pacto intelligitur illud commune axioma: *Deus, & natura nihil frustra operantur.* Quintò pro ipsa ordinatione causarum cum effectibus, quatenus causis applicatis, & passo bene rectè disposito sequi effectum necesse est: quo pacto ea, quæ extra istum ordinem, & connexionem fiunt, miracula appellantur. Sextò pro generatione viventium, unde Philosophus 5. Metaph. cap. 4. text. & com. 5. ait: *natura verò dicitur uno quidem modo nascentium generatio*: eò quod natura à nascendo trahit originem. Septimò sumitur natura pro materia prima quatenus est primum substantialis generationis subiectum. Unde Philosophus ubi supra: *uno verò ex quo generantur primo*, quod nascitur in existente. Quod explicat Scotus ibidem: *uno verò, id est, alio modo dicitur natura, ex quo ut in existente generatur primum, quod generatur.*

698. Octavò sumitur natura pro principio intrinseco, à quo omnis motus dicitur, & denominatur naturalis, & in hoc sensu Philosophus ubi supra ait: *amplius unde motus primus in quolibet natura entium in ipso, in quantum ipsum existit*: quam explicat Scotus ibidem his verbis: *amplius supple dicitur natura illud, unde est primus motus in quolibet, & existit in ipso, in quantum ipsum est*: dicit autem in ipso in quantum ipsum est, quia:

quia natura, quæ est principium motus, & quietis, inexistit inobli per se, & non secundum accidens: Et in hac ultima acceptatione, quatenus natura principium dicitur motus, & mutationis naturalis, hinc agitur de natura.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid sit natura explicatur, & rectè à Philosopho definitam esse ostenditur.

699. **A**ristoteles in 2. text. 3. sic definit nit naturam: tamquam natura prima sit principium aliquod, & causa movendi. Et 3. Metaph. text. & comm. 5. cap. 4. num. 28. sic illam definit: natura dicitur unde motus primus in quolibet natura entium in ipso, in quantum ipsum existit: sed hæc definitio, ut ait Scotus ibidem cum prima coincidit. Primam definitionem explicat Scotus in 2. q. 2. n. 13. ex expositione textus Philosophi his verbis: *prima conclusio est ista, natura est principium movendi, & quiescendi ejus in quo est per se primo, ut non secundum accidens.* Et in 5. citato num. 29. 6. sed advertendum in fine aliis verbis ait; Philosophum in 2. definivisse naturam, quæ talia sunt: *natura est principium motus, & quietis ejus, in quo est primo & per se, & non secundum accidens.* Sed hæc definitio non determinatur à prima, & sic quælibet potest naturæ adhiberi.

770. Et cum Scotus neq; in una, neq; in altera definitione naturæ meminerit de causa, cum ex ejus verbis originaliter relatis patet; postea q. 3. hujus hoc titulo superscribit questionem: *utrum definitio naturæ in textu sit bona? videlicet natura est princi-*

pinus, & causa movendi, & quiescendi ejus, in quo est per se primo, & non secundum accidens: quæ definitionem ibidem approbat, explicat, & declarat: quapropter hanc definitionem vobis sequendam propono utpote magis communem, & terè ab omnibus acceptam, cujus bonitas ex ejus explanatione patebit.

701. Pro cujus intelligentia nota Scotus ex q. 3. ex. 2. citato, n. 3. quod hoc nomen natura (verba sunt Scoti) est nomen relativum, & significat substantiam in relatione (hoc est in comparatione, & ordine) ad motum, & operationes naturales, & ista non est prædictio quidditativa, substantia est natura, plusquam ista, substantia est pater. Ex quibus apparet, quod sicut pater pro materiali dicit substantiam, quæ denominatur formaliter pater à relatione paternitatis, ita natura dicit pro materiali substantiam quæ denominatur natura, & pro formali relationem, sive ordinem ad motum, sive operationes substantiales ipsius. Ex quibus sequitur, quod materia, & forma v. g. esse, & denominari naturas, non est de quidditate, & intrinseca ratione earum, nisi dicamus, quod sunt naturæ radicaliter, non verò formaliter.

702. Prima particula prædictæ definitionis est principium, & ponitur loco genericis, quia ut ait Scotus ibidem; principium est terminus communior, quia dicitur tam de principio intrinseco, quam de extrinseco; sed natura dicitur de principio intrinseco tantum; & est idem, ac dicere: principium est per quod convenit natura cum aliis principiis intrinsecis, & extrinsecis positivis, & privativis, scilicet cum privatione, causa finalis; & effi-

& efficiente, quæ naturæ non sunt, & per reliquas particulas differt.

703. Secunda particula est, & causa, quæ quidem particula & non est copulativa, ita ut sensus sit, natura est principium, quod etiam est causa, sed sumitur expositivè, quasi ly *causa* sit expositiva illius principium. Sic Scotus ibidem, cujus hæc sunt verba: *Secundo notandum, quod isti termini principium, & causa convertuntur*: & ideo ponuntur ambo in definitione naturæ, ut unum exponat reliquum, & tunc ista copula & capitur expositivè, ita ut sit sensus, natura est principium, id est causa, quia unus illorum terminorum potest esse magis notus uni, & alius magis notus alteri. Ex quibus apparet quàm falsò, & in consequenter aliqui Scotistæ asserunt principium sumi pro principio passivo in definitione naturæ, & causa pro principio activo, cum postea asserant definitionem naturæ non competere activo, sed passivo principio.

704. Tertia particula est *motus*, quæ non intelligitur de motu locali præcisè, sed de omni motu, sive transmutatione tam substantiali, quàm accidentali, ita ut sensus sit, quòd omnis motus naturalis, qui competit mobili illi, convenit per principium intrinsicum naturæ. Quarta particula est & *quies*, quæ accipitur in dicta definitione non copulativè, ita ut sensus sit, quòd mobile simul quiescat, & moveatur, cum motus, & quies sibi invicem contrarientur, sed distinctivè, & tunc est sensus, verba sunt Scoti num. 4. natura est principium, vel causa movendi, sive quiescendi; ut quodcumque conveniat mobili motus, vel quies naturalis, convenit illi per suam naturam, qua-

tenus ex se esse potens ad utrumque, non simul, sed pro diversis temporibus, & in uno naturaliter movetur, & in alio naturaliter quiescit, quia verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem.

705. Quinta particula est *primò*, quæ debet referri (ut ait Scotus ibidem) ad hanc dictionem principium, ita ut sensus sit, quòd natura est principium primum, & causa movendi; & accipitur primum, id est principale ad differentiam accidentium, & dispositionum accidentalium: quia licet gravitas v. g. in lapide, & levitas in igne sint principia, quibus lapis naturaliter movetur deorsum, & ignis seorsum, sed secundum, quia ipsa natura lapidis est primum principium talis motus, & ipsa natura ignis sui motus est principium.

706. Sexta particula *ejus in quo est primò*, & per se, & non secundum accedens, est declaratoria præcedentis particulæ, per quam denotatur, quòd natura est primò, & per se in illo, quod movetur, & quiescit, tanquam ejus motus, vel quietis per se principium, à quo dicitur motus talis vel quies naturalis mobilis per quam excluditur forma accidentalis, quæ est mobilis solum dispositio; ad hoc ut moveatur actualiter, vel quiescat.

707. His præjactis dico unicam conclusionem: natura, quæ num. 700. manet definita, optimè à Philosopho in prædicta definitione definitur: ita Scotus locis supra citatis: & in 2. dist. 2. q. 10. & dist. 18. q. unica, & in 4. dist. 43. q. 4. & probatur: illa est bona definitio, quæ competit omni contento sub definito, & aliis ab ipso non; definitio tradita à Philosopho pro natura ita se habet: Ergo est bona, & optima definitio.

nitio. Ita Scotus probat hanc conclusionem in 2. citato sub num. 6. §. nunc fit.

Argumenta contra dicta.

708. **P**rimò arguitur: cœlum semper movetur, & nunquam quiescit, & tamen est natura: Ergo ad salvandam quidditatem naturæ non est necesse, quòd sit motus, & quietis principium. Et confirmatur: quia terra ab opposito semper quiescit, & nunquam movetur: Ergo sufficit vel quies, vel motus ad salvandam naturam.

709. Respondeo, quòd cœlum non est natura respectu motus cœlestis, quia talis cœlestis motus est illi non naturalis, sed neuter, ut Scotus ait in 4. dist. 48. q. 2. §. ad questionem, & in hoc 2. q. 2. & dato quòd talis motus sit natura, non requiritur, quòd semper moveatur, vel quiescat, sed sufficit, quòd possit utrumque, & sat est cœlum posse quiescere, licet nunquam quiescat, ut quies illi à natura convenire dicatur. Idem dico de terra, quæ licet non moveatur, sufficit, quòd possit naturaliter moveri, ut faceret, si à suo centro extraheretur: præterquam quòd sufficit quòd moveatur secundum partes, ut docet hic Scotus.

710. Secundò arguitur: grave movetur deorsum naturaliter à sua gravitate, & leve movetur sursum à sua levitate: Ergo hoc, quòd est esse principium motus, non solum competit substantiæ, sed etiam accidenti. Patet consequentia: quia gravitas in lapide, & levitas in igne v. g. non est substantia, sed accidens: Ergo &c. Antecedens probatur: quia si à lapide sursum existenti auferatur gravitas, lapis in tali casu

seorsum maneret, & deorsum nullatenus moveretur; & idem vice versa dico de levi, à quo levitate seclusa seorsum non moveretur: signum ergo, quòd principium motus in gravi est sua gravitas, & in levi sua levitas. Et roboratur: quia si gravitas lapidis v. g. separata à lapidis substantia seorsum poneretur, ipsa gravitas peteret centrum, & ad ipsum naturaliter moveretur deorsum; sed in tali casu non esset substantia, à qua tanquam à principio talis motus procederet: Ergo gravitas, quæ est accidens circumscripta à substantia, se sola esset principium motus: Ergo esset natura: Ergo.

711. Respondeo negando antecedens: grave enim non à gravitate principaliter movetur deorsum, nec leve à sua levitate seorsum, sed dispositivè à gravitate, & principaliter à substantia gravi, ut dixi num. 705. de mente Scoti, & similiter nego consequentiam: & ad probationem antecedentis respondeo negando antecedens: si à lapide enim seorsum existenti gravitas separaretur, utique lapis moveretur naturaliter deorsum ad centrum, quod petit non ratione gravitatis, sed ratione suæ naturæ substantialis, licet in tali eventu fortiter citius moveretur, & minus velociter, quam cum sua gravitate moveretur; idem dico de levi. Ad confirmationem de gravitate separata à substantia, dico, quòd casus naturaliter est impossibilis, etsi ponatur præternaturaliter quòd gravitas conservetur extra substantiam gravem, dico, quòd moveretur gravitas deorsum de per accidens non ratione sui, sed quatenus affectio substantiæ, quæ gravis est, & sic gravitas tenderet ad centrum ad querendum substantiam, quæ in

centro

centro est, cum ex se sine substantia non possit conservari. Idem dico de levi, sed talis motus esset præternaturalis, & sic extra Physicum institutum est, quia nos hic solum agimus de motu naturali.

712. Tertiò arguitur: ars saltandi est principium motus illius, in quo est, & ars horologaria est principium motus horologii: Ergo definitio naturæ etiam convenit arti: Respondeo distinguendo antecedens: ars saltandi est principium motus quoad esse artificiale motus, concedo, quoad esse motus, nego: ex quo nihil contra nos. Alia omittimus argumenta apud autores videnda.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum definitio naturæ conveniat principio activo, an passivo?

713. **C**UM ex à nobis dictis num. 699. natura sit principium motus, & quietis, & principium sit in duplici differentia, aliud activum, passivum aliud; merito inquirimus modò an illa particula *principium* in definitione naturæ appositæ sit intelligenda de principio activo motus, & quietis, an de principio passivo? Quod sic exemplo explico: quærit titulus an ignis v. g. dicatur natura, quatenus producit ignem, sive calorem in alio, vel quatenus ignis ipse est principium passivum caloris recepti in se? & an aqua dicatur principium naturale frigiditatis, quatenus aqua activè producit frigiditatem in alio, vel in se? vel quatenus recipit passivè ipsam frigiditatem?

714. Circa quam difficultatem prima

sententia est Patris Vasquez prima secundæ disp. 25. cap. 3. qui sequitur Vallem, quos & alii sequuntur, qui affirmant ly *principium* positum in definitione naturæ intelligi de principio activo, & nullatenus de principio passivo; ita ut sit sensus, natura est principium activum, sive productivum motus: cujus fundamentum est, quòd natura sumitur hic prout violento opponitur; sed violentum est contra principium activum tantum: Ergo natura, quæ est ejus oppositum intelligi debet activum, & non passivum principium.

715. Secunda sententia affirmat, quòd ly *principium* positum in definitione naturæ supponit, & sub se comprehendit omne principium tam activum, quàm passivum, cujus fundamentum infra in argumentorum solutione diluemus. Hanc sequitur sententiam ferè omnis Thomistica Schola, & præcipuè Joannes à Sancto Thoma 2. Physic. cap. 9. art. 2. nec non & Patres Conimbricenses 2. Physic. cap. 1. q. 3. art. 2. & alii.

716. Tertia tamen sententia, & nostra firmiter defensiva conclusio affirmat, quòd ly *principium* positum in definitione naturæ debeat intelligi de principio passivo, & nullatenus de activo, neque de utroque conjunctim. Ita expressè Scotus in 2. dist. 18. q. unica. num. 5. & 6. & in 4. dist. 43. q. 4. §. intelligendum est &c. & 5. Metaph. Philosophi cap. 4. num. 28. & 29. cujus hæc sunt verba: sed advertendum, quòd hoc principium motus, quod dicitur natura, à quo dicitur motus naturalis distinctus contra violentum accipitur non pro principio activo, sed pro principio passivo: quod latè ibidem probat

bat Scotus, quem sequitur noster Franciscus Pitigianus in suis annotationibus ad textum Scoti super 2. Physic. q. 4. & omnes veri Scotistæ, & Tartarctus, Leuquetus, & alii.

717. Pro cuius intelligentia notate illa verba Scoti: *hoc principium motus, quod dicitur natura, à quo dicitur motus naturalis distinctus contra violentum*; & est idem ac dicere, quòd motus dicitur naturalis, & non violentus, quia subiectatur in principio passivo naturali, & non in violento: reducite in memoriam illud, quod de potentia passiva naturalis materiæ primæ diximus dist. 2. q. 3. art. 1. num. 458. & infra, ubi latè ostensum manet, quomodo forma dicitur naturalis facta comparatione ad subiectum, sive principium passivum, in quo subiectatur, & nulla comparatione facta ad principium activum, à quo procedit: unde quia calor v. g. qui producitur ab igne, in aqua dicitur absolute violentus, penès hoc præcisè quòd est contra inclinationem passivæ, aquæ videlicet in qua recipitur, etiamsi naturaliter ab igne tanquam à naturali agente producat: idem dicito de motu, ne idem bis repetamus.

718. Probatur conclusio ratione fundamentali Scoti: natura est principium illud, à quo habet motus, quòd sit naturalis distinctus contra violentum; sed esse motum naturalem, & non violentum attenditur penes principium passivum, & non penes activum: Ergo naturæ solum principio passivo, & non activo est adaptanda. Major ex se patet, minor probatur: ideo motus, sive alia quæcumque forma dicitur naturalis, quia recipitur in principio passivo

habente inclinationem, & propensionem ad ipsam formam, & ideo violenta dicitur, quia recipitur in subiecto renitente ipsam formam, nullâ facta comparatione ad agentem, à quo introducit talis forma: Ergo quòd motus sit naturalis, vel non naturalis attenditur penes principium passivum, sed natura est principium à quo ejus motus dicitur naturalis: Ergo est principium passivum, & non activum.

719. Secundò probatur: nulla est causa formalis, & præcisa essendi motum naturalem, qua posita, & quolibet alio circumscripto ponitur motum esse naturalem, & ipsa ablata, & quolibet alio posito non ponitur esse motum naturalem; sed posito principio passivo habente inclinationem ad motum, & quolibet principio activo circumscripto, per possibile, vel impossibile ponitur motum subiectatum in ipso principio passivo esse naturalem; & circumscripto principio passivo naturali, etiamsi quodcumque activum principium motus ponatur, motus non est naturalis: Ergo motum esse naturalem præcisè, & formalissimè attenditur penes principium passivum: Ergo esse naturam principium motus, & quietis naturalis est esse principium illius passivum, & non activum.

720. Tertiò probatur ratione Scoti loco in Metaphysica citato, num. 29. fol. 161. illa dicitur naturalis mutatio, secundum quam passum mutatur, sicut aptum natum est mutari à quocumque agente; sed nunquam passum est natum aptum mutari propter principium activum inexistens sibi, sed propter principium passivum, quo sic naturaliter inclinatur: Ergo ista

natur-

naturalitas est ex parte principii passivi naturaliter inclinati ad talem mutationem. Major patet ex Philosopho, qui 8. Physicorum assignans causam, quare elementa naturaliter moveantur ad sua loca, puta levia, quare moveantur sursum, & gravia deorsum, dicit, quod hujus causa est, quia sic apta nata sunt moveri deorsum penes principium passivum inclinatum ad ubi deorsum, & levia similiter seorsum, & non penes activum: Ergo motus dicitur naturalis, quatenus est juxta inclinationem passivi principii, quod est natura.

721. Quartò probatur ex eodem Scotò ibidem in fine §. ex definitione naturæ; quia natura est principium motus, & quietis, ejus in quo est primò, & per se: ex 2. Physicorum textu, & comm. 3. sed impossibile est, quod principium activum motus sit in moto primo, & per se, quia quod movens, & motum concurrant in eodem accidit, quod patet, quia possunt separari: Ergo natura sic accepta non dicitur de principio activo: Ergo de passivo. Probat minor: quia natura est principium motus, & quietis ejus, in quo est; sed natura respectu principii passivi est principium intrinsecum, & non ratione principii activi: Ergo natura de principio passivo dicitur, & non de activo. Et confirmatur, quia accidit infirmo, qui sanatur, quod sit medicus, & si habet motum naturalem ad sanitatem, habet illum, in quantum infirmus, quia in quantum infirmus sanatur, & si habet principium sanitatis activum in se, videlicet artem medicandi, hoc ei fecidit, &

non quatenus naturaliter mutatur. Vide Scotum ibidem; ubi latè probat hoc ipsum.

722. Quintò probatur ex eodem Philosopho in hoc 2. text. 71. ubi assignans discrimen inter moventia naturalia, & non naturalia ait: moventia mota sunt Physicæ considerationis, & vocat moventia mota, quæ juxta inclinationem naturalem passivi moventur, non tamen moventia non mota: Ergo solùm penes principium passivum dicitur, quod movetur natura, & motus dicitur naturalis. Et confirmatur ex eodem Philosopho, qui 3. Physic. ait: *motus est actus entis in potentia, prout in potentia*; sed ly potentia prout in potentia dicit principium passivum, quod est natura: Ergo motus est actus principii passivi naturæ, & natura est potentia passiva illius actus, qui est motus.

723. Ex quibus apparet, quod licet aqua v.g. producat in seipsa frigiditatem, & ignis in se producat calorem, & substantia quælibet corporea producat in se quantitatem suæ naturæ proportionatam, quod neque aqua, neque ignis, neque substantia, idem dico de aliis de gravi respectu ubi deorsum, & levi respectu seorsum, non dicitur natura, quatenus habet virtutem activam producendi, sed quatenus habet potentiam passivam naturalem inclinatum ad ipsam formam, quam recipit. Unde etiam si aqua non posset producere in se frigiditatem, sed ab alio agente produceretur ejus frigiditas, nihilominus aqua diceretur natura, per hoc præcisè quod reciperet naturaliter frigiditatem. Et idè dico de igne respectu caloris, & de substantia respectu quantitatis, & de gravi, &

levi respectu scorsum, & deorsum, & sic de aliis.

Argumenta contra dicta.

724. PRIMò, arguitur contra nostram conclusionem à contrariis ex sententia Philosophi, qui in hoc 2. *Physic. text. 3.* ait, quòd artefacta non habent in se principium factionis, bene tamen naturalia; sed principium factionis est activum: Ergo natura ex sua intrinseca ratione dicit principium activum in motu. Et confirmatur: calefactio v. g. quæ effectivè procedit ab igne est actio, sive motus, & non violentus, nec supernaturalis, nec artificialis, nec liber: Ergo est motus naturalis: Ergo provenit ab igne effectivè, prout ignis est natura: Ergo natura dicitur de principio activo.

725. Ad hanc, & similes Philosophi autoritates respondeo, quòd Philosophus loquitur ibi de principio naturali, prout opponitur libero, & in hoc sensu verum est, quòd ignis naturaliter producit calorem, hoc est non liberè, nec supernaturaliter, sed non naturaliter prout opponitur violento, quia violentum non competit principio activo, sed passivo, & similiter naturalitas, quia opposita circa idem versantur. Per quod patet ad confirmationem à ratione ex argumento.

726. Secundò arguitur ex eodem Philosopho 2. *Physic. text. & comm. 12.* ubi ait: forma est magis natura. Et 5. *Metaph. cap. 5.* sub num. 33. *omnis omnino substantia natura dicitur prater hanc.* Et sub num. 34. *& ex dictis igitur primò natura, & propriè dicta est substantia, quæ est principium motus habentium in se, in quantum ipsa; materia autem,*

quia huius est susceptiva esse dicitur natura: Ergo forma, quæ est principium omnis operationis, & actionis propriissimè dicitur natura, & materia minus propriè quatenus susceptiva est formæ, & in potentia passiva ad illam: Ergo maxime dicitur natura esse principium activum, quàm passivum.

727. Respondeo ad argumentum ex Scoto ibidem, quòd cum forma dicitur principium motus, vel potest referri ad principium activum, vel ad principium passivum, à quo motus sortitur naturalitatem; si refertur ad principium passivum, quatenus forma est radix passionis, vel operationis ut forma lapidis principium descensus &c., dicitur natura, & magis propriè, quàm materia, non quia influit activè in motum, sed quia in genere entis perfectior est forma, quàm materia, vel quia aliquarum mutationum principium est forma, quæ tales mutationes petit, quas non petit materia secundum se; si vero refertur ad principium activum forma dicitur natura prout opponitur violento, ut dictum est, & sic distinguo antecedens: forma dicitur propriissimè natura, quatenus principium passivum est motus, concedo; quatenus principium activum, nego.

728. Tertiò arguitur à Conimbricensis: natura ut natura, ut ex ejus definitione constat essentialiter est principium, & causa motus: Ergo essentialiter dicit esse principium passivum, simul & activum. Antecedens est certum, consequentia probatur quoad secundam partem videlicet, quòd sit etiam essentialiter principium activum: causa ex sua ratione formali est principium

pium influens esse in aliud, ut infra distinctione sequenti patebit; sed principium influens esse in aliud non est passivum, sed activum, influxus enim non dicit receptionem, sed activam productionem: Ergo si natura ex sua ratione formali est causa motus, ex sua ratione formali est principium influens esse activè in motum: Ergo &c.

729. Respondeo ad argumentum, quod validissimum fateor, & nullibi illud neque audivi, neque legi; quòd ly *causa* positum in definitione naturæ, non ponitur ut distincta particula à ly *principium*, etiam in eadem definitione positum, ut optinè notavit Scotus in hoc 2, q. 3. sub num. 3. §. *secundò notandum*, cujus hæc sunt verba: *isti termini principium, & causa convertuntur, & ideo ponuntur ambo in definitione naturæ, ut unum exponat reliquum*: Et sic non sumitur ly *causa* rigorosè, sed lato modo prout idem sonat, quod principium, & cum principium ex se non dicat esse activum, inde fit quòd ly *causa* positum in definitione naturæ non dicat esse naturam principium activum, sed passivum.

730. Secundò respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo, sive omitto majorem, & nego minorem: nam non omnis influxus est activus, cum materia in sententia probabili influat in compositum non activè se habendo, sed passivè se ad receptionem formæ præbendo: unde nego consequentiam. Utraque solutio potest sustineri, sed prima verior mihi videtur, & conformior menti Scoti.

731. Ex quibus sequitur corollarium pro majori intelligentia totius questionis,

quod licet bene valeat: est natura: Ergo est principium passivum motus, non tamen valet è contra: est principium passivum motus: Ergo natura: non valet, quia aqua est principium passivum caloris, & tamen non est natura respectu caloris, sed quid violentum, cum sub calore violenta sit aqua: idem dico in aliis exemplis quandocunque passivum dicit renitentiam ad formam, quam recipit, quia ad hoc, quòd sit natura, requiritur, quòd subjectum sit, & quòd sit in potentia naturali respectu formæ, sive motus recepti in ipso. Nec valet etiam: est subjectum passivum, & non dicit renitentiam ad formam: Ergo est natura, non valet, quia potest esse in potentia neutra, & sic non erit natura; unde superficies respectu caloris, nec lignum respectu artificialis formæ, nec cælum respectu sui motus, neque Angelus respectu sui ubi est natura, quia non dicit inclinationem nullum eorum ad formas prædictas; & ratio est conspicua ex definitione naturæ, in qua petitur quid sit principium motus, & quietis, hoc est, quòd ad formam naturaliter inclinetur, & sub forma quiescat, & suo modo congaudeat, quod non habet subjectum neutrum, nec violentum.

732. Ex quo sequitur etiam, quòd Deus non potest dici natura, cum non sit in potentia passiva ad aliquam perfectionem, etiam infinitam, quia potentia passiva ex sua natura dicit imperfectionem potentialitatis, & determinabilitatis, quæ Deo repugnant, & si aliquando Deus dicitur natura perfectissima, & natura movens, hoc est, causans naturas creaturarum, non verò natura mota, quæ est

est Physica natura, nisi lato modo, & improprie.

ARTICULUS QUARTUS,

Vbi divisio naturæ statuitur in sua membra.

733. **P**rimò est notandum ex Philosopho 2. *Physic. text. 7. & 10. & 5. Metaph. cap. 5. text. 5.* quòd ex entibus Physicis secundum quod ad Physicam considerationem expectant, alia sunt naturæ, alia naturalia, & alia circa naturam; natura jam ex superioribus manet dictum quid sit. Ens naturale est, quod ex naturis confurgit, & constituitur, ut compositum v. g. quod ex materia, & forma coalescit, quæ sunt naturæ. Circa naturam verò dicuntur illa entia, quæ licet in se naturæ non sint, cum non habeant principium motus, & quietis, neque sint entia naturalia proprie, quia non sunt Physicè composita ex naturis, tamen sunt affectiones, vel naturæ, vel entis naturalis; hoc est sunt accidentia, quædam connaturalia, & conservativa compositi substantialis, quod est quid naturale, vel materiæ, & formæ, quæ sunt naturæ.

734. His præactis, dico primam conclusionem: natura formalissimè, & rigorosè dividitur in materiam, & formam adæquatè, ita ut in rigore non sit aliqua natura, quæ non sit vel materia, vel forma. Quod materia formalissimè sit natura, licet sit contra Vasquez, & alios, expressè habetur à Philosopho 5. *Metaph. cap. 5. text. 5. num. 31.* cujus hæc sunt verba: *amplius natura dicitur, ex quo*

primò, aut est, aut sit aliquid entium natura. Et sub num. 32. *natura autem materia prima.* Ubi Scotus late probat materiam esse naturam: probatur ratione: materia est pars constitutiva compositi naturalis: Ergo est natura. Patet; quia ens naturale non nisi ex naturis coalescit, & constituitur. Secundo: quia formalissimè competit materiæ primæ esse principium passivum motus, & quietis, cum ad omnes naturaliter inclinatur, & sub omnibus quiescat: Ergo est natura.

735. Quòd forma etiam sit natura rigorosè, patet ex Philosopho ibidem, & probatur, forma v. g. lapidis formalissimè appetit centrum, & in illo conqiescit, & forma levis esse sursum, & in illo congaudet: Ergo est natura. Patet consequentia; quia natura est principium motus; sed forma substantialis est principium à lapide petendi ubi deorsum, & in levi sursum: Ergo est natura respectu illarum mutationum, & formarum, ad quas inclinatur, & in illa recipiuntur.

736. Dico secundam conclusionem: compositum non est formalissimè natura: patet ex Philosopho in hoc 2. *text. 11.* ubi postquam dixit materiam esse naturas, ait: *quod autem ex his natura non est.* Quod ut explicat Doctor subtilis in hoc 2. q. 19. num. 3. & 5. *Metaph. cap. 5. sub num. 32. §.* concludit, vult dicere Philosophus, quòd compositum formalissimè non est natura, sed ens naturale; & ratio est, quia natura est, quæ ex se, & per se ordinatur ad constituendum ens naturale, compositum videlicet; sed compositum ex se, & per se non ordinatur ad constituendum aliud

aliud compositum, cum unum adæquatum, & completum ad aliud constituendum ordinari sit contra rationem suam formalem: Ergo compositum non est natura.

737. Dico tertiam conclusionem: compositum substantiale, quatenus est in potentia passiva ad aliquas formas accidentales, ad quas inclinatur, & quas ad sui conservationem petit, potest dici natura, licet magis propriè dicatur ens naturale, quam natura: patet ex Philosopho loco citato in Metaphysica, ubi ait: *natura quidem igitur, quod ex his utrisque est, ut animalia.* Ubi Scotus: *nam si natura dicitur de materia, & forma, sequitur quod illud, quod est ex his utrisque, est quidem natura, id est ens naturale, & habens naturam.*

738. Ex quibus habetur, quod natura propriè solum dicitur de materia, & forma; natura, non de materia, & forma, sed de composito ex materia, & forma confurgente; circa naturam verò dicitur accidentia connaturalia composito, vel formæ substantiali, & materiæ. Qui plura de natura desideraverit, authores consulat.

QUESTIO SECUNDA,

De violento, & arte.

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit violentum?

739. **V**iolentum ait Philosophus 3. ethicorum cap. 1. *est ejus principium est extra, non conferente viam passio.* Quod ut explicat Scotus in 4. dist. 43. q. 4. 9. re-

spondeo. & 5. Metaph. Aristotelis cap. 5. num. 37. & aliis in locis: illud absolutè dicitur violentum, & violenter fieri, quod sit contra inclinationem passii, sive susceprivi, ut aquam calciesci v. g. & grave tendere seorsum, cò præcisè dicitur violentum, quod quia contra inclinationem aquæ, & lapidis, & sic de aliis.

740. Pro cujus definitionis intelligentia nota, quòd prima particula, videlicet, *cujus principium est extra*, denotat, quòd principium actiivum, sive agens, à quo introducitur forma violenta in passio, est extra ipsum passium non solum localiter, sed etiam contrariè, quia agens tale, & passum contrariantur, ut ignis v. g. à quo introducitur calor in aqua est extra ipsam aquam localiter, & contrariè, quia ignis aquæ contrariatur; quod si aliquando contingat esse simul localiter ignis, & aqua, hoc est accidentaliter, & non petitum ad naturam violenti.

741. Secunda particula, videlicet *non conferente viam passio*, non sonat præcisè, ut aliqui malè intellexerunt, non conferre inclinationem, nam vis quædam inclinatio est; ita ut illa dicatur violentia solum penes inclinationem privativè; quia in superficie non datur inclinatio ad colorem, & nihilominus superficies non est violenta sub colore; neque in cælo datur inclinatio ad motum, & nihilominus violenter est cælum sub motu, sed ultra negationem inclinationis in passio requiritur positiva renitentia, sive resistentia ex parte passii ad formas, ad hoc ut dicatur violentum passum sub tali forma, ut in lapide v. g. in quo non solum non datur inclinatio ad esse seorsum, immò datur positiva renitentia ad

Y

scor-

feorſum elevari, cum appetitu poſitivo ad eſſe feorſum.

742. Pro complemento autem hujus quaſiti, nota, quòd ſicut diximus diſt. 2. primi libri mun. 458. & infra incluſivè, ad hoc quòd aliquid violentum, ſive aliqua forma violenta ſit alicui ſubjecto, non eſt penſanda forma reſpectu agentis, à quo introducitur, ſed præciſe conſideranda eſt in ordine ad ſubjectum, in quo introducitur, unde etiamſi calor naturaliter, & juxta ſuam naturam producat ab igne in aqua, nihilominus dicitur calor violentus aquæ, & ſic de alijs, quia violentia præciſe attenditur penès reſiſtentiam, ſive renitentiam paſſi, & non penès agens, à quo introducitur talis forma in tali paſſo. Alia, quæ de violento ſolent inquiri, utrum videlicet Deus poſſit violentiam inferre voluntati, non imprimendo ipſi voluntati aliquam formam, qua violentetur? Et alia quàm pulchra quaſita ad Theologiam ſpectant, & ſic illuc diſputanda omittimus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid ſit ars, & quomodo artificialia à naturalibus diſtinguantur?

743. **A**RS ſic à Philoſopho 8. Ethic. cap. 2. definitur: *eſt habitus rectæ ratione ſactivus: quod ſic alii explicant: eſt facultas intellectualis cum vera ratione ſactiva:* ut v. g. ars pictoris, quæ docet modum, & præbet methodum, qua debet imago depingi, & delineari; ars domus factiva, quæ tradit regulas, & docet modum, quo domus eſt conſtruenda. Ex quibus apparet, quòd ars eſt habitus tradens regulas,

& præcepta, quibus artificiale quid eſt conſtruendum.

744. Quo ſuppoſito, ſive ars accipiat pro habitu tales regulas, & præcepta præbentes, ſive pro ipſo actu, quo executioni mandatur tale opus artificiale, ſimpliciter quid imperfectius eſt natura, & ab illa realiter, & ſpecificè diſtincta. Probatur quoad utramque partem: ars eſſentialiter eò quòd habitus, ſcilicet eſt quidditas, & accidens, & natura eſt ſubſtantia, ut patet ex ſupra dictis: Ergo quid imperfectius ars natura, & ab illa eſſentialiter diſtincta.

745. Ad ſecundam partem quaſiti reſpondendo dico, quod ut ex Philoſopho patet in hoc 2. text. 26. & 1. Ethic. cap. 1. & 2. de cælo cap. 5. *ars imitatur naturam: & ſic naturalia, & artificialia multipliciter conveniunt, & multipliciter diſſerunt:* primò. conveniunt in hoc, quòd ſicut natura facit de poſſibilibus, quod optimum eſt, ſive quod melius eſt, & hoc ſemper facere intendit; ita & ars ſemper intendit quod optimum eſt in illa linea artis, & ſemper facit; quantum eſt ex ſe, quod perfectum eſt. Secundò conveniunt in hoc, quòd ſicut agens naturale tendit in finem per media proportionata, & ſemper procedit de imperfecto ad perfectum; ita ars ſemper eligit media proportionata ad ſui finis conſequutionem, & ſemper procedit de imperfecto ad perfectum.

746. Terpiò conveniunt in hoc quòd ſicut agens naturale intendit primò, & per ſe aſſimilare ſibi paſſum, ut ignis alium ignem producere intendit, homo alium hominem &c.; ita agens artificiale intendit aſſimilare effectum artificialem exemplari ſuo.

fuo in mente existentiam; nam qui vult domum ædificare, prius facit quoddam idolum, & simulacrum domus, & postea per artem intendit efficere domum extra, juxta suum exemplare, quod habet in mente, & sic de aliis. Quartò conveniunt in hoc, quod sicut in naturalibus contingunt quandoque monstra generari, vel propter defectum virtutis agentis, vel materiæ, vel propter indispositionem materiæ, vel propter aliquam aliam causam impediendam; ita in artificialibus quandoque monstra artificialia efficiuntur, vel propter defectum virtutis habitus artificialis, vel propter indispositionem materiæ, vel propter aliquam impediendam causam. Alias plures convenientias omitto apud auctores videndas.

747. Differunt similiter multipliciter, ut videre est in nostro Aretino super 2. Physic. num. 4. imprimis quòd natura non solum facit rem, sed illi communicat virtutem ad operationem rei, ut quando natura facit hominem, tribuit illi virtutem ad alium hominem generandum, & ad exercendas operationes humanas: at verò ars facit rem mortuam absque virtute operandi, vel aliquid Physicè producendi. Secundò differunt, quòd naturalia habent formam à natura per medias qualitates activas, & passivas; nam forma ignis v. g. introducit in ligno per caliditatem, & siccitatem, expellendo humiditatem; forma verò artificialis non introducit per qualitates activas, sed solum per artem.

748. Tertiò differunt, quòd forma naturalis immediatè introducit in materia prima, cum qua facit unum ens substantiale completum per se; forma verò artificia-

lis non in materia prima, sed in composito substantiali jam completo introducit & est illi quid accidentale, & superadditum. Quartò differunt in hoc, quòd forma substantialis residet in toto composito substantiali, & in qualibet parte; forma verò artificialis solum in partibus superficialibus compositi residet. Alias plures disconvenientias omitto apud auctores videndas.

749. Ex his sequitur, quòd illud tritum axioma: *ars perscit naturam*: debet intelligi de perfectione accidentali, & secundum quid, non verò de perfectione substantiali, quia etiamsi ars perficiat modum saltandi in arte saltatrice sive depingendi in arte pictoria, tamen utriusque motus, sive operatio quoad esse Physicum provenit à natura, quæ est, quæ Physicè insit in talei operationem, sive motum, & ars solum defertur ad hoc quòd sit motus regulatus regulis artis, ut sit artificiosus, non verò ut sit, quia sine arte potest idem numero motus effici, licet in tali casu non esset talis motus artificiosus, quàm esset motus.

ARTICULUS TERTIUS.

Et ultimus in hac distinctione, utrum ars possit producere opera natura?

750. **D**ico unicam conclusionem respondendo quæsitò: ars non potest efficere formam illam substantialem, neque aliquam accidentalem conservativam, & consequentem ad esse substantiæ, neque aliquam operationem per virtutem intrinsicam & existentem in artificiatu: ita Scotus expresse in hoc 2. q. 1. & est fere communis sententia. Probatur: ars, ut patet

ex dictis, est accidens: Ergo nequit producere formam substantialem. Patet; quia quod est inferioris ordinis non valet producere illud, quod altioris ordinis, & perfectionis est. Quoad secundam partem probatur: de formis conservativis, & consequentibus ad substantiam, quia forma artificialis est extrinseca, & existens in partibus superficialibus compositi: Ergo nequit esse conservativa substantiæ. Probatur: qui dat primum esse substantiæ, tribuit illi quicquid requiritur ad sui conservationem, ut ait Scotus num. 6. ubi supra. Quoad tertiam partem probatur: quia natura est principium intrinsecum motus: Ergo quod non est natura, nequit esse principium alicujus motus intrinsecum; sed ars non est natura: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

751. **P**rimò arguitur: domus v. g. fit ab arte domificandi; sed domus est substantia: Ergo substantia, sive forma substantialis potest fieri ab arte. Major probatur: domus fit, & non à natura: Ergo ab arte. Minor probatur: cujus partes sunt substantiales est substantia, sed partes, quibus constituitur domus, ligna videlicet, lateres, lapides, terra, & aqua sunt substantiæ: Ergo domus quid substantiale est, & tamen fit ab arte: Ergo aliquid substantiale potest fieri ab arte.

752. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem: domus fit ab arte quoad esse artificiatum domus, videlicet, quòd lateres sint in hac parte æquales, & in hac inæquales quoad figuram, sive dis-

positionem localem, quam servant inter se, omīto: quoad esse substantiale materiale, nego. Et eadem distinctione ad minorem respondeo, & ad ejus probationem distinguo majorem: cujus partes essentielles sunt substantiales, est substantia, concedo: cujus partes integrales aggregatæ, sive per aggregationem, nego. Nam partes cumuli lapidum sunt substantiæ, & nihilominus ipse cumulus non substantia, sed totum accidentale vocatur, ex eo quòd conjunctio localis ipsarum partium sit lapidibus ipsis accidentalis. Idem dico de domo, cujus partes sunt substantiæ, & tamen conjunctio ipsarum in tali figura, vel dispositione est accidens illis extrinsecum, & ab arte, saltem quoad esse artificiale illarum.

753. Secundò arguitur: butyrum est quid substantiale completum à lacte, ex quo fit, realiter substantialiter distinctum, & tamen butyrum fit ab arte, ut experientia patet: Ergo aliquid substantiale potest fieri ab arte. Item vitrum ut ex se constat alia substantia est à materia, ex qua efficitur: idem dico de metallis, de quibus per artem chemicam fit aurum, vel argentum, ut tenet Albertus Magnus lib. 3. de mineralibus cap. 1. Henricus quodlib. 5. q. 3. Antonius Miranda. Canus lib. 9. de evasione singularis certaminis sect. 7. Zúmarra in tract. de differentiis naturæ, & artis, & alium possem afferre domesticum, & peritum testem, tenentque gravissimi alii Doctores: Ergo &c.

754. Respondeo cum Scoto in hoc 2. q. 1. sub num. 5. 6. responderetur: quod appli-

entio aliquorum, quæ faciunt ad formam substantialem, bene est ab arte; sed introductio formæ substantialis sequens illam applicationem est à natura: unde ille motus localis qui est in factione butyri, bene est ab arte; cæterum ipsa forma substantialis butyri est à natura; & idem dico ad 2. & 3. Unde in forma respondeo ad argumentum concedendo majorem, & distinguendo minorem: butyrum fit ab arte quoad applicationem eorum, quæ requiruntur ad fieri butyri, concedo: quoad ipsam formam substantialem butyri, nego: & idem dico de vitro videlicet, & metallis.

755. Vel aliter respondeo de metallis, artem chemicam quoad effectum faciendi verum aurum, & argentum, vanam, & dilusoriam esse, neque unquam verum efficere, sed solum apparens argentum, quod tenent gravissimi authores, ut Ægidius quodlib. 3. q. 8. pro quo etiam refert Avicennam, Conciliator differentia 209. Cardanus lib. 1. de subtilitate, Pererius lib. 5. de causis cap. 19. Divus Thomas in 2. dist. 7. q. 3. art. 1. Rubius 2. Physic. cap. 1. q. 4. num. 41. & probatur: illud dicitur simpliciter impossibile, quod nunquam potest, vel valuit reduci ad actum; sed effici verum argentum, vel aurum ex metallis nunquam potuit reduci ad actum; Ergo est impossibile. Major ex se patet; minor experimento constat, quod si ita non est, dicant illi, qui in hac pessima operatione tot labores, vigilias, & sumptus consumpserunt, & si aliquando aliquod aurum apparens efficitur per talem artem in metallis, habet plurimos defectus; primum, quod vim ignis sustinere non va-

let, sed ab eo consumitur. Secundum, quod facile amittit colorem. Tertium, quod non est ductibile in tenuissimas laminas, quas proprietates verum aurum habere nullus ignorat. Addo insuper, quod usus talis artis damnatus est ab Ecclesia in extravaganti *spondent*, in qua etiam venditio talis auri damnatur, & declaratur teneri illud vendentes ad integram restitutionem.

756. Tertiò arguitur: ex sacra scriptura constat Exodi 7. Num. 11. quod Magi Pharaonis per incantationes, & artes magicas fecerunt serpentes non solum apparentes, sed veras, Physicas, & reales: Ergo per artem potest fieri substantia. Respondeo cum Scoto ubi supra, quod Magi Pharaonis per adjuvamen demonum illas fecerunt, non Physicè influendo in serpentes, sed applicando activa passivis, ex quorum consortio materia disponebatur ad receptionem formæ serpentis, & à natura introducebatur talis forma substantialis.

757. Sed inquires, à quo agente introducta fuit talis forma serpentis? Respondeo, quod à Deo auctore naturæ, & pacto, quod Deus eum natura inivit, quod quandocumque materia esset disposita, si non sit agens creatum, quod valeat formam introducere, Deus ut author naturæ supplet defectum agentis, & illam formam producit: de quo infra in proprio loco. Qui plura hic desideraverit, authores consulat, & dicta pro hac prima distinctione sint satis.

DISTINCTIO SECUNDA,

De causis in communi, & universali.

Postquam de natura, arte, & violento egimus, restat nunc Philosophum, & Doctorem subtilem insequentes agere de causis in universali, juxta id, quod in hujus libri secundi proœmio promittimus, quapropter sit

QUESTIO PRIMA,

Ubi definitio causa ut sic traditur.

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa ut sic ostenditur.

758. **A**ristoteles lib. de bona fortuna teste Scoti in hoc 2. q. 7. sub num. 2. §. secundo notandum, sic causam definit: *causa est ad cujus esse sequitur aliud*: quam definitionem etiam affert Scotus lib. 4. Metaph. Aristotelis cap. 2. summa 2. text. & comm. 3. sub num. 9. §. notandum, quia *causa est ad cujus esse sequitur aliud*. Sed Scotus tamen aliam affert definitionem in 2. Physic. citato his verbis: *secundo notandum*, quod causa est propter quod alterum est, scilicet secundum esse, vel secundum fieri, aut conservari, aut secundum aliquam aliam dispositionem.

759. Sed tamen, tam Philosophus, quam Scotus latissime assumunt definendam causam, sic ex doctrina eorum, & ex communi consensu causam definimus: *causa est principium per se influens esse in aliud*. Prima particula videlicet *principium*, ponitur loco generis, quia licet omnis causa sit principium, non tamen omne princi-

pium est causa, ut optime notavit Scotus 5. Metaph. Aristotelis cap. 1. texta, & comm. 5. omnes enim *causa principia sunt*, ait Philosophus ibidem, ubi Scotus, licet non eodem modo, nam in plus se habet principium, quam causa, nam terminus à quo in motu potest esse principium unde motus, non tamen causa. Per esse ergo principium convenit causa cum aliis principiis, quæ causæ non sunt, videlicet cum privatione, quæ licet principium extrinsecum generationis sit, non tamen est causa; & cum principiis productionum ad intra in divinis, Pater enim est principium Filii divini, & tamen non est causa, & Pater, & Filius principium sunt spirationis activæ, per quam Spiritus Sanctus accipit esse, & causa nullatenus sunt, neque appellantur.

760. Secunda particula est *influens esse*, per quam denotatur, quod causa influit in effectum per influxum, sive per suæ virtutis exercitium; influxus enim non est aliud, quam exercitium virtutis causæ, medio quo causa reducitur de actu primo, ad actum secundum, sive ad esse actualiter causans, & communicat existentiam effectui. Utrum autem talis influxus sit aliquid absolutum, vel respectivum superadditum causæ, medians, vel non medians inter causam, & effectum? infra suo loco patebit. Sed est maxime advertendum, quod talis influxus non requiritur quod sit verè Physicus, & realis, sed sufficit, quod sit, vel realis, qualis est, qui reperitur in causa efficienti, materiali, & formali, vel metaphoricus, qualis est, qui in causa finali, & exemplari reperitur, ut suo loco dicemus.

761. Tertia particula est *in aliud*, per quam denotatur, quod effectus, qui acci-

pit

pit esse à causa, aliud esse à sua causa, habensque naturam saltem realiter distinctam à sua causa, & ab illa dependens, per quod distinguitur etiam principium productivum in divinis à causa, quia principium divinum producens, Pater v. g. producens Filium, non producit aliud, quia Filius ejusdem naturæ est cum Patre; unde licet hæc propositio: *Filius est alius à Patre*, concedatur à Theologis, quia Filius realiter distinguitur à Patre propter proprietatem personalem, si-ve hypostasim; hæc altera tamen: *Filius est aliud à Patre*, nunquam conceditur, iminò ut hæretica negatur, quia ly aliud denotat non solum Filium realiter distingui à Patre, sed etiam habere Filium naturam realiter distinctam, quam non habet Pater, quod hæreticum est, cum eadem natura, & essentia, quæ est in Filio, eademmet numero est in Patre, ut fides Catholica docet.

762. Sed hoc est maxime notandum, quòd tradita definitio non est univoca omni causæ, materiali videlicet, & formali, efficienti, finali, & exemplari, cum tres primæ assignatæ sint veræ causæ, Physicæ, & reales, & finalis & exemplaris sint causæ, non reales, sed metaphoricæ, & secundum-quid, si-ve rationis. Unde prædicta definitio pro-ut sub se omnes prædictas causas comprehendit, non est quidditativa, sed potius descriptiva per additamentum, & potius definitio quid nominis, quàm rei explicativa, cum entis realis, & rationis detur nulla ratio univoca. Et hæc pro hæc de causis ut sic dicta sint satis, qui plura desideraverit, auctores consulat.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi traditur divisio causæ ut sic in sua inferiora.

763. **O**missis antiquorum Philosophorum deliriis, qui jam infinitas esse causas agebant, jam unam, jam plures si-ve multiplices. Dico unicam conclusionem cum *Aristotele in hoc 2. tract. 3. text. 28. & 31. & cum nostro subtili Scoto in hoc etiam 2. q. 7. num. 4.* causa ut sic dividitur, licet æquivo-cè, in materialem, formalem, efficientem, & finalem, ita ut nulla causa sit, quæ ad aliquam ex enumeratis non pertineat, vel reducatur; ita expressè *Philosophus*, loco citato, & 5. *Metaph. cap. 2. text. & comm. 13. num. 12.* omnes verò causæ dicuntur in quatuor cadunt modos manifestissimos. Et Doctor subtilis loco citato: *causa sufficienter dividitur in quatuor genera causarum ad istum sensum &c.*, est communis Philosophorum consensus.

764. Probatur ergo sic breviter conclusio fundamento, quo eam probat Scotus ubi supra: quia omnis effectus naturalis, hoc est, omne compositum est ab aliquo tanquàm à causa, & sic est sufficiens, à quo est, si-ve producitur; & est ex aliquo, si-ve de aliquo, & sic est materia, ex qua componitur, & est in determinata specie per aliud, & sic est forma, si-ve causa formalis, quæ dat composito speciem, & est propter aliud, & sic est finis, propter quem compositum generatur, & præter has nulla alia est causa, à qua accipiat compositum esse: Ergo causa ut sic sufficienter dividitur in materialem, formalem, efficientem, & finalem. Circa hanc nostram conclusionem fere nulla est

con-

controversia, & si aliqua est, illam apud
 authores videndam omitto.

QUESTIO SECUNDA,

*Utrum omnis causa sit prior aliqua prio-
 ritate suo effectu, & qua sit hæc?*

765. **P**ostquam de quidditate, & natura
 causæ ut sic egimus in præcedenti
 quæstione, nec non & de ejus divisione, re-
 stat nunc agere de conditionibus requisitis
 ex parte causæ ad causandum, & cum inter
 omnes præcipua sit prioritas, quæ requiri-
 tur, qua causa sit suo effectu prior, meri-
 to de illa hic disputare decrevi, an sit &
 qualis sit?

ARTICULUS SECUNDUS,

*In quo statuitur necessario omnem cau-
 sam esse suo effectu priorem, & qua-
 talis prioritas sit, ostenditur.*

766. **P**RO quæsti intelligentia est pri-
 us notandum, quòd multipliciter
 potest dici unum prius alio secundum mul-
 tiplicem prioritatem, quæ reperitur in re-
 bus: prima prioritas est dignitatis, sive per-
 fectionis, secundum quam illud dicitur prius
 alio, quod est perfectionis naturæ, sive enti-
 tatis, etiamsi in existentia sit posterius quid,
 ut Franciscus v. g. est prior dignitate leone,
 vel equo, etiamsi leo, vel equus prius Fran-
 cisco existant.

767. Secunda prioritas vocatur priori-
 tas subsistendi consequentia, unde illud Lo-
 gicorum tritum axioma traxit originem, vi-
 delicet illud est prius, à quo non valet sub-
 sistendi consequentia, ut est ignis: Ergo est

calidum, bene valet, non tamen è contra:
 est calidum: Ergo est ignis, non valet: &
 hæc potissimè invenitur inter prædicata
 communia, & particularia, inter quæ de
 affirmatione particularis bene inferitur affir-
 matio prædicati communis, non tamen è
 contra, ut est homo: Ergo est animal, non
 tamen è contra; unde animal est prius hac
 prioritate subsistendi homine; cæterum pro
 hac prioritate est maximè notandum, quòd
 non semper illud, quod est prius secundum
 subsistendi consequentiam, est prius etiam
 secundum existentiam, sive secundum dura-
 tionem, immò aliquando est posterius, ut v.
 g. est ignis: Ergo est calidus, bene valet, &
 non è contra, & tamen esse calidum est igne
 posterius in existentia, utpotè effectus ab i-
 gne proveniens. Vide Scotum in 1. dist. 7.
 q. 1. §. ad aliud. v. cum igitur. num. 24.

768. Tertia prioritas est prioritas ex-
 istendi, secundum quam illud dicitur alio
 prius, quod prius existit ipso; & hæc est in
 triplici differentia; alia est prioritas tem-
 poris, alia naturæ, alia originis. Prioritas
 temporis, quæ etiam prioritas in quo dici
 consuevit, est illa, quæ invenitur inter illa,
 quorum unum potest esse pro aliqua dura-
 tione sine alio ut v. g. Petrus, qui est hodie,
 est prior tempore Paulo, qui cras erit. Cæ-
 terum hic est maximè notandum, quòd u-
 num dicatur prius tempore alio, non requi-
 ritur, quòd sit actualiter pro aliqua duratio-
 ne, sive existentia sine illo alio, sed fat est,
 quòd attenda sua natura valeat sine illo alio
 posteriori esse; unde licet substantia in eo-
 dem instanti temporis generetur, in quo sua
 accidentia generantur, sive producuntur,
 nihilominus dicitur substantia prior tempo-

re accidentibus, quia attenda sua natura valebat substantia pro aliquo tempore esse, & durari sine accidentibus. Vide *Scotum* in 2. dist. 3. q. 4. §. contra istam conclusionem num. 6. & dist. 1. q. 3. num. 19. & in dist. 28. q. 3. num. 8. & aliis in locis.

769. Prioritas naturæ est, quæ datur inter illa, quorum unum necessario supponitur ad esse alterius, ut v. g. essentia, quæ necessario supponitur ad passionem inesse existentia, prius enim est, quod homo v. g. sit, quam quod risibilis sit, & universaliter datur prioritas hæc naturæ inter illa, quorum unum dependet ab alio in aliquo genere, unde illud à quo aliquid dependet, dicitur prius natura suo dependente, & illud tale, quod dependet, posterius dicitur illo, à quo dependet, etiam si utrumque in eodem temporis instanti existat, & sic hæc prioritas communiter appellatur prioritas dependentiæ, sive prioritas à quo.

770. Prioritas originis est illa, quæ datur inter illa, quorum unum originatur ab alio, etsi ab illo non dependeat, quæ prioritas datur inter Patrem, & Filium in divinis; Pater enim est prior origine Filio, eò quod Filius à Patre originatur; & Filius, & Pater sunt priores origine Spiritu Sancto, eò quod Spiritus Sanctus ab utroque trahat originem, etiam si Pater, & Filius sint simul in eodem temporis, & naturæ instanti: hæc prioritas originis, licet sit realis ante omnem operationem intellectus, & tamen minor quacumque alia prioritate reali, & solum in divinis reperitur inter divinas personas, & forte inter attributa divina, & divinant essentiam.

771. Sed hic est maxime notandum, quod

licet prioritas originis, & naturæ soleant communiter explicari per prioritatem à quo, ad distinctionem prioritatis in quo, quæ est prioritas durationis ut dixi, tamen non coincidunt, ita ut idem sit prioritas à quo, ac prioritas originis, sive naturæ; quia prioritas à quo datur præcipue inter illa, quorum unum ab alio dependet, ut dixi num. 768. at verò prioritas originis inter illa, quorum unum ab alio non dependet, immò sibi ex natura sua repugnat dependentia; & sic solum inter divinas Personas, & essentiam, & attributa reperitur, inter quæ omnis dependentia secluditur, eò quod dependere sit imperfectio repugnans divinæ perfectioni. Et has omnes prioritates, & posterioritates debetis maxime notare, tam ad ea, quæ hic sunt dicenda, quam ad alia plura intelligenda ex Philosophia, & ex Sacra Scriptura.

772. Secundò est notandum, quod ad hoc, quod unum prius formaliter, & actualiter dicatur alio, necesse est, quod sint simul illud unum, & illud aliud; & ratio est clara, quia prius, & posterius formaliter sunt correlativa, & sic non potest esse unum sine alio; sicut pater formaliter est relativum quid, quod non potest intelligi, neque esse sine filio, neque è contra filius formaliter sine patre; at verò ut unum dicatur prius alio fundamentaliter, requiritur quod in illo priori, in quo est, sive intelligitur prius, non sit posterius, quia ideo prius denominatur, quia est sine suo posteriori.

773. Tertiò est notandum, quod hoc nomen *causa*, ut optimè insinnavit *Scotus* in hoc 2. q. 7. num. 3. & 4. est nomen relativum, & concretum, dicens pro formali ordi-

ordinem, sive respectum ad suum effectum, tanquam ad suum correlativum, & pro materiali virtutem absolutam, per quam causa est potens producere suum effectum, & sic potest considerari, primò pro formali, & prout causa reduplicative est, & in hoc sensu nullum est dubium, quod causa non sit prior suo effectui, cum necessario illa relatio, quam importat causa ad effectum, supponat effectum jam productum, ad quem terminetur. Secundò pro materiali, pro illa virtute absoluta, à qua producit effectus; & in hac secunda acceptione dubitatur, utrum causa secundum esse absolutum causæ sit prior suo effectui?

774. Quartò est notandum, quòd causa adhuc potest dupliciter considerari: primò secundum esse absolutum causativum, quod habet in actu primo, quatenus potens est causare, & producere effectum. Secundò prout actualiter causans, influens, & dans esse effectui in actu secundo; & in utraque consideratione de causa procedit questio.

775. Sit ergo prima conclusio: prima prioritate omissa, videlicet perfectionis, & dignitatis, de qua articulo sequenti, causa tam in actu primo, quam in actu secundo considerata, non prout causa reduplicative, sed specificative secundum esse absolutum causæ est prior prioritate subsistendi consequentia suo effectui. Probatur: illud est in hac acceptione prius, à quo non valet subsistendi consequentia; sed bene valet: est effectus: Ergo est causa, non tamen è contra: est causa: Ergo effectus: Ergo causa prior est suo effectui. Major est per se nota, minor verò probatur; quia potest

esse causa in rerum natura existens, sine eo quòd sit effectus, ut patet de Nicolao Scholastico egregio, qui potest habere filium, & illum non habet; Ergo &c.

776. Sit secunda conclusio: causa secundum esse absolutum sui, & in actu primo considerata potest esse prior prioritate in quo, sive prioritate temporis suo effectui, licet esse causam hac prioritate priorem non sit per se petitum ab intrinseco causæ. Probatur quoad primam partem, quia ignis A, v. g. qui modò existit, potest producere cras ignem B, & nihilominus illum non producit nunc, & sic de Petro, qui potest cras filios generare, & de aliis: Ergo causa secundum esse absolutum potest esse prior tempore suo effectui.

777. Quoad secundam partem probatur: quia dantur aliquæ causæ, quæ in eodem instanti temporis, in quo sunt, habent virtutem causativam suorum effectuum, & valent illos producere, nisi impediuntur: Ergo ad hoc, quòd causa possit causare actualiter, non requiritur, quòd præcedat tempore suum effectum. Antecedens probatur: quia in eodem instanti, in quo est sol, est etiam lux, ab illo tanquam effectus procedens, & in eodem instanti, quo est ignis, valet alium ignem producere, & de facto producit calorem in se ipso, & in eodem instanti, in quo est substantia corporea producit quantitatem sibi connaturalem, & sic de aliis: Ergo &c.

778. Sit tertia conclusio: omnis causa in actu primo considerata & prout potens est producere effectum, necessario debet esse prior in esse existentiali prioritate à quo, sive

sive naturæ suo effectu. Hæc conclusio est contra Divum Thomam in 3. part. Medicinam, Cajetanum, & alios. Probatur primo ex *Philosopho*, qui 4. *Metaph. text. 16.* quasi admirativè ait: *illa, quæ non sunt, quomodo loquentur, aut ambulabunt?* Secundo ex *Scoto* in 2. *dist. 12. q. 1. num. 11.* potestque probari conclusio ferè omnibus rationibus, quibus supra *dist. 2. de materia prima* à num. 348. usque ad 360. probavimus materiam primam, eò quòd causa compositi, debere existere existentia propria ante compositum, & formam.

779. Probatur ratione: omnis actus secundus necessariò supponit in aliquo priori saltem naturæ actum primum: Ergo actualiter causare, quod est actus secundus causæ, necessariò supponit in aliquo priori reali, & existentiæ actum primum, sive posse causare. Antecedens probatur: omnis actus secundus dependet Physicè, & realiter ab actu primo: Ergo posse causare in causa, quod est actus primus, supponitur realiter ad actuale causationem, sive actum secundum. Probatur consequentia: illud à quo aliquid Physicè, & actualiter dependet, terminat dependentiam realem sui dependentis; sed quod non est, nequit terminare dependentiam illius, quod est: Ergo necessariò causa supponitur in esse existentiæ aliqua prioritate suo effectu, qui ab illa dependet. Et roboratur, quia bene valet: causa causat: Ergo potest causare, non tamen è contra: posse causare necessariò supponitur ad actualiter causare. Patet consequentia; quia illud est prius, à quo non valet subsistendi consequentia: Ergo &c.

780. Et confirmatur esse necessariò sup-

ponitur ad operari: Ergo esse in causa necessariò supponitur ad causare, sive operari ejusdem causæ. Antecedens probatur: operari dependet ab esse: Ergo esse supponitur ad operari. Et confirmatur: esse pertinet ad lineam quidditandi, operari verò ad lineam accidentis; sed quidditas, & substantia prior est quocumque accidenti: Ergo &c.

781. Sit quarta conclusio: causa in actu secundo considerata, & prout actualiter causans, etiam est suo effectu prior: est contra aliquos Scotistas: causa actualiter causans dat esse effectui; sed quod dat esse alteri est prius illo: Ergo etiam causa prout causans est prior suo effectu. Secundo probatur: effectus prout terminat actionem suæ causæ dependet à sua causa: Ergo est sua causa posterior: potestque probari rationibus supra factis conclusione præcedenti. Et roboratur: Pater in divinis constituitur in esse Patris per actionem generativam, qua producit actualiter Filium, & nihilominus Pater prout Pater, & generans est prior Filio: ita *Scotus* in 1. *dist. 7. q. 1. num. 24.* Ergo &c.

782. Ex dictis sequitur, quòd omnis causa Physica (causa finali seclusa, quæ solum causa metaphorica est, ut infra suo videbimus loco) tam materialis, quàm formalis, & efficiens necessariò debet esse prior suo effectu, ita ut implicet contradictionem intelligere effectum alicujus causæ, quin per prius intelligatur causa, à quo procedit talis effectus.

783. Sit quinta conclusio: omnis causa Physica, quæcumque sit, realiter distinguitur à suo effectu. Probatur: etiamsi apud omnes tanquàm primum principium

fit: cò quòd unum producatur realiter ab alio, necessariò est unum, & aliud; sed ubi est unum, & aliud, datur distinctio realis: Ergo inter causam, & effectum datur distinctio realis. Præterea: causa dicit relationem realem prædicamentalem ad suum effectum, videlicet causæ ad causatum; sed relatio prædicamentalis realis non datur, nisi inter extrema realiter distincta: Ergo &c.

784. Ex qua deducitur, & fit sexta conclusio: quòd causa non potest seipsam causare, ut falsò existimaverunt aliqui. Probat: ad hoc quòd causa causet debet prius habere esse, ut probavimus, & effectus, qui est producendus, debet non habere esse, antequam producat; sed habere esse, & non habere esse implicat contradictionem: Ergo implicat contradictionem causam non esse à suo effectui distinctam, sive esse idem causam, & effectum. Et roboratur: effectus dependet in suo esse à sua causa; sed idem à seipso non dependet: Ergo &c. Item: per idem medium, quòd dependet ab alio in essendo supponit illud aliud, à quo dependet; sed effectus in essendo dependet à causa: Ergo effectus in essendo supponit causam: Ergo necessariò effectus non est causa, sed aliud realiter à causa. Alias rationes omitto apud auctores videndas.

785. Sed contra nostram conclusionem aliis argumentis minoris notæ omissis, unicum argumentum proponam, quòd tale est; de fide certum, & indubitatum est virtute meritorum Christi, videlicet crucifixionis, vapulationis, opprobriorum, sufferentiæ &c., nobis Deum conferre gratiam, quando illam largitur, qua & à peccatis mundamur, & Filii Dei denominamur, &

sumus; sed merita Christi non habent esse actuale, nunc quando gratia confertur, non enim nunc Christus actualiter flagellatur, spuitur, nec spinis coronatur: Ergo à causa non existente potest actualiter causari aliquis effectus Physicus, & realis, qualis est forma: Ergo non necessariò debet supponi causa ad fieri effectus in existentia reali.

786. Respondeo distinguendo antecedens: de fide credendum est virtute meritorum Christi Deum nobis conferre gratiam, ita ut merita Christi sint causa Physica Physicè influens in gratiam, nego: virtute meritorum Christi, tanquam virtute causæ moralis, & meritoria, concedo maiorem. Ad minorem distinguo: quando gratia nobis donatur, non existunt actualiter merita Christi existentia Physica, & reali, concedo: existentia morali, nego: & distinguo consequens: Ergo à causa non existente potest causari effectus Physicus, & realis Physicè, nego: meritorie, sive moraliter, concedo. Ex quo nihil contra nos, quia nos solum agimus hic de causa Physica, & de hac asserimus necessariò debere supponi ad suum effectum, qui ab illa Physicè dependet, non verò de causa morali, qualis est meritum Christi.

787. Pro cuius intelligentia nota, quòd causa Physica est illa, à qua producitur Physicè effectus per verum Physicum, & realem influxum, ut ignis, qui alium causat ignem per virtutem Physicam causativam, quam habet medio aliquo Physico influxu, sive actione; at verò causa moralis est illa, quæ non Physicè, sed moraliter causat effectum, hoc est meritorie, deprecatorie, sive

sive obsecratoriè ut v. g. miles, qui propter assiduos labores strenuè exercitos in bello vexillo condecoratur, sive signo ducis; & huiusmodi causæ sunt merita Christi, quæ ob suam penè infinitatem nobis meruerunt gratiam, quam Deus Physicè producit in anima, & etiam sacramenta, quæ causæ nuncupantur gratiæ non Physicæ, sed morales, causant enim virtute meritorum Christi.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum causa sit prior dignitate, seu perfectione suo effectu?

788. **Q**Uærit titulus, an omnis causa sit suo effectu prior in perfectione, hoc est, magis perfecta, quam effectus? Pro cuius intelligentia nota, quòd effectus potest comparari cum omnibus suis causis in perfectione, tam extrinsecis, quam intrinsecis, vel cum causis intrinsecis, & non cum extrinsecis, vel cum extrinsecis, nulla facta comparatione ad causas intrinsecas, & hoc disjunctim, & collectivè. Quo supposito de effectu in comparatione ad causam quamlibet divisim agemus, & postea de effectu cum omnibus collectivè, eò latè sermonem instituemus, quapropter sit

789. Prima conclusio: effectus Physicus substantialis perfectior simpliciter est quacunque causa intrinseca sui divisim accepta, v. g. compositum ignis est absolute perfectior materia ignis secundum se, & etiam forma secundum se considerata: in hac conclusione nulla est controversia, etiam cum Thomistis. Probatur: quidquid in-

cludit perfectionem alterius, & aliquam aliam, est illo perfectius; sed compositum includit perfectionem materiæ, & perfectionem formæ: Ergo est perfectius forma, & materia divisim.

790. Sit secunda conclusio: effectus Physicus substantialis, compositum videlicet, si comparatur cum suis causis intrinsecis collectivè sumptis, cum materia videlicet, & forma unitis, adhuc est simpliciter perfectius materia, & forma unitis, quæ sunt sua causa adæquata intrinseca. Hæc conclusio est contra aliquos Scotistas, & præcipuè contra Fuentes in 2. Physic. q. 2. diffic. 2. art. 1. num. 9. Probatur: illud est perfectius alio, & nobilius, quod secundum se, & sua natura attenta habet perfectionem modum essendi, sive existendi; sed compositum substantiale habet perfectionem modum existendi, sive essendi, quàm materia, & forma, etiam prout unitæ: Ergo compositum substantiale est simpliciter perfectius, & nobilius materia, & forma prout unitis. Major ex se patet; perfectius enim esse perfectionem modum essendi, sive existendi exposulatur: minor verò probatur: compositum est quid completum in genere entis, per se existens, & subsistens; materia, & forma prout unitæ etiam sunt quid incompletum in genere entis per se, & ex se ordinatæ ad constitutionem alterius, nempe compositi, & non subsistunt per se, sed subsistunt substantia compositi, quod enim existit in alio non subsistit per se, sed illius, in quo existit, substantia subsistit: Ergo compositum perfectionem modum essendi, & existendi habet, quàm mate-

ria, & forma, etiam prout unitæ: Ergo est illis perfectus.

791. Sit tertia conclusio: effectus comparatus ad causam efficientem univocam, & totalem est æqualis perfectionis cum sua causa. Pro hujus dicti intelligentia nota, quod causa efficiens est in duplici differentia; alia univoca, æquivoca alia, & æquivoca partialis, alia totalis: causa univoca est, quæ producit effectum ejusdem rationis specificæ cum ipsa causa, ut ignis, qui alium ignem producit, homo alium hominem &c. Probatur nunc conclusio: causa univoca est illa, quæ producit effectum ejusdem speciei cum illa causa; sed inter illa, quæ sunt specie distincta non datur majoritas perfectionis in uno, nec in altero: Ergo &c.

792. Pro quarta conclusione nota, quod causa efficiens æquivoca est illa, quæ producit effectum alterius speciei, ac est causa; ita *Scotus expressè in 4. dist. 12. q. 3. §. contra hoc*: in hoc nulla est controversia. Nunc ponitur ista conclusio: causa æquivoca totalis semper est majoris perfectionis, ac est effectus: probatur: non potest esse minoris perfectionis, quia causa efficiens nequit influere in perfectiorem effectum; & ratio est clara, quia tota perfectio effectus est à causa: Ergo ille excessus perfectionis, qui relucet in perfectiori effectum, nequit esse à causa, quæ non habet talem perfectionem eminenter, nec formaliter, nemo enim dat alteri, quod in se non habet, & cum non sit alia causa, cum supponamus, quod causa, à qua accipit esse effectus, sit totalis, qua possit ille excessus perfectionis participari; inde fit, quod implicet, quod effectus sit à

causa efficiente imperfectiori; neque effectus totalis causæ æquivocæ potest esse ejusdem perfectionis cum causa, quia implicat, quod causa, & effectus alterius sunt speciei, & quod sint æquales in perfectione; implicant enim in natura duæ species æquales: Ergo necessariò debet esse causa æquivoca perfectior suo effectum totali.

793. Sit quinta conclusio: causa æquivoca partialis multoties est imperfectior suo effectum, & multoties perfectior; exemplum primum comprobatur in omni opinione: species impressa est causa æquivoca actus intellectus, qui dicitur notitia, & est partialis, quia ut ait Augustinus 1. de Trinitate 7. *ab objecto, & potentia paritur notitia*; & tamen actus intellectus est absolute majoris perfectionis, quàm species impressa; actus quicumque, qui producitur ab habitibus, tanquàm à causis partialibus æquivocis est perfectior ipsis habitibus, quia actus vitales sunt, habitus verò minime, & sic de aliis. Secundum etiam patet: substantia est causa æquivoca, & partialis, in quantum objectum, actus intellectus, sive actuum potentiarum naturalium, & est illis perfectior; Sol est causa æquivoca partialis metallorum, & vermis, qui ex putrefactione generatur, & est illis perfectior; Deus est causa æquivoca partialis hominis, & cunctarum creaturarum, quæ simul ab agente creato, & à Deo producuntur, & tamen est illis perfectior.

794. Sit sexta conclusio: causa finalis; quæ ex natura rei est finis, ad quem ordinatur effectus, semper est perfectior suo effectum; patet in Deo, qui est cunctarum creaturarum finis ex natura rei, & est creaturis omni-

omnibus infinitè perfectior; patet etiam in fine creato, qui est ex natura rei finis, ut gloria, sive honor Dei accidentalis, id est, ut Deus glorificetur, & honorificetur ab hominibus, quod quid Deo accidentale est, est finis, quare eleemosyna datur, si fiat rectè ordinata, quare injuriis veniam damus &c., sive acquisitio beatitudinis formalis est finis, quare Martyres torturas, & cruciamenta sustinent, & alia hujusmodi, in quibus honor Dei, & ipsa beatitudo formalis hominis est quid pretiosius torturis, cruciatibus, eleemosyna, jejuniis &c. *non enim sunt condigna* (ut ait Paulus) *passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quarevelabitur &c.* Probatur etiam ratione; quia propter quod unumquodque tale, & illud imago; sed ea, quæ ordinantur ad finem ex natura rei, fiunt, sunt, & eliguntur propter finem: Ergo potiori jure ipse finis erit nobilior, & eligibilior, ac perfectior.

795. Sit septima conclusio: si finis, sive causa finalis non sit finis ex natura rei, sed ex placito, & voluntate ordinantis illud medium, sive effectum in talem finem, multoties media, & effectus sunt perfectiora ipso fine, ad quem ordinantur, ut v.g. qui dat eleemosynam propter vanam gloriam, ordinat eleemosynam, quæ ex se quid bonum, & honestum est ad vanam gloriam, tanquam ad finem, quæ quidem vana gloria mala est, & vitiosa; qui visitat templum Dei, ut videat mulierem, & ibi cum ea fermocinetur lenocinium, sive ad sollicitationem turpem inducat, & alia quàm plura.

796. **O**missis argumentis, quæ contra alias nostras conclusiones possunt obijci, utpotè minoris notæ, & momenti, sic contra nostram conclusionem insurgo, in qua assero totum Physicum cum materia, & forma unitis comparatum esse illis perfectius quid: & est argumentum validissimum, cujus solutionem, vellem à mecum in hac conclusione sentientibus audire, sed forsitan illius vim effugientes uni illud silentio tradunt, alii in contrariam effugiunt sententiam, quod tale est: causa adæquata cujuscumque generis sit alicujus effectus nequit excedi in perfectione ab ipso effectu; materia, & forma unitæ sunt causa adæquata compositi: Ergo materia, & forma unitæ non possunt superari in perfectione à composito.

797. Majorem probo ex dictis num. 792. hujus articuli: omnis perfectio, quæ relucet in effectu est participata à causa, quæ dedit esse totaliter effectui, patet, quia cujus est dare esse, est dare perfectionem illius esse; sed nemo dat, quod non habet: Ergo causa adæquata cujuscumque generis sit alicujus effectus, nequit excedi in perfectione ab ipso effectu.

798. Hoc ipsum probatur, & claritatis gratia suppono, quòd compositum sit perfectius materia, & forma unitis in perfectione *A*, quæ est in composito, & non in materia, & forma unitis: quotiescumque enim unum est alio perfectius, est propter aliquam perfectionem, quæ est in illo uno, & non est in illo alio: tunc interrogo, ista perfectio *A*, quæ est in composito, & non est

est in partibus, in materia videlicet, & forma unitis, à quo fuit participata, hoc est, à quo compositum participat illam perfectionem A? Non à sua causa adæquata, materia videlicet, & forma unitis, quia supponitur talem perfectionem in illis non esse: Ergo erit perfectio à se, & divina, siquidem non est ab alio participata, quod implicat: Ergo &c. Ne hoc dicatur, necesse est fateri materiam, & formam esse æqualis perfectionis cum composito. Minor primi syllogismi est per se nota, consequentia legitima: ergo intentum.

799. Respondeo ad argumentum dupliciter, primò distinguendo majorem: causa adæquata efficiens nequit excedi in perfectione à suo effectu, concedo majorem: causa adæquata materialis, & formalis, sive quæ ex materiali, & formali consurgit, nequit excedi in perfectione ab effectu, nego majorem: & ratio est conspicua; quia cum talis causa non sit una in genere entis, materia enim, & forma unitæ non sunt aliquod unum ens, sed duæ entitates partiales cum unione, & ita sicut totum, quod est unum per se, excedit in perfectione quamlibet scorsim, quia quamlibet quid incompletum in genere entis est, ita excedit utramque conjunctum ob eandem rationem. Causa verò efficiens totalis univoca, cum effectum producat, qui est ens per se, sicut est sua causa, & ejusdem speciei cum illa; inde fit, quòd causa efficiens univoca totalis non possit excedi à suo effectu in perfectione, bene tamen causa totalis intrinseca, quia talis causa ideo totalis dicitur, quia non admittit consortium alterius intrinsecæ causæ, non verò quia aliquid unum totale sit in genere entis.

800. Ad confirmationem verò respondeo, quòd verum est, quòd omnis perfectio, quæ in effectu relictur, est à causa, & ab illa participata, sed non inde inferitur, quòd omnis perfectio, quæ relictur formaliter in effectu, sit etiam formaliter & in causa, sed fat est; quòd sit in causa virtualiter; sed hoc etiam est intelligendum de causa efficiente extrinseca, non verò de causis intrinsecis, qualis est materia, & forma, immò necessarium est, quòd in harum causarum effectu sit aliqua perfectio, quæ non sit in suis intrinsecis causis; & ratio est clara in via Scoti, quia cum compositum ex à nobis dictis dist. 6. primi libri q. 1. art. 2. num. 672. sit aliud realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis, & alias includat ipsas partes, necesse est, quòd compositum includat perfectiones partium, quas includit, & habeat aliquam aliam, alias non esset compositum à partibus distinctum. Ad illud, quod addit argumentum, quòd talis perfectio reperta in toto, & non in partibus, neque ab illis participata, esset à se & Divina, nego: plura enim illi deficiunt ad hoc quòd divina sit, nempe quòd totum non dependeret à partibus, neque ab efficiente, neque à fine &c.

801. Secundò respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: materia, & forma unitæ sunt adæquata causa intrinseca compositi, concedo minorem: adæquata in omni genere, nego. Unde nego consequentiam: licet enim effectus non potest superare perfectionem suæ causæ adæquatæ, bene tamen effectus potest excedere perfectionem

non

nein causarum intrinsecarum; & ratio est clara, quia ad compositum generandum non solum materia, & forma concurrunt, verum etiam causa efficiens extrinseca, & finalis, & sic potest esse aliqua perfectio in composito, quæ licet non correspondeat causis intrinsecis, quia ab illis non habet compositum perfectionem talem, correspondet tamen causæ efficienti, & quando effectus comparatur ad causam, non solum debet comparari ad causas intrinsecas, sed etiam ad causas extrinsecas, ad hoc ut dicatur, quod non potest excedere perfectionem suæ causæ totalis, quæ ex intrinsecis, & extrinsecis causis confurgit. Utraque potest sufficere solutio, sed prima conformior menti Scoti videtur, quam malueritis, eligit.

802. Secundò insurgo contra tertiam conclusionem, in qua asserimus, quod effectus comparatus ad causam efficientem univocam, & totalem est æqualis perfectionis cum sua causa; primò: quia Christus fuit verè generatus univocè à Matre, & tamen est perfectior simpliciter matre: Ergo &c. Secundò: inter illa, quæ sunt ejusdem speciei potest esse majoritas perfectionis in uno, ac in alio: Ergo ruit fundamentum. Probo: Christus fuit homo ejusdem speciei cum Juda, habuit enim eadem essentialia prædicata, & tamen simpliciter perfectior est Juda: Ergo &c. Insuper calor ut unum est ejusdem speciei cum calore ut octo, & tamen calor ut octo est perfectior calore ut duo: Ergo &c. Respondeo, quod in Physicis Christus non est Matre perfectior, neque Juda, etiam si moraliter, & quoad esse supernatu-

rale, quod habet, perfectior sit. De calore dico, quod ignis ut octo est perfectior secundum esse graduale, non secundum esse specificum, quæ gradualis perfectio dicitur materialis, ad distinctionem perfectionis specificæ, quæ est formalis, eò quod specie, sit forma totius essentialis. Alia minoris notæ argumenta omitto apud aucthores videnda.

QUESTIO TERTIA,

De ordine perfectionis, & existentia, quem servant cause inter sese comparatae.

Explicatis jam articulis præcedentibus, & quæstione ordine prioritatis, perfectionis, & existentia, quem servant cause cum suis comparata effectibus; restat nunc eosdem ordines explicare comparando causas inter sese; quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ostenditur, quæ causa sit prior alia, tam prioritare existentia, quam perfectionis.

803. SIT prima conclusio: facta comparatione omnium causarum inter sese quoad esse existentia, prima, quæ existit, est causa finalis, & hoc sive talis causa existat existentia Physica, & reali, sive existentia intentionali, & in esse apprehenso; secunda, quæ existit post finalem, est efficiens; tertia est materia; & quarta deniq; forma. Ita communiter omnes Scotista, qui materia,

A a

& for-

& formæ existentiam distinctam ab existentia componi concedunt.

804. Probatur conclusio: ex prioritate in causando alicujus causæ bene inferitur prioritas in essendo; sed in causando causæ servant ordinem à nobis assignatum, ita ut finis prius causet, movendo agens, si efficiens, & efficiens prius disponit materiam, ad hoc ut illam recipere valeat, & cum illa unitur ad causandum compositum: tertio, quod sit materia ex cujus causalitate, sive potentia educatur forma; & quarto denique forma, quæ perficiat materiam: Ergo hunc eundem ordinem servant causæ in existendo. Major probatur: quia ad hoc quod aliqua causa causet, actualiter requiritur, quod in illo signo, in quo causat, sit existens: Ergo ex prioritate in causando rectè inferitur prioritas in essendo.

805. Et confirmatur: causa, quæ movet alias ad causandum, sive operandum, prius causat, quàm illæ, cum illa non movet ab alia causet, & faciat, ut aliæ causæ causent; sed finis est causa non mota, & quæ movet alias ad causandum, omnes enim causæ propter finem causant, finis verò propter seipsum: Ergo finis est prior in causando: materia propria virtute nequit se formæ unire ad causandum: Ergo debet præsupponere efficiens, sive agens, cujus virtute uniatur, & disponatur ad formæ receptionem: Ergo efficiens debet esse prius, quàm materia in causando: Insuper: agens creatum non potest producere formam à materia dependentem: Ergo materia causalitatis supponitur ad esse formæ. Similiter compositum nequit fieri absque forma: Ergo forma supponitur in essendo compo-

sito: Ergo eundem ordinem servant prædictæ causæ in causando.

806. Sit secunda conclusio: facta comparatione causarum intrinsecarum inter se, videlicet materiæ cum formâ, forma simpliciter perfectior est materia, & ipsa nobilior. Ista conclusio communis est omnium Philosophorum, & probatur: illud est alio perfectius, quod magis assimilatur perfectissimo, nempe Deo; sed magis assimilatur perfectissimo forma, quàm materia: Ergo forma est nobilior, & perfectior materia. Major est per se nota: quod enim magis accedit ad perfectum, qui est Deus, magis habet de perfectione. Minor probatur: Deus est actus purissimus, forma licet non ita, tamen actus est, nihil habens de potentia; materia autem pura potentia nihil habens de actu: forma fluenda est habens virtutem activè producendi alia, in quo Deo assimilatur; potentia, sive materia non ita: Ergo &c.

807. Sit tertia conclusio: facta comparatione causarum extrinsecarum inter se, efficientis videlicet, & finalis, causa finalis nobilior, & perfectior absolute est causa efficienti, & hoc in genere entis si finis est naturalis, sive ex natura rei præfixus, vel saltem in modo operandi, si finis est ex instituto, & placito voluntatis creatæ: vide dicta à nobis num. 795. hujus distinctionis. Hæc conclusio expressa est Philosophi, Scoti, Augustini, & quia receptissima non probatur autoritatibus. Probatur ergo ratione: finis in modo causando non præsupponit aliam causam, ut dixi num. 805. operaturque tanquam virtus immota, & prima in ordine creato; efficiens verò cum fine comparaturum.

paratim operatur, ut causa secunda, & mota à fine: Ergo finis est nob. l. or saltem in modo operari. Probatur, quia perfectius est operari non motum, quam operari ut motum, unde Deus non ut motus, sed ut primus motor operatur perfectissime: Ergo &c.

808. Sit quarta conclusio: si comparatio fiat inter causas intrinsecas ex una parte, & extrinsecas ex alia, causæ extrinsecæ superant in perfectione causas intrinsecas. Probatur: illud genus est simpliciter perfectius alio, in quo datur species perfectissima nobilior specie perfectissima alterius generis, sed species perfectissima generis causæ efficientis, & finalis, Deus videlicet, est simpliciter, & absolute perfectior, & nobilior quacumque specie perfectissima formæ, & materiæ: Ergo genus causæ efficientis, & finalis longe perfectius est genere materiæ, & formæ, sive causarum intrinsecarum. Major enim per se est nota: illud enim est genus perfectius, quod claudit sub se perfectiorem speciem. Minor patet; quia Deus primus est efficiens, & finis omnium: Ergo &c. Et roboratur; quia modus causandi efficientis, & finalis causæ perfectior est modo causandi materiæ, & formæ, patet; quia modus causandi efficientis, & finalis ex se nullam involvit imperfectionem, & ideo reperitur in Deo, modus autem causandi causarum intrinsecarum involvit imperfectionem partium incompletarum, mutabilitatis &c., & sic relegatur à Deo: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

809. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, in qua as-

serimus causam finalem esse priorem in existendo, in modo causandi, & in perfectione, aliis causis: finis sæpissime non existit, donec omnes causæ producant suos effectus: Ergo causa finalis non est prior in existendo aliis causis. Antecedens probatur: qui laborat propter sanitatem tantum propter finem v. g. prius est, quod labore, quam quod finem assequutus sit in re: Ergo in tali casu aliæ causæ efficiunt, antequam finis sit: Ergo finis non est prior in existentia perfectione &c.

810. Respondeo distinguendo maiorem: contingit, quod aliæ causæ causent, quando finis non est in esse existentie Physico, & reali concedo: in esse intento, sive intentionali, & apprehenso, nego. Prius enim infirmus animo concipit sanitatem, tantum bonam sibi, & postea propter hanc assequendam tantum propter finem eligit media, & laborat; finis autem ex ratione finis non dicit esse veram causam Physicam, & realem, sed Metaphoricam, & sic solum existentiam Metaphoricam requirit ad causandum metaphoricè, de quo latius cum de causa finali.

811. Secundò arguitur contra quartam nostram conclusionem, in qua asserimus causam efficientem, & finalem esse perfectiores causis intrinsecis: illa causa est magis perfecta in causando, à qua magis dependet effectus; sed compositum v. g. magis dependet à materia, & forma, quam à causa efficienti, & finali: Ergo causæ intrinsecæ, materia videlicet, & forma sunt causæ in causando magis perfectæ. Major ex se est nota, minor probatur: magis dependet effectus ab intrinsecis constitutivis, &

dantibus esse, quàm ab extrinseco, sine quo valet postquam est conservari: Ergo &c.

812. Respondeo omittendo majorem, & negando minorem: non enim plus dependet compositum à causis intrinsicis, quàm ab extrinsecis: & ad ejus probationem distinguo antecedens: magis dependet à causis intrinsicè constituentibus, quàm ab extrinsecis, sine quibus potest esse in fieri, & in conservari, nego: in facto esse, concedo. Itaque licet compositum, postquam factum est, possit esse sine efficiente, à quo accipit esse, tamen in fieri & què dependet ab illo, ac à causis intrinsicis, cum sine his, & sine illis esse non valeat. Præterquam quòd non sumitur perfectio causæ à majori dependentia, vel minori effectus, sed à modo perfectiori causandi; & cum causæ extrinsecæ causent sine aliqua imperfectione ipsarum, & causæ intrinsecæ semper causent cum imperfectione admixta; hinc fit, quod &c.

QUÆSTIO QUARTA,

Virum idem numero effectus possit à duplici causa totali simul ejusdem ordinis, & subordinatis totaliter, & adequatè produci, sine causari?

Quæstio hæc celeberrima est inter omnes, quæ in Philosophia agitantur, & licet ab aliquibus cum de causa efficienti agunt, ventiletur, hæc tamen istam tractare decrevi, ut plenior habeatur conceptus de causis in communi, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS;

Vbi aliqua ad majorem quæstionem intelligentiam præmittuntur.

813. PRIMò est notandum, quod petitulus, ex tituli enim intelligentia sæpè habetur difficultatis cognitio: petit ergo titulus, an à duabus causis ejusdem rationis totalibus possit idemmet numero effectus produci? hoc est, utrum à duobus agentibus totalibus, à duobus videlicet ignibus, hominibus &c., possit idemmet ignis totaliter produci simul, ita ut simul, & semel ab unoquoque igne totaliter effectus producat; ita ut verum sit dicere ignis A, totaliter fuit productus ab igne B, & totaliter simul productus ab igne C. Idem dico de compositis; an à duplici forma totali, vel à duplici totali materia possit constitui, & causari, & idem de fine.

814. Dixi, & consultò, à duplici causa totali ejusdem ordinis; nam à causis totalibus alterius ordinis nulli est dubium, quin compositum substantiale à materia, & forma, agente, & fine producat, quarum quælibet causa totalis est compositi in suo ordine, etiam si partiales dicuntur, quatenus una indiget alia ad causandum: & similiter dixi notanter non subordinatis, quia homo v. g. & Deus sunt causæ totales alterius hominis, ita ut homo causa totalis sit per se solum in genere efficientis, & Deus similiter causa totalis est ejusdem hominis in eodem genere; sed istæ causæ dicuntur subordinatæ, eò quòd in sua actione, & causatione subordinatus sit Deo, à quo in essendo, & in causando dependet, & sic

c de istis causis subordinatis non procedit uastio.

815. Secundò est notandum, quòd dupliciter potest intelligi; sive dici aliqua causa totalis respectu alicujus effectus, vel in actu primo, vel in actu secundo. Causa totalis in actu primo est illa, quæ ex se, & sine indigentia adjuvaminis ejusdem ordinis habet virtutem, & fecunditatem in actu primo ad producendum effectum, sive ad posse in talem effectum. Causa verò totalis in actu secundo respectu alicujus effectus est illa, quæ supposita virtute, & fecunditate prædicta, qua est potens totaliter in actu secundo, exercet talem virtutem producendo talem effectum. Exemplum primæ; calor ut octo v.g. habet virtutem in natura intrinseca attentam, ut potens sit illum calorem ut octo producere, cæterum dum non producit actualiter, vel propter vassi defectum, vel propter alias causas. Exemplum secundi: idemmet calor ut octo, qui potens est illum calorem ut octo producere, & illum per suæ virtutis exercitium, sive actionem totaliter producit actualiter in actu secundo.

116. Tertiò est notandum, quòd licet liquæ causæ habeant virtutem totalem, ut ualibet seorsim valeat sine alterius indigentia producere effectum aliquem totum, tamen si prædictæ causæ uniantur, & concurrant ad eundem effectum producentum, se habent in actu secundo, & suarum virtutum exercitio, tanquam si essent causæ parciales, & in tali eventu unaquæque causa dicitur totalis in actu primo respectu alii effectus, ex eo quòd habeat virtutem efficientem in actu primo ad illum, sed

in actu secundo non dicuntur totales, sed parciales, eò quòd effectus ab utraque est productus, etiamsi à qualibet seorsim poterat produci, & sic effectus talis in actu secundo non correspondet totaliter cuilibet causæ.

817. Exemplo res clara fit: Petrus habet virtutem ad elevandum pondus hoc ut quatuor v.g. & Paulus similiter habet virtutem in actu primo ad elevandum idem pondus; uterque dicitur causa totalis in actu primo, eò quòd in quolibet eorum detur virtus ad idem; si tamen Petrus, & Paulus conjungantur ad tale pondus elevandum, non dicuntur causæ totales elevationis ponderis, quia in tali casu, non totum pondus elevatur à quolibet divisim, sed ab utroque conjunctim, & ita effectus, scilicet ponderis elevatio non correspondet totaliter utrique eorum, sed ambobus, ex quibus una causa totalis fit elevationis, cum tamen quilibet in tali eventu sit partialis, & non totalis causa. Quæstio igitur non est de causis totalibus in actu primo, sed de causis totalibus in actu secundo causantibus, taliter quòd cuilibet causæ seorsim totus correspondeat effectus. His inaximè notatis jam pro responsione difficultatis sit titulus.

ARTICULUS SECUNDUS;

Ubi aliorum placitis relatis vera Doctoris nostri subtilis stabilitur sententia.

818. **P**rimum igitur placitum circa præsentem nostram difficultatem est Ochami in 3. dist. 1. q. 2. Cajetani 1. Aa 3 part.

part. sumunt q. 52. art. 9. quos sequitur Fonseca in 1. Metaph. & alii, qui affirmant, id non solum esse possibile, imò naturaliter quàm pluries evenire. Sed quàm falso hæc nitatur fundamento ex infra dicendis patet.

819. Secunda sententia, sive plerumque affirmat, quòd licet naturaliter non possit evenire, quòd idemmet numero effectus, qui ab una totali causa in actu secundo producitur, simul producatur ab alia, totaliter etiam causante, & ejusdem ordinis cum illa; tamen nullam secum affert repugnantiam, vel contradictionem, ut absoluto posse divino attentò id possit evenire. Hanc patrocinantur sententiam communiter Thomistæ cum suo Angelico præceptore, & ex Jesuitis quàm plurimi, ut Suarez in 1. Metaph. disp. 26. sect. 4. Hurtado disp. 8. de causis, sect. 10. §. nunc saltem. Murcia disp. 4. q. 2. in Philosoph., & alii.

820. Tertia tamen sententia, & nostra firmiter defendenda conclusio affirmat: omnimodam implicationem involvere, etiam posse divino absoluto attentò, quòd idemmet numero effectus totaliter in actu secundo producatur, sive causetur à duplici totali causa ejusdem rationis, & non subordinata. Ita Scotus expressè in 2. dist. 3. q. 4. §. contra ipsam. v. secundo sic. sub num. 4. cujus hæc sunt verba: *duarum productionum completarum in esse substantiali, non potest esse eadem substantia primus terminus.* Et in 1. dist. 2. q. 2. §. quantum ad tertium articulum. v. hoc etiam, sub num. 19. hoc etiam quarto confirmatur in communi, quia nulla duo possunt esse terminantia totaliter dependentiam aliquam ejusdem, quia tunc illud terminaret de-

pendentiam, quò subiecto non ministraretur illa dependentia, & ita non esset dependentia ad illud &c.

821. Idem habet in 3. dist. 1. q. 2. §. ad questionem. num. 5. ubi ait: *in omni dependentia essentiali unum dependens non dependet præcise, nisi ad unum.* Major probatur: *in omni dependentia causata ad causam, quia impossibile est idem causatum habere plures causas totales in eodem genere causandi, à quo dependeat, sequeretur enim quòd ab illo dependeret ut à causa, quò non existente nihilominus esset.* Pro hac etiam parte vidi ab aliquibus citari Scotum in lib. de primo principio cap. 5. num. 17. & cap. 6. num. 30. sed citatio declarat eruditionem citantium, cum prædictis tractatus de primo principio sub quatuor capitibus comprehendatur, & ad plura non se extendat.

822. Probo igitur nostram conclusionem desumendo implicationem ex parte causæ: eò præcisè quòd aliquis effectus producatur totaliter in actu secundo ab una causa totali totaliter illum producente, implicat contradictionem, quòd idemmet numero effectus simul ab alia totali causa totaliter producatur: Ergo implicat contradictionem, quòd idemmet numero effectus à duplici totali causa ejusdem rationis producatur. Probo antecedens: eò præcisè quòd effectus ab una causa totali, cujuscunque generis sit, productus totaliter posset ab alia causa totali ejusdem ordinis, & non subordinata simul produci totaliter, sequeretur, quòd utraq; esset causa totalis in actu secundo illius effectus, & quòd neutra esset causa totalis in actu secundo ejusdem effectus; sed utramq; esse causam totalem

talem in actu secundo effectus, & neutram esse causam totalem in actu secundo ejusdem effectus, involvit manifestam implicationem: Ergo etiam involvit illud, ex quo sequitur, videlicet, quod duæ causæ totales possint totaliter in actu secundo eundem producere effectum in eodem genere causæ.

823. Probatur sequela quoad secundam partem, nam quoad primam supponitur: illa causa non est totalis, nec totaliter producit aliquem effectum in aliquo ordine, quæ in eodem ordine, & linea relinquit locum alteri causæ, sive relinquit aliquid de effectû ab alia causa causandum; sed in tali hypothesis, quælibet illarum causarum locum relinquit causalitati alterius causæ, sive aliquid relinquit de effectû ab alia causa causandum: Ergo neutra est causa totalis respectu illius effectus. Majorem sic exemplo confirmo simul, & declaro: & suppono, quod Petrus, & Paulus, quorum quilibet habet vires, & sufficientem virtutem ad levandum pondus ut octo, se applicant ambo simul, ad hoc pondus ut octo levandum, puta cathedram, in tali casu, quo Petrus, & Paulus applicantur, & levant illud pondus, cathedram videlicet: interrogo, cathedra, quæ est pondus ut octo, à quo levatur totaliter? dices, quod à Petro, & Paulo; tunc ultra Petrus levat totum pondus ut octo cathedræ nunc? si totum pondus ut octo cathedræ levat Petrus: Ergo Paulus nihil efficit, siquidem non relinquitur illi aliquid prædicti ponderis levandum; & idem dico vice versa de Paulo, si non levat totum pondus: Ergo ex Petro, & Paulo efficitur una causa totalis ponderis

levationis, taliter quod neuter est causa totalis. Et urgeo ulterius argumentum: ideo in casu prædicto non dicitur Petrum totum pondus elevasse, quia in ponderis elevatione coadjutus fuit à Paulo, & idem vice versa dico de Paulo: Ergo in quocumque casu aliqua causa expectat alterius causæ consortium ad aliquem effectum faciendum, non est causa totalis illius effectus: Ergo &c.

824. Respondent aliqui ad argumentum, quod non tenet exemplum, quia est quid materiale, ex eo quod nec Petrus, nec Paulus in tali casu nihil producant de pondere, & quæstio procedit non de causis instrumentalibus, sed de causis Physicis, & Physicè productivis. Sed hæc responsio potius est tergiversatio, quàm solutio argumenti, quia Petrus, & Paulus verè causæ Physicæ sunt, & Physicè productivæ motus, quo movetur tale pondus, sive elevationis, quod nullus potest negare.

825. Alii respondent ut Suarez, & Rubius, quod argumentum procedit ex ignorantia causæ totalis: causa enim totalis non est quæ non relinquit locum alteri causæ ad eundem effectum causandum, sed quæ agit secundum ultimum suæ virtutis, ita tamen quod effectus sit virtuti causæ proportionatus; & cum non implicet, quod idemmet numero effectus sit proportionatus virtuti hujus, & illius causæ, inde fit, quod non implicet, quod idem effectus sit à duplici causa totali productus, taliter quod d' productus sit à causa A totaliter, & totaliter similiter sit à causa B ejusdem ordinis productus.

826. Sed contra Suarez, & Rubium, & co-

& eorum ignorantiam sic insurgo; & suppono cum illis, quòd causa totalis est illa, quæ totaliter agit secundum ultimum suæ virtutis, & pono casum, quòd calor *A*, v. g. ut quatuor habet virtutem producendi alium calorem ut quatuor, & calor ut quatuor secundum quod habet etiam virtutem producendi calorem ut quatuor conjungantur ad causandum calorem in aliquo eodem passo: interrogo, vel isti duo calores ut *A*, & *B*, qui conjunguntur ad causandum calorem in aliquo passo producent calorem ut quatuorambo, vel ut octo? si primum 5. contra: Ergo nullus eorum causat secundum ultimum suæ virtutis, & sic neuter est causa totalis. Probo consequentiam; quia duo calores ut quatuor si æquè applicentur ad idem passum, & quilibet agat secundum ultimum suæ virtutis, necessariò causabunt calorem ut octo, quia virtus unita fortior est seipsa dispersa; patet, quia si Petrus, & Paulus, quorum quilibet habet virtutem elevativam ut quatuor conjungantur ad levandum pondus, & æquè applicentur, & quilibet agat secundum ultimum, quod potest, utique levabunt non pondus ut quatuor, sed ut octo: Ergo à simili &c. si producent calorem ut octo: Ergo etiam neuter erit causa totalis, siquidem calor productus superat perfectionem, & virtutem cuiuslibet causæ seorsim, & sic neuter ab alio præcisus erit causa totalis ex doctrina Suarez, & Rubii.

827. Secundò principaliter probatur nostra conclusio ratione Scoti, quæ habetur in 1. supra citato: implicat contradictionem, quòd aliquis effectus dependeat per se, & essentialiter, hoc est in suo esse

ab aliqua causa, sine qua potest idemmet numero effectus esse; sed si idemmet effectus à duplici causa totali produceretur, sequeretur quòd dependeret per se essentialiter in suo esse ab aliqua causa, sine qua posset nihilominus talis effectus esse: Ergo implicat contradictionem, quòd aliquis idem effectus possit totaliter à duplici adæquata causa produci. Major est per se nota; implicat enim, quòd creatura dependeat à creatore, & quòd possit esse sine creatore, quia ab illo non dependet creatura, sine quo potest esse eadem creatura; implicat similiter, quòd relatio possit esse sine termino, & quòd dependeat à termino, dependentia enim per se unius ab alio dicit non posse esse per se illud unum sine illo alio: Ergo &c.

828. Minorem probo sic, & suppono, causæ totales producentes totaliter aliquem eundem effectum sint *A*, & *B*, quo exemplo utitur Scotus in 3. supra citato: probo nunc, quòd effectus *C* ab *A* & *B* totaliter productus ab unaquaque divisim, dependeat essentialiter per se ab utraque, scilicet ab *A*, & *B*, & quòd à neutra dependeat essentialiter per se, quod est manifesta contradictio. Et imprimis quod per se, & essentialiter ab utraque dependeat, etiamsi sit per se notum, sic nihilominus ostendo: ab illo dependet in suo esse essentialiter, & per se effectus totaliter, à quo accipit esse totale; sed effectus totaliter accipit esse ab *A*, idem dico de *B*: Ergo effectus talis per se, & essentialiter in suo esse dependet ab *A* & *B*. quod autem neque ab *A*, & *B*, essentialiter dependeat talis effectus, sic ostendo; & imprimis probo evidenter, quòd

non

non dependet ab *A*, talis effectus, eò quòd idem, & secundum idem sit productus totaliter à *B*. potuit esse ex vi illius productionis totalis sine eo quòd produceretur ab *A*: Ergo potuit esse idemmet effectus sine *A*: Ergo ab *A*, non dependet per se in suo esse. Probo consequentiam: quia ab illo effectus non dependet sine quo talis idem effectus potest esse; sed effectus productus totaliter à *B*, potest esse sine *A*: Ergo ab illa non dependet per se. Idem argumentum facio de *B*, ex eo enim quòd talis effectus sit productus ab *A*, sequitur, quòd possit esse sine *B*. & per consequens ab illa per se non dependet: Ergo ex tali positione sequitur manifesta contradictio, videlicet, quòd effectus talis essentialiter dependeat per se ab *A* & *B*, & quòd à neutra essentialiter per se dependeat.

829. Quòd si dicant adversarii, quòd in tali hypothesi, quòd effectus *C*, à duplici causa totali *B*, videlicet, & *A*, produceretur, non posset effectus idemmet esse altera illarum causarum sublata: Ergo neutra illarum esset dicenda causa totalis in tali causa, quòd est contra illud, quòd supponitur. Probatur consequentia; illa non est causa totalis alicujus effectus, quæ se sola, & sine consortio alterius causæ ejusdem ordinis nequit producere effectum; sed in tali hypothesi neutra suarum causarum *A*, videlicet, & *B*, posset sine alia producere effectum: Ergo neutra esset totalis: Ergo intantum.

830. Tertiò principaliter probo hanc eandem conclusionem, etiam ex fundamento contrariorum, sive communi, in quo tam illi, quam nostri uniformiter con-

veniunt, & suppono, quòd in tali casu effectus productus adequatè à duplici adequata causa haberet dependentiam duplicem adequatam; patet, quia duplici actioni adequatè, sive duplici termino adequato dependentiæ, duplex adequata dependentia debet correspondere ex parte effectus, sive dependentis, quòd & adversarii ipsi fatentur. Hoc supposito sic contra illos insurgo: implicat etiam in eorum sententia, quòd unica causa habeat simul plures effectus adequatos suæ virtutis, sive quòd idem est, implicat etiam posse divino interveniente, quòd unica causa terminet simul dependentiam plurium ab illa adequatè dependentium: Ergo implicat quòd idem effectus terminetur in sua dependentia adequatè à pluribus causis.

831. Probo consequentiam: Ideo repugnat etiam de absoluta potentia, quòd eademmet causa terminet dependentiam plurium effectuum, quorum quilibet sit adequatus virtuti causæ, quia per unicum effectum reducitur ad actum secundum tota virtus, & secunditas causæ, ita ut causa quasi exhausta virtutis maneat ad alium effectum simul producendum (quod Hispanè dicimus: *parece que axiendo produciendo una causa efecto adequadado à su virtud, que queda agitada la virtud de la causa, y no puede por emences producir mas*) sed per unicam productionem passivam adequatam reducitur etiam ad actum secundum tota producibilitas, sive causabilitas effectus adequata, alias si non ita esset, non esset effectus adequatè productus ab una causa: Ergo sicut implicat, quòd eadem causa terminet simul dependentiam plurium effect-

effectuum adæquatorum ab illa dependentiâ, ita repugnat, quòd idem effectus adæquatus sit à duplici causâ adæquata adæquatè producibilis, & quòd habeat duplicem dependentiam passivam adæquatam, cum ab una totaliter maneat exhausta producibilis passiva effectus. Alias onerato rationes apud autores videndas.

Argumenta contra dicta.

832. **P**rimò arguitur: eademmet numero natura, quæ assumpta fuit à Christo Domino in unitatem suppositi potuit simul à subsistentia Patris, & Spiritus Sancti sustentificari, & ultimo terminari: Ergo idemmet effectus ab unica causa totali productus potuit simul actualiter produci, sive causari ab alia. Probo consequentiam: ideo aliquis idem effectus non potest simul à duplici termino adæquato suæ causalitatis dependere adæquatè, quia stante adæquatione ex parte unius causæ causantis, non relinquitur alteri causæ aliquid causandum de effectu, quod non sit à prima causâ adæquata productum; sed stante adæquatione ex parte hypostasis Verbi terminantis adæquatè naturam, sive illam sustentificantis potest simul stare, quòd eademmet natura possit simul à subsistentia Patris, & Spiritus Sancti terminari, & sustentificari: Ergo sicut non implicat eandem terminari, & sustentificari naturam à triplici hypostasi totali, ita non implicat eandemmet effectum duplicem terminare productionem adæquatam duplicis causæ totalis. Antecedens probatur: idem numero accidens potest à Deo saltè miraculosè collocari in duobus adæquatis sub-

jectis, puta eandemmet numero albedinem in papyro, & in lacte: Ergo & eademmet natura potest esse simul in duobus suppositis: Ergo &c.

833. Respondeo ad argumentum cum *Scoto in 3. cit. dist. 1. q. 2. num. 5. & 7.* negando antecedens; & ad ejus probationem respondeo negando etiam antecedens: sicut enim implicat ob dictas rationes, quòd idemmet effectus à duplici totali causa totaliter producatur, ita implicat, quòd eadem natura à duplici termino adæquato terminante ejus dependentiam in linea subsistendi possit dependere, & quòd idem numero accidens possit à duplici dependere subiecto. Vide, quæ diximus dist. 4. q. 3. art. 2. num. 625. & 626. etiam hic solet argumentari dicendo, quòd eadem relatione Paternitatis refertur Pater ad plures Filios, ita ut quilibet Filius sit terminus adæquatus prædictæ relationis. Sed eodem modo respondetur negando, quòd eadem paternitate Pater referatur ad plures Filios ob eandem rationem, quia videlicet quilibet est terminus adæquatus paternitatis, immò tot relationes paternitatis sunt in Patre, quot sunt filii, ad quos refertur.

834. Secundò arguitur, & est validissimum argumentum, quod hic potest effici contra nostram conclusionem; & suppono, quòd duo ignes æqualis virtutis, vel quælibet alia duo agentia æqualis virtutis applicarentur æqualiter ad idem lignum, & converterent lignum in ignem, sive introducerent formam ignis in materia ligni, nec ne? si primum, à quo igne esset talis forma generanda? Non ab uno, & non altero, cum non sit major ratio unius, quàm alte-

ius;

rius: Ergo à neutro, vel ab utroque: si ab utroque: Ergo jam habemus intentum, quòd idem effectus possit à duplici adæquata causa produci.

835. Huic argumento respondet Scotus in 4. dist. 10. q. 2. §. ad rationes. v. & si quarat. num. 23. quòd in tali casu si effectus esset divisibilis, ita ut pars una effectus posset correspondere uni igni, & alia pars alteri, ita produceret effectum, quòd cuilibet agenti non totus responderet effectus, sed pars una uni, & pars alia alteri; & sic effectum perfectiorem producerent illa duo agentia, quàm quodlibet posset producere divisim: si autem effectus esset indivisibilis secundum perfectionem; si vero generarent eundem effectum indivisibilem omnino, generarent tamen eo modo efficiendi, quo neuter eorum posset esse causa totalis effectus, quia post ita brevem alterationem, quæ non sufficeret ad cognitionem ab altero istorum præcisè agente, & tunc ista propositio est vera, quòd duæ causæ totales totaliter causantes non possunt esse ejusdem effectus. Hac Scotus.

836. Sed contra prædictam solutionem à Scoto allatam sic insurgo, supponendo quòd effectus esset omnino indivisibilis: talis effectus indivisibilis esset ab utroque agente, à quorum quolibet posset produci totaliter, etiamsi tam breviter ab utroque generaretur, quàm posset solo ab uno generari: Ergo in tali casu idem omnino effectus ab utroque generaretur totaliter, etsi brevius, quàm posset ab uno illorum generari: sed quod brevius, vel longius generetur effectus, non tollit, quòd effectus sit idem, & quòd idem à duobus totaliter generetur: Ergo etiam stante breviatione temporis, in

quo generatur effectus à duobus, stat veritas hujus propositionis, quòd à duplici agente, etsi brevius, idem indivisibilis generatur totaliter effectus.

837. Respondo, quòd Scotus non ait, quòd eundem effectum totaliter generarent illa duo agentia, quæ casus supponit, stante sola diversitate ex parte effectus, in hoc quod brevius ab utroque generaretur totaliter, qui tardius posset ab uno generari, sed in hoc quod in tali casu, quo eundem effectum indivisibilem omnino generarent, generarent tamen eo modo efficiendi, quo neuter eorum posset esse causa totalis ab intrinseco, ex eo quòd neuter eorum ageret secundum ultimum suæ virtutis, immò extraherent vires ad agendum, ita ut neutrum totas vires applicaret. Quod explicio exemplo, quo Petrus, & Paulus ad levandum pondus ut octo se accommodarent, cum tamen quilibet seorsim posset totum pondus levare; in tali enim casu, quod experimento constat, nec Petrus adhibet totas vires ad levationem ponderis, nec Paulus, sed partialiter uterlibet concurrat. Idem dico de duobus ignibus in casu positis, quòd neuter totas vires, sive activitatem suam applicaret; quod ut explicet Scotus, assumit illud exemplum de brevitate, quæ producerent ignem, brevius, quàm posset ignis à quolibet seorsim produci, ac si ita argueremus in exemplo allato: Petrus, & Paulus velocius movent pondus ut octo simul, quàm posset idem pondus à quolibet divisim moveri: Ergo signum est, quòd tale pondus non ab uno solum totaliter movetur, sive portatur, sed ab utroque tanquam à causa totali. Idem facit argumentum de

ignibus æqualiter applicatis, per quod patet ad argumentum &c.

838. Sed contra dices : in tali hypothesi illi duo ignes æqualiter haberent virtutem ad talem effectum producendum, & æqualiter essent applicati ad passum, sive combustibile, & passum æqualiter, posset ab unoquoque immutari, cum supponamus, quod quilibet ignis divisim haberet sufficientem virtutem ad talem effectum : Ergo quilibet produceret secundum ultimum suæ virtutis, & secundum totum quod posset ; sed posset producere totum effectum, qui supponimus, quod effectus talis non excederet virtutem cuiusvis causæ : Ergo quilibet totum effectum produceret. Antecedens est certum, est enim casus, qui supponitur : consequentia prima probatur : quia in hoc distinguitur causa naturalis à libera, quia causa naturalis debetè approximata, & applicata agi; secundum ultimum suæ virtutis, & secundum totum id, quod potest, ita ut non possit non agere ; causa verò libera etiam positis omnibus requisitis ad causandum potest non agere, vel agere remissè ; causa verò naturalis minime, quia ut ait Scotus in 4. dist. 43. q. 4. *in cuius potestate non est agere, vel non agere, non est remissè agere, vel intensius* : Ergo si quilibet ignis est causa naturalis, & sufficiens producere effectum, quilibet illum producat naturaliter totaliter, cum non sit à quo impediatur ejus actio.

839. Respondeo concedendo antecedens quoad omnes suas partes, & distinguo consequens : Ergo quilibet ignis producat in tali casu totum ignem, sive effectum, cum effectus non excedat virtutem

cuiuslibet ignis, si ab aliquo non impediatur, concedo : si verò impeditur ejus actio, quo minus totum effectum producat, nego consequentiam. Pro cuius intelligentia suppono, quod casus non est possibilis naturaliter, ad hoc enim requirebatur penetratio agentium, ignium videlicet, quæ naturaliter impossibilis est, ad hoc quod essent æqualiter approximati. Et adhuc data hæc penetratione, adhuc non possent tales ignes naturaliter causare, quia actio naturalis dependet à causa naturali, naturali modo existendi in opinione probabili ; ceterum dato quod uterque ignis causaret naturaliter (ut admittit Scotus) non ageret uterque secundum ultimum virtutis suæ, non defectu applicationis, nec virtutis, quia hæc supponuntur, sed ex consortio unius alter impediretur, ex eo quod coadiuvaretur in tali productione unus ignis ab alio, quod patet in exemplo de lapide num. 837. appposito. Ad confirmationem de causæ liberæ, & naturalis distinctione, respondeo, quod verum est in casu, quo non obstat ex alio capite impedimentum, & cum in tali casu obstaret, inde fit, quod &c.

840. Tertio arguitur, & est argumentum, quod validissimum putant gravissimi Thomistæ, à quibus illud vidi Hispani ponderari satis perspicue profecto, etsi usq; in hodiernum diem solutionem exposito, quod argumentum nec antè, nec post, nec legi, nec vidi, quod tale est : Evidens est in via Scoti, quod idem corpus potest esse adæquatè in pluribus locis extensivè, & commensurativè : Ergo evidens est, quod idemmet numero effectus potest simul à duplici causa adæquata ejus-

dem

dem ordinis causari. Antecedens est certissimum in nostra Schola, consequentia verò probatur : sicut corpus v. g. humanum est adæquatè ubicatum ab ubi adæquato *A*, ita quòd nihil corporis, quod ubicabile sit, maneat inubicatum, & idem dico de ubi *B*, corpus ubicatur, sive potest ubicari ab ubi *B*; totaliter adæquatè, ita ut nihil habeat corpus ubicabile, quod non sit ubicatum ab uno, & ab altero ubi *A*, videlicet, & *B* : Ergo sicut non obstante quòd corpus humanum ab ubi *A* sit adæquatè ubicatum, potest simul idemmet corpus saltem per divinam potentiam ubicari ab ubi *B*, etiam totaliter, ita non implicabit, quòd saltem per divinam potentiam, posset evenire, quòd effectus talis unius causæ sit simul ab alia.

841. Et confirmatur : sicut effectus est totaliter causatus ab una causa totali in casu posito, ita corpus humanum est totaliter ubicatum ab uno ubi; sed stante adæquatione primi ubi potest per divinam potentiam idem corpus ab alio ubi simul ubicari : Ergo stante adæquatione causæ causantis aliquem effectum potest per divinam potentiam idemmet effectus ab alia causa ejusdem ordinis totaliter causari. Antecedens probatur : ideo aliquis effectus totaliter dicitur ab una causa causatus, quia nihil relinquitur de effectu alii causæ causandum, quod non sit à prima causam; sed similiter nihil relinquitur de corpore, quod relinquatur alteri ubi ubicandum, quod non sit ubicatum à primo adæquato ubi : Ergo sicut effectus totaliter est causatus ab una causa, ita corpus totaliter est ubicatum adæquatè ab uno ubi, & hoc non obstante

potest idem corpus ab alio ubi adæquatè etiam ubicari : Ergo idem effectus ab alia causa causari.

842. Et urgeo ulterius rationem : sicut corpus est ab uno ubi adæquato totaliter ubicatum secundum totum illud, quod ubicabile est ex parte corporis (hoc enim dicit esse ubi corpori adæquatum) ita effectus est ab una causa totali totaliter productus secundum totum illud, quod producibile est ex parte effectus; sed etiamsi corpus sit totaliter ubicatum ab ubi *A*, secundum totum illud, quod ubicabile est, potest simul ubicari idemmet corpus ab ubi *B*, ejusdem rationis, etiam secundum totum illud, quod ubicabile est ex parte ejusdem corporis : Ergo sicut potest corpus ab uno adæquato ubi ubicatum, ulterius ab alio ubi ejusdem rationis totaliter ubicari, ita poterit effectus ab una causa adæquatè productus, ab altera simul produci totaliter adæquatè. Patet consequentia; quia in utroque par militat ratio.

843. Et roboratur hæc impugratio contra Scoti fundamentum : non implicat, quòd idemmet corpus habeat duplicem terminum adæquatum suæ dependentiæ, scilicet, duplex adæquatum ubi, à quo dependeat in esse ubicato totaliter, & adæquatè : Ergo non implicat, quòd idemmet effectus habeat duplicem terminum adæquatum suæ dependentiæ, scilicet, duplicem adæquatam causam ejusdem ordinis, à quarum qualibet totaliter producat. Probatur consequentia; Antecedens est per se notum : sicut effectus

dependet totaliter ab una causa totali in esse causabilis, ita corpus dependet ab uno ubi totali in esse ubicabile: Ergo &c.

844. Pro solutione hujus argumenti, quod subtilissimum fateor, suppono ex nostro *subtili Scoto in 4. dist. 10. 1. & 2. per totam. §. dico ergo. num. 11.* & sequentibus, quod ubi circumscriptionem, & adæquatam, de quo procedit argumentum, ut latius in 4. hujus Deo dante patebit: *nihil aliud dicit* (verba sunt Scoti) *nisi respectum extrinsecus advenientem fundatum in uno quanto, ad aliud quantum circumscribens.* Ita quod ubi à quo formaliter corpus dicitur quantum ubicatum, est relatio quædam passiva, qua corpus formaliter refertur ad locum, in quo est. Unde idem corpus esse in pluribus locis nihil dicit aliud, quam habere idem corpus plura ubi, sive quod idem est plures respectus, sive relationes, mediis quibus formaliter idem corpus refertur ad plura loca, in quibus est; & cum non implicet, quod idem Pater v.g. plures respectus, sive relationes habeat adæquatas Paternitatis ad plures filios, & idem simile plures relationes similitudinis, quibus ad plura similia, quibus assimilatur, refertur; non implicat etiam, quod idem corpus ad plura loca adæquata plures habeat relationes passivas, quia locus nil producit de locato, neque locatum à loco dependet, nisi ut dependet unum relativum ab alio relativo, Pater v.g. à Filio, & Filius à Patre.

845. Ex prædictis supra ad argumentum num. 840. respondeo concedendo antecedens, quod videlicet idem corpus potest esse in pluribus locis adæquatis, sive

refertur adæquatè ad plura adæquata ubi, quod idem est; & negando consequentiam, videlicet quod idem effectus possit à duplici dependere causa adæquata in eodem genere cause, quia ubi non est causa corporis ubicati, & sic non implicat, quod idem corpus habeat plura ubi, quæ nihil aliud sunt, quam plura accidentia; at verò effectus accipit esse totaliter à sua causa totali, & implicat, quod sint duæ cause totales dantes totaliter esse, quarum qualibet effectus idem adæquatè dependeat ob rationes supra factas: & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet, quod effectus adæquatè productus à causa A, possit simul adæquatè produci à causa B: & ratio est, quia corpus esse adæquatè ubicatum ab ubi A, v.g. nil aliud dicit, quam habere corpus unam relationem adæquatam ubicationis, qua refertur adæquatè, & secundum totum ab ubi fundamentalis activo A, ad locum, in quo corpus, & simul adæquatè ubicari idem corpus ab ubi B, nihil dicit præter habere idemmet corpus aliam relationem ad locum, & cum non implicet idem corpus ad plura referri; at eundem effectum plures totales causas habere est à pluribus causis totalibus secundum idem causari, quod implicat, non autem primum, cò quod corpus non causetur à loco, sicut effectus à causa.

846. Ad confirmationem verò ex num. 841. respondeo negando similitudinem, videlicet, quod sicut effectus est totaliter causatus ab una causa totali totaliter causante, ita corpus sit totaliter ubicatum ab uno ubi; & ratio disparitatis patet ex dictis, nam ubi adæquatam nihil causat, de

corpo-

corpore ubicato, sed solum est respectus adæquatus fundatus in corpore quanto, quo adæquate refertur ad unum locum locantem, tanquam ad terminum, sive quod idem est ad unum ubicativum, tanquam ad suum terminum adæquatum, & idem fundamentum bene potest habere plures relationes adæquatas ejusdem rationis ad plures terminos adæquatos ejusdem rationis, quia ab illis non dependet, nisi in esse relato, non verò in esse absoluto; at verò effectus dependet à causa totali totaliter illum causante, tanquam à quo totaliter accipit esse secundum esse absolutum, & sic ab una causa accipit totum esse, quod ab alia accipiet.

847. Ad probationem verò antecedentis respondeo concedendo majorem, videlicet, quod id ideo effectus dicitur ab una causa totaliter causatus, quia nihil de effectu relinquitur alteri causæ causandum, quod non sit à prima causa causatum; & nego similiter minorem quoad similitudinem ob dictam rationem, quia licet verum sit, quod corpus *A*, v. g. totaliter sit ubicatum ab ubi *A*, quod nihil habet corpus ubicabile, quod non sit à prædicto ubi ubicatum, non debet intelligi hoc absolute, sed cum addito restrictivo ab ubi *A*, ita ut sensus sit, nihil habet corpus humanum, quod sit ubicabile à quocumque ubi, quod ab ubi *A*, non sit ubicatum, quia corpus humanum secundum aliam ubicationem est ubicabile ab ubi *B*, & secundum aliam ab ubi *A*, etiamsi *A*, & *B*, sint ubi ejusdem rationis, quia quando corpus humanum est Hispani habet distinctam ubicationem ab illa, quam habet quando est Antiquariæ. At verò effectus, qui est ab una causa totali causatus, est ab illa causatus

secundum suum esse, & secundum idemmet esse nequit ab alia causari, quia taliter est causatus effectus ab una causa, quod est verum dicere sine limitatione, aut restrictione aliqua effectus est causatus à causa *A*, v. g. secundum totum illud, quod est causabile tam à causa *A*, quam à *B*, & ab alia quacumque causa. Et sic corpus dicitur ubicatum adæquate ab uno ubi secundum totum illud, quod ab illo ubi est ubicabile, & non secundum quod est ubicabile ab alio; sicut Pater refertur ad unum filium per unicam relationem Paternitatis, secundum totum quod Pater referibile est, non absolute, sed cum addito ad illum filium, non secundum quod est referibilis ad alios, cum ad alios alias rationes formales referendi habeat; at verò effectus est totaliter causatus ab una causa totali secundum suum esse absolute, quod erat ab alia quacumque causa causabile, & hoc est maxime hic notandum; unde nego consequentiam.

848. Ex nuper dictis patet ad confirmationem ex num. 842. Ad roborationem vero contra Scoti fundamentum, quæ habetur num. 843. respondeo negando suppositum antecedentis, videlicet, quod ubi sit terminus adæquatus, vel inadæquatus, à quo dependeat corpus, etiam in esse ubicati, si de ubi formali fiat sermo, nam ubi formale ex dictis num. 845. ex Scoto non est nisi relatio extrinsecus adveniens, quæ fundatur in corpore locato, & terminatur ad locum locantem, & continentem corpus. Quod si loquatur de ubi fundamentali activo, hoc est de ultima superficie corporis continentis ubicatum, distinguo antecedens: non implicat, quod idem

idem corpus habeat duplicem terminum adæquatum suæ dependentiæ, à quo dependeat in esse ubicato formaliter secundum duplicem ubicationem passivam, sive duplicem relationem, quam habet ad plura loca, concedo: secundum unam, & eandem ubicationem, nego. Hoc enim nullum est inconveniens, immò est necessarium, quòd Pater v. g. qui plures habet Filios, ab illis adæquatè dependeat secundum relationem Paternitatis, non secundum eandem, sed secundum diversas relationes Paternitatis, quas habet ad plures Filios, multiplicato enim termino relationem multiplicari necesse est, idem dico de ubi, quod cum relatio sit, multiplicato termino, videlicet loco, sive superficie continente petit necessariò multiplicari; & nego argumenti consequentiam. Et ad ejus probationem licet posset negari *ly sicut*, ut patet ex dictis, tamen argumenti gratia similitudine concessa, respondeo distinguendo antecedens: sicut effectus in esse causabilis dependet ab una causa totali, ita corpus in esse ubicabili dependet ab uno ubi ubicante secundum unam ubicationem passivam, concedo: secundum aliam, quam ab alio ubi activè ubicante potest habere, nego. Consulto ad hoc argumentum morosius, quàm res postulabat respondere decrevi, quia revera subtilissimum est, & selectam Metaphysicam involvit, ut veritas hujus celeberrimæ difficultatis, ad quam jam jam desiderio desiderabam accedere, omnibus pateat.

849. Quartò arguitur principaliter, & est argumentum, quod plus continet curiositatis, quàm difficultatis: Pono cr-

go casum possibilem, in quo duo sacerdotes cum debita intentione, & omnibus aliis requisitis verba consecrationis proferrent super eandem materiam, videlicet super eandem hostiam, vel vinum; idem dico de duobus ministris, qui simul & semel verba absolutionis proferrent super poenitentem eandem. Et eadem est difficultas de duobus, qui simul, & semel cum omnibus requisitis circumstantiis aquam effunderent supra baptizandum, & similiter verba, quæ sunt baptismi forma proferrent. Nullus dubitat, quin in primo casu hostia maneret consecrata, vel vinum, nec quòd poenitens confitens maneret absolutus, si aliàs non poneret objectionem, neque quòd puer baptizatus maneret: Ergo jam idem effectus, videlicet hostiæ consecratio, gratia poenitentialis in secundo, & gratia baptismalis in tertio à duplici adæquata causa, videlicet à duplici ministro adæquato posset provenire. Patet consequentia, quia quilibet esset sacramenti adæquatus minister, taliter quòd altero eorum deficiente ab altero perseverante posset idem effectus evenire: Ergo non implicat, quod idem effectus possit à duplici causa adæquata causari.

850. Respondeo admittendo eventum tam in primo, quàm in secundo, & tertio casu, & concedo similiter, quòd hostia consecrata maneret, poenitens absolutus, & baptizandus, sive puer baptizatus, & nego suppositum consequentis, videlicet, quòd in his casibus, sicut neque in aliis consecratio fiat Physicè à Ministris, vel gratiæ poenitentialis, vel baptismalis collatio; minister enim sacramenti

menti non est causa Physica, sed moralis gratiæ, quæ in sacramento collocatur, siue confertur, sed tantum causa instrumentalis moralis, sicut & ipsum sacramentum causa moralis est, non Physica Physicè influens, & causans gratiam, neque Physicam conversionem panis in corpus Christi. Deus enim est qui hæc omnia Physicè sua divina virtute efficit: & nos non ventilamus in præsentiarum, utrum idem effectus à duplici causa adæquata morali possit evenire, quia de hoc in Theologia, sed de causis Physicis, & reatibus, quæ alterius longè ordinis sunt, & de his negamus id fieri posse, non curando de aliis.

851. Quintò arguitur: idem effectus potest fieri propter duplicem finem adæquatum, ita ut à quolibet finaliter adæquate dependeat: Ergo idem effectus potest causari à duplici causa adæquata. Antecedens probatur: Petrus v. g. potest egredi è domo, & deambulare ob duplicem adæquatum finem, nempe ut visitet Paulum, & causa consequendi salutem media deambulatione, siue exercitio, ita ut quolibet ex dictis deficiente, & alio fine perseverante nihilominus sequeretur deambulatio: Ergo idem effectus potest à duplici causa finali provenire: Ergo & à duobus adæquatis efficientibus, formalibus, & materialibus. Patet consequentia, quia non est major ratio unius, quam alterius.

852. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem respondeo quòd in tali casu illi duo fines, videlicet, visitatio Pauli, & salutis assequitio non essent duo fines totales, sed partiales, ita

quòd altero eorum deficiente sequeretur talis deambulatio, hoc non esset ex vi illius actus primæ volitionis, quo talem finem prosequeretur, siue amabatur, sed ex vi alterius actus supervenientis, qui esset intensior, & efficacior æquivalens duobus actibus præcedentibus, quibus illos duos fines prius amabat, ex quo nihil contra nos.

855. Sextò arguitur: si corpus luminosum ut quatuor v. g. applicaretur corpori Diaphano ut quatuor, ita ut illud corpus Diaphanum non esset capax essendi lucidum nisi ut quatuor, vel accipiendo illuminationem nisi ut quatuor, & postea aliud corpus lucidum ut quatuor eidem Diaphano applicaretur, evidens est, quòd tale corpus Diaphanum ab utroque lucido illuminaretur, & non quia causaret majorem illuminationem, cum supponamus, quòd Diaphanum non esset majoris luminis capax: Ergo illa illuminatio ab utroque adæquate causaretur: Ergo idem effectus &c.

854. Respondeo, quòd si Diaphanum non esset capax ulterioris illuminationis, eò quòd esset ut quatuor illuminatum, nego suppositum, quòd si accederet aliud corpus luminosum, posset Diaphanum illuminare, non defectu virtutis luminosi, sed quia jam subiectum Diaphanum erat illuminatum à primo luminoso secundum totum, quod erat capax. Quod patet experimento: si cereum accendatur, vel lampas, quando totus aer est illuminatus sole, utique non illuminatur magis aer à luce cerei,

vel lampadis, quàm antea erat, non quia in cereo accenso, vel lampade non sit vis illuminativa, sed quia jam est illuminatum illud, quod lampas, vel cerum accensum poterat illuminare, & sic jam non est quod efficiat. Alia minoris notæ argumenta omitto, hic enim solum proposui selecta, & quæ majorem obtinent difficultatem, qui plura desideraverit, authores consulat.

QUÆSTIO QUINTA,

Utrum idemmet numero effectus ab una causa productus, potuisset ab alia produci?

855. **P**ostquam quæstione præcedenti statuerimus, quòd effectus totaliter ab una causa productus non potest simul ab alia causa totali ejusdem rationis totaliter produci, in quibus supponere videmur, quòd idemmet effectus potest ab alia causa A. v. g. produci, & à causa B. ejusdem virtutis, si aliàs non obstat, attenta natura causæ efficientis, & effectus; in hac præfenti quæstione hoc ipsum, quod præfens supponit, investigamus, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua pro majori quæsti intelligentiâ præmittuntur.

856. **P**rimò igitur est notandum, quòd quæstio non procedit de reproductione, sive iterata productione effectus, ita ut inquiramus, an effectus jam productus ab una causa, & existens, posset ab alia idemmet iterum produci: quia cum jam effectus productus sit, & existens, evidens est in via *Scoti*, ut patet in 4. *dist.* 11.

q. 2. & 3. & 4. quòd non possit iterata productione produci: unde ego, qui modò existo, & à Didaco Patre meo senel fui generatus, nec per divinam potentiam possum nunc ab alio Patre, inuò neque ab ipso Deo iterum produci, nec generari; utrùm autem per actionem transubstantiativam, sive unius substantiæ in aliam conversionem fieri possit, nec ne? non est hujus loci.

857. Secundò est notandum, quòd quæstio etiam non procedit de resurrectione, sive reproductione, quæ sic à Damasceno definitur: *resurrectio est ejus quod cecidit iterata, sive secunda productio*: teste commentatore *Scoti* super 4. *dist.* 43. q. 3. num. 2. fol. 42. an videlicet illud quod fuit productum, etiam perit, possit ab alia causa naturali, vel supernaturali ejusdem, vel superioris virtutis iterum reproduci, sive restaurari, ita quòd Petrus, qui jam vita functus est, possit idemmet ab alio homine generari, vel à Deo iterum instaurari, quia hæc difficultas longiorem petit discussionem ad Theologiam spectantem, ad tractatum de possibilitate resurrectionis, vide, si volueris interim *Scotum* in 4. *dist.* 43. q. 3. per totam, ubi pulchra valde hujus quæsti reperies.

858. Tertiò est notandum, quòd difficultas quæsti stat in hoc, utrùm videlicet Petrus, qui fuit generatus à Paulo, potuerit in illo instanti, in quo generatus fuit, ab alio homine generari, ita ut Petrus non necessariò conjungatur cum Paulo, sed idemmet Petrus potuerit ab alio quocumque agente generari, ita ut sine implicatione idemmet Petrus, qui est filius Pauli, potue-

rit

ARTICULUS SECUNDUS,

rit esse Filius Francisci, vel alterius hominis, & idem de aliis, ut ignis hic v. g. qui productus fuit ab igne A. potuerit idemmet ab igne B. produci.

859. Quartò est notandum, quòd licet hæc difficultas potissimè in causa efficienti, & ejus effectu habeat locum, potest nihilominus de alia quacunque causa ventilarì, & sic idem inquiremus in præsentì de causa materiali, & formali, nec non & de causa finali ventilarì, utrùm scilicet idemmet compositum potuerit ab alia resultare materia, vel ab alia forma ejusdem rationis, vel alio fine numero diverso, ita quòd variato fine, materia, forma, vel agente necessario debet effectus variari, nec ne?

860. Quintò est notandum, quòd licet quæstio procedat de effectu comparato ad causam pro illo signo, in quo fit, ut constet ex tertio notabili, tamen de effectu comparato ad causam in triplici sensu explicato, licet breviter agemus, ut nihil intactum remaneat, quod difficultatis speciem gerat, quoad minus habeatis notitiam de illo, quid sit dicendum in via, & doctrina Scoti, quapropter quæstionem in tres dividam articulos, in primo quorum, qui erit in ordine secundo agemus de reproductione existentium in sensu num. 856. explicato; in secundo, & tertio in ordine de reproductione, sive ejus, qui cecidit, & periit iterata productione erit sermo; in tertio denique ad quæsitum principale respondeam, quapropter sit

Utrùm effectus jam productus, & existens in re ab una causa possit ab alia causa produci naturaliter?

861. **SIT** prima conclusio: effectus ab una causa productus, & in re existens non potest naturaliter ab alia causa produci. Hæc conclusio communis est inter authores Scholasticos; & probatur: quia effectus jam taliter productus, & existens prout talis non habet aliquid producibile, quod jam non sit productum: Ergo nequit iterum reproduci. Probatur consequentia; causabile, sive producibile in suo conceptu formali dicit esse in potentia ad esse existens, & negat actum existentialem: Ergo effectus, qui jam est productus, & sub actu existendi nequit esse producibilis, sive causabilis ab alia causa. Patet consequentia, quia causaturus, & causabile distinguuntur sicut ens in actu, & ens in potentia; sed de eodem non potest verificari, quòd simul sit in actu, & in potentia: Ergo de eodem nequit affirmari, quòd semel sit productus, & simul sit producibilis à causa quacunque.

862. Sit secunda conclusio: etiam divina potentia attenta nequit iterum reproduci ab omnipotentia divina, sive ab alia quacunque causa ejusdem, vel alterius rationis. Ita Scotus in 4. dist. 11. q. 2. sub num. 9. §. sed adhuc restat. & q. 3. num. 20. & 19. & commentator Scoti ibidem num. 64. & probatur ratione: quidquid est in potentia ad esse in effectu reducitur ad actum per suam causam totalem: Ergo sicut impossibile est quòd idem sit simul

Cc 2

in actu

in actu, & in potentia, ita impossibile est, quòd effectus, qui est in actu existendi ab una causa productus, sit in potentia ad eandem existentiam, sive in esse producibili ab alia causa. Idem tenent omnes Scotistæ, quatenus affirmant, quòd Christus Dominus non reproducitur actione transubstantiativa, cò quòd sit jam productus; potestque probari ferè omnibus rationibus, quibus probavimus de mente Scoti eundem effectum non posse dependere à duplici causa totali. Qui plura desideraverit, aucthores consulat, quia alia, quibus conclusio probatur, non sunt hujus loci.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum effectus jam productus, qui perit, possit ab alia causa iterum reproduci?

363. **P**RO hujus quæsitæ intelligentia nota, quòd dupliciter potest difficultas ventilari; utrum videlicet sit possibile, quòd illud, quod perit, reproducatur per divinam potentiam, vel naturaliter à causa naturali creata? De primo sensu non est dubium, cum fide tenendum sit, quòd omnes quidem resurgemus. De secunda fuit error Philosophorum, quos refert Scotus in 4. dist. 43. q. 3. num. 2. qui affirmarunt omnia esse reditura eadem, transactis triginta sex millibus annis, ex eo quòd tunc causæ omnes universales, Sol videlicet, & astra, ad eundem situm, & locum reversuræ sunt, in quo fuerunt creatæ; & sic non solum possibile fatentur, sed de facto e-

venturum dicunt. Alii è contra affirmarunt, inter quos est Divus Thomas, quòd naturaliter impossibile est, quòd effectus, qui jam perit, iterum à natura reproducatur, nisi interveniente miraculo.

864. Sit ergo nostra conclusio; etsi omnia, quæ perierunt, non possint à natura reparari, sive reproduci, tamen aliqua, immò quàm plura sunt, quæ possunt iterum reproduci à natura, sive à causa naturali, non interveniente miraculo. Ita Scotus expresse in 4. dist. 43. q. 3. §. tertia opinio. num. 9. Ubi postquam ait: tertia opinio, quæ ponit, quòd etsi non omnia possunt redire eadem numero per actionem naturæ, tamen aliquid potest redire idem numero: postea num. 12. ait: quantum ad istum articulum respondeo, quòd opinio tertia videtur probabilior. Idem tenent omnes veri Scotistæ, ut Tarareus, Leuquotus, & novissimè noster Antonius Hiquæus, Scoti fidelis commentator ibidem.

865. Probatur ergo conclusio ex parte causæ: causa, quæ habet virtutem ad producendum aliquem effectum, eodem modo se habet quoad intrinsecam virtutem causæ post productionem effectus, & ejus definitionem, ac antea se habebat; sed antea quàm produceret, erat potens illum producere: Ergo & postea, si eadem perfecteretur causa, & desinat esse effectus. Major probatur: quia per productionem, quæ est actus secundus causæ, non variatur quoad intrinsecum causæ, quod est actus primus; patet, quia per nullum accidens variatur quoad intrinsecum substantia: minor ex

se patet, consequentia est legitima: Ergo &c.

866. Secundò probatur ex parte effectus: effectus, qui perit ejusdem rationis est, & naturæ, ac ipse quando non erat productus, vel antequàm produceretur, sed antequàm produceretur à causa habente virtutem ad illam producendam, erat producibilis ab illa sua natura attenda: Ergo postquàm perit, si perseverat causa, poterit ab illa iterum reproduci. Major est per se nota: sicut enim antequàm produceretur effectus nullum habebat esse actuale, sed tantum erat in esse possibili, sive non repugnantia logicæ, ita postquàm fuit, & corruptus est, nullum habet esse actuale, sed solum est in esse possibili, sive non repugnantia: Ergo &c. Et quòd talis effectus possit secundò causari, postquàm perit ab alia causa ejusdem virtutis, & ordinis, ac fuit illa, à qua fuit primò productus, ex dicendis articulo sequenti patebit. Unde si Deus eandem materiam, & formam reproducere, cum jam essent annihilata, necessario causarent, si unirentur eidem composito naturaliter; si eadem extrema relationis resurgerent naturaliter, eadem resuleret relatio. Unde in Christo Domino resurgente, eadem resuleret relatio filiationis ad Matrem, & in Matre eadem relatio maternitatis ad Filium, quæ fuit in triduo interrupta. Vide pro hac difficultate Scotum ubi supra, qui plura pulchra affert scitu digna, etiam non hujus loci.

ARTICULUS QUARTUS,

Ostenditur de mente Scoti eundem numero effectum, qui ab una fuit causa productus, potuisse in suo fieri ab alia causa ejusdem rationis produci.

867. SIT prima conclusio: effectus Phisicus substantialis, compositum videlicet ab hac materia A videlicet, & forma B resultans, sive causatus in genere causarum intrinsecarum, non potest eodem numero effici, causari, sive resultari à forma distincta, quæ non sit B, vel ab alia materia, quæ non sit A; ita tante variatione numerica ex parte materiæ, vel ex parte formæ necessario compositum erit aliud. Ita Scotus expresse lib. 7. Metaph. Aristotelis summa 2. cap. 12. textus, & commento 39. sub num. 96. & in sua Metaphysica q. 16. & in 2. dist. 2. q. 2. num. 3. & in 4. dist. 43. q. 2. in fine. & in 3. dist. 22. q. unica 9. contra ista sub num. 5. & infra: Ubi probat ex 12. Philosophi conclusionem, qui quidem Philosophus 12. Metaph. cap. 1. text. & comm. 27. ait: principium enim singularium, singulare. Et 8. Metaph. cap. 5. text. 11. quorum verò de necessitate est altera materia, ipsis existentibus alteris. Et Scotus in 3. citato ait: per Philosophum causa, & effectus proportionantur, si genere, genere, si numero, numero: Ergo si causa intrinseca est numero distincta, ita effectus numero distinctus erit.

868. Et probatur ratione Scoti ibidem: ideo compositum est unum numero, quia compositum est ex hac materia numero

& ex hac forma numero : Ergo variato aliquo istorum intrinsecorum principio , sive alio numero existente principio , aliud numero compositum esse necesse est. Et roboratur : variato intrinseco constitutivo intrinsecum constitui variari necesse est ; sed variata numero forma , vel materia , variatur intrinsecum constitutivum huius compositi : Ergo & ipsum compositum variari , sive esse aliud est necesse. Vide *Scotum* in 3. citato , & præcipue in *Metaphysica* Aristotelis lib. 12. sub num. 21. in fine.

869. Sit secunda conclusio : idemmet numero effectus , qui fuit ab una causa productus , potuit sua natura attenda ab alia causa efficiendi , vel finali ejusdem ordinis , & virtutis produci , ita ut idem Petrus v. g. qui Filius est Pauli , potuit esse Filius Francisci. Hæc conclusio est contra Divum Thomam , qui docet oppositum , quodlibet. 5. art. 8. his verbis : *impossibile est eundem Filium nasci , sive sit alius Pater , sive alia Mater ; sicut etiam non est idemmet numero sigillum , sive sit alia cera , sive sit aliud corpus sigilli , ex cujus impressione cera sigillatur.* Divum Thomam sequuntur omnes ejus Scholæ , & ex Jesuitis quàm plures.

870. Hæc conclusio habetur expressè à *Scoto* in 4. dist. 43. q. 1. num. 13. in fine , & q. 3. §. *tertia opinio. v. contra primam. num. 80.* ubi ait : *similis influentia sufficit ad identitatem effectus , si enim in instanti A , esset aliud agens approximatum passo , produceret idem numero , quod istud agens producit , & tamen illa influentia non esset eadem numero cum influentia istius , sed tantum similiter &c.* Quod docuit expressius in 2. dist. 20. q. 2. §. dico. num. 3. dico , sicut dictum est ;

quòd idem homo in numero , non solum quoad animam , sed etiam quoad corpus organicum potuit esse Filius Adæ , & Filius Abraham , & ex quocumque istorum duorum fuisset , idem numero fuisset.

871. Et infra : *dices , quòd idemmet numeralis in effectu , non solum requirit identitatem numeralem materia , sed etiam efficientis.* Respondet Doctor subtilis : dico , quòd non oportet , ignis enim A. quantitatis , & virtutis tanta , si ex tali materia ignem talem generaret ; ignis B. ejusdem virtutis , & qualitatis pro eodem instanti , si in istam materiam ageret , eundem ignem in numero produceret , non obstante , quòd generatus sit aliud , & aliud numero ; quia generatum non sequitur præcisè unitatem , vel pluralitatem ex generante.

872. Probatur conclusio ratione , & primò ex parte causæ : causæ , quæ sunt ejusdem ordinis , & perfectionis , uniformiter respiciunt quodcumque causabile : Ergo causæ , quæ sunt ejusdem ordinis , & perfectionis , uniformiter valent eundem producere effectum. Antecedens probatur : ideo causæ ejusdem ordinis , & perfectionis vocantur , quia quidquid relucet perfectionis , & ordinis in una , relucet & in alia ; sed in causa A , v. g. relucet ordo , & perfectio , qua potens est in hunc numero effectum : Ergo & in causa B , ejusdem ordinis , & perfectionis idem ordo , perfectio , & virtus relucet , qua sit potens in eundem effectum : Ergo effectus ab una causa productus potuit ab alia ejusdem ordinis , & virtutis produci. Et roboratur : ideo Franciscus v. g. potuit generare Paulum , quia Paulus intra sphaeram virtutis Francisci continebatur , ita ut Paulus non esset altioris ordinis ,

dinis, & perfectionis Francisco, immò æqualis perfectionis; sed similiter Paulus non est alterius ordinis, & perfectionis Antonio, immò æqualis perfectionis, & virtutis cum illo (habent etenim eadem essentialia prædicata) ergo sicut Paulus potuit à Francisco produci, ita & ab Antonio ejusdem ordinis, & virtutis.

873. Quod exemplo confirmo, simul & declaro: ideo Paulus dicitur potens levare hoc pondus ut octo v. g. cathedram hanc, quia hæc cathedra non excedit vires Pauli, immò intra sphaeram suarum virium continetur ejus levatio; & idem dico de Petro, qui potens est idem pondus levare: Ergo sicut in Petro, & Paulo datur virtus ad idem numero pondus levandum, ita ad eundem numero effectum producendum. Probo consequentiam: ideo datur in Petro, & Paulo virtus ad idem numero pondus levandum, quia pondus non exsuperat vires eorum cujuscumque; sed similiter effectus non excedit in perfectione, neque virtute vires causarum, quæ ejusdem perfectionis, & virtutis supponuntur: Ergo sicut potest ab una causa produci, ita & ab alia.

874. Probatur ex parte effectus hæc possibilitas: effectus ad hoc quod sit idem numero, nihil aliud petit, quam quòd ex hac numero materia, & ex hac numero forma constituatur, ita ut agente extrinseco variato (idem dico de fine extrinseco) dummodo eadem materia, & eadem forma perseveret, idem numero dabitur compositum, quocumque extrinseco variato: Ergo quòd idem numero compositum sit, vel non sit, non attenditur penes identitatem agentis, quod quid extrinsecum composito

est (idem dico de fine) sed penes principia intrinseca eadem, quæ sunt materia, & forma. Antecedens probatur primo ratione, secundo ex fide: ubi dantur eadem intrinseca constitutiva, idem datur intrinsecum constitutum, sed hæc materia, & hæc forma sunt intrinseca constitutiva hujus compositi numero: Ergo eò quòd eadem materia, & forma detur, datur identitas effectus, sive compositi. Et quòd hæc sit etiam efficiente variato, vel fine sic ostendo: quidquid est extrinsecum constitutum, nequit variare intrinsecam rationem constituentis; sed finis, & efficiens sunt causæ extrinsecæ compositi: Ergo hæc nequit variare intrinsecam rationem constitutivam compositi: sed compositum esse hoc numero habet à suis intrinsecis constitutivis, materia videlicet, & forma: Ergo hæc nequit variari quacumque variatione existente in agente, vel fine, quæ extrinseca sunt composito.

875. Probatur ex fide hoc ipsum: de fide tenendum est, quòd idemmet numero homo resurrecturus in novissimo die, hoc est Fidei articulus. Hoc supposito sic probo intentum evidentem: in tali resurrectione generali idemmet numero Isaac, qui fuit Filius Abrahamæ, & ab illo habuit esse per Physicam actionem generativam, reproduendus est à Deo per aliam actionem reproductivam: Ergo idemmet numero homo potest produci ab alio agente præter illud à quo fuit productus, & per aliam actionem ab illa, per quam esse accepit: Ergo ad identitatem effectus non requiritur identitas agentis, immò neque actionis, quia si hoc esset per se de intrinseca ratione constituti-

tutivæ.

tutiva effectus non posset fieri à Deo, sicut non potest fieri à Deo idem compositum, materia variata, vel forma. Et confirmatur ratio secunda principalis: ideo in tali resurrectione idemmet erit Isaac, quia idemmet corpus, & anima reunientur ad constitutionem ejusdem compositi. Ergo ad identitatem compositi solum requiritur identitas materiæ, & formæ, & non agentis, vel finis, siquidem variato agente, & materia, & forma eisdem perseverantibus de fide est, quod idem redibit homo.

876. Ex dictis apparet, quod idemmet numero effectus ab una causa productus potuit ab alia ejusdem, vel superioris virtutis produci, ita quod effectus non necessarîo petit hanc numero causam, ut sit idem numero, sed à quocunque agente producatur, erit idem, si sua intrinseca principia sunt eadem. Unde Petrus qui Filius est Pauli potuit esse idemmet Filius Francisci, & ignis generatus ab uno igne, potuit à quocunque igne ejusdem rationis generari; & idem calor numero, qui fuit ab igne productus in hoc subiecto, potuit in eodem subiecto à sole, vel à Deo, vel ab alio calore produci, sive causari, & sic de aliis, quia effectus non petit magis hanc causam, quam illam, sed causam habentem virtutem, & cum virtus ad idem in pluribus agentibus possit dari, & de facto detur, hinc fit, quod accidentaliter sit effectui ab hac causa produci, & non ab alia.

Argumenta contra dicta.

877. **P**rimò arguitur contra primam nostram conclusionem articulo se-

cundo hujus questionis positam num. 860. in qua affirmamus, quod effectus, qui jam est productus ab una causa, & in re existens, nequit ab alia causa produci, & est argumentum, quod etiam militat contra secundam conclusionem ibi positam, quod tale est: ex à nobis dictis num. 871. & infra Filius Abraham potuit esse Filius Adæ, sive alterius hominis, & ignis A potuit similiter produci ab igne B, & ab alio ejusdem rationis, eò quod ad producendum eundem numero effectum in qualibet causa ejusdem rationis detur æqualis virtus: Ergo effectus ab una productus causa, potest produci ab alia, etiamsi ab una sit productus. Probo consequentiam: ideo prima causa valuit producere talem effectum, quia effectus talis erat intra spheram, & virtutem talis causæ, & aliàs virtutem illius non exuperabat; sed talis idem effectus intra spheram, & activitatem alterius causæ continetur, & aliàs non exuperat talis secundæ causæ virtutem: Ergo ob eandem rationem possit ab alia produci. Major est certa, & minor probatur: per hoc quod effectus productus sit à causa A, non tollitur, sive aufertur aliquid de virtute à causa B: Ergo si antequàm produceretur, erat potens qualibet illum effectum producere, etiam postquàm ab una causa productus est, poterit ab alia produci.

878. Respondeo ad argumentum concedendo antecedens, & negando consequentiam: & ad ejus probationem concedo maiorem, & nego minorem: per hoc quod effectus sit productus à causa A, non tollitur, sive aufertur aliquid de virtute à causa B ejusdem rationis quoad intrinsecum, & essen-

essentiale, concedo: quoad exercitium virtutis, sive causalitatis, nego: quia licet verum sit, quod in causa B, ætatequàm effectus produceretur ab A, erat virtus ad eundem producendum effectum, & quoad actum primum, & quoad actum secundum, tamen postquàm effectus talis semel est productus, non manet eadem virtus quoad actum secundum, & exercitium productionis, licet maneat quoad actum primum, & quoad intrinsecum virtutis, quia ad actualiter producere effectum non solum requiritur in actu primo, potens, sed quod effectus producendus non sit productus, sed producibilis; & cum jam supponatur effectus productus, implicat, quod sit ulterius producibilis. Vide, quæ ibidem num. 862. diximus, & ea applicate hic.

879. Secundò arguitur contra illam nostram conclusionem n. 864. hujus positam in tertio articulo, in qua asserimus possibile esse per naturam, quod effectus, qui perit, possit reparari, sive iterata productione produci, & præcipue contra rationem, qua probatur conclusio, quæ n. 865. habetur: ideo effectus, qui perit, potest idemmet per virtutem naturæ produci, quia causa, quæ dedit esse effectui, eodem modo se habet quoad intrinsecum suæ virtutis, postquàm effectus perit, ac antea se habebat, antequàm produceret effectum, & causa perseverante, eadem virtus in illa manebit: ergo idem Pater perseverans, & eadem mater possent eundem Filium, qui jam fuit, & perit generare, & hoc naturaliter, sed inquam visum est in natura tale: Ergo falsa est conclusio, quæ illo nititur fundamento.

880. Respondeo ad argumentum primum,

quod quando dicimus cum Scoto, quod si causa perseverat, potest producere eundem effectum, non intelligimus ibi, quod perseverantia causæ efficientis ejusdem sit per se necessaria ad talem eundem effectum, cum aliàs dicamus, ut habetur n. 869. & sequentibus, quod effectus non petit determinatè fieri à tali efficienti causa, ita ut idem effectus non possit causari ab alia ejusdem activitatis, & virtutis, sed ponitur, quod causa perseveret eadem per æquipollentiam, hoc est illa, vel alia eandem habens virtutem, & primæ æquivalens. Nunc in forma respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia ad hoc quod Pater posset eundem producere, sive generare Filium, & idem dico de matre, necessum erat, quod eandemmet numero materiam, quam pater ministravit, & mater in Filii generatione, eandemmet posset iterum ab illo Patre, & Matre ministrari in secunda generatione; cum ex dictis num. 867. & 868. identitas compositi identitatem ejusdem materiæ, & formæ exposcat; at cum materia, quæ fuit ministrata à Patre per feminis desitionem, sit jam extra Patrem, & sub forma Filii corrupti, hinc fit, quod nec Pater, nec Mater possint eandem ministrare materiam, & sic neque eundem Filium corruptum iterata generatione generare.

881. Tertiò arguitur contra nostram secundam conclusionem ex quarto articulo, n. 869. in qua asserimus, quod idemmet numero effectus ab una causa causatus, potuit in suo fieri ab alia quacumque causa causari ejusdem ordinis, & virtutis: & 1. autoritate *Philosophi*, qui 8. *Metaph. cap. 5. text. & comm. 15.*

D d

ait

ait sub num. 28. *contingit autem una materia existente fieri diversa propter moventem causam* : Ergo ex mente Philosophi ad identitatem effectus non solum requiritur identitas forinæ, & materiæ, sed etiam moventis, sive agentis. Item ibidem num. 28. text. & comm. 12. *nam si & materia altera, & movens, & quod factum est, supple, aliud erit* ; ut ait Scotus in 4. dist. 43. q. 3. sub num. 9. respondetur ; item idemmet Scotus ibidem explicando Philosophum sub num. 28. citato §. determinat in fine ait : *ex hoc habetur alia conclusio, quod identitas effectus est ex identitate efficientis, & materiæ* : Ergo apertè repugnat dicta conclusio Scoto, & Philosopho.

882. Respondeo ad argumentum, quòd verum est, quòd Philosophus ait in prædictis verbis, quòd contingens est, quòd ex eadem materia fiat diversum compositum propter diversitatem agentium, non enim est necessarium, quòd ex eadem materia semper idem generetur, cum diversa composita ex illa possint generari ; cæterum non ait Philosophus quòd semper quòd agens est diversum, etiamsi materia sit eadem, non possit idem compositum generari. Ad secundam auctoritatem ex Philosopho respondeo cum Scotus in 4. dist. 43. q. 3. dist. 3. quòd verum est, quòd si materia est altera, & agens est aliud, effectus erit alius, sed non propter diversitatem agentis, & alietatem materiæ. Ad illa verba ex Scoto respondeo cum eodem Scoto ibidem, quòd identitas effectus bene sumitur ex identitate materiæ, & agentis, licèt identitas utriusque non semper necessariò concurrat : sentit ergo Scotus, quòd identitas unius, sci-

licet materia, est, quæ necessariò ad identitatem effectus requiritur, & identitas agentis non necessariò, sed accidentaliter, quòd & nos fatemur.

883. Quartò arguitur : ideo ex dictis supra q. 4. art. 2. num. 827. idemmet numero effectus non potest à duplici totali causa produci, quia ex tali suppositione sequeretur, quòd ab utraque simul dependeret effectus per se, & à natura dependeret, cum sine utraque divisum posset idemmet effectus esse ; sed si effectus ab una causa productus posset in suo primo fieri ab alia prodici, sequeretur, quòd effectus taliter esset à causa, à qua producitur, quòd posset ab alia esse : Ergo ab illa dependeret per se, & non dependeret : Ergo eadem implicatio, & contradictio datur hîc, ac ibi : Ergo sicut ibi repugnat, etiam hîc, & sic &c.

884. Respondeo ad argumentum concedendo majorem, & negando minorem ; & ratio est conspicua : si effectus enim *A*, qui à causa *B* producitur, ab alia produceretur, sequeretur, quòd à causa *B* non dependeret, ex eo quòd non ab illa, sed ab alia produceretur, & ex hoc non sequitur contradictio illa de dependentia ab eadem causa simul, & semel ; at verò si effectus *A*, qui à causa *B* producitur, ab alia simul produceretur, sequeretur, & quòd à causa *B* dependeret, & quòd ab illa alia causa, à qua etiam produceretur, dependeret, & quòd à neutra dependeret : ex eo quòd sine cujuslibet earum causarum concursu idemmet effectus esset pro eodem tempore & loco ; sed quòd sequitur, ex eo quòd effectus *A* taliter producatur à *B*, quòd pro eodem tempo-

tempore posset ab alia causa produci, & non quod dependeat simul à B, & non dependeat, sed quod taliter dependeat à B in suo fieri, quod posset non dependere, cum posset ab alia causa produci pro eodem instanti, quod nos libenter concedimus, cum dicamus, quod non necessario conjungitur effectus hic numero cum hac numero causa efficiente, sed contingenter, cum idemmet effectus possit ab alia causa produci, ex quo nil contra nos.

* 885. Quinto arguitur: causa distincta necessario causat per actionem distinctam; sed actio distincta petit terminum distinctum: Ergo causa distincta necessario petit causare effectum distinctum: Ergo implicat, quod idemmet effectus possit à duplici causa ejusdem virtutis divisim causari. Ulterius causa ejusdem rationis potest in eundem effectum, ac alia ejusdem rationis, quælibet causa ejusdem speciei poterit producere quemlibet effectum ejusdem speciei; sed hoc est falsum: Ergo &c.

886. Respondeo ex *Scoto in 4. dist. 43. q. 3. §. tertia opinio. v. contra primam responsionem. num. 10. Et q. 1. in fine concedendo majorem, & negando minorem*; quia licet terminus distinctus necessario petat actionem distinctam, non tamen è contra actio diversa infert terminum diversum, quia illa actio, per quam homo resurrecturus est à mortuis, actio quidem miraculosa, & divina erit, & tamen terminus illius actionis idemmet homo erit, qui fuit actione generativa naturali alterius hominis productus. Insuper certum est apud omnes, quod Deus per se solus potest producere in genere efficientis quemcunque effectum à

causa creata in eodem genere productum, & tamen actio illa, qua Deus valet talem effectum producere, distincta specificè est ab actione causæ secundæ, à qua accipit esse talis effectus. Ad aliud de causa ejusdem speciei, respondeo, quod si individua ejusdem speciei sunt ejusdem perfectionis, etiam individualis, quos effectus valet una causa producere, valebit & alia ejusdem speciei; at verò si sunt inæqualis perfectionis individualis, causa inferior non poterit effectum etiam ejusdem speciei altioris ordinis individualis producere; unde calor ut quatuor etiam si ejusdem sit speciei cum calore ut octo, non poterit illum producere, ex eo quod calor ut octo altioris perfectionis gradualis, sive individualis sit.

887. Sexto arguitur: effectus ut sit causæ efficientis necessario petit causam efficientem ut sic, à qua dependeat, & producatur: Ergo effectus talis ejusdem generis causæ necessario petit causam talem, à qua dependeat, & producatur. Antecedens est per se notum, & nihilominus probatur: effectus ex sua intrinseca ratione petit causam, à qua fiat: Ergo effectus talis generis, videlicet efficientis, necessario petit causam ejusdem generis, à qua fiat. Consequentia probatur: sicut se habet effectus ut sic ad causam, ita effectus talis ad causam talem; sed effectus causæ efficientis ut sit necessario petit causam efficientem ut sic: Ergo effectus talis ejusdem generis necessario petit causam talem ejusdemmet generis: Ergo taliter effectus talis petit causam talem, quod ab alia nequit causari.

888. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: effectus

talis petit causam talem determinatè, nego: vagè, concedo. Unde verum est, quod talis effectus petit talem causam, sed non hanc singularem determinatè, ita quod non aliam, sed causam talem, vagè hanc, vel illam, vel illam; & ratio est, quia cum actiones sint singularium, necessariò effectus singularis petit singularem causam, sed non determinatè, sed vagè; quod patet exemplo in simili argumentatione: corpus quantum ut sic petit locum extensum ut sic; Ergo corpus quantum tale petit locum talem essentialiter, nego: quia potest esse sine hoc, & sine illo, non tamen sine aliquo: superficies petit calorem: Ergo talis superficies talem calorem, non valet, nisi intelligatur de tali calore, non determinatè, sed vagè. Et ad probationem consequentiæ nego majorem: non enim sicut effectus ut sic petit causam ut sic, sic effectus talis petit causam talem, nisi in sensu explicato; materia enim ut sic petit formam ut sic: Ergo materia prima talis petit formam talem; non valet, quia materia prima ut sic essentialiter formam ut sic petit talem, sed vagè, idem in nostro casu, ex quo nihil contra nos.

889. Sed petes pro complemento quaesiti, utrum ad hoc quod calor v. g. productus ab igne possit ab alio igne, vel agente idemmet causari, necessariò requireretur eadem temporis circumstantia, idemmet locus, eademmet applicatio, & sic de aliis circumstantiis, ut tempore illo, in quo fuit productus transacto, vel variato loco &c., non posset idemmet effectus produci? Respondeo cum Scotto in 4. dist. 43. q. 3. num. 10. negativè, quia tempore transacto, variato loco, & aliis circumstantiis, idemmet effectus,

qui fuit productus à causa B, pro instanti A, si ab illa non produceretur, posset idemmet ab alia causa produci pro alio instanti; & ratio est manifesta, quia loci, temporis, & applicationis circumstantiæ, quid extrinsecum sunt effectui, & propter variationem extrinsecam, nunquàm intrinsicè variatur. Et dicta pro hac secunda distinctione de causis ut sic sint satis, ut ad alia transcamus.

DISTINCTIO TERTIA

Physicalis de causis intrinsecis, materia, & forma.

POSTQUÀM quaestionibus præcedentis distinctionis egimus de causa ut sic in universali, nec non & aliis, ad ejus pleniorē noticiam restat nunc agere de causis in particulari, & cum inter has causæ intrinsecæ immediatores sint compositæ, utpotè partes ejus essentielles, prius de illis agere decrevi, & cum materialis necessariò ad formalem supponatur, prius de illa, & postea de formali ageamus.

QUÆSTIO PRIMA;

Quid sit causa materialis, & qua ejus causalitas?

DUO petit titulus, primum quid causa materialis sit? Secundò in quo ejus causalitas constituenda sit? Quapropter quaestionem in duos dividam articulos, in quorum primo ad primum, & in secundo ad secundum satisfaciam, quapropter sit

ARTI-

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa materialis?

890. **P**RO cuius enodatione nota, quòd causa materialis, & formalis conveniunt in hoc, quòd utraque dicitur, & est causa intrinseca compositi: unde pro utraque hanc definitionem tam materialis, quàm formalis causæ convenientem, quatenus utraque intrinseca est, possumus adhibere: *causa intrinseca est, quæ per intrinsecam sui exhibitionem influit esse in aliud*. Illa particula, videlicet *influit esse in aliud*, est ratio quasi generica, per quam conveniunt causæ intrinsecæ cum extrinsecis: altera verò particula *per intrinsecam sui exhibitionem*, est ratio differentialis, per quam causa intrinseca ab extrinseca fecernitur, quæ non per sui exhibitionem intrinsecam, sed per influxum extra effectum manendo dat esse effectui; quæ quidem intrinseca causa adæquatè dividitur in materialem, & formalem, cum præter has nulla alia sit causa, quæ per sui exhibitionem intrinsecam effectui communicet esse.

891. Quo supposito causa materialis sic à Philosopho definitur 5. Metaph. cap. 2. textu, & commento 2. *causa verò dicitur uno quidem modo, ex quo fit aliquid in existente*; id est, ut explicat Scotus ibidem sub num. 6. §. postquam in fine: *ex quo intus existente fit aliquid*. Quod latius Scotus ibidem explicat, & declarat, & 2. Physic. tract. 3. text. & comm. 28. sic illam definit: *uno modo dicitur causa illud ex quo fit aliquid cum influit* (ubi Scotus in hoc 2. q. 4. num. 23.) *& oportet addere, ex quo præsupposito, ad differentiam forma.*

892. Ex quibus definitionibus aliam colligo pro materiali causa clariorem, conformioremque nostris principiis, quæ talis erit: *causa materialis est illa, ex qua præsupposita aliquid fit, cum ei intrinsecè influit: vel sic: causa materialis est principium primum substantiale influens in aliud per sui intrinsecam præsuppositam exhibitionem per modum potentia.* Prima definitio sic est intelligenda, quòd illa particula *cum ei intrinsecè influit*: est ratio quasi generica, per quam convenit materialis causa cum formali, cum utraque intrinsecè influit; illa verò particula *ex qua præsupposita*: est particula differentialis, cum forma non sit præsupposita ad fieri compositi, sed materia. Secunda verò definitio sic debet intelligi, quòd *ly principium influens esse in aliud*, sit ratio generica, per quam convenit causa materialis, non solum cum formali, sed etiam cum efficiente, & finali, per *ly intrinsecam sui exhibitionem*, convenit cum causa formali solum, & differt ab efficiente, & finali: per *ly præsuppositam* differt à causa formali, quia forma non præsupponitur in quacunque generatione, sed materia, & etiam ab illis causis. Quæcumque earum potest sustineri.

893. Sed pro pleniori intelligentia est notandum, quòd si dicta definitio pro causa materiali assignata rigorosè sumatur, coincidit cum illa, quam pro materia prima tradidimus dist. 2. de materia, q. 1. art. 3. num. 301. unde in hac acceptione rigorosa solum materia prima est, quæ verò est causa materialis; at verò si in tota sua latitudine sumatur, ut sumitur ab Aristotele ubi

le ubi supra, ut videre licet in ipso textu, ad plura se extendit causa materialis, quam materia prima. Unde noster Pitigianus in suis annotationibus ad textum *Aristotelis & Scoti* in 2. *Physic.* q. 4. num. 26. ait: *nota, quod nomine materia (id est causa materialis) Aristoteles intelligit omne receptivum formæ, sive materia prima sit, sive secunda.* Unde compositum, quatenus receptivum formarum accidentalium, in hac acceptione erit causa materialis, & aurum, quatenus materia, ex qua conficitur anulus, & sic quod habet respectu alterius rationem susceptivi potest dici materialis causa, licet non possit dici materia, nisi latè; circa ea, quæ diximus de quidditate causæ materialis ferè nulla est controversia, maxima autem est in assignanda ejus causalitate, quapropter sit

ARTICULUS SECUNDUS,

Quæ, & qualis sit causa materialis causalitas?

894. **G**ravissima quidem est difficultas, quæ impræsentiarum enodanda se offert, quapropter articulum istum in duas dividam partes, in quarum prima statim controversiæ adaperiemus, & aliqua pro enucleatione quesiti præmitteremus; in secunda verò aliorum placitis relatis, & impugnatis, nostram adaperiemus sententiam, quapropter sit

P A R S P R I M A,

In qua status difficultatis adaperitur, & aliqua pro veritatis enucleatione præmittuntur.

895. **P**rimò est notandum, quod hic non quarimus, per quid consti-

tuatur materia prima in actu primo potens causare compositum; quia evidens est, quod quælibet causa à sua intrinseca virtute habet secunditatem, ut possit influere esse in aliud; & ut optime notavit *Scotus* in 3. *dist.* 2. q. 2. §. *quantum ad tertium dubium.* v. & si quæras. num. 10. non est alia ratio, quare materia, & forma sint compositi per se constitutiva, nisi quia hic est talis actus, & illa potentia talis, ita ut calidum, quia calidum, calefacit, & non propter aliquid aliud, ita materia, & forma, quia talia, constituunt compositum, hoc est, habent virtutem constituendi, sive causandi compositum.

896. Secundò est notandum quod materia sicut & quælibet causa alia potest considerari vel in actu primo, vel in actu secundo; in actu primo, quatenus potens est causare à sua virtute intrinseca: in actu secundo, quatenus per suæ virtutis exercitium tribuit esse alteri (vide, quæ diximus num. 774. & 777. primæ distinctionis hujus secundi) unde materia in actu primo constituitur potens causare à sua virtute intrinseca, & in actu secundo constituitur causans actualiter per talis virtutis causativæ exercitium.

897. Tertiò est notandum quod questio non procedit, ut diximus. 894. de causalitate materiæ in actu primo, hoc est, de virtute causativæ materiæ, quam habet secundum quod potens est causare; sed de ipsa causatione, & exercitio virtutis, quidnam sit illud, per quod reducitur materia de actu primo ad actum secundum, sive de posse causare ad actualiter causare.

898. Quartò est notandum, quod materia

teria potest dupliciter considerari, vel quatenus materia ordinatur, & respicit formam, quæ est alterum principium, & concausa intrinseca compositi, vel ad ipsum compositum, quod essentialiter causatur à materia, & de materiæ influxu, sive actuali causatione quærit titulus; de primo videlicet, quam ad formam, quæ ex ejus potentia educitur, habet, jam diximus dist. 4. q. 2. art. 1. num. 578. & 581. & infra primi libri, nec non & aliquid dicemus hic, de secundo influxu respectu compositi hic agemus.

899. Quintò est notandum, quòd duplex est effectus materiæ, alius primarius, secundarius alius: effectus primarius materiæ, sicut & formæ, est ipsum compositum, ad quod ex sua natura sunt ordinatæ ad ipsum constituendum; effectus verò secundarius materiæ est ipsa forma, vel quatenus ad ipsam Physicè influat, si forma est educibilis de ejus potentia, ut est omnis forma substantialis corporea, vel sustentatio formæ, quatenus materia formam sustentat, quæ sine illa esse non valeret naturaliter; & de ejus primario effectù, sive influxu, quo constituitur materia causans actualiter compositum præcipue quæstio procedit. His præjactis jam ad secundam partem articuli deveniamus.

P A R S S E C U N D A,

In qua aliorum sententia referuntur, simul & refelluntur, & vera Doctoris nostri subtilis sententia stabilitur.

900. **P**rima sententia circa præsentem difficultatem affirmat, quòd cau-

salitas materiæ (idem dicunt de forma) nihil aliud est, quam ipsa entitas absoluta, & substantialis materiæ, quæ potens passivè est recipere formas substantiales; ita quòd per eandemmet potentiam passivam, qua constituitur materia in esse materiæ, constituitur in actu secundo causans, tam formam, quæ de ejus potentia educitur, quam compositum, ad quod constituendum ordinatur, nullo alio intellecto, vel superaddito. Hæc sententia tribui solet Divo Thomæ, & aliis ejus asseclis, quam ab aliquibus Scotizantibus in suis manu scriptis vidi sectari.

901. Sed contra prædictam sententiam sic insurgo: hoc, quod est actualiter influere in compositum, habere influxum in formam, & eam recipere, est actus secundus materiæ: Ergo necessariò supponit actum primum ejusdem: Ergo nequit esse ipsamet virtus, sive capacitas essentialis, qua in esse materiæ constituitur. Ulterius causare compositum, influere in formam, & illam recipere, sunt quædam separabilia à materia: Ergo nequeunt esse ejusdem entitas, & essentia. Antecedens probatur: quia si Deus separaret materiam à forma, quod possibile esse adstruimus dist. 2. & ex q. 5. art. 1. num. 515. & 516. materia in tali casu non reciperet actualiter formam, neque in illam, vel compositum influeret, & tamen esset materia: Ergo hoc quod est materiam formam recipere, in illam, & in compositum influere, est actus distinctus, sive accedens separabile à materia: Ergo non est ejus substantia, sive essentia.

902. Secunda sententia affirmat, materiæ causalitatem, & idem asserit de forma,

ma, nihil aliud esse præter unionem materiæ, ad formam, media qua causant compositum, ita ut præter unionem se tenentem ex parte materiæ, nihil aliud intelligatur, per quod redditur materia causans in actu secundo compositum. Hanc sententiam patrocinatur expressè Divus Thomas in prima secundæ art. 1. & 4. contra gentes cap. 18. estque magis usitata in Schola Thomistica, quam sequuntur ferè omnes illi, qui affirmant totum non addere supra partes, nisi ipsarum unionem, & sic non distingui à partibus simul sumptis, & unitis. De quo vide quæ diximus dist. 6. ex 1. lib. q. 2. art. 2. num. 672. & 673. cui sententiæ aliqui ex nostra Schola adherent, sed quàm irratiōnabiliter jam ex ejus confutatione patebit.

903. Hanc igitur sententiam sic impugno ex supra dictis dist. 3. ex 1. q. unica, art. 1. unio est conditio, quæ requiritur ex parte materiæ, & formæ ad causandum, sicut approximatio agentis ad passum: Ergo unio non est effectus, sive materiæ causalitatis. Idem dico de formæ causalitate. Antecedens expressè habetur à Scoto in 3. dist. 2. q. 2. §. quantum ad tertium dubium. v. & ideo. num. 15. ubi ait: *ad esse quidem totius necessario præexigitur unio partium; nec tamen illa unio est illud esse, quia unio est respectus, & esse illud est absolutum, sicut ad causationem alicujus effectus necessario præexigitur ordo causarum efficientium, & approximatio earum, & tamen ille ordo, vel illa approximatio non est esse ipsius effectus.* Et infra: *universaliter enim absolutum causatum à pluribus causis necessario præexigit unionem, & approximationem illarum causarum.* Consequentia probatur: conditio prærequisita

ad causandum non est ipsa causalitas, sed quid prævium ad illam; unio est conditio ad hoc quod materia causet: Ergo unio non est materia causalitatis.

904. Rursus: unio per vos est causalitas materiæ, per quam formalissimè constituitur in actu secundo causans: Ergo respectu illius erit materia causans, respectu cuius denominatur unita: sed materia dicitur unita formæ, & non composito: Ergo materia per unionem causabit formam, & non compositum; idem dico de forma; forma dicitur unita materiæ, & non dicitur unita composito: Ergo forma erit causans materiam, & non compositum; hoc est ridiculum: Ergo & illud ex quo sequitur.

905. Insuper ut patet ex dictis dist. 5. ubi supra num. 639. unio est relatio extrinsecus adveniēns causata ab agente extrinseco in materia: Ergo si ex parte materiæ nulla alia causalitas datur præter unionem, nihil influit, neque in formam, neque in compositum, neque efficit. Probatur consequentia: ad unionem merè passivè se habet materia, recipientem merè passivè ab agente causante illam: Ergo si unio non influit à materia, nec est ejus causalitas, neque aliud mediū illa unio producit. Et roboratur; ab illo, quod recipit materiam (idem dico de forma) ab alio extrinseco agente nequit formaliter dici materia influens, & communicans esse alteri: Ergo si unionem recipit materia ab agente extrinseco, ab unione nequit denominari materia influens in aliud, immò potius diceretur agens influens in compositum per unionem. Probatur; quia influxus denominat influens illud, à quo exit talis influxus; sed unio exit ab agente, & non à mate-

materia : Ergo potius agens diceretur influens, & dans esse, quàm materia.

906. Uterius impugnatur contra Thomistas : materia, & forma in eorum doctrina nihil causant in composito præter unionem, quæ ut ipsi ajunt, est ratio formalis constitutiva compositi : Ergo unio nequit esse causalitas materiæ, neque formæ. Antecedens est eorum doctrina expressa ; consequentia probatur ; causalitas cujuscumque causæ est media qua reducitur ad actum secundum virtutem causativam causæ, per quam tanquàm per viam, & actionem accipit esse effectus : Ergo si unio est effectus materiæ, & formæ, nequit esse earum causalitas. Probo consequentiam ; quia idem respectu ejusdem nequit esse actio, & terminus talis actionis, causalitas, & causatum : Ergo si unio est causalitas materiæ, & formæ, nequit esse terminus talis causalitatis, neque è contra.

907. Tertia sententia, quæ communis inter Scotistas versatur, affirmat, quòd in materia duplex causalitas reperitur, prima, quæ secundaria alio nomine appellatur, est receptio passiva, quam ad recipiendam formam exercet, quatenus materia per modum potentie passivæ se præbet ad ejus receptionem. Secunda, quæ primaria causalitas appellatur, id est, per se primò intenta à materia, est quædam activa resultantia, sive pulsatio compositi, ex eo quòd materia causet compositum per talem resultantem activam, quæ quidem resultantia non est præcisè ratio receptiva passiva, sed quidam quasi activus influxus se tenens ex parte materiæ, & idem dico de forma, unde ajunt, quòd materia constituitur in actu secundo causans per illam activam resultantiam, & non per passivam formæ receptionem.

908. Sed contra istum modum dicendi sic insurgo : de ratione activè influentis in aliud est, quòd maneat influens extra illud, ad quod influxus talis terminatur ; sed materia insluit activè in compositum : Ergo materia manet extra quidditatem, & naturam compositi. Major probatur : in hoc distinguitur causa extrinseca activa efficiens ab intrinseca, quòd causa efficiens manet extra terminum, sive influxum, sive effectum ; intrinseca verò manet in composito intrinsecè illud constituens : Ergo de ratione principii activi influentis esse in aliud est, quòd maneat extra illud aliud : Ergo si materia manet intra compositum tanquàm pars intrinseca, non Physicè activè insluit in compositum.

909. Secundò impugnatur : in eo genere causæ debet quæcumque causa causare suum effectum primum, in quo est causa ; sed materia prout talis est causa Physica compositi : Ergo in eodem genere materiæ debet causare compositum : sed materia prout materia non dicit influxum activum in aliud, neque in actu primo, neque in actu secundo : Ergo materia nequit constitui in esse causæ materialis causantis per activum influxum. Major est evidens, minor verò probatur : materia prout materia solum dicit esse primum subjectum, ex quo aliquid fit & c. ; sed esse subjectum primum, ex quo aliquid fit, non dicit activum influxum, immò passivam capacitatem ad aliud : ergo nequit materia causare per talem influxum activum, sive resultantiam, sed per modum subjecti primi : ergo & c.

910. Sit ergo nostra firmiter defendenda conclusio : per eandemmet actionem, sive passivam receptionem, qua materia recipit

Ec

cipit

capit formam, tribuit esse composito, nullo alio influxu activo, vel passivo superaddito; quæ quidem passiva receptio vocatur formalissimè materializatio, quæ aliis terminis solet explicari, per hoc quòd sit intrinseca exhibitio materiæ per modum potentiæ. Hæc conclusio, nisi fallor, expressè habetur à Scoto in 3. dist. 2. q. 2. §. *quantum ad actum in toto non sunt partes ejus definitio- nis, sive elementa perfectibilis ab aliquo actu tertio, sed unum est proprium perfectibile, & illius proprius actus, & hæc est præcisè ratio, quare faciunt unum per se*: ex 8. Metaph. textu 15.

911. Ex quibus verbis sic formo discursum: ratio præcisè quare materia, & forma faciunt unum per se, tam ex Scoto, quam ex Philosopho est, quia materia in composito est proprium perfectibile, & forma proprius actus: Ergo materia in ratione potentiæ passivæ perfectibilis causat, & constituit compositum, & forma similiter in ratione actus perfectientis. Hoc totum est Scoti; tunc sic; sed materia, in ratione potentiæ passivæ perfectibilis, nullum dicit Physicum in aliud influxum activum, immò capacitatem activam receptivam: Ergo per hoc quòd talis capacitas passiva, receptiva, & perfectibilis reducat ad actum, intelligitur materia causans actualiter, sive constituens compositum: Ergo illa passiva receptio, sive materializatio est causalitas, media qua causat compositum. Patet consequentia; quia illa est causalitas cujuslibet causæ, per quam virtus causativa causæ reducitur de potentia ad actum; sed per receptionem passivam reducitur ad actum virtus

causativa potentiæ perfectibilis: Ergo receptio passiva est talis perfectibilis, sive materiæ causalitas.

912. Insuper ibidem Scotus num. 10. §. & quæras, ait, quòd Philosophus interrogatus ubi supra, quare ex materia prima, & forma substantiali sit unum ens per se, assignat pro causa, *quia hoc est per se actus, illud per se potentia*: Ergo in genere actus, & potentiæ, debent forma, & materia concurrere ad constituendum compositum; sed potentia reducitur ad actum per receptionem, & forma per informationem: Ergo causalitas materiæ est receptio, & formæ informatio præcisè, & circumscripto quocumque alio.

913. Ex dictis apparet, quod causæ materialis causalitas, per quam in ratione causæ materialis reducitur de actu primo ad actum secundum, sive de posse causare ad actualiter causare, nihil aliud est, quam receptio formæ, quæ in illa introducit, quæ dicitur materializatio, & hoc sive sumatur causa materialis rigore, in qua acceptione non est alia, quam materia prima; ut habetur num. 893. si sumatur largè pro quacumque alia causa materiali: Ad argumenta autem, quæ contra hanc nostram conclusionem effici possunt, cum devenero ad argumenta, quæ contra causalitatem causæ formalis adduci possunt, simul respondebo.

QUÆ

QUÆSTIO TERTIA,

De causa formalis quidditate, & causa-
litate.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi quid sit causa formalis declaratur.

914. ▲ *Risfoteles in hoc 2. tract. 3. text.*

A 28. sic causam formalem definit, ut videre est in Scoto q. 4. hujus in expositione textus Philosophi sub num. 23 *alio modo species, & exemplum, & ratio, & quod quid erat esse est causa; id est* (ut ait Scotus) *alio modo forma dicitur causa, quia dicitur species, quia per ipsam res ponitur in determinata specie.* Et vocatur exemplum, eo quod sicut ad instar exemplis, seu exemplaris fit aliquid simile, ita per formam est compositum natum generare sibi simile secundum speciem; & quo quidquid erat esse, id est, pars definitionis; ferè per eadem verbo definit causam eandem Philosophus 5. Metaph. cap. 2. de causa text 2. num. 7.

915. Sed quia prædicto loco largè & minùs propriè causa formalis à Philosopho definitur, ut optimè notavit *Scotus in 2. Physic.* citato, sic aliam pro causa formali ex doctrina Philosophi, & Scoti definitionem adhibebimus, quæ nostris principiis, & Scoti doctrinæ conformior evadat: *causa formalis est principium intrinsecum intrinsecè, & completivè per modum actûs influens esse in aliud. Principium ponitur loco generis, per quod convnit cum causis intrinsecis; intrinsecum est, per quod differt causa formalis intrinsecà ab extrinsecis, efficienti, & finali, & est ratio quasi generica re-*

specu cauæ materialis, & formalis, cum utraq; conveniat in hoc, quod est esse intrinsecum principium in aliud influens esse; *completivè* ponitur loco differentiae inter materialem, & formalem causam.

916. Pro cuius enucleatione est notandum, quod si formalis causa accipiatur pro causa Physica rigorosa, solum supponit pro forma Physica substantiali, quam definiti dist. 4. ex 1. lib. art. 2. num. 568. si verò causa formalis in latiori significatione sumatur, supponit non solum pro causa formali substantiali, sed etiam accidentali. Vide, quæ num. 893. huius distinctionis diximus de causa materiali, & eadem mutatis mutandis hinc applica ad causæ formalis intelligentiam: qui plura desideraverit, auctores consulat.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quænam sit causa formalis causalitatis?

917. **P**rimissis jam notabilibus, in quoniam sensu hic de causalitate agamus (vide annotationes à nobis positas num. 895. infra hujus distinctionis, & eas hic applica, reservatis servandis) dico, quòd in causa formalis duplicem debemus distinguere effectum, aliud primum, aliud secundarium: effectus formalis primarius causæ formalis est intrinseca constitutio compositi per modum actus Physici; secundarius effectus formalis causæ est actus, & informatio materiæ, sive receptiva potentia, illam intrinsecè efficiendo, & perficiendo. Vide num. 907.

918. Sit ergo nostra firmiter defendenda conclusio negativa : causalitas formalis
Ecce : causae

causæ (quidquid hîc dixerimus de forma Physica substantiali, servatis servandis debet intelligi de forma accidentali) per quam reducitur de actu primo ad actum secundum, sive de posse causare formaliter ad actualiter causare, non est ipsamet intrinseca entitas formæ. cum possit forma esse sine tali causalitate, ut patet in anima rationali. Vide num. 900. & 901. dicta, & ea hîc dicta intellige; neque unio formæ ad materiam, cum hæc necessarîo supponatur, vide à num. 902. usque ad 906. inclusivè, quia ibi manent hæc omnia impugnata, ne idem bis repetamus.

919. Dico secundam conclusionem: causalitas formæ, sive causæ formalis, per quam reducitur de actu primo ad secundum, sive per quam constituitur in actu primo causans, & informatio ipsa, media qua forma informat materiam, & illam actuando perficit, ita ut nullo alio influxu activo, vel quasi activo se tenente ex parte formæ per eandemmet informationem, qua perficit materiam, dat esse composito. Hæc conclusio probatur primo ex Scoto locis supra citatis num. 910. & 911. & rationibus ibi factis.

920. Secundò probatur ex Scoto in 1. dist. 5. q. 2. §. *contra istam opinionem. sub num. 10. v. item in additione: compositum per hoc constituitur, quod potentiale actuatur actu compositi, & determinatur.* Item ex 2. his verbis Scoti in 3. dist. 2. q. 2. §. *quantum ad primum.* Ubi reddens rationem ex Philosopho 7. Metaph. cap. de unitate definitionis text. 11. & 12. quare totum accidentale sit magis unum, quam unum aggrega-

tionem, ait: *quia albedo inest homini, non autem homo albus esset tale totum, si non informaret.* Ubi commentator Scoti num. 3. ait: *ratio stat in hoc, quia ex quo totum essentiale est magis unum, quam totum accidentale, sequitur, quòd dicit aliam entitatem à suis partibus; patet, nam totum accidentale ultra partes de necessitate dicit informationem unius partis ad aliam.*

921. Ex quibus sic formo discursum: ideo totum accidentale homo albus v. g. distinguitur à toto per aggregationem, quia albedo inest homini, & illum informat: Ergo informatio formæ est per quam diversificatur albedo, quæ est pars formalis totius accidentalis à partibus totius aggregationis: Ergo informatio est, quæ se tenet ex parte formæ illam distinguens à partibus quæ non informant, & sic non constituent totum: Ergo est causalitas formæ. Probo consequentiam: per hoc distinguuntur partes causantes totum aliud à se, à partibus, quæ non causant totum distinctum à se, per quod constituuntur in esse causantes; sed per informationem constituuntur formæ in esse causantis: Ergo per informationem distinguitur.

222. Probatur conclusio ratione: illa est causalitas formæ, per quam in genere formæ constituitur in actu secundo causans; sed per informationem constituitur forma in genere formæ causans: Ergo informatio est causalitas formæ. Roboratur: per hoc præcisè quòd intelligatur anima v. g. quæ est forma animans corpus, & quolibet alio per possibile, vel impossibile circumscriptò intelli-

intelligitur corpus animatum, sed corpus animatum est compositum: Ergo per hoc quod intelligatur forma informans, intelligitur in actu secundo causans compositum. Major patet; per hoc, quod intelligatur calor calefaciens, intelligitur calefactum: Ergo per hoc, quod intelligatur anima animans, vel vita vivificans, intelligitur animatum, vel vivificatum: Ergo &c. Et roboratur: causalitas efficientis est efficientia, sive effectio, & finis finalizatio: Ergo causalitas formæ erit informatio, & materia materializatio: Ergo &c.

923. Pro totius autem quæsi majori intelligentia nota ex *Scoto in 1. dist. 5. q. 2. §. contra istam opinionem. v. item quarto sub num. 9.* quod causalitas materiæ, & formæ potest dici aqualiter activa, ex eo quod reducatur ad genus efficientis, quia omne imperfectum reducitur ad aliquod genus perfectum, & cum causalitas materiæ sit imperfecta, necesse est, quod reducatur ad aliquod genus causæ perfectæ, qualis est efficiens; & ideo licet reductio fiat ad aliquod principium in illo genere, illud tamen non est simpliciter primum, sed totum illud genus (scilicet causæ materialis) reducitur ad aliquod primum in aliquo genere, quod non includit imperfectionem; puta ad aliquod in genere efficientis. Hæc Scotus; sed est intelligendum in Deo, ut videre est in ipso Scoto, in quo nulla datur causalitas materialis, nec formalis, bene autem efficientis, & finalis.

Argumenta contra dicta.

924. **P**rimò arguitur contra nostram secundam conclusionem de causalitate formæ num. 920. & contra quartam conclusionem, quæ habetur num. 910. in quibus adstruimus causalitatem materiæ ergo compositum esse receptionem, & formæ informationem: recipere formalissimè nihil aliud est, quàm aliud per modum subjecti accipere; sed materia per modum subjecti accipit formam, & non compositum: Ergo causalitas materiæ in ordine ad compositum non est ipsa formalis receptio, sed aliquid aliud. Major est per se nota, minor verò probatur: illud formalissimè recipitur in potentia passiva, & subjectiva materiæ, quod informat, actualuat, & determinat materiam; sed forma est hujusmodi, & non compositum: Ergo receptio materiæ potius erit causalitas materiæ in ordine ad formam, quàm in ordine ad compositum.

925. Idem argumentum viceversa facio de forma: informare formalissimè est respectu illius, quod dicitur informatum; sed informatum est materia, & non compositum: Ergo informatio est causalitas se tenens ex parte formæ ad materiam, & non ad compositum. Major probatur: informare est respectu illius, quod erat informe; sed materia est, quæ dicitur informis, & non compositum: Ergo informare est respectu illius, quod dicitur informatum, sicut actualizare respectu illius, quod dicitur actualatum. Minor probatur: forma non informat, nisi illud subiectum, in quo recipitur; sed non recipitur in composito, compositum enim non est formæ

receptivum, sed materia: Ergo informatum non est compositum, sed materia: Ergo informatio est causalitas se tenens ex parte formæ ad subiectum, & non ad compositum: Ergo causalitas formæ respectu compositi non informatio, sed aliquid aliud erit.

926. Fateor hoc esse maximum argumentum, quod contra nos potest fieri, quod nullibi factum, neque audivi, neque legi, non enim quos ego viderim hujusmodi argumenta contra suas conclusiones efformant, sed inultoties, quæ parum, aut nihil difficultatis obtinent. Pro cujus solutione nota, quod informatio duo dicit, unum tanquam primum, & aliud tanquam secundarium: primum quod dicit, est constituere compositum, quod ex primariæ intentione ordinatur, licet in executione posterius sit. Secundarium verò informare, sive actuare materiam, illam determinando, & actuando, quod licet sit primum, non tamen est primum, quia non est, quod per se primò intenditur à forma, sed secundario, quamvis sit in executione primum actuare materiam, & secundum constituere compositum. Idem dico de materia; materializatio enim duo dicit, cum tamen sit unica indivisibilis quasi actio, & constituere compositum, ad quod est primò, & per se ordinatum, & recipere formam, sive ab illa pati, sive informari, quod est etiam per se intentum licet non primariò, sed secundariò.

927. Secundò est notandum, quod licet informatio communiter usurpetur pro hoc, quod est actuare, & informare passum, & non pro causalitate, compositum tamen si accipiat in sensu riguroso in ordine

ad terminum primum, quod respicit, debet accipi in ordine ad compositum, & non in ordine ad materiam, nisi secundariò, & denominativè; & ne videatur hæc doctrina, licet à nullo subsequuta, quos ego viderim, arbitraria, dico, quod expressè habetur à Scotus in 1. dist. 8. q. 4. §. contra istam solutionem. Ubi cum verso antecedenti dixerit; sed objicies, quomodo est aliquid formaliter sapientia, si sapientia non est forma ejus? ait: respondeo, quod corpus est animatum, quasi denominativè, quia anima est forma ejus, homo dicitur animatus non denominativè, sed essentialiter, quia anima est pars ejus, & aliquid ejus; non igitur requiritur aliquid esse formam informantem aliquid, ut ipsum sit tale per ipsum, quia forma non est forma informans totum, quod tamen dicitur formaliter tale per ipsam.

928. Quæ verba licet præ se ferant aliquam implicationem, sic tamen ea declaro: homo (ait Scotus) est animatus non denominativè, sed essentialiter; quia anima est aliquid ejus, non forma informans; animatio est quædam informatio animæ, à qua homo dicitur animatus, non quia anima informat hominem, tanquam si homo esset subiectum animæ, in hoc enim sensu forma non informat compositum, bene tamen in sensu à nobis explicato, quod informatio dicat pro primario constituere compositum, & secundariò perficere, & actuare materiam. Informare enim ut ex nominis etymologia patet, duo dicit in, & formare, quod constituere est, convenit formæ respectu compositi; in dicit conditionem requisitam ex parte formæ ad formationem, sive constitutionem, quæ conditio est ut forma sit in,

hoc

hoc est in subiecto, ut valeat formare compositum.

929. Hoc supposito ad argumentum respondeo primò ad id, quod dicit de forma, ut clariùs appareat, quæ de materia dixerimus, sicut enim materia dignoscitur per formam, ita causalitas materiæ per causalitatem formæ dignoscitur: distinguendo majorem: informare in suo formalissimo conceptu respectu illius, quod dicitur informatum primò, concedo: primariò, nego. Ad minorem distinguo: informatum denominativè est materia, & non compositum, concedo: informatum essentialiter, quod idem est, ac à forma informatum, nego. Eadem distinctione ad alias confirmationes argumenti respondeo. Informare enim quod primariò dicit, est constituere compositum per modum formæ, & secundariò perficere, sive actuare subiectum, quod denominativè dicitur informatum, quia ut ait Scotus, corpus, quod est animæ subiectum non est primariò, & per se animatum, sed denominativè; compositum verò, homo videlicet, essentialiter, & quod Scotus ait de animatione, intelligo de omni informatione.

930. Ad primum de causalitate materiæ num. 924. respondeo distinguendo majorem: recipere nihil aliud est, quàm aliud accipere per modum subiecti denominativè, concedo: essentialiter, nego. Nam recipere respectu illius, à quo recipiens denominatur; nihil est aliud, quàm ad aliud accipere; est primum, quod dicit accipere, est ab alio perfici, & actuari, sive determinari, & hoc est, quod habet materia à forma; sed recipere quoad primarium,

quod dicit, est media receptione aliud constituere, tanquàm subiectum, ex quo illud tale constituitur. Ad minorem eadem distinctione respondeo: materia non recipit compositum, sed formam denominativè, concedo: essentialiter, nego. Non quia materia sit subiectum informatum à composito; sed quia est subiectum, ex quo compositum essentialiter fit, & constituitur; & eadem distinctione ad reliquum argumenti responderetur, nam receptio dicit, & recipere formam, & actuari ab illa; & media illa compositum constituere, hoc primum, & secundarium illud.

931. Secundo arguitur: causalitas primaria cujuscunque causæ distinguitur essentialiter à causalitate secundaria; sed causalitas secundaria ex à nobis dictis in materia est actuari, & perfici à forma, sive passivè recipere illam: Ergo hæc eadem causalitas nequit esse primaria causalitas respectu compositi: Ergo alia distincta causalitas debet assignari ex parte materiæ, media qua causet compositum. Idem dico de forma: informare est causalitas secundaria formæ respectu materiæ, quatenus forma media informatione perficit materiam, & eademmet est primaria causalitas respectu compositi: Ergo vel nulla datur distinctio inter causalitatem primariam, & secundariam, vel si datur alia debet assignari causalitas respectu formæ ad compositum.

932. Respondeo distinguendo majorem: causalitas prima, & secundaria essentialiter distinguuntur, vel formaliter in se, vel terminativè, concedo: formaliter, & in se, nego. Actio enim generativa, quatenus terminatur ad formam dicitur secundaria

daria generatio, & quatenus terminatur ad compositum eademmet actio dicitur primaria generatio, & sic nullum est inconveniens, quòd actio, quæ habet duos terminos subordinatos, quatenus terminatur ad terminum primum dicatur actio primaria, & quatenus terminatur ad secundarium, dicatur secundaria. Alia minoris notæ argumenta omittimus, apud authores videnda.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum Deus possit supplere causalitatem materialis cause, vel formalis?

933. **S**IT prima conclusio: effectus cause materialis quoad fieri formæ, sive quoad illum influxum, quem diximus materiam habere ad formæ educationem dist. 4. ex 1. q. 2. art. 2. num. 901. vel quoad sustentationem formæ, quatenus materia formam sustentat, ut num. 899. hujus distinctionis diximus, potest suppleri à Deo, & hoc respectu omnis formæ tam substantialis, quàm accidentalis. Ita Scotus expressè in 4. dist. 12. q. 4. v. & primo arguitur contra istud secundum: sicut potest supplere vicem subjecti quoad esse quietum accidentis, ita potest supplere vicem quoad fieri ipsius accidentis: patet in accidentibus Eucharisticis, quæ subjecto carent, ut fides docet, quæ sicut à Deo optimè conservari possunt, ipso supplente vicem subjecti, ita ab illo possunt fieri absque omni creato subjecto.

934. Sit secunda conclusio: effectus secundarius, vel primarius subjecti, quatenus primus dicit receptionem formæ, passivè se ad illam præbendo, & primarius

compositum, tanquam principium potentiale, ex quo constituitur, non potest suppleri à Deo; de primo patet, quia nequit Deus se habere tanquam subjectum receptivum alicujus accidentis, vel formæ, sine eo quòd mutetur Deus; sed mutatio omnis Deo ab intrinseco repugnat: Ergo &c. De secundo patet: quia nequit Deus ab intrinseco esse pars intrinsecæ constituens aliud: Ergo nequit, constituere aliud per inodum subjecti, neque formæ. Et probatur ex parte compositi; quia materia, & forma sunt partes intrinsecæ, & essentielles compositi: Ergo nequit compositum sine illis esse: Ergo neutra quoad hanc intrinsecam constitutionem potest à Deo suppleri. Patet, quia Deus sine albedine nequit constituere album, nec sine calore calidum, neque sine materia compositum: Ergo &c.

935. Sed dubitabis: utrum Deus possit formam unire materiæ capaci, sine eo quod non tribuat illi suum effectum formalem? Respondeo ut dixi dist. 2. de materia num. 516. & 517. quòd bene potest salvari, quòd forma sit in subjecto capaci unita, quin tribuat illi effectum formalem, sive informationem, quia informatio quid distinctum est ab unionem, & bene potest Deus influere ad unum, quin influat ad aliud, aliàs esset aliquis effectus creatus, qui immediatè à Deo non dependeret. Secundò respondeo cum communi consensu negativè, & ratio est, quia quòd forma informet materiam, nihil est aliud, quàm quòd forma per inodum actus sit communicata materiæ; sed ex eo quòd sit unita subjecto capaci, est illi for-

ma

ma communicata : Ergo impossibile est, quòd forma sit subiecto capaci unita, quin tribuat illi suum effectum formalem. Item in quocumque est forma aliqua, illud est simpliciter tale, secundum formam illam, omnino enim irrationale videtur, quòd forma sit in aliquo, & non constituat ipsum informatum secundum ipsam. Hæc *Scotus in 4. dist. 13. q. 1. §. si ergo. v. sed contrarium videtur. sub num. 9.*

936. Ulterius inquires in quonam genere causæ una forma expellat aliam formam à subiecto? Nam certum est, quòd forma de novo adveniens expellit præexistentem formam. Respondeo cum *Scoto in 4. dist. 1. q. 5. §. ad primum ergo. num. 15.* quòd in genere formæ, etsi hæc expulsiō dicitur etiam effectus secundarius formalis : & ratio est, quia forma per informationem subiecti expellit aliam ab eodem subiecto ; sed quod facit forma informando facit illud in genere formæ : Ergo in genere formæ una forma aliam expellit. Et jam dicit *Scotus in hoc 2. q. 4.* quòd effectivè illam expellit, ex eo quòd qualitas formæ, quæ de novo introducit effectivè agendo, destruat qualitates formæ, quæ corrumpitur; utrumque potest dici, non enim unum alteri opponitur; & quòd talis expulsio formæ præexistens possit impediri à Deo, satis patet ex *dist. 3. de forma q. 3. art. 2. num. 607. & 608. & infra, ubi de mente Scoti docuimus duas formas posse esse in eadem materia, & dicta pro hac tertia distinctione sunt satis.*

DISTINCTIO QUARTA

Physicali de causa efficiente.

Actis in præcedentibus de natura, & causalitate causarum intrinsecarum, restat nunc de causis extrinsecis agere ; at cum nobis notior sit efficiens, quàm finalis, prius de illa, & postea de finali agemus.

QUÆSTIO PRIMA,

Quid, & quotuplex causa efficiens sit?

ARTICULUS PRIMUS.

Ubi traditur definitio efficientis cause, nec non & ejus divisio.

937. **D**ari causam efficientem creatam, quæ verè, Physicè, & realiter suos producat effectus, Scholasticorum tenet communis consensus. Unde contra *Gabrielem Biel in 4. dist. 1. q. 1.* oppositum opinantem erronè, hæc tanquam veritas fidei ex Scriptura Sacra *Genesis 1. habetur : germinet terra herbam virentem &c.* Unde quæstione an sit tanquam per se nota admittenda, quid sit erit examinandum. Qui quidem *Gabriel* loco citato ait, quòd quando ignis v. g. cremat lignum, vel calefacit aliud, ignis nullum influxum habet in talem cremationem, sive calefactionem, sed Deus est, qui totaliter illam cremationem efficit, sive calorem ad præsentiam ignis, quæ præsentia solum requiritur, tanquam conditio, non ex natura rei, sed ex pacto, & lege divina hoc ordinante, nam si Deus idem pactum faceret cum aqua, eodem modo aqua cremaret,

Ff

ac

ac ignis. Sed hæc sententia nequit nisi experimento confutari, mittatur ergo Gabriel in ignem donec fateatur ignem ex se habere vim crenandi.

938. Causa efficiens sic à Philosopho definitur in hoc 2. cap. 3. *est unde est principium motus*: quod sic explicat Scotus hic q. 8. sub num. 2. §. *quantum ad primum*: intelligit (supple Philosophus) quod causa efficiens est, unde est principium motus, tanquam ab illo, scilicet effectivè. Unde ab ipso Scoto ibidem sic definitur: *causa efficiens est propter quod alterum est, tanquam ab illo, & per illam particulam, tanquam ab illo differt causa efficiens ab aliis causis. Et 9. Metaph. q. 4. §. ex prædictis in fine num. 8. ait: est autem potentia activa secundum unam ejus significationem Metaphysicè loquendo principium agendi agibile, secundum aliam principium actuandi actuabile. Idem habet 1. Metaph. cap. 2. textu, & comm. 28. & 5. cap. 2. tom. 2. Unde principium permutationis primum, aut quietis. Quarum prima definitio idem sonat, ac si dicat, causa efficiens est principium causandi causabile, & secunda transmutandi activè, sive actuandi actuabile, hoc est potentiam passivam.*

939. Sed ex definitionibus prædictis aliam colligo, quæ conformior sit supradictis, quæ talis erit: *causa efficiens est principium extrinsecum influens esse in aliud per veram, & realem causationem, sive influxum, nullam cum illa compositionem faciens, sive illud non componens. Iy principium influens esse in aliud, est ratio quasi generica omni causæ conveniens; Iy extrinsecum est per quod differt causa efficiens à materiali, & formali, quæ intrinseca principia sunt,*

& convenit cum causa finali, quæ extrinsecum principium est; per *Iy per verum, & realem influxum* differt à causa finali, quæ non per verum, & realem causat influxum, ut infra patebit, sed per Metaphoricam actionem, sive causalitatem; ultima particula, videlicet, *nullam cum illo &c.*, est per quam differt causa efficiens à materiali, & formali; circa hoc ferè nulla est controversia, & sic ad secundam partem quaesiti deveniamus.

940. Causa efficiens ut sic dividitur primò in causam primam, & secundam: causa prima efficiens est, à qua omnis causa efficiens in operando, sive causando dependet; ipsa verò à nulla, cujus modi solus Deus dicitur prima causa efficiens. Causa verò secunda, quæ à prima in sua operatione dependet, cujus modi est omnis creatura, quantumvis perfecta sit, quæ in essendo, & operando dependet à creatore.

941. Causa prima derelicta, causa secunda dividitur in moralem, & Physicam, sive realem: causa Physica realis est, quæ per verum, & Physicam realem influxum dar esse effectui, ut ignis, qui Physicè alium ignem producit, homo alium hominem &c. Causa moralis, quæ licet Physicè realiter non influat, tamen influit moraliter, ut consulens, præcipiens, rogans aliquid; unde qui talia facit, immediate dicitur causa peccati, & illi tribuitur.

942. Omnis causa morali, causa Physica ulterius dividitur in causam per se, & per accidens: causa Physica per se est, cui per se in quantum talis correspondet effectus, ut calor v. g. ab alio calore productus, homo ab alio homine &c. Causa
ave-

sa verò per accidens est illa, cui in quantum talis non correspondet effectus, & nihilominus dicitur causa illius, vel propter conjunctionem, quam habet cum causa per se, vel quia effectus ipse causæ per accidens conjungitur cum effectu causæ per se: exemplum primæ: muscus dicitur causa per accidens delineationis imaginis, quia talis delineatio non correspondet musico per se, sed prout pictor est; medicus dicitur sanari, per accidens, quia non in quantum medicus, sed in quantum infirmus sanatur. Secundo modo fodiens terram dicitur causa per accidens inventionis thesauri, quia talis fossio terræ conjungitur accidentaliter cum alio effectu inventionis thesauri, quia non erat intentus per se à terram fodiente.

943. Ulterius causa dividitur in proximam, & remotam: causa proxima est, quæ proximè, & seipsam immediate producit effectum influendo in illum, ut calor v.g. A, dicitur causa caloris B, à se immediate producti, & Adam dicitur causa immediata, sive proxima Abelis. Causa remota est, quæ non immediate, sed mediâtè, & remotè attingit effectum, ut Avys v. g. & Proavus dicitur causa remota nepotis, in quo sensu habet locum illud commune axioma, *causa causa est causa causati*.

944. Rursus causa efficiens proxima dividitur in principalem, & instrumentalem: causa efficiens proxima principalis est illa, quæ in esse quieto, & ante actualem productionem habet virtutem ad efficiendum, ut calor respectu alterius caloris, homo &c. Causa instrumentalis proxima est illa, quæ in esse quieto, & ante actualem productionem nullam ha-

bet physicam virtutem ad operandum, sed illam accipit in actuali productione, quatenus movetur à principali causa, quæ utitur tali instrumento ad suum effectum, & huius modi sunt instrumenta artificialia, ut scilicet, & huius modi alia.

945. Insuper causa efficiens ut sic rursus dividitur principaliter in causam univocam, & æquivocam: causa efficiens univoca est, quæ producit effectum ejusdem rationis specificæ cum ipsa causa, ut calor alium calorem produciens, unus homo respectu alterius, ignis respectu alterius ignis, & huius modi alia. Causa æquivoca est, quæ producit effectum alterius specificæ, sive genericæ naturæ ab ipsa causa, ut substantia quatenus producit accidentia; intellectus, & voluntas quatenus suos actus produciunt, qui alterius naturæ sunt ab ipso intellectu, & voluntate; Deus respectu creaturarum, & sol, luna, & alia, quæ omnia effectus alterius ab ipsis naturæ produciunt.

946. Rursus causa efficiens dividitur in totalem, & partialem; causa totalis est, quæ habet ex se sufficientem virtutem ad producendum totum effectum: partialis, quæ habet solum virtutem partialem ad producendum aliquem effectum, & ita indiget altera concausa, à qua coadjuvetur, ut possit in actu secundo, & exercitio illum effectum producere. Pro qua nota, quod nulla causa partialis tribuit alteri concausa partiali virtutem in actu primo ad causandum, sed solum illam in actu secundo coadjuvat ut producat suum effectum, cujus modi sunt objectum, & potentia, respectu suorum actuum, Pater, & Mater in filii generatione &c.

FF 2

947. Ulte-

947. Ulteriùs causa totalis dividitur in totalem ex omni genere, & in totalem in aliquo genere: totalis causa in omni genere est, quæ se sola, & independentè ab alia concausa ejusdem, vel alterius generis valet producere effectum, & in hac acceptione solus Deus dicitur causa totalis efficiens in omni genere, siquidem à causa quacunque creata in sua causatione non dependet. Causa totalis in determinato genere est illa, quæ licet in illo genere, in quo est causa, non indigeat alterius adjuvamine causæ, tamen nequit causare, nisi coadjuvetur à concausis alterius generis; cujus modi est omnis causa efficiens creata, quæ indiget materia, & aliis concausis; & materia, & forma, quæ licet in quantum talis non petat coadjuvári, materia in quantum materia, & forma in quantum forma, tamen forma adjuvatur à materia, & materia à forma, & ab efficiente, & sic causæ dicuntur totales in determinato genere.

948. Rursus causa dividitur in productivam, & conservativam: causa productiva est, quæ primò dat esse effectui; causa verò conservativa; quæ licet prout talis non dicatur produciens actualiter effectum, dicitur tamen illum per æquivalentiam producere, quatenus esse effectus jam habitum, ex vi primæ productionis conservat, & retinet in esse, ut v.g. Deus in prima mundi conditione fuit causa mundum produciens, & nunc est causa illum conservans, & secundò per conservationem, & manutenentiam dans esse.

949. Rursus causa efficiens dividitur in liberam, sive contingentem, & in naturalem, sive necessariam: causa libera, sive

contingens est, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, sive causandum, potest pro suo libito causare, vel non causare, & taliter causare, vel taliter; cujus modi est Deus, qui quatenus agens, sive causans omnia creata ad extra liberè pro suæ libertatis consilio agit, & operatur, vel non operatur, vel taliter, vel taliter cum operatur disponit; & similiter creata voluntas, quæ plenum habet dominium in suis actibus, ita ut pro suo libito possit etiam positis omnibus requisitis, tam ex parte objecti, quam aliis circumstantiis elicere actum odii, vel amoris, & amare odibile, & odisse amabile, vel neque amare, neque odisse pro suo libito. Causa naturalis est, quæ positis omnibus requisitis ad causandum, necessariò causat, ita ut non possit non causare, & quando causat, causat per impetum naturæ, ita ut cause in quantum potest, ut ignis, qui sufficienter applicatus, agit in quantum potest.

950. Sed hic est maximè notandum; quòd licet applicatio agentis naturalis ad agendum possit esse libera, tamen actio, sive effectus à tali causa naturali proveniens non liberè, sed naturalis erit; ut ignis v.g. qui liberè potest applicari à Petro huic combustibili, & tamen semel ignis applicatus, jam non liberè sed naturaliter eremat, ita ut Petrus non possit illum pro suo libito impedire.

QUÆSTIO SECUNDA,

Utrum causa efficiens substantialis immediate per se ipsam attingat alterius substantia productionem?

951. **S**upponimus impræsentiarum, quòd causa substantialis possit, & valeat pro-

producere, & quòd de facto producat contra antiquos Philosophos Averrocin 9. Metaph. Albertum 2. Physic. tract. 2. cap. 3. & alios, quibus subscribere videtur Gabriel Biel in 4. dist. 1. q. 1. art. 3. dub. 3. quod satis ex Sacra Scriptura constat Genes. 1. *germinet terra herbam virentem*: & infra: *producat terra animam viventem*. Et Lucæ 21. *videte ficum, & omnes arbores, cum producant jam ex se fructus*. Et ex Trident. 6. sess. can. 4. ubi tanquam de fide definitum est liberum arbitrium esse in hominis potestate, non merè passivè se habens, sed ali- quid efficiendo. Quod sic ostendo ex dictis: isti auctores ajunt, quòd causa secunda nihil agit; sed Deus ad præsentiam causæ secundæ est, qui efficit, & producit: Ergo eum homo peccat, homo nihil efficit, sed Deus est, qui facit peccatum ad hominis præsentiam: Ergo homo immunis erit à peccato, & Deus non immunis, quod blasphemum, & hæreticum est: Ergo &c. Præterquam quòd experientia constat, quòd ignis cremat, & calefacit, nix frigidat, aqua calorem extinguit, & hujus modi alia: Ergo oppositum asserere ridiculum, & sine fundamento erit.

952. Hac ergo veritate supposita, de qua qui plura desideraverit, poterit consulere auctores, modo in præsentì quæstione inquirimus, an substantia immediatè, & per se sit productiva, ita ut virtus in actu primo existens in substantia, à qua denominatur potens producere, sit ipsa forma substantialis, vel aliquod principium accidentale substantiæ superadditū, ita ut substantia ex se nullū habeat influxum, sed mediis accidentibus operetur, & agat; pro cujus intelligentia sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi opposita sententia referuntur, & simul refelluntur.

953. **P**rima circa præsentem difficultatem sententia est Jesuitæ cujusdam nominis Pereira, qui 8. Physic. lib. de causis cap. 11. & 12. affirmat, quòd substantia nullatenus immediatè, neque in immediatè attingit per productionem alteram substantiam, sed hoc esse proprium accidentium munus, taliter quòd accidentia causæ sunt principales & per se substantiæ, quæ generatur, & non substantia, ita ut hæc sit vera propositio: substantia non à substantia, sed ab accidentibus generatur; sed hujus modi sententiæ imbecillitas ex impugnatione sequentis jam jam patebit.

954. Secunda sententia affirmat, quòd licet causæ, sive formæ substantiales sint causæ principales per se cujuscumque generationis substantialis, negat tamen concursum, sive efficientiam in immediatè, quæ sunt principium quo cujuscumque generationis substantiæ, ita ut actio productiva substantiæ non immediatè à substantia proveniat, sed ab accidentibus, quæ sunt quasi potentia substantiæ, & Physica instrumenta, quæ agunt, & causant substantiam non in virtute eorunden, sed in virtute substantiæ, quæ causa principalis est, ut v. g. quando ignis alium ignem producit, ignitio illa, sive actio, per quam producit ignis, non nascitur, sive exit in immediatè à substantia absoluta ignis generantis, sive tremantis, sed à calore, qui est, qui in immediatè attingit illam ignis productionem, sive à quo exit, & nascitur illa cremativa

Ff 3

actio

actio immediatè, licet ab illo calore exeat, & nascatur talis actio, non quatenus calor in se est, sed quatenus instrumentum, quod in virtute substantiæ causat, sive producit.

955. Quod ut explicent apponunt exemplum de anima, & ejus potentia intellectiva, & volitiva, quæ in eorum sententia accidentia quædam sunt ab anima valiter distincta, qui quidem intellectus est à quo immediatè producit actus intellectus, & non ab anima, etiamsi in virtute animæ talis intellectus producat, & causet intellectiorem, ita pari passu se habet calor respectu ignis, qui est ignis potentia, media qua alium ignem producit. Hæc sententia expressè habetur à Divo Thoma in 1. parte q. 54. art. 3. quem sequuntur omnes Thomistæ, uno vel altero dempto, & ex Jesuitis quàm plures, & alii.

956. Sed contra istum dicendi modum sic insurgit quidam Scotista in suis manu scriptis, excogitans se magnum aliquid cogitasse, quo trunca, & destructa manet opinio Thomistica, & jugulara: perfectio, quæ conceditur accidentibus, non est deneganda substantiæ; sed hoc, quod est producere immediatè, & esse operativa accidentibus conceditur, & est in eis perfectio: Ergo esse immediatè productivam substantiæ non est substantiæ denegandum. Major patet; quia accidentia inferioris ordinis, & perfectionis sunt, ac est substantia: Ergo illa perfectio, quæ in eis relucet, potiore jure est concedenda substantiæ.

957. Sed salva pace tanti Scotistæ, ejus ratio nullius est ponderis: quod sic per evidentiam ostendo ex eodem fundamento, & medio: perfectio, quæ conceditur sub-

stantiæ imperfectiori non est deneganda substantiæ magis perfectæ; sed hoc quod est producere est perfectio, quæ reperitur in substantia corporea: Ergo hæc eadem perfectio non est substantiæ spirituali deneganda: Ergo si substantia corporea ignis v. g. potest producere aliam substantiam ejusdem ordinis, & perfectionis cum illa: Ergo potiori jure substantia Angelica poterit aliam substantiam producere; & tamen hæc argumentatio non tenet de substantia minus perfecta ad magis perfectam, cum tamen ejusdem generis sint: Ergo minus tenebit de accidente ad substantiam, cum accidens, & substantia diversi generis sint, & in se plus differant, quàm substantia corporea, & spiritualis. Item neque in eodem genere proximo valet argumentatio, nam substantiæ elementales imperfectissimæ sunt, & nimium, & substantia mixtorum est magis perfecta, & tamen elementales substantiæ sunt productivæ, non verò mixtorum inanimatorum substantiæ; nam terra, quæ est elementaris substantia generat, & lapis, quæ est perfectior substantia non generat, sicut neque quodcumque aliud mixtum inanimatum, neque celeste corpus.

958. Quod omne expressè docuit Scotus lib. 9. Metaph. q. 4. sub num. 3. 6. sed difficultas est in fine. fol. 775. ubi ait: ita quod non videtur aliqua posse maxima universali assignari, cui enim conveniat producere, si medium sumatur ex perfectione, & perfectius magis produceret, si ex imperfectione imperfectius minus produceret; utrumque videtur habere instantiam ex dictis: itaque ait Scotus, quod neque ex majore, neque ex minori

noni perfectione habetur medium ad probandum productionem alicui enti convenire. Et §. itaque num. 3. ait in fine: *ita potest argui, quod nulla forma activa est, nisi aliqua substantialis forte, & aliqua de genere qualitatis*: itaque in via Scoti non sunt alia à substantia, sicut neque omnis qualitas, quia qualitates secundæ non sunt productivæ, ut calor, albedo, nigredo, bene tamen frigiditas, caliditas, & humiditas, & siccitas, quæ sunt qualitates primæ. Vide etiam Scotum in 1. dist. 7. q. 1. §. *ad formam. v. ad propositum. num. 19.* ubi hæc clarius docet, & expressius.

959. Impugno igitur prædictam opinionem rationibus, quibus eam impugnât Scotus in 4. dist. 12. §. *si contra hoc. à num. 10. & infra: & 9. Metaph. q. 7. §. ad questionem. num. 7. & lib. de verum principio q. 11. art. 3. num. 30. §. tem.* impossibile est, quod illud, quod minoris perfectionis est, possit habere influxum, & causalitatem, sive actionem in illud, quod maioris perfectionis est; sed substantia maioris perfectionis, & excellentioris ordinis est accidentis: Ergo impossibile est, quod accidens valeat immediatè attingere productionem substantiæ. Major probatur: impossibile est, quod illud, quod maioris perfectionis est, contineatur in virtute illius, quod inferioris ordinis est, & perfectionis (quod enim magis perfectum est non continetur in illo, quod minus perfectum est, bene tamen è contra) quia illud, quod in alterius virtute continetur, vel est perfectionis minoris, ac est illa, in qua continetur, vel ad summum æqualis perfectionis: Ergo impossibile est, quod illud, quod est minoris

perfectionis, possit in sua virtute continere illud, quod maioris &c.; sed illud, quod in sua virtute non continet aliud, non valet illud tale producere: Ergo &c.

960. Huic argumento respondent communiter Thomistæ, quod bene concludit argumentum, quod accidens nequit esse causa principalis substantiæ, taliter quod accidens virtute sua propria valeat producere substantiam; cæterum non concludit, quod accidens tanquam substantiæ instrumentum, & potentia possit virtute substantiæ, quæ est causa principalis attingere productionem substantiæ, quia effectus non commensuratur in perfectione cum sua causa instrumentali, qualis est accidens, sed cum causa principali, quæ est substantia, & cum hæc sit æqualis perfectionis cum substantia, quæ de novo generatur, hinc fit, quod nihil faciat argumentum contra illos.

961. Sed contra istam responsionem sic insurgo: vel accidens quatenus substantiæ instrumentum, & potentia habet aliquam actionem, sive influxum sibi proprium, & peculiarem distinctum ab influxu substantiæ, quæ est causa principalis, vel non? Si hoc secundum: Ergo accidens nihil efficit, sive producit substantiæ, sed tota substantia, quæ producit alteri substantiæ producenti correspondet, taliter quod accidenti nihil correspondet substantiæ. Si autem aliquam rationem distinctam ab actione substantiæ habet accidens, contra: illa actio se tenens ex parte accidentis, quatenus instrumentum substantiæ, & ipsum accidens, à quo oritur illa actio, essentialiter inferioris ordinis sunt, ac est substantia:

tia: Ergo illa actio se tenens ex parte accidentis ad substantiam neque instrumentaliter, neque partialiter potest attingere substantiam: Antecedens probatur quoad primam partem: illa actio se tenens ex parte accidentis nequit esse altioris perfectionis, ac est ipsum accidens, à quo oritur, & dimanatur; sed accidens ex sua natura inferioris ordinis est, ac est substantia: Ergo illa actio nequit non esse inferioris ordinis, ac perfectionis, ac est substantia.

962. Et roboratur: omnis actus secundus necessarîo supponit actum primum; sed illa actio se tenens ex parte accidentis est actus secundus: Ergo necessarîo supponit in ipso accidente actum primum, hoc est, virtutem, & secunditatem ad talem actum secundum: sed accidenti ab intrinseco repugnat contineri in actu primo substantiam ob rationem supra num. 959.: Ergo repugnat accidenti talis actio terminata ad substantiam. Et roboratur ulterius: quandocumque terminum actionis repugnat contineri in agente, etiam repugnat actio tendens ad dare esse tali termino ipsi agenti; sed substantiæ, quæ generatur, repugnat, quod contineatur in virtute accidentis, etiam prout instrumentum est substantiæ: ergo actio accidentis ut instrumenti ipsi repugnat, quæ terminetur ad dare esse substantiæ.

963. Et urgeo ulterius rationem: accidens etiam prout instrumentum substantiæ, & potentia ejus est accidens, & intra sphaeram, & lineam accidentis constitutum; sed accidens prout tale nequit influere in substantiam, eo quod inferioris ordinis est ipsa substantia: Ergo etiam prout instrumentum

substantiæ est, nequit causare substantiam. Major probatur: per hoc quod calor v. g. sit instrumentum, quo utitur ignis ad alium ignem generandum non extrahitur à ratione caloris, immo prout calor igni connaturalis est ejus instrumentum: Ergo si prout calor nequit ignem producere, neque prout instrumentum: Ergo &c.

964. Alii his victi efficacissimis rationibus respondent ulterius proterviando in suo præcipitio, quod accidens prout instrumentum bene verum est, quod non egreditur metas accidentis, sed semper intra sphaeram accidentis manet, cæterum quod non agit in virtute propria accidentis, sed in virtute substantiæ, quæ est causa principalis, quæ utitur illo instrumento, ut in exemplo allato patet, nam quando ignis alium generat ignem, utitur calore ad talem ignis generationem, qui quidem calor non agit in virtute caloris propria, & prout à substantia ignis separatus, sed in virtute ignis, qui est agens principale, quod tali calore, tanquam instrumento utitur: eodem prorsus modo (proportionem servata) quo artifex lignarius utitur serra tanquam instrumento ad ligni scissionem, quæ quidem serra non in virtute talis scindit, siue dividit lignum, sed in virtute artificis videlicet, qui ferram movendo hinc inde dividit lignum.

965. Sed contra, & assumo idem exemplum, quando calor ut instrumentum ignis, quo utitur ignis, ad alterius ignis generationem deservit, vel accipit aliquam virtutem: Ergo sicut antea accidens impotens erat ad substantiæ productionem, ita post. Patet consequentia; quoticumque enim
virtus

virtus alicujus invariata manet, eadem potentia, vel impotentia, quæ erat in tali virtute etiam invariata manet; nam ut ait Philosophus, idem quantumcumque idem semper est natum facere idem. Si calori additur aliqua nova virtus, qua noviter est potens, quod antea non habebat, interrogo, vel illa virtus nova, quæ de novo additur accidenti est substantia, vel accidens? Si accidens: Ergo sicut calor eo quod accidens ante illam novam virtutem impotens erat ad productionem substantiæ, ita per talem accidentalem virtutem novam sibi superadditam, eodem modo impotens, quia etiam post talem virtutem manet intra sphaeram accidentis, cum talis virtus accidens sit, & sic semper minoris perfectionis substantia. Si illa virtus superaddita, est substantia: Ergo jam non accidens, sed substantia prout talis est, quæ producit: præterquam quod virtus substantialis accidenti superaddita nequit in ipso recipi, quia substantia non recipitur in accidenti, neque explicabilis est motus, quo talis nova virtus substantialis aliter accidenti addatur.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi aliquibus præmissis vera Doctoris nostri subtilis stabilitur sententia.

966. **U**T certa à dubiis separemus, suppono primo ex omnium Philosophorum consensu, quod quando ignis v. g. introductus est formam ignis in materia ligni, prius applicatur ligno, & postea per qualitates activas siccitatis, & caloris destruit qualitates humiditatis, & frigiditatis,

quas habet lignum, quibus destructis destruitur forma ligni, & introducitur forma ignis in eadem materia, quæ antea erat sub forma ligni, & in hoc nulla est controversia, omnes enim hanc supponunt veritatem, tanquam fundamentum primum.

967. Secundo suppono, quod ita certum est apud omnes (uno, vel altero dempto, quia ut ait Scotus una hirundo non facit ver) videlicet quod forma substantialis habet virtutem productivam respectu accidentium, quia calor etiam in via Divi Thomæ effectus est productus ab igne, & loquor de calore, quo ignis formaliter in se calidus est, & similiter aqua in seipsa producit frigiditatem, quod patet experimento, nam si aqua calefacta separetur ab igne, sive calore calefaciente ipsam, ipsa aqua revertitur in suam frigiditatem pristinam, quæ quidem frigiditas non ab alio extrinseco agente, sed ab ipsa aquæ substantia in seipsa producit. Idem dico de substantia corporea, quæ in seipsa producit quantitatem molis, qua formaliter est quanta, & in via Divi Thomæ anima in seipsa producit intellectum, & voluntatem, quæ sunt accidentia ipsius animæ, etiam si in nostra doctrina non accidentia sint, sed formaliter substantiales realiter identificatæ cum ipsa anima.

968. Hoc supposito non controvertimus modò, an substantia producat immediate aliquos effectus ordinis accidentalis, licet ad majorem intelligentiam etiam hoc ventilabimus, sed utrum substantia, quæ de novo producit v. g. ignis immediate ab alia ignis substantia, sive ab alio igne generetur, vel à formis

Gg

acci.

accidentalibus ignis immediate, & mediate ab ipso igne generante.

969. Sit ergo prima conclusio: substantia omnis creata est productiva immediate suorum accidentium connaturalium, & conservatorum substantiæ. Hæc conclusio expressè habetur à *Scoto in 4. dist. 12. q. 2. 9. item. num. 12. & in 2. dist. 16. q. 1. 9. rationes istæ, num. 5. & lib. 7. Metaph. Aristotelis cap. 9. in fine sub num. 23. & aliis in locis, num. 959. citatis. Probat ergo ratione: quia eam probat *Scotus in 4. ubi supra*, & suppono, quòd in individuis caloris v. g. non est procedendum in infinitum, ita ut dicamus, quòd calor A, fuit causatus à calore B, B à calore C, & C à D, & sic in infinitum, sed necessariò est deveniendum ad aliquem primum calorem, qui alium calorem non supponat; ille primus calor fuit productus, & causatus: Ergo ab aliqua alia causa; non ab alio calore, quia supponitur, quòd ipse fuit primus. Ergo ab alia causa perfectiori: sed hæc causa perfectior non potuit esse alia, nisi substantia ignis, cui talis calor est connaturalis: Ergo substantia est accidentium productiva. Idem facio argumentum de aliis accidentibus.*

970. Sed quia possunt respondere adversarii, quòd talis primus calor in igne existens v. g. non fuit productus ab ignis substantia, sed à Deo talem calorem producente, & ipsum introducente in igne, licet hoc sit sine fundamentum, tamen contra illos insurgo: experientia constat, quòd aqua calefacta deficiente extrinseco calefaciente redit in suam pristinam frigiditatem paulatim,

& calor inexistentis paulatim etiam remittitur; sed non est recurrendum ad divinam potentiam, nisi manifesta necessitas nos urgeat: Ergo ad hoc quòd aqua suam acquirat frigiditatem pristinam, non est necessarium ad Deum recurrere, cum possit ipsa aquæ substantia illam frigiditatem in se producere. Insuper accidens dependet immediate à substantia, non solum quoad esse quietum accidentis, sive ad factum esse, sed etiam quoad fieri: Ergo substantia habet influxum immediatum in accidens.

971. Sit secunda conclusio: substantia corporea, quæ producitur, immediate ab alia substantia producitur, ut ignis v. g. A, producit immediate ignem B, & sic de aliis, quas quotidie videmus generari, ut homo ab alio homine, leo ab alio leone &c. hæc conditio expressè habetur à *Scoto locis supra citatis num. 959. & ab Aristotele 7. Metaph. cap. 8. text. & comm. 28. num. 64. ubi ait: in quibusdam verò palam, quia generans tale quidem est, quale generatum, nec tamen nec idem, nec unum numero, sed unum specie, ut in Physicis, homo namque hominem generat. Quod Scotus confirmat ibidem ex 2. Physic. text. & comm. 70. quòd generans, & genitum non incidunt in idem numero, sed in idem specie: Ergo illud est principium, à quo generatur homo, quod est idem in specie cum ipso homine; sed quod est idem in specie cum homine est substantia ipsa hominis: Ergo &c.*

972. Item idem Philosophus in eodem 7. cap. 9. text. & comm. 32. in fine sub num. 73. sed proprium substantia ex his accipere est, quia necesse

neceſſe eſt præexiſtere ſemper aliquam ſubſtantiam actû exiſtente, quæ facit ut animal ſit, ſi animal naſcitur, qualè verò, & quantum non neceſſarium, niſi poteſtate ſolùm. Quod explicat Scotus in 4. citato his verbis: vult ergo quòd ad hoc, quòd ſubſtantia fiat, & neceſſe aliam ſubſtantiam præexiſtere, quæ producat, ſed ad hoc, quòd quantum, vel quale producat, non oportet aliquid quantum, vel quale præexiſtere, niſi potentia tantum. Et clarius in Metaph. ſuper locum citatum in fine: assignat differentiam inter ſubſtantiam, & accidentia &c. Et infra: nam principium actîvum ſubſtantie non poteſt eſſe niſi ſubſtantia; principium autem actîvum accidentis poteſt eſſe ſubſtantia, & non accidens. Idem probat Scotus loco citato in lib. de rerum principio ex Philoſopho 2. de generatione text. 53.

973. Probatur conclusio ratione, quæ eam probat Scotus in 4. ait: quæ etiam habetur à Divo Thoma 1. p. q. 2. art. 2. illa forma eſt principium agendi, ſive generandi, in qua generans, & genitum aſſimilantur; ſed generatum principaliter aſſimilatur generanti in forma ſubſtantiali, ſecundum quid autem ſimile aſſimilatur in accidentibus: Ergo forma ſubſtantialis in ſubſtantia eſt principium actîvum, ſive generandi alteram ſubſtantiam. Major probatur: illud eſt principium generandi in generatione univoca, in qua generans, & genitum ſpecificè univocantur; patet, quia generans, ſive cauſans univocum eſt; quod cauſat, & producit effectum eiſdem formæ, & perfectionis univocæ, ac eſt ipſa cauſa, ut dixi num. 945. ſed generata ſubſtantia ſpecificè univocatur cum altera

ſubſtantia producente, & non cum ejus formis accidentalibus: Ergo forma ſubſtantie eſt, quæ immediatè producit alteram ſubſtantiam.

974. Secundò probatur ex eodem Scoto in 2. diſt. 16. q. unica. num. 16. *neceſſe eſt ſubſtantiam generari à ſubſtantia tam in generatione univoca, quàm equivoca: probo: neceſſe eſt, quod forma generantis, quæ eſt principium generationis, ſit nobilior (ſi generatio eſt equivoca) vel æquè nobilis, ſicut forma geniti, ſi generatio eſt univoca, ſed impoſſibile eſt, quòd forma accidentalis, quæcumq; ſit, perfectior ſit forma ſubſtantiali: Ergo non poteſt eſſe principium immediatum generandi: Ergo neceſſe eſt, quòd principium immediatum ſit ſubſtantia: Ergo &c.*

975. Tertiò probatur ratione communis: actio, per quam producit ſubſtantia, eſſentialiter eſt ſubſtantialis, ſed actio ſubſtantialis nequit ab alio principio, quàm à ſubſtantia naſci: Ergo ſubſtantia nequit produci niſi à ſubſtantia. Major eſt per ſe nota, minor probatur: actio, quæ naſcitur ab accidenti eſt alteratio eſſentialiter; ſed alteratio eſt actio, ſive influxus, quo producit accidentis: Ergo actio ſubſtantialis, quæ eſſentialiter diſtincta eſt ab alteratione, nequit niſi à ſubſtantia naſci: Ergo ſubſtantia nequit niſi à ſubſtantia cauſari.

976. Sit tertia conclusio: nullum accidens quantumcumque perfectum ſit, poteſt producere ſubſtantiam, tanquàm cauſa principalis ſubſtantie. Hæc conclusio ſatis patet ex dictis à num. 959. & infra, & ulterius probatur: ſimpliciter imperfectius ſecundum

dum speciem, vel genus non potest esse totale principium alicujus activum perfectioris: sed accidens sic se habet respectu substantiæ: Ergo &c. Major ex se patet; quæ negata (*sic Scotus sub num. 13. §. secunda conclusio. v. contra hoc.* nescirem probare aliquem ordinem entium, quomodo nec quod primum ens esset perfectissimum, immo posset proterviendo dici, quod totum universum, & quodlibet in ea factum est à musca; si enim arguas, quod musca est ita imperfecta, & tu idem dices, quod imperfectius potest producere perfectius; unde ita evidens est, quod illud, quod minus perfectum est, nequit esse causa totalis effectiva entis perfectioris, quod non potest probari, nam non est alia propositio clarior, & notior, per quam possit declarari ejus veritas.

977. Sit quarta conclusio: accidens neque ut instrumentum, neque in virtute substantiæ, neque partialiter, & minus principaliter potest producere substantiam; tum quia accidens ex sua natura dependens est à substantia, & illa naturaliter posterius, & causa debet esse prior saltem prioritate naturæ, quàm ejus effectus, vide, quæ diximus num. 958. ex 1. dist. de causis ut sic; tum quia actio accidentalis est alte, actio verò, quæ substantia producit, est substantialis, vide num. 975. tum quia est imperfectioris naturæ, ac est substantia, vide num. 958.

978. Et ulterius probatur: nihil relucet ex parte effectus substantialis, qui producit, quod possit correspondere accidenti: Ergo accidens neque partialiter,

neque instrumentaliter potest producere aliquid substantiæ. Antecedens probatur: totum, quod relucet ex parte effectus substantialis, qui producit, est substantia: Ergo nihil relucet, quod possit correspondere accidenti. Antecedens est certum, consequentia probatur: ideo tota substantia nequit ab accidenti solum produci, quia est substantia, & ordinis superioris, ac est accidens, sed etiam secundum omnes suas partes, quantumcumque minimæ sint, talis effectus est substantia, & perfectioris naturæ, ac est accidens: Ergo nihil relucet, quod possit nec partialiter correspondere accidenti, siquidem substantia, quæ producit secundum omnes suas partes, est substantia, & altioris ordinis, & naturæ, ac est accidens: Ergo &c. Alias omitto rationes apud auctores videndas.

Argumenta contra dicta.

979. **P**rimò contra nostram primam conclusionem arguitur, & est argumentum, quod etiam militat contra secundam, in quibus asserimus, quod substantia per seipsam immediate est productiva, tam respectu suorum accidentium, quæ illam conservant, quàm respectu alterius substantiæ: esse, & operari in creaturis realiter distinguuntur, solus enim Deus ob suam infinitam perfectionem est sua operatio: Ergo potentia, quæ ordinatur ad esse, sive existentiam, realiter distinguitur ab illa, quæ ex sua natura ad operationem ordinatur. Antecedens est certum, consequentia probatur: potentia

tiæ specificantur per actus ex Philosopho 2. de anima, sed actus essendi distinguitur realiter ab esse operandi, sive operationis, cum possit dari actus essendi sine actuali operatione: Ergo potentia, à quibus tales actus essendi, & operandi dimanant, etiam distinguuntur realiter. Et confirmatur ex Philosopho 9. Metaph. text. 3. & 12. ejusdem text. 26. & 28. Ubi ait: cujus est actus, ejus est & potentia; Et infra: *actus, & potentia ejusdem sunt generis*; sed operari, sive operatio est accidens substantiæ: Ergo potentia, à qua nascitur talis actus operationis, etiam est accidens.

980. Respondeo ad hoc argumentum, quod est validissimum Thomistarum telum, concedendo antecedens, & negando consequentiam: non enim requiritur tanta distinctio inter potentias, quanta reperitur inter actus ab illis potentiis dimanantes; potentia enim volitiva, & intellectiva sunt idem realiter, & tamen actus voluntatis, & intellectus realiter distinguuntur, immò ab eadem formalissima potentia possunt nasci actus realiter, & specificè distincti, ut patet de intellectu etiam in eorum sententia, qui cum eadem potentia sit ab illo nascuntur actus realiter diversi. Ad confirmationem respondeo distinguendo majorem: potentia specificantur per actus extrinsecè, concedo: intrinsecè, & essentialiter, nego. Nam cum actus sit quid extra quidditatem potentia, & extra realitatem, cum ab illa realiter distinguatur, nequit esse intrinsecum, & essentialiter potentia specificativum, sed extrinsecum, ex quo nihil contra nos, cum eadem res specificari possit à pluribus diversis spe-

cificativis extrinsecis, & ad identitatem, vel diversitatem potentia non attenditur ad identitatem, vel diversitatem actus, sed ad quod de intrinseca ratione potentia est.

981. Ad auctoritatem Philosophi respondeo ex *scoto* in 2. cit. quod cujus est actus, ejus est & potentia, loquendo de actu existendi, & de potentia objectiva, ita ut sit sensus, illud idem ens, quod fuit in potentia objectiva, sive in esse possibili est, quod est in actu existendi, quando producit extra causas, & in hoc sensu non solum actus, & potentia ejusdem sunt generis, sed etiam ejusdem individui, nam idem numero Petrus, qui fuit in esse possibili, sive in potentia objectiva, est in actu existendi, quando producit, & ponitur extra causas, & in hoc sensu loquitur ibi Philosophus, non vero loquitur de potentia operativa, & ejus actus, sive effectus, qui ab illa producit, cum actus sit accidens, & principium, à quo producit, petit esse substantia.

982. Præterquam quod si argumentum concluderet contra nos, etiam contra illos concluderet, nam ideo in substantia ajunt ipsi debet esse principium essendi distinctum à principio operandi, quia actus essendi, & operatio realiter in omni creatura distinguuntur: ergo etiam in accidente, in calore v.g. debent ipsi assignare principium essendi calorem realiter distinctum à calefactionis principio, taliter quod calor non per se, & suam essentiam calorem producat, sed per aliud principium, quod sit potentia operativa caloris; patet, quia accidens etiam creatura est; quod si in eorum sententia calor immediate per suam essentiam producit alium calorem, sine inconvenienti, quare

substantia non producit inmediate per suam essentiam, sive substantiam aliam substantiam, quod si argumentum non tenet contra illos, nec contra nos tenebit.

983. Secundò arguitur ex *Philosopho 2. de anima text. 5.* ubi ait, quod calor naturalis est instrumentum, medio quo anima nutrit digerendo cibum, & illum in substantiam aliti convertendo; at calor naturalis est accidens: Ergo substantia non per se, sed mediis accidentibus producit aliam substantiam. Item idem *Philosophus lib. de sensu, & sensato*, ait: *ignis non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus*: Ergo ratio agendi in igne non est ipsa substantia ignis, sed caliditas, quæ est ejus accidens.

984. Respondeo ad primum ex *Scoto in 4. cit.* quod calor naturalis est instrumentum, medio quo cibus alteratur, & disponitur ad hoc ut per actionem substantialem nutritivam convertatur in substantiam aliti, & quod calor non est à quo convertitur cibus in substantiam aliti; nam hoc fit à substantia, quæ nutritur per actionem substantialem nutritivam, sed quo disponitur ad alterationem, & corruptionem, & semel cibus alteratus, & dispositus à calore introducit in cibi materia substantialis forma carnis, non à calore, nisi dispositivè, sed à substantia, & per actionem substantialem. Ad illud de igne respondeo, quod in igne datur duplex actio, una, quæ vocatur ignitio, id est media qua producit alius ignis; & hæc provenit ab igne in quantum ignis substantialiter est; alia, quæ vocatur calefactio, & est media qua producit calor in passo igni approximato, & ista actio

provenit ab igne, non quatenus ignis est, sed quatenus calidus est, quia à calore existente in igne producit calor in passo igni approximato; & de hac secunda actione loquitur Philosophus, non verò de prima; ex quo nihil contra nos.

985. Tertiò arguitur contra nostram tertiam, & quartam conclusionem, in quibus asserimus, quod accidens nec tanquam causa principalis, nec tanquam causa instrumentalis, sive partialis potest attingere substantiam, & est argumentum, quod inmediate militat contra nostrum fundamentum, quo fundamus nostram conclusionem: experientia constat, quod ex putrefactione terræ, & calore solis vermes, & mures generantur, & alia hujus modi animalcula: Ergo ex causa minoris perfectionis potest generari effectus nobilior. Antecedens est certum, consequentia probatur: quodcumque vivens perfectius simpliciter est quolibet non vivente secundum speciem, & genus; vermes, & mures sunt viventia, & putrefactio, & Sol non sunt viventia, & tamen à Sole, & putrefactione generantur: ergo &c.

986. Respondeo distinguendo antecedens: vermes, & mures ex putrefactione, & calore Solis generantur dispositivè, concedo: per se, & inmediate, nego. Nam quod facit Sol medio calore non est aliud, quam disponere materiam ad talium viventium generationem, alterando per calorem illum materiam, qua alterata, & disposita illa forma viventis cum sit perfectior ipso Sole, non potest ab ipso introduci, neque à calore, sive putrefactione, sed à Deo auctore naturæ introducit, ex pacto quod Deus cum natura inivit de producendo, & causando

fando quotiescumque esset disposita materia, si non esset agens creatum, à quo possit talis forma introduci ad salvandum ordinem ab ipso præfixum, quod ad corruptionem unius ipse generaret, vel natura aliud, ex quo nihil contra nos.

987. Quartò arguitur: ratio assignata quare accidens nequit producere substantiam est, quia minoris perfectionis est ipsa substantia; sed hæc ratio nulla est: Ergo ruit fundamentum. Major ex dictis apparet, minor verò probatur: etiamsi phantasma inferioris ordinis, & perfectionis sit specie intellectuali, nihilominus in communi consensu influit partialiter in speciem, & illam partialiter causat: Ergo etiamsi accidens inferioris ordinis, & perfectionis sit ipsa substantia, poterit nihilominus ad illam partialiter concurrere, & illam causare. Antecedens est evidens in omni doctrina, consequentia probatur: plus distat phantasma à specie intelligibili in perfectione, quàm accidens à substantia; sed phantasma non obstante sua imperfectione potest saltè partialiter cum intellectu agente producere speciem intelligibilem: Ergo potiori jure accidens simul cum substantia poterit saltè partialiter producere substantiam. Major patet; plus distat corpus à spiritu in perfectione, quàm unum corpus ab alio corpore; sed phantasma est quid corporeum, species verò intelligibilis quid spirituale: Ergo plus distat phantasma à specie intelligibili in perfectione, quàm calor v. g. à substantia ignis; cum utrumque corporeum sit. Major hujus confirmationis probatur: illa, quæ distinguuntur in genere, plus differunt, quàm quæ sub eodem genere conti-

nentur; sed corpus, & spiritus distinguuntur in genere, corpus verò substantiale, & accidentale sub eodem genere corporei continentur: Ergo &c.

988. Fateor hoc esse validissimum argumentum, quod contra nos ex nostra doctrina & principiis potest efformari, quod fortè quos ego viderim hic omittunt, quia vel solutionem ignorant, vel non audent illi terga non vertere. Respondeo ergo, quòd phantasma concurret cum intellectu agente ad productionem speciei intelligibilis, quatenus repræsentativa est communicando illi speciei repræsentationem objecti, quæ relict in phantasma, non verò spiritualitatem; & phantasma quatenus repræsentativum objecti non est inferioris ordinis, ac est species intelligibilis, etiam prout repræsentativa, etiamsi inferioris ordinis sit ex illo capite, quo species intelligibilis est spiritualis, & phantasma corporeum.

989. Pro cuius majori intelligentia suppono quòd species intelligibilis, quæ producitur ab intellectu agente, & phantasmate duo habet, & esse repræsentativam objecti, & esse vitalem, & spiritualem: esse vitalem, & spiritualem, quod habet species illa, habet participatum non à phantasmate, sed ab intellectu agente, qui est vitalis, & intellectualis; esse verò repræsentativum, quod est in specie non habet species ab intellectu agente, qui non est repræsentativus, sed à phantasmate, ita quòd repræsentatio objecti correfpondeat phantasmati; at verò spiritualitas, & vitalitas correfpondet intellectui, ita ut quælibet istarum causarum det effectui, quod habet ex se.

990. Hoc supposito in forma ad argumentum

mentum respondeo concedendo majorem, & negando minorem; & ad ejus probationem distinguo antecedens: etiamsi phantasma inferioris ordinis, & perfectionis sit specie intelligibili, nihilominus concurrat partialiter, & influit ad illius productionem secundum quod repræsentativum est, concedo antecedens; & nego suppositum antecedentis, videlicet, quod phantasma quatenus repræsentativum sit inferioris ordinis, & perfectionis, ac est species intelligibilis, etiã prout est repræsentativa, immò in ratione repræsentativi tantæ perfectionis est phantasma, ac species intelligibilis; influit in illam, & illam partialiter causat, quatenus vitalis, & spiritalis est, nego antecedens: quia esse spirituale vitale, quod relucet in specie, non est participatum à phantasmate, sed ab intellectu agente, qui est spiritalis, & vitalis, & nullum est inconveniens, quòd effectus, qui à duobus causis partialiter producitur, excedat in perfectione quamlibet earum divisim, propter perfectionem, quam habet participatam ab alia concausa, immò est hoc necessarium. Unde licet species intelligibilis sit perfectior secundum quod spiritalis est phantasmate, quod est corporeum, tamen phantasma potest ad illam concurrere non secundum quod spirituale est, sed secundum quod repræsentativum est, in quo univocatur, & commensurantur.

991. At verò cum substantia, quæ producitur, non sit divisibilis in aliquas partes, conceptus, sive formalitates taliter quòd secundum unam formalitatem sit substantialis, & possit substantiæ correspondere, & secundum aliam sit accidens, & secun-

dum illam possit correspondere accidenti, immò secundum se totam sit substantia, hinc sit, quòd ab accidenti non possit nec partialiter causari, quia nihil est in substantia, quod non sit substantia, & per consequens majoris perfectionis, ac est accidens; at verò species habet duas quasi partes, & secundum unam est repræsentativa, secundum quam potest produci à phantasmate, quod etiam est repræsentativum, & secundum aliam est spiritalis, & secundum hanc nequit à phantasmate causari; quia majoris perfectionis est illa, bene tamen ab intellectu agente, qui etiam spiritalis est, non autem substantia ab accidenti ob rationem dictam.

992. Sed contra dices: etiam species intelligibilis secundum se tota est spiritalis, taliter quòd nulla pars est in illa, quæ non sit spiritalis: Ergo nulla pars est in illa, quæ possit à phantasmate causari. Probo consequentiam: ideo tota species nequit totaliter causari à phantasmate, quia tota species dicit spiritalitatem, penes quam majoris perfectionis est, ac est phantasma; sed etiam secundum omnes suas partes spiritalis est: Ergo secundum nullam ejus partem potest à phantasmate causari: & si potest: Ergo jam aliquid minoris perfectionis potest producere saltem partialiter illud, quod majoris perfectionis est.

993. Respondeo distinguendo antecedens: species intelligibilis est secundum omnes suas partes Metaphysicas spiritalis, nego: secundum se tota, & secundum omne, quod dicit Physicè, concedo. Itaque licet secundum se tota talis species sit spiritalis, & secundum se tota similiter repræ-

sentata-

representativa, sufficit, quod conceptus spiritualis Metaphysicè distinguatur in illa à conceptu representativo, ad hoc quod possumus dicere, quod secundum unum conceptum est causata ab una causa, & secundum aliū ab alia, maximè cum sint causæ, quæ vocantur totales totalitate effectus, & partialitate causæ, ut patet in intellectu, & ejus objecto, quæ sunt etiam causæ partiales partialitate causæ, quia una indiget alia ad causandum, & utraque partialiter influit, & totalitate effectus, qui totus effectus Physicè correspondet cuilibet causæ totaliter, ex eo quod denominationem totalem à qualibet sortiatur causa, ab intellectu enim, & objecto producitur actus intelligendi, qui totus dicitur vitalis, & totus representativus, & tamen in omni opinione secundum quod vitalis producitur ab intellectu, & non ab objecto, & secundum quod representativus est, producitur actus ab objecto, & non ab intellectu; at verò in substantia non est ita, cum substantia secundum nullam ejus partem nec Physicam, nec Metaphysicam est accidentalis, & sic secundum nullam ejus partem potest produci ab accidenti.

994. Ad reliquum argumenti respondeo negando majorem, & ad ejus probationem distinguo majorem: plus distat corpus à spiritu, quàm unum corpus ab alio, si corpora sint ejusdem prædicamenti, concedo: si sint ad diversa prædicamenta spectantia, nego. Ad cujus confirmationem concedo majorem, & nego minorem quoad secundam partem, videlicet, quod calor, & ignis sub eodem genere corporis prædicamentalis contineantur, quia corpus prædicamentale solum in substantia reperitur, cum sit altera

differentia diviliva substantiæ; at verò corpus accidentale, quod in calore reperitur, solum est corpus transcendentaliter, prout à spiritu distinguitur: unde plus differt accidens quodcumque à substantia, quàm unum accidens corporum ab alio spirituali, quia nec sub eodem genere accidentis continentur; illa verò minimè.

995. Quinto arguitur: visio beatifica producitur secundum se tota ab intellectu naturali creato, & tamen visio est quid ordinis supernaturalis, & perfectionis sphaeræ, ac est intellectus: ergo aliquid superioris ordinis, & perfectionis potest causari à causa inferiori, & minus perfecta. Major est evidens in nostra Schola, minor probatur: omne, quod est ordinis supernaturalis, majoris perfectionis est, ac illud, quod est ordinis naturalis; sed visio beata est ordinis supernaturalis, & intellectus ordinis naturalis: Ergo superioris ordinis, & sphaeræ est visio, quàm intellectus: Ergo &c.

996. Respondeo distinguendo majorem; visio beatifica producitur ab intellectu secundum se tota totalitate effectus, & totalitate causæ, nego: nam solum ille effectus producitur totaliter totalitate causæ ab aliqua causa, quæ se sola, & sine alterius concursu dat esse effectui; at cum visio non à solo intellectu, sed etiam ab habitu luminis gloriæ partialiter producatur, hinc est, quod producatur non totaliter totalitate causæ ab intellectu; producitur totaliter ab intellectu totalitate effectus, & partialitate causæ, iterum subdistinguo: ab intellectu prout vitali, & ab habitu luminis gloriæ prout supernaturali, concedo: ab intellectu prout vitali, & etiam prout supernaturali, nego.

negō. Itaque visio beata habet tria, quæ licet non sint realiter distincta, sunt tamen formalitates, sive Metaphysica prædicata, ratione quorum triplicem concursum causarum partialium terminat: primò est representativa objecti, & per istum conceptum producit, vel ab objecto, vel specie objecti: secundò est vitalis, & penes istum conceptum producit ab intellectu, qui est causa vitalis: tertio est supernaturalis, & penes istum conceptum producit ab habitu luminis gloriæ, qui est supernaturalis.

997. Ad minorem distinguo: visio est quid superioris ordinis, ac intellectus, secundum quod vitalis, nego: secundum quod supernaturalis, omitto: Ergo aliquid superioris ordinis potest produci à causa inferioris, distinguo: secundum quod superioris ordinis, nego: secundum quod æqualis perfectionis est, concedo. Unde licet visio secundum quod supernaturalis non possit produci ab intellectu, quia altioris perfectionis est, ac intellectus, qui est naturalis, tamen secundum quod visio vitalis optimè potest ab intellectu, qui potentia vitalis est, produci, quia in vitalitate intellectus, & intellectio proportionantur, cæterum in substantia, quæ generatur, nullus gradus reperitur, qui sit Physicè, nec Metaphysicè accidentalis, & sic nullus gradus est, qui possit correspondere accidenti, sed tota totaliter totalitate causæ, & effectus producit à substantia. Alias replicas ad hoc, & argumentum præcedens omitto, quia eis non potestis portare modò.

998. Sextò arguitur: accidens ponit

ultimam dispositionem ad generationem substantialis formæ: Ergo accidens generat substantialem formam. Antecedens est certum, à calore enim disponitur cibus ad hoc ut in substantiam aliti convertatur, à calore similiter disponitur lignum ad hoc ut in illo forma ignis introducat: Ergo &c. Consequentia probatur: ab illo producit forma substantialis, à quo ponitur in materia ultima dispositio ad talem formam; sed ab accidente ponitur ultima dispositio: Ergo &c. Et confirmatur: quia ultima dispositio habet essentialem connexionem cum forma substantiæ, ad quam disponit: Ergo qui ponit ultimam dispositionem, ponit formam: Ergo &c.

999. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ad ejus probationem nego maiorem: nam ut ait *Scotus in 4. dist. 1. q. 1. §. ista ergo ratione. v. confirmatur ifud. sub num. 19. ubi accidentia sunt instrumenta substantiæ non attingunt terminum principalem, sed tantum quandam dispositionem præviā.* Unde bene possunt accidentia introducere ultimam dispositionem accidentalem ad substantiam, non tamen ex hoc inferitur, quod habeant influxum in substantiam. Unde concedo, quod ultima dispositio habeat connexionem cum forma substantiæ generanda, nego tamen, quod producat formam substantialem, quæ ponit ultimam dispositionem, si talis ultima dispositio est accidentalis maxime, quod dico propter ultimam dispositionem ad formam rationalem, quæ est forma substantiæ corporeitatis, de qua ait *Scotus in 2. dist. 8. q. unica: sub num. 10. §. præterea, quod recurrendum est ad Divi-*

nam virtutem, quia semen, nec calor Solis potest esse causa tantæ diversitatis, quanta in organis reperitur.

1000. Septimò arguitur: accidens potest corrumpere substantiam: Ergo potest generare substantiam. Patet consequentia; quia tanta virtus requiritur ad destructionem substantiæ, quanta ad ejus generationem requiritur; antecedens probatur: quia calor v. g. potest destruere ultimum gradum frigiditatis, quem sibi postulat ex sua natura à qua, vel corpus humanum, & sine quo non potest naturaliter conservari; sed destructo gradu necessario frigiditatis, quem necessariò postulat aqua, vel humanum corpus, necessariò destruitur homo: Ergo si calor potest corrumpere illum gradum, potest corrumpere aquam.

1001. Huic argumento communiter respondent Scotistæ, nullo dempto, quem ego viderim, negando quòd calor possit corrumpere ultimum gradum frigiditatis, quam sibi vindicat aqua, & sine quo nequit conservari. Pro quo supponunt, quòd aqua v. g. quæ habet octo frigiditatis gradus, potest amittere usque ad septimum, si calor majoris virtutis, & activitatis applicetur aquæ; ceterum illum ultimum gradum, octavum videlicet, non potest amittere, quia majorem conatum ponit aqua in talis gradus conservatione, quàm in conservationibus aliorum, qui non sunt ita simpliciter necessarij ad aquæ conservationem, taliter quòd si una gutta aquæ, quæ habet ultimum gradum caloris applicetur ad totam sphaeram ignis, sive caloris, non poterit tota caloris sphaera corrumpere illum ultimum gradum frigiditatis aquæ, eò quòd majores

vires applicet aqua ad talis gradus conservationem.

1002. Sed interrogare vellem Hispano fernone, ut ipsi, & alii intelligant, quod interrogo: *en que consiste esse major conato; que pone aora esta gota de agua, con el qual puede guardar aquel ultimo grado de frialdad, de que ella necesita para su conservacion; saca aora algun montame, o Juega de algunas armas mayores, con que puede defender se de toda una es fera de Fuego? T si aora saca esta espada, o montame el agua para defender a quel grado ultimo, porque no la saco tambien, quando tenia mas grados de frialdad, T le seria mas facil su defensa? Parecemeque es muy linda media espada? Dicen que lo dice Scoto, io digo que me lo den en Scoto, y luego quemare io mis papeles.*

1003. Sed sive sit Scoti, sive non, sic contra illos infurgo: ille ultimus gradus frigiditatis ejusdem est naturæ, ac fuerunt gradus ulteriores, quos perdidit aqua vi caloris compulsa: Ergo sicut calor fuit potens alios gradus expellere ab aqua, ita potens erit expellere hunc ultimum. Antecedens est certum, consequentia probatur: causa naturalis sufficienter applicata agit in quantum potest necessariò: Ergo si aqua, quæ est causa naturalis, agit secundum ultimum suæ potentiae in defensione aliorum graduum frigiditatis, & non potuit illos non amittere propter excessum caloris, eadem aqua manens eandem impotentiam habet ad defensionem talis ultimi gradus: Ergo sicut amisit per calorem alios, ita amittit & hunc, cum non sit major, immò minor ratio istius, quàm illius.

Hh 2

1004. Re.

1004. Respondeo igitur ad argumentum distinguendo antecedens: accidens potest corrumpere substantiam positivè, hoc est, ultimam dispositionem, quæ est necessaria ad esse substantiæ, concedo: quod potest, immo de facto ipsam corrumpit, ut patet in febris cessante, in qua febris destruit ultimam dispositionem, quæ ad vitam servandam simpliciter requiritur, immediate, & per se, nego; immo nego suppositum, quod aliqua causa naturalis substantialis detur, quæ per se tendat in alterius substantiæ corruptionem; corruptio enim non intenditur per se, sed per accidens, & eodem modo respondeo distinguendo consequens: per accidens, & positivè, concedo: per se, nego. Ad confirmationem nego, quod tanta virtus requiratur ad destructionem substantiæ, quanta ad generationem, plus enim requiritur ad ædificationem, quam ad destructionem: ex quo nihil contra nos.

1005. Octavo arguitur experientiis quàm plurimis; in accidentibus enim panis Eucharistici corruptis multoties vermes generantur, & gutta aquæ, quæ projicitur in vinum ante consecrationem convertitur in vinum, & tamen aqua non efficit illam conversionem, sed vini accidentia, neque substantia panis convertitur in vermes, cum ibi nulla panis substantia sit post consecrationem. Insuper ferrum candens introducit formam ignis in stupam sibi approximatum, & ex motione rotæ currus accenditur rota, sive currus ligneus, & ex putrefactione tritici generantur fruges, & alia hujus modi, ubi nullum est agens, à quo possit talis forma substantialis introdu-

ci: Ergo dicendum est, quod ab accidentibus forma generetur: Ergo &c.

1006. Respondeo, ut dixi supra num. 986. quod in his omnibus eventibus recurrendum est ad Deum authorem naturæ, qui supplet defectum agentis substantialis creati, ex pacto, & lege præfixa, & negando quod motus currus rotarum sit causa per se ignis generationis, sed per accidens, & dispositiva. Idem dico de ferro candente in stupam immisso, & de aquæ gutta immerfa in vino, quia calor vini, sive accidentia destruunt accidentia aquæ conservativa, & illis destructis introducit in materia aquæ formam vini, vel ab ipsa forma substantiali vini, vel à Deo authore naturæ. Alia minoris notæ argumenta omitto apud auctores videntur. Et dicta pro hac celeberrima difficultate sunt satis, ut ad alia transeamus.

ARTICULUS TERTIUS;

Appendix, ubi aliqua emendantur dubia, ut clarius, quæ in superioribus diximus, appareant.

1007. **D**ubitabis prius: utrum forma substantialis ignis v. g. si esset à materia prima separata posset generare alium ignem naturaliter? Respondeo ex *Scoto in 4. dist. 12. q. 3. §. ad tertium, n. 39.* quod problemæ potest sustineri. Pro parte affirmativa hæc est ratio; quod sicut qualitas est totale principium alterandi; ita forma substantialis est totale principium generandi; sed calor v. g. si esset separatus, posset producere calorem in passio sibi approximato capaci: Ergo forma substantialis ignis si esset ita separata à materia posset in materia introducere formam aliam substantialem ignis: Ergo &c.

1008. Ne-

1008. Neque obstat, quòd *Philosophus asserat* 1. *Metaph.* quòd actiones sunt suppositivæ; sed forma substantialis separata à materia non est suppositum: Ergo nequit habere actionem: quia respondeo ex *Scoto*, quòd *Philosophus* non ait, quòd actio est suppositorum, sed quòd actio terminatur ad singulare, quia omne, quod producit per aliquam actionem est singulare, sicut & principium, à quo talis nascitur actio. Et dato, quòd illa propositio esset *Philosophi*, sic est intelligenda; *actio est suppositi, ut ultimatè denominati ab actione, sed non ut solius denominati ab ipsa*. Unde sic ex dictis exponenda est, actio est suppositi, vel alicujus habentis modum existendi suppositi, & cum talis forma separata habeat modum existendi suppositi, siquidem per se existeret: hinc fit, quòd posset habere actionem, & generare aliquid suppositum.

1009. Sed contra dices ex *Philosopho* 1. *de generatione text.* 87. ubi ait: *oportet agens, & patiens communicari in materia*: Ergo ex mente *Philosophi* illa forma, quæ non communicat in materia, sive non est in materia, nequit generare compositum, quòd essentialiter constat ex materia. Respondeo explicando authoritatem *Philosophi*: oportet agens communicari in materia actualiter, neque aptitudinaliter, concedo. Unde sufficit, quòd illa forma generans sit apta nata esse in materia, ad hoc quòd possit actualiter generare in materia formam. Sed contra dices: *Philosophus* 9. *Metaph. text.* 85. arguit contra *Platonem*, ex eo quòd ponebat *Plato* ideas, quæ erant principium generationis, tanquam formas separatas: Ergo forma separata nequit ex *Philosopho* generare. Respondeo,

quòd *Philosophus* non arguit contra *Platonem*, quia posuit formas separatas, quas vocabat ideas, generare composita, sed quia *Plato* aiebat, quòd tales formæ separatæ erant spirituales omnino, & generabant composita corporea, quod spiritui repugnat, non quatenus forma est, sed quatenus spiritualis.

1010. Pro parte negativa militante rationes suprà factæ ex authoritate *Philosophi*, & hæc similiter ratio: ad hoc ut agens agat, necesse est, quòd sit sub modo convenienti ad agendum, sed modus convenientis formæ est, quòd forma sit in materia: Ergo necessariò requiritur, quòd forma ignis sit in materia, ad hoc quòd possit ignem generare: Ergo si forma est separata, nequit compositum generare. Ad affirmativam partem magis inclinatur *Scotus*, sed quia ille problematice respondet, idem judico respondendum ex ejus doctrina; idem dicimus de forma substantiali separata respectu formarum accidentalium, quas propria virtute valet generare, sive producere.

1011. Secundò dubitabis: an formæ accidentales activæ, ut calor, & frigiditas v. g. & hujus modi aliæ si sint separatæ, possint causare similes qualitates in subiecto, quas poterant causare quando erant conjunctæ cum suis formis substantialibus, quibus erant connaturales?

1012. Respondet *Scotus* in 4. *dist.* 12. q. 3. §. *ad aliud dubium. num.* 20. primo negativè, probabiliter, & opinativè his verbis: *uno modo breviter potest dici, quòd qualitas est principium actionis in passum habens contrarium, & hoc secundum quemlibet gradum, secundum quem prius, & hoc quantum est ex parte qualitatis activæ, sed propter subiectum, in quo est*

contrarium, quod determinat sibi aliquem gradum magis quam alium, possibile est, quod non possit in omnem gradum contrarii in quantum contrarium est in tali subjecto eodem modo, quo prius potuit. Vult dicere Scotus, quod si calor ut octo v. g. conjunctus cum substantia ignis potens erat expellere frigiditatem ut octo ab aqua, idem calor manens, si separaretur, non poterit expellere illam frigiditatem, quam antea erat potens destruere, non defectu caloris, sed defectu subjecti caloris, & ratione subjecti, in quo est frigiditas aquæ videlicet.

1013. Unde sub num. 22. ait Scotus: *ad primum concedo, quod si tota substantia ignis in sphaera sua destrueretur, & manerent ibi omnia accidentia (calor ignis videlicet, & siccitās) gutta aqua ibi appositā nunquam destrueretur ab illis: quia ut ait Scotus antea sub num. 21. dico ergo, quod nulla substantia corrumpi potest, nisi à substantia. Ex quibus verbis non attendendo utrū sint de mente Scoti, vel non, Scotistæ supra citati num. 1001. de quibus irrisoriè egimus num. 1002. sumptērunt fundamentum ad stabiliendam doctrinam ibi impugnātam.*

1014. Quos ulterius interrogo; est idem quærere, utrū accidens simul cum substantia, calor v. g. simul cum igne possit generare, vel corrumpere substantiam aquæ, ac quærere utrū calor separatus ab igne, immò & igne destructo possit corrumpere aquam? Profecto minimè, cum ipse Scotus in verbis supra citatis num. 1012. quod concedit accidenti conjuncto (data hypothēsi, quod verba prædicta sint genuina de mente Scoti, cum satis ex his constet oppositum, cum non utatur Sco-

tus verbis affirmativis, qualia sunt dico, assero, vel hujus modi alia, sed verbis permissivis, qualia sunt potest dici) negat ipsi ut separato, idem habet Scotus num. 23. 24. 25. 26. & 30: Ergo de accidenti separato alia est difficultas, & quæstio, quod sic per evidentiam ostēdo: hæc argumentatio ex verbis ipsis Scoti non tenet: calor separatus ab igne nequit corrumpere ultimum gradum frigiditatis, quam vindicat aqua: Ergo nec calor conjunctus cum igne non tenet, quia ut ait Scotus ubi supra: possibile est, quod non possit in omnem gradum contrarii, in quantum contrarium est in tali subjecto, eodem modo, quo prius potuit: quia arguitur de accidenti prout extra subjectum ad ipsum prout in subjecto, quia Scotus non intendit ibi probare, quod accidens neque in virtute substantiæ, neque ut substantiæ instrumentum potest attingere substantiam; quod de accidente à substantia separato, & agente propria virtute ipsi contrariæ sententiæ auctores fatentur. Unde nihil faceret argumentum circa illos.

1015. Sed ne alicui scandalum pariant verba nostra irrisoria de gutta aquæ applicata toti Sphæræ caloris, audite verba magis ponderativa ipsius Scoti, quæ esse de ejus genuina mente ipsa verba præ se ferunt; ipse enim subtilis Doctor immediatè post illa verba de tota Sphæra caloris separati, & aquæ gutta sibi approximata, quæ permissiva sunt, & opinativa, ex eoforte, quod aliquis Doctor illius temporis illam autumavit doctrinam, ait sub ipso num. 22. *ne tamen nimis absurdum dicatur hoc* (pensare verba: Ergo nimis absurda potest prædicta solutio

solutio haberi (& contra sensum, dico, quòd si accidentia aliqua activa essent sine subiecto, substantia quanta, & qualis approximata eis corrumpere, sed non ab eis, immò ab agente universali causato, scilicet cælo, ad quod est fuga naturalium, præcipuè cum forma hic inducenda sit imperfecta.

1016. Et paulò infra: & si esset aliqua forma, ad quam inducendam calum non sufficeret, oporteret fugere ad primam causam simpliciter, quia hic induceret illam formam, ad quam agens naturale (accidentia videlicet illa separata, de quibus ibi loquitur) disponit; nec hoc est fugere ad miraculum, quia regulariter omnem impotentiam totius naturæ creata Deus supplet, ut patet in animatione corporis organici, ubi non ponitur miraculum; & ideo natura disponente ad eam ultimam dispositionem Deus regulariter supplet impotentiam naturæ. Ecce quomodo ex mente Scoti, accidentia licet non per se, & immediatè, sed dispositivè possunt etiam separata ponere ultimam dispositionem ad generationem alicujus formæ, quam non possunt ipsa accidentia generare, & similiter ad corruptionem alterius, quam non possunt nisi dispositivè corrumpere, qua ultimam dispositionem posita ponitur forma, vel à cælo, vel à Deo autore naturæ, & hoc sine miraculo, quia homo non ponit nisi ultimam dispositionem ad animam rationalem, & ea posita anima introducit in corpore organico, & tamen sine miraculo.

1017. Vult ergo dicere Scotus, quòd & si accidens possit alterare substantiam inducendo in illam aliquem gradum impossibilem cum gradu qualitatis, quam sibi necessariò vindicat, exempli gratia, si

calor potest inducere calorem in aqua, & destruere ultimum gradum frigiditatis, quam sibi postulat necessariò aqua ad sui conservationem, tamen non propter hoc est dicendum, quòd accidens caloris corrumpat aquam, quia forma substantialis aquæ non corrumpitur, nisi dispositivè à calore, & immediatè ab agente introducente formam substantialem novam, quæ forma nova aliam præexistentem in genere formæ expellit, & agens talem formam novam effectivè causans, formam corrumpendam etiam effectivè expellit, ita ut semper sit standum in hoc, quòd substantia non nisi à substantia per se generetur, aut corrumpatur, & ab accidente merè dispositivè.

1018. Habemus ergo ex Scoto, quòd calor v. g. separatus potest causare calorem in passum sibi approximarum, quod patet in accidentibus separatis Eucharisticis, in quibus idem calor, odor, & sapor reperitur, in tantum quòd si vinum consecratum frigeat, connotat experientia, quòd labia, lingua, os, sive manus illud attingens frigeat, & tamen ibi nulla est substantia vini, nec panis, à qua hæc accidentia possint causari, sed solum accidentia separata: Ergo ab illis possunt alia ejusdem rationis accidentia generari.

1019. Tertiò dubitabis, utrum ex suppositione quòd calor ut octo v. g. separatus posset corrumpere frigiditatem, etiam separatam, ut octo; possit idem calor separatus eandemmet corrumpere frigiditatem, existentem in subiecto, taliter quòd per hoc, quòd calor sit extra subiectum, non minuatur ejus virtus ad agendum, nec per hoc

hoc quòd frigiditas sit in subiecto, acquirit novas vires ad resistendum calori.

1020. Respondo dupliciter; primo affirmativè ex Scotò citato n. 1015. quia cùm calor non dependet à subiecto in agendo, si quandò est in subiecto potest corrumpere frigiditatem, etiam existentem in subiecto, si separetur calor à subiecto eandem potest frigiditatem vincere, & superare usq; ad ultimum gradum. Secundò respondeo negativè ex Scotò n. 23. & 31. §. ad secundum dico. & n. 25. & eodem §. v. ad primum: & ratio est, quia frigiditas existens in subiecto, in aqua v. g. conservatur ab ipsa aqua substantia, quæ habet majores vires ad conservandam frigiditatem, quàm calor separatus ad illam corrumpere, ita quòd licet calor separatus potest corrumpere gradus frigiditatis, qui sunt in aqua, non necessariò simpliciter ad esse aquæ, tamen illos gradus, quos necessariò petit aqua ad sui conservationem, non poterit idem calor destruere, nisi ponatur magnus excessus ex parte caloris separati, ratione cujus excessus talis possit calor vincere virtutem conservativam frigiditatis in aqua, & ejus vires restituere, ut patet in illo exemplo de tota sphaera caloris juxta guttam aquæ.

1021. Probatur ratione, qua eam probat Scotus: comparando activum ad activum simpliciter perfectius secundum entitatem, est simpliciter perfectius secundum virtutem; sed substantia habet virtutem activam respectu qualitatis consequentis eam (v. g. aqua respectu frigiditatis) & qualitas contraria habet virtutem activam ad corrumpendam ipsam, simpliciter autem substantia est perfectior qualitate contraria: Ergo vir-

tus substantiæ simpliciter est major in resistendo; quàm virtus qualitatis contrariæ in corrumpendo: Ergo calor separatus non est potens corrumpere eandem frigiditatem in subiecto conservante ipsam frigiditatem ad sui esse, quàm separatam valebat corrumpere.

1022. Sed contra dices: gratia separata, seu charitas nequit producere actum amoris, nec similiter quilibet habitus à potentia disjunctus: idem dico de specie impressa tam intellectiva, quàm sensitiva separata à potentia, cujus est species: Ergo accidens separatum non potest causare simile accedens, ac conjunctum. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: accidens separatum, quod est principium partiale alterius accidentis, qualia sunt assignata, quæ solum ut concausæ partiales simul cum potentia causant, concedo: accedens, quod est principium totale alterius accidentis, qualis est calor, frigiditas, siccitas, & alia, quæ non petunt potentiam aliquam determinatam subiecti, nego. Et de istis loquimur impræsentiarum, non verò de illis. Qui plura de hac re desideraverit, auctores consulat. Hic solet dubitari, an sicut anima v. g. mediis potentiis ab illa formaliter distinctis intellectus.

QUESTIO TERTIA,

De causalitate, sive influxu causa efficientis.

Postquàm questione præcedente statutum extat causam efficientem substantialem immediatè per suammet substantiam, & non mediis accidentibus producere suum substantialem effectum, sicut calor immediatè

mediatè per se ipsum producit alium calorem, nunc in præfenti quæstione agendum extat, per quid causa substantialis (idem inquirimus de accidenti) constituitur in actu secundo causans; pro cuius majori intelligentia aliqua præmittenda fore iudicavi, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad intelligentiam quæstionis præmittuntur.

1023. **P**rimò est notandum, quòd sicut diximus supra dist. 3. hujus q. 1. art. 1. n. 895. & sequentibus, hic non quærimus impræfentiarum, per quid constituitur causa efficiens in actu primo potens causare, sive producere effectum, quia certum est, quòd ignis v. g. à sua intrinseca virtute, & natura habet hoc, quòd est posse alium ignem generare, & similiter homo à sua intrinseca natura habet hoc, quòd est posse generare alium hominem, & sic de aliis; sed inquirimus modò, quid sit illa causalitas, per quam in actu secundo, & actuali virtutis exercitio constituitur causa efficiens actualiter causans; utrum sit ipsamet virtus absoluta, & intrinseca causa, vel aliquid medians inter causam, & effectum, quo se habeat tanquam via ad terminum, & hoc utrum absolutum, vel relativum, substantia, vel accidens sit, vel potius ipsemet effectus à causa procedens.

1024. Secundò est notandum, quòd hoc nomen actio, causalitas, sive fluxus (nam hæc omnia licet sint diversa, tamen sæpius pro eodem usurpantur) multipliciter sumitur ex *Scoto in 4. dist. 13. q. 1. §. ex dicto. num. 12.* primò sumitur actio pro operatione potentie intellectivæ, vel volitivæ,

sive cuiuscunque aliæ vitalis potentie; in quo sensu intellectio dicitur actio intellectiva, & volitio actio volitiva nuncupatur, & auditio actio auditiva, & sic de aliis, cum tamen revera neque intellectio, neque volitio sint actiones, immò qualitates absolutæ, sive actus illarum potentiarum, qui media actione aguntur, sive causantur.

1025. Secundò sumitur actio pro respectu fundato in agente ad suum terminum, & cum in quolibet agente naturali creato multiplex inveniat respectus, multipliciter solet actio similiter usurpari. Primò sumitur pro illo respectu, quo agens, quatenus produciens refertur ad productum, quæ dicitur actio, sive productio activa, media quæ denominatur causa, sive agens formaliter produciens; cui ex parte effectus, sive compositi, quòd est, quòd produciatur, correspondet alia relatio passiva, quæ denominatur formaliter productum, sive causatum, & refertur ad produciens, sive causans, & hæc relatio est prædicamentalis, quæ posito termino, & fundamento necessario confurgit, supponitque necessario ad sui esse tam esse fundamenti, quòd est causa, quàm esse termini, qui est effectus.

1026. Tertiò sumitur actio pro respectu educentis ad educum, qui est relatio fundata in ipso agente, & terminata ad formam, quæ est, quæ de potentia materiæ educitur; & ex parte formæ correspondet alia relatio passiva, quæ denominatur relatioeducti terminata ad ipsum agens, quatenus educens, sive quatenus de potentia materiæ illam formam educit; & hæc similiter est relatio prædicamentalis intrinsecus adveniens, quæ necessario ad sui esse petit

formam eductam, ad quam terminetur, & agens illam educens, in quo fundatur.

1027. Quarto accipitur actio pro respectu inducentis ad inductum: est relatio, media qua agens quatenus formam jam à se eductam de potentia materię, illam in materia inducit, sive introducit, inducens formaliter denominatur, quę inductio terminatur ad formam inductam, sive introductam in materia, cui ex parte formę inductę in materia correspondet alia relatio; quę dicitur inductio passiva, qua formaliter forma inducta denominatur, quę terminatur ad agens, quatenus inducens illam formam in illa materia, & hæc etiam relatio est intrinsecus adveniens supponens ad sui esse fundamentum, in quo est, videlicet agens inducens, & formam inductam; ad quam terminetur.

1028. Quinto accipitur actio pro respectu transmutantis ad transmutatum, & est relatio fundata in agente, & terminata ad materiam, quę est, quę transmutatur per formam, media qua agens transmutans formaliter denominatur, cui ex parte materię transmutatę correspondet similiter alia relatio terminata ad agens, qua denominatur formaliter materia transmutata ab illo agente per formam ab ipso introductam; & in hac acceptione actio transmutantis ad transmutatum est, quę formalissimè constituit prædicamentum actionis, & relatio transmutati, sive materię ad agens prædicamentum passionis, & hæc relatio non intrinsecus, sed extrinsecus adveniens est, cum possit dari idemmet agens in rerum natura, & idemmet transmutatum passum sive materia, sine eo quod detur talis actio;

sed ultra requirit, quod illud passum ab illo agente per formam à se productam transmutetur, ad hoc quod refuleat illa relatio.

1029. Sexto accipitur actio pro re acta, sive pro ipso effectu, prout dicit esse ab alio, scilicet à causa; in qua acceptione actio idem est, ac forma fluens, sive forma in fieri, quatenus nascitur à causa, & tendit in factum esse; sed hæc acceptio actionis non est acceptio formalis, sed materialis, sive fundamentalis, quia forma in fieri non constituit, sive per se pertinet ad aliquod peculiare prædicamentum, sed illius prædicamenti, & speciei est, cuius est effectus ipse, qui producitur. Unde si forma in fieri est de specie ignis, actio sumpta pro re acta ejusdem speciei est, & sic de aliis.

ARTICULUS SECUNDUS;

Ubi ad quasitum per conclusiones sit satis.

1030. **D**ICO primam conclusionem: actio sive causalitas, sive influxus, quo causa efficiens constituitur in actu secundo causans, sive dans esse effectui fundamentaliter, non est ratio sumpta pro respectu, sive relatione producentis ad productum, sive causantis ad causatum. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto loco supra citato. Probatur: relatio producentis ad productum est prædicamentalis intrinsecus adveniens necessario supponens in esse simpliciter producents, in quo fundatur, & productum ad quod terminatur: Ergo relatio producentis ad productum non est, qua in actu secundo causa efficiens constituitur dans esse effectui.

1031. Dico secundam conclusionem: actio

actio sumpta pro relatione educantis ad educatum, & producentis ad productum non est causalitas causæ efficientis. Probatur: quia prima supponit formam educatam, ad quam terminatur, & secunda supponit formam inductam in materia, ad quam refertur: utraque siquidem est relatio intrinsecus adveniēti, supponens necessariò in esse simpliciter fundamentum, & terminum; sed terminus primæ est forma educata de potentia materiæ: Ergo jam supponitur forma educata, antequam sit relatio: & similiter terminus secundæ est forma inducta, sive introducta in materia: Ergo jam supponitur forma, antequam detur relatio inducentis ad inductum. Præterea potest dari vera causa efficiens, sive causans effectum Physicum, & realem sine relatione inducentis ad inductum, & educantis ad educatum: Ergo istæ relationes non sunt ipsæ causæ efficientis causalitas. Antecedens patet, nam si Deus crearet compositum ipsum quidem produceret concreando simul materiam, & formam sine educatione formæ à materia, neque inductione: Ergo &c.

1032. Dico tertiam conclusionem: actio propriè dicta de genere actionis, sumpta pro relatione transmutantis ad transmutatum non est causalitas causæ efficientis. Probatur, quia hæc actio terminatur ad materiam transmutatam per formam: Ergo jam supponit formam productam in esse simpliciter: Ergo non est ratio formalis producendi formam, immò neque compositum, quia non ad compositum, sed ad materiam terminatur.

1033. Dico quartam conclusionem: nulla relatio potest esse causalitas media, qua

causa efficiens in actu secundo constituitur causans, sive dans esse effectui, non reductive, sed specificative. Hæc conclusio expressè habetur à *Scoto* in 4. citato, & 5. *Metaph. q. 9. §. relatio. sub num. 12.* ubi ait: *relatio non est quo agens agit, nec quo habens potens est potens, nec quo receptivum recipit, nec quo obiectum est obiectum.* Idem habet in 3. dist. 15. 1. §. *aliter potest. num. 8.* & in 2. dist. 1. q. 2. §. *quantum ad istum articulum. num. 7.* & infra: sed eodem prorsus modo philosophandum est de causa efficiente, ac philosophavimus de materia prima dist. 2. ex 1. lib. num. 422. & sequentibus, & sicut diximus ibi, quod materia immediate per suammet essentiam, & entitatem recipit formam, ita hic dicendum est, quod causa efficiens per eandemmet absolutam virtutem, qua erat potens causare, causat in actu secundo, nulla interveniente actione, sive causatione, quæ mediet inter ipsam causam, & in effectum, distinctam ab effectu, & causa.

1034. Probatur conclusio auctoritatibus Doctoris Subtilis, ipse enim Subtilis Doctor in 2. citato. v. & quando arguitur, num. 8. ait: dico, sicut dictum est aliàs frequenter quod ad absolutum in causa immediate sequitur absolutum in effectu, & in effectu primo consequitur respectus ad causam, & tunc si aliquis est respectus causæ ad effectum, est ultimus, & aliquando nullus. Et v. ad primum argumentum. sub num. 7. dico, quod causa potest primò, & immediate aliquem effectum novum producere absque omni novitate in ipsa. Et v. dico. sub num. 8. illud enim idem absolutum, quod in causa præcessit, tamen natura quàm duratione ipsum effectum, vel causa-

in factum esse, reducitur ad actum virtus causativa causæ efficientis: Ergo &c. Minor probatur: quia per hoc, quod intelligatur effectus in fieri fluens à causa, intelligitur causa fundamentaliter causans, & dans esse effectui: Ergo per effectum, in fieri constituitur in actu secundo causans.

1039. Et confirmatur: inter causam primam, & effectum non mediat neque absolutum, neq; respectivum: ergo non inter causam secundam, & effectum. Patet, quia quanto ordinatum ad finem, tanto immediatius attingit finem, tantò majoris nobilitatis est; sed substantia creata ordinatur ad finem: Ergo quanto &c. sed hoc est, si subs immediatè per se, & non medio aliquo accidente realiter distincto, operatur, & agit: Ergo hoc quod est producere effectum sine aliqua media actione distincta ab effectui est concedendum substantiæ. Patet; quia natura in omnibus est dignificanda, quæ secum non involvunt aliquam repugnantiam, hoc nullam involvit: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

Primò arguitur contra nostram quartam conclusionem, in eo quod asserit; quòd causa immediatè per suam substantiam, & essentiam dat esse effectui absque aliqua actione media: agere per se, & suam essentiam soli Deo conceditur: Ergo agere, sive producere per suammet substantiam, & essentiam substantiæ creatæ, sive causæ est denegandum. Antecedens est certum; solus enim Deus est prima causa per essentiam agens, & omnis creatura non per essentiam agit: ergo per accidens agit: Ergo

debet mediare aliquod accidens, medio quo causa agat, & producat suos effectus.

1041. Respondet ex *Scoto* in 4. dist. 16. q. 1. §. *rationes. num.* 10. quòd agere per essentiam stat dupliciter: uno modo idem est, ac in agendo non dependere ab alio, non habere essentiam per participationem ab alio, sed à se, & ex se, & in hoc sensu verum est quòd agere per essentiam soli Deo conceditur, quia ipse solum est primum independens in essendo, & operando: alio modo agere per essentiam idem est ac non per accidens superadditum, licet tamen à prima causa dependenter, sed per suam substantiam immediatè, & in hoc sensu falsum est, quòd hoc modo agere soli Deo conveniat, cum substantiæ creatæ, sive accidenti conveniat immediatè per seipsum dare esse effectui, unde nego consequentiam argumenti, ex quo nihil contrahos.

1042. Secundò arguitur: causare in causa realiter distinguitur ab esse causæ causatio: Ergo non ab eodem constituitur causa in esse causantis in actu secundo, ac constituitur in esse causativa in actu primo. Antecedens probatur: causare in causa, sive actualis causatio causæ potest separari ab esse causæ causativè: Ergo &c. Antecedens probatur: quia prius essentialiter est, quòd causa sit causativa, quam causet in actu secundo, taliter quòd potest dari ignis cremativus in actu primo, sine eo quòd in actu secundo creinet: Ergo nequit ab eodem constitui causa in actu primo potens, à quo constituitur in actu secundo causans. Probo consequentiā: illa, quæ realiter, & separabiliter possunt inveniri, nequeunt idem constitutivum habere; sed posse causare potest separari ab actuali causa.

causatione : Ergo posse causare, & actualiter causare nequeunt ab eodem constitui : Ergo essentialiter ab alio constituitur causa in esse causantis, à quo in esse causativæ non constituitur.

1043. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens : prius est, quod causa sit causativa, quàm quod causet, id est, quàm sit effectus causatus, concedo : quàm quod causa causet activè, nego. Quia cum secundum idem sit causa causativa, & causet, & non secundum aliquid sibi additum, non prius convenit causæ esse causativam, quàm quod causet activè ; fallitur autem imaginatio (ait Scotus in 2. cit. v. dico. sub num. 8.) quia semper videtur, quod causa sit indeterminata usque ad illud causat, & tunc quod aliqua relatio determinans ipsam ad effectum, primum requiratur à parte ejus, quod falsum, secundum illud enim absolutum, secundum quod prius fuit causativum, est nunc causans &c.

1044. Quod exemplo confirmo : ponatur ergo calor, & non sit aliquod corpus ipsi approximatum, quod à calore calefiat : interrogo : tunc calor calefacit, vel non? Ducas, quod non, non ratione sui, quia ex se calefactivus est, sed defectu subjecti in quo causat calorem, approximetur igni aliquod corpus, quod calefiat per talem approximationem, ponitur aliquod novum in igni? Minime quidem; quid ergo ponitur ad hoc quod ignis calefaciat? Nihil profectò, sed ab eademmet virtute, qua antea erat calefactivus, est nunc calefaciens sine aliqua novitate intrinseca ex parte ignis : idem dico de aliis causis.

1045. Sed contra dices, & est tertium

argumentum : non potest fieri transitus de contradictorio extremo ad extremum contradictorium sine aliqua mutatione, sive novitate se tenente ex parte illius extremi, quod transit; sed causa efficiens, ignis v. g. transit de non cremare ad cremare, & calor de non calefacere ad calefacere : Ergo per aliquam mutationem. Major probatur : non potest paries v. g. transire de non esse album ad esse album, sine eo quod habeat albedinem, quam antea non habebat : Ergo non potest causa transire de non causare ad causare sine eo quod habeat aliquid, quod antea non habebat; sed mutari est aliter se habere : Ergo si causa, quando causat, aliter se habet, quàm prius, mutatur : Ergo per causationem mutatur, sive per aliquid additum causæ, quod antea non erat in ipsa.

1046. Respondeo distinguendo majorem : non potest fieri transitus de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione intrinseca, vel extrinseca, concedo : sine mutatione intrinseca, nego. Sinister enim paries transit ad dextrum parietem sine aliqua mutatione in pariete existente, solum per mutationem illius, respectu cuius dicitur dexter, vel sinister : & paries de non esse visi transit ad esse visum per mutationem solam in oculo existentem : idem dico de causa : causa transit, ignis v. g. de non cremare ad cremare per hoc solum, quod applicetur sibi passum, quod antea non habebat, absque aliqua mutatione se tenente ex parte causæ, quia ipsa quantum est ex se semper est causans, quod si non appareret, sive causatur effectus, non est defectu sui, sed defectu passi, vel alterius extrinseci.

1047. Sed

1047. Sed contra quartò : applicatio passî ad ignem v. g. est conditio prævia requisita ad causandum, & prius ipsa causatione: Ergo per hoc, quòd applicetur passum, non ponitur formalissimè causatio: Ergo aliquid aliud requiritur ex parte ignis v. g. ad cremandum præter approximationem. Et confirmatur: potest dari saltem per divinam potentiam, quòd lignum sit igni approximatum, & quòd non detur crematio: Ergo crematio distincta est ab ignis approximatione. Antecedens patet in pueris existentibus in Babylonica fornace: Ergo &c.

1048. Respondeo distinguendo antecedens: approximatîo ligni ad passum est prior ipsa crematione, hoc est ipso effectui in fieri, & prout fluens à causa, concedo: ipsa actîva causatione, nego: quia causatio actîva fundamentaliter nihil aliud est, quàm virtus absoluta crematîva ignis, quæ prior essentialiter est quacumque conditione ad causandum. Ad consequens eodem modo distinguendum est, & licet verum sit, quòd approximatîo sit necessaria ad fieri effectus, non tamen est necessaria ad causare actîvè causæ, quia vel approximetur, vel non approximetur, semper causa causat, hoc est, habet virtutem causativam ad dare esse effectui. Unde prius debet dici approximatîo conditio ad fieri effectus, quàm ad causare causæ, cum causare nihil addat, vel dicat supra esse causativum.

1049. Sed contra quintò : quia causa dat esse, ideo effectus accipit esse: Ergo prius est, quòd causa det esse actualiter effectui, quàm quòd effectus actualiter accipiat esse à causa: Ergo ante fieri effectus ne-

cessariò requiritur aliquid novum se tenens ex parte causæ dans esse effectui.

1050. Respondeo ex *Scoto* ibidem. v. cum igitur dicitur: *sub mun.* 8. distinguendo antecedens: quia causa dat esse, hoc est, quia habet virtutem intrinsecam causativam ideo à tali virtute immediatè ponitur effectus in esse, concedo antecedens: quia causa dat esse, hoc est, quia ponitur aliqua ratio nova in causa, quæ sit ratio dandi esse, ideo effectus accipit esse, nego: quia ab eadem intrinseca, & absoluta virtute, a qua causa fuit potens dare esse, dat esse in actu secundo effectui, absque aliqua ex parte causæ mutatione, vel novitate, ut sæpè dictum est.

1051. Sextò arguitur: hæc est vera propositio, causa causatione causat; & hæc similiter, agens actione agit: Ergo ex parte causæ datur causatio media, qua dat esse effectui, & ex parte agentis datur actio media, qua agit, & producit effectum. Respondeo distinguendo antecedens: causa causatione causat, hoc est, media relatione causationis, sive causantis denominatur formaliter causans, concedo: & agens similiter actione agit, hoc est denominatur agens formaliter ab actione de genere actionis: media causatione, & actione dat esse effectui, nego: quia licet actio sit ratio formalis denominandi, non tamen est ratio formalis agendi, sive producendi, nisi denominativè.

1053. Septimò arguitur: ex parte materiæ datur unio media, qua formæ unitur, & ex parte formæ alia unio media, qua unitur materiæ: Ergo ex parte causæ datur re-

live

sive actio productiva. Patet consequentia, quia sicut unio est relatio, & formalis ratio uniendi, ita actio est ratio formalis agendi: Ergo sicut datur unio, quæ est relatio, ita debet dari actio, quæ sit relatio.

1053. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ad ejus probationem nego antecedens; & ratio disparitatis est per se nota, quia unio præsupponit in esse materiam, & formam, quas tanquam nexus, & vinculum unit; at verò illa relatio, quæ esset ratio formalis producendi, debebat saltem esse aliqua prioritate prior termino producto, ad quam terminatur, & implicat, quòd aliqua prioritate sit relatio sine termino; cæterum non implicat, quòd si terminus est, ad illum detur relatio. Hic etiam adduci solent quàm plures auctoritates ex Scoto, ubi videtur asserere actionem propriè dictam de genere actionis esse rationem formalem producendi in causa. Sed facilis extat solutio ex dictis, dicendo, quòd loquatur Scotus de actione fundamentali, sive de virtute absoluta causæ, à qua causatur effectus, non verò de actione formali. Vel si loquitur de actione formali, loquitur arguendo contra adversarios ex eorundem fundamentis. Qui plura de hac celebri difficultate desideraverit, auctores consulat.

QUESTIO QUARTA.

De dependentia causæ secundæ à primæ.

POSTQUÀM in superioribus docuimus substantiam creatam habere virtutem intrinsecam ad producendum immediate aliam substantiam sine aliquo accidenti motu, immo sine aliqua media actione distincta à causa, & effectui; restat nunc agere, utrum taliter substantia creata, ignis v. g. habeat virtutem adequatam ad producendum aliquem ignem, ut sine concursu Dei, & sine ejus adjuvamine valeat ignem alium producere? Et idem quærimus de aliis causis creatis, quapropter sit

trum taliter substantia creata, ignis v. g. habeat virtutem adequatam ad producendum aliquem ignem, ut sine concursu Dei, & sine ejus adjuvamine valeat ignem alium producere? Et idem quærimus de aliis causis creatis, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum omnis causa efficiens creata, vel alia quæcumque causa dependeat à Deo in causando, sive operando?

1054. Circa hanc difficultatem prima sententia est Durandi in 2. dist. 1. q. 5. asserentis nullatenus Deum immediate per se influere ad effectum creaturarum, sed eatenus dicitur Deus ad effectus creaturarum concurrere, quatenus conservat virtutem causativam, quam Deus indidit rebus in sua conditione prima. Unde idem est dicere (ait Durandus) Deus concurrere cum igne ad producendum alium ignem, ac dicere Deus conservat virtutem, quam dedit igni, quando ignis producit alium ignem, & sic de aliis causis esse philosophandum. Sed hæc sententia, tanquam errori proxima, & parum tuta in fide communiter ab omnibus rejicitur, & ab Scholis jacet relegata.

1055. Secunda sententia affirmat, quòd Deus concurrat cum causa secunda non solum conservando ejus causativam virtutem, sed simul ad ejus effectum influendo, taliter quòd si Deus non influeret, etiamsi virtutem causativam causæ secundæ conservaret, nihil omnino causarent causæ secundæ, cum necessario primæ causæ adjutorio indigeant ad causandum. Hæc conclusio jam apud omnes

omnes est maximè recepta, illamque habet expresse Doctor subtilis in 2. dist. 37. q. 2. §. si hæc via, & infra num. 6. & 8. & 2. Report. dist. 1. q. 3. §. dico. v. illud probo. sub num. 8. & sapissimè passim in ejus doctrina hæc veritas supponitur.

1056. Probatur conclusio ex Sacra Scriptura: Joannis enim cap. 1. dicit: *ipsa veritas Christus. Pater meus usque modo operatur, & ego operor*: quod communiter Patres intelligunt de simultaneo concursu, quo causam creatam in suis operationibus adjuvat. Et Isaïæ cap. 26. *omnia opera nostra operatus est in nobis Dominus*. Et Joannis 16. *sine me nihil potestis facere*. Et Actorum 16. constat quod in ipso vivimus, movemur, & sumus. Ubi per *ly sumus*, denotatur dependentia creaturæ à Deo quoad esse; per *ly vivimus* dependentia quoad potentias proximas, & vitales; & per *ly movemur* dependentia quoad ipsas operationes.

1057. Probatur ratione: omnis creatura essentialiter dependet à Deo, & ipsi subordinatur quoad esse: Ergo & quoad operari. Antecedens est certum, consequentia probatur: sicut res se habet ad esse ita ad operari; sed omnis causa creata quoad esse dependet immediatè, & essentialiter à Deo: Ergo & quoad operari ab illo eodem modo dependet. Et confirmatur: ille modus causandi Deo est tribuendus, quo magis ejus virtus infinita, potestas, dominium plenum, & authoritas elucet; sed ex simultaneo concursu, sive causalitate, & influentia ad omnem effectum creatum magis relucet, & splendet virtus Dei infinita, plenum dominium in creaturis, potestas, & imperium, quam ex negatione talis concursus:

Ergo concursus simultaneus, sive causalitas respectu cujuscumque effectus creaturarum est Deo tribuendus.

1058. Et roboratur ex *Scoto in 2. dist. 37. q. 2. §. contra istam opinionem. num. 8.* quia ex opposito sequeretur, quod Deus non esset omnipotens. Probatur: quidquid omnipotens vult, hoc fit pro eodem instanti, & sub illis circumstantiis, quæ sibi placent: Ergo si aliquis effectus creatus totaliter, & absque dependentia ab omnipotentia esset in potestate causæ creatæ, talis effectus non posset à Deo impediri, quominus fieret, & per consequens non esset Deus omnipotens. Probatur consequentia: illud, quod in fieri non dependet à Deo, non potest ejus fieri à Deo impediri: ergo si aliquis effectus esset totaliter intra virtutem, & sphaeram causæ creatæ sine dependentia à Deo non posset impediri. Et roboratur: quia non aliter potest Deus impedire effectum creatum cujuslibet causæ, nisi subtrahendo concursum, & influentiam, quam habet Deus ad fieri talis effectus: ergo si Deus nullum concursum, & influentiam habet ad fieri alicujus effectus, nequit fieri talis impediri à Deo: Ergo non esset omnipotens, si quidem esset aliquod, quod ab illo pro suo libito, & voluntate impediri non posset. Alias rationes omitto apud autores videndas.

Argumenta contra dicta.

1059. PRIMò arguitur contra nostram conclusionem ex sententia Gabrielis Biel supra hac eadem dist. n. 951. & 966. negat causam creatam aliquid producere, sed quod Deus ad creaturarum præsentiam omnia causat, sic: perfectissimus modus

• K k

agendi,

agendi, sive operandi est Deo tribuendus; sed major perfectio refunditur in Deum, ex eo quòd omnia ipse solus agat, & causet, quàm ex eo quòd ponamus simultaneum concursum, & influentiam ejus ad omnes effectus creaturarum: Ergo hic modus agendi Deo non est denegandus, sed est illi tribuendus. Major est certa; quidquid enim majoris perfectionis est, perfectissimo est tribuendum: minor probatur: major virtus, & magis dilatatum imperium, & dominium creaturarum ponitur in Deo, ex eo quòd ipse solus omnia operetur, & agat, quàm ex eo quòd simul omnia à Deo, & creatura fiant: Ergo &c.

1060. Respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: major perfectio refunditur in Deum, ex eo quòd solus agat, quàm ex simultaneo ejus concursu, si solum poneretur simultaneus Dei concursus ad effectus creaturarum causarum ex inopia, & indigentia, quia Deus per se solus non posset illos effectus producere, concedo minorem: si ponatur, ut de facto ponitur talis simultaneus Dei concursus, non quia ipse solus non possit, sed ex mirabili ejus dispositione, & providentia, nego. Nam licet Rex, si imperator posset per seipsum quidquid ex potestate ab illo participata facit minister ejus, tamen non faceret per se immediatè, quod facit medio ministro, non derogat ejus potestatem, & regale dominium, imò magis ejus relucet auctoritas, & potestas. Ita similiter Deus licet possit per seipsum sine causa creata causare, & efficiere quidquid in genere efficientis sit à causa creata, tamen dare virtutem causativam causis creatis, quia causent, & efficiant ab ipso dependenter suos

effectus, non derogat ejus virtutem, imò magis super exaltatur ejus imperium, & dignitas. Unde, Augustinus 7. de civitate Dei cap. 2. ait: *sic Deus res, quas condidit, administrat, ut eas agere proprios motus sinat.* Et ad ejus probationem eodem modo respondeo.

1061. Secundò arguitur pro opinione Durandi auctoritate Divi Anselmi lib. de concordia præcepti, & gratiæ, ut videre licet ex Scoto supra citato in 2. dist. 37. q. 2. num. 5. dicentis: *Deus facit omnes actiones, & omnes motus, quia ipse facit res, à quibus, & in quibus, & ex quibus sunt, & nulla res habet ullam potestatem volendi, aut faciendi nisi ipso dante:* Ergo ex mente Divi Anselmi Deus dicitur facere omnes actiones, & motus creaturarum, quia fecit res ipsas, à quibus sunt tales actiones, & motus, & non quia ipse immediatè habeat concursum in talium motus, & actiones.

1062. Respondeo concedendo auctoritatem Sancti, & negando consequentiam: nam verba Anselmi potius sunt pro nostra sententia, quàm contra nos: nam ex eo probat Sanctus, quòd Deus simul cum creatura concusat effectus omnes creaturarum, quia causat entitatem, sive virtutem absolutam, à qua procedunt tales effectus; ac si diceret, Deus causat omnem causam secundam, & ab illo omnis virtus causativa dependet: Ergo etiam ab illo dependet omnis effectus creatus, sive motus, qui à tali causatur virtute, quia non est major ratio, quare immediatè dependeat à Deo virtus causativa causarum secundarum, & non dependeat immediatè omnis operatio earum, tanquàm à causa prima, à qua

cau-

causatur, & hoc potius est pro nobis, quàm contra nos.

1063. Tertiò arguitur: creatura in omnibus est dignificanda, quæ secum non afferunt repugnantiam aliquam, sed causam creatam se solâ, & sine indigentia concursus causæ primæ suos efficere effectus non affert secum aliquam repugnantiam: hoc ergo est concedendum causis creatis. Major probatur ex Divo Thoma 1. part. q. 47. dicente Augustino & Philosopho: *natura fecit, quod melius est, multò magis Deum.* Et ex Augustino lib. 3. de libero arbitrio cap. 5. *quidquid tibi veritate melius occurrerit, hoc scias fuisse Deum tanquàm bonorum omnium conditorem.* Et lib. 1. contra adversarios legis, cap. 14. *usque à Deo despiendum est, ut homo videat, melius fieri debuisse, & Deum credas satere noluisse?* Sed melius est, quòd natura sit dignificata in omnibus, quæ secum non involvunt repugnantiam, quàm quòd non sit dignificata: Ergo naturam taliter esse dignificatam est credendum, Deum fecisse potius, quàm non fecisse. Minor probatur: per hoc, quod ignis v. g. immediate sine indigentia divini concursus sit causa totalis alterius ignis, non extrahitur à ratione creaturæ, neque à ratione dependentis à prima causa, cum semper sit sub potenti manu Dei, ut possit illum ignem causantem destruere, vel ejus causationem, & effectum: Ergo nullam involvit repugnantiam esse creaturam, & esse causam totalem sine indigentia concursus divini.

1064. Respondeo concedendo majorem, & omnes auctoritates pro illa addu-

ctas admittendo, & negando minorem; & adejus probationem nego antecedens: per hoc enim quòd ignis v. g. possit esse totalis causa sine indigentia concursus divini alterius ignis, sequeretur maximam implicationem, & repugnantiam involvere prædicta, videlicet, quòd ignis esset creatura, & non esset creatura, quòd esset dependens, & non esset dependens, quòd esset creatura, & dependens, quia supponitur; & quòd non esset creatura, quia in ejus fieri non terminaret creatoris actionem, per quod omnis creatura in esse talis constituitur, cum sine actione fieret creatoris; & quòd esset independens, quia fieri effectus non dependeret à Deo, cum sine illo concursu valeret fieri, & cum in operando ejus causa non dependeret à prima, vel independentem causaret; quæ omnia ex se manifestam involvunt contradictionem, & repugnantiam.

1065. Quartò arguitur: ille effectus totaliter produci potest ab aliqua causa, qui non excedit perfectionem, & virtutem activam talis causæ; sed calor A, v. g. ut quatuor non excedit virtutem, & activitatem alterius caloris ut quatuor, nec unus homo excedit alterius hominis perfectionem, nec unus ignis alterius ignis, & sic de aliis: Ergo calor ut quatuor potest totaliter causari ab alio calore ut quatuor, & idem dico de aliis. Major probatur: qui si ob aliquam rationem ignis, sive calor ut quatuor indigeret concursu simultaneo divino ad producendum alium calorem ut quatuor, maxime quia in illo non daretur sufficiens virtus productiva ad talem effectum, & idem dico de aliis. Pater; quia ideo Petrus

dicatur

Kk 2

dicitur impotens ad levandum pondus ut octo, quia tale pondus excedit vires Petri, sed calor ut quatuor non excedit vires alterius caloris ut quatuor, neque ejus exuperat perfectionem, & idem dico de aliis: Ergo ex nullo capite repugnat quòd sit causa totalis illius sine indigentia concursus divini. Quod ulterius confirmo; quia si nulla creatura sine divino adjuvamine posset se sola producere effectum totaliter: Ergo nulla esset causa totalis, sed partialis sui effectus, cum à Deo, & creatura partialiter fieret.

1066. Respondeo distinguendo majorem: ille effectus totaliter potest produci ab aliqua causa, qui non excedit virtutem causativam illius in eo ordine, & sphaera, quo est causa, concedo: in tota latitudine causarum, nego. Unde licet calor ut quatuor, non excedat virtutem, & activitatem alterius caloris ut quatuor, & sic de aliis est intra sphaeram, & ordinem causae secundae, & creaturae; & cum causa secunda eò quòd creatura essentialiter in essendo, & operando dependeat à Deo tanquam à causa prima, hinc fit, quod &c. Ad ejus probationem respondeo distinguendo majorem: si ob aliquam rationem maxime, quia in calore ut quatuor non daretur sufficiens virtus, & activitas creata, nego: quia ex hoc capite bene aequiparantur calor ut quatuor ut causa, & calor ut quatuor ut effectus, quia non haberet sufficientem virtutem causativam secundam, concedo. Quia cum calor sit à causa secunda, licet in suo ordine causae secundae sit completa, quia secunda est, impotens censetur ad effectum sine prima. Ad illud

exemplum de pondere non tenet, quia Petrus non potest illud levare in casu posito, tum quia dependenter à Deo illud elevarret, dato quod elevarret, tum quia extra sphaeram suarum virium est tale pondus. Ad illud quòd creatura esset causa partialis, & non totalis, nego: quia solum illa censetur causa partialis, quae in ea linea, qua est causa, indiget alterius causae ejusdem ordinis adjuvamine; at cum creatura calor v. g. ut quatuor non indigeat alterius caloris adjuvamine ad producendum alium calorem ut quatuor, sed adjuvamine divino, quod alterius ordinis est, hinc fit, quod non causa partialis, sed totalis sit, totalis in ordine causae secundae in tota latitudine omnis causae.

1067. Sed contra, & sit quintum argumentum: si calor ut quatuor esset causa totalis, & non partialis in genere efficientis alterius caloris ut quatuor, & idem dico de aliis: Ergo calor ut quatuor totaliter esset productus ab alio calore ut quatuor. Patet; quia illa est causa totalis in aliquo genere, à qua totaliter producitur ejus effectus: Ergo nihil de tali effectu relinquitur Deo causandum in eodem genere efficientis: Ergo Deus non concurrat effective ad talem effectum.

1068. Respondeo distinguendo consequens: Ergo totaliter esset ille calor ut quatuor ab alio calore ut quatuor productus in genere efficientis secundi, sive creati, concedo: in genere efficientis creati, & increati, nego. Unde nego; quod nihil de tali effectu Deo relinquitur causandum, immo totus effectus simul causatur totaliter à Deo, & totaliter à creatura, in diverso

tamen

tamen ordine, à Deo tanquàm à prima causa, & efficiente primo, à creatura verò tanquàm à causa secunda; & nullum est inconveniens, immò est necessarium, quòd ita fiat, cum creatura sit essentialiter causa secunda, & primæ subordinata in ejus causatione, à quibus totaliter in diverso ordine causæ, videlicet primæ, & secundæ idem effectus secundum se totus essentialiter dependet, cum ab utraq; per eandem indivisibilem actionem idem producat effectus.

1069. Sextò arguitur: si voluntas creata v.g. quæ est causa suorum actuum, non esset causa totalis suorum actuum sine indigentia adjuvaminis divini, sequeretur, quòd non esset plenè liberata; hoc est contra fidem: Ergo & illud ex quo sequitur: ergo aliqua causa creata datur, quæ suos valeat producere effectus totaliter sine causæ primæ adjuvamine. Probatur sequela: illa enim non est causa libera respectu sui effectus, quæ non habet plenum dominium, & potestatem adæquatam ex omni parte in talem effectum, hujus modi esset creata voluntas, si divino indigeret adjuvamine: Ergo &c. Probatur major: quòd non habet in sua potestate totum effectum, ita ut pro suo libito independentèr à quocunque alio possit illum causare, non habet in illum plenum dominium: Ergo non habet plenam potestatem, & libertatem.

1070. Probo antecedens: quòd habet effectum dependentèr à causalitate alterius causæ, quæ quidem causa, & causalitas ejus non est in sua potestate, non habet plenum dominium in talem effectum; sed voluntas creata producit suos actus dependentèr à causalitate divina, quæ divina

causalitas non est in potestate voluntatis creatæ: Ergo non habet voluntas plenum ex omni parte dominium in suo effectus; sed quidquid non habet plenum dominium, non est plenè liberum: Ergo si voluntas creata non habet plenum dominium, plenè libera dicenda non est. Et confirmatur: si Petrus subditus nequit tale facere, vel tale, puta egredi è domo, vel aliquid tale sine permissu, & jussu sui superioris, nequit dici, quòd plenè in potestate libera Petri est è domo egredi, vel illud tale: Ergo si voluntas creata, quæ Deo superiori subdita est, nequit suos actus elicere sine permissu, jussu, & coadjuvamine Dei, nequit dici, quòd plenè liberè tales elicit operationes, sive operatur.

1071. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem distinguo majorem: illa non est causa libera respectu alicujus effectus, quæ non habet plenum dominium, & potestatem adæquatam in talem effectum ex omni parte intra suos limites, & sphaeram, concedo: extra suam sphaeram, nego. Nam ad hoc quòd voluntas creata plenè liberè dicatur, & habens potestatem plenam, & dominium in suos actus non requiritur, quòd non indigeat divino adjuvamine ad illos producendos, cum expressè suæ naturæ, eò quòd creata sit, repugnet; sed quòd intra sphaeram, & limites creaturæ liberæ ab alia libera creatura dependeat, cum ipsa sit causa adæquata in ordine causæ creatæ, & liberæ, cum quo stat, quòd talis actus liber habeat ab objecto, & objecti propositione, dependentiam, tanquàm à conditione, vel extrinseco determinante; quia ut Aristoteles ait: nihil volitum quia

præcognitum; & sicut objectum esse necessarium præcognitum, ad hoc quod ametur, non tollit libertatem, ita quod dependenter à Deo operetur voluntas creata non minuit ejus libertatem, cum nulla necessitate antecedenter ad actum necessitetur voluntas ad eliciendum actum, imò pro suo libito elicit, & operatur utendo divino concursu in actus elictione, vel non utendo in ejus suspensione, quando voluntas suspensa pro suo libito facit nullum actum eliciendo.

1072. Et ad ejus confirmationem respondendo distinguendo majorem: quod non potest elicere effectum, nisi dependenter à causalitate alterius causæ ejusdem ordinis, & sphaeræ, quæ causa, & causalitas ejus non est in ejus libera potestate non habet plenum dominium in talem effectum, concedo majorem. nam causa ut liberè plena sit, & plenè habens in suos actus dominium, necesse est, quod ab alia creata causa ejusdem ordinis nullam habeat dependentiam: quod elicit effectum dependenter à causalitate alterius causæ altioris ordinis, & sphaeræ, cui subditur, & subordinatur ex sua intrinseca ratione non habet plenum dominium in talem effectum, nego. Unde concedo antecedens de Petro subdito, cui liberè plenè non est egrediendi è domo, vel aliquid tale sine superioris jussu, licentia, sive permissu, & nego consequentiam de voluntate creata, quæ Deo ex sua intrinseca ratione subijcitur. Et ratio disparitatis ex se patet, quæ maxime notanda est, nam voluntas Prælati, sive superioris non semper in omnibus se attemperat, & accom-

modat voluntati inferiorum, quod passim, & frequenter enim se opponant prædictorum voluntates nolendo unus, quod vult alter, vel è contra. At verò Deus taliter sua admirabili, & incomprehensibili sapientia, qua fortiter, & suaviter attingit à fine, usque ad finem; ut ait Paulus, & se accommodat voluntati creatæ ad suos eliciendos actus, ut possimus dicere, quod voluntas creata semper, & quomodo vult, utitur voluntate divina, taliter quod elicere actum A, vel actum B, semper, & pro semper est in pleno dominio, & potestate voluntatis creatæ, licet dependenter à prima, quia Deus semper, & pro semper paratus est ad concurrere cum illa ad tales actus eliciendos ut Hispano possimus dicere sermone: *hace la voluntad criada todo quanto quiere en orden à sus actos internos, tan independientemente, que si bien necesita de la ayuda divina; parece que no necesita de ella, porque nunca Dios da lugar à que necesite, o carezca de el, pues siempre esta aparejado para ajudar ala criatura.*

1073. Seprimò arguitur, & est validissimum argumentum, quod contra hanc nostram conclusionem efformatur: Deus concurrit cum voluntate creata ad omnes suos actus immediatè in illos influendo: Ergo Deus est causa omnium actuum, qui à voluntate creata procedunt: Ergo est causa peccati, sive actus peccaminosi. Probo consequentiam: illa formalissima est causa peccati, quæ influit immediatè in ipsum peccatum; sed Deus immediatè ex supra data doctrina influit

influit v. g. in odium Dei, & in alios actus, qui formalissimè peccata sunt: Ergo est causa peccati: Ergo non est major ratio, quare peccatum tribuatur creaturæ, & non tribuatur Deo; hoc est blasphemum, & contra fidem: Ergo & illud ex quo sequitur.

1074. Respondeo concedendo antecedens, & similiter primam ejus consequentiam, & distinguendo alteram consequentiam: Ergo est Deus causa peccati, sive actus peccaminosi, distinguo: quoad materiale, & Physicum actus, concedo: quoad formale, & monstruositatem illius, qua in esse peccati formaliter constituitur, nego: quia deformitas, & monstruositas actus non à Deo, sed à creatura est. Ex ad ejus probationem distinguo majorem: illa formalissimè est causa peccati, quæ influit immediatè in ipsum peccatum quoad materiale, & formale peccati, concedo: quoad materiale solum, nego: sed Deus concurret, sive influit immediatè in peccatum, sive actum peccaminosum, distinguo; quoad Physicum, & materiale peccati, concedo: quoad formale monstruositatis, in qua formalissimè stat ratio peccati, nego. Itaque in actu peccaminoso duo reperiuntur, & materiale, sive Physicum actus, quod habet rationem boni Physici, & formale peccati, quod est quædam monstruositas, sive deformitas, sive privatio debitæ rectitudinis in esse actui; ad Physicam entitatem actus quæ est peccati subtractum concurret Deus, eo quod in tali subtracto nulla sit ratio malitiæ; ad formale verò, sive ad illam

monstruositatem solum concurret creatura, & non Deus, quia talis monstruositas potius habet rationem defectus, quam effectus, & sic nullum est inconveniens, quod talis defectus soli creaturæ adscribatur, immò est necessarium, quod non adscribatur Deo. Congiorem peto argumentum discussionem, quæ metas nostri instituti transgreditur, pro nunc satis est aliqualem notitiam tradere; qui plura de hoc argumento, & quæstione desideraverit, authores consulat.

ARTICULUS SECUNDUS.

Ubi aliqua enodantur dubia pro majori intelligentia quasiti.

1075. PRIMò dubitabis: utrum ex eo quod dicamus, quod Deus totum producat effectum creaturarum, & creatura similiter, taliter quod à Deo, & à creatura idem producat totaliter effectus, ut diximus num. 1062. deficiente altera causarum per possibile, vel impossibile, & altera solum remanente, ab illa posset produci idem effectus, si daretur ex parte ejus eadem actio, quam antea habebat in consortio alterius causæ, quando videlicet ab utraque producebatur effectus?

1076. Respondeo, quod si ignis v. g. qui producit totum alium ignem separaretur à simultaneo Dei concursu, nullatenus produceret alium ignem, non solum quia dependenter à Deo producit, quia jam admittimus casum impossibilem, quod videlicet non dependeret, sed quia illa actio, qua alium ignem producit simul cum Deo esset insufficientis ad dare esse effectui, nisi major adhibe-

retur

retur concursus; & idem dico de concursu simultaneo divino, quo ignem adjuvat ad alterius ignis productionem, qui quidem concursus si esset per se solitarie sine concursu ignis, non esset sufficiens dare esse alteri igni, quia licet utraque causa totalis dicatur, est tamen in diverso ordine una ac est alia, nisi ponatur major influxus, non poneretur ab illa effectus, & sic &c.

1077. Secundò dubitabis: utrum talis concursus simultaneus se tenens ex parte Dei, quo coadjuvat creaturam ad suas operationes, sit aliquid receptum in ipsa creatura, & influens per modum principii in ejus actionem, vel potius sit aliquid per modum actionis se tenens ex parte Dei? Respondeo, quòd licet aliquando Deus coadjuvet creaturam influendo aliquid in ipsa, quòd sit comprincipium alicujus operationis creatæ, ut patet de gratia, fide, spe, & charitate, qui sunt quidam habitus in anima à Deo infusi, ut illam coadjuvent ad actus eliciendos fidei, spei, & charitatis, tamen ad actualem elictionem actus præter habitus prædictos, qui dantur per modum auxilii habitualis, requiritur ex parte Dei concursus simultaneus per modum actionis, qui non recipitur in creatura, sed per modum fluxus fluit à Deo, & terminatur ad effectum, qui accipit esse per talem actionem, quia cum tales habitus auxiliantes etiam creaturæ sint, indigent simultaneo Dei concursu ad eliciendos suos effectus. Unde concursus ut talis Dei non est aliquid receptum in creatura, sed actio divina se tenens ex parte creatoris.

1078. Tertiò dubitabis: utrum concursus Dei, quo coadjuvat creaturam, sit eademmet actio se tenens ex parte creaturæ, ita ut effectus creaturæ à Deo & à creatura per eandem indibilem actionem cause-tur? Respondeo, quòd si sermo sit de actione formali propriè dicta, nego suppositum: quòd causa creata det esse effectui per aliquam talem actionem, ut diximus num. 1033, at verò si sit de actione fundamentalis, sive ipso effectu in fieri per eandem, & indistinctam actionem concurrat Deus, ac concurrat creatura, quia cum hæc sit ipse effectus in fieri prout fluens à Deo dicitur actio divina & prout fluens à creatura dicitur creata.

1079. Quartò dubitabis: utrum actio, sive concursus causæ primæ sit prior aliqua prioritate concursu causæ secundæ? Et ratio dubitandi est communis modus, & maxime usitatus loquendo, quo dicitur causa prima prius agit, quàm secunda, & causalitas causæ primæ prior est causalitate causæ secundæ. Respondeo cum Scoto in 2. cit. dist. 37. q. 2. §. ad solutionem, num. 15. quòd talis modus loquendi est intelligendus sic, quòd causa prima prius agit, quàm secunda prioritate perfectionis, ex eo quòd causa prima magis perfecta sit, quàm secunda in essendo, & in operando, & idem dico de causalitate unius, & alterius, quia eadem indivisibilis actio sit, ut dixi num. præcedenti, tamen hæc actio eadem prout fluens à Deo dicitur magis perfecta, quàm seipsa prout fluens à creatura; non verò quia in aliqua prioritate naturæ causet causa prima, & in aliquo naturæ posteriori causet secunda, quia

cum

cum idem sit utriusque effectus, nequit produci ab una, & postea ab alia, sed simul, & semel ab una causatur, & ab alia.

1080. Quintò dubitabis: utrum Deus concurret cum creatura ad suos producendos effectus inmediate suppositi? Pro cuius responsione nota, quod agere inmediate suppositi, est agere inmediate per virtutem existentem in ipso supposito, taliter quòd inter suppositum, sive singulare, quod producit, & effectum, qui producit, non inediat aliud suppositum; à quo immediatius attingatur effectus, ut evenit in artifice lignario, qui inedia securi, sive serra scindit lignum. Agere verò non inmediate suppositi, sed virtutis est agere per virtutem existentem in alio, licet à se causatam; ut ignis v. g. dicitur calefacere hominem, qui est iuxta ignem medio calore recepto in aëre, qui inediat inter ignem, & hominem, qui quidem calor est causatus inmediate inmediate suppositi in aëre ipso ab igne; at calor, qui causatur in homine, non causatur in mediatione virtutis, quia à calore causato in aëre proximo causatur.

1081. Nunc respondeo, quòd utroque modo Deus concurret ad effectum creaturarum. Quod concurret in mediatione suppositi probatur: quia illud agens dicitur agere inmediate suppositi, quod agit inmediate per virtutem intrinsicam existentem in ipso agente, sive supposito; sed Deus causat, & producit effectum creaturarum per suam virtutem infinitam, quæ quidem infinita virtus in ipso solo existit, & non in alio. Ergo agit inmediate sup-

positi. Quòd etiam inmediate virtutis agit, probatur: quia illud agens agit inmediate virtutis, quod agit per virtutem à se causatam in alio; sed Deus causat per virtutem causatam in creatura, quia omnis virtus, quæ est in creatura, est à Deo participata: Ergo agit etiam Deus inmediate virtutis.

1082. Sextò dubitabis: utrum ad hoc quòd Deus agit in mediatione suppositi aliquem effectum, necessariò requiratur, quòd Deus sit præsens inmediate per suppositum divinum, sive substantiam passivam, in quo introducenda est forma? Ex idem inquirimus de agente creato, & ratio dubitandi est, quia Philosophus 7. *Physic. à text. 10. usque ad 13.* & passim in ejus invenitur doctrina, ubi ait: *quòd movens, & motum debent esse simul.* Ergo &c. Omnis sententia Divi Thomæ 1. pt. q. 8. art. 1. & 2. & aliorum, respondeo negativè cum Scotò in 1. *dist. 37. q. unica. num. 4.* & ratio est, quia ad hoc quòd agens agit in mediatione suppositi, solum requiritur, quòd agat per virtutem intrinsicam ipsi supposito, & non per virtutem existentem in alio; sed Deus agit per virtutem suam infinitam, quæ ipsi solum intrinseca est, & non in alio accepta, neque communicata: Ergo &c.

1083. Ex quibus sequitur corollarium, quòd si Deus per impossibile non esset immensus, & per suam immensitatem non esset intimè præsens omnibus rebus, sed esset absens, & distans localiter ab aliqua re, nihilominus posset in tali subjecto formam introducere, probatur: quia etiam si Sol sit absens, & non præsens localiter

cavernis terræ, nihilominus in ipsis, & terræ visceribus generat aurum immediate suppositi, & similiter pisceculus, qui vocatur Torpedo à piscatore captus laqueo, sive illo instrumento, quod Hispanè vocatur *Anzuela* per venenum, quod habet manum piscatoris mortificat, arundine non mortificata, vel reti, sive hamo. Ergo etiam si Deus esset distans localiter, posset ibi producere. Nec valet responso Cajetani, quòd Sol medio accedens, sive calore à se producto producit aurum in terræ visceribus, quia hoc est jam impugnatum supra q. 2. hujus art. 2. num. 971.

1084. Ex quibus inferitur, quòd illa maxima communiter recepta, videlicet *agens naturale non potest agere in distans, quin agat in propinquum*; sic debet exponi, quando propinquum est ejusdem rationis capax, ac est distans, quia si propinquum non est capax, & distans sit, bene potest agere in distans, quin in propinquum agat, ut patet in exemplo allato, nam Sol producit aurum in visceribus terræ, & illud non producit in aëre, etsi propinquiori, quia aër non est capax transmutandi à forma auri, terra vero sic.

1085. Sequitur etiam aliud ex dictis corollarium, quod non rectè in doctrina Divi Thomæ inferitur, immanitas Dei, sive ubiquitas, quæ est immanitas, actus secundus operatione Dei in rebus; cum posset Deus operari sine eo quòd esset ipsis præsens; quod sic ulterius probatur: prius est, quòd aliqua res sit, quam quòd præsens localiter, vel distans sit, patet; quia præsentia localis est accidens fundatum in re, quæ præsens denominatur. Ergo prius fuit, quòd

Deus produceret cælum, & terram in principio, & quòd cælum, & terra haberent esse, quam quòd Deus esset illis intimè præsens ratione immanitatis: Ergo in illo primo signo, in quo productum fuit cælum, non erat Deus illis præsens, nec cælum Deo, & nihilominus valuit illud producere: Ergo non bene inferitur: Deus producit, & operatur hic: Ergo hic est, sed ex alio capite debet probari. Sed hæc difficultas non est nostri instituti, largius disputari, & sic illam omittimus.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum Deus concurrat immediate cum omni causa creata tam efficienti, quam finali, materiali, & formali.

1086. **C**UM ex antecedentibus constet Deum immediate concurrere ad effectum creatum causæ efficientis, merito nunc ventilamus; utrum idem de causalitate, sive effectu omnis causæ creatæ tam intrinsecæ, quam extrinsecæ sit dicendum? Pro cuius solutione dico, quòd de causalitate causæ finalis nullum est dubium, quin Deus concurrat, vel realiter, si ejus causalitas sit realis; & finis ex natura rei, sive Metaphoricè, si sit ejus causalitas Metaphorica; de quo non disputo modò, & potest eisdem rationibus probari, quibus nostram conclusionem supra num. 1083. & sequentibus probavimus.

1087. De causis intrinsecis, materiali videlicet, & formali est major difficultas. Pro quarum causalitate, sive effectu

dicto,

dico, quòd effectus causæ materialis, siue causalitas, quam habet respectu formæ, quatenus forma educitur de potentia materiæ, est immediatè dependens à Deo, vel primam conclusionem; & Deus ad ipsum immediatè influit, & concurrit, & hoc tam respectu formæ substantialis, quam respectu formæ accidentalis, & talis concursus in genere efficientis est. Hæc conclusio satis patet ex dictis dist. 3. hujus num. 933. & probatur: omnis perfectio reperta in creaturis seclulis imperfectionibus, quibus est adinixta, ponenda est in Deo; sed producere, siue influere subjectum in formam est perfectio, quæ reperitur in creatura: Ergo seclusa à Deo imperfectione essendi subjectum talis formæ ponenda est in Deo. Idem dico de causalitate materiæ, & formæ respectu compositi, ad quam Deus immediatè, & per se ipsum concurrit in genere efficientis, ut patet ibi ex dictis num. 935. & dist. 2. de materia num. 424. & 425. videte ibi dicta, ne idem bis repetamus.

1088. Dico secundam conclusionem: ad receptionem formæ in materia, & ad informationem materiæ à forma, quatenus receptio dicit se per modum subjecti exhibere formæ, ad hoc, quòd ab ipsa forma actuetur, & perficiatur subjectum, & forma informet, & actuet ipsum, non concurrit Deus immediatè, sed mediatè conservando entitatem materiæ, & formæ ad suos præstandos effectus. Probatur, quia ad illum effectum Deus non concurrit immediatè per se, qui involvit ab intrinseco imperfectionem; hujus modi sunt informatio, & receptio formæ; Ergo ad informa-

tionem, & receptionem in sensu explicato non concurrit Deus, nisi quatenus ipsam entitatem recipientem, & informantem conservat. Vide quæ dixi ibidem num. 934.

1089. Sed contra primam nostram conclusionem objicies: materia per receptionem passivam formæ dat esse composito, & forma per receptionem materiæ idem compositum causat, nulla alia actione intellecta ex dictis ibidem dist. 3. num. 918. & ex dictis hac eadem dist. n. 1078. dubio 5. per eandem indivisibilem actionem fundamentalem Deus concurrit cum creatura ad producendum effectum, & ex dictis §. præcedenti informatio, & receptio dicunt ab intrinseco imperfectionem, quam dicunt: Ergo causalitas, quæ fit per informationem, & receptionem, non est in Deo ponenda; hujus modi est causalitas materiæ, & formæ respectu compositi: Ergo non est ponenda in Deo: Ergo malè sibi colligunt ibi dicta cum his, quæ hic docemus.

1090. Respondeo concedendo de novo, quæ simul ubi supra concessimus, & distinguendo primum in forma antecedens: informatio, & receptio ab intrinseco dicit imperfectionem respectu compartis, hoc est termini secundarii, materiæ videlicet, & formæ, concedo: quatenus dicunt dare esse composito, quod neque forma per modum formæ informat, neque materia per modum subjecti recipit, nego. Vide, quæ docui num. 975. & sequentibus. Respondeo ad argumenta de causalitate materialis, & formalis causæ; & ratio est conspicua, quia ex parte causæ efficientis, in qua major

militat ratio, non ponitur actio media, qua causa efficiens det esse effectui, ut diximus num. 1033. & sequentibus hujus, quare ex parte materiæ, & formæ concedenda est actio, sive causalitas, qua dent esse composito? Unde illud, quod habet imperfectionis causa materialis, quod est recipere formam, secludimus à Deo, sicut illud, quod imperfectionem involvit forma respectu materiæ, quod est illam actuare, & reddere talem per informationem, & sui intrinsicam exhibitionem Deo negamus; at verò illud, quod perfectionis est, quod est causare compositum, & ad illud influere non negamus, imò de facto Deo concedimus.

1091. Unde licet materia, & forma media informatione, & receptione dent esse composito, tamen Deus non media receptione, & informatione, sed medio influxu, sive simultaneo concursu in compositum influit, non quia alia distincta actione concurrat Deus ad compositum, ac concurrat materia, & forma, sed quia eadem informatio, quæ prout se tenet ex parte formæ dicitur informatio, prout se tenet ex parte Dei dicitur influxus, & idem dico de receptione, ita quod in genere quasi efficientis Deus concurrat, & non per modum formæ, neque materiæ, quia licet Deus concurrat cum materia, & forma, non tamen in genere formæ, & materiæ, sed in genere efficientis, quia concurrere per modum materiæ, & formæ involvit saltem imperfectionem partis respectu compositi, quod Deo repugnat; at concurrere in genere efficientis nullam involvit implicationem, sive im-

perfectionem, & nullum est inconveniens, quòd eadem informatio, quatenus dicit dare esse composito, ponatur in Deo, & dicatur influxus, sive concursus Dei, & quatenus dicit informare, sive dare esse per modum partis secludatur à Deo, quia semper perfectio, quæ est in creatura seclufus imperfectionibus, quibus est admixta, ponenda est in Deo, quia si Deus in genere efficientis non concurrat cum materia, & forma ad dare esse composito, non posset Deus impedire causalitatem materiæ, & formæ, & esset aliqua entitas in rerum natura, ad quam Deus immediate non concurrat, quod est impossibile.

1092. Sed contra & est argumentum, quod etiam militat contra secundam nostram conclusionem: Deus non concurrat ad receptionem se tenentem ex parte materiæ, quatenus receptio dicit recipere in se formam, nisi conservando entitatem materiæ, neque ad informationem se tenentem ex parte formæ ad materiam, quatenus dicit informare, & actuare materiam, nisi conservando entitatem formæ: Ergo jam datur aliquis effectus in rerum natura, ad quem immediate Deus non concurrat: Ergo idem dicendum est de causalitate, quam habet respectu compositi.

1093. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: Ergo jam datur aliquis effectus, ad quem immediate Deus non concurrat, ob defectum virtutis, sive perfectionis in Deo, nego: ob imperfectionem, quam importat ipse effectus, concedo: quia cum tales effectus, ab intrinseco imperfectionem involvant, nequeunt fieri à Deo, ex quo nulla Deo in-

rogatur injuria, immò magis ejus splendescit perfectio, ut non minuitur aliquid de sua infinita perfectione, ex eo quòd non concurrat ad formale, sive monstruositatem peccati, propter imperfectionem, quam involvit peccatum: & nego, quòd idem sit dicendum de causalitate materiæ, & formæ respectu compositi, quia in causare compositum nulla involvitur imperfectio, cum talis causalitas non ponatur per modum actus, & potentiæ, sed per modum influxus, sive extrinsecè influentis. Qui plura de hac causalitate, sive influxu desideraverit, auctores consulat.

QUÆSTIO QUINTA,

Utrum Deus præmoveat, sive prædetermineet causam secundam ad operandum?

1094. **D**Occurrit quæstione præcedenti Deum cum causis secundis ad eorum effectus producendos concurrere; nunc quærimus impræsentiarum, utrum Deus ante productionem actualem prædetermineet causam secundam ad ipsam actualem productionem, taliter quòd causa secunda, nisi prædeterminetur à prima per aliquod in ipsa causa secunda receptum, vel per modum principii, vel per modum conditionis, causa secunda non valeat ex se prorumpere in actum. Pro cujus difficultatis solutione sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliorum sententia referuntur, & simul refelluntur, & Doctoris subtilis sententia stabilitur.

1095. **C**irca hanc difficultatem duplex versatur opposita sententia: prima est Divi Thomæ prima secundæ q. 110. art. 2. quem sequuntur ferè omnes Thomistæ, qui suadet, quòd antequàm causa prorumpat in actualem effectus causationem, necesse est, quòd prædeterminetur à prima per aliquam qualitatem in causa secunda receptam, & à prima causatam, quæ quidem qualitas communiter appellatur præmotio Physica. Cujus fundamentum est, quòd sicut potentia passiva, materia prima v. g. intelligitur in potentia remota ad causandum compositum, donec prædeterminetur à forma Physica substantiali, qua informata, & prædeterminata infallibiliter causat, & constituit compositum, sic potentia activa creata cujuscumque ordinis sit, vel naturalis, vel libera, ad hoc quòd intelligatur proximè potens causare, necesse est, quòd aliqua Physica præmotione, sive qualitate antecedenti prædeterminetur, qua posita infallibiliter causa secunda operabitur, & qua ablata minimè operabitur, quia antequàm operetur, necesse est, quòd determinetur ad operandum, quam ponunt Thomistæ, ut causa secunda determinetur, ut ejus virtus in actu primo compleatur, & ut magis subordinetur in sua causatione causæ primæ.

Ll 3.

1096. Secun-

1096. Secunda sententia huic opposita ex diametro affirmat non solum prædictam Physicam præmotionem non dari, neque aliquam esse necessitatem ponendi illam, sed omnino impossibilem esse, & sic nullatenus esse admittendam, sed sufficienter salvari omnia, ad quæ ponitur talis Physica præmotio per simultaneum concursum, quo causa secunda ad suorum effectuum productionem coadjuvatur à prima modo supra explicato. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto in 4. dist. 1. q. 1. *propè finem. v. ad ultimum. num.* 34. ubi ait: *causam etiam secundam, id est, quæ habet formam activam in esse quieto agere in virtute alterius (id est Dei) non est recipere tunc aliquid ab illo altero, sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul.* Et paucis interjectis: *ex hoc patet, quod causa prima in causam secundam propriè dictam, quando similiter agunt, non est influentia nova, quæ sit creatio alicujus inbarentis causæ secundæ, sed influentia sibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem.* Idem habet in eodem 4. dist. 43. q. 3. §. tertia opinio, est contra responsum argumenti secundi. & 1. dist. 3. q. 9. & in 2. dist. 9. q. 2. §. ad argumenta secundæ quæstionis. v. & cum addis, quod unum agit in virtute alterius & in eodem 2. dist. 1. q. 2. num. 8.

1097. Etiam in 1. dist. 7. q. 1. §. contra num. 4. ubi ait: *indeterminatio est duplex, quædam est potentia passiva, ut indeterminatio materia, & quædam potentia activa illimitate ad plures effectus, sicut Sol est indeterminatus ad producendum multa animalia, non quod aliquam formam recipiat, ut agat, sed*

quia habet virtutem activam illimitatam. Quod autem est indeterminatum in determinatione materia, oportet, quod recipiat aliquam formam, ad hoc ut agat, quia non est in actu sufficiente ad agendum. Sed quod est indeterminatum in determinatione potentie activæ est ex se sufficienter determinatum ad operandum quemcumque istorum effectuum, & hoc si passum dispositum sit approximatum, ubi requiritur passum, vel ex seipso ubi non requiritur passum. Hæc Scotus.

1098. Probatur ergo conclusio: causam esse determinatam ad producendum aliquem effectum, nihil aliud est, quam habere formam, quæ possit causare, sive virtutem causativam intrinsecam, quæ possit in talem effectum; hæc probatio expressè habetur à Scoto in 2. dist. & q. 2. num. 9: sed ignis v. g. ex se habet sufficientem virtutem, ut possit medio divino concursu producere alium ignem: Ergo causa prima non determinat causam secundam per aliquid intrinsecum, quod illi infundat: Ergo ipsa causa secunda ex se, & à sua virtute est sufficienter determinata.

1099. Et roboratur: quia si esset necessaria prædicta Physica præmotio, sive qualitas ante actualem causationem causæ secundæ, maxime ut virtus causativa causæ secundæ compleretur, & esset effectus proportionata; sed quælibet causa naturalis in eo ordine, & linea, quæ est causa, sufficienter est completa à sua causativa virtute, & ex se suo effectui proportionata: Ergo superfluit illa Physica præmotio. Probatur minor: & imprimis illa Physica præmotio nequit esse completiva virtutis substantialis, neque substantiæ productæ comprinci-

pium,

pium, ut satis patet ex dictis num. 969. hujus distinctionis, & per totam quæstionem secundam: Ergo causa naturalis substantialis ex se sufficienter est suo substantiali effectui proportionata, & completa in sua linea: Ergo non indiget complemento alio, & maxime accidentali, quale est illa Physica præmotio.

1100. Et confirmatur: quia proportio, quæ reperitur inter causam naturalem, & ejus effectum est, quòd effectus, si à causa univoca est, sit ejusdem perfectionis, & naturæ cum ipsa causa, & quòd ejus activitatem non excedat, sed ignis v. g. ut quatuor, qui ab alio igne ut quatuor producitur ejusdem speciei, & perfectionis est cum sua causa, & ejus vires, siue activitatem non excedit: Ergo non requiritur ex parte talis ignis producentis aliqua alia proportio, nisi sua intrinseca, & cremativa virtus, à qua immediate ponitur ejus effectus in esse positus omnibus requisitis, & conditionibus præviis ad causandum, ut approximatio passivi, & impedimenti ablatis: Ergo à tali virtute medio divino concursu, & quolibet circumscripto alio ponitur sufficienter ejus virtus: Ergo superfluit illa Physica præmotio, & quid aliud ponatur.

1101. Secundò probatur ex impugnacione doctrinæ contrariæ: nam major dependentia arguit agere dependenter à causæ primæ concursu simultaneo, quàm agere dependenter ab illa Physica præmotione: ergo prædicta Physica præmotio non est admittenda ob majorem subordinationem, & dependentiam causæ secundæ à primæ. Antecedens probatur: major dependentia est actualis dependentia, quàm habitualis, &

per modum principii; sed dependentia à simultaneo Dei concursu est dependentia effectus actualis, & dependentia à tali Physica præmotione est dependentia habitualis, & non actualis; sed dependentia tanquàm ab altero eomprincipio in actu primo: Ergo major dependentia est, quæ effectus dependet ab actuali Dei concursu, quàm illa, quæ dependet effectus ab illa Physica præmotione, tanquàm ab altero sui comprincipio. Et confirmatur: major dependentia est illa, quæ à solo Deo terminatur, quàm quæ terminatur à creatura, sed dependentia ab influxu, siue simultaneo concursu Dei à solo Deo influente, siue concurrente terminatur, & dependentia ab illa Physica qualitate terminatur à creatura, nam qualitas illa quid creatum est: Ergo &c.

1102. Tertiò impugnatur: prædicta Physica præmotio ratione peculiari de causa libera, ex positione hujus modi Physicæ præmotionis in voluntate antecedenter ad actum liberum voluntatis aufertur, siue tollitur libertas ipsius voluntatis in operando; sed hoc non est dicendum, quia contra fidem: Ergo neque est talis Physica præmotio admittenda, saltè in causa libera. Major probatur: posita hac Physica præmotione in voluntate antecedenter ad actum taliter voluntas manet determinata ad eliciendum actum, quòd non est in ejus libera potestate, illum non est elicere; sed operari taliter, quòd non sit in potestate operantis non operari est non operari libere sed necessario & per modum naturæ: Ergo posita tali Physica præmotione tollitur libertas in operando causæ liberæ. Major hujus probationis est ipsa Thomistica doctrina, nam

ad hoc ponunt talem Physicam præmotionem ut causa secunda, quæ antea erat indeterminata ad producendum hunc effectum *A*, v. g. potius quàm effectum *B*: determinata maneat ad effectum *A* producendum taliter, quòd posita illa præmotione Physica infallibiliter illa causa operatur, taliter quòd non possit non operari.

1103. Huic nostræ impugnationi respondent communiter Thomistæ, quòd voluntas potest considerari dupliciter, vel in sensu diviso, quatenus videlicet voluntas consideratur prout præscindit ab illa Physica præmotione, & ab illa dividitur, sive præscinditur: vel in sensu composito, quatenus voluntas componitur cum tali Physica præmotione, & Physicè ab illa præmotu intelligitur.

1104. Hoc supposito ad argumentum respondent distinguendo majorem: expositione talis Physicæ præmotionis voluntas necessitata manet, & non libera in sensu composito, & prout voluntas præmotu constituitur, sive conjungitur cum illa Physica præmotione concedunt; nam voluntas prout sub illa præmotione jacet, jam non liberè, sed necessariò infallibiliter operatur. In sensu diviso, & prout voluntas ab illa præmotione præscindit, & solitariè secundum se consideratur, nego: & nullum est inconveniens, quòd voluntas ex suppositione talis Physicæ præmotionis operetur non liberè, sed necessariò, quia talis necessitas est necessitas consequentis, ex suppositione, & secundum quid; dummodò voluntas secundum se, & in sensu diviso libera maneat.

1105. Sed hæc argumenti tergiversatio

potius, quàm solutio est, & sic contra illos insurgo impugnatione, quam in Hispalensi Collegio, sive universitate quondam proposui prædictum dicendi modum impugnando, cujus solutionem usque in hodiernum diem exspecto; est enim, si mea non fallit sententia, evidentissima demonstratio concludens oppositum, quæ talis est: voluntas ex suppositione talis Physicæ præmotionis existens in voluntate per modum cujusdam intrinseci determinativi necessariò operatur, taliter quòd nequit non operari: Ergo absolutè, & simpliciter necessariò operatur, & non liberè. Probo consequentiam: tunc voluntas, sive aliquid quodcumque principium operatur absolutè, & simpliciter necessariò, & non liberè, ex suppositione alicujus conditionis, quæ non est in ejus libera potestate; sed ex suppositione Physicæ præmotionis, quæ in ejus libera potestate non est, per vos operatur necessariò voluntas, & non liberè, taliter quòd non potest non operari: Ergo absolutè, & simpliciter necessariò operatur, & non secundum quid, sive ex suppositione.

1106. Major probatur: quia si ex suppositione quòd Petrus moveat manum, Paulus deambulet necessariò, taliter quòd non posset non ambulare, & non esset in potestate libera Pauli, quòd Petrus moveret, vel non moveret manum: Ergo absolutè, & simpliciter Paulus necessariò ambularet. Si ex suppositione quòd applicetur lignum ignis cremat naturaliter, taliter quòd non est in libera potestate ligni applicari ad ignem, vel non applicari: Ergo non est in ejus libera potestate cremari ab igne, vel non cremari. Si ex suppositione quòd

Sol

Sol oriatur, dies est necessariò; & non est in mea potestate, quòd Sol oriatur, vel non oriatur: Ergo non est in mea potestate, quòd dies sit, vel non sit. Minor patet, quòd videlicet illa Physica præmotio, siue qualitas non est in libera potestate voluntatis, taliter quòd illam habere, vel non habere non pendet à voluntate, quia antecederet ad omnem actum voluntatis liberè infunditur à Deo in voluntate ipsa, & quòd à Deo infundatur, vel non infundatur, non dependet à voluntate creata, sed à voluntate divina liberè illam causante: consequentia est legitima: Ergo &c. Hoc opus, hic labor est, videant Thomistæ quam solutionem huic argumento præstabunt.

1107. Quartò impugnatur admittendo exercitii forma, quòd voluntas ex se est indeterminata ante illam Physicam præmotionem, & quòd per illam determinatur ad eliciendum actum A, potius quàm actum B, cùm utraque intra sphaeram suarum virium contineatur, & hanc illationem deducò: Ergo ideo voluntas determinatur ad actum A, siue elicit actum A, determinatè, & non alium, quia antecederet ad illum fuit determinata à Deo per illam Physicam præmotionem; concedunt Thomistæ consequentiam, cùm sit ejus expressa doctrina; tunc sic: Ergo ideo voluntas elicit actum odii Dei v. g. & non actum amoris, quia à Deo fuit prædeterminata per illam Physicam præmotionem ad actum odii Dei, & non ad actum amoris: Ergo vel homo non peccat eliciendo talem actum odii Dei, vel si peccat, & ei imputatur talis actus ad culpam justè potest conqueri de Deo, dicendo:

tu Domine meam liberam voluntatem determinasti ad istum actum odii Dei, & non ad actum amoris taliter quòd postea antecederet tua determinatione, siue Physica præmotione non potui illum actum non elicere: si ergo non in mea, sed in tua potestate fuit illam determinationem habere, qua compulsus sum operari illum actum, quare debeo luere poenas pro illo? Cur mihi imputatur ad culpam, & ad poenam, quòd ego actum eliciui, ad quem tu me determinasti? Absit à Deo talis impietas, non enim esset Deus, si voluntatem creatam puniret pro actu, ad quem ab ipso fuit prædeterminata totaliter, quòd non potuit illum non elicere actum, sed necessariò illum ex suppositione suæ divinæ determinationis eliciui; qui plura desideraverit, authores consulat.

Argumenta contra dicta.

1108. **P**rimo objiciunt contra nos adversarii quàm plura ex sacra Scriptura testimonia, quibus videtur comprobari non solum Deum concurrere cum causis secundis, sed etiam illas ad agendum præmovere, ut illud Proverb. cap. 21. *cor Regis in manu Dei*: ubi Sancti, & Ecclesiæ Patres communiter interpretantur, quòd sicut illud, quod habemus in manu, huc, illucque movemus pro nostro libito, ita cor, id est hominis voluntas est in manu Dei, quòd ab illa huc, illucque movetur pro suo libito, & alia quam plura hujus modi. Item in Arauxicano concilio definitur de fide can. 22. *quòd multa bona sunt in homine, qua non facit ipse homo: quod commu-*

Mm

mut

niter intelligunt Patres, immò & ipsum explicat concilium de gratia præveniente, quæ homo prævenitur ut à somno excitetur peccati, & de his conteratur peccatis: Ergo ex concilio ante actum conterendi, si ve pœnitendi homo excitatur aliqua prævia qualitate, si ve præmotione, quæ à Deo fit in homine sine homine, quæ à Deo vocatur juxta illud Apocalypsis cap. 5. *ecce sto ad ostium, & pulso.*

1109. Itœm lumen Ecclesiæ Augustinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap.

17. ait: *Deus ut velimus in nobis, sine nobis operatur, cum autem volumus, ut faciamus cooperatur; tamen sine ipso operante, ut velimus, vel cooperatur, cum velimus ad bona pietatis opera nihil omnino valemus:* Ergo ex mente Sanctorum Patrum, conciliorum, & Scripturæ datur Physica præmotio, quæ voluntas ut vel determinatur à Deo.

1110. Ad has, & similes auctoritates respondendo concedendo, quòd verum est, quòd Concilia, & Patres asserunt, videlicet quòd homo excitatur à Deo, ut à somno peccati resurgat per aliquam Physicam entitatem, si ve qualitatem, quæ gratia præveniens nuncupatur à Patribus, sed quòd falsum est, quòd tali Physica qualitate supposita, si ve vocatione per modum inspirationis, si ve illustrationis non possit homo pro suo libito operari, vel non operari, quia nos non negamus, quòd ad actus bonos, & meritorios non præviatur homo à Deo, sed quòd negamus est, quòd detur aliqua Physica præmotio, quæ determinetur ad talem actum, taliter quòd non possit illum actum non elicere, quòd quid distinctum est. Ad illud de corde Regis Proverb. 21. respondeo, quòd illa in-

terpretatio expositorum, & Patrum est intelligenda moraliter, non Physicè rigorosè, ita quòd voluntas, quasi inamine quoddam habeat ad motum divinæ voluntatis se movendo, sed quòd taliter nostra voluntas dependeat à Deo in sua operatione, & à simultaneo ejus concursu, quòd sicut quòd est in manu non potest moveri sine eo quòd moveatur manus, ita voluntas creata non potest elicere actum; sine eo quòd coadjuvetur à simultaneo Dei concursu; Ex quo nihil contra nos.

1111. Secundò arguitur adducendo quàm plures ex Philosopho auctoritates, immò & ipsius Scoti, in quo passim invenitur, quòd *causa secunda agit, in quantum movetur à prima:* Ergo in tantum agit causa secunda, in quantum à prima movetur ad agendum: Ergo prius causa secunda à prima movetur, quàm actualiter causet; patet; quia agens, quòd non agit nisi prout motum, prius est quòd moveatur, quàm quòd agat; sed causa secunda non agit nisi prout mota à prima: Ergo prius est, quòd moveatur, quam quòd agit: Ergo ex mente Philosophi, & Scoti admittenda est talis Physica præmotio.

1112. Respondeo, quòd quando Philosophus, vel Scotus dicunt quòd causa secunda agit prout mota, non debet intelligi quòd causa secunda recipiat tunc, quando movetur aliquid à causa prima, quòd moveatur ad hoc quòd causet, ut ait ipse Scotus in 4. dist. 43. q. 3. §. *tertia opinio. v. præterea. num. 11. his verbis: influentia illa non est aliquid absolutum receptum in causa secunda, quia tunc causa secunda per illud receptum posset agere sine prima, cujus influentiam recipit* &c.

&c. sed causam agere motam à prima nihil aliud est, quàm agere subordinatam ad primam, & ab illa coadjuta per simultaneum ejus concursum, & non per aliquid sibi impressum antecedenter ad actualem operationem, ut patet ex locis supra citatis num. ex quo nihil facit argumentum contra nos.

1113. Tertiò arguitur: si causa secunda non promoveretur à prima aliqua Physica præmotioe antecedenter ad actualem causationem, sequeretur, quòd per accidens conjungeretur causa secunda cum prima, & è contra ad actualem causationem; sed hoc non est dicendum, cum essentialiter, & per se conjungantur ad causandum effectum, quarum neutra ex vitalis influxus non causaret, ut diximus num. 1076. Ergo admittenda est talis Physica præmotio. Probatur sequela: illa causa conjungitur per accidens cum alia ad causandum, quæ nihil influit, sive causat in illa alia: Ergo si causa prima nihil agit in secunda antecedenter ad operationem: Ergo per accidens conjunguntur ad causandum. Antecedens probatur: nam ideo duo lapidem portantes dicuntur per accidens conjungi ad portandum lapidem, quia neuter influit in alium, etiamsi uterque influat in effectum, scilicet ponderis portationem, sive elevationem: Ergo &c.

1114. Respondeo negando sequentiam antecedentis, & ad ejus probationem distinguo antecedens: illa conjungitur per accidens cum alia, quæ nihil recipit ab illa alia ante actualem causationem,

neque habet virtutem ab illa alia participatam, & dependenter in operando, concedo: quæ nihil recipit in signo immediatè antequàm causet præcisè, nego. Nam solum illa causa per accidens conjungitur cum alia, quæ ab illa alia, neque in essendo, neque in operando dependet, ut sunt duo portantes pondus, quorum neuter ab alio dependet; at cum causa secunda habet virtutem causandi dependenter à prima, à cujus simultaneo concursu, sive influxu dependet in sua causatione, hinc fit, quòd non per accidens, sed essentialiter, & per subordinationem ad aliam causet.

1115. Quartò arguitur: causa secunda necessariò debet determinari à prima ad causandum, sed non potest determinari, nisi per aliquid receptum in ipsa secunda causa, quæ Physicè præmoveatur: Ergo Physica præmotio necessariò est admittenda. Probo majorem: quia si causa secunda non determinatur à prima, cum in ipsa causæ secundæ virtute plures effectus contineantur, non esset major ratio, quare unus produceretur effectus, potiùs quàm alius. Patet; nam hic ignis A, v. g. qui est causa univoca, habet virtutem ad causandum plures numero ignes, & idem calor ad producendos plures numero calores, quare ergo producit istum numero calorem, & non alium, cum uterque in ejus virtute contineatur? Idem dico de causa æquivoca, quæ talis virtutis, & naturæ est, quod potest producere plures effectus specie diversos: Ergo ex se nulla est ratio, quare hunc producat, & non alium, cum omnes

in ejus continenter virtute: Ergo necesse est, quòd ejus indeterminatio ad hunc effectum potius, quàm ad alium determinetur ab alio; non ab alio, quàm à Deo: Ergo necessariò petit causa secunda à Deo determinari: Ergo per aliquid intrinsecum in causa secunda receptum, quo ejus indeterminatio determinatur: Ergo per Physicam præmotionem.

1116. Respondeo ad argumentum dupliciter, primò negando antecedens; de ratione enim causæ secundæ non est à prima determinari, sed à prima coadjuvare, & ab illa causare dependenter; & ad ejus probationem respondeo negando antecedens; ignis enim ex se determinatum habet virtutem, ratione cujus alium ignem potest causare, & non aquam, & calor similiter ex sua ratione specifica alium potest producere calorem, & non frigiditatem, quia cum virtus causativa sit de intrinseca ratione naturæ, ab illo à quo accipit causa creata naturam in tali determinata specie, accipit virtutem causandi effectum ejusdem speciei. Quòd si plures ejusdem speciei effectus continentur in causa, & causatur unus potius, quàm alius, non est quia à Deo prædeterminatur talis effectus, & non alius, sed quia ratione loci, temporis, approximationis passî, & aliarum circumstantiarum producitur talis numero effectus potius, quàm alius. Idem dico de causa æquivoca, quæ ratione distinctarum dispositionum causat hic effectum speciei distinctum, quàm causat ibi, vel propter diversitatem passî, ut patet de cera, & luto; nam cera à Solis calore rarefit, & liquefit, & lutum durefit, & comprimitur, vel ob alias circumstantias; at verò si

causa est libera, dicit istum actum, tam quoad speciem, quàm quoad individuum, nempe quòd sit talis numero amor, & non alius ob eminentiam, & dominium plenum, quod habet voluntas in suos actus ratione suæ libertatis, & sic elicit istum actum, & non alium, quia vult istum, & non alium.

1117. Secundò respondeo, quòd quælibet causa univoca habet virtutem univocam ad causandum ejus naturæ specificæ effectum, taliter quòd ignis non nisi ignem potest generare, & calor calorem, & frigiditas frigiditatem, & sic quoad specificum effectum ex se est determinata, taliter quòd non solum non determinatur à Deo, immò ignis determinat concursum generalem Dei, qui ex se quasi indifferens est ad producendum ignem, vel alium effectum, ad hoc, quod cum igne producat ignem, & non alium effectum; at quoad rationem numericam effectus, videlicet quod à calore producat calor A, & non calor B, determinatur à Deo, non quia aliquid recipiat, medio quo determinatur, sed quia concursus divinus determinatè voluit dare esse huic calori, & non alteri. Et idem dico de eodem patre, qui plures potest generare filios; at quòd talis sit prior, & non talis, à libera Dei voluntate dependet, quia applicavit Deus suum concursum ad istum, & non alium.

1118. Idem dico de causa æquivoca, quæ ex se habet virtutem illimitatam, in determinata tamen sphaera, à qua potest in tales effectus, & non tales, quæ quidem causa ut Sol v. g. ex se determinatus est ad producendos tales effectus, & positis omnibus requisitis illos producit; at quòd talis

numero.

numero effectus producat, & non alter, à Deo ratione suæ liberæ voluntatis dependet, non quia ut dictum est, recipiat aliquid, quo determinatur causa secunda à prima, sed quia influit causa prima ad hunc effectum numero pro suo libito, & non ad alium; ita quod causa secunda, & prima se invicem determinent; causa secunda determinat primam quoad specificum effectus, quia ex se talis naturæ est; causa vero determinat secundam quoad individuationem effectus, & hoc sine eo quod causa prima causet aliquid in secunda, quo determinetur, neque secunda in prima. Qui plura desideraverit, authores consulat.

QUÆSTIO SEXTA,

De causa instrumentali.

Postquam quæstione præcedenti docuimus causam secundam necessariò dependere à prima in sua causatione, non tamen ab illa Physicè præmoveri aliqua Physica præmotione; at cum sæpè sæpius causa creata causæ primæ instrumentum appelletur à Patribus, meritò impræsentiarum quærimus, quid causa instrumentalis sit, & per quid à causa principali distinguatur; quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi quid sit causa instrumentalis ostenditur, & per quid à causa principali distinguatur, demonstratur.

2119. **P**RO hujus quæsitæ intelligentia suppono, quod instrumentum

multipliciter dicitur, ut constat ex *Scoto in 4. dist. 1. q. 5. §. ad primum. num. 14.* Primò sumitur instrumentum pro causa, quæ agit alteri subordinata causæ, etiam si ex se habeat virtutem ad influendum in talem effectum, sed hæc acceptio instrumenti, nimis lata est, in ea siquidem omnis creatura dicitur Dei instrumentum, cum ei subordinetur in sui effectus productione. Secundò dicitur instrumentum causa disponens subiectum ad alicujus formæ introductionem; in quo sensu omnis qualitas, siue accedens, quod disponit ad introductionem formæ substantialis instrumentum substantiæ nuncupatur. Tertiò sumitur instrumentum pro organo, medio quo aliqua exercetur vitalis operatio, in qua acceptione potentia visiva dicitur instrumentum animæ, & idem dico de aliis potentiis organicis. Quartò sumitur pro instrumento artis, ut ferrà dicitur artificis lignarii instrumentum.

1120. Secundò suppono eum *Scoto in 4. dist. 1. q. 1. §. ad quæstionem. num. 26.* quod causa principalis operatur per virtutem intrinsecam, quam antequàm cremet, habet à sua intrinseca natura virtutem cremativam, quæ potest cremare; instrumentum vero, siue causa instrumentalis est illa, quæ in esse quieto nullam habet virtutem intrinsecam respectu effectus, quam causat, sed solùm illam recipit à principali agente in ipsa motione actuali, quando videlicet utitur illo instrumento ad suum producendum effectum, ita quod instrumentum in virtute agentis superioris

ris principalis, à quo movetur, causat effectum se nobiliorem; causa verò principalis minimè, sed semper est, vel nobilior suo effectui, si est causa æquivoca, vel æquè nobilis cum illa si est univoca.

1121. His prædictis dico primam conclusionem: causa instrumentalis est illa, quæ non gaudet virtute in actu primo ad producendum aliquem effectum, & tamen illum effectum in virtute agentis superioris, cuius est instrumentum, attingit. Probatur: omnis causa, quæ habet virtutem, licet partialem in actu primo ad producendum aliquem effectum non est instrumentalis, sed principalis, licet sit partialis, & non totalis: Ergo illa causa erit instrumentalis, quæ nulla gaudet in actu primo virtute. Ita *Scotus* expresse in 4. dist. 6. q. 5. §. sed iste rationes. num. 9. Probatur insuper: quia si instrumentum ut tale gauderet propria virtute nulla esset distinctio illius, & causæ principalis; sed non est alia assignanda, nisi prædicta; Ergo &c.

1122. Ex quibus deducitur corollarium, quòd cum omnis causa, quæ Physicè insluit in effectum necessariò supponit virtutem in actu primo, quæ possit Physicè in talem effectum influere, nullum datur Physicè instrumentum, quod Physicè attingat effectum, quem causat, sed solum instrumentum rigorosè; vel est moralis, qualia sunt sacramenta, in quibus nulla datur virtus Physica gratiæ productiva, quæ est eorum effectus, vel artificialis ut ferra, quæ non media aliqua activitate effectiva dividit lignum, sed per impossibilitatem unius corporis cum alio dividit unam partem ligni continui ab alia.

1123. Deducitur secundò, quòd quando dicimus, quòd instrumentum in virtute agentis superioris efficit, & producit effectum se perfectiorem, non debet intelligi, quòd aliquid causetur in instrumento ab agente superiori, medio quo possit instrumentum in talem effectum; quia nihil causatur à Deo in aqua Baptismali, quòd sit gratiæ productivum; sed sic debet intelligi, quòd instrumentum ut causa moralis moraliter insluit, & attingit talem effectum, qui ab agente principali attingitur effectivè.

1124. Sed contra dices: Deus potest elevare calorem ut quatuor v. g. ad hoc ut producat calorem ut octo, & ignem ad hoc ut producat se perfectiorem: Ergo nulla est implicatio, quòd aqua Baptismalis v. g. elevetur ad hoc quod producat Physicè gratiam. Antecedens probatur: plus potest causa creata virtute divina, quàm propria; sed calor propria virtute potest producere alium calorem ut quatuor: Ergo si à virtute divina elevetur, potest effectum perfectiorem producere.

1125. Respondeo negando antecedens; nam causa, quæ ex se habet sphaeram determinatam intra latitudinem cuius potest operari, si à tali sphaera abstrahatur, sive talis sphaeræ limites transgrediatur, nequit ibi operari, ut v. g. sphaera determinata ad agendum, sive operandum potentia visiva est objectum coloratum, intra latitudinem sui colorati objecti bene poterit talis visiva potentia elevari à Deo, ut perfectius, & perfectius operetur; at poterit ne potentia visiva extrahi à latitudine suæ sphaeræ, ita ut virtute divina possit videre

dere objectum non coloratum? Minime, quia nulla potentia extra latitudinem sui objecti operatur. Idem dico de igne, si ignis habeat solum virtutem producendi ignem ut quatuor quantumcunque elevetur à Deo non poterit producere nisi ut quatuor, quod si aliquando contingat quod effectus ut octo producat, ille excessus se tenens ex parte effectus non correspondet igni, ut causæ, sed virtuti divinæ, ita ut nostro modo intelligendi dicitur, quod quatuor gradus solum fuerunt ab igne ut quatuor producti in effectu, & gradus posteriores non ab igne, sed à Deo producti fuerint.

1126. Unde cum totum, quod in sacramentis reperitur, sit de ordine naturali corporeo, & verba, quibus tanquam forma conficitur, sint accidentale quid, & ordinis inferioris, nequeunt attingere gratiam, quæ ordinis supernaturalis altioris est, & sic solum sunt causæ instrumentales, non Physicæ, sed morales. Ad ejus probationem respondeo distinguendo majorem: plus potest causa creata agere virtute divina, quam in virtute propria; & præcisa, & circumscripta à divina, nego suppositum, quod causa creata prout à divino adjuvamine præscindit, possit nec minus, nec plus, cum essentialiter in operando ab illa dependeat, plus potest cum divino adjuvamine intra latitudinem suæ sphaeræ, si plus à Deo adjuvetur, concedo: extra suam sphaeram, nego: ex quo nihil contra nos. Qui plura desideraverit de causâ instrumentali, auctores consulat.

QUESTIO SEPTIMA,

Et ultima in hac distinctione de causâ conservativa.

CUM postquam effectus in re productus est, sequatur ejus persistencia, & in eodem esse conservatio, merito postquam de causâ efficienti egimus, quæ dat esse effectui, de talis effectus causâ conservativa agere decrevi, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causâ conservativa, & quomodo à primâ productivâ distinguatur.

1127. **P**rimò est notandum, quod licet aliquando materia dicatur formæ substantialis conservativa, & forma conservativa materiæ, & finis similiter dicatur causâ conservativa eorum, quæ sunt ad finem. Hæc tamen acceptio causæ conservativæ nimis lata est, quia conservare propriè solum causæ efficienti convenit. Unde omittis aliis causis conservativis de causâ effectivè conservante agemus, licet nonnulla de istis adjiciam.

1128. Secundò est notandum, quod causâ conservativa est duplex, per se, & per accidens: causâ conservativa per accidens est illa, quæ non per se immediatè influit in rei conservationem, sed solum removendo contraria, & illis resistendo conservat, ut sal dicitur conservare carnes, quia removet illa, quæ carnes possunt corrumpere; cinis dicitur causâ conservativa ignis, quia ignis à cinere involuto ab aëre, qui illum posset destruere, conservatur; domus dicitur

citur causa conservativa, quia removel æra, & pluvias, quibus salus posset periclitari &c. Causa conservativa per se est illa, quæ in suo influxu immediato facit persistere rem in suo esse, taliter quod si illa non influeret conservando effectus, sive res, in nihilum, sive in corruptionem abirent, & de hac causa conservativa est nobis hic agendum.

1129. Conservatio igitur est *verus, & realis influxus, ex vi cuius effectus jam productus persistit in re*: prima particula scilicet est *verus, & realis influxus*, est ratio generica proxima, in qua conveniunt actio productiva, & conservativa; *ex vi cuius effectus jam productus persistit*, est differentia, quæ versatur inter actionem primò productivam, quia hæc ad primum esse rei terminatur; actio verò conservativa, non ad dare esse primò rei, sed ad esse jam ex vi primæ productionis productum, & existens conservandum terminatur, & in hoc ferè nulla est controversia.

1130. Ad secundam partem quæ sit deveniendo, dico, quod aliqua sunt, quæ ab eadem causa, à qua producuntur, conservantur, ut lux, quæ à Sole oritur, & ab ipso immediate conservatur; actus intellectus, qui ab intellectu producitur, & ab illo conservatur; quantitas, quæ ab eodem subjecto, à quo producitur, conservatur, & hujusmodi alia. Alia verò sunt, quæ à diversa causa conservantur, ac producuntur, ut sunt formæ corporæ; ignis v. g. & homo, quorum primus ab altero igne, & secundus ab altero homine producitur, & à solo Deo conservatur, cujus non est assignare rationem, nisi quia hoc talis naturæ est, quod possit ab ea

dem causa conservari, à qua producitur, ut ex varietate ista magis pulchritudo universi, & ejus authoris mirabilis providentia undequaque explendat.

1131. Sit prima conclusio: quodcumque effectus ab eadem causa, à qua primò producitur, conservatur in esse jam producto, & causa eodem modo se habeat ad effectum talem, tunc actio primò productiva, & conservativa eadem indistincta actio est; unde eadem est actio, qua Deus creavit animam, sive Angelum, ac illa, à qua conservatur: Probatur: omnis actio specificatur à termino; & à modo tendendi: Ergo actio conservativa, & primò productiva animæ v. g. se tenens ex parte Dei eundem habet terminum indistinctum, scilicet eandem animam, & eundem modum tendendi, quia per primam actionem tendit Deus ad dare esse animæ, & per eandemmet actionem perseverantem tendit ad idem esse animæ conservare, quod est idem, ac illud esse per æquivalentiam producere, & ex parte principii idem est agens, Deus optimus, maximus videlicet: Ergo actio primò productiva, & conservativa animæ eadem est, quia ex nullo quod potest excogitari distinctio unius ab alia datur.

1132. Dico secundam conclusionem: quotiescumque conservatur effectus diverso modo, ac producitur, puta si forma substantialis, vel accidentalis dependenter à subjecto producatur, & postea à subjecto separata conservetur; vel si calor, sive qualitas intensibilis, & remissibilis, illa videlicet, quæ habet latitudinem gradualem, vel quodlibet accidens, sive substantia, quod gaudet

gaudet latitudine partium, producat per motum successivam, sive fluxum partis, post partem, & postea totus simul effectus per simultaneum concursum conservatur, in tali casu non est eademmet actio talis rei productiva, & conservativa, sed specie distincta est actio conservativa à productiva. Probatur: quia illa actio specificè distinguitur ab alia, quæ habet modum diversum tendendi specificè distinctum; sed istæ actiones sic se habent: Ergo &c. minor probatur: quia inotus successivus, & instantaneus vel simultaneus modi sunt specie diversi: Ergo &c.

1133. Sed contra dices: actio primò productiva terminatur ad primum esse rei connotando ejus non esse, tanquam terminum, à quo accipit res esse per talem actionem; actio verò conservativa non ad primum esse, cui immediate præcessit ejus non esse, sed ad esse jam habitum: Ergo non est eademmet actio una, ac est alia. Probatur: terminus actionis primò productivæ connotat essentialiter non esse ejusdem termini, nam actio primò productiva est, per quam transit talis res, quæ producitur, de non esse, tanquam ad terminum ad *quem*, taliter quod si non connotaret ipsum rei non esse, non esset primò productiva. Actio verò conservativa essentialiter connotat esse rei, quæ conservatur jam per actionem productivam habitum, nam conservatio rei supponit esse ejusdem rei: Ergo essentialiter una actio non est alia. Patet, quia illa actio, quæ essentialiter connotat non esse rei, nequit esse illa, quæ essentialiter esse rei connotat; sed actio primò

productiva essentialiter connotat non esse rei, quæ producitur, & actio conservativa essentialiter connotat, & supponit esse rei, quæ conservatur: Ergo essentialiter una non est altera.

1134. Responden concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego consequentiam. Ad secundam confirmationem distinguo majorem: illa actio, quæ essentialiter connotat non esse rei, nequit esse eadem actio, ac illa, quæ connotat esse rei quoad connotationem, concedo: quoad illud, quod dicit actio in se, nego. Nam licet primò productiva supponat non esse rei, quæ producitur, & prout conservativa supponat esse rei, quam conservat, cum tamen terminus ad quem unius, & alterius sit idem, eadem est similiter actio, quia actio non à termino à *quo*, quem connotat, sed à termino ad *quem* terminatur, sumit specificationem; & sicut res, quæ in instanti *A* producitur, in primo sui esse illud connotat, & in secundo instanti connotat instans *B*: & in tertio *C*, & nihilominus eadem res indistincta est, etiam si instantia, quæ connotant, sint diversa, ita licet una actio primò productiva videlicet connotet non esse, & secunda connotet esse; & esse, & non esse essentialiter distinguantur, tamen actio eadem est, & si aliqua est distinctio, est distinctio eorum, quæ connotantur, non autem actionis. Ita Scotus q. 11. quodlibet. art. 3. num. 19.

1135. Secundò arguitur, actio conservativa non est rei productiva, actio verò, qua res primò producitur, productiva

Nn

ductiva essentialiter est, sed actio productiva, & non productiva essentialiter distinguuntur: Ergo &c. Respondeo negando majorem: nam actio conservativa productiva est, si non primò, secundò saltem, & per æquivalentiam; taliter quòd si jam per illam ut primò productivam res non esset producta, ab illa produceretur; ex quo &c.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum tanta virtus requiratur ad conservandum, quanta ad primò producendum?

1136. **Q**Uærimus impræsentiarum, utrum tanta virtus, & conatus requiratur ex parte causæ ad conservandum effectum, quando contingit videlicet quod ab eadem causâ primò producat effectus, & conservetur, ac requiritur in ejus primâ productione? A qua difficultate facilliter me expediam hac unica conclusione: proportionaliter loquendo, quando cætera forinitaliter sunt paria, eadem virtus influxus, sive conatus requiritur ex parte causæ ad conservandum effectum, ac ad primò producendum. Probatur ex dictis num. 1131. eademmet actio est rei productiva, & conservativa: Ergo idem requiritur influxus, & conatus ad primò producendum, ac ad conservandum. Secundò probatur: quia ad eundem terminum eadem requiritur actio, & idem ex parte causæ conatus; sed terminus actionis primò productivæ, & conservativæ idemmet est: Ergo &c. Rursus: actio conservativa talis naturæ est, quòd

si res, quæ conservatur, non esset producta per illam produceretur: Ergo eadem virtus requiritur ad producendum, ac ad conservandum.

1137. Dixi consultò, si cætera sint paria, & proportionè servata, quia evidens est, quòd si in ligno v. g. sit humiditas ut quatuor, quod requiritur saltè in siccitas ut quatuor ex parte agentis, vel major ad hoc quòd possit illam vincere humiditatem, & illa victa, & superata potest agens illam formam ligni expellere, sive corrumpere, & introducere aliam, ad quam conservandam, cum subjectum jam nullum habeat contrarium, cum quo pugnet, non requiritur ex parte agentis tanta virtus ad illam formam conservandam, quàm contraria non impugnare, ac requisita fuit ad vincenda contraria, & illam introducendam; quod patet de auro, sive ferro, in quo difficilius introducit formam, sive figura imaginis, quàm destruitur, si semel sit introducta propter majorem resistantiam, quam præbet tale metallum ad talis figuræ receptionem. Item in ponderis elevatione, quòd quia agens non bene applicatur difficilius elevatur, quàm jam elevatum sustinetur. Argumenta, quæ contra hanc conclusionem possunt objici, facillè solvantur attendendo semper, quòd ex aliquo capite datur disquisitione, quando plus requiritur ad conservandum, quàm ad producendum, vel è contra, quia omnium exempla non possumus adducere. Et dicta pro hac distinctione, & questione sunt satis, ut ad alia transeamus.

DISTIN-

DISTINCTIO QUINTA,

De causa finalis, & de aliis ad ipsam expectantibus.

QUAMQUAM ex à nobis dictis dist. 2. de causis ut sic num. 794. & 803. causa finalis sit prior aliis causis tam in essendo, quam in operando, nec non & in perfectione, nihilominus ultimum obtinet locum ob maiorem difficultatem quam sibi vindicat, quia ut ait Philosophus semper à facilioribus est incipiendum, ut postea difficiliora intelligamus.

QUESTIO OCTAVA,

Quid, & quod duplex causa finalis sit?

SUPPONIMUS impræsentiarum dari causam finalem ex Philosopho, & communis Patrum sententia, & sic quæstione an sit? omiſſa, quærimus, quid sit, & quod duplex?

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa finalis ostenditur, & quod duplex sit demonstratur?

1138. **C**AUSA finalis sic à Philosopho 2. *Physic. text. 29. & 5. Metaph. summa unita, cap. 2. text. & comm. 2. finis est, cujus gratia aliquid fit.* Hoc est finis illud, quod amamus, & desideramus primò, & per se, & quia ipsum amamus, propter e-
jus amorem aliqua alia facimus, ut v. g. infirmus amat, & desiderat sibi salutem, tanquam finem, & ex amore salutis assumit potionem amaram, & facit alia, quæ ad salutis consequutionem ordinantur. Hæc de-

finis communiter ab omnibus amplectitur, & præcipuè à *Scoto* supra textum ex Philosopho cit. & in 2. dist. 6. q. unica. num. 7. in fine & in hoc 2. q. 9. & alibi.

1139. Supposita finis definitione dividitur finis in finem cujus, & in finem cui. Ita *Scotus* in 2. cit. & 12. *Metaph.* in textus expositione summa 2. cap. 2. v. remover. num. 39. finis cujus est illud, cujus gratia, sive propter cujus consequutionem applicantur, & eliguntur media, ut sanitas in supra allato exemplo, propter quam consequendam infirmus sumit potionem amaram, dat locum effusionis sanguinis &c. finis cui est ille, cui finem cujus, vel qui desideramus, ut infirmus ipse, cui desideramus salutem, quia ipsum amamus, ita ut finis cujus, vel qui sit ipsum bonum, quod appetimus; at finis cui est ille, cui tale bonum desideramus, ut ego desidero Episcopatum Petro, Episcopatus est finis cujus, vel qui, & Petrus finis cui Episcopatum desidero.

1140. Rursus finis dividitur in objectivum, & formalem: finis objectivus est ipsa res, quæ tanquam objectum desideratur, ut est Deus, qui noster finis objectivus est. Finis formalis est actus, quo talem finem objectivum consequimur, sive obtinemus, qui etiam solet appellari finis quo, quod patet exemplo: nostra beatitudo objectiva Deus est, qui est objectum, sive finis, quem desideramus; beatitudo verò formalis est, quæ est actus, sive intellectus, sive voluntatis pro diversitate opinantium, medio quo tenemus, sive apprehendimus Deum, est finis formalis, sive finis quo. Quod autem finis formalis, sive finis quo habet verè rationem finis, &

causæ finalis inde patet, quia habet in se rationem boni potentis allicere, & movere voluntatem ad sui amorem, nam ex desiderio videndi, sive amandi Deum, bene movetur, & excitatur voluntas ad aliqua cruciamenta, sive labores aliquos sustinendos.

1141. Sed dubitabis: supposito quòd finis dividitur in finem cuius, & finem cui, in quorum ex istis verius ratio finis invenitur? Respondeo, quòd in utroque tota ratio, & integra finis reperitur; & ratio est, quia uterque habet sufficientem rationem boni, ut alliciat, & moveat voluntatem ad sui amorem, & ad alia facienda propter sui consequutionem. Quòd si ulterius inquiras, utrum unus sit altero nobilior? Respondeo, quòd si finis *cujus*, vel *qui* sit ratio quasi deserviens ad finem *cui*, ut est salus, quæ deservit ad esse naturale infirmi, tunc finis *cujus*, vel *qui*, sive salus ipsa minoris perfectionis est, ac finis *cui*, ita ut magis ametur finis *cui*, qui est infirmus, cui salutem desideramus, quam ipsam salutem, quæ est finis *cujus*; at vero si finis *cujus*, sive *qui*, sit quid non deserviens, sed quid altioris ordinis, & elevativum ad spheram superiorem finis *cui*, tunc finis *cujus*, vel *qui* nobilior est; hujus modi est Deus optimus maximus, qui ex eo à nobis desideratur, non quia nobis deservit, sed quia habet in se omnem rationem boni, in quo ultimo potest noster satiari appetitus, tam in ordine naturæ, quam in ordine supernaturali gratiæ.

1142. Insuper dividitur finis in finem

operis facti, finem operantis, & finem operationis; finis operis facti est illud, ad quod opus factum ordinatur, ut v. g. domus, quæ est opus factum, habitatio quia ad habitudinem facta, & operata fuit domus; unde ipsa habitatio domus dicitur finis operis, id est ædificii facti: finis operantis est illud, ad quod operans pro suo libito potest intendere ex sua operatione, ut occidens, qui aliquando pro vindicta sumenda occidit, aliquando pro ferenda pecunia, & qui ambulat, ut videatur, vel ut habet occasionem ingrediendi domum ad luxuriansum.

1143. Ulterius dividitur finis in ultimum, & non ultimum: finis ultimus, & hoc sive ex natura rei, sive ex intentione operantis, finis ultimus ex natura rei est ille, ad quem omnia ordinantur, ipse vero ad nullum, & hujus modi finis, solus Deus est, ad quem tanquam ad ultimum finem cætera omnia in finem & finis omnis ordinatur. Finis ultimus ex natura rei dividitur ulterius in finem in determinato ordine, & in finem supra omnem ordinem: finis supra omnem ordinem est Deus, qui finis finium denominatur: finis ultimus in determinato ordine, ut homo, qui hujus fabricæ mundalis finis existit; ut Psalmista ait: *omnia subiecisti sub pedibus ejus*. Finis vero non ultimus ex ultimi negatione dignoscitur. Finis ultimus non ex natura rei, sed ex intentione operantis, ut v. g. infirmus salutem desiderat, ut possit Deo vacare, sive operam liberis dare, in quo ipsum Deo vacare, vel dare operam liberis est finis ex voluntate operantis, ob quem salutem

lutem desiderat, & ipsa salus est finis non ultimus, quia ad ulteriorem finem ordinatur. Qui plures divisiones finis desideraverit, consulat *Scotum* in 4. dist. 6. q. 5. & alios authores.

ARTICULUS SECUNDUS,

Per quid constituatur causa finalis in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas consistenda sit?

1144. **C**irca præsentem difficultatem plures versantur sententiæ, quarum prima affirmat, quod virtus penes quam finis, sive causa finalis constituitur in actu primo potens finalizare, sive causare, est quædam ratio communis ad bonum, & malum, quia sicut bonitas potest movere agens ad agendum, ita & malum, cum tam bonum, quam malum rationem finis possit fortiri, & sic quandam superiorem rationem ad bonum, & malum esse rationem constitutivam finis ut sic in esse potentis causare. Ita Carmelitani, Nominales, & eorum Princeps *Ochamus* in 3. dist. 13. dub. 3. pro qua solet etiam *Scotus* noster citari.

1145. Secunda sententia affirmat, quod bonitas objectiva est ratio formalis causativa finis, nam cum finis sit, *cujus gratia aliquid fit*, ut diximus num. 1138. necesse est, quod finis habeat rationem amabilis, sive quod idem est rationem bonitatis ad hoc quod propter ejus amorem fiant cætera, quæ ad finem ordinantur; in hac tamen sententia adhuc ipsi, qui illam se-

quantur, dissentiunt, nam aliqui affirmant, quod si finis est realis ipsa bonitas realis, & intrinseca finis est ratio causativa ejusdem finis, si finis autem non est realis, sed imaginatus, sive, apparens cognitio talis bonitatis apparentis intrat rationem formalem causativam finis. Alii è contra affirmant, quod sive finis sit realis, sive intentionalis, verus, sive fictus, semper debet finis cognosci ad hoc ut in actu primo sit potens movere, sive finalizare, taliter quod ex bonitare finis, & ejus cognitione quoad integratur, & efficitur adæquata ratio causativa finis. Hanc patrocinantur sententiam *Avicenna* 7. Metaph. cap. 5. Medina prima secundæ q. 1. art. 1. *Gabriel*, *Henricus*, & alii.

1146. Sit tamen postea prima conclusio negativa: cognitio finis non intrat rationem formalem finis causativam, sed solum est conditio, ad hoc quod finis finalizet, sive causet. Ita *Scotus* expresse in 1. dist. 2. q. 4. & in 2. dist. 2. *quest. unica*, & sæpius in ejus invenitur doctrina, quam jam hac nostra tempestate paucissimi sunt, qui non sequuntur. Pro qua suppono, quod finis non aliter causat, nisi movendo, sive excitando voluntatem ad sui amorem, ratione cujus cætera, quæ ad ipsum ordinantur, amantur, & cum voluntas sit potentia cæca non potest amare, nisi percipiens cognoscat objectum amandum, quia nihil volitum, quin præcognitum.

1147. Probat: si cognitio esset ratio formalis sub qua finis moveret: Ergo variata cognitione variantur actus voluntatis.

luntatis, qui sunt finis effectus; patet, quia variata specificè causa variatur effectus; sed variata specificè cognitione non variatur actus voluntatis; signum ergo est, quòd cognitio non intrat rationem formalem causativam finis. Minor probatur: quia actus charitatis in via, & in patria ejusdem sunt infimæ speciei; sed ad actum charitatis in via necessàriò prærequisitur cognitio per fidem de Deo, & ad actum charitatis in patria cognitio, quæ Dei clara visio nuncupatur, qui actus ut ex se patet alterius, & alterius sunt speciei: Ergo cognitio non intrat rationem formalem causativam finis. Patet, quia illa non est ratio formalis causativa causæ, qua variata non variatur effectus; sed sic se habet cognitio respectu finis: Ergo &c. Ea roboratur: quia actus, sive cognitio intuitiva, & abstractiva sunt alterius speciei, & tamen amor ex cognitione intuitiva idemmet amor est: Ergo cognitio non est causa amoris, sive ratio causandi in fine.

1148. Sit. secunda conclusio affirmativa: ratio formalis causativa in fine, sive virtus penes quam est finis potens finalizare est bonitas objecti prout abstrahit à vera, & reali, & à bonitate intentionali apparenti, sive non apparenti. Ita Scotus ubi supra, estque in his tempestatibus maxime recepta sententia: probatur: illa est ratio præcisa causativa finis, secundum quam est finis in actu primo potens allicere, & movere voluntatem ad sui assequutionem; sed bonitas objectiva prout abstrahit à vera, & apparenti sic se habet: Ergo bonitas objectiva in illa communi ratione sumpta est ratio formalis causativa finis.

Major est certa, & minor probatur: illa est ratio movendi voluntatem in fine, quæ amatur ab ipsa voluntate, & qua consequuta voluntas quiescit, & gaudet in sui finis possessione; sed finis amatur à voluntate secundum rationem bonitatis, quæ est in ipso fine, & non secundum finis cognitionem, & assequuta bonitate objectiva finis voluntas gaudet, & conquiescit, & assequuta finis cognitione non gaudet: patet; quia nullus gaudet, & quiescit, quia habet cognitionem boni, sed quia ipsum bonum possidet; & assequitur: Ergo bonitas objectiva est ratio se sola causandi in fine. Et roboratur: quia qui salutem desiderat, non quiescit, nec congaudet per possessionem cognitionis sanitatis, sed per ipsam sanitatem, quæ est bona sibi, cognitio enim sanitatis non est bona infirmo ad hoc ut specialiter ab illo appetatur ipsa bonitas sanitatis secundum se: Ergo &c.

1149. Sit tertia conclusio: nec malum ut tale, neque aliquid superius ad bonum, & malum est ratio causandi in fine, sed præcisè ratio boni. Ita Aristoteles expressè 1. Ethic. cap. 2. in principio: *si igitur quispiam rerum agendarum est finis, qui movet nos propter seipsum, cetera autem propter hunc volumus, constat hunc talem finem summum bonum esse: & in hoc 2. text. 31. quadam autem cause sunt, ut finis, bonumque aliorum, id enim cuius gratia cetera sunt, optimum esse solet, ac finis illorum.* Item Anselmus lib. de concordia liberi arbitrii, & prædestinationis: *nihil voluntas nisi commoditatem, aut rectitudinem vult; & ad has etiam fallitur, putat se referre quod vult: vult dicere Sanctus, quòd si aliquando ho-*

mo desperat, & laqueo se suspendit, hoc etiam quod voluntas facit, facit sub aliqua specie boni, vel propter bonum vindictæ, ex eo quod in se velit vindictari, quod fecit, vel propter bonum libertatis, ex eo quod velit, si libertate utitur, vel propter aliquam rationem boni, honesti, utilis, vel delectabilis, quam falso apprehendit in illa suffocatione, & desperatione, quia ut ait Dionysius de divinis nominibus, & est commune Theologorum axioma: *nullus intendens ad malum operatur*. Et Damascenus lib. 2. de fide cap. 22. *voluntas fertur ad agendum in illis rebus, quæ natura consentaneæ sunt*. Et Aristoteles 8. Ethic. cap. 5. text. 21. *nunquam natura videtur molesta surgere, oblectamenta autem scitari*. Et Seneca lib. 4. de beneficiis cap. 17. *nemo tantum à naturali discernit, & hominem exuit, ut animi causa malus sit*.

1150. Ad secundam partem quaesiti deveniendo, quod causalitas in actu secundo finis est quædam motio metaphorica, qua allicit, excitat, & movet voluntatem ad sui amorem, v. g. sanitas proponitur infirmo, qua apprehensa per intellectum cognoscit infirmus sanitatem esse bonam sibi, & à bonitate ipsius sanitatis movetur, & excitatur infirmus ad amandam sanitatem, & ejus amore sumit amaram potionem, facitque alia ad assequutionem salutis, quam esse sibi bonam apprehendit. Ita Scotus in 2. dist. 1. q. 4. num. 22. v. vel aliter, ubi ait: *ille enim finis, qui movet necessario efficiens, puta agens naturale, movet necessario metaphorice, quia necessario amatur, vel appetitur naturaliter; qui autem movet efficiens contingenter, movet contingenter*

metaphorice, hic autem efficiens contingenter efficit, & finis contingenter metaphorice movetur.

1151. Probatur: finis est cujus gratia cætera fiunt, sive ob cujus amorem movetur agens ad agendum, & applicanda media ad sui assequutionem; sed non aliter potest movere, nisi metaphorice alliciendo, & quasi invitando voluntatem, ad hoc ut applicet media ad sui assequutionem: Ergo in hac metaphorica affectione, sive motione salvatur causalitas in actu secundo finis. Major est finis definitio, minor probatur: quia sanitas apprehensa v. g. non potest realiter Physicè movere infirmum, cum ipsa non quid reale existentielle, sed intentionale, & rationis est, & tamen movet ad alia faciendâ, quæ sunt ad finis assequutionem necessaria: Ergo non realiter, sed metaphorice movet. Et confirmatur: quia si infirmus interrogetur, quare assumat potionem amaram? Rectè respondebit, quia sanitas, quam esse mihi bonam prænovi, me allicit, & excitat, atque movet ad præparanda media ad sui assequutionem. Rursus multoties contingit, quod bonum apparens movet agens ad agendum; sed quod solum apparens est, & non Physicum, & reale, neque realiter Physicè causare, restat: Ergo quod solum metaphorice moveat. Alias probationes omitto apud auctores videndas.

Argumenta contra dicta.

1152. **P**rimo arguitur pro prima sententia supra relata num. 1144. ex Scoto in 1. dist. 1. q. 1. §. ad argumenta.

¶ q. 4.

Et q. 4. num. 22. Et in 2. dist. 43. q. 2. & aliis in locis, voluntas potest amare malum sub ratione mali ad aliquid faciendum ex talis mali amore: Ergo ratio finis causativa aliquid prout à bono, & malo abstrahit, potest assignari. Probatur consequentia: illa est potentia essentialiter ab intrinseco libera, quæ à nullo extrinseco potest necessitari; sed voluntas est huius modi, & obiectum quid extrinsecum ipsi: Ergo nequit ab illo necessitari ad eliciendum actum amoris, vel odii, quod ipsa pro suo libito potest istum, vel alterum elicere actum. Et roboratur: quia si voluntas ab obiecto posset necessitari, taliter quod sibi obiecto bono proposito non posset pro suo libito illud obiectum odisse, non esset plene ex omni capite libera, siquidem non posset pro suo libito odisse, & amare; hoc non est dicendum: Ergo neque illud ex quo sequitur: Ergo obiectum voluntatis, quod est finis, essentialiter est quid abstrahens à bono, & malo, cum circa utrumque possit voluntas versari.

1153. Respondeo, quod Scotus problematicus defendit istam questionem, & magis se inclinat ad oppositam, ut patet in ipso *Scoto* in 3. dist. 27. q. unica. §. quantum ad istum articulum, num. 7. ubi probat Deum sub ratione bonitatis essentialis esse obiectum charitatis, ex eo quod voluntatis obiectum sit bonum sub ratione boni, & quod perfectissimum est sub ratione communis boni debet esse obiectum charitatis. Et in 1. dist. 1. q. 1. art. 2. & dist. 3. q. 3. lit. D. & quodlibet. 14. art. 2. Et ibidem Taretus, Leuchetus, & alii fideles Scotistarum. Ad formam argumenti concedo ante-

cedens, & nego consequentiam, & ad eundem jus probationem distinguo maiorem: illa est potentia libera, quæ à nullo extrinseco potest necessitari quoad exercitium, concedo: quoad specificationem, nego. Pro cuius intelligentia nota, quod voluntas licet non possit necessitari quoad exercitium, hoc est, quoad elicere actum necessariò, cum etiam obiecto proposito possit non elicere, potest tamen quoad specificationem necessitari, ita quod proposito sibi bono, si aliquem actum circa illum elicitura est, talis actus sit amoris, & non odii, ex quo nulla irrogatur injuria voluntati, cum possit non elicere actum talem amoris: & eadem distinctione ad minorem respondeo, & nego consequentiam.

1154. Ad confirmationem autem argumenti respondeo distinguendo maiorem: non maneret adæquatè ex omni capite libera libertate contradictionis, & contrarietatis, concedo: libertate contradictionis præcisè, nego: ex quo &c.

1155. Secundò arguitur pro secunda sententia num. 1145. relata: illa est ratio formalis causandi in fine, qua ablata, sive variata ejus variatur effectus; sed variata cognitione, & eadem bonitate intrinseca finis manente causalitas finis variatur: Ergo cognitio finis, & non ejus objectiva bonitas est ratio causativa in fine, sive in causa finali. Major est principium, quo nostram probavimus conclusionem num. 1147. minor probatur: quia si aliquis apprehendit cibum tanquam malum, etiam si in re bonus sit, istum non amat; immò fugit, & multoties ei nocet; & si ex opposito apprehendit cibum esse bonum, etiam si in re malus sit, volun-

tas illum amat: Ergo signum evidens est, quòd voluntas non à bonitate objectiva finis, seu objecti, sed à cognitione ejus movetur ad amandum, vel opelandum; & idem dico de bonitate apparenti.

1156. Respondeo concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, vel ipsam distinguendo: ergo voluntas in tali casu non à bonitate objectiva movetur; à bonitate objectiva reali, quæ est in ipso fine, concedo: quod non movetur à bonitate objectiva finis, quam fingit intellectus esse in cibo, nego: quia qui movetur à bonitate cibi, quam falsò judicat cibo inesse, ab illa bonitate falsa, chimærica, & apparenti, quæ objectivè excogitatur in cibo movetur, non à cognitione talis bonitatis, quia licet cognitio falsa sit causa illius falsæ, & apparentis bonitatis, quam fingit, ibi nulla bonitas est; tamen voluntas non à cognitione movetur, sed ab illa bonitate falsa, quam falsò excogitat ibi.

1157. Tertiò arguitur contra nostram præcipuam conclusionem: malum ut tale nullum claudens in se rationem boni potest appeti; immò de facto appetitur à voluntate: Ergo bonitas non est ratio causativa in fine. Antecedens probatur: damnati, qui in ignibus cruciantur, appetunt non esse, ita quòd potius non esse eligerent, quàm esse, & ibi cruciari carnaliter; sed in non esse nulla ratio bonitatis invenitur, immò majus malum est, quod potest excogitari: Ergo &c. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem nego antecedens: quòd damnati appetant sic non

esse, cum non esse majus malum sit, quàm esse, & torqueri, nam ut vulgare Hispanicum axioma ait: *T viva la gallina, y viva con su pepita.* Cum si velis dicere cum Sancto Thoma, quòd appetunt sic non esse, dicto, quòd apprehendunt falsò in sui non esse quamdam rationem boni privativam, qualis est carentia cruciamentorum, & ideo sub ratione boni saltem negativi appetunt sui non esse. Qui plura desideraverit, authores consulat.

ARTICULUS TERTIUS,

Circa quos actus, sive operationes finis suam exerceat causalitatem?

1158. **P**RO hujus difficultatis intelligentia nota, quòd plures sunt actus, qui versantur ex parte voluntatis circa finem. Primus vocatur amor inefficax, simplex voluntas, sive complacentia simplex, medio quo voluntas tendit in finem absque ordine, sive non curando de ejus assequutione, & talis actus potest versari circa rem impossibilem, quia ex se non petit existentiam finis, qui tali simpliciter complacentia desideratur. Secundus actus est amor efficax, qui vocatur *intentio*, qui versatur circa objectum apprehensum, ut consequibile per media proportionata, saltem in confuso cognita: & differt iste actus à primo ex parte objecti, quia hic actus semper tendit in rem possibilem cognitam; alter verò non, sed etiam in impossibilem potest tendere, & isti actus præcedunt ex sua natura finis assequutionem.

1159. Secundi ordinis actus sunt, qui tendunt ad finis assequutionem, & qui necessariò supponunt intentionem,

sive voluntatem efficacem consequendi finem, & sunt tres hoc ordine, quo hic ponuntur. Primus pertinet ad intellectum, & dicitur mediorum *consultatio*, quia per istum actum cogitat intellectus de mediis necessariis ad assequutionem finis intenti, & ex his proponit intellectus voluntati ultimam, sive quæ magis iudicat proportionata. Secundus actus est voluntatis, qui dicitur *electio*, media qua eligit voluntas utiliora, sive quæ magis sibi placet ex mediis, quæ ab intellectu sibi proposita fuere per *consilium*. Electionem sequitur tertius actus ex parte voluntatis, qui dicitur *usus* exequens, sive executivus, & est actus medio quo voluntas mandat executioni media consultata, & electa ad assequutionem finis, qui actus solet etiam dici imperium, quia imperat alias potentias, vel ipsam voluntatem ad ponenda media in executione, ad hoc quod finis assequatur.

1160. Terti ordinis actus sunt illi actus, qui erga finem jam possessum versantur, quorum primus est actus quo finis assequitur, sive possidetur, & vocatur *tenio*, sive possessio; postea sequitur alius actus ex parte voluntatis, qui dicitur fructio, quem concomitantur gaudium, & lætitia de re possessa, & de his longius in materia de beatitudine. Difficultas præsens quaerit an circa omnes istos actus finis suam causalitatem exercent, vel potius circa unos, & non circa alteros.

1161. Sit ergo nostra conclusio: finis solum exercet suam causalitatem propriè, & rigorosè circa illos actus, qui tendunt, & respiciunt media, quibus finis est assequendus; & non circa alios. Ita Scotus in

1. dist. 1. & q. 4. Prologi. §. aliter dicitur. num. 11. ubi ait: *finis non est causa, nisi in quantum amatus, & desideratus movet efficiens ad efficiendum*. Et in 4. dist. 49. q. 8. §. secundo videndum. num. 7. *Deus est causa finalis omnium, & hoc non aliter, nisi sit propter quem amata sunt res.*

1162. Probo: finis non est causa nisi in quantum amatus, & desideratus movet efficiens ad efficiendum: Ergo prius est, quod finis sit amatus, & desideratus, quam quod sit causa finalis: Ergo finis non exercet suam causalitatem circa sui amorem, cum iste essentialiter supponatur ad hoc ut sit causa, ut ait Scotus, sed circa actus, qui respiciunt media, ad quæ mandanda executioni movetur agens, sive executiva potentia ab ipso fine.

1163. Sit secunda conclusio: effectus causæ finalis est idemmet effectus, qui effectivè à causa efficienti provenit. Probatur quia omnia genera causarum ad eundem concurrunt effectum: Ergo causæ finalis, & efficientis idem est effectus. Quod si dicas, quod effectus causæ efficientis est realis, & causæ finalis non. Respondeo, quod effectus causæ finalis realis est, non prout est à fine, quia finis solum Metaphysicè causat, & sic nullam realitatem tribuit objecto, & sic &c. Aliqua argumenta, quæ contra hanc nostram conclusionem objici possunt, Theologica sunt ad materiam de actibus humanis expectantia, sive ad materiam de beatitudine, & sic illæ relinquæ videnda.

ARTICULUS QUARTUS,

*Utrum omni agenti conveniat operari
propter finem?*

1164. **P**RO hujus quæſiti enodatione præmitto, quòd agentia ſunt in duplici differentia; naturalia, & libera: agens naturale eſt quod agit neceſſariò poſitis conditionibus requiſitis ad agendum, ut ignis v. g. qui ligno approximato, & diſpoſito neceſſariò cremat: ſoletque ſic defini-ri: agens naturale eſt quod determinatur ab alio, hoc eſt, quod coadjuvatur ab alio, & ab illo neceſſitatur, quia ſemper tale agens coadjuvatur à paſſo, quod influit ad formæ eductionem, & ab eodem diſpoſito neceſſitatur ad agendum, ita ut non poſſit non agere. Agens liberum eſt quod agit ſciſum determinando ſuppoſita cognitione finis, hoc eſt, quod non ab alio neceſſitatur, ſed à ſua libertate determinatur pro libito ad agendum, vel non agendum, etiam poſitis omnibus requiſitis ad agendum.

1165. Agens naturale rurfus eſt duplex, ſive tripliciter dividitur; alia enim ſunt agentia, quæ omnino carent intellectu, ut ſunt ignis, arbor, aqua, terra, ſol, plantæ &c. Alia ſunt, quæ carent intellectu, & non ſenſu, qualia ſunt bruta, ut leo, equus, canis, & omne animal irrationale. Alia ſunt, quæ gaudent ſenſu, & intellectu, ut homines; & alia, quæ gaudent intellectu, & carent ſenſu, ut Angeli, Deus, & anima rationalis ſeparata.

1166. Rurfus eſt præmittendum, quòd agere propter finem etiam ſtat tripliciter: Primo agere propter finem idem

eſt ac agere, ſive tendere in effectum determinatum, ſive in terminum operationis; ſed hæc acceptio finis latiffima eſt, & in hac acceptione omnia agentia propter finem operari dicuntur, cum omnia in actua-lem operationem, ſive effectum tendant; ſic lapis tendit propter finem ad centrum, & ignis cremat. Secundo ſumitur finis minus latè, & improprie pro omni eo quod non ſolum terminat operationem agentis, ſive actionem, ſed etiam movet agens ad agendum, ſive ad hoc quod ipſum appetat media cognitione ſui rationali, vel ſenſitiva, & in hac acceptione quæcunque agentia cognofcitiva, vel ſenſitiva, vel intelle-ctiva dicuntur agere propter finem, & talis finis ſaltem materialiter participat rationem cauſæ finalis; hujus modi ſe habet ci-bus reſpectu bruti, qui ipſum allicit, & excitat, ut ipſum aſſequi intendat, & ubi periculum imminet, ſive præcipitium, ipſum malum præcipiti per ſenſum apprehenſum excitat brutum ad fugam. Tertiò ſumitur finis pro illo objecto, quod movet voluntatem operantis, ſuppoſita cognitione de ejus bonitate, tanquam quid bonum conſequibile per media, & ut tale cognofcitur, & tale objectum induit verè rationem cauſæ finalis, & agens, quod hoc agendo amore finis operatur, proprie, & rigoroſe dicitur propter finem agere.

1167. Dico primam concluſionem: agentia, quæ carent cognitione intelle-ctiva, & ſenſitiva agere dicuntur propter finem, ſine in prima acceptione accepto. Probatur: quia omne agens naturale habet determinatam inclinationem ad aliquos ef-fectus, ſive ad aliquos terminos, in qui-

bus ultimò quiescunt tanquam in fine: Ergo agunt propter finem in prima illa acceptione. Antecedens patet, quia grave naturaliter inclinatur ad centrum, & ipso assequuto quiescit, & leve ad sursum inclinatur, & ignis habet propensionem ad alium ignem producendum: Ergo determinatè inclinatur ad talem determinatum effectum, tanquam effectum: Ergo &c.

1168. Dico secundam conclusionem: agentia naturalia, quæ gaudent cognitione sensitiva magis dicuntur agere propter finem secundo modo explicatum. Probatur; quia bruta sensitiva operatione percipiunt aliquam bonitatem in una herba, quam non percipiunt in alia, ratione cujus potius ad hanc, quam ad illam inclinatur, percipiuntque bona delectabilia, à qua bonitate delectabili attrahuntur: Ergo &c.

1169. Dico tertiam conclusionem: propriissimè, & rigorosè solum agentia intellectualia rationalia, ut homines, Angeli, & Deus dicuntur propter finem operari. Probo: quia solum illud agens dicitur propriè, & rigorosè agere propter finem, quod cognita bonitate finis, & ab illa allectum, & excitatum consulit de mediis, & ad illa applicanda movetur ad sui finis assequutionem; sed huius modi solum sunt agentia intellectualia, rationalia: Ergo &c. Circa hanc difficultatem ferè nulla est controversia, & si aliqua est, illam apud auctores videndam omittimus; & dicta pro hac distinctione de causa finali sunt satis.

DISTINCTIO SEXTA;

De causa exemplari.

QUESTIO UNICA,

Quid & quomplex sit causa exemplaris?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi ad quesitum sit satis.

1170. **S**upponimus impræsentiarum dari causam exemplarem ex communi Patrum, & expositorum consensu; cui hæc communiter definitio adaptatur: *exemplar est illud, à quo dirigitur agens intellectuale ad opus artificiosum faciendum*, ut v. g. descriptio Magistri, quæ communiter traditur parvulis, ut ejus litteras inspiciendo alias similes efforment, & similiter quando artifex vult ædificare domum, prius ipsam intus intra intellectum efformat, & ad similitudinem simulacri, sive idoli, quod habet in mente, illam extra efformat.

1171. Dividitur exemplar in formale, & objectivum: Exemplar formale est actus intellectus, quo repræsentatur objectivum inimitabile. Exemplar objectivum est illud objectum cognitum, ad cujus similitudinem res efformanda est; ut v. g. quando pictor vult depingere imaginem, prius intra intellectum format quoddam idolum, & simulacrum, à quo in talis imaginis delineatione dirigitur, quod idolum exemplar objectivum vocatur; actus verò, quo tale idolum cognoscitur, dicitur exemplar formale.

1172. Solet hic dubitari, utrum exemplari formali an potius objectivo esse propriè

præ causam exemplarem conveniat? Thomistæ communiter affirmant cum suo Angelico præceptore, quod exemplar formale est, cui propriè adaptatur munus causæ exemplaris: sit tamen nostra conclusio ex *Scoto in 1. dist. 35. q. unica. 9. ad ista*: exemplari objectivo, & non formali convenit propriissimè esse exemplar. Probatur: illa propriè est causa exemplaris, à qua dirigitur artifex in suo opere artificioso; sed ab exemplari objectivo, & non formali dirigitur artifex in suo opere artificioso construendo: Ergo. Minor probatur; quia quando pictor v. g. vult depingere imaginem, illam depingit ad instar sui exemplaris objectivi, quod in mente formavit, & non ad instar actus intellectus, quo illud idolum intellectuale cognoscit: Ergo &c. Et confirmatur: quia illud est exemplar, ad quod opus exemplatum assimilatur, sed opus exemplatum assimilatur exemplari objectivo, & non actui formali, quo cognoscitur: Ergo &c.

1173. Probatur secundò conclusio auctoritate Divi Augustini lib. 12. de civitate Dei, cap. 2. ubi ait: *exemplar est forma, quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem*; sed forma ad quam effectus assimilatur ex intentione agentis, quod talem assimilationem attendit tanquam finem est exemplar objectivum, & non formale, induit propriè & rigorosè munus causæ exemplaris. Probatur minor: quia si pictorem interrogemus, cui primò, & per se intendit assimilare imaginem nostri stigmatizati parentis, an actui intellectus, quo Patrem nostrum Seraphicum

cognoscit, vel potius ejus objectivo exemplari, quod habet in mente? Rectè respondet, quod illi exemplari, in quo stigmata verè reperiuntur, sed in Patre nostro Francisco objectivè concepto, & non in actui illum cognoscente stigmata verè reperiuntur: Ergo exemplar objectivum est verè causa exemplaris, cui ex intentione agentis verè assimilatur effectus.

Argumenta contra dicta.

1174. **P**rimo arguitur: exemplar divinum est idea, quæ ut ait Augustinus lib. 83. questionum quæst. 46. *est ratio aeterna in mente divina, secundum quam aliquid est fabricabile ad extra, ut secundum propriam rationem ejus*; sed hujus modi idea est quid divinum indistinctum ab actu intellectus divini: Ergo idea, sive exemplar creatum debet esse aliquid indistinctum ab intellectione. Minor patet ex ipso Augustino ibidem dicente: *si quidem in idea tanta vis constituitur, ut nisi eis intellectus sapiens esse nemo possit*. Et ibidem: *istarum visione fit anima beatissima*. Et lib. 11. de civitate Dei cap. 29. *idea creaturarum in Deo vivere vita ipsius Dei, sed nihil vivit vita Dei, nisi ipse Deus, neque fit anima beatissima, nisi visione divina, & omnium perfectionum essentialium*: Ergo idea in mente divina quid indistinctum ab ipsa mente divina est; sed non aliud ab intellectione divina: Ergo &c. Consequentia probatur: quia sicut se habet exemplar in mente divina ad exemplatum ad extra, ita exemplar artificis creati ad opus artificiatum ad extra; sed

sed idea, five exemplar in mente divina est quid indistinctum ab actu divinæ intellectiōis: Ergo idea, five exemplar in mente artificis creati est aliquid indistinctum ab intellectu: Ergo &c.

1175. Respondeo admittendo primam auctoritatem Augustini, quæ potius est pro nobis, quàm contra nos. Ad secundam explicando dico, quòd si artifex divinus non prænosceret ideas, non esset sapiens infinitum extensivè sapiens, licet esset intensivè, quia nulla perfectio intensiva, sed solum extensiva accrescit intellectui, & sapientiæ divinæ idearum cognitio. Ad tertiam eodem modo respondeo, quòd idearum visione fit anima beatissima extensivè, non verò intensivè, quia etiamsi illas anima non videret intensivè, esset perfectissimè beata juxta illud, quod ipse Doctor Sanctus ait §. confessionum: *Beatus est qui te, & illa novit, sed non propter illa beator, nisi solum extensivè.* Ad quartam auctoritatem respondeo, quòd idea nihil aliud est in mente divina, quàm quoddam idolum, & simulacrum creaturarum, quæ ad ejus exemplar ad extra producendæ sunt, quæ creaturæ in esse cognito, five objectivo vocantur. Quod si dicitur, quòd vivunt vita ipsius Dei, debet intelligi radicaliter tanquàm in causa, non formaliter in se, ex quo nihil contra nos. Ad rationem argumenti respondeo concedendo majorem, & negando minorem: nam eodem prorsus modo exemplar in mente divina est quid distinctum ab actu intellectus divini, sicut exemplar creatum est aliquid existens in mente artificis creati distinctum ab ejus actu; ex quo &c.

1176. Sed contra dices: exemplar in mente divina est aliquid creatum: Ergo creatura; sed Deus essentialiter dependet ab ideis in creaturarum mirabili opificio: Ergo pendet essentialiter à creaturis: sed Deum pendere à creaturis sonat imperfectionem maximam in Deo: Ergo &c. Respondeo concedendo antecedens, & primam consequentiam, & distinguendo minorem: Deus essentialiter pendet ab ideis tanquàm ab aliquo, à quo accipit aliquam perfectionem intensivam, & infinitam, nego: tanquàm à termino secundario, five divinæ intellectiōis, concedo: Ergo pendet à creaturis, tanquàm à termino primario, nego: tanquàm à termino secundario, concedo: & nullum est inconveniens, quòd sicut actio v. g. divina creaturæ pendeat à creatura, quæ creatur ex vitalis actionis, sic cognitio divina pendeat tanquàm à termino secundario à creaturis, quæ accipiunt esse ex vi talis cognitionis; præterquàm quòd ista non est dependentia, sed coexistentia, & ex hoc nulla Deo irrogatur injuria, immò magis superexaltatur ejus infinita perfectio; quod patet manifestissima instantia: relatio namque Domini terminatur ad servum, & ab illo dependet taliter, quod si non esset servus, non esset Dominus formaliter, & tamen nulla Domino irrogatur injuria, ex eo quòd à servo dependeat in ratione Domini. Idem dicto in nostro casu. Alias rationes omitto ad Theologiam Sacram, in materia de scientia Dei videndas.

ARTICULUS SECUNDUS,

*Ad quod genus causæ causa exemplaris
reducatur.*

1177. **CUM** ex dictis in his nostris commentariis distinct. 2. de causis q. 1. art. 2. num. 763. causâ sufficienter dividatur in materialem, formalem, efficientem, & finalem, ita ut nulla alia causa sit, quæ sub aliqua istorum generum non contineatur, vel ad aliquam ex his reducatur, & causa exemplaris, ut ex dictis patet, nulla sit propriè, & formaliter ex assignatis, meritò inquirimus modò, ad quodnam genus causæ ex enumeratis reducatur.

1178. Pro cuius intelligentia nota, quòd sicut num. 1172. hujus distinctionis diximus, quòd exemplar est quoddam idolum, & simulacrum intentionale, quod formatur in mente artificis, quod esse cognitum nominamus num. 1171. evidens est, quòd causa exemplaris est, & non realis, quia simulacrum v. g. quod habet pictor in mente, à quo dirigitur in delineatione imaginis, non influit Physicè, & realiter in ipsam delineationem, sive picturam, sed solum metaphoricè. Insuper nota, quod ut exemplaris definitione constat num. 1175. exemplar propriè non datur nisi in agente per intellectum artificialem, & solum deservit ad opus artificiosum, licèt in Deo ad creaturarum omnium formationem deserviat, ex eo quòd tanta virtus est in ipso, ut possit res naturales efformare, secundum exemplar, quod in mente habet, quod in nullo alio agente reperitur, cum artifex per artem, ut constat ex dictis num. 750. distin-

ctionis primæ hujus non valet efficere, nisi formas artificiales, & minimè naturales.

1179. Tertiò præmitto, quòd licèt causa exemplaris, sive exemplar sit metaphoricè causa, tamen non est mera conditio ad opus artificiosum exemplatum, sed causa per se verè, & propriè, licèt metaphoricè causet, quia artifex per exemplar constituitur in ratione causæ artificialis propriè & formaliter, prout condistinguitur à causa naturali, cujus effectus non opus artificiosum, sed quid naturale est. Et probatur: quia effectus causæ exemplaris ex vi actionis artificiosæ evadit similis suo exemplari: Ergo exemplar non conditio sine qua non, sed est verè, & propriè causa. Patet consequentia; quia illa est verè, & propriè causa, quæ ex vi suæ actionis assimilatur sibi effectum; sed effectus causæ exemplaris, opus videlicèt artificiosum, evadit similis ex vi actionis artificiosæ exemplari: Ergo exemplar non conditio, sed verè, & propriè causa est, quia nunquam effectus assimilatur conditioni, sed causæ ut talis.

1180. Circa hanc difficultatem primâ sententia affirmat, quòd exemplar reducit ad genus causæ formalis, ex eo quòd exemplar quædam forma intentionalis sit. Hanc patrocinantur sententiam Divus Thomas de veritate q. 3. art. 1. Durandus in 1. dist. 45. q. 4. Conimbricenses in hoc 2. cap. 7. q. 4. art. 2. & alii tam ex Thomistis, quam ex Jesuitis.

1181. Secunda sententia, quæ verior, & à nobis sequenda est, affirmat, quòd causa exemplaris reducit ad genus causæ efficientis, & non ad aliud. Ita noster Do-

ctor

ctor subtilis in 1. dist. 36. q. 1. §. contra ista num. 9. ubi ait: *non videtur probabile, quod tribuatur alius effectus causa exemplari, & alius efficienti, quia exemplari non est, nisi quoddam efficiens; efficiens enim dividitur in efficiens per intellectum, sive propositum, & efficiens per naturam.* Ex Philosopho 1. Physic. text. 49. *sicut igitur naturaliter produciens non est alia causa ab efficiente; ita neque exemplari, neque exemplariter produciens &c.*

1182. Probatur ratione ex verbis Scoti: sicut agens naturale constituitur agens, sive efficiens sua forma naturali, ita agens exemplariter, sive exemplar constituitur sua forma exemplari: Ergo sicut agens naturale media illa forma naturali effectivè influit in effectum, sic agens exemplariter media forma exemplari influit in exemplatum, sive effectum. Et confirmatur: illud est principium activum agendi in aliqua causa, in quo produciens, & productum assimilantur, sed domus ad extra ab artifice constructa assimilatur artificia intra domus, sive in ejus exemplari quod habet in mente: Ergo exemplar domus, quod est in mente artificis est principium agendi activè exemplariter ipsam domum: Ergo &c.

1183. Probatur secundo: agens intellectuale, quod ex se insufficiens est ad opus artificiosum efficiendum completur ultimò, & efficitur proximè potens conferre opus artificiosum ab exemplari, quod habet in mente: Ergo causa exemplaris, quæ est in mente artificis, ad idem genus causæ expectat, ac pertinet, sive exemplans ipsum intellectuale

efficiens; sed efficiens intellectuale ad genus causæ efficientis expectat: Ergo forma exemplaris, à qua ultimo completur virtus agentis intellectualis artificiosi, ad idem genus causæ debet expectare. Antecedens est certum, consequentia probatur: quod se habet, tanquam complementum, & ultimò determinativum virtutis alicujus causæ, ad idem genus causæ debet reduci, sed exemplar est completivum, & ultimò determinativum agentis intellectualis: Ergo ad genus agentis, sive efficientis debet reduci. Major probatur: quod se habet tanquam determinativum, & completivum substantiæ debet reduci ad genus substantiæ: Ergo quod se habet tanquam determinativum, & completivum efficientis, debet reduci ad genus efficientis; sic se habet exemplar: Ergo &c.

1184. Sed contra: exemplar, ut ex ejus definitione constat, & forma: Ergo in genere formæ concurret ad suum exemplatum effectum. Probo consequentiam: in eo ordine, & linea, qua est causa, debet causare; sed exemplar est causa, quæ per esse formam definitur ex Augustino citato: Ergo in genere formæ debet causare: Ergo ad genus causæ formalis, & non efficientis debet reduci. Respondeo distinguendo antecedens: exemplar est forma respectu mentis artificis, quam informat, concedo: respectu operis artificiosi exemplari, nego. Quia exemplar, quod est in mente artificis, non informat opus, quod ab ipso artifice fabricatur ad extra, sed ipsam mentem artificis constituendo illam potentem in tale opus artificiosum, ad quod effectivè concurret, sicut & ipse artifex; sicut forma ignis

ignis non est forma informans materiam, & efficiens respectu alterius ignis, qui ab illa producitur.

1185. Secundò arguitur: exemplar solum concurret ad opus artificiosum dirigendo artificium, tanquam quid passivè imitabile; sed dirigere ut quid passivè imitabile non est efficere: Ergo exemplar non ad genus efficientis, sed ad aliud debet reduci. Major probatur: eodem prorsus modo concurret exemplar ad opus artificiosum, ac concurret descriptio magistri, quæ traditur parvulo, ut ejus imitetur litteras, sed descriptio Magistri, quæ *Plans* Hispanè nominatur, non influit Physicè in similem descriptionem, sive efformationem litterarum, quæ sit à parvulo; ut ex se patet: Ergo neque concurret ad opus artificiosum effective: Ergo &c.

1186. Respondeo negando majorem: nam exemplar non solum quid passivè imitabile, sed constituit agens intellectuale in esse potentis ad opus artificiosum. Ad ejus confirmationem respondeo negando majorem: nam descriptio magistri, quæ traditur imitanda parvulo solum passivè se habet dirigendo parvulum ad similes litteras efformandas; at verò exemplar, quod parvulus habet in mente earundem litterarum, non ut quid passivè imitabile, sed ut quid effective metaphoricè concurret cum parvulo ad similes litteras efformandas. Quod si supra num. 1170. exemplificavimus in hujus modi descriptione, non hoc fecimus, quia ex omni capite esset similitudo ad æquata, sed ad explicandum exemplar, quod est in mente, apposuimus exemplum de il-

lo exemplari, quod ad extra est passivè imitabile, quia ut ait Scotus, *quod ex omni parte simile est, idem est, non exemplum: ex quo nihil contra nos.* Et dicta pro hac sexta distinctione sunt satis, ut ad alia trans-eamus.

DISTINCTIO SEPTIMA.

De causis ut sic inter se comparatis.

Promissimus in præfatione, sive proæmio hujus 2. lib. in hac septima distinctione agere de causis in communi, facta comparatione inter sese, & cum suis effectibus, sed quia in 2. dist. jam à nobis est actum, quòd hic contigerit desiderandum venire, faciliter ab hac distinctione me expediam per unicam distinctionem, & articulum, in quo solummodo ventilabimus utrùm causæ sibi invicem possint esse causæ? Ne hic iterum repetamus, quæ semel ibi pro nostro capto, & sufficientia disputavimus. Quapropter sit

QUESTIO UNICA.

Utrùm causa possint esse sibi invicem causa?

Quærit titulus utrùm causæ possint sibi invicem esse causæ? Hoc est supposito quòd quatuor genera causarum generalissima assignentur communiter, quæ necessariò concurrunt ad eundem naturalem effectum, ita ut una causa sine alia non possit causare, ex eo quòd mutue ad suarum causalitatem coexistunt, utrum

utrum quoad entitatem ipsarum, ita se mutuo coexigant ut finis v. g. sit causa efficiens, & efficiens finalis, & materia formæ, & forma materiæ, taliter quod una causa ab alia essentialiter quoad entitatem dependeat: quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ad quesitum fit satis.

1187. **D**ICO primam conclusionem: Dominimodam involvit contradictionem, quod causæ se invicem quoad entitatem causent neque in eodem, neque in diverso genere causandi, & hoc de causa totali est intelligendum. Ita *Scotus expresse in 1. dist. 3. q. 7. num. 27. & in 2. dist. 2. q. 10. §. ad primum. & dist. 3. q. 8. & dist. 25. q. unica, & in 1. dist. 17. q. 3. num. 10. & in Metaphysica lib. 11. q. 14. num. 4. & 5. contra Sanctum Thomam, & ejus sequaces. Probatur: omnis causa essentialiter est prior natura suo effectu quoad entitatem causæ, ut patet ex dictis num. 778. distinctionis secundæ hujus; sed implicat contradictionem, quod idem respectu ejusdem sit prius, & posterius: Ergo implicat contradictionem, quod illud, quod est causa alterius secundum entitatem, possit ab illo causari in sua entitate.*

1188. Et confirmatur: effectus in sua entitate dependet à causa: Ergo entitas effectus est posterior ex sua natura entitate causæ: Ergo entitas effectus nequit causare entitatem causæ. Probo consequentiam: quod essentialiter est posterius, nequit esse causa sui prioris, entitas effectus essentialiter est posterior entitate causæ: Ergo en-

titatis effectus nequit esse causa entitatis causæ. Et roboratur: Omnis circulus essentialis ab intrinseco est impossibilis, sed si causa potest causari à suo effectu, daretur circulus essentialis prioris, & posterioris dependentis, & non dependentis: Ergo &c. Probo: quia impossibilis est circulatio, quæ secum affert contradictionem; sed si Petrus produceretur à Paulo, & Paulus rursus produceretur à Petro, daretur circulatio cum contradictione, Patet; quia Petrus eo quod à Paulo produceretur, essentialiter esset illo posterior, & ab illo dependens essentialiter: Ergo dependeret, & non dependeret, & esset prior, & non esset prior, quæ omnia manifestam involvunt contradictionem.

1189. Huic nostræ objectioni, seu potius evidentia solent communiter respondere Thomistæ, quod benè verum est, quod causa efficiens non potest effectivè causari à suo effectu, quia ut argumentum probat: idem respectu ejusdem esset prius, & posterius in eodem genere efficientis, ceterum quod non implicat, quod illud quod est effectus unius causæ in aliquo genere, sit in alio genere causa suæ causæ, quod patet (ajunt ipsi) manifestissima instantia, nam substantia corporea producit ut causa totalis in seipsa quantitatem, quæ quantitas in ratione effectus est posterior substantia corporea, à qua producit, & quatenus ipsa quantitas producta informat substantiam ipsam, à qua producit, est ejus causa formalis, & prior illa, & sic distinguunt, idem respectu ejusdem nequit esse prius, & posterius in eodem genere, concedo: in diverso genere causæ, nego.

1190. Sed quis non videat hanc doctrinam

nam ex omni parte claudicare, & potius esse evasionem, quam solutionem, quod si evidenter ostendo, interrogando ab ipsis, utrum quantitas à substantia producta causet, & det esse entitativum substantiæ, à qua producitur, vel non? Non primum, quia illud, quod accipit esse, & entitatem ab alio, nequit dare esse, & entitatem illi alii. Si non dat esse entitativum, sed esse solum quantitativum, formale; & secundum quid, quod est ab ipsa substantia separabile: Ergo semper est standum in hoc, quod causa, quæ dat esse simpliciter effectui, nequit ab illo effectu accipere esse simpliciter, quod nostro intendit conclusio.

1191. Secundò probatur conclusio: implicat, quod idem, nec respectu ejusdem, nec respectu alterius sit causatum, & causabile secundum eandemmet entitatem; sed causa est quid causatum in sua entitate; eò quod sit quid creatum: Ergo implicat, quod sit causa secundum entitatem eandemmet absolutam, quid causabile: Ergo implicat, quod causa, quæ habet verè esse, & reale extra causas sit ab alio, & maxime à suo effectu causabile secundum entitatem eandem: Ergo nequit neque in eodem, neque in diverso genere causa à suo effectu causari.

1192. Dico secundam conclusionem: dux causæ partiales æquivocæ alterius, & alterius speciei possunt esse sibi invicem causæ. Ita Scotus in 1. dist. 17. q. 3. §. ad argumenta, num. 10. ubi ait: *ad primum oportet negare majorem, quia oportet dicere, quod duo distinctarum specierum possunt esse sibi invicem causa æquivoca partiales, licet non totales: patet, quia actus est causa partialis*

habitus, & similiter habitus est causa partialis actus: Ergo possunt sibi invicem esse causæ. Sed nota, quod licet habitus sit causa partialis habitus, tamen non est causa partialis ejusdem habitus gradualiter loquendo, à quo fuit genitus, sed est causa ulterioris gradus, qui junctus cum præcedentibus, à quibus fuit genitus, facit majorem intentionem in habitu; sed hujus nostri instituti ultra hic progredi expectat, nam hæc difficultas ad materiam de habitibus, & actibus in sacra Theologia, hanc tamen veritatem tanquam primum fundamentum accipite, quo fuleiti ad argumenta omnia facillimè respondebitis, quod nulla causa, sive totalis, sive partialis in eodem, sive in diverso genere potest causari in esse entitativo, & essentiali eodem ab effectu, qui ab illa producitur. Et dicta pro hac distinctione sunt satis, qui plura desideraverit, auctores consulat.

DISTINCTIO OCTAVA

Et ultima in hoc secundo de causis per accidens, videlicet casu, fortuna, & fato.

Postquam in superioribus egimus de causis per se, restat nunc de causis per accidens, aqualiter agere, quapropter sit

QUESTIO UNICA.

Quid, & quodplex sit causa per accidens?

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ad quæsitum fit satis.

1193. **S**upponimus impræsentiarum cum communi consensu, & modo lo-

quendi causas dari per accidens. Causa igitur per accidens, ut ex dictis num. 763. dist. 2. patet, sic definitur: causa per accidens est illa, cui non per se, in quantum talis correspondet effectus, & nihilominus dicitur causa illius, vel propter connexionem, quam habet cum causa per se, vel quia effectus ipsius causæ per accidens conjungitur cum effectu causæ per se, quæ dividitur tanquam in extremita magis principalia in casum, & fortunam, de quibus hic præcipue est agendum.

1194. Secundò suppono ex Scoto q. 10. hujus secundi §. oppositum sub num. 2. quòd aliquis effectus dicitur casualis, vel fortuitus propter duo, vel quia evenit præter intentionem agentis, vel eò quòd raro, & contingenter natus est evenire; & ideo senectus, mors, cæcitas, & languedo, & hujus modi alia, licet eveniant præter intentionem naturæ, tamen non sunt casualia, & fortuita, eò quòd ut in pluribus, vel necessariò nata sunt evenire, cum effectibus intentis à natura. Unde licet omnis casus, & fortunatus sit per accidens, non tamen omne, quòd sit per accidens, est fortunatum, sive à casu.

1195. Tertiò suppono, quòd licet nullus effectus sit à casu, fortuitus, vel per accidens respectu Dei, qui omnia usque ad minutissimas circumstantias ob certos fines à se præfixos discernit; tamen plures sunt effectus à casu, vel à fortuna respectu creaturarum, quòd patet in exemplo apposito à Scoto num. 5. in q. cit. quia si paterfamilias mittat Socra-

tem, & Platonem per diversas vias ad eundem locum, ubi jacebat bos in puteo, & nec Socrates, nec Plato sciat aliquid de bove, nec unus de alio, aut è contra; tunc objectio istorum duorum ad puteum, & extractio bovis è puteo sunt à fortuna respectu Socratis, & Platonis, quia neuter illorum effectuum intendebatur ab aliquo illorum, & tamen illi effectus non sunt fortuiti respectu patrisfamilias, qui intendebat illos effectus.

1196. His suppositis dico ex Scoto in hoc 2. q. 11. quòd *fortuna est causa per accidens extra semper, & frequenter eorum, quæ præter hoc sunt secundum propositum.* Quæ definitio est affinis cum illa, quam tradunt communiter ex Philosopho in hoc 2. cap. 5. *fortuna est causa efficiens per accidens ex electione, in his, quæ raro contingunt*: ut fodiens terram v. g. dicitur causa per accidens, & fortunata ex inventione Theauri, quòd non talis terræ fossione intendebat.

1197. Quam definitionem sic explicat Scotus q. 11. num. 6. causa ponitur loco generis, dicitur per accidens ad denotandum, quòd effectus respectu cujus agens dicitur fortuna non sit intentus; ponitur extra semper, & frequenter, ad denotandum, quòd effectus fortuitus raro evenit ex intentione agentis cum effectu intento. Quartò ponitur eorum, quæ præter hoc sunt, ad denotandum, quòd effectus fortuitus sit notabilis bonitatis, vel malitiæ. Quintò ponitur secundum propositum, ad denotandum, quòd agens, quòd denominatur fortuna, agat libere, & ex inten-

intentione per deliberationem, hoc est, quòd sit agens intellectuale agens ex electione mediorum, & intentione finis effectum, non fortuitum, scilicet illum, cum quo evenit effectus fortuitus inopinatus. Unde Pirigianus in commentario ad q. 11. ait: casus, & fortuna eò dicuntur causa; quia ad earum per se effectus, sequitur alius ab illis non intentus.

1198. Casus verò est causa per accidens extra semper, & frequenter eorum, quæ fiunt. Unde hanc differentiam inter fortunam, & casum, nota ex *Scoto* q. 11. cit. §. & notandum. sub num. 6. quòd effectus fortuitus semper debet esse notabilis bonitatis; aut malitiæ; unde si effectus est notabilis bonitatis, dicitur bona fortuna; si autem est notabilis malitiæ, dicitur mala fortuna. At verò effectus casualis dicitur, si non sit, neque notabilis malitiæ, neque bonitatis, aut malitiæ, imò nec talis effectus est per se intentus ab aliquo agente propter finem, ut descensio lapidis, qui cadit supra transeuntem, quæ quidem descensio non operatur ex cognitione finis; licet proprie casus, & fortuna non distinguantur, nisi in hoc quòd sit agens secundum propositum fortuna, casus verò minime. Unde ait *Scotus*, quòd si ista particula secundum propositum removetur à definitione, tunc manet definitio casus.

1199. Ex hoc patet ait *Scotus* ibidem §. secundo notandum, num. 4. exponi illam authoritatem: ubi maximus intellectus, ibi minima fortuna, quia fortuna non dicitur, nisi respectu effectus non intenti, modò apud maximum intel-

lectum, scilicet apud sapientem paucissima eveniunt præter intentionem, vel saltem pauciora, quàm apud minus prudentem, cum plura prævideat, ideo paucissima contingunt sibi à fortuna, eò quòd quasi omnia præmeditatur. Vide *Scotum* q. 21. quodlibet. litt. I. Vbi plurimum de intellectu, ibi minimum de fortuna: quoniam todo mira, todo lo pierde, no requiere mirar mucho para ser afortunado.

1200. Multipliciter igitur sumitur fortuna, primò dicitur uno modo de causa principali remota, ut puta de cælo, quòd pro tanto dicitur fortuna, quia est causa fortuitorum in his inferioribus, & sic accipiendo fortunam, solet fortuna depingi per modum rotæ volubilis. Secundo dicitur fortuna de influentia cæli, & sic definit *Albertus* ipsam super 7. *Ethic.* dicens, quòd fortuna est qualitas causata à cælo secundum periodum nativitatis, à qua aliquis redditur aptus, vel ineptus ad felices successus. Tertiò dicitur fortuna de causa principali immediata, cujus modi est voluntas, vel intellectus, qui dicitur fortuna respectu effectus non intenti: & fortuna gravis dicitur casus, & sic *Aristoteles* accipit fortunam, & casum in isto secundo modo, & ideo dicit, quòd casus, & fortuna sunt intellectus, & natura, natura, casus, & fortuna, intellectus.

1201. Explicata jam natura fortunæ, & casus, testat nunc fatum explicare omnis igitur antiquorum Philosophorum erroribus, nota, quòd divina providentia, quæ ex communi Theologorum consensu sic definitur: providentia est ordinatio

rerum in suos fines per media convenientia in mente divina omnia ab æterno ordinavit, hancque suam ordinationem rerum observandam, & exequendam tradidit causis secundis, dominantibus his rebus corruptibilibus, & rectoribus, & gubernatoribus, cujus modi sunt planetæ, & alia sidera, quæ vario situ, motu, conjunctione, atque aspectu in hæc inferiora influunt; tradidit autem Deus causis secundis illam suam ordinationem exequendam, non quia ipse solus non posset providere, suæque providentiæ executionem facere, sed quia voluit in hoc causas secundas dignificare, illis committendo executionem sui divini consilii.

1202. Fatum igitur non est aliud, quam illa ordinatio rerum in suos fines, ut exequenda, & servanda per causas cælestes. Quo supposito sic fatum definitur à nostro Pitigiano Aretino in suis annotationibus ad textum Scoti q. 11. hujus 2. *fatum est executio divinæ ordinationis corporibus cælestibus indita, per quam in inferiora moventur in*

suos præordinatos fines. Quæ consonat illi, quam tradit Boetius lib. 4. consolationum: Fatum est ordo causarum naturalium divinam providentiam exsequentium, præordinatus, & præstitus à Deo. Itaque divina providentia, quatenus activè disponens, providentia gubernatrix appellatur, quatenus executio eorum, quæ per divinam providentiam sunt ordinata, pendet à causis secundis, quibus illorum tradidit executionem, dicitur fatum. Quòd si aliquando Sancti Patres fatum videntur negare, illud negant in eo sensu, quo concedebatur ab antiquis, quatenus agebant, lædere nostram libertatem, ita ut omnia necessarîo evenirent, non verò in sensu à nobis explicato. Et dicta pro hoc secundo Physicorum, quæ pro nostrarum virium sufficientia & captu explicavimus, sint in laudem, & gloriam omnipotentis Dei, ejusque Genitricis absque labe originalis culpæ conceptæ, Beatissimi Blasii, Seraphici Patris nostri Francisci, & omnium Sanctorum, Amen.

LIBER TERTIUS PHYSICORUM.

Postquam in primo libro egimus de principiis intrinsecis corporis naturalis, nec non & de ipso corpore naturali substantiali, & in secundo de ejus causis tam intrinsecis, quam extrinsecis, nec non de natura, arte, & violento; in hoc tertio libro Aristotelem, & nostrum Ducem, Magistrum Doctorem subtilem sequentes de proprietatibus intrinsecis accidentalibus corporis naturalis est agendum; & cum inter has primum sibi vindicet locum, cum motus, prius de motu, nec non & de actio-

actione, & passione agemus. Et cum motus quædam sit quantitatis species, cui proprium est finitas, & infinitas, secundo de finito, & infinito sermone, instituimus; quapropter librum istum in duas dividam distinctiones, in quarum prima de motu, nec non & de actione, & passione; in secunda verò de infinito, & de aliis ad ipsum expectantibus sermonem instituam.

DISTINCTIO PRIMA

Physicalis, de motu, actione, & passione.

CUM corpus naturale substantiale, quod esse Philosophia adæquatam objectum dist. unica proœmialis, art. 3. statuimus, esse naturam dixerimus dist. 1. ex 2. art. 4. conclus. 3. num. 737. & naturam esse principium statuerimus ibidem art. 3. num. 699. & infra, prius de motu in ordine ad quem definitur natura, agam, & postea de actione, & passione, quapropter sit

QUESTIO PRIMA,

Quid sit motus, & quotuplex?

ARTICULUS PRIMUS.

Ubi definitio motus traditur, & discussio.

1203. **S**UPPONIMUS impræsentiarum dari motum in rerum natura, quod ita certum est, ut nulla alia ratione contra Zenonem Philosophum ante Aristotelis tempora ipsum negantem potest demonstrari, quam ambulando; & de uno in alium locum movendo. Qua veritate supposita sic à Philosopho in hoc 3. part. 2.

text. 7. definitur: *motus est actus entis in potentia prout in potentia.* Hanc definitionem amplectitur subtilis Doctor in hoc 3. q. 1. in expositione textus Philosophi num. 111. & sequitur commune Philosophorum placitum.

1204. Pro cujus definitionis intelligentia præmitto primò, quòd in mobili, hoc est, in illo, quod subijciat motui, & ab illo formaliter denominatur, datur duplex potentia passiva subordinata; una ad moveri, seu ad fieri motus; alia, quæ primam sequitur ad terminum motum, sive ad motum esse, sive ad motum in factum esse. Prima potentia actuatur, sive reducitur ad actum, per fieri motum, sive ipsum motum in fieri; secunda per receptionem ipsius termini motus jam facti. Unde licet per receptionem motus in fieri; sive per hoc quod mobile incipiat moveri, mobile reducatur ad actum, sive moveri dicatur, hoc tamen est secundum priorem potentiam; non tamen juxta secundam, sed adhuc mobile in potentia existimatur ad terminum motus, sive ad motum esse, quo assequuto jam non est in potentia mobile, sed motum in actu.

1205. Secundò præmitto, quòd actus mobilis, sive ipse motus, per quem mobile movetur, est duplex; imperfectus unus, & perfectus alius: actus perfectus est, qui totaliter sariat, complet, & terminat potentiam passivam, sive receptivi, in quo recipitur, ut forma substantialis completa, & calor summus, sive frigiditas in perfecto gradu, quæ nequit rursus compleri; quia taliter completur, & quasi exhauritur tota capacitas receptiva subjecti per tales formas,

mas, ut non ad plus subjectum informabile, quam est per tales formas informatum: quod exemplo explicatur de metreta, sive amphora, quæ non capit aquam, nisi ad tantam mensuram, quæ si recipiat totam aquam, quam capere potest, non manet in potentia ad ulteriorem aquam recipiendam. Actus, sive forma imperfecta est illa, quæ non totaliter actuat potentiam passivam susceptivam, sed partim actuat, & partim in potentia relinquit ut, v. g. si subjectum, quod est capax caloris ut octo, informetur calore solum ut quatuor, talis forma caloris dicitur imperfecta, quia relinquit subjectum in potentia ad ulteriorem formam, sive gradum accipiendum. Ita Scotus ubi supra.

1206. His prædictis sic præsens definitio per particulas explicatur: prima particula est *forma*, & est ratio quasi generica, per quam convenit motus cum omni forma tam substantiali, quam accidentiali. Secunda particula est *entis in potentia*, per quam particulam indicatur subjectum, in ordine ad quod motus definitur, quod debet esse in potentia passiva, quia motus in potentia passiva sui mobilis subjectatur; per quam particulam distinguitur motus ab actione, quæ propriè non est actus potentie passivæ, sed activæ. Tertia particula *secundum quod in potentia*, ponitur in definitione loco differentie ad denotandum motum ex sua natura esse formam imperfectam, nam ita actuat potentiam mobilis, ut simul relinquat illam capacem ad ulteriorem gradum, sive actum recipiendum.

1207. Sed est maxime notandum, quod non solum relinquit capacitatem in subjecto negativam, quæ consistit in negatione

perfectæ actualitatis; sed etiam relinquit illud in potentia positiva, quæ ultra negationem actualitatis perfectæ dicit ordinem ad ulteriorem perfectionem, quam potest habere, non solum quia forma potest esse perfectior, sed quia motus consideratur ex se tanquam quædam inchoatio, & inceptio formæ, vel forma sit remissa, vel intensa.

1208. Quod prædicta definitio sit exacta probatur: quia illa est bona, & exacta definitio, quæ explicat essentiam definiti per partes essentielles; sed definitio supra assignata pro motu sic se habet: Ergo &c. Et confirmatur: motus est actus mobilis; sed mobile ex sua natura dicit esse in potentia passiva ad motum: Ergo est actus entis in potentia prout in potentia essentialiter, quia si mobile non esset in potentia prout in potentia passiva, esset in actu, & sic non mobile, sed motum denominaretur.

1209. Ad secundam partem quaesiti deveniendo dico, quod motus dividitur in motum, qui fit de subjecto in subjectum, sive de termino positivo in terminum positivum, ut v. g. motus localis; & in motum, qui fit de termino privativo ad terminum positivum, ut v. g. generatio, cuius terminus à quo est privatio, & terminus ad quem forma positiva; & in motum, qui fit à termino positivo in terminum privativum, ut corruptio, & annihilatio, licet motus in hac ultima acceptione propriè, & rigorosè non sit motus.

1210. Ulteriùs dividitur motus in positivum, & negativum, licet æquivocè: motus positivus est verus, & realis influxus, sive via, qua res positiva incipit esse. Motus verò negativus est suspensio concursus, per quam

quam res positiva definit esse, ut corruptio, annihilatio, diminutio, remissio &c. Rursus motus positivus dividitur in instantaneum, & successivum. Motus instantaneus, qui etiam solet denominari mutatio, est verus, & realis, quo acquiritur forma, sive terminus ad quem terminatur in instanti temporis, ut v. g. generatio substantialis, media qua acquiritur, & generatur in instanti tota substantia, & non pars post partem: motus successivus est ille, medio quo successione temporis acquiritur forma, non tota simul, sed pars post partem, ut patet de motu locali, qui habet latitudinem partium secundum prius, & posterius.

1211. Motus successivus dividitur ulterius in augmentationem, alterationem, & lationem, sive motum localem. Augmentatio est motus successivus, quo major acquiritur quantitas, pars post partem. Alteratio est motus, quo major acquiritur qualitatis gradus post gradum; prius enim acquiritur unus gradus caloris, & postea alius, & tandem alius, & alius, & sic de aliis. Latio est motus localis, quo novum acquiritur ubi. Sed hoc nota discrimen inter motum localem, & augmentationem, & alterationem, quod motus localis talis naturæ est, quod essentialiter requiritur, quod amittat partem, sive unum ubi, ad hoc quod aliam partem, sive aliud ubi acquirat mobile, quia essentialiter successivum est, de cujus intrinseca ratione est, quod ejus partes non sint simul, de quo latius infra. At motus alterationis, sive augmentationis hoc non petit, immo parti quantitatis, sive qualitatis præexistenti additur alia per talem motum.

1212. Sed dubitabis, utrum motus ut sic univocè conveniat tam motui positivo, quam privativo, ita ut univocè prædicetur de generatione, & corruptione, creatione, & annihilatione? Respondeo, quia cum motus positivus sit via, sive realis tendentia, sive fluxus, medio quo terminus talis motus accipit esse, ut patet ex num. 2210. & motus negativus, sive privativus sit suspensio concursus conservativi, quæ sistit in privatione, entis positivo, & negativo nulla datur univocatio. Vide, quæ diximus dist. 1. ex 1. lib. num. 127. & 128. & sequentibus de privatione, quam non esse univocè principium statuimus ibidem.

1213. Secundò dubitabis, utrum prædicta definitio motus conveniat tam motui successivo, quam instantaneo? Respondeo affirmativè, tum quia Philosophus postquam tradidit definitionem prædictam de motu, statim exemplificat non solum in mutationibus successivis, ut sunt augmentatio, & alteratio, sed etiam in instantaneis, ut sunt generatio, & illuminatio, dicens: *alterabile quidem quatenus alterabile; generabile, & corruptibile; generatio, & corruptio.* Tum etiam ratione, quia hic agitur de motu, quæ est proprietas accidentalis naturæ, ut clarius quid sit natura, intelligatur; sed natura est principium, quod est generatio: Ergo definitur motus generationis, qui est instantaneus.

1214. Et confirmatur: quia licet forma, quæ in eodem temporis instanti generatur secundum se tota careat latitudine partium temporis, habet tamen extensionem, & prius, & posterius natura, taliter quod prius natura intelligatur necessariò

formam fieri, quàm in facto esse: Ergo in illo primo signo naturæ, in quo intelligitur formæ inceptio sive inchoatio, intelligitur motus. Probo consequentiam: taliter forma pro illo primo signo naturæ actuatur subiectum, quod simul relinquitur capax positivè ad ulteriorem formæ perfectionem, scilicet ad factum esse: Ergo in tali fieri, in ceptione, sive inchoatione salatur, quòd sit actus entis in potentia, prout in potentia: Ergo salatur motus.

Argumenta contra dicta.

1215. **P**rimò arguitur contra nostram primam responsionem ad primum dubium: corruptio excluditur à ratione motus: motus instantaneus ideo clauditur sub ratione communi motus, quia Philosophus exemplificat definitionem de illo; sed etiam ibidem Philosophus ut patet ex verbis cit. exemplificat de corruptione: Ergo ob eandem rationem debet motus privativus, sub ratione motus ut sic contineri. Et confirmatur ratione: cui formalissimè competit mutari, formalissimè competit motus; patet, quia omne, quod mutatur, per motum mutatur; sed materiz primæ v. g. formalissimè competit per corruptionem formæ, quam amittit, mutari: Ergo formalissimè competit corruptioni esse motum. Minor probatur: mutari nihil aliud est, quàm aliter se habere nunc quàm prius; sed per corruptionem formæ in materia existentis aliter se habet materia, ac ante corruptionem: Ergo per corruptionem materia formalissimè mutatur: Ergo corruptio formalissimè est motus.

1216. Respondeo, quòd licet verum sit, quod Philosophus exemplificat improprie; proprie tamen, & rigorosè de mutatione instantanea, quod satis ratio, quam ad ejus probationem adduximus, demonstrat. Ad confirmationem autem à ratione respondeo concedendo majorem; & ad ejus probationem distinguo majorem: mutari formalissimè positivè, nihil aliud est, quàm aliter se habere positivè, concedo: negativè, nego. Ad minorem eodem modo distinguo; sed per corruptionem aliter se habet materia positivè, quàm prius, nego; quia nihil positivum ponitur in materia per formalem corruptionem formæ, quam amittit, privativè, concedo: Ergo materia mutatur formalissimè negativè, concedo; positivè, nego: ex quo nihil contra nos.

1217. Secundò arguitur contra id, quod diximus pro secundi dubii responsione num. 1213. videlicet, quòd definitio supradicta pro motu convenit tam motui successivo, quàm instantaneo, autoritate Doct. Subt. qui in 2. dist. 5. q. 2. num. 12. §. dico, ait: *tamen de motu tenet argumentum Angeli, quia motus necessariò habet mensuram divisibilem, cum ipse sit divisibilis, & ideo si motus esset instantaneus, necessariò instans esset divisibile*: Ergo ex mente Doct. Subt. ratio motus nequit convenire mutationi instantaneæ, quæ in eodem fit instanti: Probo consequentiam: quia motus, qui fit in unico eodem instanti simul actuatur secundum se totus potentiam passivam sui mobilis: Ergo non actuatur partim potentiam passivam, & partim in potentia relinquit. Probo consequentiam; antecedens enim per se est.

est notum: instans ex sua natura non est in partes divisibile, cum ex se indivisibile sit: Ergo non potest intelligi, quod motus, qui fit totus in unito instanti, partim actu et secundum primam partem, & partim in potentia relinquat: Ergo repugnat prædicta definitio motus mutationi instantaneæ, quæ caret latitudine partium secundum prius, & posterius: Ergo &c.

1218. Respondeo ad auctoritatem Doct. Subt. quod Scotus loquitur ibi de motu locali, qui ex sua natura est divisibilis, & successivus, cum corpus, quod movetur v: g. ex hoc loco in alium, puta Hispalim, necessario prius est in locis intermediis, quæ inter Antiquariam, & Hispalim intermediant, & non simul in omnibus, sed prius in immediato, & postea in mediato loco, & tandem in alio, & sic de aliis; & de hoc motu locali verum est, quod nequit fieri per spatium divisibile in indivisibili instanti; non verò loquitur ibi de omni motu. Unde nego consequentiam, & ad ejus probationem distinguo antecedens: motus, qui fit in instanti simul secundum se, totus actu et potentiam passivam sui mobilis, similitate temporis, concedo; simul simultate naturæ, nego: quia in primo instanti naturæ intelligitur substantia, quæ generatur in fieri, & est verè motus; & in secundo instanti naturæ intelligitur in facto esse, & jam non est motus, sed terminus motus. Et ad consequens antecedentis eodem modo distinguendum est. Et ad ejus confirmationem respondeo distinguendo antecedens: instans temporis indivisibile est in alia temporis instantia, concedo; in alia instantia naturæ, nego. Et eadem distinctione ad

reliquum argumenti est respondendum; unde nego ultimam consequentiam &c. Vide, quæ diximus dist. 1. proceciali q. 1. art. 2. in argumentorum solutione respondendo ad quoddam argumentum ibi factum de motu Angeli, assignando rationem, unde proveniat talem motum esse divisibilem.

1219. Tertiò arguitur: qualitati remissæ, puta calori ut quatuor convenit definitio motus, & tamen qualitas remissa ut quatuor non est motus, immò terminus motus: Ergo definitio motus non est exacta. Antecedens probatur: quia qualitas remissa taliter actuatur subiectum, ut simul relinquat illud capax ad ulteriorem gradum formæ, sive caloris: Ergo partim actuatur, & partim in potentia relinquit: Ergo convenit illi definitio motus: Ergo non est exacta, & bona talis definitio.

1220. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem distinguo antecedens: calor v. g. remissus ut quatuor taliter actuatur subiectum, ut simul relinquat illud capax negativè ad ulteriorem gradum caloris, concedo: ut simul relinquat illud capax positivè ad perfectiorem calorem, nego. Vide, quæ dixi num. 1207. nam cum subiectum, quod est calidum ut quatuor, sit jam in termino sui motus, non intelligitur sub motu, sicut lapis, qui descendit ad centrum, dum tendit in ipsum centrum, mutatur; quando verò jam est in centro, non movetur, sed quiescit, quod si ab aliquo impediatur lapis, ne perveniat ad centrum, ibi quiescit, quamvis violenter, & non movetur, & ita similiter dum subiectum, quod est capax caloris ut octo est sub actuali calefactione, & viâ ad calorem ut octo movetur, quod

quòd si ab aliquo impediatur, ne transeat ad habendum plures, quàm quatuor gradus caloris, ibi quiescit, & amplius non movetur, quia ibi definit tendentia ad ulteriorem terminum; motus enim, ut sæpiùs diximus, est quædam via, & tendentia ad terminum motus, ad quem cum pervenerit mobilis, definit moveri, quia definit motus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi aliqua enodantur dubia circa naturam motus occurrentia.

1221. **D**Ubitabis primò, in quonam prædicamento colloctetur motus? Ad quod respondeo, quòd motus dupliciter potest considerari: primò pro forma fluente, quæ in fieri consideratur, & prout tendit in factum esse; eadem enim entitas formæ secundum diversos status considerata, fieri videlicet, & factum esse, denominatur vel motus, vel terminus motus, sicut creatura eadem secundum diversos status denominatur vel possibilis, vel existens, & sicut creatura per futuritionem, sive existentiam non variatur quoad entitatem, sed solum quoad statum, quia idemmet Petrus, qui fuit in possibilitatis statu, est qui modò existit, ita entitas formæ per fieri, vel factum esse non variatur quoad intrinsicam entitatem, sed solum quoad statum.

1222. Motus pro fluxu formæ est quidam motus adjacens, sive concomitans ipsum fieri formæ, ut habet *Scotus in 4. dist. 13. q. 1. num. 12. §. ex dictis*: qui non est aliud, quàm illa morula, sive spatium, quo fieri formæ consumitur, secundum quam motus denominatur successivus, si morula successiva

fuerit, vel instantaneus, quia morula, sive spatium, quo fieri formæ consumitur, instantaneum est.

1223. His præfactis dico primam conclusionem pro dubii responsione: motus, qui definitur ab Aristotele, dum ait, quòd motus est actus entis in potentia prout in potentia, est ipsa forma in fieri; unde si forma in fieri fuerit substantia, motus sumptus pro forma ad idem prædicamentum substantiæ pertinebit; si verò forma fuerit quantitas, qualitas, sive ubi ad idem prædicamentum motus expectabit, ita ut motus non constituat aliquod prædicamentum speciale, sed per omnia divagetur.

1224. Ita Scotus expresse in 4. dist. 13. q. 1. §. ex dictis num. 13. v. juxta, ubi ait: *præmittit ibi (supple Aristoteles) quòd motus est actus activi, & passivi, activè ut ab ipso, passivè ut in ipso; ille autem motus secundum commentatorem realiter est forma fluens. Et in fine §. & tunc non oportet quærere ad quod genus pertineat ratione connotati, quia potest pertinere ad tot genera, ad quæ forma causata in passo ab agente. Et v. & si objicias num. 14. in fine ait: accipit ergo ibi actionem pro opere, & sine agentis, illud autem est forma acta in passo, qua ut fluens est motus. Et v. & si objicias sub num. 16. ait: quia respectus fundatus super motum ad agens est intrinsecus adveniens, cum motus sit forma ipsa inducta, vel educta. Idem habet commentator Scoti ibidem sub num. 21. v. quinto modo, & sequenti.*

1225. Probatur ratione: motus est actus entis in potentia prout in potentia; sed forma in fieri sic se habet: Ergo forma in fieri est formalissimè motus. Minor probatur: taliter

taliter formā in fieri actuat susceptiblem, sive mobilis potentiam, ut simul relinquat illud ad ulteriorem gradum perfectionis formæ capax, scilicet ad factum esse, ad quod positivè per formam in fieri ordinatur: Ergo &c. Probatur: quia per hoc præcisè, quòd intelligatur aqua sub calore in fieri, quocumque alio circumscripto intelligitur formalissimè mota aqua, sive aquam moveri: Ergo forma caloris in fieri est formalissimè motus.

1226. Quoad secundam partem probatur: quia forma in fieri formalissimè essentialiter est idem ac forma in facto esse: Ergo si forma in fieri est motus, ad idem prædicamentum debet motus expectare, ad quod forma in fieri expectat; sed forma in fieri pertinet ad idem prædicamentum, ad quod forma in facto esse pertinet: Ergo & motus, cum sint formalissimè idem: sed formæ, quæ possunt in fieri per modum fluxus, seu positivæ tendentiæ considerari, jam ad prædicamentum substantiæ, jam ad prædicamentum quantitatis, qualitatæ, vel relationis expectant: Ergo & motus: Ergo motus non ad aliquod expectat prædicamentum, sed per omnes divagatur.

1227. Dico secundò: motus sumptus pro fluxu formæ, sive pro illa morula, quæ in fieri formæ consumitur, ut dixi num. 1222. pertinet ad prædicamentum quantitatis; patet, quia motus in hac acceptione non est aliud, quàm tempus saltem realiter; sed tempus ut ex se constat, est de genere quantitatis continuæ successivæ; Ergo & motus, quia illa, quæ realiter identificantur, ad idem pertinent prædicamentum, de quo latius infra.

1228. Secundò dubitabis, utrùm motus realiter distinguitur à suo termino, vel saltem formaliter? Respondeo, quòd cum ex dictis num. 1224. motus sit idem formalissimè, quod forma in fieri, prout tendit in factum esse, & forma in fieri sit eadem cum se ipsa in facto esse quoad essentialia, sequitur, quòd motus nondistinguitur realiter à suo termino. Ita *Scotus ubi supra, & in 1. dist. 13. q. 1. §. contra. num. 2. & dist. 2. q. 7.* & probatur: quia motus est ipsa forma in fieri, & terminus motus est forma in facto esse, sed forma in fieri, & in facto esse idem realiter sunt: Ergo &c.

1229. Dico tamen secundò, motus quatenus connotat privationem perfectionis formæ in facto esse (forma enim in fieri dicit privationem illius complementi) sive perfectionis, quam habet in facto esse, distinguitur realiter quoad connotatum à termino motus. Probatur: quia forma in fieri caret perfectione, qua non caret in facto esse, sive in esse perfectò, & illam talem privationem connotat: Ergo saltem quoad connotatum realiter distinguitur motus à suo termino.

1230. Tertiò dubitabis, utrùm motus realiter distinguitur à mobili? Respondeo affirmativè, ut habet expressè noster Pitigianus in hoc 3. in annotationibus ad quæst. 7. & habetur communiter. Probatur: quia mobile est illud subiectum, quod denominatur à forma; sed omne Physicum subiectum realiter distinguitur à forma Physica: Ergo mobile realiter distinguitur à motu. Et confirmatur: quia illa, quæ realiter possunt separari, realiter distin-

distinguantur; sed omne mobile, sive subiectum passivum realiter potest separari à motu, ut ex se patet: Ergo &c.

1231. Quarto dubitabis, in quo motus sit subjectivè, sive in quo subiecto motus subiectetur? Respondeo, quòd in potentia passiva mobilis. Probatur: quia in illo subiecto motus subiectatur, quod movetur, sive mutatur; sed mobile est subiectum, quod denominatur moveri, sive mutari à motu: Ergo motus in mobili subiectatur, & hoc universaliter loquendo de omni motu, locali etiam, quia quod localiter movetur acquirit novum ubi, sive relationem novam ubicationis, quam antea non habebat, à qua formaliter denominatur motum, sive mutatum: Ergo motus localis, qui in tali passiva ubicatione, sive relatione consistit, in ipso mobili subiectatur. Argumenta, quæ contra has nostras conclusiones possunt objici, nullius sunt ponderis, & sic illa omittimus apud authores videnda.

QUESTIO SECUNDA,

Quid sit actio, & quid sit passio.

ARTICULUS PRIMUS.

Ubi aliqua præmittuntur notabilia ad intelligentiam questii.

1232. **P**rimò nota, quòd hic agimus de actione, & passione, prout cum motu comparantur, utrum videlicet actio de genere actionis sit idem quod passio, & actio & passio sint idem cum motu, vel aliqua distinctione inter sese distinguantur? Et dato quòd sic, quæ distinctio sit, quæ inter actionem, & passionem, & mo-

tum versatur? an realis, vel formalis, scèd potius rationis?

1233. Secundò nota, quòd pro responsione, & intelligentia quæstii necesse est iterum in memoriam revocare omnes illas acceptiones actionis, quas tradidimus supra dist. 4. Physicali de causa efficienti ex 2. à num. 1024. usque ad 1029. inclusivè; ex dictis enim ibi maxime pendet dicendum hic intelligentia, ne quæ semel ibi diximus, iterum hic repetamus.

1234. His præactis dico primam conclusionem (aliorum sententiis omisissis) actio sumpta pro respectu producentis ad productum, de qua ibidem num. 1025. vel respectu educantis ad educatum, ut diximus num. 1026. vel pro respectu transmutantis ad transmutatum, ut num. 1027. diximus, est relatio prædicamentalis intrinsecus adveniens, quæ necessario posito fundamento, & termino resultat, patet ex dictis ibidem num. 1031. & realiter distincta à motu, cum motus, qui ut diximus supra num. 1223. & sequentibus sit ipsa forma in fieri prout tendit in factum esse; & actio in his tribus acceptionibus sit posterior ipsa forma, non solum in fieri, sed in facto esse, cum forma sit terminus talis relationis, & terminus ex sua natura realiter distinguatur à relatione, & sit illa prior.

1235. Dico secundam conclusionem: actio propriè dicta de genere actionis, de qua num. 1029. ubi supra 1032. est relatio extrinsecus adveniens, quæ fundatur in agente, & terminatur ad materiam transmutatam per formam, estq; realiter distincta à motu & passione. Probatur quoad primam partem: illa realiter distinguuntur, quæ
ad

ad diversa expectant prædicamenta; sed actio in hac acceptione expectat ad prædicamentum actionis, & forma à qua transmutatur materia, non ad prædicamentum actionis, sed ad prædicamentum substantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis expectat, vel ad aliquod aliud, ut diximus num. 1226. Ergo &c. & eodem argumento probamus actionem, & passionem realiter differre, cum ad diversa prædicamenta pertineant.

1236. Dico tertiam conclusionem: actio sumpta pro forma in fieri, ut diximus ubi supra num. 1029. & 1038. non distinguitur realiter à motu, neque à passione, immo eademmet forma absoluta in fieri, prout dicit esse ab aliò, scilicet ab agente est actio, & prout concipitur in mobili, sive passio est passio, & prout dicit actuare potentiam sui mobilis, ordinando illud ad ulteriorem gradum perfectionis formæ est motus, nulla distinctione se tenente ex parte formæ absolutæ, sed solum penes diversâ connotatâ, diversum fortitur nomen.

1237. Hæc conclusio habetur expresse à Scoto in 4. dist. 13. q. 1. num. 14. & à Philosopho in hoc 3. cap. 3. ubi ait: *motus est actus activi, ut ab hoc passivi ut in hoc*: Ergo ex mente Philosophi idem actus ut ab agente est actio, & ut in passio est passio; sed actus in passio prout in fieri, & tendens in factum esse est motus: Ergo actio, passio, & motus eadem forma indistincta est; sumpta actione, & passione in sensu explicato pro forma in fieri.

1238. Item idem Philosophus in hoc 3. text. 16. ait: *motus est actus mobilis, ut mobile est*. Et text. 22. *passio est actus patientis, ut patiens est*; sed patiens ut patiens, &

mobile ut mobile idem formalissimè sunt: Ergo motus, qui est actus mobilis, & passio, quæ est actus patientis, idem sunt, quia eidem potentia idem correspondet actus.

1239. Ex dictis apparet, quod actio, & passio possunt considerari vel Physicè, vel Metaphysicè: actio Metaphysica est relatio transmutantis ad transmutatum extrinsecus adveniens, expectans ad prædicamentum actionis, & de hac non est dubium, quin realiter distinguatur à motu, ut diximus num. 1235. & idem dico de passione, quæ realiter ab actione propriè dicta, id est Metaphysicè dicta distinguitur, & à motu.

1240. Actio Physica, quæ ut diximus dist. 4. & 2. num. 1038. in 6. concl. est per quam virtus causativa causæ reductur de actu primo in actum secundum, est forma in fieri, quæ solum penes connotatâ diversâ, dicitur actio, quatenus ab agente, dicitur passio, quia in passio subjectatur, & dicitur motus, quia per illam mobile, sive passum mutatur; & in hoc nulla est controversia, & si aliqua est, illam apud auctores videndam omittimus.

ARTICULUS SECUNDUS,

*In quonam subjecto actio subijciatur,
& in quo passio?*

1241. **V**ANIS dicendi modis omisis, sit prima conclusio pro responsione quaesiti contra Divum Thomam, & ejus sequaces: actio propriè dicta de genere actionis, quæ ut diximus num. 1235. est relatio transmutantis ad transmutatum, subiectatur.

atur in agente, & non in passo, & passio similiter de genere, sive prædicamento passionis subiectatur in passo, sive in materia transmutata per formam, & non in agente. Ita Scotus in 3. cit. ubi supra.

1242. Probatur ratione: actio degere actionis est relatio transmutantis ad transmutatum: Ergo in illo formalissimè subiectatur actio, quod transmutans formaliter denominatur; sed agens est, quod formalissimè denominatur transmutans: Ergo & ipsum est in quo actio subiectatur. Major est certa, minor probatur: illud formalissimè denominatur transmutans, quod transmutat passum; sed quod transmutat passum, est agens, & non aliud: Ergo agens, & non aliud est, quod formalissimè transmutans denominatur.

1243. Et roboratur: in illo subiecto forma subiectatur, in quo ejus formalis, & primarius effectus actionis invenitur; sed formalis, & primarius effectus actionis invenitur in agente, & non in alio: Ergo in agente, & non in alio subiectatur actio. Major ex se patet: effectus enim formalis primarius formæ cujuslibet inseparabilis ab intrinseco est ab ipsa, ut patet de albedine, cujus formalis effectus est dealbare, & in illo est albedo, in quo dealbatio invenitur. Minor probatur: effectus formalis & primarius actionis est reddere subiectum, in quo est formaliter agens; sed quod redditur, sive denominatur formaliter agens est ipsum agens, & non aliud: Ergo actio in agente, & non in subiecto debet subiectari.

1244. Idem dico de passione: passio

est respectus transmutati ad transmutans: Ergo in illo quod formalissimè transmutatum est, debet passio subiectari; sed passum est quod formalissimè transmutatum est: Ergo passio in passo, sive materia transmutata subiectatur. Et confirmatur: quia in illo subiecto subiectatur intrinsecè, & formaliter forma, in quo intrinsecus ejus effectus formalis invenitur; sed in passo invenitur intrinsecus effectus formalis passionis: Ergo & ipsa passio. Minor probatur: quia effectus formalis intrinsecus passionis est denominare subiectum formaliter passum: Ergo &c.

1245. Dico secundam conclusionem: actio, & passio sumpta pro actione, & passione Physica, sive pro ipsa forma in fieri, quæ est idem, ac motus, ut diximus num. 1236. subiectatur non in agente, sed in passo. Hæc conclusio satis patet ex dictis: nam actio in hac acceptione nihil aliud est, quàm forma in fieri, & idem dico de passione, & motu; sed forma in fieri in passo subiectatur, & non in agente: Ergo actio sumpta pro tali forma in passo subiectatur. Major ex dictis supponitur, minor probatur: quia indistincta forma indistinctum postulat subiectum; sed forma in fieri, & in facto esse eadem indistincta forma est: Ergo ejus subiectum indistinctum erit; sed subiectum formæ in facto esse est passum: Ergo & formæ in fieri subiectum idem passum erit.

Argumenta contra dicta.

1246. **P**rimò obijciunt contra nos adversarii, quàm illares ex Philosopho authoritares, in quibus videtur asserere actionem, & passionem idem sibi vindicare subjectum. Ad quas omnes respondere debetis ex dictis, quòd actiones, & passiones Physicæ, sive materialiter sumptæ, sive actione, & passione sumpta pro forma in fieri, quæ penès diversâ connotata jam actio denominatur, jam passio denominatur, eodem subjecto gaudent, non verò actio propriè dicta de genere actionis, & passio, cum eorū subjecta realiter differant, ut ex dictis patet.

1247. Secundò arguitur: non implicat, quòd eadem indistincta forma diversas tribuat, & oppositas denominationes: Ergo non implicat, quòd actio cum eadem forma indistincta sit denominet agens formaliter tale, & passum patiens formaliter. Antecedens probatur: visio eadem forma indistincta est, & tamen denominat oculum formaliter intrinsecè videns, & parietem visum: Ergo eadem indistincta forma potest duplex subjectum denominare, & oppositas denominationes eis tribuere: Ergo actio, etsi eadem forma sit, poterit denominare agens tale, & passum patiens formaliter.

1248. Respondeo distinguendo antecedens: eadem forma potest tribuere distinctas denominationes, unam intrinsecam, illam videlicet, in quo est, & aliam extrinsecam illius videlicet subjecti, in quo intrinsecè non est, concedo: distinctas denominationes intrinsecas, nego. Nam cum forma solùm intrinsecè in unico subjecto, & non in duobus sit, solùm subjectum, in quo est,

potest intrinsecè formaliter tale denominare, licet forte aliud subjectum, in quo non est, possit denominare extrinsecè; ut patet de visione, quæ denominat intrinsecè videns oculum, in quo intrinsecè est, & objectum denominat extrinsecè visum, quia in illo extrinsecè solùm est terminativè, id est illud terminatur.

1249. Tertiò arguitur: in hoc distinguitur actio transiens ab actione immanenti, quia actio immanens, ut patet in intellectu, manet intra agens transiens, non verò transit in aliud nisi in ipsum: Ergo actio in passio subjectatur &c.

1250. Respondeo negando majorem: actio enim immanens, & transiens non distinguuntur, nisi penès hoc, quòd terminus actionis immanens manet intra ipsum agens, ut patet de actione, qua producit actus intellectus, & similiter actus voluntatis, qui quidem actus intellectus intra ipsum manet, hoc est, in ipsomet intellectu, à quo producit, subjectatur, & idem dico de actu voluntatis, qui in ipsa voluntate subjectatur, & similiter de actione, qua substantia in se ipsa producit quantitatem, & ignis in se ipsa causat calorem, & aqua frigiditatem, & sic de aliis. Actio verò transiens est quæ producit terminum, sive cujus terminus non est in ipso agente, sed in passio, ut patet de calore, qui alium producit in passio sibi approximato, & in generatione, homo enim generat hominem in materia extra se existente, & ignis generat ignem in materia ligni; unde illa actio dicitur immanens, cujus terminus manet intra ipsum agens: illa verò dicitur transiens, cujus terminus in alio est, & non in agente.

1251. Ad illud de intellectu dico, quod intellectio, sicut quilibet alius actus vitalis non est actio, immò est qualitas absoluta operativa; dicitur autem actio propter aliquam similitudinem, & proportionem, quam habet cum actione; cum tamen revera actio non sit, & si aliquando dicitur actio, debet intelligi analogicè, improprie, & metaphorice, sicut actio grammaticalis, ut illam appellat Scotus, non verò actio rigorosè.

1252. Sed contra insurges: actio subiectatur in agente: Ergo agens prout tale erit passum. Probo consequentiam: passum est quod ab aliqua forma patitur, sive quod alicui subijcitur; sed agens subijcitur actioni, & ab illa patitur: Ergo agens prout tale erit passum; sed hoc est impossibile: Ergo &c. Probo minorem: passum prout passum esse formaliter agens arguit omnimodam imperfectionem: Ergo agens prout agens esse formaliter passum eandem implicationem involvit. Patet, quia oppositorum eadem est ratio. Antecedens probo: agere formalissimè non est pati, nec pati est agere, immò agens, & passum sunt opposita, tanquam activum, & passivum; sed implicat, quòd ab unica, & eadem forma idem principium sit activum, & passivum: Ergo si agens est activum ab actione, ab eadem actione nequit esse passivum: Ergo nequit se habere passivè respectu actionis.

1253. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: Ergo agens prout tale erit passum respectu formæ, quæ ab agente producit, nego consequentiam: respectu actionis, quæ in illo subiectatur, concedo consequentiam: quia

etiam si actio, qua denominatur, ignis v. g. transmutans materiam ligni in ipso igne subiectatur, nihilominus ignis non patitur à forma ignis à se producta in materia ligni, sed ab actione solum relativè patitur, quia subiectatur in illo, tanquam forma relativa, sive ratio referendi. Ad confirmationem minoris respondeo distinguendo antecedens: implicat passum esse formaliter agens ab eadem forma, à qua patitur denominativè, sive formaliter, nego: fundamentaliter Physicè, concedo: quia ab eadem actione, à qua denominatur efficiens formaliter agens patitur, id est, passum ipsum efficiens denominativè, quia actio de genere actionis non est ratio formalis producendi, ut diximus dist. 4. ex 2. sed ratio formalis denominandi.

1254. Ad probationem antecedentis dico distinguendo majorem: pati non est agere, hoc est, non est dare esse activè, concedo: pati in agente non est agere, hoc est, non subijci actioni, nego. Ad illud, quod agens, & passum se habent tanquam activum, & passivum fundamentaliter, concedo: formaliter, nego. Unde nego suppositum consequens, videlicet quòd agens sit activum ab actione, immò quia est activum subijcitur actioni, quia actio non est ratio producendi, sed forma absoluta agentis est, quæ producit, & supposita jam productione resultat in agente actio, à qua agens formaliter denominatur, & nulla est implicatio, quòd ignis v. g. à sua forma absoluta sit activus, & det esse alteri igni, & postea eadem forma absoluta ignis subijcitur relationi actionis, & ab illa denominetur, sicut Pater producit Filium, & est principium activum

activum illius, & postea ipse Pater; sive ipsa substantia absoluta, quæ dedit esse Filio, subiectatur relationi Paternitatis, & ab illa formaliter denominatur.

DISTINCTIO SECUNDA,

De infinito.

QUESTIO PRIMA,

Quid, & quod duplex infinitum sit?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliquibus premis ad questionem fit satis.

1255. **H**IC est primò notandum secundum Scotum in 4. dist. 13. q. 1. num. 31. §. de secundo, quod infinitum dividitur in infinitum per essentiam, & in infinitum per participationem. Infinitum per essentiam est Deus solus, cui ab intrinseco, & sua essentiali ratione infinitas convenit, & ita primum est in genere entis, ut omnia entia tam facta, quam facienda, & etiam excogitabilia ab humano captu, in infinitum à sua intrinseca perfectione excedantur, ut potè in quo continentur omnis perfectio possibilis, & etiam imaginabilis. Infinitum per participationem est illud, quod licet habeat esse participatum ab infinito per essentiam, Deo videlicet, tamen sine caret in illa linea, & ordine, quo infinitum censetur. Et de hoc infinito per participationem est nobis sermo hic, non autem de infinito per essentiam, quia de illo in sacra Theologia, & Metaphysica agitur.

1256. Infinitum per participationem

adhuc est duplex, vel infinitum secundum extensionem, & est illud, quod in sua extensione magnitudinis caret sine, ut si daretur v. g. linea in infinitum extensa, quæ termino careret, vel numerus, cujus unitates infinitæ forent; vel infinitum est in intentione, ut qualitas v. g. quæ haberet gradus infinitos caloris. Et utrumque infinitum adhuc est duplex, vel infinitum in actu, vel in potentia: infinitum in actu est illud, quod habet partes actuales actualiter infinitas. Infinitum in potentia est illud, quod licet secundum partes, quas actualiter habet, sit finitum, hoc est, habens terminum, tamen secundum partes, quas potest habere, infinitum est, & termino caret, quod sic definitur: *infinitum in potentia termino caret, & sine, cum semper crescere possit*, tamen secundum ea quæ actu includit, finitum est.

1257. Soletque hæc divisio infiniti in infinitum in actu, & in potentia aliis terminis tradi, ita ut infinitum in actu sit infinitum categorematicum appellatum; infinitum verò in potentia syncategorematicum appelletur; quia sicut terminus categorematicus per se solum est significativus, ita infinitum in actu sine eo quod aliquid sibi adveniat, est infinitum actualiter; & sicut terminus syncategorematicus solus non est significativus, ita infinitum in potentia non est actu infinitum, sed solum potentialiter penes partes, quas potest habere.

1258. Utrumque tamen infinitum hac definitione à Scoto in quodlibet. 5. §. de primo. lit. A. num. 6. comprehenditur, licet magis propriè infinito syncategorematico adaptetur, videlicet infinitum est cuius

R r 2

jus

jus quantitatem accipientibus, vel quantumcumque accipientibus semper aliquid est accipiendum, ut v. g. si à multitudine infinita hominum, vel Angelorum præscindas millia, & millia, & sic in infinitum, semper restant ulterius alia quàm plura millia accipienda, si talis multitudo sit infinita, vel si addas dictæ multitudini millia, & millia, semper potest illi fieri in infinitum additio nova.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum de facto detur aliquod ens infinitum in rerum natura, vel saltem per vires naturæ possit dari?

1259. **D**ico primam conclusionem: de facto datur unum ens infinitum in rerum natura, quod est Deus optimus maximus, de quo non modo disputamus, & ipso secluso nullum aliud ens infinitum datur in essendo, hoc est, in perfectione essentiali. Probatur: omnis essentia creata est participata ab alio, scilicet Deo, & ipso dependens; sed infinito repugnat dependentia in essendo. Et confirmatur: quia ut ait *Scotus in 1. dist. 8. q. 3.* omne ens creatum componitur ex actu, & potentia Physicè, vel saltem Metaphysicè ex genere, & differentia; sed infinito per essentiam repugnat non esse perfectissimum actum, sive esse ab alio perfectibile: Ergo &c.

1260. Dico secundam conclusionem: de facto nullum datur ens, quod sit infinitum actuale categorematicè secundum extensionem, sive magnitudinem. Ita Scotus expressè in hoc 3. q. 8. in expositione textus Philosophi. Et probatur, quia omne corpus

quantum, & extensum, quod de facto datur, sub ambitu cœli continetur; sed quod sub ambitu cœli continetur, implicat esse infinitum: Ergo &c. Minor probatur: quia implicat quòd sit in extensione infinitum, & quòd sub terminis alterius corporis contineatur. Et probatur secundò, quia omne corpus habet ex sua intrinseca ratione aliquam figuram, & figura ab intrinseco terminis clauditur: Ergo & corpus, quod est tali figura figuratum, unde nec cœlum, nec terra, nec quodcumque aliud creatum erit infinitum, cum necessariò claudatur sub terminis præfixis.

1261. Dico tertiam conclusionem: de facto datur aliquod ens creatum infinitum secundum intensionem, hoc est, non datur aliqua qualitas infinitè intensa. Probatur: quia si daretur, daretur creatura infinitæ virtutis productivæ, cum omnis qualitas primæ sit productiva; sed implicat creaturæ virtus infinita in producendo: Ergo &c. Insuper: omnis capacitas passiva est infinita, & limitata: Ergo nulla datur capacitas receptiva alicujus formæ infinitæ. Rursus: non datur substantia, cui debeatur talis qualitas naturaliter: Ergo neque ipsa qualitas infinitè intensa datur.

1262. Dico quartam conclusionem: nec infinitum in numero actuale datur, sive non datur multitudo rerum infinitarum, quia omnes res creatæ tam præteritæ, quàm præsentæ, & futuræ sub numero infinito comprehenduntur. Patet ex ipso Deo Ecclesiastici 13. dicente: *omnia in numero, & mensura fecisti.* Insuper numerus dicit ab intrinseco determinatas unitates, ex quibus coalescit, & componitur: Ergo implicat,

cat, quod sit numerus, & quod sit infinitum, cum infinitum ex se nullam habeat determinationem sive terminum, in illa linea, & ratione, qua est infinitum.

1263. Dico quintam conclusionem: infinitum in duratione à parte ante de facto nulla datur, cum omnia creata in tempore acceperint esse, ut infra suo loco dicemus, tamen de facto datur aliquod ens, quod sit infinitum à parte post, hoc est, quod in æternum sit duraturum, ut patet de anima, quæ in æternum erit, ut fides docet; & de cælo & terra, cæterisque elementis. Hæc conclusio est de fide, & nullam admittit inter Scholasticos controversiam. Et hæc pro hac parte quæsitæ sint satis.

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ad quæsitum fit satis.

1264. **D**ico primam conclusionem: etiam de infinito posse absolute Dei repugnat creatura, quæ sit in perfectione essentiali infinita. Hæc conclusio expressè habetur à *Scoto* in 3. dist. 13. q. 3. & 4. à num. 10. & infra, potestque probari rationibus, quibus conclusione 1. num. 1258. probavimus illam de facto non dari: quibus aliam addimus rationem in nostræ veritatis confirmationem, quæ talis est: infinitum in perfectione essentiali identificat sibi omnem perfectionem compositibilem, & nulla perfectio simpliciter est illi incompositibilis, ut omnes fatentur Theologi, & expressè docet *Scotus* in quodlibet. 1. & 5. ergo si tale ens infinitum in essentiali perfectione daretur, identificaret sibi omnes perfectiones essentielles divinas: Ergo esset Deus,

quia nihil, quod Deus non est, Deo identificatur, sed implicat creaturam esse, ut supponitur, & esse Deum, ut argumentum convincit: Ergo necessariò fatendum est talem creaturam repugnare.

1265. Dico secundam conclusionem: non est procedendum in infinitum in speciebus, ita ut qualibet specie assignata possumus aliam perfectiorem assignare, sed necessariò deveniendum est ad aliquam speciem ita perfectam, ut non possit Deus aliam perfectiorem elicere, sive causare; & idem dico de perfectione graduale intrinseca qualitatis, ita ut calor v. g. non possit in infinitum augeri, sed necessariò deveniendum est ad aliquem ita perfectum calorem, ut non possit Deus ulteriorem calorem illo perfectiorem intensivè producere; cum tamen nec talis species summa, quæ non potest excedi ab alia perfectiori, nec talis calor summus qui ab alio superari non valet, non infinitus categorematicè, sed finitus sit.

1266. Hanc conclusionem puto esse mentem expressam *Scoti* contra aliquos Scotistas contrarium autumantes. Et suppono cum ipso *Scoto* in 3. dist. 13. q. 13. quod Deus potuit creare summam gratiam creabilem, ultra quam non posset alia major creari, sive recta ratione excogitari; & suppono similiter ex eodem *Scoto* ibidem q. 4. §. quantum ad secundam quæst. num. 9. hanc gratiam summam esse actu creatam, collatamque animæ Christi Domini. Verba accipite *Scoti*: *probabile est dicere secundum Magistrum, quod Deus tantam gratiam ei (Christo videlicet) quam potuit; potuit autem*

ex pracedenti quaſtione conferre ſummam gratiam creabilem: Ergo &c. Et q. 4. §. ad primum. num. 2. explicando ipſe Doctor Subtilis hoc nomen ſummum, ait: dico, quòd ſummum poteſt accipi dupliciter, uno modo poſitive, per excedentiam ad omnia alia; alio modo negative per non excedi ab aliquo alio &c. Et in fine ait: dico, quòd ſummam gratiam creabilem potuit dare huic anima; quod latè ibi proſequitur, & probat Scotus.

1267. Quibus præmiſſis oſtendo hanc eſſe mentem Scoti; Scotus ait, quòd Deus de facto contulit animæ Chriſti tantam gratiam, quantum potuit conferre; & ſimiliter ait, quòd potuit illi conferre gratiam ſummam creabilem, quæ non poſſet ab alia gratia perfectiori excedi: Ergo in perfectione graduâli intensiva gratiæ non poſſet infinitum procedi, ſed neceſſariò deveniendum eſt ad aliquam gratiam ita perfectam, ut ultra illam non ſit alia perfectior: Ergo & in formis ſpecificis idem dicendum eſt, quòd neceſſariò deveniendum eſt ad aliquam ſpeciem ita perfectam, ut non poſſit excedi in perfectione eſſentiali.

1268. Probatur conſecluſio ex ipſo Scoto in eadem quaſtione §. ad argumenta. v. ſi ſecundo modo. num. 13. Ubi ait: ponendo gratiam eſſe ſummam perfectionem diceretur eodem modo, quòd intelligendo aliquem gradum ſuperiorem gratia ſumma in genere perfectionis ſupernaturalis, eſt tunc intelligere contradictoria. Vult dicere Scotus, quòd ſicut eſt impoſſibile, & contradictionem involvens, quòd gratia Chriſti ſit ſumma, & quòd poſſit alia perfectior, ſive intenſior gratia creari, ita eſt impoſſibile, & involvens contra-

ditionem, quòd ſi gratia eſt ſumma perfectio ordinis ſupernaturalis, poſſit aliquod ens ejuſdem ordinis ſupernaturalis creari, quòd ſit gratia perfectius, quia ſi tale ens perfectius gratia poſſibile foret, jam gratia non eſſet ſummum ens ordinis ſupernaturalis, quòd evidens eſt, ut ex ſe patet.

1269. Hoc idem habet Scotus in ſua Metaphyſica lib. 2. q. 6. de multitudine eſſentiali num. 6. ubi ait: de multitudine eſſentiali, ſcilicet ſpecifica eorum, qua habent ordinem eſſentialem, patet, quòd ibi non eſt infinitas negative, nec privative; infinitum contrarie non poteſt ibi eſſe, quia tunc eſſet illud infinitum intenſive in perfectione, & eſſet Deus; neque eſt infinitas in potentia ſecundum Philoſophum: Ergo ex mente Scoti non eſt concedenda ſpeciebus infinitas in potentia, quæ ut diximus num. 1556. huius, ſtat in hoc, quòd una, ſive quacunque ſpecie aſſignata poſſit alia perfectior aſſignari, & alia, & alia, & ſic in infinitum, ſed neceſſariò deveniendum eſt ad aliquam ſpeciem ita perfectam, ut illa aliam perfectiorem aſſignare non poſſimus. Scotum ſequuntur Durandus in 4. diſt. 13. q. 4. Cajetanus ſecunda ſecunda q. 24. art. 7. & alii quàm plures.

1270. Probo primò conſecluſionem ratione, qua tam probat Scotus in 3. cit. q. 1. §. ad primam quaſt. v. ad quòd oſtendendum. num. 2. gratiam Chriſti eſſe ſummam creabilem, ita ut non poſſit Deus aliam perfectiorem creare, quæ in hunc modum ſe habet: accepta aliqua ſpecie infima, nempe A, & aſcendendo ad alias perfectiores ſpecies, aut eſt ſtatus ad aliquam ſupremam, quæ non poteſt excedi, & habetur oppoſitum, aut non, ſed poteſt procedi in infinitum?

tum? si dicas hoc: Ergo quantum aliqua species excedit *A*, tantum est perfectior: Ergo illa, quæ infinitum excedit, est infinito perfectior: Ergo talis species erit in se intensivè perfectionis absoluta, quod est impossibile, quia esset finita, eo quod creata, & infinita, ut argumentum concludit.

1271. Probo assumptum Scoti, & simul declaro, quia suppono, quod species infima animalium v. g. est mus, sive formica, interrogo: assignata una species animalis perfectior formica, & alia, & alia, & sic in infinitum, illa species inter quam, & formicam infinitæ alia mediarent, non esset infinita? foret utique, quia cum species sint sicut numeri, & se invicem excedant in perfectione essentiali, necesse est unam alia perfectiorem esse, ita ut illa, quæ ab infima per alias infinitas species distaret, esset infinita.

1272. Quod probo hac ratione, quam probavi Hispali cum adstantium aliqui admiratione, quæ talis est: ens superans alia infinitè à se distantia se excedentia excessu æquali est ens infinitum; sed illa species animalis, quæ per infinitas alias species medias distaret à formica, esset ens superans alia infinitè à se distantia se excedentia excessu æquali: Ergo esset ens infinitum. Probo majorem: quod infinitè distat à finito per aliquas species medias se excedentes est infinitum: Ergo quod superat alia infinitè &c., est infinitum. Minorem probo: quia illa species animalis, quæ per infinitas medias species à formica distaret, infinitè à finito, scilicet à formica: Ergo &c. Quia si inter Antiquariam, & Hispalem infinitæ lucæ mediarent, esset verum

dicere: Antiquaria distat infinitè ab Hispali: Ergo &c.

1273. Probo: quia quod continet perfectiones infinitarum specierum, necesse est, quod sit specificè infinitum; sed talis species contineret in se perfectiones illarum infinitarum specierum, siquidem omnibus illis foret perfectior: Ergo esset infinita. Probo: quod continet in se perfectiones infinitorum individuorum, sive numerorum est unum numericè infinitum: Ergo quod continet in se perfectiones infinitarum specierum erit specificè infinitum.

1274. Secundò probo conclusionem ex eodem §. & v. Scoti: omnes species cuiuscunque generis sint, quantumcumque sint infinitæ, videntur actualiter ab intellectu divino: Ergo illa species suprema, quæ per infinitas alias distaret ab infima, ab intellectu divino actualiter videtur: Ergo posset talis species creari ab ipso Deo, cum nulla ex hoc detur repugnantia, ex eo quod talis species sit possibilis, & unica factione factibilis. Probo antecedens: quia hoc decretum in Deo, videlicet, volo creare speciem perfectissimam omnium, quas possum creare, quæ per infinitas distet ab infima: nullam secum involvit repugnantiam: Ergo jam tali specie perfectissima creata non posset Deus aliam perfectiorem creare, quod nostrum argumentum intendit.

1275. Probo, quod Deus posset illam creare ex ipso Scoto ibidem, ubi adducit verba Philosophi ex hoc 3. cap. de infinito text. 69. qui ait: *quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu*: quibus addit Scotus: *Et ita non est procedere in infinitum in potentia, cundo ad formam* (hoc est

est ad perfectionem specificam, & essentialem) & ideo necesse est in forma quantumcumque perfecta ponere terminum qualitercumque possibilem. Quid clarius de mente Scoti? Ex quorum verbis sic probatur assumptum: omne, quod est in potentia, quatenus ex se potest reduci ad actum, quia potentia hoc dicit posse esse in actu absque ulla implicatione ex parte potentiae: Ergo si talis species suprema possibilis à Deo creari potest, & poni à Deo in esse existentiali, quia si non posset creari, non esset in potentia. Probo: quia de possibili posito in esse nullum sequitur inconveniens: Ergo nullum inconveniens erit, quod talis species suprema producat à Deo: Ergo posita tali specie non posset Deus aliam perfectionem efficere, quia supponimus talem esse omnium perfectissimam: Ergo intentum.

1276. Tertiò probatur ratione desumpta ex ipso Scoto in eadem dist. & q. 4. §. ad argumenta, v. ad tertium dico num. 14. omnis creatura est participatio determinata Dei: Ergo omnis creatura essentialiter habet gradum determinatum perfectionis participatum à Deo. Antecedens est certum: creatura enim non est participatio ut sic, nec participatio omnium perfectionum Dei: Ergo necessariò est participatio determinata determinatæ perfectionis divinæ. Consequentia probatur: non illimitata in perfectione, quia hoc creaturæ repugnat: Ergo essentialiter habet gradum determinatum perfectionis: Ergo essentialiter est infinita: Ergo necessario est dicendum, quod debemus devenire ad aliquam creaturam ultra quam non possumus procedere: Ergo non est procedendum in infinitum. Et con-

firmitur: quia in essentialiter ordinatis non datur processus in infinitum, ut docet omnis Physica Schola; sed species sunt essentialiter ordinatae, ut una sit perfectio, & repugnat duas species esse in perfectione æquales: Ergo in illis non datur processus in infinitum.

1277. Dico tertiam conclusionem: implicat etiam de potentia absoluta infinitum in intensione, hoc est, aliqua qualitas, quæ sit in infinitum intensa. Hæc conclusio satis patet ex dictis supra citatis Scoti in 3. ubi ait: gratiam Christi esse summam, & non infinitam, & nihilominus implicare, quod à Deo alia perfectior gratia producat. Probatur: implicat ex dictis pro secunda conclusione creatura, quæ sit in perfectione essentiali infinita: Ergo implicat qualitas, quæ sit in perfectione intensiva infinita. Probatur consequentia: quia sicut se habet perfectio essentialis ad essentiam, ita perfectio intensiva ad qualitatem intensam; sed implicat creatura, quæ sit in perfectione essentiali infinita: Ergo &c.

1278. Secundò probatur: quia si possibilis est talis qualitas infinite intensa, illa daretur de facto; in Christo Domino non datur, quia ut omnes Theologi fatentur gratia Christi Domini, quæ est quædam qualitas, visio beata, & lumen gloriæ, licet sint qualitates summæ, finitæ tamen sunt, & non infinitæ: Ergo &c. Probo majorem: omnis perfectio possibilis collata fuit animæ Christi, ut omnes fatentur, quia non est verisimile, nec fidei consonum, quod Christus potuit esse perfectior, neque in ordine naturæ, neque in ordine gratiæ, neque in ordine gloriæ, & tamen Christo

Domino

Domino non fuit collata, neque infinitas gratiæ, neque gloriæ, siue visionis neque luminis gloriæ: Ergo signum est, quod talis infinitas repugnat; & hoc est validissimum argumentum in Sacra Theologia.

1279. Tertio probatur: implicat creatura infinitæ virtutis productivæ; sed qualitas est productiva: Ergo implicat qualitas, quæ sit in infinitum intensæ. Et confirmatur: quia si lumen gloriæ v. g. quæ est qualitas productiva visionis Dei, esset infinita: Ergo posset elicere visionem infinitam. Patet consequentia; quia cum sit causa naturalis visionis, poterit elicere tantam visionem intensivè, quantum fuerit intensum lumen, ita ut quò magis intensum fuerit lumen, eò magis intensiorem valebit elicere visionem: Ergo lumen infinitè intensum, visionem infinitè intensam elicere valebit: Ergo talis visio infinitè intensæ erit, Dei comprehensiva, quod est contra fidem.

1280. Quarto probatur: implicat substantia infinitè perfecta: Ergo & qualitas. Antecedens suppono ex dictis pro secunda conclusione. Consequentia probatur: omne accidens est alicui substantiæ dubium; sed nulla est possibilis substantia creata, cui accidens infinitum debeat, & nullum est tale accidens possibile; probatur: quia quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur; sed substantia recipientis tale accidens, siue talem qualitatem ab intrinseco, est infinita: Ergo & accidens, quia impossibile est, quod accidens infinitum in substantia infinita recipiatur.

1281. Dico quartam conclusionem:

implicat etiam de absoluto posse dari aliquod quantum secundum extensionem, hoc est, dari aliquod corpus quantum infinitæ magnitudinis, siue infinitè intensum. Probatur: quia corpus quantum ex sua intrinseca ratione debet esse terminatum aliqua figura, vel si est linea, debet aliquo puncto esse terminata; si est superficies, petit ab intrinseco terminari lineis; si autem est corpus, debet esse aut sphericum, aut quadratum, aut alicujus figure: Ergo debet esse terminatum; sed infinitum nequit habere terminum: Ergo &c.

1282. Secundo probatur, & suppono, quod à centro versus circumferentiam duæ lineæ protrahantur in infinitum, tunc illæ lineæ circumferentiæ infinitè distarent inter se, quia quantò magis duæ lineæ protrahuntur à centro, eò magis distant inter se: Ergo si protrahuntur à centro infinitè, infinitè distabunt inter se; tunc sic protrahatur altera linea transversalis ab una ex prædictis lineis ad aliam infinitè à se distantem, illa talis linea necesse est, quod sit finita, & infinita, quod est impossibile; quod si infinita patet, quia protenditur per infinitam distantiam, quæ inter unam, & alteram lineam mediat; quod si finita, inde patet, quia terminus illis duabus lineis clauditur, & includitur: Ergo &c.

1283. Rursus probatur: impossibile est corpus substantiale, cui quantitas in infinitum extensa debeat: Ergo impossibile est talis quantitas in infinitum extensa. Antecedens probatur: impossibile est substantia corporea, cui repugnat motus; sed tali substantiæ corporeæ, cui quantitas infinitè extensa
Sf debe-

deberetur, motus repugnaret: Ergo &c. Probo minorem: quia si daretur spatium, quod non occuparet: Ergo in nullum aliud spatium posset moveri, siquidem tale spatium non daretur: Ergo &c.

1284. Dico quintam conclusionem: implicat etiam de absoluto posse dari aliquam multitudinem actu infinitam, puta hominum, Angelorum, lapidum, vel creaturarum. Hæc conclusio expresse habetur à Philosopho in hoc 3. cap. 2. text. 41. ut videre licet in Scoto q. 8. hujus, in expositione textus Philosophi sub num. 27. §. at vero neque numerus sic, ubi ait Scotus, probat (supple Philosophus) quod nullus numerus est infinitus, quia omnis numerus est numeratus, vel numerabilis; modo nullum infinitum est numeratum, vel numerabile: igitur nullus numerus est infinitus. Item idem sub. Doct. 2. Metaph. q. 6. num. 3. §. de multitudine ait: in medio: quod multitudo in genere quantitatis non possit esse actu infinita patet 3. Physic. text. & comm. 41. licet ibidem num. 5. §. sustinendo, videatur asserere, quod ratio à Philosopho assignata pro negatione infinitæ multitudinis non concludat, non inde bene infertur, quod illam non sequatur, sed quod ejus ratio inevidens est, quod non negat.

1285. Hanc adstruo conclusionem contra aliquos Scotistas oppositum opinantes, & præcipue contra Fuentes in hoc 3. q. 3. dist. 2. art. 3. cujus fundamenti imbecillitas infra suo loco patebit. Probatur autoritate Philosophi 12. Metaph. text. & comm. 2. & 4. ubi ait: numerus est multitudo mensurata uno; sed contra rationem infiniti est mensurari finito, sicut probatur ex 6. Phy-

sic. text. & comm. 19. quod infinitum non potest mensurari à finito: Ergo implicat, quod sit numerus, & quod sit infinitus. Major est definitio à Philosopho tradita, & ab omnibus recepta pro numero. Minor probatur: quidquid mensura finita mensuratur, necessario finitum est; sed numerus ex sua ratione formali unitate mensuratur finita: Ergo numerus ex sua essentiali ratione finitus est: Ergo implicat, quod numerus sit, & quod infinitus sit.

1286. Secundò probatur: omnis multitudo numerica essentialiter ex unitatibus numericis coalescit; sed unitas numerica essentialiter finita est: Ergo compositum ex talibus unitatibus esse finitum postulat ab intrinseco, & essentialiter. Major est per se nota, quia omnis numerus, sive multitudo ex unitatibus pluribus componitur. Minor probatur: illud est finitum, cujus partes essentialiter finitæ sunt; sed partes ex quibus coalescit numerus, sive multitudo, finitæ essentialiter sunt, ut ex se patet, quia unitas numerica finita numericè est: Ergo compositum numerus, sive multitudo ex eis resultans, finita est.

1287. Tertiò probatur præmittendo prius verba Scoti ex 2. dist. 1. q. 3. §. renentes autem. num. 20. v. ad ultimum argumentum, ubi ait: dici potest, quod æquale majus, vel minus non conveniunt quantitati molis, nisi finita: de ratione enim quantitatis majoris est excedere, & minoris excedi, & æquali commensurari, quæ omnia concludere videntur finitatem, & ideo negaretur infinitum esse æquale finito, quia æquale, & inæquale, & majus, & minus sunt differentie quantitatis finitæ, & non infinitæ. Quibus præjactis

sic

sic arguitur, & probo conclusionem, & suppono, quod multitudo hominum esset infinita, tunc quæro: digiti horum infinitorum hominum, sive capilli excederentne in numero ipsam hominum multitudinem, nec ne? Dices à fortiori, quòd sic; quia & ex se patet, plures essent digiti, quàm homines, & capilli similiter multò plures, quàm homines, & digiti: Ergo neque homines, neque digiti essent infiniti, quia infinitum in ea linea, qua infinitum est, nequit excedi, quia jam non infinitum, sed finitum evaderet.

1288. Huic argumento respondet Patet Fuentes, quòd infinitum potest dupliciter considerari, vel formaliter quatenus infinitum est, vel materialiter non pro ipsa infinitudine, sed pro rebus ipsis, quæ infinitæ appellantur, & negat, quòd formaliter essent plures digiti, quàm homines, vel plures, licèt materialiter ratione unitatum, sive rerum, quæ infinitæ denominantur, concedat excessum.

1289. Sed quis non videt, salva pace tanti Magistri esse frivolum, & nullius ponderis solutionem? Et quæro ab ipso, utrùm numerus denarius sit major formaliter, & materialiter quàm octonarius? dicit, quòd sic. Tunc contra illum insurgo: ideo numerus denarius est major formaliter, & materialiter numero octonario, quia denarius plures continet unitates, quàm octonarius; sed numerus digitorum, vel capillorum hominum infinitorum continet per ipsum plures unitates digitorum, sive capillorum, quàm numerus hominum continet unitates: Ergo illi digiti, sive capilli erunt plures non solum materialiter, sed

etiam formaliter. Insuper: materialiter ait ipse numerus capillorum hominum multitudinis infinitæ est major numero hominum: Ergo & formaliter. Probo consequentiam: quotiescumque major est materia, etiam forma tali materiæ correspondens major debet esse; sed materia capillorum major est, quàm hominum: Ergo & forma. Patet major; quia materia, & forma debent proportionari.

1290. Rursus addita, sive ablata unitate numero cuicumque, numerum variari necesse est; patet, quia si numero octonario addas unitatem unam, jam non octonarius, sed novenarius erit; & similiter si adimas, sive præscindas unitatem unicam, jam non octonarius, sed septenarius erit: Ergo ablata, sive addita una unitate numero infinito, jam non infinitus, sed finitus erit; quòd non sit infinitus patet, quia ratio formalis talis numeri variatur; sed ejus ratio formalis est infinita: Ergo jam non infinitum erit. Quòd sit finitum probatur: quia per ablationem finiti non destruitur infinitum, sicut per additionem finiti non constituitur infinitum in nullo genere, & ordine; sed per ablationem unius finiti destruitur talis numerus hominum: Ergo si finitum est, quòd talis numerus non erat infinitus. Quòd si dicat, quòd ablata unitate una manet numerus infinitus, ut antea: contra, quia non habet tot unitates, ac antea: Ergo non manet infinitus ut antea.

1291. Tertiò impugno prædictum dicendi modum, & simul confirmo meam conclusionem, & suppono, quòd determinata multitudo infinita hominum; & interrogo, in illo numero infinito erunt tot binarii,

narii, quot ternarii, & tot ternarii quot quaternarii, & quot millarii? A fortiori dicitur quòd non, quia evidens est quòd in numero v.g. duodenarii duodecim unitates reperiuntur, & sex denarii, & quatuor ternarii, & tres quaternarii, & duo quimarii, & nullus ignorat, quòd sex minus sunt, quàm duodecim, & tres quàm sex. Rursus interrogo, binarii illius numeri infiniti, & terminarii, & sic de aliis sunt finiti, vel infiniti? Non infiniti, quia infinitum nequit dici, & binarii ab unitatibus exceduntur in duplum: Ergo finiti: Ergo jam numerus infinitus medietatibus finitis componitur, quod ridiculum est.

1292. Quartò impugnatur: medietas numeri infiniti nequit esse infinita, neque finita: Ergo repugnat talis numerus infinitus. Quòd non sit infinita, probò; quia impossibile est, quòd pars sit æqualis toto: Ergo si totum est infinitum, medietas, quæ est ejus pars, nequit esse infinita, quia jam totum non esset sua parte majus; neque finita, quia ex duabus medietatibus finitis nequit consurgere totum infinitum: Ergo neutrum: Ergo impossibile est talis numerus.

1293. Dicit forte Pater Fuentes conformiter suæ doctrinæ, quòd medietas numeri infiniti, erit etiam finita, vel infinita? Dicit quòd infinita. Rursus, & illius dimidia medietatis medietas erit infinita? Dicit quòd sic, vel quòd non? Si non: Ergo neque totus numerus erit infinitus, quia infinitum, & ex partibus finitis finities sumptis nequit coalescere infinitum. Si infinita: Ergo per ablationem infinitæ medietatis infinitum non

definit esse infinitum, quod est impossibile, quia sicut per ablationem finiti non destruitur infinitum, ita per ablationem infiniti infinitum destrui necesse est. Alias rationes ostento apud autores videntur.

Argumenta contra dicta.

1294. PRIMò arguitur contra secundam nostram conclusionem, quæ habetur num. 1265. (nam argumenta, quæ contra primam conclusionem possunt obijci, nullius sunt ponderis, siquidem in illa omnes conveniunt) in qua asserimus, quòd non est procedendum in infinitum in speciebus, ita ut quacunque specie assignata, aliam perfectiorem assignare possimus, & ista aliam, & sic in infinitum. Nulla est assignabilis ratio repugnantix in hoc, quòd qualibet specie assignata aliam perfectiorem assignare possimus: Ergo concedendum est divinæ omnipotentix, ut quantumcunque perfecta sit alia quæ species producta, aliam perfectiorem valeat producere. Paret consequentia; quia id potest efficere Deus, in quo nulla ratio repugnantix reperitur; sed in hoc nulla ratio repugnantix reperitur: Ergo &c. Probo antecedens: si aliqua esset ratio repugnantix, esset ex parte Dei, vel ex parte creaturæ, sive talis speciei; sed ex nullo capite repugnat: Ergo &c. Probo minorem: non repugnat ex parte Dei, quia Deus virtute causativa infinita gaudet; neque ex parte creaturæ, quia si Deus aliam perfectiorem creaturæ

creaturam produceret, quacumque assignata, vel assignabili, non inde sequeretur implicatio: Ergo &c.

1295. Probo antecedens quoad secundam partem, & suppono, quod summa creatura intellectualis creabilis, quam nos assignamus, ultra quam aliam perfectiorem assignare non possimus, sit *A*, v. g. data ista hypothese, si Deus aliam intellectualem creaturam produceret, quæ esset perfectior *A*, non sequeretur, quod talis creatura perfectior *A*, non esset creatura, neque quod esset perfectionis infinitæ, & Deus: Ergo nulla sequitur contradictio. Probo antecedens: illa species summa *A*, quantumcumque perfectior imaginetur, adhuc distat in sua perfectione à Deo, quia omnis creatura infinitè distat à creatore: Ergo si Deus produceret aliam speciem, quæ perfectior *A* foret in uno gradu, vel in duobus, adhuc talis creatura perfectior *A*, distaret à Deo infinitè, quia per appositum, sive additionem gradus finiti ad gradum finitum non acceditur ad infinitum, ut v. g. si centum sit numerus finitus, & alia centum sibi addantur, non propter hoc dicemus, quod illa duo centenaria efficiant numerum infinitum: Ergo creatura summa *A*, distat infinitè à Deo, etiamsi alia creatura, quæ sit perfectior *A*, per unum, vel per centum gradus à Deo produceretur, adhuc manebit talis creatura intra limites creaturæ, quin perveniat ad perfectionem creationis: Ergo ex tali positione non sequitur, quod esset creatura, & non esset creatura, sive quod esset creator: Ergo non repugnat ex parte creaturæ, neque ex parte Dei, ut ex se patet: Ergo ex nullo

capite repugnat, quod quacumque specie assignata ad aliam, & aliam, & sic in infinitum procedamus.

1296. Ecce validissimam adversariorum telus, acriorem sagittam, quam contra hanc nostram conclusionem ejiunt, quod argumentum quidem validissimum iudico ut potè Doct. Subt. Scoti in 3. dist. 13. q. 1. num. 2. quod ita irresolubile, sicut irrefragabile ab aliquibus Scotistis videtur, ut vi illius depressi in contrariam effugiant opinionem contrarium præceptorem, & Magistrum, qui & argumentum apposuit, & solutionem non omisit, nos igitur, qui tanti præceptoris adamusim intendimus inhærere vestigiis, jam ex ipso Doct. in eadem dist. q. 4. num. 13. & 14. ad argumentum in forma respondemus negando primum antecedens, & ad ejus probationem concedo majorem, v. de i. cet, quod datur repugnantia tam ex parte Dei, quam ex parte creaturæ, in hoc quod summa specie creata, alia possit perfectior creari ex parte Dei, quia etiamsi Deus infinitus sit, & gaudeat infinita virtute, non tamen inde infertur, quod possit creare, sive causare creaturam virtutis, seu perfectionis infinitæ, quia cum omnis creatura sit ex nihilo, ex nihilo infinitum fieri implicat contradictionem, quia nec Deus potest alium Deum creare, nec alium omnipotentem, nec alium infinitum, quia est implicatio in adjecto, quod sit factum, & quod sit Deus, quod sit creatum, & quod sit infinitum, & sic de aliis. Verba sunt Scoti q. 4. cit. §. ad argumenta num. 14. v. similiter. ubi ait: *similiter secundo ex parte efficientis, quia efficit de nihilo naturam limitatam.* Quod amplius.

amplius declarat ejus Commentator ibidem sub num. 5. litt. V. §. respondet Doctor: ac si dicat Scotus: ex eo quòd Deus facit de nihilo, necessariò creatura effecta est limitata, ita ut illimitatam non possit efficere, & in natura limitata non est procedendum in infinitum, sed necessariò est deveniendum ad limitem, & terminum suæ perfectionis,

1297. Ad probationem autem antecedentis, & confirmationem argumenti ex num. 1295. respondeo admittendo suppositionem, videlicet, quòd *A* sit species summa intellectualis, quam Deus potest efficere, & hac hypothesi admitta concedo etiam, quòd ex positione alterius speciei, quæ esset perfectior *A*, non sequeretur, quòd illa species perfectior *A*, foret infinita, & non creatura, sed quod sequitur est, quòd species *A*, non esset summa, siquidem in illa linea posset alia perfectior esse, quod est contra suppositionem factam, & illam destruit, quia semel suppositum quod sit *A* perfectio summa, nequit excedi, & intelligibile est, quòd sit *A* species summa in perfectione, & quòd alia species perfectior *A* sit producibilis. Ad illud, quòd alia species perfectior *A*, infinitè distaret à perfectione creatoris, verum est, sed non bene inferitur talis species perfectior *A*, infinitè distare à creatore: Ergo posset effici à creatore; nego consequentiam, quia ut ait Scotus ibidem v. ad tertium dico: *quia charitas* (idem dico de quacumque alia creatura) *est participatio Dei, ideo necesse est, quòd secundum aliquem gradum determinatum capiat partem infinitæ perfectionis, ita quòd necessariò includat determinatum gradum respectu charitatis infinitæ, sicut est determinata partici-*

tio, alioquin posset concludi, quòd calor, & quacumque talis forma posset esse infinita, quia qualibet forma est participatio infiniti. Unde semel admissum quòd *A* sit species summa in gradu summo, si determinato, & præfixo, contradictio est, quòd aliqua posset esse species perfectior, quia jam non summa, ut supponitur, esset *A*, & ratio est conspicua, quia cum omnis creatura ab intrinseco sit infinita, & limitata, poterit crescere in perfectione, donec perveniat ad illum gradum summum, qui est possibilis reperiri in creatura, quo obtento ulterius non potest crescere, exempli gratia: si amphora capit aquam ad tantam determinatam mensuram, poterit amphora capere aquam usque ad illam mensuram determinatam, perveniat ad quamcumque pervenerit, non est capax ulterioris aquæ.

1298. Secundò arguitur: omnis creatura vel est imago Dei, ut censetur creatura intellectualis, vel est vestigium, ut creatura, quæ intellectus est expers, sive ipso caret; sed imago, sive vestigium quantumcumque perfectum sit, semper distat infinitè à suo prototypo, sive Deo: Ergo quacumque creatura perfecta assignata, alia perfectior est excogitabilis. Et confirmatur: nulla participatio Dei est ita perfecta, ut non sit Deus perfectior modo participabilis ab alia perfectiori creatura: Ergo nulla creatura est ita perfecta, ut alia perfectior non sit possibilis: Ergo &c.

1299. Respondeo concedendo majorem, & minorem, & distinguendo consequens: si illa creatura perfecta assignata non sit summa, concedo consequentiam: videlicet, quòd aliam perfectiorem assignare possi-

possimus: si sit summa, nego consequentiam. Et ad ejus confirmationem respondeo negando antecedens, quia licet Deus sit participabilis à creatura, tamen non participabilis infinito modo, quia modus infinitus creaturæ repugnat; sed est participabilis modo finito, ad quem cum creatura pervenerit, non est possibilis alia perfectior exco-
gitari, quia cum semper creatura ab intrinseco petat esse in perfectione essentiali finita, necessariò deveniendum est ad aliquam, in qua omnis perfectio possibilis creaturæ reperiatur, & ista assignata non est ultra procedendum.

1300. Tertiò arguitur: si Deus operetur ad extra ex necessitate naturæ, sive tanquam naturale principium, posset producere creaturam infinitè perfectam: Ergo etiam si liberè operetur, poterit producere infinitum in perfectione. Antecedens patet; quia principium naturale producit secundum ultimum suæ virtutis: Ergo si Deus esset principium naturale, produceret secundum ultimum suæ virtutis: sed sua virtus est infinita: Ergo produceret infinitum infinitè perfectum. Nunc probo consequentiam: ideo in tali hypothesi produceret infinitum, quia produceret secundum ultimum suæ potentia; sed etiam si non liberè operetur, Deus potest dicere; volo producere secundum ultimum potentia; sive virtutis meæ: Ergo producit ex tali suppositione infinitum: Ergo non implicat creatura infinitè perfecta.

1301. Respondeo, quòd hoc argumentum potius pro prima, quam pro secunda conclusione militat, sed sive unum, sive alterum sit, respondeo negando suppositum

antecedentis, videlicet, quòd si Deus produceret per modum naturæ, quòd productum esset ad extra, & creatura, immò esset ipse Deus, sicut modò Filius divinus eò quòd per modum naturæ à Patre producatur, ex vi formalissima suæ productionis evadit Deus, & similis in natura suo producenti. Sed data impossibili, vel dicite, quòd sequeretur utrumque, quia ex uno impossibili sequeretur quodlibet; vel respondeo negando consequentiam antecedenti omisso, & ad ejus probationem distingo majorem: ideo in tali casu, quo Deus per modum naturæ operaretur, produceret infinitum, quia secundum ultimum suæ virtutis produceret per modum naturæ, concedo: per modum principii liberi, nego. Unde concedo minorem, & nego consequentiam, & ratio est conspicua, quia Deus per modum principii liberi operans solum potest operari, sive causare possibile, & possibile ex sua ratione formali est creatura, quia quòd transit de esse possibili ad esse existentia, non potest esse Deus, cui essentialiter competit existere, juxta illud, quòd ipse Deus ait 3. Exodi: *ego sum qui sum*: & repugnat esse impossibilis status; & cum Deus non possit ad extra, nisi creaturam, quæ ex sua ratione essentiali est dependens, & finita in perfectione, quæ cum pervenerit ad perfectionem, quam potest finitè habere, nequit ulterius crescere.

1302. Quartò arguitur contra nostram tertiam conclusionem, in qua asserimus, repugnare etiam de absoluto posse fieri à Deo aliquam qualitatem in gradu finito, & limitato, contra quam sic argumentor: quicumque qualitate assignata potest alia perfectior intensivè assignari: Ergo qualitatè non

non repugnat infinitas intentionis. Probo antecedens: quia si qualitati in gradu summo adveniat alius gradus de novo, non propter hoc talis qualitas erit infinita, quia gradus finitus additus gradui finito non efficit infinitum: Ergo non repugnat &c. Et confirmatur: quia adhuc cum illo ulteriori gradu manet illa qualitas intra limites perfectionis finitæ; sed perfectio finita non repugnat creaturæ: Ergo illi qualitati summa potest addi alius gradus, quo maneat intentior intra limites creaturæ.

1303. Et confirmatur: quia suppono, quod octo gradus caloris sit calor in summo gradu, & interrogo, potestne Deus alium gradum caloris producere extra illum calorem summum? Poterit utique. Tunc sic; Deus potest unire illum gradum caloris cum octo productis: Ergo potest efficere calorem ut novem, & sic calorem perfectionis intensivæ summo assignato. Probo antecedens: ille unicus gradus caloris ejusdem rationis est cum quolibet gradu ex illis octo assignatis: Ergo sicut potuit Deus illos octo gradus unire, ita poterit unire istum gradum cum illis octo. Patet consequentia; quia non est major ratio, quare illos octo potuerit Deus unire ad efficiendum unum calorem intensum ut octo, & non potuerit istum gradum cum illis octo unire ad faciendum calorem intensum ut novem, cum omnes gradus ejusdem sint rationis. Et roboratur: quia non repugnat ex parte Dei, neque ex parte qualitatis, neque ex parte subjecti: Ergo ex nullo capite repugnat. Ex parte Dei, & qualitatis patet, ex parte subjecti similiter, quia non est ratio assignabilis, quare possit

qualitatem in isto gradu, & non in alio: Ergo &c.

1304. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia licet gradus additus qualitati intensæ in summo sit finitus, & similiter ipsa qualitas intensa in summo finita sit, & ex una, & ex alia non efficiatur qualitas infinita; non tamen benè inferitur, quod sint compositibiles, sed impossibilitas eorum est, quod qualitas sit intensa in summo, & quod sit capax ulterioris intentionis, quia ut ait Scotus q. 4. cit. sub num. 12. v. si primo modo: dico quod non potest, immò includit contradictionem, quia qualitas est in termino, & cum dicitur, si intelligatur gradus finitus sibi addi non erit infinita, dico, quod erit impossibilitas, quia aliud finitum intelligibile potest repugnare alii infinito intelligibili; sicut si intelligatur album addi nigro in aliqua perfectione, hic utrumque componens est finitum, & tamen nihil tale est factibile &c. Et ita implicatorium est, quod aliqua qualitas sit in termino suæ intentionis, sive sit summa, & quod possit illi addi aliquis gradus finitus, sicut est implicatorium, quod album addatur nigro, ut ex nigro, & albo fiat aliqua qualitas nigra, vel alba in perfectionis gradu.

1305. Ad confirmationem respondeo, quod creato calore, sive qualitate ut octo, quæ ex suppositione argumenti est summa qualitas intensivæ, potest Deus extra illam aliam qualitatem intensam in summo, vel aliquem alium gradum caloris producere; ceterum nego, quod possit Deus talem gradum unire ad efficiendum calorem

ut

at novem. Et ad ejus probationem omitto antecedens, videlicet, quòd ille gradus unius caloris sit ejusdem, vel alterius rationis cum illis octo assignatis in calore summo, utrumque enim potest sustineri, & quòd omnes gradus componentes intensivè aliquam qualitatem sint ejusdem rationis, & quòd non sint, sed secundus sit perfectior primo, & tertius secundo, & quartus perfectior tertio, & sic de aliis. Sed argumenti gratia admissio quòd sint æquales, nego quòd sicut Deus potuit unire illos octo gradus inter se ad efficiendam qualitatem summè intensam, ita possit illum alterum gradum ad efficiendam qualitatem ut novem, & ratio est conspicua, quia cum supponamus, quòd illa qualitas intensa ut octo sit in termino, sit summa in intensione, non est capax ulterioris gradus, quo fiat intensior, quia implicat, quòd si semel ad terminum pervenerit, ulterius possit accrescere, vel accresci. Ad illud, quòd repugnet ex parte Dei, neque ex parte qualitatis, sive subiecti, respondeo, quòd ex omni parte repugnat; ex parte Dei ut diximus num. 1296. pro responsione primi argumenti; ex parte qualitatis, ut dixi num. 1297. ex parte subiecti, quia ut ait Scotus num. 14. v. similiter: *similiter ex parte capacitatis, quia & si capacitas sit respectu ejusdemque gradus in forma, non tamen capacitas alicujus finiti est ad formam infinitam.* Unde cum subiectum talis caloris sit finitum, non habet capacitatem ad calorem infinitum, sed ad calorem in gradu finiti, quo assequuto non est capax ulterioris caloris, ex quo nihil contra nos.

1306. Quintò arguitur contra nostram quartam conclusionem, quæ habetur num. 1281. in qua asserimus repugnare corpus quantum infinitè extensum: non implicat dari in continuo infinitas partes extensas: Ergo non implicat continuum esse infinitè extensum, sive dari aliquod corpus in extensione infinitum. Probo antecedens: de facto dantur in continuo partes infinitæ: Ergo non implicat &c. Probo antecedens: de facto componitur ex partibus infinitis: Ergo &c. Probo: unumquodque componitur ex eis, in quæ resolvitur, sed si continuum divideretur, sive resolveretur in partes in infinitum divisibiles, sive in semper divisibilia: Ergo ex eis de facto componitur: sed partes continuæ ita se habent, quòd duæ faciunt majorem extensionem, quàm una, & tres quàm duæ, & quatuor, quàm tres: Ergo infinitè faciunt infinitè extensum: sed non implicat dari partes infinitas: Ergo non implicat continuum infinitè extensum.

1307. Respondeo distinguendo antecedens: non implicat dari in continuo infinitas partes in potentia, & non communicantes, concedo antecedens: infinitæ partes in actu, nego antecedens. Ad illud, quòd unumquodque resolvitur &c. concedo majorem; & distinguo eodem modo minorem: Ergo & de facto componitur in potentia, concedo: in actu, nego. Unde concedo, quòd duæ partes æquales continuæ faciunt majorem extensionem, quàm una, si sint partes non communicantes se, & impermixtæ, sin autem, nego. Sed de hoc latius in 6. Physic. nam ibi ad longum disputatur, quod hîc per modum transeuntis tangitur.

T

1308. Sextò

1308. Sextò arguitur: quacumque magnitudine extensivè assignata potest Deus aliam majorem efficere, & sic in infinitum syncategorematicè, concedo: categorematicè, nego. Quia licet possit Deus aliam majorem, & majorem magnitudinem extensivam efficere, ex eo quòd major magnitudo extensiva non dicat majorem perfectionem, quàm minor, nisi extensivè, tamen quantumcumque magna excogitetur magnitudo quantitativa extensiva, semper est finita, ex eo quòd sit terminata, ut dixi num. 1281. aliqua superficie, vel puncto; & dato quòd Deus destrueret punctum terminativum lineæ, adhuc lineæ esset terminata privativè, quod sufficit. Ad probationem antecederetis eodem modo respondeo: ex nullo capite terminatur, si ve limitatur, quomòdò possit crescere in infinitum, potentiale, si ve syncategorematicè concedo: actuale, & categorematicum, nego.

1310. Septimò arguitur contra nostram quintam conclusionem, in qua asserimus repugnare numerum infinitum in multitudine primò auctoritate Doct. Sube. in 2. dist. 3. q. 6. §. & per hoc patet, num. 18. v. & cum probatur, ubi ait: *non est ex parte individuum, unde sit eorum numerus certus, sed possunt esse infinita non repugnante ratione eorum*: Ergo ex mente Scoti non repugnat dari aliquod infinitum individuum.

1311. Respondeo, quòd Scotus ibi, ut videlicet in textu, probat, quòd sicut genus est divisibile in plures species, sic species in plura individua contra Divum Thomam, qui negat pluralitatem indivi-

duorum in speciebus Angelicis, & loquitur ibi Scotus non ex inente propria, sed secundum mentem Platonis, & ex ejus fundamento, sicut ait, quòd divisio artificialis formarum habet ad speciem specialissimam, quia ulterius procedere est in infinita, quæ sunt relinquenda ab arte, secundum ipsum, non est enim ex parte individuum &c.: Ergo non ex mente propria &c. Quod si contendas, quòd loquitur ex propria mente, dico, quòd verum est, quòd non est numerus certus individuum, sed possunt esse infinita non repugnante ratione eorum, id est, si non repugnaret numerus infinitus, possent esse individua infinita, quod nos non negamus; etenim non ait, quòd non repugnat, imò supponit Scotus ibi, quòd repugnat talis numerus infinitus, & quòd si non repugnaret, possent esse infinita. Vel dicite, quòd possunt esse infinita syncategorematicè, id est, non tot, quin plura, non verò infinita actualiter; nam ut patet in ipso Scoto eodem 2. dist. 1. q. 4. §. tenentes sub num. 22. v. ad aliud. *ad aliud de infinito in multitudine, & magnitudine responsum est prius in responsione de infinitate actuali animarum*, sed ibi negat Scotus posse esse animas actualiter: Ergo &c. Ubi commentator Scoti ait lic. F §. ad 2. sub num. 14. ad secundum de infinito patuit responsio, quia ex repugnantia ex parte creaturæ quòd sunt infinita in actu, pariformiter dicendum est de infinitate numerali, & similiter de infinitate moris; & concludit, de ista tamen questione non multum curandum est, cum sit problematica, & utraque pars sustentabilis.

1312. Oda-

1312. Octavo arguitur: si Deus crearet simul omnes creaturas possibiles, vel tunc esset numerus eorum finitus, vel infinitus? Non finitus, quia quolibet finito creato potest Deus aliam infinitudinem creare individuorum: Ergo infinitus; sed non repugnat Deo omnia possibilia simul creare: Ergo neque creare infinitam multitudinem.

1313. Respondeo negando suppositum majoris, quia argumentum procedit ex falsa imaginatione, quod creaturae sint tantae v. g. quibus creatis aliae non sint possibiles, imò tot sunt possibilia, quot non involvunt repugnantiam, & cum nulla sit repugnantia, quod Deus semper, & pro infinito tempore causet, & nunquam exhausta ejus virtus inaneat, nunquam potest Deus omnia possibilia creare, ita ut exhausta ejus virtus maneat, sed semper ut fons indeficiens quacumque multitudine creata potest alia, & alia creare, ita ut nunquam possit ad finem pervenire, sed aut creatio quantumcumque pluribus alia in infinita plura valet producere, & sic nego suppositum, quod Deus possit omnia possibilia efficere simul, ita ut alia sibi impossibilia maneant. Et sic contra illos argumentum retorqueo: admissa possibili multitudine infinita hominum suppono, quod Deus illam simul crearet, & interrogo nunc creata ista hominum infinitudine potest Deus alium hominum creare? Dicunt, quod sic, cum non appareat repugnantia: Ergo jam illa multitudo hominum non erat infinita, quia infinito non potest fieri additio, neque creati fuerunt à Deo omnes homines possibiles, siquidem alius possibilis remansit extrail-

los. Videant quid respondeant ad hoc, & ego ideam respondeam ad illos.

1314. Nondò arguitur: Deus potest in instanti A, unum hominem, & in instanti B, alium, & sic de aliis instantibus, quæ in una hora reperiuntur; sed in una hora infinita instantia reperiuntur: Ergo illi homines, quos Deus per unam horam crearet, essent infiniti. Patet; quia tot essent homines, quot instantia; sed instantia sunt infinita: Ergo & homines.

1315. Respondeo concedendo suppositum majoris, & distinguendo minorem: in una hora sunt infinita instantia actualia, & divisa, nego: infinita in potentia permixta, & se invicem communicantia, concedo: Ergo homines essent infiniti syncategorematicè, & in potentia, concedo: categorématicè, nego. Quod non implicare arbitramur: nam sicut continuum est divisibile in infinitum non actualiter, sed potentialiter, ita numerus est in infinitum augmentabilis, ita ut possit crescere in infinitum non actuale, sed possibile, id est non tot, quin plura.

1316. Sed contra dices: numerus hominum potest crescere in infinitum syncategorematicè, id est non in tot, quin in plures possit ulterius, & ulterius crescere; unde ergo provenit implicatio, quod Deus illos homines omnes, quos per infinitum tempus potest creare, non possit simul creare in unica hora? Respondeo, quod implicatio est, quod divina omnipotentia, quæ est virtutis infinitæ, & inexhaustibilis fons, maneat exhausta, & sicut est implicatorium, quod fons sit inexhaustibilis, & quod exhauriatur, quia emittat simul to-

tam aquam, ita implicatorium est, quòd re, ita ut nihil sibi restet faciendum. Et dicitur Deus creet simul omnia, quæ potest efficere, ita pro hac distinctione, & libro sint satis.

LIBER QUARTUS PHYSICORUM.

Postquam in superioribus egimus de principiis, & causis corporis naturalis, nec non & de motu, actione, & passione, finito, & infinito; restat nunc in isto quarto libro Philosophum & Doct. Subt. insequentes agere de passionibus extrinsecis rerum naturalium, videlicet loco, vacuo, & tempore, quapropter librum istum sub unica distinctione absolvemus, quam in tres secabimus quæstiones; in quarum prima de loco, in secunda de vacuo, in tertia denique de tempore agemus, quapropter sit

DISTINCTIO UNICA,

In qua quidquid de loco, vacuo, & tempore ad nostrum institutum Physicum expellat, discutitur.

CUM inter passiones extrinsecas, sive propriitates accidentales, quæ corpori naturali adaptantur, prima, & præcipua sit locus, prius de illo, & postea de aliis, quæ in titulo distinctionis petuntur, agere decrevi, quapropter sit

QUÆSTIO PRIMA,

Ubi an sit, & quid sit locus, discutitur.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliquibus præmissis ad quæsitum sit satis.

1317. **P**rimò suppono ex *Scoto in hoc 4. in expositione textus tertii Philosophi sub num. 2. §. hic prosequitur*, dari locum in rerum natura, quod communis Philosophorum consensus admittit, hisque rationibus à *Scoto* suadetur: illud est locus, in quo diversa corpora naturalia sibi invicem succedunt; sed diversa corpora naturalia sibi invicem succedunt in loco: igitur &c. Major est nota, minor apparet, quia videmus, quòd ubi prius fuit aqua, postea est aer; & ista ratio non solum probat, quòd locus est, sed etiam probat, quòd locus est aliquid distinctum à corpore locato. Secunda ratio est; illud est ad quod corpora naturalia moventur naturaliter; sed ad locum corpora naturalia moventur naturaliter: igitur &c. Major patet ex se, & etiam minor; quia unumquodque corpus naturale existens extra suum locum naturaliter non prohibetur moveri ad suum locum, ut leve sursum,

sum, & grave deorsum, quæ naturali desiderio suæ conservationis moventur ad illas partes, quæ sunt differentię loci, & ratio probat, quòd locus habeat virtutem.

1318. Secundò ex *Scoto in hoc 4. q. 1. num. 4. §. quantum ad secundum*, quòd multipliciter sumitur locus: primo solet dici locus, Universum, in quo sensu solemus dicere intra universum, sive in universo hoc est. Secundo modo locus accipitur pro patria, sive magno corpore continente aliquid infra se, & sic solemus dicere, quòd secundum diversitates locorum proveniunt diversitates proprietatum in rebus naturalibus, & sic dicit Aristoteles in hoc 4. text. 4. quòd locus est conservativus locati. Tercio modo accipitur locus pro continente locatum immediatè, & isto modo accipitur in isto quarto.

1319. His præactis sic à Philosopho in hoc 4. text. & comm. 41. & à Doct. Subr. in 2. dist. 2. q. 6. §. ad quæstionem igitur. num. 7. definitur locus: *locus est ultima superficies corporis continentis immobilis primo*. Prima particula est *superficies*, & est ratio quasi generica, per quam convenit locus cum aliis superficiebus, quæ locis insunt. Secunda particula est *ultima*, per quam excluduntur à ratione loci aliæ superficies, quæ ultimæ non sunt, sed partes continui continuantes, quia cum corpus continens aliud corpus non possit tangere illud, nisi penès superficiem ultimam, ut videre licet in vase, quod tangit aquam solum penès superficiem concavam vasis, & non penès partes ejus intrinsecas, solum superficies concava ultima, quæ tangit immediatè locatum, loci

fortitur rationem. Tertia particula nempe *corporis continentis*, per quam denotatur, non quamlibet superficiem esse locum, sed solum illam, quæ continet, circuit, & ambit corpus locatum.

1320. Pro cujus majori intelligentia nota, quòd secundum ordinem præfixum ab auctore naturæ, & quem postulant res naturales, non potest dari vacuum in universo, & sic omne corpus contentum intra sphaeram universi debet undique circumscribi ab alio corpore ipsum continente, sive immediatè tangente secundum ultimam suam superficiem, ita ut superficies unius sit cum superficie alterius, ut superficies aquæ à vasis superficie circumscribitur, & superficies vasis à superficie aëris, vel terræ, si vas sit in terra fossum, & superficies aëris à superficie alia.

1321. Duplex igitur est superficies, alia concava, alia convexa: superficies concava est illa, qua corpus ambiens, sive continens continet, & ambit locatum, ut superficies concava vasis, qua ambit, & continet liquorem, vel aërem. Superficies convexa est illa, per quam corpus, quod ab alio corpore continetur, ambitur, sive locatur, tangit, & conjungitur cum corpore locante.

1322. Quarta particula est *immobilis primo*. Pro cujus intelligentia nota ex *Scoto in hoc 4. q. 3. num. 8. §. istis dimissis*, & in 2. cit. num. 8. quòd locus supponit pro superficie connotando continentiam locati, & cum hoc connotatum, & ordinem locati respectu universi, scilicet in comparatione ad cælum,

& corpora quiescentia mundi, & polos fixos universi. Unde locus potest dici ideam dupliciter, uno modo simpliciter, alio modo secundum æquivalentiam. Ille locus dicitur idem simpliciter, qui prius fuit, quæ est eadem superficies, & cum hoc in eodem situ respectu universi, licet superficies varietur v. g. arbor fixa in campis est in eodem loco secundum æquivalentiam, in quo prius fuit, licet sit in alia superficie, vel ab alia superficie æris ambiatur, propter hoc, quia ipsius arboris ad latera cæli, & ad corpora quiescentia mundi est tanta distantia, quanta erat prius: Ideo dico de turre, quæ nunc ab æris superficie ambitur, nunc ab aqua, & de arbore plantata secus decursus aquarum, quæ in eodem loco dicitur, etiam si ab alia, & alia superficie aquæ circumscribitur.

1323. His præactis dico, quod locus sumptus pro ultima superficie, & circumscripto ordine, sive respectu ad corpus, quod continet, & ad latera cæli, & corpora quiescentia mundi non est immobilis, immo mobilis simpliciter, quia dato, quod in eodem situ succedant superficies diversorum corporum circa aliquod corpus, propter hoc non movetur locus ejus, sed semper manet idem corpus æquivalenter.

1324. Sed contra istam ultimam particulam definitionis insurgit sic: locus ex sua natura debet esse immobilis, & locatum immobile; sed multoties contingit, quod superficies corporis continentis movetur, locato in eodem loco immobili manente: Ergo vel superficies ultima corporis continentis non est immobilis primo, vel non est locus. Major est definitio tradita pro

loco. Minor verò probatur: quia arbore immota, & in eodem loco manente superficies æris, à qua primo circumscribebatur, transit, & ad novum æris, cujus est superficies, movetur, & alia, & alia superficies mutatur: Ergo potius locatum, arbor videlicet, erit immobile, quam locus sumpto loco pro superficie. Et roboratur: quia aliter arbor moveretur, & non moveretur, quod manifestam involvit repugnantiam. Quod moveretur probo: quia illud formalissimè movetur, quod amittit unum locum, & acquirit alium; sed arbor amittit unam superficiem æris, & acquirit aliam, à qua de novo circumscribitur: Ergo si locus est superficies, & acquirit novam superficiem, acquirit novum ubi, & movetur. Quod non moveatur, patet; quia in eodem loco arbor fixa manet, ubi antea erat, ut patet experientia: Ergo vel superficies non est locus, vel locus non est immobilis.

1325. Respondeo ex dictis num. 1322. concedendo in sensu ibi explicato, quod locus est immobilis, sumptus locus non solum pro superficie ambiente, sed etiam pro respectu ad locatum, & ad latera cæli, & partes fixas mundi; non vero sumpto loco pro sola superficie ambiente, nuda sumpta. Unde distingo majorem: locus debet esse immobilis per æquiparantiam, concedo: debet esse immobilis, ita ut nunquam deferat locatum, sive nunquam pereat locus idem, dum manet locatum, nego. Et eodem modo distingo minorem, & nego consequentiam. Ad confirmationem distingo minorem: illud movetur formalissimè, quod acquirit novum locum, id est novam superficiem ambientem cum novo, & distincto re-
repe-

respectu distantiae, vel cum majori distantia ad latera cœli, & partes fixas mundi, concedo: quod acquirit solum novam superficiem cum eodem situ; & eadem distantia per æquivalentiam, nego. Unde arbor fixa non movetur, etsi novam superficiem ambientem adquirat, quia in eodem situ, & distantia perseverat. Ad illud, quod moveretur, & non moveretur, dico, quod non movetur ob rationem dictam, quia ad motum non solum requiritur, quod adquiratur novus locus, sed etiam nova relatio distantiae, vel propinquitatis, quam antea non habebat, & cum hæc in arbore fixa eadem per æquivalentiam sit, hinc fit, quod &c.

1326. Sed contra insurges: adveniente nova superficie, novum respectum ad partes fixas mundi, & ad locatum devenire necesse est; sed per nos tunc datur novitas loci, quando datur novitas superficiæ ambientis, & novitas respectus ad locatum, & ad partes fixas mundi: Ergo & novus locus debetur: Ergo arbor fixa in terra quotiescumque ambitur à superficie distincta aëris mutatur localiter. Patet consequentia; quia novum locum acquirit non solum secundum superficiem, sed etiam respectum novum. Major probatur: quia adveniente novo fundamento advenit nova relatio: Ergo si superficies, quæ est fundamentum respectu ad locatum, & ad partes fixas mundi est nova, etiam respectus in illa fundatus novus erit: Ergo &c.

1327. Respondeo, quod argumentum optime probat, quod si superficies est nova, etiam respectus in illa fundatus erit novus, & non idem respectus, qui an-

tea erat: ceterum dicitur idem, non quia idem numero sit; sed quia æquivalens, & supponit pro illo altero respectu, qui perit, & est solum per æquivalentiam idem; ut hæc vox *homo* nunc prolata, si iterum proferatur eadem vox repetita appellatur, non quia sit eadem numero vox cum prima, quæ perit, sed quia idem habet significatum. Idem dico in nostro casu, quia licet superficies sit alia, & consequenter alius respectus, nihilominus ex eo quod locatum maneat cum eadem distantia, & propinquitate ad partes fixas mundi, dicitur idem locus, non idem essentialiter, sed idem per æquivalentiam, ut jam jam manet dictum.

1328. Ex dictis habemus locum esse ultimam superficiem corporis continentis, quatenus ultima, & indivisibilis superficies locantis locatum immediatè tangit, ambit, & circumferibit. Ex quo inferitur primo locum duo dicere, & superficiem ambientem pro materiali, & continentia activa, sive respectu, tanquam formali, quam continentiam activam esse relationem extrinsecus advenientem suppono ex dictis in Logica, quod inde patet; quia cum locus sit in rerum natura, & similiter locale, sive corpus, quod ab illo loco potest circumscribi, non datur relatio loci ad locatum, neque loci ad locum, donec à loco circumscribatur locatum, & locatum ambiatur à loco. Unde aula, quæ potest me locare, non dicitur meus locus, donec me ambiat, includat, & circumscribat.

1329. Secundò inferitur, quod cum superficies omnis sit de genere quantitatis, & continentia sive relatio loci continentis

ad

ad locum contentum sit de genere relationis, non potest dari unica definitio, quæ utrumque comprehendat; unde locus cum sit concretum nequit definiri, nisi connotando unum in recto, & aliud in obliquo. Locus igitur in recto dicit relationem ad locatum, & in obliquo superficiem, in qua fundatur, ut pressè habet *Scotus q. 11. quodlibet. §. de secundo articulo. lit. D. & §. de 3. art. lit. G.* Et confirmatur ex dictis, quia locus est immobilis non ratione superficiem, cum ista moveatur saltem per accidens ad motum corporis, cujus superficies est, sed ratione formalis continentie, quæ ad variationem extremorum variatur: Ergo non superficies, sed continentia formaliter, & in recto locum constituit.

1330. Tertiò inferitur superficiem in definitione loci positam potius inducere rationem subiecti, ex quo, & continentia formali componitur locus, quàm rationem generis, ideoque consultò dixi num. 1329. esse quasi genus, & non esse propriè genus; unde talis definitio potius datur per subiectum, & accidentalem formam, quàm per genus, & differentiam propriè, & rigorosè. Unde pro prioritate, quæ communiter assignatur loco, ut continere locatum, & nil aliud à locato continere, conservare locatum, si locus sit naturalis, quòd locus sit æqualis locato, & alix huius modi non sunt passionem superficiem, sed accidentia illius, quæ ab illa possunt separari, licet non à loco, quia omnis locus adæquatus hæc omnia debet habere. Ex dicta pro isto articulo sint satis, ut ad alia transeamus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi quod duplex sit locus ostenditur, & aliqua ejus proprietates declarantur.

1331. **L**ocus primò dividitur in intrinsecum, & extrinsecum. Locus extrinsecus est, à quo corpus extrinsecè locatur, & de hoc verificatur definitio supra tradita pro loco, diciturque extrinsecus, quia ultima superficies, à qua locatum ambitur, & circumscribitur, extrinsecè solum afficit locatum, quia in illo non subiectatur, sive illi intrinsecè non inhaeret; superficies enim aëris, à qua ego circumscribor in ipso aëre est intrinsecè, & solum per Physicum tactum tangit, & ambit me. Locus intrinsecus est, à quo res intrinsecè denominatur locata, sic est illud passivum, sive relatio extrinsecus adveniens continentie passivæ, à qua corpus locatum contentum passivè denominatur, quæ relatio fundatur in corpore beato, & terminatur ad superficiem locantem, de qua postea aliquid dicemus; diciturque talis relatio locus intrinsecus, quia intrinsecè fundatur in locato, & ab illa formaliter intrinsecè tale denominatur.

1332. Secundò dividitur locus extrinsecus in locum communem, & particularem. Locus communis est, qui non solum continet aliquod locatum in particulari, sed ad plura continenda ex se est aptus natus, ut v. g. superficies concava cœli, à qua omnia, quæ sub cœlo sunt, immediatè à cœli superficie ambiuntur, & circumscribuntur, sed mediatè, id est medio aliquo corpore, à cujus superficie aliud corpus circumscribitur. Locus particularis, sive pro-

proprius est ille, qui locato est ita proprius, ut ipsum solum contineat, & non alium, ut aeris superficies, à qua arbor circumscribitur, quæ secundum quod ambit arborem, & illi proprius locus appellatur, non continet, locat, & ambit aliud corpus.

1333. Tertiò dividitur locus extrinsecus, sive sumptus pro superficie locante, in naturalem, violentum, & neutrum. Locus naturalis dicitur ille, ad quem locatum dicit naturalem propensionem, & inclinationem, & in quo naturaliter quiescit, & conservatur, ut centrum respectu gravis, sursum respectu levis, aqua respectu piscis, aer respectu hominis. Locus violentus est ille, qui circuit, & ambit locatum contra suam inclinationem naturalem, ad quem non solum non dicit propensionem, immò habet renitentiam, ut sursum respectu gravis, & deorsum, seu centrum respectu levis, terra respectu piscis, & aqua respectu hominis, cum piscis extra aquam moriatur, & homo in aquam demersus suffocetur. Locus neuter est, ad quem nec locatum dicit renitentiam, neque inclinationem, ut terra, aqua, vel aer respectu Angeli, vel Spiritus.

1334. Ulteriùs locus dividitur in circumscriptivum, & definitivum. Locus circumscriptivus est, qui circumscribit locatum modo divisibili, ita ut totus locus corresponderet toti locato, & pars loci parti locati. Locus definitivus est, qui taliter locat locatum, ut totus locus corresponderet toti locato, & quælibet pars loci similiter toti locato adapteretur, qui modus essendi in loco spiritibus adapteretur, qui cum careant partiali quantitativa extensione, taliter est An-

gelus in loco, ut totus in qualibet loci parte, & totus in toto; nam esse definitivè in loco solum dicit esse hic definitè, sive determinatè, & non alibi, ceterum non quòd si locus sit divisibilis, quòd etiam locatum divisibili modo loco commensetur.

1335. Prima, & præcipua loci proprietates est (si locus sit proprius, & non communis) quòd locus sit æqualis locato, quod ita debet intelligi, quòd illa superficies concava, quæ ambit immediatè locatum sit æqualis secundum longitudinem, & latitudinem superficiei convexæ locati, & secundum continentiam. Patet; quia si locus secundum continentiam esset major locato, jam non esset locus proprius locati, ut patet de amphora, quæ capit aquam ad tantam quantitatem determinatam, in qua si recipiatur aqua in minori quantitate, non repletur amphora, & sic non erit amphora illius aquæ proprius locus. Probatur à *Scoto in hoc 4. q. 4. num. 5. §. 2. conclusio*, ubi ait: *locus est æqualis locato secundum duas dimensiones, ita quòd superficies, quæ est locus, & superficies extrinseca locati sunt ad invicem æquales*. Probatur: quia illæ magnitudines sunt ad invicem æquales, quarum una supraposita alteri neutra excedit reliquam; sed sic est de illis duabus superficiibus: Ergo &c. Major est principium in Geometria, minor probatur: locus superponitur superficiei locati, & neuter excedit reliquam, quia si altera reliquam excederet; jam non essent æquales secundum continentiam.

1336. Sed contra dices: nullum continens est æquale contento per ipsum; sed locus

locus est continens locatum : Ergo locus est major locato. Probatur major : omne continens intra se claudit contentum ; sed quod intra aliud continetur , est minus illo , à quo continetur : Ergo nullum continens est æquale contento. Minor probatur : quia vas v. g. quod capit aquam ad tantam mensuram , necessariò est majus ipsa aqua : Ergo &c.

1337. Respondeo distinguendo majorem : nullum continens est æquale contento , si continens , & contentum secundùm omnes suas dimensiones latitudinis , longitudinis , & profunditatis comparentur , concedo : quia evidens est , quòd illud corpus , quod continet , & circumferibit aliud , majus est quantitativè corpore à se contento : si comparentur continens , & contentum penes illas dimensiones , secundùm quas se tangunt , & commensurantur , nego : quia etiamsi cœlum sit majus igne , tamen superficies concava cœli (ut ait *Scotus ibidem num.* 87. est æqualis superficiei convexæ ignis , & sic de aliis , licet vas sit majus aqua in illo clausa , & contenta ; tamen superficies concava vasis est æqualis superficiei convexæ aquæ , siquidem taliter se tangunt , & commensurantur , ut una supraposita alteri neutra reliquam excedat. Ad ejus probationem concedo majorem , & distinguo minorem : quod intra aliud continetur est minus illo secundùm illas dimensiones per quas se tangunt , nego : secundùm alias , concedo. Per quod patet ad argumentum.

1338. Secunda proprietas loci est , quòd locus si est naturalis , sit conservativus locati , quod non ita debet intelligi , quòd

locus habeat aliquem influxum in locatum , nam tùm locus sit superficies de specie quantitatis , & quantitas non sit activa , nequit habere influxum , sed pro tanto dicitur locus locati conservativus , vel quia ibi invenitur aer temperatus , vel qualitates necessariæ ad conservationem locati , vel influxus astrorum ; piscis enim extractus ex aqua moritur , non quia terræ superficies illi nociva est , sed quia in terra non invenitur frigiditas , & humiditas , quæ reperitur in aqua ad vitam piscis servandam.

1339. Tertia proprietas est quòd locus attrahit locatum , quod non debet intelligi , quòd in loco detur virtus attractiva , sed metaphoricè , eò quòd locatum ex eo quòd appetat sui conservationem , naturali propensione fertur in locum suæ naturæ aptum quasi invitatum , & allectum à loco. Alias plures proprietates loci , quæ minoris sunt notæ , omitto apud authores videndas.

ARTICULUS TERTIUS,

Quibus rebus conveniat esse in loco , & an omni corpori naturali locus adpretetur necessariò ?

1340. **S**uppono primò cum *Scoto* in 2. dist. 2. q. 6. §. ad questionem. v. tamen oppositum : corpus non essentialiter petere esse in loco , ita ut implicationem involvat corpus esse , & à loco non circumferibi , nam bene potest Deus lapidem creare , & destruere omne aliud corpus , à quo posset locari , & in tali eventu lapis idem esset secundùm omne absolutum , quod dicit lapis , tamen necessariò corpus est locale passivè , hoc est ex se aptum natum est esse in loco.

loco, si locus sit, à quo possit locari. Unde locabilitas passiva erit passio corporis, esse autem actualiter locatum erit accidens à corpore separabile, saltem per divinam potentiam.

1341. Dico primam conclusionem: omne enstam creatum, quàm increatum habet tanquam passionem; & proprietatem intrinsecam esse locale: patet de ente infinito; Deo videlicet, qui ab intrinseco immensus est, & ratione suæ immensitatis petit omnem locum occupare, quando cumque locus sit. Unde Deus antequàm conderet universum, erat in seipso immensus, id est nulla mensura creata mensuratus, cum omnem talem mensuram infinitè excedat, & nunc est ubique omnia replens secundum essentiam, presentiam, & potentiam, de quo in Theologia. Patet etiam de Angelo, qui ex se, cum natura finita, & limitata sit, petit esse definitivè in loco, taliter esse hîc, vel ibi, quod non sit alibi, nam Angelus v. g. qui est in terra, non est in cœlo, & è contra, & qui Antiquaria, non est Hispani, & qui in hac aula, non est in foro. Patet etiam de corpore quanto Petri v. g. quod ab aëris hujus superficie circumscribitur, & ambitur; omitto ubi sacramentale, quo Christi Domini corpus est in Eucharistia, quod alterius rationis, & ordinis est, & de illo in sacra agitur Theologia.

1342. Sed ut res clariùs percipiatur, nota, quod omnia corpora naturalia possunt in quatuor dividi classes, in quarum prima ultima solum sphaera collocatur hoc ultimum cœlum, in secunda reliqui cœlestes orbes, in tertia corpora elementaria

ignis, aëris, aquæ, & terræ, in quarta denique omnia corpora mixta, sive animata sint, sive inanimata; de orbibus cœlestibus, elementis, & mixtis non est dubium, quin sint in loco, unde terra est in aqua, aqua in aëre, aër in igne, ignis in concavo lunæ, sive cœli inferioris, & sic de aliis; & ratio est, quia omnia corpora sunt contigua ex omni parte: Ergo necesse est, quod unum illorum ambiat aliud undique: Ergo cum servant inter se ordinem superioris, & inferioris, necesse est, quod unus sit alterius locus.

1343. Dico secundam conclusionem: ultima sphaera non est in loco actualiter positivè. Ita Scotus in 4. dist. 10. q. 2. num. 6. & probatur: illud corpus non est in loco actualiter positivè, quod non habet supra se aliud corpus, à cuius superficie ambiatur, & circumscribitur; sed ultima sphaera eò quod ultima ita se habet: Ergo &c. Quod si dicas, quod circumscribitur illa ultima sphaera ab ultima sui superficie convexa: dico, quod verum est, sed non inde sequitur, quod sit in illa tanquàm in loco, quia superficies locans debet esse distincta à superficie locati. Sed dicis, quid est extra illam ultimam sphaeram? Dico, quod nihil; sed quoddam imaginarium spatium, quod mens nostra fingit, quod sistit in mera carentia, sive negatione ulterioris corporis, à qua negatione, sive carentia ulterioris extensionis circumscribitur ultima sphaera illa, & sic erit in loco negativè, non verò positivè, cum positivè non ab alio circumscribitur corpore.

1344. Quod autem omnia corpora naturalia creata sint in loco circumscriptivè, patet.

patet, quia esse in loco circumscriptivè nihil aliud est, quam circumferibi à loco taliter, quòd locatū faciat distare latera continentis; sed omne corpus naturale quantum taliter circumscribitur à loco, quòd faciat distare latera continentis; non enim potest naturaliter unum quantum cum altero penetrari: Ergo omne corpus naturale creatum quantum est in loco circumscriptivè.

1345. Dico secundo: si corpus substantialè à quantitate separatim existeret, esset in loco, ut ait *Scoto* in 2. dist. 12. q. 2. §. respondet. v. & si *quæras*, num. 5. definitivè, hoc est taliter hic, non alibi, quia cum quantitas sit, quæ facit distare latera continentis, & tale corpus esset sine quantitate, ut supponitur, non circumscriberetur à corpore locante, immodò cum illo penetraretur, ita tamen ut pars loci corresponderet parti locati, totus locus toti corpori substantiali locato non circumscriptivè impenetrabiliter, sed penetrabiliter, & inter sese penetratis.

1346. Infertur ergo ex dictis, quòd in quolibet corpore substantiali quanto præter præsentiam circumscriptivam, qua gaudet ratione quantitatis, dantur tot præsentia definitivæ, sive tot ubi, quot entitates realiter distinctæ, sive sint substantiales, sive accidentales; unde in homine v. g. hic existente datur locus circumscriptivus, à quo ambitur, & circumscribitur ratione quantitatis. Datur ibi definitivum spirituale correspondens animæ, eò quòd anima sit definitivè præsentialiter huic loco. Datur alia præsentia correspondens materiæ, quia verum est dicere, quòd materia prima hominis est præsentialiter in hoc loco. Datur alia præsentia correspondens formæ corporeitatis, & alia corre-

spondens calori, & alia frigiditati, albedini, & sic de aliis, quia omnia ista loco coexistunt unumquodque juxta modum essendi in loco sibi proportionatam. Circa hæc ferè nulla est controversia, & si aliqua est, illam omnino apud authores videndam.

ARTICULUS QUARTUS,

Utrum duo corpora naturaliter, vel saltem divinitus possint esse circumscriptivè in eodem loco?

1347. **C**ommunis tenet sententia cum *Scoto* in 4. dist. 49. q. 6. duo corpora quanta naturaliter non possint in eodem existere loco circumscriptivè: quod sic probatur: quia ut duo corpora quanta sint in eodem loco naturaliter, requiritur necessariò talium corporum penetratio; sed hæc naturaliter impossibilis est: Ergo &c. Major ex se patet, non enim potest esse aqua, ubi est ignis, quin aqua & ignis penetrarentur. Minor probatur: quantitas ex eo quòd extensa semper ratione suæ quantitativæ extensionis excludit à loco, in quo est, partes alterius quanti: Ergo penetratio actualis impossibilis naturaliter est. Et confirmatur: quia experientia constat, quòd in ingressu unius corporis quanti in aliquem locum, sequitur præexistentis corporis expulsio, ut si in vase aquam immittas, expellitur ab aqua ingrediente aër, quo vas erat præoccupatum: Ergo evidens est, quòd naturaliter sunt impossibilia aër, & aqua, & sic de aliis. Probatur consequentia; nam ideo dicimus duas formas substantiales non subordinatas esse in eadem materia naturaliter impossibiles, quia adveniente una forma destruitur alia: Ergo si aliquo corpore quanto adven-

veniente expellitur ab eodem loco aliud, si-
gnum evidens est, quod talia corpora sunt
in eodem loco impossibilia.

1348. Circa secundum articuli partem
deveniendo, communis tenet sententia cum
Doct. N. Subi. in 4. dist. 49. q. 16. §. respon-
deo. num. 17. Divo Thomam in 4. dist. 44.
q. 2. art. 2. & eorum sectatoribus, duo cor-
pora quanta divinitus eodem posse circum-
scribi loco, Accipite verba Scoti: dico, quod
inter quantitatem, & quantitatem non est re-
pugnancia formalis, neq; inter sum, & sum,
neq; inter ubi, & ubi. Quod late ibidem pro-
sequitur, & probat Scotus, ut videre licet
in ipso textu.

1349. Dico ergo hanc conclusionem pro
responsione quesiti: duo corpora quanta, vel
plura divinitus possunt esse circumscriptivè
in eodem loco. Hanc adstruo conclusionem
contra Durandum oppositum opinantem in
4. dist. 44. q. 6. Et probatur primò ex arti-
culo fidei, quo fateri tenemur Christum
Dominum ex intacta virgine gloriosa esse
natum absque integritatis virginalis læsione;
sed non potuit Christus exire ex materno u-
tero absque læsione virgineæ integritatis, abs-
que penetratione unius quanti cum alia: Er-
go duas quantitates penetrari operante vir-
tute nullam secum involvit implicationem.
Item Paulus ad Hebræos 4. ait: *habentes ergo
Pontificem, qui penetravit celos Iesum*: Er-
go ex sacra constat pagina Christum Do-
minum quantum celos quantos penetrasse.
Item Joannis cap. 2. v. 26. constat, quod
Christus ad Discipulos intravit januis clau-
sis, ait enim Joannes: *venit Iesus januis clau-
sis, & stetit in medio, &c.*; sed Christus non
potuit ingredi januis clausis absque penetra-

tione suæ quantitatis cum quantitate porta-
tum, vel parietum: Ergo &c.

1350. Probo igitur conclusionem ratio-
ne fundamentali, qua eam probat Scotus lo-
co supra citato: si aliqua obstat ratio quo-
minus duo corpora quanta eundem occupa-
rent locum, esset impossibilitas unius
quantitatis cum quantitate alterius; vel im-
penetrabilitas, quam sibi vindicat quantitas;
sed hæc ratio non obstat, quominus per di-
vinam potentiam possit fieri: Ergo &c. Mi-
nor probatur: impossibilitas quanti ad quan-
tum existendi in eodem loco, non est nisi sic-
ut impossibilitas causæ essendi sine suo effe-
ctu naturali; sed Deus potest conservare cau-
sam naturalem etiam applicatam ad agen-
dum sine suo naturali effectu, ut patet de
pueris in fornace Babylonica existentibus:
ergo & potest conservare duo quanta in eo-
dem loco, quin unum aliud expellat. Probo
majorem: unum quantum expellere aliud ab
eodem loco, est effectus naturalis quantita-
tis: Ergo impossibilitas quanti ad quantum
&c. Patet, quia impossibilitas non est passio
intrinseca quantitatis, sed modus quidam ac-
cidentalitatis suæ naturæ debitus; sed Deus po-
test facere rem sine illo, quod non est de ejus
essentia, sive passio intrinseca: Ergo.

1351. Dico secundam conclusionem:
duo corpora quanta ab eodem intrinseco
loco circumscribi manifestam involvit con-
tradictionem, etiam posse absoluto atten-
to. Pro cuius majori intelligentia suppono
ex dictis num. 1331. quod locus intrinse-
cus est relatio extrinsecus adveniens funda-
ta in corpore locato, & terminata ad super-
ficiem concavam corporis locantis, à
qua corpus denominatur intrinsecè for-
maliter

maliter locatum. Nunc probo conclusio-
nem: multiplicato termino, vel fundamen-
to, necessario multiplicatur relatio; patet
de Petro habente plures Filios, qui unica
paternitate nequit illos omnes respicere;
sed necessario habet tot relationes, quot
Filios; de fundamento etiam est evidens,
ut patet de duobus albis, quæ ad unicum
referuntur relatione similitudinis; sed posi-
to in eodem loco extrinseco corpore novo
quanto ponitur distinctum fundamentum
relationis ubicationis ad locum, sive super-
ficiem terminatæ: Ergo necessario ponit-
ur nova relatio in illo, sive novus locus ex-
trinsecus.

1352. Et confirmatur: quia illa relatio
ubicationis, quæ erat intrinsecè in hæc sive
in corpore A, v. g. à qua intrinsecè deno-
minatur tale corpus locatum formaliter, non
potest intrinsecè subjectari in alio corpore
B, v. g. de novo adveniente in eodem loco
extrinseco, patet, quia accidens nequit trans-
ire de subiecto in subiectum: Ergo cum
corpus B sit in eodem loco extrinseco, in
quo erat corpus A, necessario debet habere
novum ubi intrinsecum, à quo formaliter
denominetur intrinsecè circumscriptivè lo-
catum.

1353. Hæc conclusio expressè habetur
à Scoti loco supra cit. ubi ait; *Unde datur
quoddam in hoc corpore sit hoc ubi, & in alio aliud
ubi, ista duo ubi non repugnant formaliter,
quia hoc ubi est in uno corpore, & aliud in al-
io: & paucis interjectis: quia duos respec-
tus extrinsecos esse in diversis, non ad diver-
sos terminos non est impossibile.* Et illam vo-
lui apponere, ut clarius mens Scoti perti-
piatur, quia Scotistæ in hac difficultate

cum magna confusione se gerunt, non præ-
scindendo, sive distinguendo de ubi intrin-
seco, & extrinseco, cum tamen ex horum
diversitatis intelligentia pendeat hujus qua-
sitæ integra, & adæquata intelligentia.

Argumenta contra dicta.

1354. **P**rimò arguitur: duo corpora
quanta non possunt eundem oc-
cupare extrinsecum locum, quin penetren-
tur; sed penetratio est impossibilis: Ergo
etiam erit impossibile duo corpora quanta
ab eodem circumscribi loco. Major suppo-
nitur ex dictis num. 1347. Minor probatur:
impenetrabilitas est passio saltem in-
trinseca quantitatis: Ergo repugnat quan-
titati penetrari. Patet consequentia; quia
esse impenetrabile, & actualiter penetrati
se opponunt contradictoriè, sicut non esse
intelligibile, & actualiter intelligi, esse ir-
rationale, & actualiter ratiocinari. Ante-
cedens probatur: quantitas est radix omnis
impenetrabilitatis: Ergo impenetrabilitas
est ejus passio.

1355. Respondeo concedendo majo-
rem, & negando minorem: impenetrabi-
litas enim non est passio intrinseca quanti-
tatis, ut dixi num. 1350. sed quidam mo-
dus accidentalis sibi superadditus, qui po-
test à Deo impediri, & separari saltem
quoad exercitium. Sed contra dices: im-
possibile est duas partes continuas quantita-
tis penetrari: Ergo & duo quanta, cum
non sit major ratio unius, quam alterius.
Probo antecedens: si duæ partes continuæ
quantitatis possent penetrari: Ergo & om-
nes; sed hoc implicat: Ergo & quod duæ
partes

partes penetrarentur. Minorem probo: quantitas essentialiter habet extensionem partium, hoc est, essentialiter petit ex sua intrinseca ratione habere partes extra partes, sed illa quantitas, cujus partes penetrarentur, non haberet partes extra partes, immò unam partem intra aliam per penetrationem: Ergo impossibile est, quòd quantitas sit, & quòd ejus partes penetrarentur: Ergo &c.

1356. Respondeo ad argumentum negando antecedens, & ad ejus confirmationem concedo majorem, videlicet, quòd omnes partes continuæ hujus ligni possint penetrari inter se se; & negando minorem: & ad ejus probationem concedo majorem, & distinguo minorem: quantitas essentialiter habet extensionem partium in ordine ad se, sive habet partes extra partes in ordine ad se, concedo minorem: in ordine ad locum iterum subdistinguo: habet partes extra partes extensas appetudinaliter in ordine ad locum, concedo: actualiter extensas in ordine ad locum, nego. Nam Christus Dominus essentialiter est quantus, & nihilominus non est extensus actualiter localiter in Eucharistia, & in tali eventu, quòd duæ partes quantitatis continuæ penetrarentur, illa quantitas haberet extensionem partium in ordine ad se, non verò in ordine ad locum actualiter, ex quo nihil contra nos.

1357. Terriò arguitur: ex hac sententia sequeretur, quòd Deus posset totam aquam maris abbreviare, sive ad tantam paucitatem spatii reducere, ut aqua non destrueretur, neque ejus quantitate non diminuta non occuparet majorem locum, sive majus

spatium, quàm nunc occupat gutta aquæ. & similiter quòd mons magnus pertransiret per foramen acus, & quòd totus universus intra latitudinem modicissimi vasis contineretur; sed hæc omnia ridicula apparent: Ergo & illud ex quo sequitur.

1358. Respondeo concedendo majorem, quòd Deus posset illa omnia facere, cum nullam secum affertant contradictionem, quia sicut modò ut fides docet Christus quantus abbreviatur in Eucharistia ad modicissimam partem hostiæ, ita posset Deus totam aquam maris penetrare inter se se, & illam facere, quòd non occuparet majus spatium, quàm modò occupat gutta, & ex hoc nil ridiculum sequitur.

ARTICULUS QUINTUS,

Utrum idem numero corpus à duobus locis adequatus possit circumscriptivè locari per Dei absolutam potentiam?

1339. **D**ifficultas, quæ in præsentiarum dilucidanda se offert, præcipua est inter omnes Philosophiæ, pro cuius enucleatione suppono, quòd quæstio non inquit, utrum casus possibilis sit naturaliter? quia evidens est, quòd ad hoc quòd corpus meum v. g. acquirat aliud ubi, sive ad hoc, quòd in alio loco locetur adæquatè necesse est quòd definat locum, quem de facto occupat, non enim possum esse in foro simul; unde per deperditionem unius præsentie localis acquiritur alia. Petit igitur titulus, utrum id possibile sit saltem per divinam, & absolutam potentiam, taliter quod Petrus simul sit Romæ, & Hispali.

1360. Secun-

1360. Secundò suppono, quòd quæstio non procedit de duobus locis supernaturalibus, utrum videlicet possibile sit, quòd idem numero corpus in duobus locis supernaturaliter existat; nam fide credendum est, quòd Christus Dominus modo Sacramentali supernaturali in duobus hostiis existit Hispali, & Antiquariæ; nec de uno loco circumscriptivo, & alio supernaturali, quia etiam, ut fides docet, Christus Dominus, qui sic est in cœlo circumscriptivè modo extenso, in Eucharistia modo Sacramentali in extenso existit; & similiter quando Christus admirabile Sacramentum instituit in Dominica cœna, extra panem existebat localiter modo circumscriptivo extenso, & in pane consecrato modo indivisibili, & Sacramentali supernaturali, sed solum petit, utrum idem corpus modo extenso, & circumscriptivo possit à duobus adæquatis circumscriptivis locis circumscribi hic, & Hispali, sive alio in loco.

1361. Prima igitur sententia circa præsentem difficultatem affirmat, non esse possibile etiam de absoluta Dei potentia idem numero corpus à duplici circumscribi loco. Hanc tuerentur sententiam Divus Thomas in 4. dist. 10. q. 2. art. 2. & 3. part. q. 76. Divus Bonaventura in 4. dist. 44. art. de dote subtilitatis. Vasquez tom. 3. in 3. pt. disp. 189. quos quàm plures tam ex Jesuitis, quàm Thomistis sequuntur, cujus fundamentum infra in argumentorum solutione proponam, & satisficiam.

1362. Secunda autem sententia, & nostra firmiter defensiva conclusio affirmat, idem numero corpus à duplici posse circumscribi loco, taliter quòd hic sit circumscriptivè, & modo naturali extenso quan-

titativè, & Hispali, sive alio in loco. Hanc patrocinatur sententiam *Noster Subtilissimus Doctor* in 4. dist. 10. q. 2. *per totam*. & præcipuè §. *dico ergo ad questionem, sub num. 11.* ubi ait: *dico ergo, quòd Deo simpliciter est possibile idem corpus simul facere in diversis locis localiter.* Quod latè ibidem prosequitur, & probat. Scotum sequuntur Bellarminus lib. 3. de Eucharistia cap. 3. & 4. Conimbricenses in hoc 4. cap. 5. q. 5. art. 2. Suarez 2. tom. suæ Metaph. disp. 44. sect. 4. Rubius in hoc 4. q. 7. Hurtado disp. 14. sect. 5. & alii quàm plures, estque jam maximè recepta sententia ferè apud omnes hujus tempestatis Philosophos.

1363. Probatur ergo conclusio ratione fundamentali, qua eam probat Scotus loco citato: corpus circumscribi adæquatè ab aliquo loco nihil aliud est, quàm quod corpus habeat respectum extrinsecus advenientem fundatum in ipso corpore quanto, & terminatum ad locum, sive superficiem circumscribentem; sed talen respectum extrinsecus advenientem plurificari super idem fundamentum ad diversos terminos non apparet contra aliquid notum secundum rationem, sive non includit contradictionem: Ergo &c. Major probatur: quia ubi non est aliquid in corpore, quàm relatio extrinsecus adveniens fundata in corpore quanto, quod locatū denominatur, & terminatur ad superficiem locantem. Minor probatur: respectus extrinsecus advenientes, de quibus minùs videtur, possunt plurificari fundamento eodem manente ad diversos terminos, ut super eandem albedinem possunt duæ similitudines fundari ad diversos terminos: Ergo &c.

1364. Et

1364. Et roboratur hæc ratio ex *Scoto ibidem*, v. *sed exclusa*: plurificatio posteriori non est necesse prius plurificari; sed ipsa ubi sunt manifeste posteriora ipso quanto locato, & accidentaliter, & contingenter advenientia: Ergo plurificatione ubi potest stare identitas corporis locati, quod est ipso ubi prius. Quod si dicant, quod unum ubi adæquat totam rationem corporis quanti, in quantum locabile est, & ideo non potest idem corpus ab alio loco locari. Hoc videtur, ait Scotus, sine ratione dictum, quia respectus, qui oritur ex natura fundamenti magis videtur adæquari fundamento, quam illi, quod extrinsecus advenit extrinsecis paribus; sed ad duos terminos possunt esse in eodem fundamento duos tales respectus orientes ex natura fundamenti, ut duæ æqualitates ad duo quanta qualia: Ergo si ne ratione fingitur, quod hic unus respectus adæquatur.

1365. Secundò probò conclusionem ratione etiam fundamentali, qua probatur à *Scoto in loco cit. §. contra istam opinionem*, v. *in speciali sub num. 5.* non minus inconveniens est duo corpora esse simul in eodem loco, quam idem corpus in duobus locis; sed Deo est impossibile primum, ut patet ex dictis art. præcedenti n. 1348. & sequentibus: Ergo & secundum. Probo majorem: quia sicut locatum potest commensurari loco, ita locus potest commensurari, & proportionari locato, sed non implicat eundem locum duplici commensurari locato: Ergo neque implicat unum locatum duplici proportionari loco.

1366. Tertiò probatur ratione *Scoti*, quæ habetur *ibidem*, v. *arguo ergo n. 9. suppo-*

nendo ex fide, quod corpus Christi Domini est verè, & realiter præsens in hostia consecrata hic, & Romæ; licet non dimensionaliter extensivè, sed Sacramentaliter, & modo indivisibili. Ex quibus sic formo discursum; non implicat contradictionem corpus quantum Christi Domini esse præsentialiter hic, & Romæ in duabus hostiis: Ergo non implicat contradictionem idem corpus Christi Domini esse circumscriptivè localiter hic, & Romæ; & idem dico de alio corpore quanto, quodcumque sit. Antecedens est de fide, & à nemine negatur. Consequentiam probò (ait Scotus) *ubicumque potest Deus facere substantiam naturalem, non sub modo suo naturali, sed sub modo sibi opposito, potest eam facere sub modo suo naturali, seu conveniente sua natura.* Patet; quia in faciendo primum est duplex miraculum, scilicet, quod sit corpus in duplici loco; & quod non sit sub modo quantitativo extenso petito à sua natura, unum verò tantum in faciendo secundum; sed Deus potest facere corpus Christi sic locatum, & facit de facto Sacramentaliter, id est, non sub modo suo naturali simul in diversis locis: Ergo potest idem facere ei sub modo naturali, scilicet localiter, & dimensionè.

1367. Quartò probò conclusionem ex eodem *Scoto sub n. 10. v. arguo sic.* Angelus potest esse simul definitivè in pluribus locis etiam secundum contrarios: Ergo & corpus circumscriptivè. Probatur consequentia; sicut Angelus petit ex sua natura esse alicubi definitivè, id est taliter esse hic, quod non alibi, ita corpus proportionem servata petit esse in aliquo loco circumscriptivè; sed Angelus potest esse simul hic, & Romæ definiti-

definitivè: Ergo & corpus quantum circumscriptivè.

1363. Quintò probatur: quòd corpus sit circumscriptivè in loco, non tollit, quòd corpus possit ab alio loco circumscribi; sicut quòd materia sit informata una forma, non tollit, quin materia sit ab alia forma informabilis: Ergo corpus, quod est circumscriptivè in hoc loco, potest ab alio circumscribi loco. Probo antecedens: quòd corpus sit circumscriptivè in hoc loco, solum dicit, quod corpus sit dimensum naturaliter in isto loco, taliter quòd totum corpus correspondeat toti loco, & pars locati parti loci; sed quòd corpus taliter sit in isto loco, non tollit quin ab alio loco possit locari: ergo &c. Probatur: quia si tolleretur quominus posset locari ab alio loco, maxime quia ex eo quòd corpus circumscriberetur à loco, non posset corpus esse extra illum locum, sed hoc non est ita, cum corpus Christi Domini, quod circumscriptivè est in cœlo, extra cœlum sit in sacramento altaris: Ergo esse corpus circumscriptivè in loco isto non dicit negationem existendi hoc corpus extra talem locum, potest corpus esse extra illum locum, à quo circumscribitur: Ergo potest esse extra illum locum etiam circumscriptivè.

1369. Probatur etiam ex historiis sacris Sanctorum, & Patrum, ubi legitur in vita Petri, quòd Petro Romæ fugiens ad Portam Latinam apparuit & Christus, quem Petrus interrogavit: *Domine quo vadis?* Et Christus respondit: *iterum crucifigi Romam:* ubi capella hujus rei monumentum extat, & vestigia Christi infixi lapidi; sed Christus erat tunc in cœlo circumscriptivè, &

nihilominus modo extenso, & circumscriptivo apparebat in terris: Ergo &c. Item ex Actorum cap. 9. constat, quòd Paulus ut appropinquaret Damasco subito circumfusus lux de cœlo, & cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi Saule, Saule quid me persequeris? Qui dixit: quis est Domine? Et ille: ego sum Jesus, quem tu persequeris. Et infra Ananias ad eundem Paulum dixit: Saule frater, Dominus Jesus misit me, qui apparuit tibi in via, qua veniebas: Ergo ipse Jesus, cum simul in cœlo existeret modo extenso, in via apparuit in terris Paulo, & non Angelus in forma Christi, ut male asserit Divus Thomas: nam verba Scripturæ non sunt retorquenda ad alium sensum, quàm præ se ferunt, maxime cum ex talium verborum intelligentia nulla sequatur implicatio. Item ex celebri illo miraculo de nostro Paduano Antonio in duplici existente loco Ullisipone, & quadam ex Italia civitate. Alias possem hujus rei asserre probationes tam ex ratione, quàm ex miraculosis Christi apparitionibus, quas brevitate causa omitto apud authores videndas.

Argumenta contra dicta.

1370. PRIMò arguitur contra nostram conclusionem auctoritate Sacre Scripturæ, Matth. cap. 28. ubi mulieribus Christum requirentibus in sepulchro dixit Angelus: *Jesus, quem queritis, non est hic, surrexit enim.* Ubi advertenda est illa particula causalis enim, quæ in sensu illativo est construenda, quasi diceret Angelus, surrexit ergo, non est hic in sepulchro. Vel

hic:

sic: *surrexit enim, non est hic*; sed si corpus Christi posset esse in pluribus locis illa illatio non valeret. Ergo idem corpus in pluribus locis nequit esse. Probo minorem: quia si Christus posset esse simul in sepulchro, & extra sepulchrum, non diceret Angelus: *surrexit enim, non est hic*: Ergo ut ut ratio Angeli alicujus sit vigoris, fatendum est idem corpus in pluribus locis non posse esse.

* 1371. Respondeo, quod illa particula *enim*, non est intelligenda illativè, nam omnis illa propositio simpliciter assertiva est, ac si diceret Angelus, *Jesus non est hic, surrexit enim*, quia jam de sepulchro exivit, vel si intelligatur illativè, & sit sensus, quia surrexit non est hic in sepulchro, loquitur Angelus more humano, & secundum potentiam ordinariam Dei, non verò secundum absolutam potentiam, ut si diceret, surrexit, ergo non est hic in sepulchro mortuus, & hæc consequentia bene inferretur de potentia ordinaria, & modo ordinario operante, non autem de potentia absoluta, penes quam poterat Christus simul esse vivus in sepulchro, & alibi.

1372. Secundò arguitur ab adversariis auctoritate Divi Augustini, qui lib. 10. contra Faustum, cap. 11. ait: Christum Dominum non posse esse in sole, & luna modo extenso: Ergo secundum ipsum idem corpus à duplici nequit loco locari. Respondeo, quod in toto illo libro talia verba non reperiuntur, immò nec verba alia illis æquivalentia, & sicut falsè citatur cap. 11. cum tamen liber talis sub tribus comprehendatur capitibus, & non sub undecim, ita verba talia falso illi tribuuntur. Etiam solet citari idem Augustinus cap.

3. & 57. & 2. pt. 11. & Anselmus in Monologio cap. 20. & 21. quorum auctoritates, live verba, si aliqua talia sunt, debent intelligi naturaliter, hoc est, quod idem corpus non possit esse naturaliter in pluribus locis, non verò inde sequitur, quod supernaturaliter divina operante potentia absoluta non possit.

1373. Tertiò arguitur: quantitas, quæ est ratio saltem fundamentalis essendi in loco circumscriptivè est infinita: Ergo limitatur ad unum locum. Patet consequentia, quia finitum nequit in infinigis locis locari; tunc sic extensio quantitativa in ordine ad locum ponit extensionem in ordine ad se; sed extensio in ordine ad se est tantum una, ita ut nec de absoluta potentia possint esse plures in eodem quanto: Ergo duplex extensio in ordine ad locum supponit duplicem extensionem in ordine ad se; hæc est impossibilis: Ergo & illa.

1374. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: Ergo limitatur ad unum locum occupandum sua ardentia natura, concedo consequentiam: divina omnipotentia inspecta, nego consequentiam. Ad reliquum argumenti, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia licet verum sit, quod extensio partium in ordine ad se supponatur in quanto ad extensionem ejus in ordine ad locum, tantum causa ad suum effectum; non tamen bene inferitur, est duplex extensio quanti in ordine ad locum: Ergo duplex in ordine ad se, quia ex multiplicatione effectuum non bene inferitur multiplicatio causæ, cum ab eadem virtute intrinseca causæ possint quam plures provenire effectus.

X x 2

1375. Quar-

1375. Quartò arguitur: idem temporale nequit nec dependentia absoluta esse in pluribus temporibus simul: Ergo neque idem corpus in pluribus locis. Antecedens est certum: non enim potest Deus, quòd Petrus v. g. simul sit in hodierna, & in crastina die, sive præterita simul, & semel. Consequentiam probò: sicut se habet temporale ad tempus, ita locale ad locum; sed idem temporale nequit diversimodum mensurari, temporibus simul: Ergo neque idem locale, sive corpus duplici loco locari.

1376. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem nego majorem: & ratio est per se manifesta; ratio enim quare Petrus non potest esse simul in hodierna, & crastina die, est quia hodierna die, & crastina simul coexistere non possunt, cum de ratione temporis, eò quòd ens successivum sit, quòd ejus partes semel coexistere non valeant, sed necessariò una desinit esse simul, & de facto sunt; unde non implicat, quòd in duobus locis idemmet corpus sit, & implicat, quòd in diversis temporibus simul idem sit temporale, non temporalis defectu, sed defectu temporum, quæ simul inveniri repugnant.

1377. Quintò arguitur: idem corpus potest esse in pluribus locis: Ergo & in infinitis. Patet consequentia; si infinita forent loca, vel Deus posset ponere idem corpus in omnibus illis, vel non? si primum: Ergo tale corpus esset immensum, & infinitum. Probò consequentiam: quia nullum ens præter infinitum est ubique, sive in omni loco: Ergo esset infinitum, & immensum. Consequens est impossibile, & contradi-

ctionem involvens: Ergo & antecedens, ex quo sequitur. Si autem dicamus, quòd Deus non potest ponere idem corpus in omnibus locis, quare ergo posset illud ponere in duobus, cum non sit major ratio de duobus, quàm de tribus, & sic in infinitum.

1378. Respondeo concedendo antecedens, & simul consequentiam, ut habetur expressè à *Scoto loco cit. sub num. 14. v. & cum dicitur*: si enim essent loca infinita, in omnibus illis posset Deus idem quantum locare taliter, quòd in eodem homine in diversis locis posito posset magnus exercitus apparere; & nego, quòd tale corpus esset infinitum, & immensum; & ad ejus probationem distinguo majorem: nullum ens præter infinitum est ubique ex sua natura, concedo: per divinam potentiam, nego. Nam licet verum sit, quòd infinitum solum petit esse ubique; tamen corpus, quod esset in omni loco, & ubique, non esset immensum & infinitum. Quia non esset ubique petatum à sua natura, sed quatenus subjicitur omnipotenti manui Dei.

1379. Sextò arguitur: si corpus esset in duobus locis, sequeretur, quòd idem respectu ejusdem esset æquale, & inæquale, majus, & minus; hoc implicat: Ergo &c. Probò majorem: corpus locatum necessariò esset æquale loco locantis: Ergo si in duobus esset locis, esset utriq; simul æquale: sed duo æqualia simul sumpta in duplum excedunt unum: Ergo illa duo loca in duplum excederent corpus locatum: Ergo idem corpus esset æquale illis duobus locis simul, & inæquale, cum ab illis in duplum excederetur.

1380. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem respondeo, quòd
corpus

corpus locatum esset æquale simul illis duobus locis, non simul, & reduplicativè acceptis, sed divisim, & similiter quilibet locus esset æqualis locato divisim acceptus, ex quo nulla sequitur implicatio, nam Petrus v. g. potest esse æqualis in magnitudine extensiva Paulo ejusdem magnitudinis, & Ildefonsus, ita ut quilibet sit ejusdem magnitudinis cum Petro; quòd si Pauli, & Ildephonsi magnitudo extensiva simul reduplicativè accipiantur, manifestum est, quòd Petrum excedant; sed ex hoc non sequitur implicatio, quia Petrus simul est æqualis, non simul sumptis, sed divisim; & idem dico de locis illis duobus. Quòd si argumentum teneret, posset retorqueri in adversarios, nam sicut corpus petit commensurari cum loco, ita locus petit commensurari locato, sed non obstante, quòd locus unus sit uni corpori æqualis, vel commensuratus, potest aliud locare corpus, ut patet ex dictis: Ergo etiam si corpus sit uni commensuratum loco, poterit alteri loco commensurari, sive in alio loco locari.

1381. Septimò arguitur: idem numero effectus non potest à duplici causa causari ejusdem ordinis, & rationis dependere, ut patet ex dictis dist. 2. de causis in communi ex nostro 2. lib. q. 4. num. 820. & sequentibus: Ergo idem corpus non potest à duplici dependere loco adequato ejusdem ordinis, & rationis. Probo consequentiam: sicut effectus pendet ab unica causa totali, ita corpus pendet ab uno adequato loco in ratione ubicabilis: Ergo sicut unus effectus in ratione causabilis nequit à duplici adequata causa dependere, ita nequit idem corpus à dupli-

ci adequato loco in ratione ubicabilis dependere. Probo antecedens: sicut effectus causatur in suo esse ab unica causa, ita corpus ubicatur ab uno loco: Ergo &c.

1382. Huic argumento ex dictis in dist. 2. de causis q. 4. num. 846. & 847. fit responsio. Respondeo ergo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ad ejus probationem respondeo negando antecedens: nam effectus in ratione causabilis pendet à causa in suo esse: at verò locatum corpus pendet à loco, tanquam ab extrinseco continente; unde effectus postquam semel positus est extra causas nequit ab alia causa causari: at corpus locatum postquam semel ab uno loco extrinseco contentum est, ab alio extrinseco loco contineri valet; ut patet de aqua, quæ modo continetur in vase, & postea in amphora, vel catino. Unde dependentia effectus à causa est essentialis, dependentia vero corporis à loco est valde extrinseca, & accidentalis. Præterquam quòd corpus non secundum eandem ubicationem passivam pendet ab uno loco, ac pendet ab alio, quia cum ubicatio passiva sit relatio fundata in corpore locato, & terminata ad superficiem locantem, si datur alia & alia superficies locans, dabitur in corpore alia & alia relatio passivæ ubicationis, una dependens, tanquam à termino ab una superficie locante, & alia ab alia: at vero effectus secundum idem esse cum dependeat ab una causa, nequit ab alia in eodem esse dependere, unde non tenet argumentum. Sed pro majori hujus rei intelligentia alium titulum proponere decrevi, in quo aliqua scitu dignæ difficultates enodantur.

ARTICULUS SEXTUS,

*Utrum omnia, quæ conveniunt corpori
existenti in uno loco, in Antiquaria
v. g. necessario conveniant ei-
dem corpori existenti li-
ssali, sive in alio loco?*

1383. **Q**Uærit titulus utrum admittat hy-
pothesi, quòd Petrus v. g. divi-
na, & absoluta operante potentia esset in
duplici loco constitutus hic, & Romæ, ne-
cessario haberet Petrus hic omnia, quæ ha-
beret Romæ, taliter quòd si Romæ esset
nudus, nudus etiam appareret hic, si Romæ
dormiret, etiam hic dormitionem caperet,
si Romæ ægrotaret, etiam hic ægritudine
eadem laboraret, si Romæ ambularet, et-
iam ambularet hic, si ibi esset calidus, et-
iam & hic, & sic de aliis proprietatibus ac-
cidentalibus, vel non?

1384. Prima sententia affirmat, quòd
non unde concedit, quòd ibi posset habere
frigiditatem, & hic illam non habere, &
simuliter posset in uno loco mori, & in al-
tero vivere, & hoc non solum per aliud
miraculum, neque ex vi primi miraculi, sed
naturaliter, taliter quòd si Romæ frigescer-
et, ad hoc ut hic frigus haberet, necesse e-
rat aliud miraculum, medio quo deportare-
tur illud frigus in corpore Petri existentis
Romæ, & poneretur in eodemmet corpore
existente hic. Hanc tuerent sententiam
Nominales cum suo Principe Ochamo in
4. dist. 10. q. 4. citaturque etiam pro illa
noster Alexander Alensis 4. pt. q. 44.
num. 7.

1385. Secunda sententia affirmat, quòd

si accidentia, quæ corpori in uno loco con-
stituto sint naturalia, vel naturalis proprie-
tatis, ut quantitas, & qualitas absolutæ,
albedo v. g. nigredo, calor, & frigiditas,
& huiusmodi aliæ non esse possibile natura-
liter quòd huiusmodi proprietates non sint
in eodem corpore in duplici existente loco,
quia naturaliter impossibile est, quòd ha-
beat hic frigiditatem v. g. & Romæ priva-
tionem frigiditatis, & sic de aliis: at divi-
na inspecta potentia potest idemmet cor-
pus hic habere calorem, & Romæ illo ca-
rere, esse hic animatum, & Romæ esse si-
ne anima, & sic de aliis; modò tales pro-
prietates sint ex natura rei separabiles à cor-
pore. Hanc patrocinantur sententiam Ga-
briel in 4. dist. 10. q. 1. art. 2. & in cano-
ne lect. 46. Soto in 4. dist. 10. q. 1. art.
5. Marsilius in 4. q. 7. Suarez 2. tom. suæ
Metaph. disp. 46. sect. 8. concl. 123.

1386. Sed his ommissis sententiis pro no-
stra elucidanda sententia est primò notan-
dum ex nostro *Subt. Soto in 4. cit. dist. 10.*
q. 2. §. & pro ista solvendo, num. 13. quòd
proprietates, quæ possunt corpori inesse,
sunt in duplici differentia: alia enim sunt,
quæ necessario habent ordinem, & con-
nexionem cum loco, in quo corpus est, eò
quòd ab illo dependent, ut ambulare, se-
dere, quiescere, & moveri, esse approxi-
matum huic loco, & distans ab alio, quæ
omnia à loco dependent, ut ex se patet.
Alia sunt, quæ nullatenus dependent à
loco, immò sunt illi priora, ut albedo
v. g. & nigredo, frigiditas, & calor, esse
animatum, vel non animatum, esse cor-
pus truncum, seu habere abscissam manum
&c. Ut si Petro insit albedo, frigiditas,
calor,

calor, antequàm in duobus illis locis constitueretur.

1387. Nunc pono istam conclusionem: omnia accidentia, quæ sunt posteriora ipso ubi, & ab illo dependentia, possunt inesse naturaliter Petro in uno existenti, & non sibi inesse in alio; at vero accidentia, quæ sunt essentialiter, hoc est ex sua natura posteriora ipso ubi, & ab illo non dependent, necessariò insunt corpori in quocumque ponatur loco: unde si moritur hic, etiam Romæ, si hic habet calorem, vel quantitatem, vel alia absoluta huius modi, eadem habet in quocumque ponatur loco. Ita Scotus expresse loco citato, cujus hæc sunt verba: *quacumque sunt priora essentialiter ipso ubi uniformiter insunt corpori, quamvis habemus diversa ubi, nec variabuntur variato ipso ubi; quæ verò posterius, vel simul natura, variabuntur secundum varietatem ipsius ubi.* Scotum sequuntur omnes ejus discipuli, ex opposita familia quàm plures.

1388. Probo igitur conclusionem ratione, & primò de formis absolutis, quæ sunt priores ipso ubi: impossibile est etiam de potentia absoluta duo contradictoria verificari de eodem subjecto; sed si corpus idem posset esse hic animatum, & Romæ anima carere, esse hic sub albedine, & non Romæ, & sic de aliis, de eodem verificarentur subjecto contradictoria, scilicet esse vivum, & non esse vivum, esse album, & non esse album, esse calidum, & non esse calidum, quantum, & non quantum: Ergo impossibile est etiam de absoluta potentia, quòd illa accidentia, quæ sunt ex sua natura priora ipso ubi, non convenient corpori eidem in quocumque ponatur.

1389. Huic nostræ rationi respondent adversarii, quòd non sunt illa duo contradictoria absolute, sed tantum secundum quid, quia non verificatur de eodem corpore, quòd hic sit vivum, & non vivum, sed quòd sit vivum hic, & non sit vivum Romæ, & sic de aliis proprietatibus, unde non tenet argumentum. Sed contra: esse corpus animatum, esse quantum, & calidum, sive frigidum non dependent ab ubi, immò illo essentialiter priora sunt, taliter quòd si per impossibile, vel possibile corpus nullibi esset, ibi foret animatum, vel intra universum, vel extra constitueretur, dummodò habeat animam, animatum manet: Ergo in quocumque ponatur corpus, necesse est, quòd si animatum est, quòd habeat ibi & animam, vel si non animatum est, quòd ibi non sit anima.

1390. Et confirmatur ex Scoto in eadem dist. 10. q. 4. §. de secundo membro. num. 10. illa prædicata, sive proprietates illæ, quæ non dependent ab ubi, immò sunt illo priores, non variantur propter ubi variationem; sed corpus esse quantum, quale, & animatum non dependet ab ubi, immò sunt ubi priora: Ergo non variantur propter variationem ubi. Major patet; quia quòd prius essentialiter est, non variatur propter variationem posterioris, benetamen è contra. Minor probatur: quia corpus esse quantum non pendet, nisi à quantitate tanquàm à ratione formali essendi quantum, & similiter esse animatum non ab ubi pendet, sed ab anima, quæ est ratio formalis vivificandi, sive vivum constituendi, & sic de aliis: Ergo in quo loco ponatur corpus, debent poni tales proprietates.

¶ illas

si illas antecederet ad locum habeat ; tunc sic esse animatum non pendet à loco : Ergo neque non esse animatum. Patet consequentia ; quia cuius positio non est causa essendi tale, ejus desitio non est causa essendi non tale, quia cuius affirmatio non causat affirmationem, ejus negatio non causat negationem ; sed esse corpus hic v. g. non est causa essendi hic animatum : Ergo non esse hic, non est causa non essendi animatum : Ergo esse animatum, & non esse animatum non possunt eidem corpori convenire prout in diversis locis, quia sunt contradictoria in dependentia à loco : nam peto : quare proprietas inseparabilis à corpore inest ipsi ubicumque est, nisi quia inesse ei abstrahit ab hoc, vel illo loco, estque prior loco independentens ab illo : Ergo.

1391. Probo nunc conclusionem quoad secundam partem, de illis proprietatibus, quæ sunt dependentes à loco, & illo posteriores, vel simul cum illo, cujus modi sunt respectus præsentis formalis, indistantia, sive contiguitas, situs, esse sursum, & deorsum, sedere, stare, motus localis, & hujus modi alia : variato, seu multiplicato priori essentialiter multiplicari posterius, & ab illo dependens necesse est ; sed ubi se habet prius ad omnia ista, quæ ab ipso dependent, ut ex se patet : Ergo variato ubi omnia ista variari est necesse ; unde si Petrus hic quiescit, hic sedet, & simul existat Romæ, potest ibi deambulare, si hic currit, potest ibi non currere, si hic est juxta ignem, potest esse ibi ab igne separatus, si hic submersus est aqua, potest ibi illa carere, & non inde sequitur, quòd habeat prædicata opposita, vel quòd duo contradictoria possint de

illo verificari, quia currere, & non currere, sedere, & non sedere, esse juxta aquam, & non esse juxta aquam sunt dependentia à loco, & isto variari possunt & illa variari.

1392. Sed petes pro hujus dicti majori intelligentia, utrum hypothesi admissa, quòd idemmet numero corpus, lapis esset simul in centro, & simul sursum in aëre locatus, utrum talis lapis esset sursum violenter, nec ne ? Quia non videtur esse violenter, nam tunc subiectum est violenter sub aliqua forma, quando appetit aliam, quam non habet, quia ab illa impeditur ; sed talis lapis, qui appetit esse in centro, in illo est, ut supponitur, & non impeditur ab ubi sursum, quominus in centro sit : Ergo non erit sursum violenter. Quòd si est violenter prout sursum, & naturaliter prout deorsum : Ergo simul, & semel est naturaliter quiescens, & violenter.

1393. Respondeo, quòd talis lapis esset violenter, & naturaliter simul, violenter quia sub ubi sursum est, in quo violenter destineretur à potenti manu Dei, naturaliter prout in centro, quòd est locus à sua natura petitus. Ex quo nulla sequitur implicatio, quia sicut homo v. g. qui haberet simul, & semel frigiditatem in summo, & calorem in summo, esset summe calidus, & summe frigidus, dato quòd Deus impediret actionem caloris, & frigiditatis, ne se mutuo expellerent, & destruerent, ita lapis, qui esset sursum, & deorsum, esset simul violentus, & naturaliter quiescens comparativè ad diversa ubi. Ad argumentum respondeo negando majorem, quia non impeditur lapis ab ubi sursum, est illuc violentus,

ter, sed quia taliter appetit esse deorsum, quod renuit esse sursum.

1394. Secundo petes, an in casu posito, quod Deus subtraheret a quoniam miraculosam, media qua talis lapis conservabatur sursum, utrum talis lapis descenderet ad centrum per motum per medium regionis aeris, vel non? Respondeo, quod utrumque potest sustineri, quod non moveretur, sed ex eo quod destrueretur ubi miraculosum, desineret simpliciter esse ibi, & tantum in suo centro maneret. Patet, quia ex eo movetur lapis, qui est sursum ad centrum, quia locus naturaliter appetitus a lapide est centrum, & illud petit ad sui naturalem conservationem, sed talis lapis, ut supponitur, esset in centro: Ergo non indigebat motu ad centri consequentem, & patet de Christo existente in speciebus sacramentalibus, quibus corruptis non movetur Christus ascendendo ad coelum, ubi est semper, sed tantum desinit esse ibi secundum praesentiam sacramentalem, hoc est, desinit praesentia sacramentalis Christi sub illis speciebus.

1395. Quod autem moveretur etiam potest sustineri, quia sicut acquiritur ubi, ita pariformiter deperditur, sed ad hoc quod lapis existens in centro poneretur in regione aeris, necessum erat, quod lapis talis transiret per loca media usque ad talem locum deveniret, sicut ad hoc quod Petrus existens Antiquariae poneretur Hispali, necessum erat, quod loca, quae inter Antiquariam, & Hispalem mediant, transiret, puta per Ursanum, Marchinam &c.: Ergo ad hoc quod desinat esse per recursionem sursum, necessum erat, quod talis lapis moveretur deorsum. Quod patet etiam, nam ad hoc quod

Christus sit in hostia consecrata, necesse est, quod de caelo adducatur, sive descendat, & sub speciebus hostiae sacramentaliter constitutur, & quando desinit esse Christus sub panis speciebus, iterum versus coelum revertitur in opinione probabili. Sed petes iterum: utrum talis motus, medio quo lapis existens sursum peteret centrum, esset naturalis, vel miraculosus? Respondeo, quod utrumque sustinetur probabiliter; quod naturalis esset, inde patet, quia naturali propensione movetur acquirendi centrum, & desinendi illa loca, in quibus violenter erat. Quod esset miraculosus, quia miraculum esset, quod simul existens in centro ad illud moveretur.

1396. His praestis nunc proponam aliqua argumenta, quae aliquam specialem praeseferunt difficultatem, quae non erant facile solvenda, nisi ista praenotaverim: & pono casum, quod idemmet numero panis esset hic, & esset Romae, requiro, utrum si hic divideretur, etiam ibi appareret divisus? Respondeo affirmative, quia cum divisio non sit, nisi discontinuatio partium, quae antea continuabantur, & continuari partes non sit a loco dependens, manifestum est, quod si hic discontinuantur partes, etiam ibi, & idem dico de vulnere, nam si hic Petrus vulneraretur, etiam Romae ejus appareret vulnus.

1397. Tunc sic; illa substantia panis debebat converti in substantiam aliti, non hujus, qui illum hic comedit, quia suppono, quod ab alio etiam comedetur, neque illius: Ergo vel à nullo in propriam converteretur substantiam, vel ab

utroque; si hoc demus secundum. Contra primo: quia impossibile est naturaliter saltē, quod eadem materia à duplici informetur forma: Ergo impossibile est, quod illa materia panis informaretur hic forma carnis unius, & ibi forma carnis alterius. Secundo, quia etiam hoc admisso, pono casum, quod unus moreretur, & alter demoreretur, & unus dannaretur, & alter beatitudine fingeretur: Ergo eadem materia esset beata & misera, in cœlo, & in inferno, quæ omnia involvunt contradictionem. Si primum demus, quod à nullo in propriam substantiam converteretur; contra, quia calor naturalis non esset impeditus: Ergo necessariò ageret in illum panem, & illum in propriam substantiam converteret.

1398. Rursus demus casum, quod idem homo esset hic, & Romæ, & quod hic igni approxinaretur, & ibi nivi, vel quod hic summus calor illum cruciaret, & ibi summa frigiditas, manifestum est, quod calor ageret secundum ultimum suæ virtutis, & similiter frigiditas, quia causa, sive agens naturale sufficienter applicatum ad passum agit necessariò secundum ultimum suæ virtutis: Ergo calor causaret naturaliter in isto homine calorem summum, & frigiditas summam frigiditatem: ergo naturaliter esset talis homo summe frigidus, & summe calidus; sed hoc implicat fieri naturaliter: Ergo & illud ex quo sequitur. Idem argumentum potest fieri de ligno eodem hic aqua demerso, & ibi ab igne circumscripto.

1399. Insuper pono casum, quod modicus ignis hic poneretur huic combustibili

approximatus, & Romæ approximatus alteri combustibili, necessum est, quod hic ignis, eò quod agens naturale, & sufficienter applicatus ad passum ageret secundum ultimum suæ potentiz, & idem dico ob eandem rationem de eodem igne Romæ existenti: Ergo produceret formam in duplicem perfectionem. Patet; quia ageret ut duo, & simul ibi ageret ut duo: Ergo simul produceret formam ut quatuor, hoc est impossibile naturaliter: Ergo &c.

1400. Pro istis solvendis ponotertiam propositionem, quam affert *Scotus q. 2. cit. ex dist. 10. 4.* quæ talis est: *sicut corpus in uno ubi existens se haberet in ratione activi (etiam & passivi) ad diversa sibi approximata in illo ubi, sic ipsum ut existens in duobus ubi se habet ad eadem, si in illis ubi approximata.* Unde in tali eventu, quod idem panis à duobus comederetur hominibus, si tales homines æqualiter haberent naturalem calorem, & æqualiter agerent ad convertendum panem in propriam substantiam, non illum quilibet in suam substantiam converteret, sed pars panis ab uno, & pars ab alio in suam converterentur substantiam: at verò si non æqualiter agerent in panis conversione in substantiam, sed unus ageret fortius, alius autem remissius, plus panis converteretur in suam substantiam, qui fortius ageret medio nativo calore, taliter quod nunquam eadem materia panis à duplici forma carnis informaretur; immò potius divideretur panis materia, & una pars à forma carnis unius informaretur, & alia pars à forma carnis alterius, nisi Deus vellet per aliam miraculosam actionem facere, quod eadem materia duplici informaretur forma.

forma, in tali eventu Deus, qui pro suo libito faceret primum, etiam pro suo libito disponderet in secundo.

1401. Ad secundum casum num. 1398. quòd sicut homo in unico loco existens, dato quòd illi summus calor, & summa frigiditas applicaretur, se haberet in tali eventu, ita pariformiter se haberet in duplici constituto loco. Unde respondeo, quòd in tali casu, neque ignis, sive calor ageret secundum ultimum suæ virtutis, nec frigiditas, quia sicut se impedirent in agendo, dato quòd simul essent approximati corpori in uno loco, ita se impedirent ad agendum in corpus in duplici loco existens, quia calor, qui causaretur ab igne, sive ab alio calore in corpore, à frigiditate remitteretur, & frigiditas à calore. Unde ex eo quòd qualitates mutuo se expellerent, neutra esset in corpore in gradu summo, ex quò nihil contra nos.

1402. Ad tertium casum positum num. 1395. dico, quòd sicut ille modicus ignis se haberet existens in unico loco respectu plurium combustibilium sibi applicatorum ibi, ita se haberet in diversis locis existens. Unde necessum est, quòd vel ab illis suffocaretur, vel si ageret, ageret remissius in illa plura, quam ageret si solum esset unum combustibile suæ virtuti proportionatum: nam sicut homo existens in pluribus locis, si in uno deportaret, sive levaret pondus suis viribus adæquatatum, non posset simul in alio loco existens aliud pondus levare; sic similiter si ignis esset applicatus, & agens in unum combustibile secundum ultimum suæ virtutis, non posset in aliud combustibile agere, nisi remissè agendo in

unum, & aliud. Per ista, quæ hic breviter diximus, patet responsio ad alia.

1403. Sed contra illam conclusionem à nobis positam num. 1387. in qua statutum reliquimus, quòd eadem accidentia absoluta, eadem proprietates, quæ sunt independentes à loco, conveniunt corpori in uno loco existenti, debent competere ipsi in quocumque loco ponatur: arguuntur sic autoritate Doct. subr. in eodem 4. dist. 10. q. 4. §. ex ista solutione num. 14. ubi ait: *& etiam posset dici, quòd non est necesse posita existentia corporis Christi hic, & ibi, quòd illa, quæ insunt corpori sub una existentia, insunt sibi sub alia, loquendo etiam de formis absolutis, nec tamen sequitur contradictio, scilicet quòd sit quantum, & non quantum, immò est quantum hic, sed non quantitate, quæ sit hic, sed quantitate, quæ est in celo.* Ex quibus sic formo discursum: Scotus ait, quòd substantia corporis Christi potest esse in Eucharistia sine quantitate, vel sine eo quòd ejus quantitas in Eucharistia sit, etiam si quantitas talis substantiæ illam afficiat in celo: Ergo si hoc potest dici, contrarium, quod in nostra conclusione impossibile docuimus, falsum est de mente Scoti: Ergo &c.

1404. Probo igitur dictum Scoti ratione, qua ab ipso ibidem probatur: quæcumque contingenter conjunguntur inter se; & eidem tertio, potest unum illorum convenire eidem tertio, absque hoc quòd aliud conveniat eidem; sed præsentia substantiæ hic, & præsentia quantitatis ejus contingenter conjunguntur inter se, & respectu tertii, quod est corpus quantum: Ergo potest corpus manere quantum posita

lita una præsentia sine alia. Major est per se nota, quia quæ conjunguntur contingenter inter se, & cum tertio, non sunt inseparabilia neque inter se, neque in tertio. Minor probatur: præsentia substantiæ corporis, & præsentia quantitatis ejus est alia, & alia; patet, quia præsentia substantiæ est definitiva, & præsentia quantitatis circumscriptiva, & neutra implicite includit alteram, quia neutra est de per se essentia alterius, nec per se causa ejus: Ergo contingenter conjunguntur inter se. Patet; quia si Deus auferret quantitatem à substantia corporis Petri, talis substantia eodem modo esset de novo in loco, ac erat antea, & idem dico, si Deus destrueret substantiam, & relinqueret quantitatem: ergo &c.

1406. Respondeo explicando authoritatem Scoti, quæ revera valde urget nos, quod non est de tanto Magistro præsumendum, quod oppositum docuerit q. 2. & q. 4. oblitus sit ejus, quod totis viribus defensavit, & docuit. Vult ergo ibi dicere Scotus, quod corpus substantiale quantum Christi Domini potest esse in cælo cum sua quantitate & in Eucharistia sine eo quod ibi sit ejus quantitas præsentialiter, hoc est, quod ille respectus præsentialitatis, quam habet quantitas ad locum, cum sit extrinsecus adveniens, & independens à præsentialitate, sive respectu præsentia, quam habet substantia, potest Deus ponere corpus quantum in Eucharistia, sive in alio loco, sine eo quod ponatur respectus præsentialitatis quantitatis, & in tali eventu quantitas corporis esset in hæsi- ve in corpore, cæterum non esset præsentialiter formaliter in loco, quia cum talis respectus non sit ab intrinseco natus quantitati,

posita ipsa quantitate, tanquam fundamentum ejus, & loco tanquam termino, potest Deus impedire talem relationem, quod nos fatemur. Unde quando ait, quod tale corpus esset quantum, & non quantitate, quæ esset ibi, debet intelligi non quantitate, quæ esset ibi præsentialiter formaliter, sed tantum fundamentaliter. Unde concedo totum argumentum in hoc sensu; ex illo enim concluditur, quod potest Deus ponere corpus meum quantum v. g. Romæ, sine eo quod sit Romæ præsentialiter mea quantitas, quia Deus potest impedire respectum præsentialitatis quantitatis, non verò sine eo quod mea quantitas insit meo corpori in hæsi- ve, ex quo &c.

1406. Sed contra eandem conclusionem aliud pono argumentum, cujus solutionem consulto omitto, quod tale est: si Deus non posset ponere corpus animatum Petri v. g. hic cum anima, & Romæ sine anima, maxime quia ex eo quod anima sit corpori unita independentem à loco, necessum est, quod ubicumque est corpus, quod est unitum animæ, sit ibi etiam anima; hæc enim formalissima ratio impossibilitatis, sed hæc ratio nullius vigoris est: Ergo ruit fundamentum. Probo minorem: etiamsi verbū divinum sit intinè unitum verè, Physicè, & realiter humanitati Christi Domini, ut fides docet, etiam de fide credendum est, quod in multis locis, etiam in infinitis est verè, & realiter præsens Verbum divinum, quin ibi sit ejus humanitas; Christus enim in quantum homo solum in cælo, & in Eucharistia existit: at verò in quantum Deus, est ubique: Ergo à simili etiamsi corpus sit unitum animæ, non est simpliciter impossibile, quod alicubi sit cor-

pus, quia ibi sit & anima: solutionem quaerite ex dictis, & dicendis.

QUAESTIO SECUNDA,

De Vacuo.

ARTICULUS PRIMUS,

An sit, & quid sit Vacuum?

1407. **P**RO praesentis quaestioni intelligentia praemitto primò, quòd multiplicitèr accipitur vacuum. Primò accipitur communiter, & vulgariter pro loco, qui caret loco valde sensibili, quamvis verè, & propriè aliquo corpore repletur, in qua acceptione vas v.g. quòd aliquo caret liquore, vacuum communiter dicitur, licèt revera plenum sit aère. Secundò sumitur vacuum minus improprie pro negatione omnis corporis, in quo sensu illud spatium inane, quòd communiter imaginarium appellatur, quòd est supra ultimam sphaeram, vacuum denominatur. Tertiò sumitur vacuum strictè, & propriè in praesenti lib. text. 60. & lib. 4. posteriorum cap. 8. prout hic describitur: *vacuū est locus non repletus aliquo corpore, aptus tamen repleti.* Et in ista acceptione sumitur à Scoto in 4. dist. 49. q. 6. §. aliter num. 11. dum dicit: *vacuum esse locum privatum corpore; sive clarius: esse locum sublunariū carens corpore, quo potest repleti.* Vnde vacuum pro materiali dicit locum realè positivum, & pro formali carentiam actualem, sive privationem corporis; ut si remanentibus coelis destrueret Deus omnia corpora sublunaria sub coelo contenta, coelum esset verè vacuum. Et hoc pro prima parte quaestii, quia circa illud fere nulla est controversia.

1408. Ad secundam partem quaestii deveniendo, dico cum communi consensu Philosophorum, quòd nullum datur vacuum in

rerum natura, immò quòd naturaliter impossibile est. Quod his rationibus suadetur: natura nihil facit frustra, hoc est, absq; ullo fine; sed nullus invenitur finis propter quem tale sit in natura vacuum: Ergo nullatenus datur. Et confirmatur: conjunctio, & societas, sive fraternitas rerum potius congruunt ad universi pulchritudinem, quàm separatio, & disgregatio eorundem: ergo res taliter esse conjunctas, & amicabiliter sociatas, quòd una sit alii contigua concedendum est, & non vacuum. Et roboratur: quia sicut author naturae disposuit, ut partes heterogeneas corporis humani essent unitae, conjunctae, & copulae, ad hoc ut una sit alteri deserviens, & altera alteram adjuvare possit; ita idè naturae author disposuit, ut in mundo, sive universo corpora essent contigua, ut una recipiat influxum ab alio, & ab alio coadjuvari possit; sed hoc non esset naturaliter possibile, si semel admitteretur vacuum: ergo & c. Et confirmatur haec ratio ex Philosopho 5. Metaph. dicente: *oportet mundum hunc contiguum esse rationibus superioribus, ut inde regatur, & gubernetur.*

1409. Secundò probatur: quia si naturaliter esset possibile, aliquando daretur in natura; sed nunquam tale visum est, immò quotidie quàm plurima experimenta videntur, quòd natura totis viribus vacuum intendit vitare: Ergo & c. Minor probatur: quia experientia constat, quòd per fistulam, cujus infimum orificium contingit aquam, sive demersum est aqua, si ab illa aer abstrahatur, statim ascendit aqua contra suam inclinationem, & naturalem gravitatem ad replendum illud vacuum: signum ergo est, quòd natura maxime intendit vitare vacuum. Rursus: si

vas aqua plenum obstruſo ore ambiatur, ſive circundetur nunc, ita ut aqua congelatur, maniſeſtum eſt, quòd frangitur vas, quia cum aqua condenſata minorem occupet locum, ne detur vacuum, frangitur vas, quia habet obſtruſum os non poteſt ingredi aer: Ergo &c.

1410. Quamvis autem repugnet dari vacuum in rerum natura per naturæ vires, non implicare attento poſſe Dei abſoluto docuit expreſſe Scotus in 4. diſt. 43. q. 5. art. 2. in fine, & quodlibet. 11. art. 2. quod probatur ratione evidentiffima: quia omnia, quæ ſub cælo ſunt, omnipotenti manui Dei ſubjiciuntur tam quoad eſſe, quàm quoad non eſſe: Ergo poteſt Deus annihilare omnia, quæ ſub ambitu cœli continentur, & ipſum cœlum conſervare. Patet conſequentia; quia cum iſta inferiora non ſint de eſſentia cœlorum, imò ab illis realiter diverſa, poteſt Deus unum deſtruere, conſervando aliud, ſed admiſſa iſta hypothefi ſuperficiſ concava cœli eſſet locus carens corpore, aptus tamen repleti: Ergo eſſet vacuum.

1411. Sed contra dices: aſcenſus aquæ per fiſtulam ad replendum vacuum poteſt impediri, ne fiat ab Angelo: Ergo in tali caſu daretur vacuum non ſolùm per divini potentiam, ſed ab agente naturali creato. Antecedens probatur: quia virtus Angeli ordinis ſuperioris eſt, ac virtus aquæ aſcendentis: Ergo poteſt impediri &c. Reſpondeo negando antecedens, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego conſequentiam: quia licet ſit major virtus Angeli, quàm aquæ, tamen talis aqua aſcendit adjuta à Deo medio ſuo divino con-

curſu ad explendum ordinem authoris naturæ, à nulla creatura poteſt impediri, niſi à ſolo Deo.

1412. Secundò arguitur: ſi darentur duæ tabulæ perfectè planè una ſuperpoſita alteri, & tabula deſuper exiſtens levaretur æqualiter ſecundùm omnes ſuas partes, maniſeſtum eſt, quòd inter tabulam & tabulam daretur vacuum; ſed caſus eſt poſſibilis: Ergo & vacuum. Patet major, quia non poſſet aer tam citò ingredi ad replendum totum illud ſpatium, quin potius prius aer eſſet præſens parti ſpatii, quàm toti ſpatio: Ergo &c. Reſpondeo, quòd ſi daretur talis caſus à nulla virtute creata, niſi à divina potentia poſſet tabula deſuper poſita moveri, niſi priùs ſecundùm unam partem, & poſtea ſecundùm aliam, ne detur vacuum, ex quo nihil contra nos. Alia minoris ponderis & notæ argumenta omitto apud authores videnda.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum vacuo admiſſo poſſibilis eſſet fieri motus localis per illud? & an talis motus eſſet naturalis, vel violentus, inſtaneus, vel ſucceſſivus?

1413. **Q**Uærit titulus, utrum ſemel vacuo admiſſo de potentia Dei abſoluta, dato v.g. quòd aer, & ignis deſtruerentur, petra exiſtens tunc in concavo lunæ poſſet moveri naturaliter, & petere centrum per illud vacuum, quod nunc ignis, & aer occupant; quòd enim talis lapis moveri poſſit per abſolutam potentiam Dei de una parte illius ſpatii vacui ad aliam, & ſive ſuper-

supercurrere totum vacuum, aut illius partem imaginariam non est dubium. Sententia igitur negativa omiffa, cui faveat ab Alberto Magno tract. 2. cap. 6. & 7. à Percira lib. 11. cap. 10. Gregorio in 2. diff. 6. q. 2. art. 2. Respondeo cum Scotoin 2. diff. 2. q. 9. Divo Thoma 4. Physic. eorumque feftatoribus; & probatur: quia fi Deus destrueret aërem; & ignem, nihil prohiberet, quominus lapis exiftens in concavo fphæræ lunæ naturali propenfione peteret centrum, & verfus illud moveretur: Ergo vacuo admiffio, non implicat per illud fieri motum. Antecedens probatur: quia talis motus lapidis non implicaret, neque ex parte termini ad quem, fcilicet centri, quia ejuſdem eſſet naturæ, ac modò, neque ex parte termini à quo, neque ex parte ſpatii, quia per ſpatium diviſibile non implicat motum diviſibilem fieri, nec ex parte lapidis, qui ex ſua natura, ſicut modò à ſua naturali propenſione moveretur: Ergo intentum.

1414. Dico ſecundam conſuſionem: talis motus localis, qui fieret in vacuo, eſſet ſucceſſivus, & in tempore, non autem inſtanteus. Ita Scotus ubi ſupra, Divus Thomas, & omnes utriuſque Diſcipuli contra aliquos antiquos Philoſophos. Et probatur: quòd motus fit ſucceſſivus, non ſolum provenit ex mediæ reſiſtentia, quod occupatum eſt altero corpore, ſed etiam ex diviſibilitate ſpatii, ex diſtancia extremorum, inter quæ fit motus, & ex limitatione potentiz moventis; ſed in vacuo v. g. quod inter cœlum, & terram daretur, aëre deſtructo, & igne, maneret eadem ſpatii diviſibilitas, & eadem diſtancia extremorum,

& eadem limitatio potentiz moventis: Ergo horum ratione talis motus fieret ſucceſſivus in vacuo, & non inſtanteus. Major ex ſe patet, minor verò probatur: quia evidens eſt, quòd aëre, & igne deſtructis eadem daretur diſtancia inter ſuperficiem terræ, & concavum lunæ, ac modò datur; non enim plus diſtaret, aut minus cœlum tunc à terra, quàm modò: Ergo &c. Argumenta, quæ contra hanc noſtram conſuſionem poſſunt objici, facile ſolventur, nam omnia nituntur in hoc, quòd ſucceſſio motus provenit præciſe ex reſiſtentia mediæ, quod corporis occupat, quod falſum eſt, cum ex omnibus ſupra relatis capitibus poſſit provenire, & hic omittuntur.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum motus aqua per ſiſtulam ad replendum vacuum fit naturalis, vel violentus?

1415. **O**miſſis variis dicendi modis circa præſentem difficultatem communiter reſpondent Scotiſtæ, nullo quem ego viderim dempto, quòd in aqua duplex ratio poteſt conſiderari: prima eſt ſua peculiaris natura, à qua habet inclinari ad eſſe deorſum ob ſuam naturalem gravitatem. Secunda quatenus ipſa aqua eſt pars univerſi, & tanquam pars appetit totius conſervationem; ſi lapis (ajunt) conſideretur ſecundum ſuam propriam inclinationem, & propenſionem, violentè movetur ſurſum ad replendum vacuum, cum per talem inclinationem petat eſſe deorſum. Si autem conſideretur aqua, ut pars eſt univerſi, non violentè, immò maximè naturaliter movetur

vetur juxta inclinationem totius, cujus est pars, ne detur vacuum in universo; quod putant esse de mente Scoti, sed immerito quidem, ut jam jam patebit ex ipsius verbis, quæ pro sua patrocinanda afferunt sententia.

1416. Dico ergo hanc conclusionem pro responsione quæsitæ: aquam moveri sursum ad replendum vacuum simpliciter est violentum respectu lapidis, & hoc sive consideretur lapis, ut talis naturæ est, quæ appetit esse deorsum, sive ut est pars universi. Hæc conclusio, ni fallor, expressè habetur à Scoti in 3. dist. 17. q. 1. §. *iste rationes num. 11, & 12.* cujus hæc sunt verba: *iste rationes non cogunt, solum enim ostendunt, quod totum diligit magis bonum sui ipsius, vel partii principalioris, quam minus principalis totius; patet in primo exemplo, quia impossibile est aquam se movere ad sursum propter quodcumque bonum universi; quia ex quo habet formam naturalem, quæ determinata est ad unam actionem, illa forma manens eadem numero, nunquam potest esse ratio formalis agendi opposita actione, ipsa igitur aqua non se movet sursum, sed solum movetur ab aliquo movente extrinseco, cui etiam nihil tale confert, quantum est ex sua natura, violentè igitur movetur comparando ad propriam naturam aquæ, pars igitur illa non amat bonum totius, plusquam suum (hæc considerate verba) neque amore salvat totum, sed totum, sive virtus regitiva in toto, cui attribuntur partes universi, movet quamlibet partem universi, sicut congruit bene esse totius.* Hactenus Scotus.

1417. Quod ut clarius percipiatur Scoti mens, proponam rationes, quæ (ut ipse

ait) non cogunt, quæ talia sunt, ut videre licet ibidem num. 11. §. *contra hoc arguitur*: quia pars magis diligit esse totius, quam esse sui ipsius, quia aqua ascendit, ne detur vacuum in universo, quod tamen est contra naturalem inclinationem particularem hujus naturæ aquæ, cum sit naturaliter gravis, & per consequens tendat deorsum, sed vincitur ab inclinatione naturæ universalis, salvatur enim in hoc bonum totius universi, ad quod bonum magis inclinatur aqua, quam ad suum locum particularem; patet etiam in minori mundo, quia magis se exponit manus ad salvandum caput, quam se, quibus ait Scotus istæ rationes non cogunt &c. Et ad secundum de manu ait: idem etiam habetur ex alio exemplo, non enim manus ex suo appetitu exponit se pro toto corpore, sed homo habens illas partes unam tanquam principalem, quam potest amittere sine periculo totius ad salvandum totum, & aliquam partem principalem, quam non potest perdere sine periculo totius. Quid clarius de mente Scoti?

1418. Probo igitur conclusionem ratione fundamentali ipsius Scoti: omnis appetitus naturalis est primò, & per se in bonum appetibile ipsius appetentis, & non alterius; sed aquam moveri sursum ad replendum vacuum non est in bonum appetibile ipsius aquæ: Ergo aqua non naturaliter, seu naturali appetitu ad tale vacuum devitandum movetur. Major est definitio appetitus naturalis, minor probatur: aqua secundum se, & sua naturali gravitate contenta movetur appetitu naturali non sursum, sed deorsum: Ergo aqua secundum se nequit esse principium motus, sive ascensus

scensus sursum. Probo consequentiam: quia omnis natura, quæ de se est determinata, eò quòd talis ad unam actionem nequit manens eadem esse ratio formalis agendi opposita actione; sed aqua secundum se est determinata ad esse deorsum: Ergo aqua manens eadem nequit esse ratio formalis se movendi sursum.

1419. Nec valet dicere, quòd prout pars universi movetur sursum, etiam si prout aqua appetat esse deorsum. Contra: pars, ut ait Scotus, non amat bonum totius, plus quam suum, neque ex amore salvat totum. Ex quibus sic formo discursum: omne ens creatum plus appetit naturali propensione suum esse, quàm esse alterius ab illo realiter diversum: Ergo aqua etiam prout pars plus appetit, quod congruit suæ naturæ, quàm quod congruit universo à se realiter distincto. Probo consequentiam: quia si plus appeteret etiam prout pars bene esse totius, quàm bene esse suum proprium, jam appetitus ad suum proprium bene esse non esset summus, quod est contra omnem Philosophiam, in qua tanquam primum habetur fundamentum, quòd omnis res mundi appetit plus suum esse, quàm esse alterius. Et roboratur: quia illud magis appetitur à quolibet, quod est majus bonum ipsius; sed majus bonum est cuiuslibet suum esse, quàm esse alienum: Ergo plus appetit aqua, etiam prout pars suum esse proprium aquæ, quàm esse universi.

1420. Præterquam quod hoc quod est esse partem universi in aqua, vel est aliud distinctum ab ipso esse aquæ, vel non? Si non: Ergo est ipsamet aqua; sed idem in quantum idem semper est natum facere idem: Ergo

si aqua prout pars est aqua, nihil ab illa distinctum semper habet eundem appetitum; sed prout aqua appetit esse deorsum: Ergo & prout pars. Si addit aliquid supra esse aquæ, hoc, quod addit, vel est idem, realiter cum aqua, & de ejus substantia, vel accidens ipsi superadditum? Si est ipsa substantia, idem facio argumentum, quia idem naturale principium nequit esse ratio agendi opposita actione, nam calor nequit esse ratio calefaciendi, & frigefaciendi, etiam prout pars universi. Si est aliquod accidens superadditum aquæ: Ergo illud accidens vincit, & exsuperat inclinationem, & propensionem aquæ, & ejus substantiæ, & hoc admissio: Ergo illud accidens violentat aquam, quia illam movet contra suam inclinationem naturalem, & sic ille motus sursum potius erit naturalis respectu talis accidentis, quàm respectu aquæ. Alias possem afferre rationes, sed brevitate causa illas omitto, & dicta sufficiunt.

Argumenta contradiçta.

1421. SED contra hanc nostram conclusionem insurgens auctoritate D. Subt. cui nititur communis sententia, quæ in 4. dist. 49. q. 13. §. ad rationes, v. ad 3. sub n. 13. ait: Dico quòd illud est simpliciter violentum, quod opponitur simpliciter naturali, & magis violentum, quod opponitur perfectiori naturali, & minus quod minus naturali; exemplum, aquam esse sursum, ut salvetur plenum in universo non est simpliciter violentum, immo si tunc descenderet relicto vacuo superius esset simpliciter violentum,

& secundum quid naturale (hæc verba sequentia considerate) quia natura totius universi magis est principium naturalitatis, quam natura ipsa particularis, & magis naturale est quod tali toti convenit, quam quod propriè huic parti: Ergo ex mente Scoti aqua esse sursum, sive illuc moveri ut non detur vacuum in universo non est simpliciter violentum, immo simpliciter naturale, sed non est naturale lapidi prout talis natura est: Ergo est naturale lapidi prout pars est universi. Ecce validissimum telum, & fortissimum Schotistarum asylum, quod suam probant sententiam.

1422. Respondeo admittendo auctoritatem, & illam in sano sensu concedendo; ex illa enim nihil sequitur contra nos, nam libenter fatemur quod natura totius universi magis principium naturalitatis est, quam ipsa natura particularis, & similiter concedendo, quod magis naturale est, quod tali convenit, quam quod propriè huic parti; sed quod sequitur indè est, quod aquam esse sursum, ut salvetur plenum in universo est simpliciter naturale toti universo, vel respectu universi, non verò respectu aquæ, immo aquæ est violentum, etiam prout parti, licet dicatur hoc secundum quid violentum, quia est contra inclinationem aquæ, quæ est universi pars, quæ pars comparatione totius universi est secundum quid natura; non autem ex hoc infertur quod in aqua detur duplex ratio, alia aquæ prout aqua, alia aquæ prout pars, & quod penes eam quod pars moveatur naturaliter ad replendum vacuum, & penes eam quod aqua violentè moveatur. Nam sicut ait *Scotus* in 3. cit n. nostro marginali 1416. ipsa aqua

non se movet sursum, sed solum movetur ab aliquo moyente extrinseco: Ergo non habet in se principium intrinsecum talis motus sursum, sicut habet ad se movendum deorsum; cum à sua naturali moveatur gravitate. Insuper: si pars illa non amat bonum aptius plusquam suum: Ergo plus erit naturale aquæ moveri juxta suam inclinationem naturalem deorsum, quam moveri à motore extrinseco contra ejus inclinationem.

1423. Ecce quomodo ruit adversariorum fundamentum, ex illo enim non solum concluditur, quod aquam moveri sursum est naturale, respectu universi, quod appetit sui conservationem, quod nos fatemur, cæterum violentum respectu aquæ, quomodocumque sumatur, vel prout pars vel prout talis natura, quod nemo potest negare in sensu rigoroso Scoti. Unde respondeo distinguendo consequens: aquam moveri sursum est simpliciter naturale, respectu universi concedo, respectu aquæ nego, ex quo nihil contra nos.

QUÆSTIO TERTIA,

Et ultima in hoc quarto libro de tempore.

Cum tempus sit duratio quædam, prius de duratione ut sic agemus, ut postea quod de tempore dixerimus facilius intelligatur, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi quid, & quotuplex sit duratio ostenditur, & an ab existentia rei durantis distinguatur?

1424. Duratio ut sic communiter hac definitione definitur: est quædam

dam permanentia rei in esse, & existentia. Vel sic: est persistencia, sive quædam perseverantia, qua res extrâ causas existens actione conservativa in sua existentia perseverat. Sed in prima definitione omnis duratio tam creata, quam increata comprehenditur, in secunda verò solum duratio definitur creata sive rei creatæ, cui propriè convenit extrâ causas esse, & actione conservativa alterius conservari. Prima igitur definitio durationis sic explicatur, prima particula est *permanentia*, sive persistencia, per quam denotatur, quod omnis res, quæ durat per aliquam persistentiam debet durare, unde illæ res propriè durare dicuntur, quæ in suo esse perseverant, non verò quæ in momento finiuntur, licet hæc etiam per instans durare dicantur.

1425. Secunda particula est *in suo esse, & existentia*, per quam denotatur quod duratio præsupponit necessariò esse existentiale rei, tamquam materiale substractum, quod à duratione denominatur, & dicit pro formali quamdam formalitatem, per quam res existens dicitur formalitèr durans, quæ quidem formalitas per persistentiam in eodem esse notificatur, cui consequitur negatio definitionis, quæ secundum aliquos est ratio formalis durationis, nam omnis res existens in quantum talis habet sibi annexam negationem definitionis pro illo signo, in quo existit, & hæc pro prima articuli parte.

1426. Ad Secundam autem deveniendo, duratio ut sic primò dividitur in intrinsecam, & extrinsecam; duratio intrinseca quædam formalitas est super existentiam rei durantis, sive existentis, qua constituitur formalitèr persistens inesse. Duratio vero

extrinseca est quædam mensura externa, quæ rei duranti applicatur, ut per eam dignoscatur talis rei propria duratio, ut motus cœli v.g. eo quod notior sit nobis quocunque alio, cum per illum devenimus in cognitionem hominis, & aliorum, cum dicimus Joannes v.g. duravit per quatuor dies, menses, vel per tot annos.

1427. Dividitur secundò duratio in permanentem & successivam. Duratio permanens sit duratio illius esse, quod est totum simul, ut duratio Angeli v.g. & duratio substantiæ, quæ in instanti generatur. Duratio successiva est illa cujus partes non sunt simul, sed una post alteram quæ totum esse sistit in quodam fluxu, fieri, & successionem partium. Duratio permanens dividitur in æternitatem, & ævum. *Æternitas* est duratio rei, quæ neque aptitudine, neque actu habet principium, aut finem, cujusmodi solus est Deus, quæ sic communiter ex Boetio 5. de trinitate describitur: *æternitas est interminabilis vita tota simul, & perfecta, sive adæquata possessio.* *Ævum* est duratio rei finitæ permanentis, & uniformiter se habentis, hoc est ut alii dicunt duratio illius rei, quæ non successivo fluxu discurret, sed tota simul existit, & licet habeat principium, non tamen habebit finem quamvis ab intrinseco non repugnat sibi finire, cujusmodi sunt Angeli, & anima, quæ ævo commensurantur. Circa hoc ferè nulla est controversia.

1428. Ad tertiam partem deveniendo omissa sententia Divi Bonaventuræ ex 2. dist. 2. art. 2. q. 3. Ricardi à Mediavilla, & aliorum dico cum nostro *Subr. Doct. in 2. dist. 2. q. 2. 5. concedo, v. & tunc ad primum.*

n. 12. & in report. 2. dist. 2. q. 8. dico pono istam conclusionem. Duratio intrinseca cuiuslibet entis creati (idem dico de Divino) non distinguitur realiter ab existentia rei. Probatur: illa non distinguuntur realiter, quæ ad invicem sunt inseparabiles; sed huiusmodi est existentia cuiuscunque creaturæ, & ejus duratio: Ergo non distinguuntur realiter; major ex se patet, quod enim non potest esse sine altero, neque alterum sine ipso, arguitur identitas realis utriusque; minor probatur: quia intelligibile est quod Angelus, sive homo sit in rerum natura existens, sine eo quod duret, saltem pro aliquo nunc, in quo sit verum dicere: nunc est Angelus: Ergo &c. Et roboratur: per hoc quod intelligatur existere, & perseverare res intelligitur durans: Ergo duratio non distinguitur ab existentia realiter. Vtrum autem distinguatur formaliter, nunc affirmativa pars est menti Scoti conformior, nam existentia distinctam definitionem habet, ac habet duratio: Ergo &c.

1429. Sed contrà insurges: duratio est accidens, quod ad prædicamentum quando expectat; sed omne accidens prædicamentale distinguitur realiter à re cuius est accidens: Ergo duratio realiter distinguitur ab existentia rei durantis. Respondeo distinguendo majorem: duratio rei temporalis, sive productæ per motum successivum formaliter, & prout connotat tempus, pertinet ad prædicamentum quando concedo; duratio fundamentalis intrinseca rerum nego, & de hac infra, quia hic loquimur de duratione intrinseca, non vero extrinseca.

ARTICULUS SECUNDUS,

*Quid tempus sit, & an sit quid reale
distinguitur à motu?*

1430. **E**SSe tempus in rerum natura est commune Philosophorum placitum, quod etiam experientia compertum est; nam cum tempus sit mensura motus, & motus quid reale existens in rerum natura sit, necessarium est quod tempus, quod ejus est mensura quid reale existens sit. Quid autem essentia temporis sit, difficillime potest indagari, nam ut ait Augustinus lib. 11. confessionum cap. 11. & 40: *quid est tempus, si nemo ex me quærat scio, si quærenti explicare velim nescio*. Tempus igitur sic à Scoto definitur in hoc 4. q. 47. n. 8. §. 3. *conclusio, ex Philosopho cap. 13. tex. & com. 102. tempus est numerus motus secundum prius, & posterius.*

1431. Pro cuius intelligentia nota, quod prima particula scilicet *numerus*, quæ ponitur loco generis non sumitur ibi pro numero discreto, qui ex pluribus unitatibus confurgit, sed pro mensura, nam ut ait noster Aretinus in suis annotationibus ad præfatam quæstionem Scoti n. 13. lit. D. idem est dicere tempus est numerus motus, & dicere est mensura motus, nam sicut per ulnam v. g. dignoscitur quantitas determinata panni, & per amphoram quantitas, sive capacitas cognoscitur hydriæ, & per unitatem quantus sit numerus cognoscitur, ita ut per unitatem tripliciter replicatam numerus ternarius cognoscatur. Sic per tempus dignoscitur duratio, sive persistencia motus; secunda particula scilicet *motus* est deter-

determinativa illius mensuræ, sive *numerus*, ut dignoscatur cujus entitatis tempus sit mensura.

1432. Tertia particula scilicet *secundum prius, & posterius*, quia cum partes ex quibus componitur motus non sint totæ simul, immo ex eo quod ens successivum sit motus, ejus partes per successivum fluxum decurrunt, ita ut una sit prior alia, & una desinere necesse est ad hoc quod sit alia; ita tempus quod est ejus mensura essentialiter successivum est habens extensionem partium secundum prius, & posterius, per quas motus mensuratur, nam mensura, & mensuratum debent esse unigenæ, hoc est ejusdem rationis, & proprietatis; nam sicut per unam replicatam dignoscitur quantitas panis, sic per horam non replicatam, sed successivam dignoscitur dies, & per dies mensis, & per menses annus.

1433. Tempus igitur in sensu explicato esse verum ens reale expressè docuit Scotus 5. *Metaph. q. 8. §. dicitur, v. ad primum, n. 2. & idem supponere videtur in 2. dist. 2, 3, & 4. & in hoc 4. q. 18. & 17. & cum eo communis Philosophorum Schola contra Pereiram lib. 12. c. 13. Argentinum dist. 1. q. 2. Averroës, & Gabrielem. Et probatur primò ex illo Genesis 1. *fecit Deus duo luminaria magna, ut dividerent noctem ac diem, & essent in tempore, & Actorum 1. non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*; sed quæ subsunt potestati Divinæ, & ab omnipotentia fiunt entia realia sunt, & non rationes: Ergo &c.*

1434. Secundò: probatur ratione: tempus est mensura motus, & aliorum corrupti-

bilium rerum naturalium: Ergo sicut constanter tenemus æternitatem esse verum ens reale, scilicet Deum, & similiter ævum, quia mensurat Angelum: Ergo similiter tempus ob eandem rationem, quia mensura realis, scilicet motus, debet esse quid reale. Et confirmatur: quia independentè ab operatione intellectus fingentis tempus habet veras partes successivæ proprii indivisibilibus continuatas: Ergo est verum ens reale independentè ab intellectu. Et roboratur: quia secluso opere intellectus motus primi mobilis est diuturnior motu lapidis descendens deorsum, & cursu equi: Ergo à parte rei tempus est mensura talis motus: rursus Philosophus tractat de tempore in hoc 4. de ipso demonstrando passiones, & proprietatis, nam de velocitate, & tarditate motus, quæ tempore mensurantur agit; sed ad Philosophum non expectat agere de ente rationis: Ergo erit ens reale.

1435. Circa id quod petit titulus, utrum videlicet tempus distinguatur à motu? est primò notandum, quod tempus aliud est commune, & extrinsecum, aliud particulare, & intrinsecum; tempus commune, & extrinsecum est quædam externa duratio sumpta ad mensurandam quantitatem durationis alterius rei; cujusmodi est duratio motus primi mobilis, comparata ad motum rerum inferiorum, ad quorum durationem mensurandam assumitur; nam cum omnis mensura debeat esse notior suo mensurato, & certa, & determinata per motum primi mobilis duratio, quæ nobis notior

est, & magis nota, & determinata, quam alterius cujuslibet motus duratio, per illius motus durationem devenimus in cognitionem durationis talis motus particularis, cum dicimus Petrus cucurrit per tres horas, aut vixit per tot annos, nam sicut per ulnam devenimus in cognitionem quantitatis panni ita per tempus primi mobilis devenimus in cognitionem durationis rerum corruptibilium, quæ tempore mensurantur. Tempus particulare, & intrinsecum, & duratio intrinseca, sive persistentia cujuslibet motus particularis, ut duratio motus rotæ figuli, & duratio decursus equi, & aliorum qui quidem motu cognoscuntur quoad durationem per tempus extrinsecum, sive durationem motus primi mobilis, ex eo quod talis motus notior sit nobis, quam aliorum.

1436. His breviter prænotatis omiſſa ſententia Divi Thomæ 1. pt. q. 10. art. 2. quæ docet inter tempus, & motum verſari diſtinctionem realem; dico motum, & tempus quo intrinſice meſſuratur (& loquor de quocumque motu facta comparatione cum ſua duratione intrinſeca) eſſe idem realitèr inter ſe; ita *Scotus in 4. diſt. 48. q. 11. §. contrà ſecundam viam, v. ſi arguatur, n. 12. & in hoc 4. q. 16. §. 3. concl. ſub. 6. n.* Et probatur ratione, qua probat Scotus ævum Angeli eſſe idem realitèr cum Angelo, cujus eſt meſſura, in 2. diſt. q. 2. §. *contrà iſtud*, nam in utroque par militat ratio, quæ talis eſt: illa non diſtinguntur realitèr, quibus ab intrinſeco ſeparari repugnat; ſed ab intrinſeco repugnat dari motum ſucceſſivum ſeparatum à propria duratione, & è contra: Ergo tempus intrinſe-

cum, quod eſt duratio motus ſucceſſivi non diſtinguitur ab illo realitèr. Undè *Philophus 11. Metaph. tex. 29.* loquendo de motu, & tempore, ait: *aut enim idem eſt (videlicet tempus cum motu) aut tempus eſt aliqua paſſio motus.*

1437. Ex dictis habemus primò, quod cum tempus ſit idem realitèr cum motu, cujus meſſura intrinſeca eſt, tot erunt tempora particularia, ſive durationes, quot motus, ut expreſſè docuit *Scotus q. 16. hujus n. 8. §. ex iſtis*: ubi ait: *ſecundò ſequitur quod plura tempora poſſunt eſſe ſimul, immo, & de facto plura tempora ſunt ſimul, ſicut & plures motus.*

1438. Habemus ſecundò loquendo de tempore extrinſeco, quod motus ſphæræ cœli inter omnes motus cœleſtes eſt propriiſſimè tempus, quia motus ſphæræ ſolis eſt maximè notus omnibus; & hujus ſignum eſt quod per motum ſolis meſſuramus ætates rerum, & quod nomina ſignificantia motum ſolis ſunt nomina temporis, ut annus, meſis, dies &c. Rurſus præter motum ſolis motus lunæ propriiſſimè dicitur tempus, quæ eſt maxime nota, & idèd aliqui meſſurant ætates, & durationes rerum temporalium per annos, & meſes lunares. Inſuper ſicut motu horologii certificamur de duratione, quam in aliquo conſumpſimus opere, ita per motum quemlibet alium extrinſecum poſſumus certificari, & eo uti, ut cognoscamus quamdiu fuimus præoccupati; & ſic dicere ſolemus Hiſpanè. *To eſtubo ental parte miemras ſulano fue ala plaza, 9. vino, 90. eſtubo eſtudiando por eſpacio de in Credo, ide un pater noſter*; quia duratio intrinſeca illius oneris, ſive exerciti

ercitii facilis dignoscitur per durationem motus extrinseci, quàm intrinseci.

1439. Sed petes pro majori quæsi intelligencia si quilibet motus habet suum tempus proprium, à quo intrinsicè durans formalitèr denominatur quomodo ista tempora particularia distinguuntur à tempore communi, sive à motu primi mobilis, aut sphaeræ solis, per quam certificamur de tempore, sive duratione motuum aliorum corporum? Respondeo quòd realitèr, ita ut unum ab alio possit separari, nam cessante motu particulari equi v. g. aut lapidis descendens ad centrum stat, & perseverat motus sphaeræ solis, & isto stante immobilitèr lapis existens in aëre moveretur ad centrum & similiter figuli rota, ut ait Scotus moveretur: Ergo &c.

1440. Secundo petes quomodo duo motus, sive duæ durationes dicuntur ejusdem temporis? nam communiter dicere solemus de illis quæ sumpserunt exordium in eadem temporis differentia, quòd ejusdem sunt ætatis, aut temporis, ex communi modo loquendi, quo dicimus Hispanè. *De un mismo tiempo, ode una mesma edad son Joan, y Francisco*; nam si quilibet habet suum tempus, & durationem distinctam à duratione, & tempore alterius videtur abusiva loquutio. Respondeo quòd idèd aliqua talia ejusdem temporis nuncupantur, quia facta comparatione durationis unius cujusque, cum duratione, & tempore, sive motu sphaeræ solis non per amplius coexistit motus solis uni, quàm alteri, nam cum uterque solis motui coexistat ejusdem temporis vocantur non intrinsicè, sed intrinsicè. Quòd patet exemplo, nam si duo ho-

rologia simul, & semel ponantur, quodlibet habet suum motum ab alterius motu distinctum, & ejusdem horæ nihilominus vocantur, quia facta comparatione cum motus solis extrinsecò non plus temporis consumptur: est in unius horologii motu, quàm in altero.

Argumenta contradiçta.

1441. **P**rimò arguitur contrà id quòd diximus n. 1433. tempus esse verum ens reale ex Philosophò cap. ultimo hujus libri ubi ait: *tempus non esse ens sine anima*; sed illa quæ verum esse reale habent non dependent ab anima, hoc est ab intellectus operatione: Ergo ex mente Philosophi tempus non ens reale, sed rationis est. Respondeo quòd Philosophus non loquitur ibi resolutivè, sed dubitativè, ut magis ejus explicet sententiam, ut patet in verbis infra, ubi ait: *aut oportet dicere quòd tempus non sit si non est anima, aut oportet hoc dicere verius quòd tempus est utrumque ens sine anima*: Ergo ex ipso Philosopho potius comprobatur nostram quam oppositam sententiam.

1441. Secundo arguitur contrà in quod n. 1436. docuimus, scilicet tempus, & motum esse realitèr idem; tempus ex dictis n. 1431. est mensura motus; sed inter mensuram, & mensuratum datur distinctio realis: Ergo tempus realitèr distinguitur à motu; major ex se patet, minor probatur: inter mensuram & mensuratum datur relatio realis: Ergo inter mensuram & mensuratum datur distinctio realis: probo consequentiam antecedens enim est certum: illa quæ realitèr referuntur, realitèr distingui neces-

æ

se est, ejusdem enim ad se ipsum non datur relatio; sed mensura, & mensuratum realiter referuntur: Ergo distingui realiter necessè est.

1443. Respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: inter mensuram extrinsecam & mensuratum datur distinctio realis concedo; inter mensuram intrinsecam, & intrinsecum mensuratum nego; & eadem distinctione ad reli-

quum argumenti respondetur. Undè inter motum primi mobilis, aut sphaeræ solis, & reliqua inferiora, quæ per illam mensurantur extrinsecè datur relatio realis, & distinctio; inter mensuram verò intrinsecam, quæ est propria, & intrinseca rei durantis duratio, neque relatio realis datur, neque distinctio, quia realiter idem sunt. Alia argumenta omitto apud authores videntur.

LIBER QUINTUS PHYSICORUM.

IN hoc quinto libro, qui sic ab Aristotele sumit exordium: *transmutatur autem quod transfertur omne*: agit Philosophus, teste Scoto de motu ipso, quantum ad ejus divisionem in partes subjectivas, & dividitur in tres tractatus, primus tractatus est de speciebus mutationis, & motus. Secundus est de unitate motus. Et tertius de contrarietate motus, quæ omnia sub una distinctione, & questione comprehendam, ita necessaria apponens, ut à superfluis me expediam, quapropter sit

DISTINCTIO UNICA,

De distinctione & unitate motus, & de ejus contrarietate.

QUESTIO UNICA,

Sub qua ad quaesitum fit satis.

ARTICULUS PRIMUS,

Unde sumenda sit unitas specifica motus?

1444. **P**RO præsentis quaesiti majori intelligentia nota, quòd hic agimus de motu prout à successivo, & instantaneo abstrahit, ut quidquid de motu ut sic dixerimus, de omni motu tali dictum intelligatur. Secundò nota quòd non agimus in præsentiarum de unitate specifica intrinseca motus, sive de illis prædicatis, quæ essentialiter constituunt motum in esse talis, non quia illis careat, sed quia rationes ejus constitutivæ ita difficile cognoscuntur, ut non nisi per signa extrinseca in eorum possimus cognitionem devenire; agemus ergo de signis extrinsecis per quæ quasi à posteriori cognoscimus motum esse talis speciei, vel talis.

1445. Se-

1445. Secundò nota quòd signa per quæ communiter indagatur unitas specifica, vel distinctio motus sunt quinque, videlicet subiectum motus, siue mobile, quòd subijcitur motui, & ab illo formaliter denominatur; terminus à quo, terminus ad quem, modus tendendi, & agens, licet ab agente non propriè sumat motus suam speciem, cum agente variato multoties idem specie motus invariatus inveniatur.

1446. His præjactis dico primò: motus sumptus pro forma fluente de quo hic disputamus sumit suam specificationem à termino ad quem. Ista conclusio expressè habetur à *Scoto in 1. dist. 13. q. 1. n. 2. & dist. 14. q. 1. n. 7.* Et probatur: quia ut patet ex dictis dist. 1. ex nostro 3. *Physic. q. 1. art. 2. n. 1223, & 1224.* & sequentibus forma fluens, siue ut in fieri prout tendit in factum esse, & ipsa forma in facto esse eadem indistincta forma est; sed forma fluens est motus & forma in facto esse est terminus ad quem ejusdem, variatione solum se tenente ex parte statuum, in quibus jam in fieri, jam in facto esse consideratur. Identitas ergo infallibilis, vel distinctio motus præcipue sumenda est à termino ad quem, ita ut si terminus ad quem sit idem in specie, etiam motus ad illum idem in specie sit, & si diversus terminus ad quem sit, etiam motus erit diversus. Et confirmatur: quia ideo communiter dicimus quòd motus ad calorem distinctus specificè est à motu ad frigiditatem, quia frigiditas, & calor specie distinguuntur inter se: Ergo motus à termino ad quem præcipue sumit specificationem.

1447. Dico secundò: terminus à quo positivus non facit distinctionem, vel iden-

titatem in motu. Ita *Aristoteles in hoc 5. cap. 4.* Et probatur: quia quòd in subiecto, in materia prima v. g. præcedat forma ligni ad introductionem formæ ignis, vel quòd præcedat forma lapidis, aut ferri, dummodo forma ignis in tali materia introducatur, non infert aliquam distinctionem specificam ex parte termini ad quem: Ergo neque ex parte motus; probo consequentiam: quia ubi datur identitas termini ad quem, datur identitas motus; sed terminus à quo positivus non infert distinctionem in termino ad quem: Ergo neque in motu. Idem dico de termino à quo privativo, quia cum terminus à quo privativus sit privatio formæ, siue termini ad quem, si terminus ad quem, est idem etiam terminus à quo, & è contrà.

1448. Dico tertio: diversitas specifica mobilis non infert diversitatem specificam motus; probatur: quia eadem in specie calefactio potest fieri in hominè, equo, & leone, siue ligno, lapide, & ferro: Ergo non bene arguitur: est subiectum, siue mobile specie distinctum: Ergo & motus; antecedens patet, quia calor qui reperitur in hominè, & equo, lapide, & ferro ejusdem specificæ rationis est: Ergo motus ad talem calorem, siue sit in hominè, siue in equo, lapide, aut ferro, idem motus in specie erit: Ergo &c.

1449. Dico quarto: diversitas agentis, à quibus sit motus, non semper arguit diversitatem in motu: probatur: quia ex à nobis dictis dist. 2. de causis in 2. q. 5. art. 2. n. 861. & sequentibus: idemmet numero effectus ab una causa productus potuit ab alia produci ejusdem, vel altioris virtutis; sed causa altioris virtutis, Deus v. g. maxime distin-

guitur à creatura quæcumque illa sit: Ergo stante variatione agentium potest stare identitas motus, sumpto motu pro forma fluenti. Et roboratur: quia calor causatus à sole ejusdem speciei est cum calore ab igne causato, & tamen sol, & ignis plusquam specie distinguuntur: Ergo diversitas agentium non infert diversitatem in motu.

1450. Dico quintò: modus tendendi extrinsecus licet ponat distinctionem ex parte actionis, sive fluxus formæ, non tamen ponit distinctionem in termino formæ: Ergo neque in motu, cum motus & forma idem formalissimè sint; probatur antecedens, quia modus tendendi est quòd forma producatur motu successivo, vel instantaneo; sed quòd forma producatur in instanti, vel in successivo fluxu, dum tamen eadem forma producatur idem terminus est: Ergo & idem motus. Quòd si motus tendendi sit intrinsecus formæ, ut est libertas in actibus voluntatis, & necessitas in actibus intellectus, iste modus benè arguit identitatem, vel diversitatem motus; patet quia etiam si actus intellectus, & voluntatis ad idem objectum terminentur, tamen quia actus intellectus tendit in tale objectum modo necessario, & actus voluntatis modo libero rectè arguitur diversitas unius actus ab alio: Ergo &c.

1451. Ex dictis habemus, quòd ad identitatem specificam motus præcipuè requiritur identitas termini ad quem, & minus principalitèr identitas modi tendendi intrinseci ipso termino, ita ut istis existentibus isdem idem sit numerus motus, & istis variatis in specie, etiam specie motus variabitur; at verò identitas agentis, & termini

à quo positivi, & mobilis de per accidens se habent respectu identitatis in motu, & ita potest stare identitas motus stante diversitate horum.

Argumenta contradiçta.

1452. **P**rimò arguitur contrà id quòd diximus num. 1447. de termino à quo motus, videlicet quòd motus non specificatur ab illo, ex *Philosopho in hoc 5. text. 7. & Scoto ibidem in ejus textui expositione 5. hic infert, sub n. 7.* ubi uterque docet: motum ab intrinseco petere versari inter terminos contrarios: Ergo si motus utrumque respicit ab utroque specificatur. Item ex eodem Philosopho ibidem: in hoc distinguitur motus à generatione, quia generatio est à termino à quo privativo, in terminum ad quem positivum; at verò motus est à termino à quo positivo in terminum ad quem positivum: Ergo differentia hujus, & illius solum stat in termino à quo, non autem in termino ad quem; sed motus, & generatio specie differunt: Ergo &c.

1453. Respondeo quòd benè verum est, quòd ab utroque termino specificatur motus, diverso tamen modo, à termino à quo tamquam à conditione necessariò requisita, à termino verò ad quem tamquam ab infallibili specificativo. Undè terminus à quo requiritur ad motum, non tamen hic terminus, vel ille, sed aliquis; at verò terminus ad quem requiritur quòd sit essentialitèr idem ad hoc quòd motus idem sit. Cum autem dicat Philosophus quòd generatio distinguitur à motu penes terminum à quo, idem est ac si diceret quòd aliquando termi-

terminus à quo conducit in cognitionem motus, quòd nos non negamus; non autem quòd ab illa sumatur regula infallibilis distinctionis; vel identitatis motus, sicut sumitur à termino ad *quem*. Vnde distinctio illa penes terminum à quo à Philosopho assignata est distinctio ab aliquo accidentali, quòd frustrabile est, distinctio vero à termino ad *quem* desumpta infallibilis.

1454. Secundo arguitur: motus instantaneus specie differt à motu successivo, & tamen motus instantaneus, & successivus eundem habent terminum ad *quem*: Ergo ex identitate termini ad *quem* non rectè arguitur identitas motus. Respondeo distinguendo majorem: motus instantaneus, & successivus specie distinguuntur, si motus sumatur pro forma fluente; ut sumitur hic, nego majorem, si motus sumatur pro fluxu formæ, sive pro illa morula, quæ in fieri formæ consumitur concedo majorem, & concedo minorem, & distinguo consequens: Ergo identitas termini ad *quem* non arguit identitatem in motu, sumpto motu pro forma fluente, nego consequentiam: sumpto motu pro fluxu formæ concedo consequentiam. Vide quæ diximus in 3. Physic. dist. 1. q. 1. n. 1204, & n. 1213, & 1214. & præcipuè n. 1221, & 1222. & sequentibus.

1455. Tercio arguitur: ex *Scoto* in 3. dist. 14. q. 1. §. ad primum, & dist. 27. q. unica per totam, & in 4. dist. 43. q. 1. §. aliter, ubi tanquam primum determinat principium quòd licet ex diversitate termini ad *quem* bene inferatur distinctio motus, non tamen ex identitate termini ad *quem*

identitas motus inferitur, quia motus rectus, & circularis specie distinguuntur inter se, & tamen eundem possunt habere terminum; & licet Deus sub eadem ratione Deitatis, sit objectum fidei, spei, & Charitatis, tamen harum virtutum actus specie differunt, ut ex se patet: Ergo non rectè arguitur: terminus ad *quem* est idem: Ergo & motus.

1456. Respondeo quòd motus sumptus pro forma fluente sumit suam specificationem à termino ad *quem*, non autem motus sumptus pro fieri formæ, sive pro fluxu, quia idem homo potest produci ab alio homine, & à Deo, ut erit in resurrectione generali. Ad exempla illa de motu recto, & circulari, & de actu fidei, spei, & Charitatis dico, quòd terminus motus recti, & circularis est ubi locale, quod non variatur, quia per diversas species vires acquiritur, cæterum illud ubi locale non est motus ad illum, neque fieri motus localis est terminus ipse localis, qui acquiritur, sed quid extrinsecum termini motus ad illud. Et idem dico de objecto beatifico eodem respectu illorum actuum fidei, spei, & Charitatis. Undè distinguo majorem: ex identitate termini ad *quem* non inferitur identitas, si terminus ad *quem* sit idem cum ipso motu, & motus sumatur pro ipso termino ad *quem* in fieri: nego: ex identitate termini ad *quem*, qui est extrinsecum terminativum motus, ut patet in exemplis allatis concedo. Ex quo nihil contra nos. Vide annotationes Patris Aretini super quæst. 5. ex hoc 5. sub n. 10. §. nota secundo.

ARTICULUS SECUNDUS,

Unde sumenda sit identitas, vel distinctio numerica motus?

1457. **P**RO responsione quæsi dīco hanc conclusionem firmiter defensandam ad unitatem numericam motus, hoc est ad hoc quod motus sit idem numero requiritur unitas numerica mobilis, unitas numerica temporis, & unitas termini ad quem. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. 4. text. 31. & 34. Scotus in hoc 5. q. 6. §. deinde ponuntur, sub n. 5. Et probatur: de unitate mobilis ratione Scoti ibidem: quia motus est actus mobilis: igitur unus motus est actus unius mobilis: Ergo ubi mobile est distinctum numero, etiam motus erit numero diversus, patet consequentia: quia idem numero accidens non potest esse in duobus subiectis, neque de subiecto in subiectum transire. Et confirmatur: quia si Socrates, & Plato mutantur ad caliditatem simul in eodem tempore, adhuc dicimus istos motus esse diversos, eo solo quod mobilia sunt diversa: Ergo &c.

1458. Quod ad unitatem numeralem motus requiritur unitas temporis, probatur: quia illi motus sunt diversi, qui interruptuntur ad se invicem per quietem mediam; sed motus facti diversis temporibus sunt huiusmodi: Ergo illi motus (scilicet qui quiete interruptuntur) non sunt unus numero motus, & patet in exemplo, quia si Socrates hodie calefiat, & cras quiescat, deinde post cras calefiat, tunc istæ calefactiones sunt diversæ, ex eo quod fiunt in diversis temporibus; & idem dico de Petro se movente localiter pro tempore A, & post-

eà quiescente, & post quietem iterum se movente.

1459. Rursus quod requiritur etiam unitas termini ad quem, præterquam quod sufficienter manet probatum ex dictis art. præcedenti ad n. 1446. & infra, probatur ulterius: quia si Socrates in eodem tempore simul fieret albus, & calidus, adhuc albefactio, & calefactio dicerentur motus diversi, quia sunt ad diversos terminos: Ergo ad unitatem numericam motus non solum requiritur identitas mobilis, & temporis, sed etiam identitas termini ad quem.

Argumenta contradiçta.

1460. **P**rimò arguitur contrà id quod diximus de identitate mobilis requisita ad motus identitatem n. 1457. si aliquid animal caderet ab aliquo loco valde alto, ita ut in medietate viæ moreretur, tunc ille motus esset unus, & continuus, & tamen mobile non esset idem, quia non est idem mobile vivum, ac mortuum: Ergo &c. Quod talis motus esset idem patet, quia non esset aliqua quiete, vel morula interruptus. Quod animal vivens, & mortuum distinguantur plusquam specie, patet: quia vivum esset animal huius speciei, canis v. g. vel alterius, & mortuum solum esse cadaver: Ergo &c.

1461. Respondeo ex Scoto ibidem sub n. 7. §. ad rationes, v. ad primum dico: quod ille motus (videlicet quo canis vivus, & mortuus moverentur) non est unus, & continuus, sed sunt duo motus contigui, & eodem modo dicitur de virga, cuius una medietas est virens, & alia arida. Et licet videatur ad sensum,

sensum, quòd idem motus perseveratus, & continuus sit, tamen ratio docet, quòd idem numero accidens in duobus subjectis nequit subjectari, neque de subjecto in subjectum transire, & cum canis vivus distinctū subjectum numero, immo specie sit à canē mortuo, necesse est quòd motus vivo, & mortuo conveniens alius, & alius sit, videtur tamen quòd unus motus sit, quia non mediat aliqua quies inter unum, & alium; ceterum cum ad numericam entitatem motus requiratur non solum identitas temporis, sed etiam termini ad *quem*, & mobilis, hinc fit quòd &c. Vel dicite ex Scoto ibidem, & in 2. dist. 13. q. 4. §. ad primum & in 4. dist. 12. q. 3. §. dico: quòd talis motus unus numero esset, quia subjectum unum numero foret; & cum dicis, quòd animal vivum distinctum est ab animali mortuo, Respondeo negando suppositum, quòd animal prout vivum esset illius motus subjectum, quia accidentia in viventibus non in toto specifico, sed in toto corporeo ex materia prima, & forma corporeitatis subjectantur. Unde cum idem subjectum corporeum organicum, quod in animali vivo erat, in ipso mortuo maneat, non variaretur subjectum talis motus numero, & sic motus idem numero esset. Utrumque dicitur ex Scoto, quod malueritis eligite.

1462. Secundò arguitur contrà id quòd diximus n. 1458. de identitate temporis necessaria ad identitatem motus: si aliquid mobile moveretur continuè per unam diem, medietas talis motus evidens est, quòd in diverso fieret tempore, ac medietas altera, & tamen motus esset idem: Ergo &c. probatur antecedens: quia prima

medietas fieret à mane usque ad meridiem, & secunda à meridie usque ad solis occasum; sed mane, & vespere non idem tempus sunt: Ergo &c.

1463. Respondeo ex Scoto loco cit. §. notandum num. 3. quòd sicut motus solis dicitur idem numero, non quia partes ejus sunt simul, sed quia partes sibi invicem succedunt; ita manè & vespere vocatur unum tempus, sive una dies secundum continuationem partium in successione. Unde dico (ait Scotus) sub n. 8. §. ad textum: quòd licet fiat in diversis temporibus (hoc est in diversis partibus temporis) tamen illa tempora sunt unum tempus. Unde nego majorem, vel illum distinguo: ille motus fieret in diversis temporibus partialibus, sive in diversis partibus ejusdem temporis, concedo majorem: in diversis temporibus discontinuatis nego.

1464. Tertiò arguitur: contrà id quòd diximus n. 1459. de identitate termini ad *quem*: posito quòd centrum mundi esset perforatum, & descenderet unum grave continuè usque ad centrum & adhuc ultra propter impetum acquisitum; tunc iste motus est unus, & continuus, quia super eandem lineam factus, & sine interruptione quietis, & tamen non est ad eundem terminum, quia primus est motus deorsum, scilicet usque illud grave pertingit centrum, & secundus motus sursum, scilicet, dum illud grave propter impetum acquisitum ultra centrum progrediretur: Ergo ad identitatem numericam motus non requiritur identitas termini ad quem.

1465. Respondeo ex Scoto ibidem, v. sed objicitur, sub n. 7. quòd ille motus (grave

vis videlicet descendens per foramen casu admissio) non esset unus motus, sed sunt duo motus contrarii, qui sunt inter contrarios terminos; ex hoc infertur (addit Scotus) quòd inter quoslibet motus contrarios est quies media, quia possunt tales motus absque ulla temporis interruptione per quietem esse contigui, ut patet de petra cum impetu projecta in terram, quæ naturaliter movetur ad terram, cum naturaliter illam petat tamquam sui centrum, & inde statim resiliente sursum absque ulla temporis interruptione, quæ cum sursum moveatur per resultantiam, violenter movetur; & idem dico de homine, qui sursum, & deorsum cum impetu movet manum, cujus descendus motus est naturalis, eò quòd manus sit gravis, & ascensus violentus, qui quidem motus nulla morula interrumpuntur, & tamen diversi motus sunt propter diversitatem terminorum ad quem. Alia minoris notæ argumenta omitto.

1466. Sed dubitabis pro pleniori intelligentia quæsit: supposito quòd dantur motus contrarii in re, ut patet in motu sursum, & deorsum, calefactione, & refrigeratione, unde sumatur ista motuum contrarietas? Respondeo cum communi consensu, quòd ex terminis ad quem talium motuum; & probatur: nam ab eo sumit motus contrarietatem, à quo sumit specificationem; sed à termino ad quem sumit specificationem, ut patet ex dictis: Ergo &c. Major probatur: quia unitas, & distinctio, diversitas, & oppositio propriam rerum specificationem consequuntur: Ergo.

ARTICULUS TERTIUS,

De oppositione motuum inter se, & intra quiete.

1467. **D**AR1 motus inter se contrarios experientia compertum est, ut patet de motu sursum, & deorsum, motu ad frigiditatem, & ad calorem, quæ contrarietas attenditur penes impossibilitatem naturalem in eodem subjecto, nam ex eo quòd motus deorsum sit gravi naturalis, dicimus quòd motus sursum est illi violentus, & è contra. Dico ergo cum communi &c.

1468. Ad secundam partem quæsit deveniendo: dico quòd quies potest dupliciter considerari, vel positivè, vel negativè, quies privativa est privatio motus, & termini ejusdem, ut v. g. materia prima nuda ab omni forma, quæ dum forma caret, dicitur illa privata, & sine illa negativè quiescere; quies positiva est, quòd mobile jam non movetur, ex eo quòd habeat terminum sui motus, in quo positivè quiescit, ut materia prima quando est sub aliqua informata forma, jam ad illam desiderandam non movetur, immo quiescit, & congaudet in sui termini quietativa possessione.

1469. His præactis dico quod quies privativa negativè opponitur cum motu; patet quia quies privativa nihil aliud est, quam carentia motus; sed carentia formæ positivæ, & ipsa positiva forma negativè opponuntur: Ergo inter motum & quietem negativè, datur privativa oppositio. Ita Scotus q. 7. §. 9. nunc sit secunda conclusio sub n. 4.

1470. Dico

1470. Dico secundò : quies positiva non opponitur cum motu, immo maximè sunt comparibiles in eodem subjecto. Probatur : quies positiva datur in subjecto, quando subjectum quiescit, & gaudet possessione illius, quod appetit; sed quando subjectum, sive mobile movetur ad suam naturalem formam quiescere incipit positivè, & quietari possessione illius, quod appetit : Ergo &c. Et confirmatur : quia motus ex supradictis est ipsa forma in fieri, quæ à mobili desideratur : Ergo &c. Et pono exemplum in forma naturali, & naturali motu, non quia non datur quies positiva, licet violenta in lapide supra detento; sed ut clarius, quæ sit talis quies percipiatur. Et dicta pro hac difficultate sint facis, ut ad alia transeamus.

ARTICULUS QUARTUS,

Ad qua prædicamenta datur per se motus?

1471. **P**RO præsentis quæsti response suppono non esse hic sermonem de motu latissimè sumpto, prout sub se comprehendit mutationem omnem, tam instantaneam, quam successivam, sed solum de motu successivo, qui propriè, & rigorosè motus appellatur. Secundò suppono, quod non quærimus in præsentiarum : utrum per adventum formæ cujusvis prædicamenti mobile, sive subjectum talis formæ mutetur, quia ut certum supponimus, adveniente nova forma, quæcumque illa sit aliter se habet subjectum illius, quam prius se habebat, & per consequens mutatur; in quo sensu ait *Philosophus 3. Physic.*

& 7. Metaph. tot esse mutationum species, quot entis.

1472. Quærit ergo titulus ad qua prædicamenta datur per se motus, hoc est quæ prædicamenta per se terminent motum, sive illum perficiant, tamquam res per se intenta per motum; ut res igitur aliqua possit terminare per se motum triplex requiritur conditio : prima quod talis res sit per se intenta à tali motu. Secunda quod talis res habeat latitudinem partium, quæ ex sua natura petant una acquiri post aliam, ratione cujus per motum successivum successivè tales partes acquirantur. Tertia quod talis res habeat aliquam contrarietatem, non propriè, & rigorosè, sed impropriè, sumpta mutatione pro impossibilitate terminorum positivorum, inter quos sit motus.

1473. Pono ergo hanc conclusionem ad quæsitum respondendo : ad tria prædicamenta solum (videlicet ad quantitatem, qualitatem, & ubi datur per se motus.) Ita *Aristoteles in hoc 5. text. & com. 20. & 3. Physic. text. & com. 4. & Scotus in hoc 5. q. 5. §. 4. conclusio, sub n. 6.* cujus hæc sunt verba : *in tribus generibus solum, scilicet in quantitate, qualitate, & ubi invenitur motus.* Probatur : quia solum in illis tribus reperiuntur conditiones requisitæ ad motum : igitur in illis tribus solum invenitur motus; antecedens apparet, quoniam in quolibet illorum generum est dispositio acquisibilis successivè in subjecto in actu per motum illius subjecti : Ergo &c.

1474. Et confirmatur : nam in primis quantitas habet extensionem, sive latitudinem partium successivè pertransibilem, quæ per se non potest in unico instanti produci,

sed

sed successivè, & paulatim, ut patet in augmentatione hominis, qui paulatim, & successivè crescit. Ulterius qualitas habet extensionem, sive latitudinem gradualem graduum qualitatis successivè acquisibilem per motum, qui dicitur intentio, nam cum unus gradus incipiat in subiecto caloris v.g. successivè per novi gradus additionem, talis calor intenditur, sive fit intensior. Rursus ubi acquiritur successivè, quia habet extensionem partium saltè ratione spatii, per quod fit motus ad illud successivè per-

transibilis: Ergo &c. Et confirmatur: quia communiter omnes Philosophi cum Aristotele docent hic tres sunt tantum species motus successivi, videlicet augmentatio, alteratio, & motus localis; augmentatio, quæ ad quantitatem solum terminatur, alteratio ad qualitatem, motus autem localis ad ubi: Ergo &c. Et dicta pro hac distinctione, & libro sint satis, ut ad alia transcamus; si aliqua hic contigerit desiderari consulite authores.

LIBER SEXTUS PHYSICORUM.

In hoc sexto libro ostendit Aristoteles teste Scoto in ejus textus expositione, quod nullum continuum compositum est ex indivisibilibus, nec non de inceptione, & definitione rerum, quapropter ipsum, & nostrum Subtilem Præceptorem insequentes, istum librum sub una distinctione absolvemus, in qua de iisdem pro nostra sufficientia agemus, quapropter fit

DISTINCTIO UNICA.

*De continuo quoad ejus compositionem
dissertans.*

QUESTIO PRIMA.

*Quid sit continuum ut sic, & an ex partibus,
vel potius ex indivisibilibus
componatur?*

ARTICULUS PRIMVS.

Ubi ad quæsitum fit satis aliquibus prænotatis.

1457. **P**rimò præmitto quòd licet hic sæpius sermonem adducamus de continuo permanenti, cujusmodi sunt corpus, superficies, & linea, & in his frequentius exemplum apponamus, tamen de omni continuo, tam permanenti, quàm successivo intelligitur dictum, quòd ab altero eorum exemplificaverimus quoad compositionem utriusque, frequentius tamen in continuo permanenti, ideo exemplum ponimus, quia pennans nobis notius successivo est, cum tamen in utroque quoad componi ex partibus, & indivisibilibus par militet ratio.

1476. Conti-

1476. Continuum ergo sic à Philosopho in hoc 6. & contiguum describuntur: *continua sunt quorum ultima sunt unum: contigua vero sunt quorum ultima sunt simul.* Exemplum primi, partes quibus aliqua magnitudo quantitativa continua componitur, ut partes ulnæ, sive digiti, quæ continuantur, ita ut ultimum unius partis, sit primum alterius. Contiguum exemplum, ut superficies v. g. æris me locantis, quæ contigua ideo appellatur cum superficie mei corporis locati, quia inter unam, & alteram superficiem non mediat aliquod corpus, immo talis superficies contactu Physico, & reali se tangunt.

1477. Secundò præmitto quòd in quolibet continuo dantur vera indivisibilia positiva, & realia, altera continuativa, & altera terminativa; ut contra Ochamum in sua Logica cap. de quantitate, & in tract. de Eucharistia cap. 1. & 2. & quodlib. 1. q. 9. Durandum in 2. dist. 2. q. 4. & alios, docet Scotus in hoc 6. q. 7. & 8. & in 2. dist. 2. q. 2. & 3. Divus Thomas opusc. 36. cap. 2. & q. 28. de veritate, & communi consensu utriusque Scholæ. Quod hac suadetur ratione: ex Philosopho c. de quantitate, & 5. Physic. cap. 3. & in hoc 6. text. 1. quantum continuum est cujus partes copulantur aliquo termino communi: Ergo aliud sunt partes continui, quæ copulantur, & alius terminus communis, sive copula media qua copulantur: Ergo sicut dantur partes in continuo, & terminus uniens tales partes; sed hic necessario est indivisibilis, alioquin non esset utrique parti communis, vel secundum se conveniens utrique parti: Ergo &c.

1478. Continuum ergo sic sumptum in sua communissima ratione dividitur in permanens, & successivum. Continuum permanens est cujus partes sunt continuæ simul; quòd tripartitur, sive in tres partes subjectivas subdividitur, in corpus videlicet quod tribus constat dimensionibus, secundum longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem; in superficiem, quæ solum duabus dimensionibus gaudet, secundum longitudinem videlicet, & latitudinem; & lineam, quæ sola extensione latitudinis gaudet. Continuum successivum est, cujus partes continuæ non simul, sed successivo fluxu decurrunt; quod subdividitur in tempus, & motum. Partes continui permanentis, lineæ v. g. indivisibilibus ununtur, & continuantur; partes verò temporis etiam indivisibilibus continuantur, quæ vocantur *nunc*; & partes motus aliis indivisibilibus, quæ communiter mutata esse nuncupantur.

1479. His præactis pro prima quaesiti parte, nunc quaeritur in præsentiarum pro secunda, utrum continuum, linea v. g. ex solis indivisibilibus componatur, vel potius ex partibus divisibilibus? omissa ergo Zenonis sententia, etsi ab aliquibus Jesuitis sequatur, jam ab Scholis quàm maximè est relegata, qui affirmavit continuum tam permanens, quàm successivum ex solis indivisibilibus coalescere, ita ut linea v. g. non esset aliud, quàm multa puncta, sive indivisibilia unita; communis tenet sententia continuum non ex solis indivisibilibus componi, sed ex partibus, & ex indivisibilibus; diverso tamen modo, ex partibus tamquam ex eis quæ faciunt extensionem, & ex indivisibi-

visibilibus, tamquam ex unionibus, sive continuativis, mediis quibus partes continuantur.

1480. Probo primò conclusionem auctoritate Philosophi qui in 6. cap. 1. text. 2. ait: *at verò neque consequenter erit punctum ad punctum, aut ipsum nunc, ad nunc ipsum, ut ex his sit longitudo, aut tempus, consequenter enim sunt intrinseca, quæ nihil sunt ejusdem generis, inter autem puncta semper est linea, & inter ipsum nunc est tempus.* Quod late ibidem prosequitur & probat Scotus ut videre licet in ejus textus expositione, & q. 1. §. tunc ponitur ista conclusio sub n. 5. cujus hæc sunt verba: *nullum continuum est compositum ex indivisibilibus; Quod late probat ibidem, & idem docet expressè in 2. dist. 2. q. 9. §. ad 2. n. 6. estque sententia expressa Divi Augustini lib. de quantitate animæ, lib. 11. in fine, & cap. 12. in principio, & 11. de Trinitate cap. 11.*

1481. Id ipsum tamquam certum in Philosophia statuit Sacrum Concilium Constantiense sess. 12. contra Joannem his verbis, ejus volens annotare errores, quos adversus Philosophiam tenuit, hunc retulit inter alios, nempe continuum componi ex indivisibilibus; verba accipite Concilii.

Linea autem Mathematica continua componitur ex duobus, tribus, vel quatuor punctis, simpliciter finitis, vel tempus est, suis, vel erit compositum ex instantibus immediatis: item non est possibile, quin tempus, & linea si simpliciter componantur; & statim his verbis Concilium debitam reddens censuram addit: *prima pars est error in Philosophia, sed ultima errat circa divinam potentiam: Ergo ex Sacro Concilio constat esse in Philoso-*

phia errorem asserere, quòd linea v. g. sicut & quodcumque aliud continuum ex indivisibilibus componitur.

1482. Secus quòd probatur ratione, quæ eam probat Scotus in hoc 6. q. 1. §. oppositum sub n. 3. quia ex illis non componitur aliquid (supple extensum in magnitudine quantitativa, de qua hic loquimur) quibus additis non resultat aliquid majus: sed indivisibilibus additis non resultat aliquid majus: Ergo ex indivisibilibus solis non componitur aliquod extensum continuum; major est nota, quia illa quæ componunt magnitudinem aliquam extensionem facere necessè est, & quòd facit extensum, extensum debet esse; minor probatur, & suppono, quòd linea v. g. sit composita ex tribus indivisibilibus, A. B. & C. interrogo tunc C. tangit B. secundum illud idem, secundum quod tangit A. B. vel secundum aliud? si secundum aliud, quia B. ex una parte attingitur ab A. & ex alia à C. igitur B. est divisibile, siquidem habet partes, & secundum unam ab uno puncto, & secundum aliam ab alio tangitur, quod est contrà positum, & contrà naturam indivisibilis. Si secundum idem tangit A. secundum quod tangit C. igitur ista puncta non faciunt extrà se invicem extensionem, & habetur intentum, ista consequentia probatur: illa quæ secundum se tota se tangunt, ita ut nihil unius sit extrà aliud taliter intermittuntur, quòd neque accrescunt, neque faciunt majus, quia si essent duo corpora sic se habentia quòd summi cum quolibet unius esset aliquid alterius, & nihil unius esset extrà reliquum, unimaginabile est quòd illa duo corpora faciant majorem extensionem, vel

occu-

occupent majus spatium, quàm alterum illorum tantum si per se esset: Ergo intelligibile est quòd duo puncta secundum se tota se tangant, & quod faciant majorem extensionem: Ergo &c.

1483. Et confirmatur: indivisibile additum indivisibili facit plus, non autem majus: Ergo punctum additum puncto non facit majus in extensione, antecedens probatur: illud quod non est extensum, immo omni carens extensione additum alteri inextenso nequit facere extensionem, sed indivisibile ex sua natura non est extensum, immo omni carens extensione: Ergo indivisibile additum indivisibili non facit majus in extensione; major ex se patet, quia quod non est album nequit formalitèr constituere album, & quod non est calidum nequit formalitèr calidum constituere: Ergo quod non est extensum non facit extensionem formalitèr. Et urgeo ulteriùs rationem: illud non facit majus, quo ablato non facit minus, sed ablato indivisibili uno ab una linea, bipedali v. g. linea talis non efficitur minor, immo ejusdem extensionis quantitativè manet: Ergo addito non facit majus; major ex se patet, minor probatur: quia ablato uno indivisibili à tali linea non aufertur ab illa aliquid extensionis; Ergo ejusdem manet quantitativè extensionis, ac antea erat: Ergo neque addito facit majus, quia quo posito non ponitur aliquid, neque ablato aufertur. Quod ulteriùs declaro simul, & exemplo confirmo, & pono casum quòd essent duæ lineæ una ex decem constans punctis, & altera undecim, tunc inquiri istæ lineæ essent æquales, nec ne? dicunt adversarii quòd non; tunc sic illa li-

nea major solum excederet minorem in puncto, sive indivisibili: Ergo non aliqua quantitativè extensione: Ergo in extensione quantitativè æquales forent: Ergo &c.

1484. Secundò probatur conclusio ab inconvenienti, ratione qua utitur *Scotus sub n. 4. §. 2.* nam si continuum ex indivisibilibus componeretur, sequeretur quòd indivisibile esset divisibile; hoc implicat: Ergo &c. Probatur sequela: posito quòd lineam factam ex tribus indivisibilibus pertranseat mobile velocius in aliquo tempore, & ponatur quòd in eodem tempore supra eandem lineam moveatur aliud mobile in duplum velocius: igitur tale mobile quòd in duplum velocius moveretur duplex spatium pertranseat, & consequenter punctum cum dimidio: Ergo tale punctum erit divisibile in duas medietates, quòd absurdissimum est.

1485. Tertiò probatur ab eodem *Scoto ibidem §. 3.* nam illa indivisibilia, quæ componerent continuum, vel essent continua, vel contigua? sed neque unum, neque alterum: Ergo neutro modo possent illam componere. Quòd non continua probatur, quia continua sunt quorum ultima sunt unum, sed indivisibile non habet ultimum: Ergo non potest componere continuum; minor probatur: quia ultimum dicitur ratione alicujus partis prioris, quæ non est ultima: Ergo si indivisibile haberet ultimum, haberet aliam partem priorem, quæ non esset ultima, & consequenter in has duas partes esset divisibile indivisibile, quod est implicitorium; idem facio argumentum de contiguis, quia contigua sunt quorum ultima sunt simul; sed indivisibilibus

repugnat habere ultima: Ergo & esse contigua. Præterquam quòd ex contiguis nequit resultare continuum: Ergo ex partibus, sive indivisibilibus contiguis repugnat quòd continuum componatur.

1486. Probo nunc conclusionem specialitèr de continuo successivo: permanens continuum non est compositum ex indivisibilibus, sed ex partibus divisibilibus: Ergo & continuum successivum; antecedens patet ex dictis, consequentia probatur; sicut se habet continuum ad suas partes, ita successivum ad suas, sed continuum permanens ex partibus divisibilibus, & non indivisibilibus componitur: Ergo & successivum, minorem probo: quia partes successivi motus v. g. sumuntur à partibus permanentis, exemplum: si *A* transit spatium pedale non dicimus, quòd in motu sit prius, & posterius, nisi per respectum prioris, & posterioris in spatio. Et roboratur: quia sicut indivisibile additum indivisibili non facit majus in continuo permanenti, ita & in successivo, & propter easdem rationes: Ergo &c.

1487. Ex dictis huc usque habemus, quòd nullum continuum vel permanens, vel successivum sit, componitur ex solis indivisibilibus, sed ex partibus divisibilibus, quæ uniuntur, & copulantur mediis indivisibilibus; ita ut inter unum indivisibile, & aliud necessariò mediet aliqua pars divisibilis, ut inter punctum, & punctum linea, & inter nunc, & nunc tempus, ut ait Philosophus. Alias rationes in probationem nostræ conclusionis omitto apud auctores videndas.

Argumentum a contradicta.

1488. **P**rimò arguitur contrà nostram conclusionem: sic se habet punctum ad lineam, sicut unitas ad numerum, ex 1. topic. cap. 14. sed numerus ex solis indivisibilibus unitatibus componitur, & coalescit: Ergo & linea ex solis punctis: Ergo &c. Respondeo paritatem stare in hoc, quòd sicut unitas est primum numeri, ita punctum initium linear, non autem quòd sicut numerus ex unitatibus coalescit, ita linea ex punctis, tamquam ex partibus essentialitèr illam componentibus, & idem dico de aliis continuis, & hæc est communis responsio. Sed contrà non implicat ex indivisibilibus unitatibus aliquid effici majus in quantitate discretæ, in numero, exempli gratia: Ergo non implicat ex indivisibilibus punctis aliquid effici majus in quantitate continuæ; antecedens est certum, consequentia probatur: non implicat ex indivisibili quatenus tale aliquod majus efficere, quia si quatenus indivisibile est sibi repugnaret majus efficere, nulli indivisibili posset convenire; & sic neque unitati, neque indivisibili, quatenus tale indivisibile est, puta quantitatis continuæ: Ergo ex nullo capite repugnat.

1489. Respondeo dupliciter: primò negando suppositum, quòd unitas facit majus in numero, licet faciat plus, nam improprie unus numerus dicitur major altero, licet benè dicatur plus altero. Undè concedo quòd indivisibili in sua communissima ratione conveniat non facere majus. Secundò respondeo, & melius, quòd indivisibili tali quantitatis continuæ videlicet,

repu-

repugnat facere majus, non autem indivisibili quantitatis discretæ, qualis est numerus; & ratio disparitatis ab unius, & alterius natura intrinseca desumitur, nam cum talia indivisibilia quantitatis continuæ non possint efficere lineam v. g. nisi uniantur, & Physicè tangantur, & non possint se Physicè tangere nisi secundum se tota, ex eo quod habeant latitudinem partium, necessarîo intromitterentur, & penetrarentur, & ex eis non posset aliquid majus uno resultare, vide quæ dixi n. 1482. at verò indivisibilia quantitatis discretæ, numeri v. g. quæ sunt unitates, cum non petant uniri, immo separata, & discretæ esse, hinc fit quod &c.

1490. Secundò arguitur: si corpus perfectè sphæricum moveretur super corpus perfectè planum continuè tangeret illud in puncto, sed nulla pars est assignabilis in plano, quæ non possit attingi ab illo corpore sphærico: Ergo totum planum constat ex punctis. Et confirmatur: globus, sive sphæricum potest moveri in plano de extremo ad extremum: Ergo tota illa linea componitur ex punctis; patet consequentia: quia perfectè sphæricum non tangit nisi in puncto; sed tangit planum successivè de extremo ad extremum: Ergo continuè successivè tangeret punctum post punctum: Ergo linea per quam fieret motus ex solis punctis esset composita; quod si semel admittitur continuum ex solis indivisibilibus componi: Ergo & omne, cum non sit major ratio unius, quàm alterius. Idem argumentum potest fieri de puncto separato, quod super planum moveretur successivè continuè, quod quidem punctum

solum tangeret in puncto: Ergo in illo corpore quanto continuo unum punctum post aliud immediatè sequeretur, & ex eis componeretur, & resultaret.

1491. Respondeo ex *Scoto in hoc 6.º q. 1. §. ad quintum. sub n. 9.* quòd si corpus perfectè sphæricum (& idem dico de puncto) moveretur super planum, non tangeret immediatè punctum post punctum, immo post punctum tangeret lineam sive partem divisibilem non adæquatè, sed inadæquatè, ita ut illud partis tactum à puncto, sive sphærico esset quodammodo indivisibile. Ex quo nullum sequitur inconveniens, nam bene potest illud quod divisibile est tangi ab illo, quod indivisibile est, ut patet de Angelo indivisibili tangente divisibile spatium.

1492. Tertiò arguitur: datur aliquod continuum, quod non ex partibus componatur, immo ex indivisibilibus: Ergo non omne continuum ex partibus componitur; antecedens probò: tempus nullas habet partes ex quibus possit componi: Ergo &c. Probo antecedens: quia si aliquas haberet partes, maximè præteritum, præsens, & futurum; sed nulla pars præsens temporis datur, sed solum indivisibile instans, quod *nunc* temporis vocatur: Ergo &c. Probo minorem: & suppono quod successivum ut tale nequit secundum omnes suas partes simul existere, sed necessariò petit quòd una desinat esse ad hoc ut alia sit. Quo supposito formo discursum: eò successivum nequit existere simul secundum omnes suas partes, quia successivum est; sed quælibet pars temporis est successiva: Ergo cuilibet parti successivæ repugnat simul existentia;

major ex se patet, minor probatur : quia ideo successivum est tale, quia partibus formaliter in se successivis conflatur, sive componitur : Ergo nulla pars successivi datur, quæ non sit successiva. Et roboratur, quia sicut se habent partes plani ad planum, & sphericæ ad sphericum, ita se habent partes successivi ad successivum ; sed nulla pars datur in plano, quæ non sit plana, neque in spherico, quæ non sit spherica, sive curva : Ergo neque in successivo, quæ non sit successiva ; sed successivo ut tali repugnat tota simul existentia : Ergo cuilibet parti temporis simul existere repugnat.

1493. Respondeo ad argumentum negando antecedens, & ad ejus probationem similiter nego antecedens, ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem, nam non solum in tempore datur *nunc*, sive indivisibile instans actualiter existens, sed etiam pars temporis divisibilis ; & ad ejus probationem respondeo concedendo majorem, & minorem, & distinguendo consequens : Ergo cuilibet parti successivi repugnat existentia simul secundum totam suam extensionem & latitudinem, concedo consequentiam : secundum aliquid sui inadæquatam nego consequentiam. Unde licet una pars temporis non possit tota simul existere, eo quod successiva sit, potest tamen existere secundum aliquid sui inadæquatè, quod cum desinat esse aliud inadæquatum ejusdem partis in existentia sequitur. Ex quo nulla sequitur implicatio, nam post instans præsens, sive *nunc*, aliqua pars temporis sequitur immediatè, & non aliud, quæ quidem pars licet non possit tota simul existere, eo quod successiva, potest

tamen inadæquatè, & secundum aliquid sui existere.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum partes ex quibus componitur continuum sint actualiter distinctæ inter sese, & an infinitæ, vel finitæ ?

1484. **P**RO hujus quæstione intelligentia præmitto primò quòd partes ex quibus coalescit continuum sunt in duplici differentia, aliæ enim sunt aliquotæ, aliæ proportionales ; partes aliquotæ sunt partes determinatæ magnitudinis, ut palmus v. g. qui determinatus est, & in alios palmos indivisibilis. Partes proportionales, inæquales, indeterminatæ, & communicantes communiter appellantur, quia palmus v. g. sive ulna, servata proportionem minoris, & minoris quantitatis secatur in plures partes, ut in duos semipalmos, & in quatuor medietates semipalmarum, & ideo inæquales vocantur, quia nulla est assignabilis certa magnitudo, sed quælibet in minores, & minores partes indeterminatas, & incertas est divisibilis. Dicuntur communicantes, quia una semper accipit aliquid ab alia, ut semipalmus accipit medietatem palmi ; & indeterminatæ appellantur, quia carent termino suæ parvitatæ, sed semper divisibiles sunt sine termino.

1495. De partibus autem aliquotis nulli est dubium quin partes, quæ sunt actualiter in continuo sunt finitæ, nam evidens est, quod in ulna v. g. solum quatuor quantitates palmares reperiuntur, & octo semipalmares, & sic de aliis partibus, quæ determinata

nata gaudet extensione; de partibus igitur proportionalibus, quæ non habent determinatam à nobis extensionem, & magnitudinem est difficultas: an sint actualiter in continuo, vel solum in potentia, & an finitæ, vel potius infinitæ?

1496. Omissa ergo negativa sententia, quæ ab aliquibus recentioribus sectatur, quæ docet nullas partes actuales proportionales esse in continuo, vera, & à nobis tenenda sententia affirmat in continuo dari veras partes proportionales realiter, & inter se diversas, habentesque actu, veram, & formalem rationem partium, & vera, & realia indivisibilia mediis quibus tales partes uniantur. Ita Scotus expresse in 2. dist. 2. q. 8. §. si igitur n. 22. & sequentibus; & 5. Metaph. q. 8. n. 16. in fine; & lib. 11. in Metaph. §. ubi Philosophus n. 106. Probatur ratione: omne continuum est compositum actuale: Ergo habet partes actuales ex quibus componatur; probatur consequentia: quia ex partibus in potentia nequit totum actuale constitui, sive causari, nam illud quod existens actuale non est nequit causare, sive Physicè componere illud, quod est; sed continuum quid compositum actuale existens est: Ergo &c.

1497. Secundò probatur: nam continuum teste Philosopho 5. Metaph. cap. 12. quantum est divisibile in ea, quæ insunt; sed est divisibile in partes: Ergo partes ei actualiter insunt: Ergo in continuo sunt partes actuales, & formales verè, & reales. Quòd tales partes sint actualiter distinctæ realiter, indè patet, quòd possunt separari, nam una pars quanti ab alia separabilis

est; sed illa inter quæ datur separabilitas, datur actualis distinctio: Ergo &c.

1498. Tertiò probatur ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 3. ubi loquens de Christo Domino in Eucharistia existente ait: *totus enim est integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte; totus item sub vini specie, & sub ejus partibus existit.* Ergo supponit Concilium quòd in quantitate panis, & vini dantur actualiter partes distinctæ, sub quibus esse Christum definit de fide: Ergo &c.

1499. Ad secundam partem quaesiti deveniendo dico quòd partes proportionales ex quibus coalescit continuum sunt infinitæ solum in potentia, sive syncategorematicè, non autem categorematicè infinitæ, (vide quæ diximus dist. 2. de infinito n. 1256, & 1259, & 1284. & infra.) Pro cujus intelligentia præmitto, quòd partes continui aliz sunt communicantes, ut sunt illæ quarum una semper accipit aliquid ab alia, ut si à quantitate duorum palmorum accipias medietatem posteriorem prioris palmi, & medietatem anteriorem palmi posterioris efficies tertium palmum, & à medietate hujus, & alterius alium quartum palmum efficies, & sic in infinitum. Aliz sunt non communicantes sed distinctæ, ut si accipias primam partem lineæ, & postea secundam, quæ immediatè sequitur post primam, & rursus tertiam, quæ post secundam sequitur.

1500. His præactis dico primam conclusionem: partes proportionales non communicantes, sed impermixtæ, & scorsim acceptæ, ex quibus componitur continuum sunt finitæ, & non infinitæ categorèmaticè.

reimaticè ita Scotus *expresse in hoc* 6. q. 2. §. *verum est tamen in fine*, sub n. 5. cujus hæc sunt verba: *prima conclusio nulla partes continui sunt infinitæ, sumendo hanc dictionem infinitam categorematicè, patet quia omnes partes continui sunt terminatæ, nec aliqua sunt extensæ sine termino: igitur omnes sunt finitæ.*

1501. Probo igitur hanc conclusionem contrà aliquos Scotistas ratione mea videri efficacissima: evidens est quòd unum continuum est majus alio, nullus enim tam infanz mentis est, qui possit negare cœlum esse majus in quantitativa extensione grano sinapis: Ergo evidens etiam est, quòd unum continuum habet plures partes alio: Ergo in illo minori, in quo minus partes dantur non sunt partes infinitæ; probo consequentiam: quia infinitum non potest excedi, nam ut ait Scotus in 2. dist. 1. q. 8. *secentes autem, v. ad ultimum, n. 20.: æquale majus, & minus non conveniunt quantitati molis, nisi finitæ, de ratione enim quantitatis majoris est excedere, & minoris excedi, & æqualis commensurari, quæ omnia videntur concludere finitatem.* (Vide quæ dixi dist. 2, ex 3. n. 1287.) *si in infinitum non excederet jam non infinitum, sed finitum evaderet;* tunc sic in isto minori quanto, in grano sinapis v. g. non sunt tot partes, quot in cœlo: Ergo non sunt partes infinitæ: Ergo in nullo, quia qua ratione in uno continuo non infinitæ reperiuntur partes neque in altero.

1502. Huic sive simili argumento respondent aliqui Scotistæ negando quòd in grano sinapis non sint tot partes, quot in cœlo, nam ex eo quòd tam hujus, quàm

illius sint infinitæ, non possunt plures esse in uno, quam in alio. Sed quis non videt hoc esse chimæricum, & sine fundamento dictum? sed omni cœnsura, quam meretur, ostendo in primis hoc esse expressè contra Scotum oppositum asserentem, ipse enim Doct. *subr. in 2. dist. 2. q. 9. §. 5. ad 2. v. istud etiam de successivo, sub. n. 10. in fine* probat, quòd in circulo majori à fortiori debent esse plures partes, sive plura puncta, quàm in circumferentia circuli minoris, in exemplo ibi adducto de duobus circulis idem centrum habentibus his verbis: *Ergo tot puncta erunt in minori circulo, sicut in majori.* Hanc infert illationem ab inconvenienti arguendo, & statim addit: *sed impossibile est duo inæqualia componi ex partibus æqualibus in magnitudine, & multitudine &c.* Ergo ex mente Scoti apertè habemus, quòd in minori quantitate non sunt tot puncta, quot in majori: Ergo non sunt infinitæ.

1503. Secundo probo conclusionem ex verbis Scoti desumpto fundamento: idèd unum continuum est majus alio, quia habet plures partes, quàm illud aliud; sed partes, quas habet illud continuum, quòd exceditur repugnat esse infinitas: Ergo dicendum à fortiori est, quòd sunt finitæ; majorem probo: idèd continuum est extensum, quia habet extensionem, & latitudinem partium: Ergo quòd plures fuerint partes, eò majus est continuum: Ergo idèd unum est majus alio, quia habet &c.

1504. Et roboratur: quia si tot partes proportionales sibi invicem non communicantes essent in uno continuo, ac in alio, quare unum esset majus alio? Rursus si essent partes infinitæ. Actuales in continuo actual-

actualiter distinctæ: Ergo facerent extensionem infinitam: probò consequentiam: quælibet pars proportionalis habet propriam extensionem distinctam ab extensione alterius partis: Ergo partes infinitæ facerent extensionem infinitam actualem: *Ergo si in grano sinapis darentur partes infinitæ actuales, granum sinapis esset infinitum in sua quantitativa extensione, quod quid ridiculum est: Ergo &c.

1505. Dico secundam conclusionem: in continuo infinitæ partes syncategorematicæ sunt. Ita Scotus in hoc 6. q. 2. §. 2. sub n. 5. cuius hæc verba: *secunda conclusio, accipiendo hanc dictionem infinitum syncategorematicè, hæc est vera, infinitæ partes sunt in continuo*: probatur ratione ejusdem: quia non possumus tot assignare in continuo minutissimas partes, quin alias, & alias minores assignare possimus, & his minores alias, & sic in infinitum syncategorematicè, sumpta infinitate non solum secundum partes, quas habet actualiter continuum, sed etiam secundum quas potest habere. Et dicta pro hac celebri difficultate sunt satis, &c.

Argumenta contradiçta.

1506. **O**missis argumentis, quæ contrà primam partem quæsitæ efformari possunt, quæ ferè nullius sunt ponderis sic arguitur contrà secundam partem, & præcipue contrà nostram primam conclusionem, quæ habetur num. 1500. in qua asserimus in continuo non esse partes actualiter infinitas: primo ex *Philosopho in hoc 6. tex. 3.* & ex à nobis dictis n. 1479. hujus dist. & libri: continuum componitur ex par-

tibus, & non ex indivisibilibus: Ergo componitur ex partibus divisibilibus; tunc sic illæ partes sunt etiam continuum: Ergo ex partibus aliis divisibilibus componitur; & idem facit argumentum de illis aliis partibus, & idem de aliis, & sic in infinitum; & illæ omnes partes sunt actualiter in continuo realiter inter se se distinctæ ex dictis à nobis n. 1496. & sequentibus hujus articuli: Ergo in continuo sunt actualiter partes infinitæ, patet consequentia quia si essent finitæ continuum non divideretur in semper divisibilia; patet, nam si essent solum decem partes continui v. g. postquam semel tale continuum esset in decem illas partes divisum non esset ulterius divisibile; sed esse continuum & non esse divisibile arguit contradiçtionem, saltè à posteriori, sicut esse hominem, & non esse risibilem: Ergo &c.

1507. Et roboratur: quia si continuum non esset divisibile in semper divisibilia: Ergo esset divisibile in indivisibilia: Ergo ex indivisibilibus componeretur, cujus oppositum jam ubi suprà docuimus; probò consequentiam: quia unumquodque componitur ex eis in quæ resolvitur; sed si resolveretur continuum, sive divideretur in eas partes finitas, in quas divisibile est, & tales illæ partes non essent ulterius divisibiles, utique in indivisibilia resolveretur: Ergo ex indivisibilibus componitur: Ergo necessàriò dicendum est quòd continuum est divisibile in semper divisibilia, & sic stat primum argumentum.

1508. Ecce validissimum telum, quod adversus nos possunt contrariæ sententiæ fautores ejicere, Pro cujus solutione, &

majori intelligentia Scoticæ veritatis appono casum, quòd una linea esset composita ex tribus partibus proportionalibus, nam sicut admittitur ab his, qui continuum ex indivisibilibus componi affirmant, quòd potest dari linea ex tribus indivisibilibus constans, ita à nobis admittendus est casus, quòd una linea ex tribus, & non ex pluribus partibus constare possit, nam aliàs omnia argumenta, quæ in contrariæ sententiæ impugnationem affert *Scotus* tam in hoc 6. quam in 2. cit. dist. 2. q. 9. nullius essent vigoris; difficultas igitur stat in hoc an istæ tres partes, puta *A. B. & C.* ex quibus talis linea constaret essent in alias partes divisibiles, quia si non: Ergo indivisibiles: Ergo cum ex illis, & non aliis componatur talis linea ex indivisibilibus componeretur, si sunt divisibiles tales partes: Ergo illæ aliar partes, in quas divideretur pars *A. v. g.* etiam essent divisibiles: Ergo jam non ex illis solis tribus partibus illa componeretur linea, quòd est contrà suppositionem, & casum.

1509. Suppono etiam quòd partes omnes quantumcunque minutissimæ sint, quæ continuum componunt sua gaudent peculiari extensione, in qua salvatur quidditas, & essentia quantitatis; sicut enim omnes gradus caloris habent formam specificam caloris, & in quolibet gradu tota ratio specifica caloris salvatur; ita in qualibet parte quantitatis tota ratio specifica quantitatis salvatur, & perseverat. At cum divisibilitas sit passio quantitati conveniens in quacumque minutissima parte quantitatis debet reperiri divisibilitas, siquidem in illa reperitur essentia quantitatis, quæ radix est, à qua talis divisibilitas, tamquam passio propria dimanat.

1510. Rursus suppono quòd esse divisibile, sive posse dividi est proprietas, sive passio quantitatis, sive continui, ceterum esse divisum non est passio, imino accedens quantitatis continui destructivum; nam continuum esse dicit continuationem partium componentium; esse divisum autem dicit separationem talium partium, & est implicatio quòd continuum sit, & quòd divisum sit; nam si ad hoc quòd digitus *v. g.* sit continuus cum manu requiritur, quòd digitus sit unitas cum manu: Ergo si digitus sit à manu divisus, & non unitus, implicat quòd sit cum illa continuus. Unde hæc erit vera propositio: linea ex tribus composita partibus in tres partes est divisibilis; at ista divisione posita in re, neque manebit talis linea ex tribus partibus, neque erit vera ista propositio: continuum ex tribus partibus compositum est in tres partes divisum, quia si divisum: Ergo jam non continuum; nam sicut ad hoc quòd angulus sit requiritur, quòd quatuor partes anguli sint unitæ, ita ad hoc quòd non sit nihil aliud requiritur, quàm quòd non sint partes tales unitæ.

1511. Ex quibus apparet quòd si linea, quæ ex tribus solis partibus constaret, & in eas esset divisa, jam non linea trium partium continua foret, immo talis tripartibilis linea sicut per sui tripartitam divisionem destrueretur; ita si illæ partes, quæ constituunt lineam, dividerentur, jam non essent partes, immo destruerentur; hac tamen differentia servata, quòd linea talis dividi posset in illas tres partes *A. B. & C.* quas supponimus habere, quarum quælibet esset verè, & formalitèr quantitas, sive continua, saltè m partia-

partialitèr; at verò si una ex his tribus A. v. g. divideretur, partes in quas fieret illa divisio partis, non essent quantitates, nec divisibiles, neque indivisibiles, immo in nihilum redigerentur, quia solum in illa parte, quæ lineam talem componeret posset salvari, & existere quantitatis essentia, non verò in illis semipartibus illius partis, quia supponimus, quòd pars illa est minutissimum quod sic in quantitate continua potest salvari.

1512. Hæc doctrina, ni fallor expressè habetur à Scoto in hoc 6. q. 2. §. & secundum hoc n. 7. ubi ait: & secundum hoc respondetur ad dubitationem, primò quòd hæc est falsa, in infinitas partes potest dividi continuum; in semper divisibilia potest dividi continuum: & reddit rationem: causa hujus est, quia si tales propositiones ponerentur in esse oporteret prædicationem salvare sub propria forma &c. Et semper ista est falsa: in aliquas partes est divisum continuum, quia si sit divisum, jam non est continuum.

1513. Ex his patet responsio ad argumentum. Respondeo ergo concedendo quòd continuum componitur ex partibus, & non ex indivisibilibus, & cum dicis, quòd illæ partes sunt etiam continuum distinguo (& loquor de partibus quæ sunt immediatè in linea v. g. & inter quas alia pars non mediat) sunt continuum partialitèr concedo; totalitèr, & adæquate nego: Ergo sunt compositæ ex aliis partibus, distinguo consequens: sunt compositæ ex aliis partibus, in quas si tales partes dividantur potest salvari ratio quantitatis nego; nam tales partes sunt minimum quòd sic in quantum possunt repetiri: sunt divisibiles in

partes, in quas si dividantur, ratio quantitatis destruitur concedo. (Vide quæ dixi n. 1510.) Ergo jam continuum ex decem solis partibus constans solum in illas decem partes potest dividi, & non in semper divisibilia, concedo consequentiam, in sensu explicato.

1514. Ad confirmationem argumenti num. 1507. positaui distinguo consequens: si continuum non esset divisibile in semper divisibilia: Ergo esset divisibile in indivisibilia positiva, quibus omnis repugnat divisio, qualia sunt puncta nego consequentiam; in indivisibilia, id est non divisibilia in alias partes, in quibus salvari posset ratio continui concedo consequentiam; & eadem distinctione ad reliquum argumenti respondetur. Ad aliquas auctoritates, quas possunt adducere contrà nos ex Scoto facilis erit solutio stando in hoc, quòd loquitur Scotus de infinitate syncategorematica, non autem categorematica, & actuali. Ex dictis ad alia quàm plura argumenta facillimè respondebitis; & dicta pro hac celeberrima difficultate sunt satis, ut ad alia transeamus.

QUESTIO SECUNDA;

De inceptiōe, & desinētiā rerum.

CUM omnis res creata ab intrinseco petat incipere esse, & corruptibilia omnia desinere esse, licet aliqua de facto non desinant; & omnia quæ incipiunt esse, vel permanentia sint, vel successiva, disputandum nobis erit, tam de unis, quàm de alteris, quomodò incipiant esse, & desinant esse.

Ccc 2

ARTI-

ARTICULUS UNICUS,

*Quomodo incipiant esse, tam entia per-
manentia, quàm successiva, & quo-
modo esse desinant?*

1515. **P**RO præsentis quæsitæ enodatione est primò notandum, quòd inceptio rei, nihil est aliud, quàm principium durationis rei existentis; & desitio rei, nihil est aliud, quàm finis durationis ejusdem rei, & cum duratio rei alia sit intrinseca, alia extrinseca ex dictis à nobis in nostro 4. Physic. q. 3. de tempore, art. 1. n. 1426. solum in præsentiarum agimus de initio extrinseco rei durantis, & de instanti extrinseco, in quo definit esse, quia mensura extrinseca notior est nobis, quàm intrinseca.

1516. Secundò nota duo esse instantia inceptionis rerum, unum intrinsecum, & aliud extrinsecum. Instans intrinsecum, quod alio nomine appellatur primum esse rei est illud, in quo verum est dicere, nunc est primò res, & immediatè antea non erat. Instans extrinsecum est ultimum non esse rei, illud videlicet quòd verum est dicere, nunc non est res, sed immediatè post istud nunc erit. Et similiter duo sunt instantia desitionis rerum, aliud intrinsecum, & extrinsecum aliud. Instans intrinsecum desitionis est ultimum esse rei, id est quòd res ita se habet, ut in aliquo signo, sive instanti determinato est verum dicere: nunc est res, & immediatè postea non erit. Instans verò extrinsecum desitionis rei est primum non esse rei, illud videlicet, quòd res ita se habet, ut verum sit dicere, nunc non est res, sed immediatè antè istud instans erat.

1517. His præactis dico primam conclusionem: omnia entia, quæ in instanti producuntur, ut substantia, tam corruptibilis, ut homo, quàm incorruptibilis ut Angelus, illuminatio accidentalis, species sensibiles, & omnia accidentia absoluta, quæ ad suas substantias consequuntur, tamquam Physicæ proprietates, ut calor ignis, & frigiditas aquæ, & quantitas substantiæ corporeæ, & hujusmodi alia incipiunt esse per instans intrinsecum, sive per primum esse sui, & desinunt esse per ultimum non esse. Ita communiter omnis Philosophorum Schola: probatur: quia de his verum est dicere in aliquo instanti determinato nunc est res completè primò, & immediatè antea non erat. Et similiter in eorum desitione est verum dicere, nunc in isto instanti determinato est res, & immediatè post hoc instans non erit: Ergo res permanentes incipiunt per primum sui esse, & desinunt per primum sui non esse; major ex se constat, & minor probatur: quia omnis res permanens in instanti habet esse: Ergo in illo instanti est verum dicere nunc est res, & immediatè antea non erat.

1518. Dico secundam conclusionem: omnis res successiva ut tempus, & motus incipit per instans extrinsecum, & per illud desinit: probatur: quia de talibus entibus verum est dicere, nunc non est res, sed immediatè in tempore sequenti erit: Ergo per instans extrinsecum incipit talis res. Et roboratur: quia motui implicat incipere esse in instanti, cum successivum ut tale petat mensurari mensura divisibili: Ergo implicat quòd talis res successiva incipiat per aliquod instans intrinsecum, in quo sit verum dicere,

dicere, nunc est res, & immediate antea non erat. Circà hoc ferè nulla est controversia.

QUÆSTIO TERTIA,

• Et ultima de termino magnitudinis, & parvitatis entium naturalium.

POSTQUAM in præcedentibus egimus de quantitate continua quoad ejus compositionem, nec non de modis incipiendi, & desinendi rerum, restat nunc agere de terminis magnitudinis, & parvitatis, sub quibus res naturales possunt conservari, & cum hæc alia viventia sint, alia non viventia, primò de illis, & tandèm de istis sermone in instituemus, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

An viventia habeant determinatum terminum magnitudinis, & parvitatis?

1519. **P**RÆMITTO primò pro præsentis quæsti intelligentia duos esse terminos magnitudinis in rebus naturalibus; alter intrinsecus, extrinsecus alter; terminus intrinsecus magnitudinis, qui maximum quòd sic appellatur est illa quantitas sub qua res potest conservari, & non sub majori, ut v. g. si homo non posset conservari nisi sub quantitate decem palmorum talis quantitas denominabitur maximum quòd sic. Terminus extrinsecus communiter appellatur maximum quòd non, ut quantitas illa, in qua res non potest conservari supra suam magnitudinem, licet in minori bene possit conservari, ut v. g. si homo ex sua natura petat quantitatem decem palmorum ita ut in ma-

jori conservari non possit, quantitas palmorum undecim erit maximum quòd non, id est quantitas ad quam homo non potest pervenire, neque sub illa esse.

1520. Terminus similiter parvitatis etiam est duplex; alius intrinsecus, alius extrinsecus. Terminus intrinsecus parvitatis, quòd minimum quòd sic communiter appellatur, nihil aliud est quam illa minima quantitas, sub qua res potest conservari, ita ut sub minori conservari non valeat; ut si homo v. g. sub unius cubiti quantitate conservari posset, & non sub minori. Terminus verò extrinsecus parvitatis, qui ab aliis minimum quòd non appellatur, est quantitas ita parva, ut sub illa res conservari non possit, bene tamen sub majori.

1521. Secundò præmitto quòd hic non quærimus, utrum entia naturalia creata, homo v. g. equus, leo, &c. ita determinent sibi terminum præfixum suæ magnitudinis, ut ultrà, citrà; illam conservari non possint de potentia absoluta; nam nullam secum involvit repugnantiam, quòd homo v. g. posse absolute attempto ad montis celsitudinem possit pertingere in sua molis extensione, neque quòd sub forma, sive quantitate digiti conservari valeat; sed solum quærimus an ordine naturæ attempto omnia entia necessariò determinent sibi terminum suæ magnitudinis, & parvitatis præfixum.

1522. His præjactis dico unicam conclusionem pro responsione quæsti: omnia viventia habent terminum intrinsecum suæ magnitudinis præfixum, ita ut ultrà illum non possint se extendere, qui maximum quòd sic vocatur; & similiter habent terminum præfixum intrinsecum suæ parvitatis,

Ccc 3

ita

ita ut in minori quantitate conservari non possint. Hæc conclusio docetur expressè ab Aristotele 1. *Physic. cap. 4. text. 26. & 2. de generat. cap. 4. & 2. de anima*, ubi ait: *omnium natura constans* (sive viventium, ut commentator exponit) *certus est terminus augmenti, & decrementi*. Philosophum sequitur Dost. Subt. 5. *Metaph. q. 9. & in 2. dist. 2. q. 9.* & ferè omnis Philosophorum Schola.

1523. Probatur: quia si vivencia homo v. g. & equus non haberent terminum suæ magnitudinis præfixum, sed naturalitèr in majorem, & majorem quantitatem possent crescere in infinitum, aliquando daretur homo, vel equus ita quantitate magnus, ut ad celsitudinem montis deveniret; sed numquam est tale visum: signum ergo est quòd habent terminum suæ magnitudinis præfixum. Et idem dico de aliis, nam numquam visum est quòd formica ad magnitudinem tauri deveniret; major probatur: quia ad id quod fieri potest naturalitèr nulla est repugnantia, ut aliquid tale factum videatur, immo necessarium esset, quòd aliquando eveniret, nam frustrà est potentia, quæ non reducitur aliquando ad actum; minor experientia constat: Ergo &c.

1524. Eodem argumento probatur conclusio quoad secundam partem, de termino intrinseco parvitatis; nam numquam visum est quòd homo ad parvitatem quantitatis formicæ deveniret. Et probatur ulterius: nam vivencia habent partes heterogeneas, quæ ad suas operationes exercendas postulant distincta organa: Ergo habent terminum præfixum suæ parvitatis; probò consequentiam: quia si inanus v. g. ita mi-

nutissima foret, ut non posset ad os pertinere, nec includere, sive assumere panem, non posset ad ejus operationem propriam deservire, & idem dico de aliis partibus: Ergo omnes partes viventium habent terminum determinatum suæ parvitatis: Ergo & totum vivens. Circà istam partem nulla est inter auctores controversia, & sic argumenta, quæ contrà hoc possunt fieri, ut ferè nullius ponderis omituntur.

ARTICULUS SECUNDUS;

Utrum entia naturalia non vivencia habeant terminum suæ magnitudinis, & parvitatis?

1525. **O**missa negativa sententia, quam Divus Thomas tuetur, asserens tam vivencia, quàm non vivencia habere terminum intrinsecum suæ magnitudinis, & parvitatis. Dico cum Scotis loco suprà cit. & communi tam Scotistarum, quàm Jesuitarum Schola, quòd non vivencia, ut aqua, ignis, terra, aer, lapis &c. non habent terminum suæ magnitudinis præfixum, nec parvitatis, sed in quantumcumque magnam quantitatem pervenerint in majorem naturalitèr possunt pervenire, & in quantumcumque minima quantitate reperiantur, in minori reperiri non repugnat.

1526. Probatur conclusio ex Philosopho 2. de anima cap. 4. text. 22. dicente: *nam cum ignis augeri in infinitum possit, cum aliquid juvat, quòd comburatur*: Ergo ex mente Philosophi quantumcumque in magnam quantitatem ignis pervenerit, in majorem, & majorem potest devenire? Ergo non

non habet terminum suæ magnitudinis præfixum. Et confirmatur quia si igni v. g. quantumcumque magno aliquod applicetur combustibile, evidens est, quòd ab illo comburetur, & talis ignis major efficietur; & idem dico de aqua; nam si aquæ quantumcumque magnæ aliqua alia aqua nova addatur, maior fieret talis aqua: Ergo evidens est quòd nullum habent terminum præfixum suæ magnitudinis illa, quæ non sunt viventia.

1527. Sæcundò probatur conclusio: nam ideo dicimus viventia sensibilia habere terminum suæ magnitudinis præfixum, quia habent organa determinata ad suas operationes exercendas, quas exercere non valent propter nimiam magnitudinem, aut parvitatem, si ad illam aliquando devenirent, ut patet ex dictis n. 1554. sed non viventia non habent, nec petunt talia organa ad suas actiones naturales exercendas: Ergo nec habent terminum præfixum suæ magnitudinis: Ergo &c.

1528. Quoad secundam partem de termino parvitas probatur: quia experientia constat quòd forma terræ, aquæ, auri vel cineris in aliquibus partibus penè imperceptibilibus reperitur: Ergo nullum suæ parvitas terminum præfixum habent, ita ut in minori conservari non valeant. Et confirmatur: quia quantumcumque terra minima sit, tamen eo quòd quanta est divisibilis; sed illæ partes in quas potest dividi ejusdem rationis sunt: Ergo in illis potest conservari forma terræ. Et idem argumentum facio de illis partibus, & sic in infinitum syncategorematicè: Ergo &c.

Argumenta & solutiones.

1529. **P**rimò arguitur contrà nostram primam conclusionis partem n.

1526. appositam, in qua asserimus non habere terminum præfixum suæ magnitudinis non viventia: omne ens naturale creatum habet determinatam perfectionem essentialem: Ergo & determinatam perfectionem accidentalem; sed quantitas est ejus perfectio: Ergo habet determinatam quantitatem. Et confirmatur: quia sicut omne ens creatum naturale determinat sibi necessariò perfectionem essentialem in gradu determinato, ita ut in majori essentiali perfectione non possit reperiri, ita petit determinatam perfectionem accidentalem, ita ut majorem habere ab intrinseco sibi repugnet: Ergo petit quantitatem determinatam.

1530. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: petit determinatam perfectionem accidentalem formalem concedo; materialem nego; sed quantitas est ejus perfectio, distinguo minorem: est ejus perfectio, materialis concedo; formalis nego. Pro cuius intelligentia nota, quòd licet quantitas, & qualitas, sint formæ accidentales substantiæ naturalis creatæ, tamen sola qualitas dicitur ejus perfectio formalis, vel quia sequitur formam specificam, & non materiam ut quantitas, quæ sequitur materiam, vel quia novus gradus qualitatis addit novam perfectionem formæ, quod non facit quantitas, nam qualitas octo graduum est perfectior gradualitèr qualitate quatuor solum graduum, & quantitas habens octo partes v. g. non est perfectior quantitate habente quatuor partes

tes

tes solum; unde omnis forma substantialis petit determinatas qualitates in gradu determinato, non verò petit quantitatem in gradu præfixo, sed quatenus est ex se potest in majorem quantitatem devenire, ex quo &c.

1531. Secundo arguitur contra nostræ secundam partem conclusionis, quæ habetur num. 1528. quatenus asserimus non ventiam non habere terminum præfixum suæ parvitat; ex dictis à nobis n. 1511. hujus dist. Si una linea quæ solum tribus partibus proportionalibus constaret, si in illas divideretur, ita ut quælibet trium illarum partium esset ab alia divisa, neutra esset ulterius divisibilis in alias partes, quæ formaliter essent quantitas, quia talis pars esset ultimum, sive minimum quod sic in quantitate posset reperiri: Ergo quantitas necessario habet terminum præfixum suæ parvitat; sed quantitas non est vivens: Ergo &c.

1532. Respondeo concedendo antecedens, quod semel docuimus, & distinguendo consequens: Ergo quantitas necessario habet terminum præfixum suæ magnitudinis, si talis quantitas sit partialis, & non totalis concedo consequentiam; si sit totalis, sive ex aliis constans partibus nego consequentiam; nam eo potest dividi quantitas donec in omnes suas partes sit divisa; at se-

mel in partes quas habet divisa ulterius non est divisibilis; ceterum casus non est possibilis naturaliter, quod aliqua quantitas in omnes suas partes dividatur, nisi media potentia De. absoluta, & hic controvertimus solum de his, quæ fieri possunt ab agente naturali naturaliter operante.

1533. Tertiò arguitur: eo remissius agens naturale agit, quo in propria sua quantitate minuitur: Ergo in tantum potest minui ignis v. g. per divisionem sui in minutissimas partes, ut non possit agere: Ergo in tali casu destruitur ignis; probo consequentiam: quia omnis res est propter suam operationem: Ergo si ratione suæ parvitat; ignis non posset agere destrueretur: Ergo necessario debet habere ignis terminum suæ parvitat; præfixum, ita ut in minori nec possit operari, nec conservari.

1534. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia licet in quantumcumque minutissimas partes ignis dividatur, & attenuetur, in illis adhuc potest natura ignis conservari, & in illis agere, licet tenuissimè, & remissè; quod si aliquando ignis ratione minutissimæ quantitatis extinguatur, solum hoc ab extrinseco provenit, quia non potest resistere contrariis, quibus circumdatur. Qui plura hujus desideraverit authores consulat.

LIBER SEPTIMUS PHYSICORUM.

IN hoc septimo libro agit Philosophus de motu per comparationem ad moventia, & mota, sive de movente, & moto; quapropter ipsum insequentes libram istam sub unica distinctione, & quaestione absolvam, in qua quæ hic communiter tractantur breviter enodabo.

DISTINCTIO UNICA,

Quæ distinctio requiratur inter movens, & motum?

Philosophus in hoc 7. text. 1. ait: *omne quod movetur necesse est quod ab alio moveatur.* Ex quibus magna orta est controversia, an requiratur distinctio realis necessarii inter movens, & motum? quapropter de veritate hujus Philosophi dicti prius venit agendum.

ARTICULUS PRIMUS,

Utrum omne quod movetur ab alio moveatur?

1535. **P**RO hujus quaestione enodatione est primò notandum, quod hic non controversatur an mobile distinguatur realiter à motu, sive à forma à qua movetur formaliter, nam certum est, ut patet ex dictis dist. 1. ex lib. 3. Physic. q. 1. art. 2. n. 1239. §. 3. dubitabis: quod motus, sive for-

ma realiter distinguitur à mobili, & in hac acceptione verum est dicere quod omne quod movetur ab alio, id est ab aliqua forma movetur; sed quod dubitamus est supposito quod omne agens naturale creatum indigeat subjecto, in quo agat, in hoc enim distinguitur ab agenti supernaturali Divino, qui ex nihilo potest quàm plura facere, cum subjecto non indigeat, an agens inotus, & mobile distinguantur realiter necessarii, taliter quod sit verum dicere, quod omne mobile, quod movetur ab alio à se agente moveatur.

1536. Secundò est notandum quod non controversatur hic utrum agens motus violenti, & ipsum mobile quod violentè movetur sint diversa inter se realiter, nam certum est quod violentum est *extra non consequente vim passò*; & sic necessarium est quod omne quod violentè movetur ab alio agente extrinseco moveatur, sed solum est controversia de agenti naturali motus naturalis, & de ipso similiter mobili, quod naturaliter à tali agente movetur.

1537. His præjactis prima sententia affirmat quod necessarii est concedenda distinctio realis inter mobile, & movens, ita ut verum sit illud Philosophi dictum, quod movetur ab alio à se movetur. Hanc patrocinatur sententiam Divus Thomas 7. Physic. D d d
fic.

sic. cap. 1. & 1. contrà gentes cap. 13. quem sequitur omnis Thomistica Schola, & ex Jesuitis quàm plures.

1538. Secunda sententia, & nostra firmiter defensiva conclusio affirmat, quòd propositio Philosophi, nempe: *omne quod movetur necesse est quod ab alio à se moveatur*, non tenet verum universalitèr: Ita *Scotus in hoc* 7. q. 1. §. *contrà istam viam*, n. 7. & 12. *sua Metaph. q. 7. §. posset autem*, n. 3. & lib. 11. q. 14. §. *de accidente* n. 10. *prope finem*, & 9. *Metaph. q. 1. & 2. & in 2. dist. 2. q. 1. & in 4. dist. 17. q. 3.* & aliis in locis suæ doctrinæ. Scotum sequuntur omnes Scotistæ, & ex Jesuitis plures, estque maximè in hac nostra tempestate recepta sententia.

1539. Dico ergo quòd propositio Philosophi non tenet verum in agentibus, quæ per simplicem emanationem producunt in ipsismet aliquam formam: probatur: nam aqua calefacta reducitur ad suam frigiditatem pristinam producendo in se ipsa frigiditatem, & illam recipiendo simplicitèr; similiter omnis substantia corporea producit in se ipsa quantitatem sibi connaturalem, quia formalitèr redditur quanta, & similiter in omnium consensu omnis substantia completa in se ipsa producit, & recipit propriam substantiam, à qua redditur formalitèr subsistens, & idem dico de igne, qui si ab omni calore separaretur naturalitèr in se ipso produceret, & causaret calorem: Ergo in his omnibus non tenet.

1540. Rursus propositio Philosophi non tenet verum in principio se movente per immanentem actionem. Probatur: quia voluntas se sola est principium se movens ad amorem & est etiam mobile, cum in ipsa

met recipiatur amor, sicut & quilibet alius voluntatis actus. Et idem dico de intellectu, qui in se ipso producit suos actus, estque agens, & passum respectu eorum, sicut & quæcumque alia vitalis operativa potentia: Ergo &c.

1541. Insupèr nec propositio Philosophi tenet verum in causis Physicè causantibus, & se moventibus Physico, & reali motu, nam dantur quàm plura quæ moventur Physicè Physico, & reali motu, & non ab aliquo alio, sed à se ipsis: Ergo &c. Antecedens probatur: quia experientia constat quòd lapis existens sursum ablato obstaculo se movet in centrum, & non ab aliquo alio movetur, quàm à sua naturali gravitate; & idem dico de levibus, quæ naturali propensione petunt centrum sursum: Ergo &c.

1542. Sed quia aliqui ex Thomistica Schola affirmant, quòd gravia non à sua naturali gravitate moventur, nec levia à sua levitate intrinseca tendunt sursum, sed à generante. Sic contrà illos insurgo, & ostendo nostræ assertionis veritatem: effectus in actu existendi petit causam existentialem, à qua producatur in esse; sed stante motu gravis descendens deorsum & levis seorsum ascendens, potest stare quòd causa, quæ dedit esse tali corpori gravi, vel illi levi non sit in illo tempore, sive instanti, in quo illa corpora moventur: Ergo necessariò dicendum est, quòd non ab illa moventur, quia quæ non sunt, principium activum motus nequeunt esse: Ergo à se ipsis moventur, & à sua naturali gravitate, vel levitate.

1543. Sed petes: in quoniam sensu sit vera illa propositio? Respondeo quòd propositio

positio Philosophi tenet verum quando principium movens sumitur pro principio adæquato movente ad integratioem ex Deo, & creatura, nam Deus, & creatura sunt causa adæquata motus activa; at verò mobile, sive subjectum passivum motus est sola creatura, quia Deus ad receptionem motus cum ipsa non concurret. Vel aliter est vera, sumpto ly ab alio non pro principio *quod* motus, sed pro principio *quo*, nam licet grave, lapis v. g. moveatur ut *quod*, id est ut totum quod movetur, & denominatur à motu, tamen gravitas radicalis, quæ saltem formaliter distinguitur à toto lapide est principium *quo* talis motus. Et similiter licet anima sit principium *quod* respectu actus intellectus, & voluntatis, tamen intellectus, & voluntas, quæ formaliter distinguuntur ab anima est principium *quo* respectu talium actuum, & sic erit verum dicere quòd omne totum, quod movetur, tamquam principium *quod* ab alio movetur, tamquam à principio *quo*, seu ratione formali, sed non ab alio à se realiter distincto, sed ab alio solum formaliter distincto.

1544. Sed contrà hanc nostram conclusionem negativam positam n. 1538. sic insurgunt Thomistæ suo Thomistico fundamento: implicat quod idem sit in actu, & potentia respectu ejusdem; sed movens prout tale est in actu, & mobile prout subicitur motui est in potentia, motus enim est actus entis in potentia prout in potentia: Ergo implicat quod idem mobile sit, & movens, sive quòd se ipsum moveat: Ergo necessariò fatendum est quòd omne quod movetur ab alio movetur.

1545. Respondeo distinguendo majorem: implicat, quòd aliquid sit in poten-

tia simul, & in actu respectu ejusdem actus, & sub eadem ratione potentia concedo majorem: sub diversis rationibus actus, & potentia nego majorem: nam movens prout tale est in actu existenti, quòd nihil obstat quo minus sit, vel possit esse in potentia subjectiva respectu effectus, sive formæ, quæ ab illo potest causari; ut patet de intellectu, qui quatenus activus producit intellectionem, & quatenus passivus illam recipit, & tamen sub eadem ratione reali est activus, & receptivus suorum actuum. Et ex hoc nihil contrà nos.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum causa effectiva motus petat esse conjuncta mobili, ad hoc ut agat in illud, nec ne?

1546. **D**ifficultas quæ in præsentiarum dilucidanda se offert celeberrima quidem est inter Philosophos, & inter Theologos, in ipsa siquidem petitur, utrum ad hoc quòd tam agens naturale, creatum, quam Divinum possit agere in aliquod passum necessariò requiratur, quòd tale agens sit tali passo approximatum, sive cum illo contiguum? quod sub aliis terminis solet ventilari: utrum videlicet agens naturale possit agere in distans, quin agat in propinquum? & hoc tam de agente principali, quam instrumentali ventilatur.

1547. Prima sententia circà præsentem difficultatem affirmat, quòd ad hoc quòd agens tam creatum quam increatum possit agere in aliquod passum requiratur

D d d 2

intima.

intima præsentia, sive conjunctio contigua talis agentis ad tale passum. Hanc patrocinatur sententiam Divus Thomas super hunc 7. Physic. lect. 2, & 3. & 1. pt. q. 8. art. 1. & 3. contra gentes cap. 68. quem sequitur omnis Thomistica Schola, & alii quàm plures ex antiquis Philosophis. Fundatur hæc sententia præcipuè in verbis Philosophi, quæ protulit in hoc 7. text. 10. quæ talia sunt: *primum autem movens, non ut id cuius causa, sed unde principium motus est simul cum eo quod movetur.*

1548. Secunda sententia, & nostra firmiter defensiva conclusio affirmat, quòd agens tam naturale creatum, quàm Divinum potest agere in distans quin agat in propinquum, sive quod idem est, potest agere in mobile, sive subiectum quod distans est, & non præsens ipsi agenti. Ita *Scotus* in 1. dist. 37. q. unica §. *respondeo num. 2.* ubi ait: *agens creatum potest agere ubi non est:* quod late probat ibidem. Et §. confirmatur etiam n. 4. idem probat de agenti supernaturali Divino. Scotum sequuntur omnes ejus Discipuli, Faber super 1. disp. 52. cap. 4. & 5. Rada contr. 28. art. 1. in 1. t. Leuchetus, Tartaretus, & alii; & ex Jesuitis Vazquez t. 1. in 1. pt. disp. 28. per totam, Suarez & alii.

1549. Pro clariori tamen intelligentia hujus nostræ conclusionis reducite in memoriam illud quod suprà docuimus dist. 2. ex num. 2. Physic. q. 4. art. 2. n. 1080. §. 5. dubitabis: de agere inmediate suppositi, & inmediate virtutis; agere enim inmediate suppositi nihil aliud est, quàm quòd suppositum habens virtutem ad agendum per se ipsum agat, & per virtu-

tem existentem in ipso; agere verò inmediate virtutis est agere per virtutem existentem in alio. Vide quæ ibi diximus ne idem bis repetamus.

1550. Secundò præmitto quòd dupliciter potest agens esse conjunctum passio, vel per conjunctionem virtutis, quia videlicet habet virtutem agendi suprà tale passum, & hanc conjunctionem in omni agenti esse necessariam ad agendum non dubitamus, cum necessariò agens postulet suprà habere quasi dominium, ad hoc ut illud possit agere, & sic sol, cælum, & astra dicuntur causæ horum inferiorum, quia cum illis concurrunt per concursum simultaneum ad suos producendos effectus. Secundo modo potest agens esse conjunctum passio conjunctione suppositi, taliter quòd inter suppositum agens, & passum non mediet aliud, eo modo, quo ignis v. g. cremat lignum quod illi intimè applicatur, & hujusmodi applicatio, sive conjunctio non est necessaria.

1551. Tertiò præmitto quòd omne agens creatum sicut habet virtutem determinatam, finitam, & limitatam, ita habet determinatam sphaeram, intrà quam potest agere, & non extrà. Quod patet experientia, nam potentia viliva habet virtutem intrà quam potest legere chartam, sive scripturam, extrà illam autem minimè; & ignis similiter intra talem sphaeram potest calefacere, extrà illam autem non. Quæ autem sit sphaera intrà quam agens naturale possit agere in passum intrà suam sphaeram existens, & in quantum talis sphaera se extendat *Deus scit* ait Scotus; secus verò de agenti supernaturali Divino, qui cum non habeat

beat limitem in sua virtute, ita ejus operativa potentia nullis clauditur terminis, sed ubique potest operari, taliter quod si Deus per impossibile alicubi non esset, adhuc ibi operari valeret.

1552. His præactis probatur nostra conclusio primò de agenti naturali creato, autoritate Aristotelis, qui 1. de generatione text. 23. ait: *non solum tangens calefacit ignis, sed & si longè natuſ est facere, & pari*: Ergo ignis etiam si absens sit, sive distans à passio, dummodo passum intrà sphaeram suæ activitatis sit, potest illud calefacere: Ergo non requiritur conjunctio, sive approxinatio contigua.

1553. Probatur ratione; quia ibi potest agens naturale agere, ubi attingit passum intrà sphaeram suæ virtutis; sed de facto attingit passum à se distans: Ergo in illud potest agere; major est per se nota; quia de facto sol, & alia corpora cœlestia produciunt aurum, pluraque alia metalla in visceribus terræ, & tamen terra distans est suppositivè à sole: Ergo de facto datur agens naturale creatum, quod agat in distans, quin agat in propinquum.

1554. Et confirmatur quàm plurimis experienciis, nam ut Isidorus lib. 2. Etymologiæ, cap. 3. Basiliscus interimit, sive occidit hominem valdè distantem solo visu, & sibilo; & similiter quidam pisciculus, qui vocatur Torpedo à piscatore captus facit manum piscatoris tumescere, nihil agendo in hamo, sive arundine; item ignis calefacit hominem existentem in debita distantia, & magnes attrahit suum ferrum, & movet homologium nihil faciendo in alia corpora: Ergo evidens est quod agens na-

turale potest agere in distans, quin agat in propinquum. Hoc ipsum potest confirmari exemplo de sole, qui causat lucem in isto aëre ambiente, distante valdè à sole; sed non est major ratio, quare agens naturale possit agere, sive producere accidens in distans, quam substantiam: Ergo &c.

1555. Quoad secundam partem conclusionis de agente videlicet Divino, quod non sit necessariò, quod sit præsens ubi operatur, evidentissimum est. Deus enim antequàm mundum crearet non erat illi præsens, sed tantum in se ipso erat; sicut enim mundus antequàm crearetur non erat realiter præsens Deo, sic Deus non erat illi præsens realiter; quod enim non est, nequit alteri præsens realiter esse; & nihilominus potuit illi dare esse: Ergo ad hoc quod agens supernaturale Divinum valeat agere, non est necesse, quod sit præsens præsentia litate suppositiva, sed fat est quod sit præsens præsentia litate virtutis.

1556. Et confirmatur: quia de facto extrà universum non est Deus præsentia litèr suppositivè tanquàm in loco, non sui, sed loci defectu; & tamen extrà hoc universum potest Deus aliud efformare: Ergo ubi Deus non est præsentia litèr præsentia litate suppositi, potest ibi operari. Undè non rectè ex operatione Dei in rebus, ejus ubiquitas, sive immensitas comprobatur, cum possit agere, ubi non est. Argumenta autem quæ contrà utriusque nostræ assertionis partem possunt efformari facile ex dictis solvetis stando in hoc præcisè, quod si passum sit intrà sphaeram agentis, potest agens naturaliter in illud agere, etiamsi distans sit secundum suppositum.

Ddd 3

tum. Et dicta pro hac celebri difficultate sint satis, ut ad alia transcamus.

QUÆSTIO SECUNDA,

Et ultima de principio activo motus violenti gravium, & levium.

QUamquam ex dictis n. 1536. §. secundum est notandum, quod omnis motus violentus sit à principio effectivo extrinseco non conferente vim passivo, nihilominus in præsentiarum venit nobis investigandum, quodnam sit hoc extrinsecum principium, à quo tamquam à principio immediato nascitur talis violentus motus gravium, & levium: quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi divisio motus violenti gravium, & levium in sua inferiora traditur, & quod sit ejus principium effectivum ostenditur.

1557. **S**EX communiter assignantur species motus violenti, quamvis à Scoto quatuor solum numerantur ut videre licet in hoc 7. q. 3. §. 3. notandum, n. 3. sed postea duas illarum subdividit, unde ex ejus mente sex apparent, quæ tales sunt: trahitio, vectio, impulsio, sive expulsio, sive revolutio, projectio, & repercussio.

1558. Tractio est motus, quo quis quasi manu trahit aliquod corpus ad se, vel ad aliud, ut quando quis fune à portu trahit navium, vel ex puteo hydriam aquæ educit. Vectio est motus, quo quis movetur de per acci-

dens ad natum alterius, quod de per se movetur, ut cum homo vehitur navi, quæ per se movetur impulsiva à ventis, vel equo, aut curru vehitur, eodem modo quo vestis ad motum corporis movetur. Impulsio est motus, quo quis movet aliquod corpus illud violentando, & prosequendo, ut quando homo supposita manu levat grave, sive pondus. Expulsio quando quis v. g. projicit lapidem seu sagittam, sive per virtutem expulsiivam, sudorem, aut excrementa expellit. Vertigo, sive revolutio est motus, quo corpus movetur in gyrum, ut videre licet in figuli rota. Projectio est motus, quo corpus projectum movetur, ut quando quis lapidem, aut sagittam projicit. Et repercussio est motus, quo movetur corpus, quando occurrit aliud corpus, à quo retrocedit. Hæ autem omnes divisiones motus, non sunt essentialiter diversæ, cum aliquando una cum altera coincidat, sed solum penes extrinsecam datur diversificatio eorum.

1559. In quatuor primis speciebus assignatis non est dubium, quin talium motus fiat à virtute moventis; patet quia eorum motus commensuratur in tarditate, seu velocitate cum virtute trahentis, vehentis, impellentis, seu expellentis, & circumagentis, sive ferentis: Ergo ab illa potentia motiva provenit talium motus, vel à qualitate impressa à movente in ipso corpore, quod movetur.

1560. Solum stat difficultas in assignando principium immediatum motus projectorum, & repercussorum, nam videmus, quod quiescente agente, quod lapidem, sive sagittam projecit, immo ipso destructo, si statim post projectionem moriatur, adhuc per-

perseverat motus lapidis, sive sagittæ projectæ: Ergo ab illo non provenit immediate, quia motus, qui est, nequit causari ab illo, quod non est: Ergo aliam causam illius motus debemus assignare, & quamvis de his in speciali queramus in præsentia, quidquid de his dixerimus, de aliis proportionem servata dictum intelligatur.

1561. Prima sententia circa hanc difficultatem affirmat, quod motus projectorum causatur ab aëre, qui à tergo projectum insequitur, & impellit. Quod sic explicatur, & declaratur; primo potentia motiva hominis movet manum v. g. deinde manus movet aërem proximiorē, qui rursus movet alias aëris partes, & sic per partes aëris sibi succedentis lapis projectus movetur. Hanc patrocinatur sententiam Pereira lib. 14. suæ Physicæ cap. 1. & ex Thomistis plures.

1562. Sed hæc sententia sic impugnatur: quia sagitta projecta v. g. si moveretur ab aëre facile cum ad hanc, vel illam partem flectatur aër, sagitta etiam facile flecteretur, & in scopum non rectè duceretur, sed experimento constat, quod etiam si aër contrarius sit, & versùs locum oppositus, quo sagitta movetur, moveatur, sagitta, sive lapis projectus fertur per rectam lineam in scopum: signum ergo est quod talis motus non fit ab aëre. Rursus si talis motus projecti fieret ab aëre: Ergo quod velociùs foret projectum, eo leviùs, sive velociùs moveretur; sed experimento constat, quod calamus v. g. projectus non ita velocitèr movetur, ac corpus grave moderatæ proportionis, sive gravitatis: Ergo talis motus non fit ab aëre. Ulteriùs: eadem vis da-

tur in aëre in principio motus, ac in medio, & fine; sed experientia patet quod motus non est ita velox in fine, ac est in medio, & principio: Ergo &c.

1563. Secunda sententia affirmat, quod motus projectorum sit immediate à quadam qualitate motiva, quæ imprimitur corpori projecto à projiciente, quæ quidem qualitas communiter appellatur *impulsus*, sive *impetus*. Ita Scotus in hoc 7. q. 3. propè finem, sub n. 6. §. ad 3. dico, cujus hæc sunt verba: *ad tertium dico quod in motu projectionis acquiritur impetus &c.* Ubi adjecit in ejus textus explicatione n. 7. §. aliquid movens &c. in fine. Et in hoc ostavo dicit Philosophus quod projiciens est simul cum projecto propter virtutem, quam imprimat projectus, quorum motus durat, quousque talis virtus impressa durat. Scotum sequuntur omnes ejus Discipuli, & ex opposita familia plures, ut Suarez t. 2. suæ Metaph. disp. 35. sect. 4. & alii.

1564. Probatur conclusio ratione: non est assignabilis alia causa immediata, à qua immediate motus projectorum proveniat, nisi impulsus, seu impetus, seu qualitas motiva corpori projecto impressa à virtute loco motiva projicientis: Ergo motus projectorum immediate fit à prædicto impulsu, sive impetu; antecedens probatur: nam talis motus nequit immediate provenire à projiciente, cum projiciens possit non esse, & motus perseverare, vel esse valde distans & nihil agens in motum; neque ab aëre, quia si per possibile, vel impossibile iste aër replens spatium inter cælum, & terram destrueretur posset Angelus, vel homo projicere sagittam vel lapidem per tale spatium,

tium, aër enim potius impedit, quam juvat ad motum, ut patet de illo quo contrà ventum movetur: Ergo &c. Item dico de motu repercussorum, quando enim pila v. g. pariete interposito retrocedit, movetur à qualitate intrinseca ipsi pilæ causata à pariete. Alias probationes omitto apud authores videndas.

Argumenta contradictoria.

1565. **P**rimò arguitur: motus projectorum est violentus, ut ex se patet: Ergo fit à principio extrinseco; patet consequentia: quia violentum est, cujus principium est extrà non conferente vii passo: Ergo talis motus non fit à qualitate intrinseca ipsi mobili, sive projecto, probo consequentiam: quia qualitas intrinseca projecti non est principium extrinsecum ipsi passo: Ergo talis motus non violentus, sed naturalis erit; hoc implicat: Ergo &c.

1566. Respondeo concedendo antecedens, & primam ejus consequentiam; ad probationem distinguo consequens: Ergo talis motus non fit à qualitate intrinseca ipsi mobili, hoc est à qualitate connaturali, concedo consequentiam: non fit à qualitate, quæ intrinsecè afficit inhæsi vè ipsum mobile, nego consequentiam. Unde nego quòd illa qualitas mobili impressa à projiciente non fit extrinseca, hoc est extrà id quòd ab intrinseco petit mobile, cum sit illi violenta; nam licet calor sit intrinsecè inhæsi vè in a-

qua, tamen dicitur calor violentus aquæ, & ipsi extrinsecum, quia non ab intrinseco petitur à natura.

1567. Secundò arguitur: ex *Philosopho 2. de calo text. 35.* & communi consensu experientia firmato: motus projectorum velocior est in medio, quàm in principio, & in fine: Ergo motus projectorum non fit à virtute, illa qualitate, sive impulsu derelicto à projiciente in projecto; patet consequentia: quia si ab illo impulsu fieret: Ergo à principio quando fit talis impulsus productus æquè velocitèr moveret mobile, ac in medio, immo velocius in principio, quàm in medio; sed hoc non est ita: Ergo &c.

1568. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; ad ejus probationem respondeo, quòd ratio quare corpora projecta velocius moventur in medio, quam in principio est, quia impulsus, sive qualitas illa, à qua moventur non est ita intensa in principio, quàm in medio, nam cum qualitas activa sit si in principio, est remissa, postea in medio se intendit per novos gradus à se ipsa productos; at verò in fine jam remissa est illa qualitas, quæ ex eo quòd facili mobilis à subjecto sit, facilitèr remittitur, & sic in fine ferè nullus est vigor, & sic decidit, vel desinit esse motus. Et dicta pro hac distinctione & libro sint satis, qui plura desideraverit authores consulat.

LIBER OCTAVUS PHYSICORUM.

IN hoc octavo libro agit Philosophus teste Scoto de infinitate motus, quantum ad ejus durationem; quapropter ipsi insequentes in his, quæ principiis Fidei consona sunt, istum librum unica distinctione, & quaestione comprehendam, in qua de duratione mundi tractabo, quæ ad nostrum præsens institutum expectant, quapropter sit

DISTINCTIO UNICA,

De duratione mundi dissertans.

QUÆSTIO UNICA,

*Utrum mundus potuerit esse ab æterno?
tam quoad res successivas, quam
permanentes.*

ARTICULUS PRIMUS,

*Ubi aliquibus præmissis ad quaesitum
sit satis.*

1669. **S**upponimus in præsentiarum contra Aristotelem, qui circa præsentem difficultatem aberravit, mundum non esse ab æterno, sed in tempore à

Deo creatum fuisse, quod tam Scotus, quam omnes Catholici expositores fatentur; itaque est firmum & fide tenendum, ut oppositum asserere Fidei principii adversetur, & hæreticum sit. Suadetur ergo hæc veritas à Catholicis authoribus his testimoniis, quorum primum est ex 1. Genes, ubi habetur: *in principio creavit Deus cælum, & terram*: quod omnes interpretes Sacri sic intelligunt in principio temporis, vel durationis; sed quod habuit principium durationis non fuit ab æterno: Ergo &c. Secundum est ex 8. Proverbiorum, ubi sic satur Sapientia: *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio*: Tertium ex 7. Joannis, ubi sic Christus alloquitur Patrem: *clarifica me Patet claritate quam habui antequam mundus fieret*: Ergo mundus non fuit ab æterno, sed in tempore à Deo creatus.

1670. Hac igitur veritate de fide supposita, quamquam ut ait Scotus non possit ratione naturali demonstrari, quærit titulus: utrum Deus sua absoluta potentia attenta potuerit ab æterno mundum creare, tam quoad res successivas, quam quoad res permanentes? quod est idem ac petere: utrum aliquam secum involvat repugnantiam, quod Deus ab æterno cælum v. g. creaverit,
Ecc

rit, quod quid permanens est; & utrum dato quod cœlum esset ab æterno, cœlum posset ab æterno moveri, & sic dari ens successivum, motum cœli videlicet, quod ab æterno foret. Sed quia res permanentes ut cœlum, & terra, homo, vel Angelus habent ex sua natura modum existendi oppositum, ac habent res successivæ, ut motus, & tempus, prius de illis, & postea de istis, quid tenendum sit adaperiam.

1671. Prima igitur sententia affirmat, quod nullum ens permanens creatum potuit esse ab æterno. Huic patrocinatur sententia Seraphicus Doctor Noster Divus Bonaventura in 2. dist. 1. q. 2. Ricardus à Media villa in eodem 2. dist. & quæst. eadem: Henricus de Gandavo, Albertus Magnus, & alii quam plures ex antiquis, & ex modernis, Murcia in hoc 8. & alii.

1672. Secunda verò sententia affirmat, quod nullam secum involvit repugnantiam, quod entia permanentia fuerint ab æterno causata à Deo, ut Angelus, homo, terra, aqua &c. Istam problematicè defendit Scotus in 2. dist. 1. q. 3. §. tenentes autem primam opinionem, n. 16. & sequentibus, ubi argumentis in oppositum ibi adductis facit satis; sed quia magis Scotus se inclinat in affirmativam partem, quod mundus videlicet potuit esse ab æterno, ut expresse ait ibidem ejus commentator §. respondet Doctor, n. 1. cuius hæc sunt verba: Doctor magis videtur inclinari ad opinionem Sancti Thomæ, idèò partem affirmativam de possibilitate mundi ab æterno statuo pro conclusione. Hanc sequitur sententiam Divus Thomas 1. pt. q. 46. art. 1. & 3. &

2. contra gentes cap. 28. & in 2. q. 2. eff- que maximè recepta sententia tam inter Scotistas, quam Thomistas.

1673. Probatur ratione: quidquid nullam secum contradictionem involvit potest fieri à Deo; sed creaturam esse ab æterno nullam secum involvit contradictionem: Ergo creatura ab æterno potuit fieri à Deo: major est per se nota, minor verò probatur: non involvit contradictionem neque ex parte Dei, neque ex parte creaturæ, neque ex parte actionis Dei ad creaturam: Ergo ex nullo capite repugnat. Quod non ex parte Dei patet, quia Deus ab æterno eodem modo fuit omnipotens, & eodem gaudens causativa virtute, ac modò, Deus enim immutabilis essentialitèr est, & quod modò potest, ab æterno potuit quoad intrinsecum potentia, sed modò Deus potest causare aliquas creaturas: Ergo & ab æterno. Quod non repugnet ex parte creaturæ patet, quia hæc propositio est sempiternæ veritatis: *hominem existere possibile est*: Ergo ab æterno potuit homo existere; patet consequentia: quia quæ non sunt inter se se repugnantia, imino compossibilia, semper possibilia fuerunt; huius modi fuerunt, homo v.g. & ejus existentia: Ergo &c. Quod ex parte actionis patet: quia quotiescumque non repugnat terminus actionis, & datur principium sufficiens talis actionis, possibile est actio: Ergo &c.

1674. Secundò probatur ex *Scoto* in 2. cit. §. *hic dicitur*, n. 3. v. *præterea*, & ex Augustino 6. de Trinitate, cap. 1. ubi ait: *quod si ignis esset æternus: splendor ab eo generatus, atque diffusus sibi esset coæternus*: ex quibus

bus sic formo discursum. Ideò in tali suppositione quòd dignis esset ab æterno, splendor ejus sibi coæternus foret, quia splendor ignis potest provenire à igne, pro illo signo, in quo ignis est, & habet esse, sed etiam quælibet creatura permanens potest provenire à Deo pro illo signo, in quo Deus est, & potens illi dare esse: Ergo si ab æterno est Deus, & potens, potest creatura ab æterno sibi coæterna esse.

1675. Tertiò probatur ex eodem 6. n.

4. v. *præterea*: quidquid non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ; sed quanta- cunque duratio non repugnat limitationi, quia non est perfectius quod durat per decem annos, quàm quod durat per unam diem: Ergo infinita sive æterna duratio non repugnat limitationi creaturæ; major ex se patet, minor probatur: quia infinitas durationis à parte post non repugnat limitationi creaturæ: Ergo nec infinitas durationis à parte antè; antecedens patet, quia anima, & Angelus ut fides docet in infinitum sunt duraturi; consequentia probatur: quia non est major ratio unius, quàm alterius: Ergo &c.

1676. Dico secundam conclusionem: nullum ens successivum creatum potuit esse ab æterno. Ita Scotus in 2. cit. §. *tenemes autem*, v. ad 3. sub n. 17. ubi ait in fine: *quidquid est inter opposita, & sibi succedentia non potest esse sempiternum*. Scotum sequuntur Durandus in 2. dist. 1. q. 2. art. 3. Sotus 8. Physic. q. 3. Conimbricenses ibidem, & communiter ferè omnes moderni tam ex nostris, quàm ex Jesuitis.

1677. Probatur conclusio ratione: suc-

cessivum ut tale essentialitèr, & ab intrinseco petiit habere partes priores, & posteriores sibi succedentes secundum durationem; sed prioritas, & posterioritas pugnat cum æternitate: Ergo etiam pugnat cum æternitate quòd successiva sunt ab æterno; major est certa, & minor probatur: nulla pars, quæ est alia posterior est ab æterno; hæc propositio de se patet, quia æternum est quod non habet partem durationis, & quo aliud prius non est excogitabile, sed nulla pars esset in illo motu, quia non esset alia prior: Ergo nulla esset ab æterno; minor probatur: quia si aliqua pars esset assignabilis, quæ ita esset prima, ut nulla alia esset illa prior: Ergo talis illa pars esset illius motus initium: Ergo talis motus non esset æternus, quia æternum est quod caret initio, seu principio. Alias rationes omitto apud authores videndas.

Argumenta contradiçta.

1678. PRIMò arguitur contrà primam nostram conclusionem n. 1672. appositam, in qua docuimus non involvere contradictionem creaturam esse ab æterno, ex Sanctis Patribus Augustino lib. 12. de civitate Dei, cap. 15. Basilio lib. 2. exameron, cap. 3. lib. 1. de fide cap. 8. Athanasio oratione 2. contrà Arianos, Hugone Victorino lib. de sacramentis cap. 10. qui omnes hoc utuntur argumento ad probandum contrà Arium, quòd Verbum Divinum est Deus, & per omnia æqualis Patri. Si verbum Divinum esset creatura cepisset in tempore, cum creatura non possit esse coæter-

Ecc 2

na

na suo creatori; sed Verbum Divinum est coæternum Patri, ut constat expresse ex sacris litteris: Ergo est Deus æqualis Patri, & non creatura; sed hoc argumentum nullius esset ponderis, si creatura posset esse ab æterno, cum posset respondere Ariani, quod non ex eo quod Verbum sit ab æterno, inferitur quod sit Deus, cum possit creatura ab æterno esse: Ergo sentiunt Patres Sancti, quod repugnat, quod creatura sit ab æterno.

1679. Respondeo quod Sancti Patres loquuntur contrarium, & Macedonium supposita veritate Fidei, & Scripturarum, quod nulla creatura fuit ab æterno; sed omnis in tempore accipit esse, & hoc supposito sic arguant: omnis creatura est in tempore; sed Verbum non in tempore, sed ab æterno: Ergo non est creatura; quæ consequentia est evidens majori, & minori admissa; cæterum non arguunt ex possibilitate essendi creaturarum ab æterno, quia nostrum argumentum concluderet, sed supposito facto, quod omnis in tempore sit. Quod si adhuc velint protervire, quod argumentum tenet loquendo tam de facto, quam de possibili: dico, quod Arius concedebat quod Verbum Divinum erat coæternum & tantæ necessitatis, ac est Pater, & Sancti Patres arguunt, quod nulla creatura est necessarii ab æterno, cum omnis liberè à Deo creata sit: Ergo si Verbum est coæternum Patri, & necessarium ut est Pater, Verbum non est creatura. Unde vim sumit argumentum ex necessitate, non verò ex coæternitate. Ex quo nihil contra nos.

1680. Secundò arguitur: omnis crea-

tura essentialitèr eo quod talis ex nihilo est: Ergo nulla potest esse ab æterno, antecedens patet: quia omnis creatura habet esse per actionem creativam, qua transit de non esse ad esse; sed creatio est totalis productio rei ex nihilo: Ergo omnis creatura ex nihilo est, consequentia probatur: quod essentialitèr ex nihilo est, tamquam ex termino à quo, essentialitèr supponit nihil sui, tamquam terminus à quo, ad suum esse existentiale, tamquam terminum ad quem; sed quod prius non erat, & postea est, non est æternum, quod est: Ergo nulla creatura potest esse ab æterno; minor probatur: quia quod habet prius non est æternum, quia in æternitate nequit dari plus: Ergo si creatura antequàm à Deo produceretur non erat, & postea est, non erat æterna. Et confirmatur: omne quod creatur, prius essentialitèr erat creabile, patet quia si creabile non esset non crearetur; sed ab æterno fuit creatura creabilis: Ergo non creata ab æterno, quia cum creatum supponat creabile, creatum nequit esse ab æterno: Ergo &c.

1681. Respondeo ex Scoto in 2. cit. §. tenentes autem, v. hic dico, sub n. 19. quod verum est quod creatura transit de non esse ad esse, sed non est sic intelligendum, quod non esse creaturæ præcedat essentialitèr tempore ipsum esse, sed far est quod præcedat naturæ prioritate, sive origine, quæ prioritas, & posterioritas compatibilis est cum æternitate; nam Verbum Divinum est posteriori Patre, posterioritate originis, & tamen est coæternus Patri. Unde concedo antecedens, & nego consequentiam, ad ejus probationem distinguo majorem: quod

quod essentialiter est ex nihilo supponit in aliquo priori naturæ ipsam nihil ad suum esse, concedo maiorem; supponit prioritate temporis, vel durationis nego maiorem, & eadem distinctione ad reliquum argumenti respondeo. Unde concedo, quod omne creatum saltē prioritate naturæ fuit possibile creati, sive creabile, sed nego quod ex hoc inferatur, quod effectus si absolute fuit creabilis ab æterno, non possit esse creatus; ex quo nihil contra nos, nam etiam si lux sit causabilis à sole, si sol esset æternus, ab æterno etiam esset lux, ut ait Augustinus.

1682. Tertiò arguitur: implicat contradictionem Deum non liberè operari ad extrà: circà creaturas; sed implicat Deum ab æterno liberè operari: Ergo implicat, quod ab æterno liberè producat creaturam; maior ab omnibus admittitur tamquā in fidei principium; minor probatur, quia si Deus ab æterno liberè produceret creaturam, vel produceret illam liberè postquam semel producta est, & hoc non, quia ad præteritum non est libertas, neque potentia, vel quando illam actualiter producit, & hoc etiam repugnat, quia *omne quod est, necesse est esse*, ex *Philosopho 1. perhierm. cap. ultimo*: Ergo dicendum est quod antequā Deus illam producat, liberè illam producit, vel potest producere: Ergo prius Deus erat potens liberè producere, quā illam produceret: Ergo non ab æterno potest produci, quia in æternitate non datur prius.

1683. Respondeo quod Deus liberè produceret creaturam, tam in actuali productione, quā ante illam, prioritate na-

turæ, non temporis, quia prima prioritas compatibilis est cum æternitate, non autem secunda, &c. &c.

1684. Quartò arguitur: Deus ab æterno non potest annihilare creaturam: Ergo ab æterno non potest creare creaturam; antecedens probō: annihilatio creaturæ essentialiter supponit prioritatē temporis, seu durationis ante ipsam creaturam existentem, annihilatio enim non est aliud, quā subtractionis concursus, quo conservabatur creatura in suo existentiali esse perseverante, sed quod posterius duratione est alio, nequit esse illi coæternum: Ergo &c. consequentia probatur: quod Deus potest creare, potest annihilare, & è contrā; sed Deus ab æterno non potest annihilare creaturam: Ergo neque illam creare. Et confirmatur: ideo Deus non potest ab æterno annihilare creaturam, quia annihilatio ejus supponit essentialiter esse ejus, sed similiter creare creaturam supponit essentialiter non esse, seu nihilum esse creaturæ: Ergo &c. Et urgeo argumentum: & interrogo vel Deus in instanti immediato post creationem creaturæ, vel in altero die potuit illam annihilare, vel non? si hoc secundum: Ergo non est in Deo libera potentia destruendi, quod semel effecit, neque in creatura perfecta subijcibilitas in essendo suo creatori, quod est impium, & temerarium. Si primum: demus casum, quod Angelum v. g. quem supponimus Deum ab æterno creasse, vellet Deus pro suo libito in instanti post immediatè annihilare, & quod de facto illum in nihilum redegerit. Tunc interrogo: vel Angelus fuit ab æterno annihilatus, & hoc non; quia creatum esse ab æterno, & ab

æterno annihilatum includit contradictoria. Vel in tempore; sed neque istud, quia ex illo instanti ad æternitatem non mediat, nisi finita, & paucissima duratio: Ergo neutrum horum est dicendum: Ergo &c.

1685. Respondeo ex *Scoto in 2. cit. §. tenentes autem primam opinionem, v. respondeo, sub n. 17.* concedendo quòd bene verum est, quòd Deus non posset ab æterno annihilare creaturam, quam ab æterno crearet, quia creaturam creatam esse ab æterno, & similiter esse ab æterno annihilatam, manifestam involvit contradictionem; sicut hominem v. g. creari in instanti A, & pro eodem instanti A annihilari: tamen quòd ex hoc aliqua Deo irrogetur injuria, quia hæc impotentia ad annihilandam creaturam, non est impotentia simpliciter orta ex defectu virtutis, vel ex inobedientia creaturæ; immo ex perfectiori Dei providentia, qua semel decrevit Angelum v. g. ab æterno creare, & sic talis impotentia non absoluta, sed conditionata diceretur, & secundum quid. Quod patet evidenter: nam ex suppositione, quòd Deus v. g. decreverit Petrum salvare, vel mundum redimere, non potuit Petrum non salvare, vel mundum non redimere in communi Theologorum consensu, sine eo quòd ulla injuria Deo irrogetur, in eo maxime ejus decreti infallibilitas, & ejus voluntatis Divinæ immutabilitas commendatur; & ex hoc facili extat solutio in forma ad argumentum. Unde necessum erit, quòd ex suppositione, quòd Deus Angelum ab æterno crearet, non posset illum per tempus infinitum annihilare, sed necessariò post infinitam ejus durationem illum annihilare

si vellet. Et hæc pro prima nostra conclusionem sint satis, ut ad alia transeamus.

1686. Quintò arguitur: ex nullo capite includit contradictionem motum v. g. si ve alius successivum fieri ab æterno; patet: quia nulla datur ratio efficax ad hanc implicationem demonstrandam: Ergo &c. antecedens probò: quia si cælum esset ab æterno, ejusdem naturæ esset, ac modò: Ergo eodem modo posset moveri, ac moveatur modò. Et idem dico de homine, qui eodem modo posset alium generare hominem, ac generat modò: Ergo &c.

1687. Respondeo ad argumentum cum *Scoto in cit. §. v. respondeo, sub n. 17. & v. ab aliud de transitu, sub n. 20.* negando antecedens, & ad ejus probationem nego similiter antecedens ob rationem dictam num. 1670. Unde concedo, quòd si cælum esset ab æterno, ejusdem esset naturæ, ac modò, & nego quòd posset moveri, ac modò movetur, & idem dico de hominis generatione: ex eo quòd motus concomitans generationem implicet ab æterno fieri. Ex quo patet, quòd si Deus cælum crearet, ab æterno deberet quiescere per infinitum tempus, quasi imaginarium: nam sicut adversarii negantes Deum posse aliquam creaturam creare ab æterno, concedunt quòd Deus per tempus infinitum necessariò quievit, antequam quidquam crearet, & hoc nullum judicant inconveniens; ita & nos qui fatemur creaturam permanentem potuisse esse ab æterno, concedimus, quòd talis creatura coæterna nullum posset habere motum, sed necessariò quievisset per tempus, quasi imaginarium infinitum.

1688. Et dicta pro his nostris Com-
menta-

mentariis sint ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nec non & Beatissimæ Virginis Mariæ absque labe originalis culpæ conceptæ, Seraphici Nostri Stigmatizati Parentis, in Joannis Duns Scoti Theologorum facile Principis decus, & omnium Sanctorum exaltationem; omnia igitur quæ his nostris Commentariis, ut potui, notavi, & docui, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ correctioni subijcio libentè, nec non & iudiciorum peritorum submitto

F. R. BLASIUS à BENTUMEA.

PROTESTATIO AUTHORIS.

OMnia, & singula, quæ in hisce opusculis asseveranter dico, aut opinabiliter assero, vel alacritate propugno, pedibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ appono, ejusque correctioni libenter subijcio.

REGI SÆCULORUM IMMORTALI, ET INVISIBILI SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.

A M E N.

F I N I S.

INDEX

I N D E X RERUM ET VERBORUM MEMORABILIU M.

*Numeri paginas indignant; Littera a numeris adjecta, primam; b alteram
pagina columnam designat.*

A.

Accidens non est natura. 14. b. nec move-
tur à principio intrinseco. *ibid.* non
est passio. 15. a
Accidens cur non potest intelligi sine subiecto.
63. a

Accidens non valet immediatè attingere produ-
ctionem substantia. 231. a

Accidens simul cum substantia, calor v. g. simul
cum igne, utrùm possit generare vel corrumpere
substantiam aquæ? 246. a

Accidentia, quæ sunt ex sua natura priora ipso ubi,
conveniunt eidem corpori in quocunque po-
nantur. 351. a

Actio quid sit. 310. a. b. *Metaphysica* quæ. 311. b.
Phyfica quæ. *ibid.* in quonam subiecto subje-
ctetur. *ibid.*

Actio, causalitas, sive influxus, licet sint diversa,
sepius tamen pro eodem usurpantur. 249. a

Actio sumitur primò pro operatione potentia in-
tellectiva vel volitiva. *ibid.* secundò pro re-
spectu fundato in agente ad suum terminum.
ibid. b. tertio pro respectu eductis ad edu-
ctum. *ibid.* quarto pro respectu inducentis ad
inductum. 250. a. quinto pro respectu trans-
mutantis ad transmutatum. *ibid.* sexto pro re-
acta, sive pro ipso effectu, prout dicit esse ab
alio. *ibid.* b

Actio conservativa. Vide *Causa conservativa*.

Actio est suppositi, ut ultimati denominati ab
actione, sed non ut solius denominati ab ipsa.
245. b

Actio primò productiva & conservativa in quo
casu eadem indistincta actio sit. 280. b. in quo
casu specie distincta. 281. a

Actio sive concursus cause primæ utrùm sit prior
aliqua prioritate concursu cause secundæ? 264. b

Actio transiens ut distingatur ab actione imma-
nente. 313. b

Actuale esse, idem est, ac esse existentiale. 85. b

Actualitas unius in existentia, nequit esse ab actua-
litate alterius. 87. a

Actus & potentia dividunt ens, quomodo intelli-
gendum. 69. b

Actus entitativus quid. 72. a

Actus entitativus, quem materia concedimus,
utrùm sit existentia materia, vel ab illa distin-
guatur; & dato, quòd sic, utrùm materia prima
existat existentia formæ? 84. a & seqq.

Actus entitativus & existentia idem formalissimè
sunt. 86. a

Actus sunt plures, qui versantur ex parte volun-
tatis circa finem. 289. b. primus vocatur amor
inefficax, simplex voluntas, sive complacentia
simplex. *ibid.* secundus est amor efficax, qui
vocatur *Intentio*. *ibid.* secundi ordinis actus
tres, mediorum consultatio, electio, & usus
exequens, sive executivus. 290. a. tertii ordi-
nis actus sunt tentio, sive possessio, & fruitio.
ibid.

Actus intellectus ab eadem causa conservatur &
producitur. 280. a

Actus Metaphysici in ordine ad potentiam Meta-
physicam definitio. 70. a. subdivisio in com-
pletum & incompletum. *ibid.* b. multipliciter
differt & convenit cum Actu Physico. 71. a. b

Actus Physicus in ordine ad potentiam Physicam
quomodo definiatur. 71. a. multipliciter con-
venit & differt cum Actu Metaphysico. *ibid.* b

Equivoca prius dividenda, quam definienda. 31. a

Eternitas quid. 363. b

Evum quid. *ibid.*

Agens duplex, naturale & liberum. 291. a. libe-
rum rursus tripliciter dividitur. *ibid.*

Fff

Agens

INDEX RERUM.

Agens & patiens oportet communicari in materia. **245. a.**
 Agens naturale non est causa totalis formæ, nec similiter materia, sed utraque partialis. **135. b.**
 Agens naturale posse agere in distant, quin agat in propinquum, probatur. **266. a. 396. a.**
 Agentes duo primi, nec duo fines primi dantur in universo. **117. a. b.**
 Agenti omni utrum conveniat operari propter finem? **291. a. b.**
 Agere immediate & non immediate suppositi quid? **265. a.**
 Agere propter finem stat tripliciter. **391. a. b.**
 Alteratio quid. **305. a.** ut differat ab augmentatione & motu locali. **ibid.**
 Anaxagoræ opinio de formis quæ de novo generantur. **124. b.**
 Angeli & Anima xpo commensurantur. **363. b.**
 Angelum esse intelligentiam spirituale & loco motivum, quomodo cognoscatur à Philosopho Catholico. **6. a. 13. a. b.** non est ex se mobilis Physicè & sensibilibus. **14. a.**
 Angelus ex se, cum natura finita sit & limitata, petit esse definitivè in loco, taliter esse hic vel ibi, quod non fit alibi. **339. a.**
 Anima rationalis cur non possit dependere à materia in fieri. **129. b.**
 Anima rationalis separata neque est sub specie hominis, neque sub specie aliqua Angelica, sed sub specie animæ, quæ est species aliqua incompleta. **114. b.**
 Animam rationalem esse verè formam informantem decrevit Concilium Lateranense. **59. a.**
 Annihilatio quid fit. **405. b.**
 Antonii Andreæ **sententia** de objecto adæquato Physicæ impugnata. **5. b.**
 Antonius Paduanus in duplici existens loco. **146. b.**
 Appetitus materiæ ad formas tot, quot sunt formæ receptibiles in materia. **100. b. 107. a. 138. b.** adversariorum argumentis respondetur. **106. a. b.**
 Appetitus prout abstrahit ab elicitò & innato, quid, ejusque definitio ex Scoto. **104. a.** naturalis quis. **ibid. & 105. a.** innatus quis. **104. a.** elicitus quis, isque duplex, rationalis & sensitivus. **ibid. b.** elicitus ulterius dividitur in Appetitum desiderii, & in Appetitum Complacenzæ. **105. a.** hac etiam divisione solet dividi

Appetitus naturalis innatus ab aliquibus Scottis, sed immeritò. **105. a.**
 Appetitus inchoantis sit amor fluentis, **dictum Augustini.** **105. a.**
 Aptitudo duplex, formalis & radicalis. **96. a.** formalis quæ. **ibid. & radicalis quæ. ibid.**
 Aqua quatenus dicatur natura. **165. b.**
 Aquæ motus per siflulam ad replendum vacuum, utrum sit naturalis vel violentus? **159. b.**
 Arbor fixa non movetur, et si novam superficiem ambientem acquirat. **335. a.**
 Ars Chimica vana & dilusoria. **172. a.** est damnata ab Ecclesia. **173. b.**
 Ars quid. **170. a.** est quid imperfectius natura. **170. b.**
 Ars perficit naturam; **axioma, quomodo intelligendum.** **171. b.**
 Artem non posse producere opera naturæ, probatur. **171. b.** argumenta adversariorum solvuntur. **172. a.**
 Artificialia & naturalia in quibus conveniant. **170. b.** in quibus differant. **171. a.**
 Augmentatio quid. **305. a.** ut differat à motu locali & alteratione. **ibid.**
 Augustini sententia de materia prima. **26. a. b.** **81. a.**
 Avicennæ sententia de materia prima. **80. b.**

B.

Bonitas objectiva an sit ratio formalis causativa finis? **185. a. 189. a.**
 Bonum est ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu. **72. b.**

C.

Calor separatus potest causare calorem in passum sibi approximatum. **147. b.**
 Casus & Fortuna ut differant. **101. a.**
 Causa æquivoca partialis multoties est imperfectior suo effectu & multoties perfectior. **182. b.**
 Causa est nomen relativum & concretum. **177. b.**
 Causa conservativa quæ. **279. b.** est duplex, per se & per accedens. **ibid.** per accedens quæ. **ibid.** per se quæ **280. a.** quomodo differat à primo productiva. **ibid.** Causa

Causa quæ sit prior alia, tam prioritare existentia, quam perfectionis. 185. *b. & seqq.*
 Causa efficiens est in duplici differentia, alia univoca, æquivoca alia. 132. *a.* æquivoca est perfectior suo effectu totali. *ibid. b.*
 Causa efficiens creata datur. 225. *b.* ejus definitio. 226. *a.* divisio in primam & secundam. *ibid. b.* secundæ quæ. *ibid.* ejus divisio in moralem, & physicam, sive realem. *ibid.* Physica sive realis quæ. *ibid.* moralis quæ. *ibid.* Physicæ divisio in causam per se & per accidens. *ibid.* Causa Physica per se quæ. *ibid.* per accidens quæ. 227. *a.* Causa efficiens proxima quæ. *ibid.* remota quæ. *ibid.* efficientis proximæ divisio in principalem & instrumentalem. *ibid.* Causa efficiens proxima principalis quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in univocam & æquivocam. *ibid. b.* univoca quæ. *ibid.* æquivoca quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in totalem & partialem. *ibid.* totalis quæ. *ibid.* partialis quæ. *ibid.* Causæ totalis divisio in totalem ex omni genere, & in totalem in aliquo genere. 228. *a.* totalis causa in omni genere quæ. *ibid.* in determinato genere quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in productivam & conservativam. *ibid.* productiva quæ. *ibid.* conservativa quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in liberam, sive contingentem, & in naturalem, sive necessariam. *ibid.* libera, sive contingens quæ. *ibid. b.* naturalis quæ. *ibid.*
 Causam substantialem posse & valere producere, & de facto producere, supponitur contra antiquos Philosophos. 228. *b.* 229. *a.* oppositæ sententiæ referuntur & simul refelluntur. 220. *b.* vera Doctoris Subtilis sententia stabilitur. 233. *a.* *b.* argumenta adversariorum examinantur & refelluntur. 236. *b. & seqq.*
 Causa exemplaris quid sit & quod duplex. 292. *b.* ad quod genus causæ reducatur. 295. *a. b.*
 Causa finalis quid sit & quod duplex. 283. *a. b.* per quod constituitur in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit. 285. *a. b.*
 Causa finalis, quæ ex natura rei est finis, ad quem ordinatur effectus, semper est perfectior suo effectu. 182. *b.*
 Causa finalis nobilior & perfectior est absolute causa efficienti. 186. *b.* argumenta contraria

refelluntur. 187. *b.*
 Causa instrumentalis quid sit, & per quid a causâ principali distinguatur. 277. *a. & seqq.*
 Causa materialis quid sit. 213. *a.* in quo conveniat cum causa formali. *ibid.* de ejus causalitate diversorum sententiæ referuntur & refelluntur. 215. *a. b. & seqq.*
 Causæ moralis quæ. 180. *b.*
 Causa naturalis in quo distinguatur à libera. 186. *a.*
 Causa per accidens quid & quod duplex sit. 299. *b.* 300. *a.*
 Causa totalis in actu primo quæ. 189. *a.* in actu secundo quæ. *ibid.*
 Causa ut sic quid sit. 174. *a.* ejus divisio in materialem, formalem, efficientem & finalem. 175. *b.* 295. *a.*
 Causa non potest seipsam causare. 180. *a.*
 Causa omnis efficiens creata, vel alia quæcumque causa utrum pendeat à Deo in causando sive operando? 256. *a.* Durandi circa hanc difficultatem sententia rejicitur. *ibid.*
 Causa omnis Physica quæ. 180. *b.* realiter distinguitur à suo effectu. 179. *b.*
 Causa secunda agit, in quantum movetur à prima, quomodo intelligendum? 274. *b.*
 Causæ duæ partiales æquivocæ alterius & alterius speciei possunt esse sibi invicem causæ. 290. *b.*
 Causæ extrinsecæ superant in perfectione causas intrinsecas. 187. *a. b.*
 Causæ finalis & efficiens est idem effectus. 290. *b.*
 Causæ formalis causalitas non est ipsamet intrinseca entitatis formæ. 220. *a.* argumenta adversariorum examinantur & refelluntur. 221. *b. & seqq.*
 Causa formalis quidditas. 219. *a.* causalitas quæ. *ibid. b.* duplex in ea debet distinguî effectus, alius primarius, alius secundarius. *ibid.*
 Causæ, quæ sunt ejusdem ordinis & perfectionis, uniformiter valent eundem effectum producere. 206. *b.*
 Causæ utram sibi invicem possint esse causæ. 297. *b. & seqq.*
 Causam omnem suo effectu necessariò esse priorem statuitur, & quæ talis prioritas sit, demonstratur. 176. *a. b. & seqq.*
 Causam esse determinatam ad producendum aliquem effectum, quid sit. 270. *b.*

INDEX RERUM.

Causalitas *illa*, per quam in actu secundo, & actuali virtutis exercitio constituitur causa efficiens actualiter causans, quid sit. *249. a.* ad quæritum per conclusiones sit satis. *250. b.* & *seqq.* argumenta adversariorum examinantur & refutantur. *263. a.*

Causalitas materiæ potest aliquoties dici activa. *210. a.*

Causalitas materialis causæ vel formalis utrū possit à Deo suppleri. *224. a.*

Causalitas prima & secundaria quatenus distinguantur. *223. b.*

Causare compositum, influere in formam & illam recipere, sunt quædam separabilia à materia. *215. b.*

Chimia est ars vana & dilusoria. *172. a.* damnata ab Ecclesia. *173. b.*

Christi verba Joan. 8: *42.* explicata. *27. b.*

Christus Dominus non reproducitur actione transubstantiativa, eò quod non sit productus. *204. a.*

Christus in Physicis non est perfectior Matre, licet moraliter, & quoad esse supernaturale, quod habet, perfectior sit. *185. a. b.*

Christus in quantum homo solum in cælo, & in Eucharistia existit; at verò in quantum Deus, est ubique. *356. b.*

Circulus omnis essentialis ab intrinseco est impossibilis. *298. b.*

Circumscriptivè in loco esse quid sit. *140. a.*

Circumscribi corpus adæquatè ab aliquo loco quid sit. *344. b.*

Cælum an sit natura? *162. a.*

Cælum constat materia & forma. *116. b.* ejus materia prima est ejusdem speciei infimæ cum sublunari. *117. a.*

Compositio duplex, forma duplex, & duplex compositum in quolibet vivente dantur. *41. a. b.*

Compositio Physica rigorosè sumpta non datur nisi ubi partes componentes se habent ad modum actus & potentiæ Physicæ. *33. b.*

Compositum formalissimè non est natura, sed ens naturale. *168. b.* quatenus possit dici natura. *169. a.*

Compositum in fieri quid. *35. a. 42. b.*

Compositum substantiale est simpliciter perfectius & nobilius materia & forma prout unitis. *181. b.*

Concursus se tenens ex parte agentis nobilior & perfectior est, quàm concursus se tenens ex parte materiæ. *125. b.*

Concursus simultaneus se tenens ex parte Dei, quo coadjuvat creaturam ad suas operationes, utrū sit aliquid receptum in ipsa creatura, & influens per modum principii in ejus actionem, vel potius sit aliquid per modum actionis se tenens ex parte Dei? *264. a.*

Concursus Dei quo coadjuvat creaturam, utrū sit eademmet actio se tenens ex parte creaturæ, ita ut effectus creaturæ à Deo & à creatura per eandem indivisibilem actionem causetur? *264. b.*

Concursus sive actio causæ primæ utrū sit prior aliqua prioritate concursus causæ secundæ? *ibid.*

ad Conservandum utrū tanta virtus requiratur, quanta ad primò producendum? *282. a.*

Conservantur quædam ab eadem causa, à qua producuntur. *280. a.* quædam à diversâ. *ibid.*

Conservatio quid sit. *280. a.* Vide *Causa conservativa.*

Consultatio mediocrum qualis actus. *290. a.*

Contiguum quid. *377. a. 379. b.*

Continuum quid. *147. b. 377. a.* ex partibus & ex indivisibilibus componi probatur. *ibid. b.* & *378. a.* adversariorum argumenta refelluntur. *380. b.*

Contraria positivè quæ. *52. a.*

Contrariari eodem modo aliqua inter se dicuntur, quo opponuntur. *48. a.*

Contrarietas in rebus quatuor modis invenitur, & quibus. *47. a. b.*

Contrarietas propriè contraria quæ dicatur. *48. a. b.*

Contrarietas sumpta pro oppositione est æquivoca. *48. a.* est prima & maxima. *ibid. b.*

Contrarietatis definitiones quatuor ex Scoto. *43. b. 49. a.*

Cor Regis quatenus dicatur esse in manu Dei. *274. a. b.*

Corpora duo quanta, vel plura, divinitus posse esse circumscriptivè in eodem loco probatur contra Durandum. *341. a. b.* adversariorum argumenta discutuntur & refelluntur. *342. b.*

Corpora omnia naturalia in quatuor possunt dividi classes. *339. a.* sunt circumscriptivè in loco. *ibid. b.*

Corpori existenti in uno loco, utrū necessario omnia

INDEX RERUM.

omnia convenient eidem corpori existenti in alio loco? **330. a**
 Corpori naturali, in quocunque statu consideretur, duo sunt tantum principia adaptanda **36. b**
 Corporis, prout distinguitur à spiritu, definitio. **149. a. b**
 Corpus aliquod quantum infinitæ magnitudinis, sive infinitè intentum dari implicat. **321. b**
 adversariorum argumenta refutantur. **329. b**
 Corpus cœleste non habet qualitates contrarias. **112. a**
 Corpus idem potest esse adæquatur in pluribus locis extensivè, & commensurativè. **196. b**, quomodo hoc intelligendum. **128. a**
 Corpus idem numero à duplici posse circumferri loco, taliter quod hic sit circumscriptivè, & modo naturali extenso quantitativè, & Hispali, sive alio in loco, probatur. **344. a. b**, ad argumenta adversariorum respondetur. **346. b**
 Corpus mobile esse Physicæ adæquatum objectum sub ratione formali mobilitatis, refutatur. **4. b. 5. a**
 Corpus naturale quid. **35. a**
 Corpus naturale substantiale quid sit, & an generationis substantialis sit terminus? **149. a**, ad quæsitum per tres conclusiones respondetur. **ibid. & seqq.**
 Corpus naturale, sive compositum substantiale, utrum distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis. **150. b**, totum Phisicum a suis partibus Phisicis simul sumptis & unitis realiter distingui de mente Scoti & Philosophi probatur. **151. b. & seqq.** ad argumenta adversariorum respondetur. **154. b. & seqq.**
 Corpus potest esse sine figura per divinam potentiam. **115. a**
 Corpus non essentialiter petit esse in loco, ita ut implicationem involvat corpus esse, & à loco non circumferri. **338. b**
 Corpus substantiale sub ratione naturalitatis acceptum, tanquam sub ratione formali, esse objectum adæquatum Philosophiæ ex Scoto probatur. **7. b. 8. a**, contrarium sentientium argumentis sit satis. **9. b. & seqq.**
 Corruptibilitas duplex, alia remota, alia proxima. **118. b**
 Cratili negantis, Physicam esse scientiam, senten-

tia refellitur. **18. b**
 Creare sæpius in S. Scriptura sumitur, pro, facere, producere, generare. **130. b. 131. a**
 Creatio in quo distinguitur à generatione. **17. b. 126. b**
 Creaturam ab æterno potuisse fieri à Deo probatur. **402. b**, adversariorum argumenta refelluntur. **403. b. 404. a**

D.

Definitio alicujus propria quæ. **30. b. 304. a**
 Definitio bona qualis esse debeat. **25. b. 30. b. 66. a. 161. b. 304. b**, eadem quibus non possit convenire. **26. b**
 Definitio duplex, alia purè quidditativa, alia quidditativa non pura. **46. b**
 Definitio materiæ & formæ qualis. **32. b**
 Delectatio cujuslibet virtutis plena est acquisitio suæ perfectionis, *Avicenna distum.* **106. b**
 Dependens usum in omni dependentia essentiali non dependet præcisè nisi ad unum. **120. b**
 Dependencia formæ in fieri à quo subjecto in quo consistat. **124. a. b**
 Defectio rei quid. **188. a**
 Deum sua absoluta potentia attentæ potuisse mundum ab æterno creare statuitur. **401. b. 402. a**, adversariorum argumenta examinantur & refelluntur. **403. b**
 Deus ab intrinseco immensus est, & ratione suæ immensitatis petit omnem locum occupare, quandocumque locus est. **339. a**
 Deus concurrens cum causâ secunda non solum conservando ejus causativam virtutem, sed simul ad ejus effectum influendo, taliter quod si Deus non influeret, etiam si virtutem causativam causæ secundæ conservaret, nihil omnino causarent causæ secundæ, cum necessario primæ causæ adjutorio indigeant ad causandum. **156. b**, probatur conclusio ex S. Scriptura. **157. a**, ratione. *ibid.*, roboratur ex Scoto. *ibid. b*, argumenta adversariorum examinantur & refelluntur. *ibid. b. & seqq.*
 Deus denominatur finis finium. **184. b**
 Deus etiam si esset distans localiter, posset ibi producere. **266. a**
 Deus in constitutione mundi procedit de imperfecto ad perfectum. **127. b**
 Deus

INDEX RERUM.

Deus quo mododicitur pendere ab ideis. [124. b.](#)
 Deus res, quas condidit, sic administrat, ut eas
 agere proprios motus sinat. [127. b. 258. b.](#)
 Deus solus dicitur causa totalis efficiens in omni
 genere. [228. a.](#)
 Deus utrum ad hoc quod agat in mediatione sup-
 positi aliquem effectum, necessariò requiratur,
 quòd Deus sit præsens immediatè per supposi-
 tum divinum, sive substantiam passio, in quo
 introducenda est forma? [265. b.](#)
 Deus utrum concurrat cum creatura ad suos pro-
 ducendos effectus immediate suppositi?
[265. a.](#)
 Deus utrum concurrat immediatè cum omni cau-
 sa creata tam efficienti, quam finali, materiali
 & formali? [266. b.](#)
 Deus utrum possit supplere causalitatem materia-
 lis causæ, vel formali? [224. a.](#)
 Deus utrum præmovere, sive prædestinet causam
 secundam ad operandum? [269. a.](#) de hac qua-
 sitione aliorum sententiæ referuntur, & simul
 refelluntur, & Doctoris Subtilis sententia stabi-
 litur. [269. b. 273. b. & seqq.](#)
 Deus unicum Ens infinitum in rerum natura. [316. a.](#)
 Distinctio omnis est per formam. [78. b.](#)
 Distinctionem dari realem negativam inter for-
 mam & privationem, & inter privationem &
 materiam, ostenditur. [120. b.](#)
 Divisibile esse, sive posse dividi, est proprietas, sive
 passio quantitatis sive continui. [386. b.](#)
 Durare quæ res propriè dicantur. [363. a.](#)
 Duratio quid. [362. b. 363. a.](#) intinseca quæ. *ibid.*
 extrinseca quæ. *ibid. b.* permanentis quæ. *ibid.*
 successiva quæ. *ibid.*
 Duratio infinita sive æterna non repugnat limita-
 tioni creaturæ. [403. a.](#)
 Duratio intrinseca cujuscunque entis creati non dis-
 tinguitur realiter ab existentia rei. [364. a.](#)
 Durationis permanentis divisio in Æternitatem
 & Ævum. [363. b.](#)

E.

Eductio formæ ab aliquo subjecto quid. [35. a.](#)
[124. a. 125. a.](#)
 Effectum eundem numero non posse à duplici
 causa totali simul ejusdem ordinis, & subordi-
 natis totaliter, & adæquatè produci, sive cau-

sari, probatur contra aliorum placita. [188. a. b.](#)
[189. b. & seqq.](#) argumenta adversariorum re-
 felluntur. [194. a. & seqq.](#)
 Effectum eundem numero, qui ab una causa fuit
 productus, potuisse in suo fieri ab alia causa
 ejusdem rationis produci de mente Scoti osten-
 ditur. [205. b.](#) argumenta adversariorum re-
 felluntur. [208. a. & seqq.](#)
 Effectus jam productus & in re existens non potest
 naturaliter ab alia causa produci. [203. b.](#)
 Effectum inter, causæ efficientis, & formalis, &
 materialis, discrimen quod. [155. b.](#)
 Effectus Physicus substantialis perfectior simplici-
 ter est quacunq; causâ intrinseca sui divisi-
 m accepta. [181. a. b.](#) argumenta contra dicta di-
 luntur & refelluntur. [183. b.](#)
 Electio qualis actus. [290. a.](#)
 Ens aliquod infinitum utrum de facto detur in re-
 rum natura, vel saltem per vires naturæ possit
 dari. [316. a.](#) ad quæsitum sit satis. [317. a.](#) ar-
 gumenta adversariorum refelluntur. [324. & seqq.](#)
 Ens in actu & Ens in potentia non distinguuntur,
 nisi penes diversitatem status in quibus conside-
 rantur. [70. a.](#)
 Ens finitum in sua communi acceptione sumptum
 sub ratione naturalitatis non esse obiectum
 adæquatum Physicæ probatur. [5. b. & seqq.](#)
 Ens mobile sub ratione mobilitatis esse obiectum
 adæquatum Philosophiæ, refellitur. [4. a. b. 16. a.](#)
 Ens nullum datur in rerum natura, quod non de-
 pendet à Deo in fieri & conservari immediatè.
[112. b.](#)
 Ens omne dicit non repugnantiam ad existendum,
[66. b.](#)
 Ens omne tam creatum, quam increatum, habet
 tanquam passionem & proprietatem intrinse-
 cam esse locabile. [359. a.](#)
 Entia naturalia non viventia non habere terminum
 suæ magnitudinis & parvitas probatur. [390. b.](#)
 argumenta adversariorum solvuntur. [391. b.](#)
 Entia permanentia ab æterno à Deo fuisse causata,
 nullam involvere repugnantiam probatur.
[403. a. b.](#)
 Entia tam permanentia, quam successiva, quomodo
 incipiant esse & desinant esse? [388. a. b.](#)
 Entia Physica alia sunt naturæ, alia naturalia, &
 alia circa naturam. [168. a.](#)

Enti

Enti positivo & negativo nequit aliquis conceptus obiectivus convenire. 18. b. 29. a

Entitas effectus nequit causare entitatem causæ. 128. a

Entitativus actus. 72. a. Vide Actus entitativus. Esse supponitur. ad operari Actualiter & aptitudinaliter. 95. b

Esse puram potentiam subjectivam Physicam, utrum sit de essentia materiæ primæ, vel quid ab illa distictum formaliter vel realiter? 88. b. & seqq. ad quæstionem quæstionis per conclusiones sit satis. 90. & seqq. adversariorum argumenta solvuntur. 93. b. & seqq.

Esse rem aliquam actualem, ac esse existentem, idem est. 85. b.

Eucharistica accidentia esse separata à substantia, & moveri absque subiecto, quomodo cognoscatur à Philosopho Catholico. 6. a. quali motu moveantur. 14. a. b

Ex nihilo nihil fit. 38. b. 44. a

Exemplar quid. 292. b. 295. a. ejus divisio in formale & obiectivum. 291. b. formale exemplar quid. ibid. obiectivum quid. ibid. exemplari obiectivo & non formali propriissimè convenit esse exemplar. 291. a. argumenta adversariorum discutuntur & refelluntur. ibid. b. ad quod genus causæ reducatur. 295. b

Existentia quid. 85. a. non distinguitur realiter à re existente. ibid. b. utrum formaliter. ibid.

Existere idem est, ac extra causas sistere, vel esse. 85. a. b

Expulsio, qualis motus. 328. b

F.

Fati definitio. 102. a. b

Ferrum candens in stupam immisissum non est causa per se ignis generationis, sed per accidentis. 244. b

Fieri compositi quid. 35. a. 42. b

Filius est alius à Patre, conceditur à Theologu. non verò Filius est aliud à Patre. 175. a

Finalis causa quid sit & quæplex. 283. a. b. per quod constituitur in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit. 285. a. b

Fines duo primi, nec duo agentes primi dantur in universo. 117. a. b

Finis definitio. 283. a. divisio in finem ejus, & finem cui. ibid. b. finis ejus quid. ibid. finis cui quid. ibid. divisio in obiectum & formalem. ibid. finis obiectivus quis? ibid. formalis quis. ibid. in alterutro horum sine ejus, vel cui, veriùs ratio finis invenitur. 284. a. utrum unus sit altero nobilior. ibid. Finis divisio in finem operis facti, finem operantis, & finem operationis. 284. a. b. finis operis facti quid. ibid. b. finis operantis quid. ibid. b. divisio in finem ultimum & non ultimum. ibid. finis ultimus ex natura rei quis. ibid. ex intentione operantis quis. ibid. finis supra omnem ordinem quis. ibid. finis in determinato ordine quis. ibid.

Finis circa quos actus, sive operationes suam exercet causalitatem? 289. b. 290

Finis nobilior est saltem in modo operandi causa efficienti. 187. a

Finis finium denominatur Deus. 282. b

Forma dependet in sua existentia à materia. 88. a. nequit informare materiam. ibid.

Forma rigorose est natura. 168. b

Forma cui dicatur dependere à subiecto in fieri. 124. b

Forma cur non potest intelligi sine materia. 63. a

Forma & materia faciunt unum per se. 218. a

Forma & privatio contraria sunt, idem est ac dicere, contraria intelliguntur forma & privatio simul. 54. a

Forma corporeitatis est in homine subordinata ad formam rationalem & tanquam animæ subiectivum. 114. a

Forma duplex in quolibet vivente datur. 41. a.

Specifica in homine quid. ibid.

Forma ignis substantialis, si esset à materia prima separata, utrum posset generare alium ignem naturaliter? 244. b

Forma multiplicata, multiplicatur appetitus. 107. b

Forma simpliciter est perfectior & nobilior materia. 186. b

Forma Physica substantialis, vel accidentalis, utrum educatur de potentia materiæ primæ. 124. a. ad quæstionem in quæstione sit satis. 126. argumenta contra dicta ponuntur & solvuntur. 128. b. & seqq.

Forma substantialis quod sit & quæplex demonstratur. 122. b. & seqq. ejus definitio. 123. a. variæ

variz divisiones & subdivisiones. 113. a. b.
 Forma quæcunque potest separari à materia per
 divinam potentiam. 115. a.
 Forma substantialis secundum corporis naturalis
 principium. 121. b. quædam nomina, quibus
 solet communiter nominari. 122. a. b.
 Forma substantialis dependentia non dependet ef-
 fentialiter à materia, sicut accidens à sub-
 jecto. 140. a.
 Forma violenta quæ. 28. a.
 Forma viventis perfectior, quàm materia. 129. a. b.
 dupliciter considerata. *ibid.* b.
 Forma una in quoniam genere causæ expellat aliam
 formam à subiecto? 225. a.
 Formæ accidentales activæ, ut calor & frigiditas,
 &c. si sint separatz, an possint causare similes
 qualitates in subiecto, quas poterant causare,
 quando erant conjunctæ cum suis formis sub-
 stantialibus, quibus erant connaturales? 245. b.
 Formæeductio de potentia materie quid. 124. a.
 125. a. b. 126. b.
 Formæ divisiones & subdivisiones diversæ. 123. a. b.
 Formæ corporeæ ab alia causa producuntur ac
 conservantur. 180. a.
 Formæ plures substantiales completæ, & non sub-
 ordinatz, utrum per divinam potentiam ab-
 solutam, eandem numero possint informare
 materiam, vel una plures numero distinctas
 materias, & idem dictum sit de formis acci-
 dentalibus. 133. b. ad quæsitum per conclu-
 siones sit satis. 134. a. & seqq. ad argumenta
 adversariorum respondetur. 136. b. & seqq.
 Formæeductio quid. 35. a.
 Formam educi quid. *ibid.* a. b.
 Formam & materiam unitas per divinam poten-
 tiam posse inanere siue composito probatur.
 113. b. & seqq.
 Formas substantiales de facto generabiles & cor-
 ruptibiles dari, ita firmum est, ac est dari novas
 generationes & corruptiones in universo quo-
 tidie, definitum in Concilio Lateranensi. 122. b.
 Fortuna quid. 300. b. ut differat à Casu. 301. a.
 bona quæ dicatur. *ibid.* mala quæ. *ibid.* quotu-
 pliciter sumatur. *ibid.* b.

G.

Gabriel Biel erroneè negans causam creatam
 efficientem dari resellit. 225. b.

Generans & genitum non incidunt in idem nume-
 ro, sed in idem specie. 234. b.
 Generatio in quo distinguitur à creatione. 57. b.
 126. b.
 Generatio substantialis in quo distinguitur à ge-
 neratione accidentali. 152. b. 153. a.
 Grave cur naturaliter dicatur esse deorsum. 100. b.
 Grave non principaliter à gravitate sua movetur
 deorsum, sed dispositivè. 163. b. quare movea-
 tur deorsum. 165. 394. b.

H.

Heraclici negantis, Physicam esse scientiam,
 sententia resellitur. 18. b.
 Homo est animal rationale, cur propositio hac est
 sempiterna variatur? 86. b.
 Homo est animatus non denominativè, sed essen-
 tialiter. 222. b.
 Homo non distinguitur realiter nec formaliter à
 suis Metaphysicis partibus constitutivis, ab ani-
 mali videlicet & irrationali. 153. b.
 Hominis productio, non fuit creatio. 131. a.

I.

Idea in mente divina quid. 293. b. 294. a. Vide
 Exemplar.
 Idem quantumcumque idem semper est natum fa-
 cere idem. 232. a.
 Identitas agentis, immò neque actionis, non re-
 quiritur ad identitatem effectus. 207. a. 208. b.
 Identitas infallibilis vel distinctio motus præcipue
 sumenda est à termino ad quem. 169. a.
 Identitas vel distinctio numerica motus unde su-
 menda? 172. a.
 Ignis forma substantialis, si esset à materia prima
 separata, utrum posset generare alium ignem
 naturaliter? 244. b.
 Ignis generatus ab uno igne potuit à quocunque
 igne generari. 206. b. 208. a. b.
 Ignis non agit in quantum igois, sed in quantum
 calidus. 238. a. in eo datur duplex actio, Igni-
 tio & Calefactio. *ibid.*
 Ignis quatenus dicatur natura. 165. b.
 Impenetrabilitas non est passio intrinseca quanti-
 tatis, sed quidam modus accidentalis sibi super-
 additus, qui potest à Deo impediri, & separari
 saltem quoad exercitium. 341. b.
 Imper

INDEX RERUM.

Imperfectum omne reducitur ad aliquod genus perfectum. **227. a**
 Impulsio, qualis motus. **398. b**
 Inceptio rei quid. **388. a**
 Incompletum quod est in ordine Physico, etiam Incompletum censetur in ordine Metaphysico. **77. b**
 Incompletum omne sive imperfectum appetit naturaliter compleri & perfici. **100. b. 106. a**
 Indivisibile additum indivisibili facit plus, non autem magis. **379. a**
 Infinitum per essentiam quid. **315. a.** per participationem quid. **ibid.** secundum extensionem quid. **ibid. b.** in intentione quid. **ibid.** in actu quid. **ibid.** in potentia quid. **ibid.** categorematicum quid. **ibid.** syncategorematicum quid. **ibid.**
 Influencia similis sufficit ad identitatem effectus. **106. b**
 Influxus omnis non est activus. **167. a.** quid. **174. a**
 Informatio est quid distinctum ab unione. **224. b**
 Informatio duo dicit, unum tanquam primum, & aliud tanquam secundarium. **222. a. 223. a.** probatur ex nominis etymologia. **222. b**
 Instrumentum quotupliciter sumatur. **277. b**
 Intellectio non est actio, immo est qualitas absoluta operativa. **314. a**
 Intellectus & voluntas non sunt accidentia animæ. **233. b**
 Intelligibilitas absoluta quæ. **46. b.** relativa quæ. **ibid.**
 Intentio qualis actus & circa quod objectum versetur. **289. b**
 Joannis Canonici sententia de objecto adæquato Philosophiæ refutata. **5. b**

L.

Lapis cur dicatur violentus sursum. **102. b.**
103. b
 Lapis si esset simul in centro, & simul sursum in aëre locatus, utrum talis lapis esset sursum violententer, nec ne? **352. b**
 Latio quid. **305. a.** ut differat ab augmentatione & alteratione. **ibid.**
 Leve a se ipso movetur & sua levitate. **394. b**
 Leve cur naturaliter dicatur esse sursum. **100. b**

Leve non principaliter à levitate sua movetur sursum, sed dispositivè. **162. b.** quare moveatur sursum. **165. a**
 Lex ubi non distinguit, nec nos distinguere debemus. **36. b**
 Lineam, sive quodcumque aliud ex indivisibilibus componi, est error in Philosophia. **178. a. b**
 Locus quid. **332. a.** quotupliciter sumatur. **333. a.** ejus definitio. **ibid.** locus idem simpliciter quis. **334. a.** secundum æquivalentiam quis. **ibid.** immobilis & mobilis quis dicatur. **ibid. a. b**
 Locus in recto dicit relationem ad locatum, & in obliquo superficiem. **336. a**
 Loci divisio in intrinsecum & extrinsecum. **336. b.** intrinsecus quis. **ibid.** extrinsecus quis. **ibid.** Loci extrinseci divisio in locum communem & particularem. **ibid.** Locus communis quis. **ibid.** particularis quis. **ibid.** naturalis quis. **337. a.** violentus quis. **ibid.** neuter quis. **ibid.** circumscriptivus quis. **ibid.** definitivus quis. **ibid.**
 Loci proprii præcipua proprietas quæ. **337. b.** secunda proprietas quæ. **338. a.** tertia quæ. **ibid. b**
 Locus an omni corpori naturali necessario adaptetur, & quibus rebus conveniat esse in loco? **338. b**
 Lux ab eadem causa producitur & conservatur. **280. a**

M.

Materia an sit ita pura potentia passiva, ut nullum includat actum Metaphysicum, Physicum, vel entitativum. **66. a. & seqq.** ad quæstum articuli per quatuor conclusiones fit satis. **72. b. & seqq.**
 Materia est receptiva omnium formarum substantialium & accidentalium. **101. a.** appetit formam, sicut turpe pulchrum, & forma virum. **106. a**
 Materia non est causa totalis formæ, nec similiter agens naturale, sed utraque partialis. **125. b**
 Materia prius formæ. **111. a**
 Materia potest esse & conservari à Deo sine forma. **114. a. b**
 Materia & forma faciunt unum per se. **218. a**

G g g

Materia & forma solum sunt principia per se rerum naturalium. *37. a. b.* non sunt plura contraria relativè. *49. a. 52. a.*

Materia & forma non componuntur Physicè ex partibus integralibus. *33. b.*

Materia & forma unitæ non possunt esse sine composito. *114. b.*

Materia prout à forma distincta & separata, non habet esse actuale vel entitativum. *80. b.*

Materia, sicut & quælibet causa, potest considerari vel in actu primo, vel in actu secundo. *214. b.* ejus effectus duplex, alius primarius, alius secundarius. *215. a.*

Materia in qua quid. *55. a.* ex qua, quæ dicatur. *ibid.* circa quam, quid. *ibid. b.* ex qua, quomodo vulgò à Philosophis dividitur. *ibid. b.*

Materia alterationis tantum, & non compositionis quæ. *ibid.*

Materia ex qua compositionis tantum, & non alterationis quæ. *55. b.*

Materia ex qua compositionis & alterationis simul. *55. b. 56. a.*

Materia tertio prima quæ. *56. b.*

Materia primo prima cur à Philosophis solet dici Luna. *56. b.* Fæmina cur. *ibid.* Mater cur. *ibid.* Malefica cur. *57. a.* Infirma cur. *ibid.* Basif cur. *ibid.*

Materia prima an detur in rerum natura, & supposito, quidd sit, qua certitudine sit tenendum talem materiam dari? *57. a. & seqq.* quantumcumque certum sit eam dari, tamen nulla ratione demonstrari potest. *59. a. 60. a.* ejus quidditas & essentia quæ. *61. a. b.* definitio ex Augustino. *62. a. b.* ex Petro Hurtado. *63. b.* ex Scoto. *ibid.* cur non potest intelligi sine forma. *63. a.* ignota secundum se. *84. a.*

Materia prima formalissimè est natura. *168. a.*

Materia prima quandoque potest dici, quodd sit in potentia obediuntiali. *101. b.* an unico vel multiplici appetitu inclinetur ad omnes formas. *107. b.*

Materia prima utrum æqualiter appetat omnes formas. *107. b.* appetitu naturali innato inæquali appetere formas, ita ut formam perfectionem perfectioni impetu appetat, statuitur contra Fuentes. *108. a. & seqq.*

Materia remota quæ. *89. a.*

Materiæ divisio in materiam primò primam, &

in materiam secundò primam, & in materiam tertio primam. *56. a.* hæc divisio aliis communis solet nominari, divisio materiæ in proximam & remotam. *ibid. b.*

Materiæ, & formæ, quæ sunt principia intrinseca corporis naturalis, potest dari aliqua propria definitio, & illa qualis. *59. b.*

Materiæ primæ vera quidditas & essentia quæ? *54. b.*

Materiæ primæ divisio in materiam ex qua, in qua, & circa quam. *54. b. 55. a.*

Materiæ primæ productio est prior naturaliter productione formæ. *87. b. 88. a.*

Materiam primam nullum dicere actum Metaphysicum completum, immo neque esse in potentia Metaphysicè completa, probatur. *72. b. & seqq.* argumenta contraria refelluntur. *72. a. b. & seqq.*

Materiam primam cœlestem & sublimitatem esse ejusdem speciei infimæ de mente Scoti stabilitur. *116. b. & seqq.* ad argumenta adversariorum respondetur. *118. b. & seqq.*

Materiam & privationem esse contraria probatur. *51. a.*

Materiam eandem posse simul informari de potentia absoluta quibuscunque aliis formis, probatur. *134. a.* ad argumenta adversariorum respondetur. *136. b. & seqq.*

Materiam sine omni forma posse existere, ex mente Scoti demonstratur. *110. & seqq.* argumenta adversariorum refutantur. *112. b. & seqq.*

Materializatio quid. *218. a. b.* duo dicit, & constituere compositum & recipere formam. *222. a.*

Medicus ubi incipit, ibi definit Physicus. *20. a.*

Metaphysica à Physicis sumunt exordium. *77. b.*

Motum sumptum pro forma fluente sumere suam specificationem à termino ad quem, probatur. *169. a.* argumenta adversariorum refelluntur. *370. b.*

Motus quid. *165. b.*

Motus datur in rerum natura. *303. a.* ejus definitio. *ibid. b.* est duplex, perfectus & imperfectus. *ibid.* motus divisiones. *304. b.* motus positivus quis. *ibid. b.* negativus quis. *ibid.* instantaneus quis. *304. a.* successivus quis, ejusque divisio in augmentationem, alterationem, & lationem, sive motum localem. *305. a.*

Motus

INDEX RERUM.

Motus causa effectiva utrūm petat esse conjuncta mobili, ad hoc ut agat in illud, nec ne? *395. b*
Motus curvus rotarum non est causa per se ignis generacionis, sed per accidens & dispositiva. *344. b*
Motus in quoniam prædicamento collocetur. *308. a.*
a. Motus pro forma fluente quis. *ibid* pro fluxu formæ quis. *ibid*
Motus utrūm realiter distinguatur à mobili? *309. b.* in quo subiecto subiectetur. *310. a*
Motus Phisicus naturalis quis. *11. b. 12. a*
Motus successivus propriè & rigorosè motus appellatur. *375. a.* ad quæ prædicamenta datur per se? *ibid b*
Motus violenti species quot. *398. a*
Motus ut sit idem numero, requiritur unitas numerica mobilis, unitas numerica temporis & unitas termini ad quem. *372. a.* argumenta adversariorum refelluntur. *ibid. b*
Motus ut sit successivus ex duplici capite potest evenire. *13. b. 14. a*
Motuū contrarietas unde sumatur? *374. a. b*
Movens inter & motum quæ requiratur distinctio? *393. a*
Multiplicatio causæ non bene infertur ex multiplicatione effectuum, *347. b*
Multitudinem aliquam dari posse actu infinitam, implicat. *322. a.* adversariorum argumenta refelluntur. *330. a*
Mundum non esse ab æterno, sed in tempore a Deo creatum fuisse contra Aristotlem probatur. *401. a. b.* Deum sua absoluta potentia attemptuisse eum ab æterno creare, tam quoad res successivas, quàm quoad res permanentes statuitur. *401. b. 402. a.* adversariorum argumenta examinantur & refelluntur. *403. b*
Mures quomodo generentur, *238. b*
Mutari formalitèr positivè quid. *306. b*

N.

Natura, est principium motus & quietis. *3. a. b. 16. a.* passivum verò, non activum. *rr. b*
Natura fecit, quod melius est, multò magis Deus. *259. a*
Natura quid sit & an à Philosopho rectè definita tur? *159. a.* varix ejus acceptationes. *ibid.* rectè

a Philosopho definitam esse ostenditur. *160. a.*
et seqq. ad argumenta adversariorum respondetur. *162. et seqq.* ejus definitionem convenire principio passivo probatur. *163. a. b. 164. a.* argumenta contraria diluuntur. *166. a. b.*
Naturæ divisio in sua membra, *168. a*
Naturæ ordo semper procedit de imperfecto ad perfectum. *127. b. 128. a*
Naturale aliquid esse quotupliciter dicatur. *3. a. b*
Naturalia & artificialia in quibus conveniant. *170. b.* in quibus differant. *171. a*
Nihil aliquid est & non est. *80. a*
Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. *61. a*
Nihil volitum, quin præcognitum. *261. b. 262. a*
Nullus intendens ad malum operatur. *287. a*
Numerus pro mensura. *364. b*
Numerus infinitus in multitudine repugnat. *322. a.* adversariorum argumenta refelluntur. *330. a*

O.

Objectum adæquatum scientiæ quid *16. b.* potest esse, vel unum unitate specifica, vel unitate generica. *17. a*
Objectum formale, materiale & adæquatum Philosophiæ quodnam. *2. a. b. 3. a. b. 7. b. 8. b*
Omne quod est, necesse est esse. *405. a*
Omne quod sit, sit à suo contrario, tanquam ex termino à quo. *34. b*
Omne quod movetur, necesse est quod ab alio à se moveatur, hanc conclusionem non tenere verum universaliter probatur. *374. a*
Oppositio inter privationem & habitum dicitur contrarietas. *47. b*
Oppositio relativa quæ. *47. b.* localis quæ. *ibid.*

P.

Panis idemmet numero si esset hic, & esset Romæ, utrūm si hic divideretur, etiam ibi appareret divisus? *353. b*
Partes ex quibus componitur continuum sunt in duplici differentia, aliæ sunt aliquotæ, aliæ proportionales. *382. b.* an sint actualiter distinctæ inter se, & an infinitæ, vel finitæ? *383. a. b*
Partium integralium & essentialium discrimen quod. *30. a. b*
 Ggg 2 Passio

INDEX RERUM.

Passio quid sit. 311. *b.* in quonam subiecto sub-
 etur. 312. *a. b.*
 Pater est principium Filii divini, & tamen non est
 causa. 174. *b.*
 Petrus, qui filius est Pauli, potest esse filius Fran-
 cisci. 206. *a.* 208. *a.*
 Phantasma quatenus concurret cum intellectu
 agente ad productionem speciei intelligibilis.
 239. *b.* quatenus repræsentativum, non est in-
 ferioris ordinis & perfectionis, ac est species
 intelligibilis. 240. *a.*
 Philosophia quotupliciter ab authoribus usurpe-
 tur. 1. ejus etymologia. *ibid.* rationes cur
 non dicatur Scientia naturalis. 2. *a. b.* 3. *a. b.*
 ejus objectum formale, materiale & adæqua-
 tum quod. *ibid.*
 Philosophia est scientia naturalis. 18. *a.* Heracliti
 & Cratili contraria sententia refellitur. *ibid. b.*
 est scientia simpliciter speculativa. 19. *a.* ar-
 gumenta contrarium sententium refelluntur.
ibid. b.
 Physica unde sic dicta 1. rationes cur non di-
 catur Scientia naturalis. 2. *a. b.* 3. *a.* ejus ob-
 jectum formale, materiale & adæquatum quod.
ibid. & 7. b.
 Physica est scientia. 18. *a.* Heracliti & Cratili
 contraria sententia refellitur. *ibid. b.* est scien-
 tia simpliciter speculativa. 19. *a.* contrarium
 sententium argumenta refelluntur. *ibid. b.* non
 est una unitate numerica, sive simplex qualitas,
 sed ex pluribus habitibus aggregata. 21. *a.*
 Physicam dupliciter considerantium opiniones
 impugnat. 5. *b.* & seqq.
 Piscis ex aqua extractus cur moriatur. 338. *b.*
 Possesse agere supponit actualitatem sive existentiam
 in forma. 95. *b.* non reductivè pertinet ad
 formam. *ibid. b. & 96. a.*
 Possesse pati supponit actualitatem in materia. 95. *b.*
 non reductivè pertinet ad materiam. *ibid. b.*
 & 96. *a.*
 Possibile est hoc esse, plus explicat, quàm hoc est
 possibile. 67. *a.*
 Possibilitas Logica solum dicit non repugnantiam
 aliorum in se. 67. *a.*
 Potentialiter ordinem dicat ad actum, non tamen
 actus dicit ordinem ad potentiam. 89. *a.*
 Potentia formalis quæ. 96. *a.* radicalis quæ. *ibid.*
 Potentia naturalis quæ? 98. *a.* passiva vel violenta

quæ. *ibid.* neutra quæ. *ibid. b.*
 Potentia Physica & Metaphysica multipliciter
 conveniunt & differunt. 71. *a. b.* 72. *a.*
 Potentia subiectiva, quam materiam adstruimus,
 potest esse duplex, & propinqua, sive proxima,
 & remota. 89. *a.* propinqua juxta Scotum
 quæ. *ibid.* remota quæ. *ibid. b.*
 Potentia subiectiva materiam est duplex, & substan-
 tialis & accidentalis. *ibid. b.*
 Potentia susceptiva naturalis quæ. 92. *a.* super-
 naturalis quæ. *ibid.* obedientialis quæ. *ibid.*
 Potentia receptiva materiam respectu formarum
 tam substantialium, quàm accidentalium,
 utrùm sit naturalis, violenta, vel neutra? 97. *b.*
 & seqq. ad petitum in questione ex mente
 Scoti per conclusiones sit *utris. 99. b. & seqq.* ar-
 gumenta adversariorum diluuntur. 106. *a.*
 Potentiarum divisio in Physicam, Metaphysicam
 & Logicam. 66. *a.* & seqq.
 Potentiarum Physicarum divisio in activam & passivam.
 67. *b.* activæ definitio. *ibid.* & 68. *a.* passivæ
 definitio. *ibid.*
 Potentiarum divisio in objectivam & subiectivam. 68.
b. objectivæ descriptio ex Scoto. *ibid. b.* subiec-
 tivæ definitio ex eodem. *ibid.*
 Potentiam nullam, nisi naturalem, in materia pri-
 ma esse, probatur. 100. *a.* adversariorum ar-
 gumentis respondetur. 102. *a. b.* & seqq.
 Potentiam subiectivam materiam esse ipsam sub-
 stantiam, sive quidditatem materiam, probatur.
 88. *b.* & seqq. argumenta contraria refellun-
 tur. 93. *b.* & seqq.
 Potentialitas, potentia, & potius eandem relatio-
 nem important, primum in abstracto, alia duo
 in concreto. 89. *a.*
 Prædicamenta quæ per se terminant motum.
 375. *b.*
 Prædicata illa, sive proprietates illæ, quæ non de-
 pendent ab ubi, immo sunt illo priorcs, non va-
 riantur propter ubi variationem. 351. *b.*
 Præmotio Physica quid. 269. *b.* an detur, & an
 sit necessaria. 270. *a. b.* 271. *a. b.*
 Principia corporis naturalis tam in fieri quàm in
 facto esse solum duo sunt. 34. *b.* de horum
 numero vera mens Scoti aperitur. 35. *b.* 36. *a.*
 argumenta contraria solvuntur. 40. *a. b.* & seqq.
 Principia corporis naturalis, materiam seil. & for-
 mam contraria relativè esse per decem conclu-
 siones.

INDEX RERUM.

fines probatur. 42. b. 50. a. adversariorum
 argumenta refelluntur. 51. b.
 Principia transmutationis naturalis extinsec-
 quæ. 32. b.
 Principii definitio ex D. Thoma. 24. b. impugna-
 tur. *ibid.* ex Cicerone. 35. a. recipitur. *ibid.*
 Principii variz acceptiones. 22. a. b. & *seqq.*
 Principium omne debet prius esse suo principia-
 to. 24. a.
 Principiorum definitio ex Francisco Pitigiano.
29. a. eam impropiam & descriptivam esse
 probatur. *ibid. b.*
 Principiorum corporis naturalis quidditas eluci-
 datur. 28. b. 35. a.
 Principium activum substantiæ non potest esse
 nisi substantia; principium autem activum ac-
 cidentis potest esse substantia, & non accidens.
235. a.
 Principium agendi activum in aliqua causa quid.
296. a.
 Principium intrinsecum dupliciter potest aliquid
 dici. 35. b.
 Principium motus, quod dicitur natura, à quo
 dicitur motus naturalis distinctus contra vio-
 lentum. 164. a.
 Principium non est, omne quod prius est. 24. a.
 Principium secundum transmutationis substantia-
 lis, quod est privatio. 120. a.
 Prioritas unum non integrat reliquum. 34. a.
 Prioritas temporis quæ. 176. b. naturæ quæ.
177. a. *originis* quæ. *ibid.* dependentiæ quæ. *ibid.*
 Prioritas in rebus multiplex. 176. a. prima quæ.
ibid. secunda quæ. *ibid.* tertia quæ. *ibid. b.*
 Prioritas in quo. 176. a. à quo. 177. b.
 Prioritas materiæ ad formam, non est major,
 quam prioritas causæ ad effectum. 131. b.
 Privatio quid. 120. a. datur à parte rei. *ibid.* est
 distincta à materia & forma. *ibid.* cognoscitur
 per formam, sive ad modum formæ. 121. a.
 à forma specificatur. *ibid.*
 Privatio non est corporis naturalis principium. 26.
28. b.
 Privatio non est principium corporis naturalis in
 fieri, neque in facto esse per se, sed per accidens.
38. b. 45. a. 121. b. potius induit rationem con-
 ditionis, quam principii etiam extrinseci. 40. a.
 Privationem & materiam esse contraria proba-
 tur. 51. a.

Prius & posterius formaliter sunt correctiva.
172. b.
 Prius ut unum alio dicatur formaliter & actualiter
 quid sit necesse. 177. b.
 Productio materiæ primæ est prior naturaliter
 productione formæ. 87. b. 88. a.
 ad Produendum primò utrum major virtus re-
 quiritur, quàm ad conservandum? 282. a.
 Projectio, qualis motus. 328. b.
 Projectorum motus unde causetur. 328. a. b.
 Proprietates, quæ possunt corpori inesse, sunt in
 duplici differentia. 350. b.
 Providentiæ divinz definitio. 301. b.
 Pythagoras interrogatus qua arte & sapientia pol-
 leret, quid responderit. 1

Q

Qualitatem aliquam esse, quæ sit in infinitum
 intensa, implicat. 320. b. adversariorum
 argumenta refelluntur. 327. b.
 Qualitates secundæ non sunt productivæ, bene ta-
 men primæ. 331. a.
 Quidditas principiorum corporis naturalis eluci-
 datur. 28. b.
 Quies positiva quæ. 374. b. privativa quæ. *ibid.*
 privativè opponitur cum motu. *ibid.*
 Quies violenta nunquam est, nisi quiescens deter-
 minatè inelinetur ad oppositum. 102. b. 103. a.

R

Recipere formalissimè quid? 221. b. 223. a.
 Relatio causæ, vel principii concomitatur
 actionem, nec necessario prævia est. 95. a.
 Relatio transcendentalis quid. 142. b. in quo di-
 stinguatur à relatione prædicamentali. 141. a.
 Relatio intrinsecus adveniens in quo distinguatur
 ab extrinsecus adveniente. *ibid. b.*
 Relationis definitio. 251. b. non potest esse actio
 media, qua accipiat esse terminus, sive effectus.
252. b.
 Repercutso, qualis motus. 328. b.
 Resurrectionis definitio ex Damasceno. 202. b.
 Revolutio, qualis motus. 328. b.
 Ritibiles non verificatur de materia, neque de
 anima, neque de unione, neque de separatione.
153. b.

S.

Sacramenti minister non est causa Physica, sed moralis gratiæ quæ in Sacramento confer-
tur. 203. a
Scoti verba de objecto adæquato Philosophiæ elu-
cidata. 7. b. & seqq.
Scientiæ definitio ex Scoto. 20. a. unde sumat
suam unitatem. ibid. b
Scientiæ speculatiuæ realis divisio adæquatur in
Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam,
juxta Scotum. 12. a. 12. a
in Scientia aliqua tractantur, quadupliciter
ad illam pertinere possunt. 4. a
Semen dicitur materia generationis. 55. b
Sonus & silentium quatenus dicantur contraria.
47. b
Specie quæcunque assignata, non aliam perfectio-
nem posse assignari, & ista aliam & sic in infinitum,
probat. 317. b. argumenta adversario-
rum refelluntur. 324. b
Specificativum scientiæ, non est ejus objectum
materiale. 3. a
Sphæra ultima non est in loco actualiter positivè.
339. b. quid sit extra eam. ibid.
Subjectum quando sit violenter sub aliqua forma.
352. b
Substantia etiam alteri substantiæ contraria dici-
tur. 48. a. 51. b
Substantia omnis creata est productiva immediatè
suorum accidentium connaturalium, & conser-
vatorum substantiæ. 234. a
Substantia Physicè quod non est, non potest Physicè
causare substantiam. 45. a
Substantia quatenus dicatur natura. 165. b
Substantiam generari à substantia tam necesse est
in generatione univoca quam æquivoca. 335. b
Substantiam non à substantia, sed ab accidentibus
generari, affirmat Pereira, & refellitur. 229. b
Substantiam non posse fieri per artem probatur.
171. b. argumenta adversariorum solvuntur. 172. a. & seqq.
Substantiam naturalem creatam, prout abstrahit
à corporea & incorporea non esse objectum ad-
æquatum Physicæ asseritur. 5. b
Successiva esse ab æterno pugnare cum æternitate.
403. b

Superficies duplex, concava & convexa. 333. b
Superficies in definitione loci posita potius induit
rationem subjecti, ex quo & continentia for-
mali componitur locus, quam rationem gene-
ris. 336. a
Superficies locans debet esse distincta à superficie
locati. 332. b

T.

Tartareti Physicam dupliciter considerantis
opinio ut & sententia de ejusdem objecto
adæquato impugnatur. 5. b. & seqq.
Tempus quid sit. 364. b. est verum ens reale.
365. a. est mensura motus, & aliorum corru-
ptibilium rerum naturalium. ibid. adversario-
rum argumenta refelluntur. 367. b
Tempus aliud est commune & extrinsecum, aliud
particulare & intrinsecum. ibid. b. & 366. a
Tempus & motum idem esse realiter inter se pro-
batur. 366. a. adversariorum argumenta re-
felluntur & examinantur. 367. b
Termini magnitudinis & parvitat in rebus natu-
ralibus duo, alter intrinsecus, extrinsecus alter.
389. a. b
Termino multiplicato relationem multiplicari
necesse est. 103. b. 200. a
D. Thomæ sententia de objecto adæquato Philo-
sophiæ impugnata. 4. a. b
Totum accidentale quare sit magis unum, quam
unum aggregatione. 220. a. b
Totum per accidens, ex subjecto & forma acci-
dentali confurgens, realiter distinguitur à suis
partibus simul sumptis & unitis. 154. a
Totum Physicum à suis partibus Physicis simul
sumptis & unitis realiter distingui de mente
Scoti & Philosophi probatur. 151. b. & seqq.
adversariorum argumenta refelluntur. 151. b.
& seqq.
Tractio, qualis motus. 398. a
Transmutatio substantialis sive naturalis quid. 35. a. 39. b. 46. a
Transmutationis substantialis principium secundum
est privatio. 120. a
Transmutatio naturalis secundum Scotum non
est successiva, sed instantanea. 111. b
Transmutationis cujuscunque naturalis principia
esse contraria, per decem conclusiones pro-
batur.

INDEX RERUM.

batur. 49. *b.* contraria argumenta solvuntur. 51. *b.* & *segg.*

V.

Vacuum multipliciter accipitur. 357. *a.* quid. *ibid.* nullum datur in rerum natura. 333. *b.* 357. *a. b.*

Vacuo admisso utrūq; possibile esset fieri motus localis per illud? & an talis motus esset naturalis, vel violentus, instantaneus, vel successivus? 358. *b.*

Valids dari materiam primam negavit. 57. *a.*

Ubi formale quid. 199. *b.* fundamentale activum quid. *ibid.*

Vectio, qualis motus. 398. *a.*

Vermes quomodo generentur. 238. *b.*

Vertigo, qualis motus. 398. *b.*

Violentum quid dicatur sub aliqua forma. 102. *a. b.*

Violentum, & violenter fieri quid. 169. *b.*

Virtus tanta non requiritur ad destructionem substantiæ, quanta ad generationem. 244. *a.*

Visio vel gratia beatifica dicuntur formæ naturales animæ. 98. *a.*

Visio beata tria habet, ratione quorum triplicem concursum causatum partialium terminat. 242. *a.*

Vivencia habent determinatum terminum magnitudinis & parvitaris. 389. *a. b.*

Viventis forma perfectior, quàm materia. 129. *a. b.* dupliciter considerata. *ibid. b.*

Ultimum quid dicatur. 379. *b.*

Unio non est modus substantialis absolutus. 142. *b.* de mente Scoti quid sit, demonstratur. 143. *a. b.* est relatio extrinsecus adveniens. *ibid. b.* argumenta adversariorum refelluntur. 144. *a.* Unio non indiget unionem ad se uniri, sed seipsam unit. 144. *b.*

Unio non est effectus, sive materiæ causalitas. 316. *a.*

Unio quid sit, & ejus triplex acceptio. 140. *a. b.* alia indivisibilis, alia Physica. *ibid. & segg.*

Unionem dari inter materiam & formam prærequisitam ad informationem formæ, receptionem materiæ, & causationem compositi, probatur. 140. *b.* 141. *a.*

Uniones tot esse in composito substantiali, quot sunt partes intrinsecæ, quæ uniuntur, probatur. 146. *a. & segg.* adversariorum argumenta refelluntur. 147. *b. & segg.*

Unite, nihil aliud sonat quàm in unum ire. 140. *b.*

Unitas duplex, Unitas identitatis & Unitas unionis. 113. *a.*

Unitas specifica motus per quæ signa communiter indagetur. 369. *a.*

Unum multipliciter potest dici prius alio. 176. *a.*

Unum multipliciter potest fieri ex alio. 34. *a.*

Unumquodque componitur ex eis in quæ resolvitur. 33. *a. b.*

Unus numerus improprie dicitur major altero, licet bene dicatur plus altero. 380. *b.*

Voluntas & intellectus non sunt accidentia animæ. 233. *b.*

Ufus exequens sive executivus qualis actus. 290. *a.*

F I N I S.

Adver-

Advertuntur Errata hujus Tractatus per numeros marginales & lineas.

Litera l. lineam, leg. leg. , n. numerum designant.

N^{um.} 1. 1. 8. natura, leg. natura. n. 6. 1. 16. quo, leg. quomodo. n. 17. 1. 1. Jaiateti, leg. Jaiateti, & sic deinceps. n. 47. 1. 3. introitica, leg. introitica. n. 77. 1. 8. in qua, leg. in qua. l. 9. ut cum, leg. utrum. n. 79. 1. 2. habitur, leg. habitur. l. 3. sumptus, leg. sumptus. l. 11. direndum, leg. direndum. l. 14. admisso, leg. admisso. n. 80. 1. 7. modore, leg. modore. l. 29. extallit, leg. & allicit. n. 83. 1. 8. per quem, leg. per quem. l. cad. acquiratur, leg. acquiratur. l. 9. distinctio, leg. distinctio. l. cad. ab alia, leg. ab alia. n. 84. 1. 7. propriate, leg. propriate. n. 85. 1. 4. utrum, leg. utrum. n. 89. 1. 4. utrum, leg. utrum. n. 89. 1. 13. illo, leg. ille. n. 91. 1. 1. ult. quarta, leg. quarta. n. 91. 1. 2. qui, leg. quia. n. 93. 1. 3. re sublati, leg. re sublati. l. 36. primo, leg. prima. n. 97. 1. ult. extrinsecum, leg. extrinsecum. n. 100. 1. 6. post dictiorem immediate, adde post. n. 107. 1. 3. dicentis, leg. dicente. n. 115. 1. 12. compositio non sunt, dele non. n. 143. 1. 2. post dictiorem communis, adde est. n. 150. 1. 6. post dictiorem non sit adde ex. n. 166. 1. 2. assignat, leg. assignat. n. 178. 1. ult. in fine, adde ex ea. n. 214. 1. 2. substantia, leg. substantia. n. 215. 1. 4. incomparabilitatem, leg. incomparabilitatem. n. 255. 1. 4. incomparabilitatem, leg. incomparabilitatem. l. 5. post dictiorem, quae non, adde sunt. n. 283. 1. 5. quae non & leg. quae non. n. 289. 1. 3. post dictiorem datur, adde materia. n. 301. 1. 1. discretio, leg. descriptio. n. 304. 1. 1. per si, leg. per si. n. 319. 1. 3. & leg. n. 321. 1. 15. actualia, leg. actualia. n. 319. 1. 8. quoad, leg. quod. n. 322. 1. 15. communis, leg. communis. n. 336. 1. ult. ignis, leg. igne. n. 339. 1. 16. mandat, leg. mandata. n. 370. 1. 14. post dictiorem sit, adde ad. n. 381. 1. 8. non, leg. non. n. 414. 1. 4. quidam, leg. quidam. n. 431. 1. 15. quae, leg. quia. n. 444. 1. 3. 9. leg. q. 11. num. eod. l. 3. post dictiorem quo agens, adde agit. l. 6. receptivo, leg. recepta. n. 454. 1. 8. quam, leg. quia. n. 465. 1. 7. Dadam, leg. Radam. n. 476. 1. 24. seorsum, leg. seorsum. n. 477. 1. 15. seorsum, leg. seorsum. n. 528. 1. 6. substantia, leg. sub tali. n. 556. 1. 3. a parte, leg. a parte rei. n. 562. 1. 2. post particulam, ad hoc quod datur, adde privatis. n. 613. 1. 10. de potentiam, n. 615. 1. 1. arguitur, leg. arguit. n. 616. 1. 2. quid, leg. quod. n. 628. 1. 19. requiritur, leg. requiritur. n. 636. 1. 15. sine, leg. sine. n. 639. 1. 5. & quid, leg. est quid. n. 67. r. 13. dele Plurif. phi. n. 680. 1. 6. post dictiorem magis, adde minus. l. 9. pariter, leg. pariter. n. 685. 1. 1. concludendo, leg. concludendo. n. 699. 1. 13. ut, leg. &. n. 710. 1. 11. seorsum, leg. seorsum. n. 738. 1. 3. natura, leg. naturale. n. 741. 1. 10. violentier, leg. non violentier. n. 764. 1. 7. inficiens, leg. efficiens. n. 791. 1. 14. distincta, leg. indistincta. n. 809. 1. 16. materia causalitatis, leg. materia causalitatis. n. 826. 1. 17. fluenda, leg. fluenda. n. 837. 1. 17. cognitionem, leg. cognitionem. n. 896. 1. 24. eadem compositio, leg. eadem compositio. l. 28. refularet, leg. refularet. n. 868. 1. 9. compositum, leg. compositum. n. 882. 1. 6. a natura, leg. a natura. n. 887. 1. 1. sit, leg. sic. n. 888. 1. 17. superficies petri calorem, leg. colorem, & sic per tot. §. n. 892. 1. 5. tam materialis, quam formalis, leg. tam materialis, quam formalis. n. 905. 1. 16. non influunt, leg. non fluunt. l. 11. illa unio, leg. illa unio. n. 911. 1. 13. capacita'em ad vivam, leg. passivam. n. 921. 1. 17. constituntur, leg. constituntur. n. 926. 1. 11. quod, leg. ad quod. n. 937. 1. 15. post particulam *fit* mater, adde sapienter. n. 930. 1. 7. quam ad aliud, leg. quoniam aliud. n. 934. 1. 6.

ex quo constituitur, dele ex quo, & leg. constituitur. n. 954. 1. 5. post dictiorem immediate, adde provenire a substantia, sed ab accidentibus. n. 956. 1. 8. effic operativa, leg. effic operativa. n. 972. 1. 9. & leg. n. 977. 1. 11. est alia, leg. est altera. n. 1004. 1. 7. debiti cessante, leg. subiectante. n. 1018. 1. 7. connatur, leg. affinis. n. 1020. 1. 24. refluente, leg. refluente. n. 1032. in fine, adde ita sita principia operativa operantur modis potentibus ab eis formiter distinctis. n. 1038. 1. 10. sed effectus, leg. sed per effectum. n. 1039. 1. 11. si subis, leg. si substantia. n. 1042. 1. 2. casualio, leg. casualio. 1. 8. casualiter, leg. casualiter. n. 1048. 1. 16. prius, leg. potius. n. 1053. 1. 9. ad quam, leg. ad quoniam. n. 1060. 1. 12. 6. leg. sine. l. 15. faceret, leg. faceret. l. 22. quia, leg. quia. n. 1087. 1. 8. dele vel primam conclusionem. n. 1090. 1. 11. respondeo, leg. respondendo. n. 1104. 1. ult. divino, leg. divino. n. 1109. 1. ult. vel. leg. vel. n. 1110. 1. 13. praevarius, leg. praevarius. n. 1114. 1. 3. post dictiorem illa, adde causa. n. 1115. 1. 5. quae, leg. quia. n. 1117. 1. 3. rjus, leg. rjusdem. n. 1120. 1. 10. quam, leg. quoniam. n. 1157. 1. 3. nullum, leg. nullum. l. 9. carnaliter, leg. carnaliter. l. 14. sic, leg. sui. n. 1183. 1. 9. dele fiv. n. 1184. 1. 2. & leg. est. n. 1185. 1. 3. artificium, leg. artificium. n. 1188. 1. 9. entitatis, leg. mitas. n. 1189. 1. 13. quae, leg. quae. n. 1205. 1. 6. live, leg. sui. l. 2. ad, leg. sit. n. 1210. 1. 11. post dictiorem rebus, adde influxus. n. 1217. 1. 23. in unio, leg. in unio. n. 1226. 1. ult. omnes, leg. omnia. n. 1248. 1. 13. videns, leg. videtur. l. ult. illud, leg. ad illud. n. 1261. 1. 2. datur, leg. non datur. n. 1261. 1. 3. nulla, leg. nullum. n. 1280. 1. 6. dubium, leg. debuit. 1. 8. & leg. quia. l. 12. infinita, leg. finita. l. ult. infinita, leg. finita. n. 1283. 1. 9. post dictiorem, si datur, adde datur. n. 1291. 1. 11. dinarii, leg. binarii. n. 1295. 1. 31. Creationis, leg. Creaturis. n. 1298. 1. 11. perfectior, leg. perfectior. n. 1300. 1. 15. dele non. n. 1301. 1. 30. status, leg. status. n. 1302. 1. 4. finito, & limitato, leg. infinito, & illimitato. n. 1305. 1. 30. repugnet, leg. non repugnet. n. 1308. post dictiorem, in infinitum, adde Respondendo. n. 1317. 1. 15. post dictiorem illud esse actu, n. 1329. 1. 15. puelle, leg. expressi. n. 1331. 1. 18. beato, leg. locato. n. 1340. quanti, leg. quantitatis. n. 1364. 1. 6. plurificatione, leg. cum plurificatione. n. 1365. 1. 7. est impossibile, leg. est possibile. n. 1375. 1. 2. dependencia, leg. potentia. n. 1376. 1. 9. femel, leg. simul. l. 10. post dictiorem, nova dixerit esse, adde ut alia sit. adde influper, ad loca possunt esse simul, & de factis sunt. n. 1387. 1. 6. posteriora, leg. peiora. n. 1393. 1. 4. delinuerat, leg. delinuerat. n. 1395. 1. 22. utrum, leg. utrum. n. 1408. 1. 11. corumdem, leg. eorundem. l. 21. ut una, leg. ut unum. n. 1413. 1. 12. cui, leg. quae. l. 8. live, leg. sic. l. 17. post dictiorem, scilicet, adde affirmativo. n. 1416. 1. 8. dist. 17. leg. dist. 27. n. 1457. 1. 22. principalem, leg. minus principalem. n. 1427. 1. 3. sit, leg. est. l. 7. quae, leg. cuius. n. 1432. 1. 31. opus, leg. alterius. n. 1438. 1. 6. arguitur intelligentias, leg. arguit intelligentias. l. 17. Intelligibile, leg. intelligibile. n. 1433. 1. ult. rationes, leg. rationis. n. 1434. 1. 1. 2. propter rationem, leg. propter rationem. n. 1435. 1. 26. & leg. est. n. 1442. 1. 24. cum motis, leg. cum motu. n. 1460. 1. ult. esse, leg. esse. n. 1463. 1. 13. illum, leg. idem. n. 1470. 1. 3. comparabiles, leg. comparabiles. n. 1501. 1. 2. mea, leg. mea. n. 1558. 1. 4. navum, leg. navium. n. 1577. 1. 7. sunt, leg. sunt.

F I N I S.

101 115225

11227

